

DOKTORI (PH.D.) ÉRTEKEZÉS

**SPORTIRÁNYÍTÁS, SPORTPOLITIKA ÉS SPORTDIPLOMÁCIA
MAGYARORSZÁGON A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL AZ OTSH SZERVEZETTÖRTÉNETÉRE**

DEBRECZENI MÁRK

**DEBRECENI
EGYETEM**

DEBRECENI EGYETEM

BDT

DEBRECEN, 2021

Sportirányítás, sportpolitika és sportdiplomácia Magyarországon a második világháború után, különös tekintettel az OTSH szervezettörténetére

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében a Történelemtudományok tudományágában

Írta: *Debreczeni Márk* okleveles történelem-angol szakos tanár

Készült a Debreceni Egyetem Történelem és Néprajzi Doktori Iskola (Történelem programja) keretében

Témavezető: Dr. habil. Barta Róbert Ph.D.

Dr.....

(olvasható aláírás)

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. ....

tagok: Dr. ....

Dr. ....

A doktori szigorlat időpontja: .....

Az értekezés bírálói:

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. ....

tagok: Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: 20 .....

„Én, Debreczeni Márk, teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés önálló munka, a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült, a benne található irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljesek. Nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve 5 éven belül nem vontak vissza tőlem odaitélt doktori fokozatot. Jelen értekezést korábban más intézményekben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.”

Debrecen, 2021. 06. 18.

Debreczeni Márk

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	4
1.1	A dolgozat tagolása, szerkezete	6
1.2	Alkalmazott módszerek és célkitűzések	9
1.3	Hipotézisek	13
1.4	A téma historiográfiája	14
2.	Sportpolitika, sportirányítás és az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH)	41
2.1	A sport és a politika kapcsolódásai 1945 után Magyarországon	41
2.2	A magyar sportirányítás vázlatos áttekintése 1945-1986 között	54
2.3	Az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezet- és működéstörténete 1973-1978 között	66
2.4	Az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezet- és működéstörténete 1978-1986 között	100
2.5	MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság	140
2.6	A sportvezetés és az MSZMP KB kapcsolódásai	148
2.7	Döntési mechanizmusok az OTSH-n belül	158
2.8	A sportirányítás legfontosabb személyei	184
3.	A moszkvai és Los Angeles-i olimpiákkal kapcsolatos hazai és nemzetközi sportdiplomácia jellemzői ..	205
3.1	Elmaradt és csonka játékok az olimpiai mozgalom történetében	205
3.2	Sport és politika kapcsolata az olimpiai játékok előterében- A Nemzetközi Olimpiai Bizottság tevékenysége a politikai behatások kiszorítása érdekében	215
3.3	Diplomáciai viszonyok a moszkvai olimpia idején	224
3.4	A moszkvai olimpia bojkottjának anatómiája	228
3.5	Los Angeles 1984-es szocialista bojkottja	246
3.6	A Los Angeles-i olimpia és Magyarország	262
4.	Összegzés és kitekintés	271
4.1	Összegzés	271
4.2	A hipotézisek értékelése	280
4.3	Kitekintés	282
5.	Mellékletek	285
6.	Felhasznált források és szakirodalom	318
6.1	Levéltári források	318
6.2	Hazai és nemzetközi sajtóanyag	345
6.3	Felhasznált szakirodalom	349
6.4	A témához kapcsolódó szerzői publikációk és konferencia szereplések	358
7.	Absztrakt	359
8.	Summary	361
9.	Köszönetnyilvánítás	363

1. Bevezetés

Magyarország történetében az 1956 és 1989 közötti időszakot a kor legismertebb magyar politikusa, Kádár János után Kádár-korszaknak nevezzük. A korszak első pár éve után egy fokozatosan enyhülő, puha diktatúra következett. Bár a rendszerben voltak eltérő tendenciák is, jellegét tekintve a politikai berendezkedés egészen az 1989-es rendszerváltozásig fennmaradt. A Kádár-korszak államszocialista rendszere központi irányítás alá vonta a politikát, gazdaságot, a társadalmi szerveződést, a tájékoztatást, és a szórakoztatóipart is. Bár ebben a korszakban még nem minősül 21. századi értelemben vett iparágnak, de a tömeg és versenysport területe is egyértelműen a szórakoztatóiparba tartozik. Magyarországon a sportnak nagyon komoly múltja és támogatottsági bázisa van, az eredmények alapján nem túlzás azt állítani, hogy a lehetőségeinkhez képest sportnagyhatalomnak mondhatjuk magunkat. Az összesített éremtáblázaton hazánk még mindig a legeredményesebb tíz ország közé tartozik, lakosságárányosan nézve pedig a szerzett érmek számával rendre kiemelkedik a mezőnyből minden világtétőn. A sportnagyhatalmi státusz, vagy ennek látszatának fenntartása azonban az évtizedek során komoly munkát követelt, amely a propaganda mellett a sportirányítás kiemelt feladata volt. Az 1950-1960-as években sikert sikerre halmozó sportolói generációk eredményei után az 1970-es évek elejétől kezdődően a kisebb hanyatlások és felemelkedések hullámvasútja jellemezte a magyarok nemzetközi szintű sporteredményeit. Ez a dolgozat az 1970-1980-as évek sportdiplomáciájának és sportpolitikájának megkülönböztetett figyelmet szentelve igyekszik bemutatni ezeket a folyamatokat, meghatározott szempontok alapján. Ezek mellett egyre több kérdés került elő egyre sürgetőbben a tömegsport és az utánpótlás nevelés kapcsán, amelyekre a magyar sportvezetésnek megoldásokat kellett találnia.

A magyar és egyetemes történelmet tekintve a sporttörténelem, különösen az olimpiák nagyon népszerű és sokat kutatott téma, sokan foglalkoztak ezzel a kérdéskörrel, sokféle megközelítésből. Különösen a két bojkottált olimpia, az 1980-as és 1984-es játékok kapcsán bőven jelentek meg itthon és külföldön is tanulmányok, szakkönyvek, cikkek, visszaemlékezések. Olyan eseményekről beszélünk, amelyekre a globális politika és a világban jelen levő konfliktusok is kihatottak, így a sport és a politika egymástól elválaszthatatlanná váltak egymástól. Kutatásaim és a disszertációm is főként az 1973-1986-ig terjedő évekre koncentrált, amely az Országos Testnevelési és Sporthivatal fennállásának időszaka. Ekkoriban ez a szervezet volt a legfőbb sportirányításért felelős egység, a Magyar Olimpiai Bizottsággal karöltve. A dolgozat megírásához szükséges kutatások elkezdésekor céltom az

volt, hogy egy komplex intézménytörténetet tárjak fel és írjak meg, a levéltári anyag teljes átvizsgálásával, valamint a szakirodalom és személyes interjúk, memoárok bevonásával. A magyar államszocialista rendszer egésze egy összetett és bonyolult bürokratikus szisztéma, ez az állítás teljes mértékben igaz a sportirányításra és sportvezetésre is. A kutatások kezdetétől feltűnő volt, hogy az OTSH egy összetett, komplex szervezet, mely az 1973-as átszervezés után direkt módon felelt a teljes magyarországi sportélet irányításáért. Teljes centralizáció és tervgazdálkodás jellemezte a korszak magyar sportját, ahol a pártutasításoknak kulcsszerepe volt minden döntési mechanizmusban. Legyen szó egyszerű sportolói vagy edzői klubváltásról, külföldi munkavállalásról vagy utazásról, szerződéses vagy tanulmányi juttatásokról, lakás és gépkocsi kérdésekről, mindenről az OTSH, és azon keresztül az MSZMP, a pártállam döntött. Előre kiválasztott szempontok és témakörök alapján igyekszem bepillantást engedni a legfontosabb ügyekkel kapcsolatos döntési mechanizmusokba és folyamatokba.

A dolgozat időbeli tagolását tekintve elsősorban az 1956 és 1986 közötti időszakra helyeztem a hangsúlyokat, ezen belül is a szervezettörténeti megközelítésre (OTSH), és az 1980-as és 1984-es olimpiákkal kapcsolatos magyar sportdiplomáciai tevékenységre. A kutatási téma időbeli és tematikus kereteinek megteremtése érdekében szükségesnek láttam az 1945 és 1956 közötti magyar sportpolitika és sportirányítás szervezettörténeti alakulásának vázlatos áttekintését is. A két csonka olimpiáról szóló fejezetet esettanulmánynak szántam a magyar és nemzetközi sportdiplomáciai folyamatokkal kapcsolatban. Főként az 1984-es játékok körülményei kapcsán beigazolódik, hogy a sportpolitika tipikusan kommunista jelenség volt a keleti tömb országain belül, és a gazdasági reformok irracionális „logikáját” követte.

Az általam vizsgált korszaknak sporttörténelmi szempontból az olimpiák képezik a legfontosabb részét. Már az 1976-os montreali olimpia is a politikai bojkottoktól volt hangos, de a hidegháborús szuperhatalmi szembenállás legnagyobb kulturális megnyilvánulása az 1980-as és 1984-es események voltak. A hidegháború időszaka teljes szembenállást jelentett a keleti és nyugati tömb országai, elsősorban az Egyesült Államok és a Szovjetunió között. Ez a szembenállás minden fronton érződött, de a politikai, társadalmi, gazdasági és katonai szembenálláson túl a kultúra sem maradt ki. Ennek egyik fontos vetülete volt a sport területén megfigyelhető szembenállás, melynek kicsúcsosodása a moszkvai és a Los Angeles-i játékok voltak. Még az 1988-as szöuli olimpia sem úszta meg bojkott nélkül, de a veszélyek ellenére az olimpiai mozgalom túlélte a politikai csatározásokat. A kis hidegháború időszaka alatti versengésnek, amely a sportot jellemezte, hosszú távú következményei lettek az egész olimpiai mozgalomra, így a magyar sportéletre nézve is.

1.1 A dolgozat tagolása, szerkezete

A disszertáció két nagy egység köré csoportosult. Az első fő fejezetben amellet, hogy átfogó képet szeretnék adni az 1945 utáni magyar sportirányításról, különös tekintettel az 1973-1986 közötti időszakra, a hangsúly az intézménytörténetre helyeződik. A fejezet témája az 1945-1986-ig terjedő időszakra épül. Ezen belül a prioritás az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezettörténete, annak fontosabb vonatkozásai az államszocialista rendszer szempontjából. A sport és politika kapcsolódásai Magyarországon 1945 után című alfejezetben szeretnék vázlatos képet adni arról, milyen változások és átszervezések mentek végbe a magyar sportban, pár példán keresztül pedig szemléltetem, hogyan szölt bele a mindenkori politika a sportvilág mindennapjaiba, játékosok és edzők életébe. A következő alfejezetet annak szenteltem, hogy intézménytörténeti áttekintést adjak azokról a változásokról, amelyek 1945 és 1986 között végbementek a magyar sportirányításban. Nagyon sűrűn változott a legfőbb sportért felelős szervezet elnevezése, ezeket igyekeztem áttekinthetően bemutatni, és minden változást feltüntetni. Kiemeltem azokat a kulcsfontosságú átszervezéseket, amelyek lényegi hatással voltak a sportirányítás módszerére, jellegére. Ezek közül a legfontosabb és legszembetűnőbb az 1973-as átszervezés, amellyel létrejön az Országos Testnevelés és Sporthivatal. Ez a szervezet és ennek működése a dolgozatom szempontjából a legfontosabb. A változások egyet jelentettek azzal, hogy az államszocialista rendszer visszatért a sportban a direkt irányítás módszeréhez, és központi felügyelet alá vonták az ország tíz legnagyobb sportegyesületét, az utánpótlás neveléssel együtt. Ettől függetlenül sok korábbi gyakorlat és módszer megmaradt, és sok sportvezető munkájára számítottak az új érában is.

Az OTSH szervezettörténete és a másik, szorosan ide kapcsolódó alfejezet képezi a disszertáció intézménytörténeti részét. A döntési mechanizmusok a folyamatosan visszatérő, központi kérdések és témák alapján rekonstruálhatóak a legjobban. Ezek olyan területek, ahol a sportirányításnak – a tervgazdálkodás keretein belül- viszonylagos önállósága volt, és az államtitkári rangban lévő elnök, valamint a főosztályok vezetői, a többi sportvezetővel együtt fontos szereppel bírtak. Egy jól működő, gondosan felépített bürokratikus szervezet képe tárul elénk, amely egyaránt hoz jó és rossz döntéseket, és alakít ki bevált és elhibázott hosszú távú koncepciókat is. A működéssel és határozati folyamatokkal kapcsolatos ábrák a mellékletek között találhatóak meg, de néhányat beillesztettem a dolgozat törzsszövegébe, megfelelő magyarázattal. Az MSZMP Központi Bizottsága esetében fontosnak tartottam alfejezeteket szentelni a pártállam és a sportvezetés közvetlen kapcsolódásának. Egyrészt működött a KB

mellett egy Testnevelési és Sportbizottság,¹ amelynek szerepe elsősorban az volt, hogy a Politikai Bizottságot és a Központi Bizottság illetékes titkárait külön, direkt módon is tájékoztassa néhány kérdésben. Sok olyan iratot, előterjesztést és határozatot találunk, amelyek a MOB és az OTSH működése és döntései kapcsán kiküldésre kerülnek. Emellett világossá válik, hogy a párt legfelső irányítása közvetlen hatást gyakorolt a sporttal kapcsolatos döntésekre is. Az MSZMP Központi Bizottságának sporttal kapcsolatos iratanyagait vizsgálva még érdekesebb kép rajzolódik ki az 1970-80-as évek magyar sportirányításáról. A legtöbb forrást az ifjúság és a katonaság verseny-és tömegsportjával, a Minisztertanács és PB által hozott határozatok végrehajtásával, valamint az olimpiai játékokról szóló jelentésekkel kapcsolatban találjuk. A Honvédelmi Minisztérium és vezetői első kézből értesültek a legfontosabb döntésekről, sőt, képviselőik révén az OTSH és a Testnevelési és Sportbizottság ülésén megtehették javaslataikat, észrevételeiket az egyes határozat tervezetekkel kapcsolatban. A teljes sportirányításban működött egy többszörösen ellenőrzött, felülről irányított döntéshozatali mechanizmus, amelynek különösen az olimpiákkal és a hosszú távú fejlesztési koncepciókkal kapcsolatosan volt nagy jelentősége.

A második fő fejezet az 1980-as évek két legjelentősebb és legnagyobb diplomáciai vihart kavarázó eseménye köré épült, ezek a moszkvai és a Los Angeles-i játékok. Ezeknek bemutatásához azonban elengedhetetlen, hogy az olimpiai mozgalom történetéről áttekintést adjak, kiemelve a sport és politika kapcsolatát. Amikor elmaradt, bojkottált vagy csonka olimpiákról beszélünk, természetesen nem csak az 1980-as és 1984-es játékokat kell kiemelnünk. Ezért egy alfejezetet szenteltem annak, hogy a sporttörténelem elmaradt és csonka játékeit egészen az 1896-os eseményektől kezdve bemutassam. A következő alfejezet a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tevékenységéről, a sport és politika kapcsolódási pontjairól, valamint a sport átpolitizáltságának jellegéről szól. Szakirodalmi és levéltári áttekintés segítségével igyekszem bemutatni a NOB-bal kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, vitatémákat, amelyek közvetlenül összefüggtek az olimpiai mozgalommal. Sokféle lehetséges változás és reform volt terítéken, amelyekkel kapcsolatban elmondható, hogy politikai behatások által jelentek meg. A NOB arculatának, politikájának és feladatainak formálásában

---

¹ Az OTSH és a MOB iratanyagában, valamint az általam vizsgált dokumentumokban az elnevezés: „MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság.” A Központi Bizottság egyfajta „pártparlamentari” funkciót töltött be, szervezetileg természetesen a források a KB Testnevelési és Sportbizottságára utalnak. A Központi Bizottság szoros felügyeletet még a saját apparátusa, így a TSB felett sem tudott gyakorolni. A felügyeletet a KB a titkárok által valósította meg. A dolgozat szövegében több helyen szerepel az „MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság”, ennek oka az, hogy a primer források ezen a néven említik a testületet.

kulcsszerepet töltöttek be Lord Killanin és Juan Antonio Samaranch elnökök, akikre ebben a fő fejezetben többször is kitérek, egyéb kérdések kapcsán is. Gazdasági kérdéseket csak érintőlegesen kívánok bemutatni, az olimpiák nyereségességével kapcsolatban. A harmadik alfejezetben fontosnak tartottam áttekinteni a moszkvai olimpia idején megfigyelhető diplomáciai helyzetet és kapcsolatokat, összeütközéseket. Ez a rész elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsük a moszkvai olimpia bojkottjának anatómiáját, ahol a magyarországi vonatkozások mellett inkább a nemzetközi kapcsolatokon és folyamatokon van a hangsúly. Ez a bojkott egy USA által generált döntés volt, amelynek következménye a valaha volt legcsonkább nyári olimpia lett. A politikai okokból távolmaradók táborához 65 ország csatlakozott, ennek fényében pedig okkal merült fel a magyar sportirányításban is a kérdés: ezek az érmek ugyanolyan értékűek-e, mint például a négy évvel korábbi „mélypontnak” számító négy montreáli aranyérem? A Los Angeles-i 1984-es olimpiával kapcsolatban két alfejezetben igyekszem bemutatni a sportdiplomáciai és politikai folyamatokat. Először magának a szocialista bojkottnak az anatómiáját szeretném kihangsúlyozni, majd a magyar szempontból fontos események, döntések és aspektusok kerülnek elő. Elmondható, hogy a magyar bojkott során pártutasítások szerint jártak el, és csupán egy ellenszavazat mellett hazánk immár másodjára maradt távol politikai döntés miatt a nyári olimpiai játékoktól. A folyamatok rekonstruálásához igyekeztem minél több levéltári forrást, valamint sajtó és interjúanyagot felhasználni. A kvalitatív források természetesen ebben az esetben is megfelelő forráskritikával lettek kezelve, de a személyes interjúkból sok érdekesség is kiderült, ezek memoárként is szolgáltak a téma feldolgozásához. Bár a téma időben eléggé közeli, sajnos az érintett sportvezetők többsége már elhunyt, de korábbi interjúkra tudtam támaszkodni velük kapcsolatban. A sportolókkal való beszélgetések segítettek abban, hogy sportemberi szemszögből is megértssem a bojkottok hatásait és következményeit.

Az összegzés és kitekintés című fejezetben szeretném főbb megállapításaimat összeszedni a témával kapcsolatban. Válaszolni szeretnék azokra a feltevésekre és feltételezésekre, amelyek a kutatás célját szolgálták, valamint kitekintést tenni arra nézve, hogyan lehetne a dolgozat témáját még szélesebb spektrumban kutatni, továbbfejleszteni. A fejezet egyben elmélkedés arról, milyen elmélyülési és kutatási lehetőségek vannak még a téma kapcsán. A mellékletek között található pár saját, vagy részben saját készítésű ábra, amelyek a sportirányítási és döntési folyamatok könnyebb átláthatóságához és megértéséhez adnak segítséget. Ezek főként az OTSH-val kapcsolatosak, és a levéltári forrásokon, valamint a szervezet SZMSZ-én alapulnak. A felhasznált forrásokon és a szakirodalmon belül elsősorban

a levéltári dokumentumokat gyűjtöttem ki első helyen. Ezt követi a témával kapcsolatos és felhasznált szakirodalom listája, valamint a hazai és nemzetközi sajtóanyag.

1.2 Alkalmazott módszerek és célkitűzések

E kutatás a rendelkezésre álló és felkínálkozó forráscsoportok széles körű bevonásán keresztül kívánt megfelelő módszertani és forráskritikai szempontok figyelembe vételével hiteles és részletgazdag képet alkotni a vizsgálat tárgyáról és évköréről. A levéltári és szakirodalmi források csoportján túl nagy hangsúlyt kaptak a sajtóanyagok és az Oral History alapú információközlés is. A fő fejezetek megírásához szükséges legfontosabb iratanyag az OTSH forráscsoportja, ahol több mint 13 év iratanyagából kellett szelektálnom azokat a dokumentumcsoportokat, amelyek a téma szempontjából relevánsak. Sajnos az egész 1945 utáni anyagról elmondható, hogy technikai okok miatt éveken keresztül nem volt kutatható a levéltár költözése miatt, az újraindítás után is folyamatos nehézségekbe ütköztem iratrendszerezési és iratrendezési nehézségek hátráltattak a munka során. Az eredeti tervekhez képest picit szűkebb intervallumban, de sikerült a kutatási témát kibontani, amelyet öt nagy szempont és hipotézis köré építettem. A folyamatok rekonstruálásához nélkülözhetetlenek voltak a korszak állami és sportszerveinek hivatalos dokumentumai, melyek a Magyar Nemzeti Levéltárban, a Lausanne-i Olimpiai Múzeum Levéltárában, és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában találhatóak meg. Ezek mellett a Lausanne-i Olimpiai Múzeum könyvtára számos olyan szakirodalmat tartogatott számomra, amelyek nem jelentek meg Magyarországon, néhány amerikai kiadvány pedig európai szinten is ritkán fordul elő. Az adatbázisok és statisztikák használata nem okozott problémát, azonban az internetes források és az olimpiai kiadványok kapcsán Hencsei Pál sporttörténész hívta fel a figyelmemet arra, hogy sok esetben helytelenül szerepelnek adatok és eredmények. Ezért minden esetben igyekeztem megfelelő forráskritikával élni, és több adatbázist összevetni a pontos adathasználat érdekében.

Dolgozatomban először a legfontosabb szempont, hogy én a II. világháború utáni magyar sportirányítást az OTSH-ra és a magyar olimpiai mozgalomra kihegyezve szeretném konkrét elemzésekkel bemutatni. Nem szeretnék 1945 utáni magyar sporttörténetet írni, nem célozom egy új, köztörténeti munka megalkotására. Fontos, hogy nem olimpiatörténetet szeretnék írni, a magyar szereplés szempontból prezentálva, ezt korábban már sokan megtették. Műfajilag egyrészt intézménytörténetet szerettem volna írni, amelyben bemutatom az 1945 utáni magyarországi sportirányítást, különös tekintettel az OTSH-ra. Ezen belül is a döntéshozatali mechanizmusokat, a sportirányítás alapelveinek változtatásait, módosításait és modellváltásait

vizsgáltam, a személyi állománnyal és a döntéshozókkal. A vizsgálat tárgyán belül megkülönböztetett figyelemmel fókuszáltam az olimpiákra, mint legfontosabb sporttörténelmi eseményekre, és politikai csataterekre. Ahhoz, hogy a téma bemutatása megfelelő keretet kapjon, természetesen szükség volt köztörténelmi, sporttörténelmi, állambiztonsági elemek bevonására is, de nem ezek voltak a fő szempontjaim a disszertáció megírásakor. Kiemelném, hogy a sportirányításon, valamint az intézmény- és szervezettörténeten belül vizsgálom a sportdiplomácia viszonyulását az olimpiákhoz, ehhez igyekeztem egy hidegháborús keretet adni. Így a harmadik fő fejezet a dolgozatban funkcióját tekintve esettanulmányként került megírásra.

Másodszor nagyon fontos kiemelni, hogy az Országos Testnevelési és Sporthivatalról nem született korábban átfogó, intézménytörténelmi vagy szervezettörténelmi munka. Az olimpiákkal kapcsolatban sokszor említik az intézményt más írások, de nem foglalkoztak külön munkákban a sportvezetőkkel sem. Nem történtek részletesebb életrajzi kutatások, inkább az állambiztonsági vonalat vonták be a sportdiplomácia területén végzett kutatások során. Főképp az olimpiatörténettel kapcsolatos kutatások során sokan felhasználták az OTSH iratanyagát és az elnöki, elnökhelyettesi ülések jegyzőkönyveit, de rendszerező jellegű írást még nem publikáltak ebben a témában. Habár az én munkám sem egy teljesen megírt OTSH történet, fontosnak tartottam, hogy az intézménytörténelmi szempontok figyelembe vételével megalkossak egy OTSH szervezettörténetet, amely a dolgozatom első fő fejezetében megtalálható. Úgy vélem, a téma újszerűsége leginkább ebben rejlik, hiszen ez a munka részben egy OTSH intézmény és szervezettörténet, amely sportirányítási és sportdiplomácia mélyfúrásokra épül, és elsősorban a személyi döntéshozatalra és a döntéshozatali mechanizmusok bemutatására van kitérve. Fontos, hogy nem kizárólag egy OTSH intézménytörténetet kívánok leírni, hanem ezt a korszakot be szeretném illeszteni egy 1945 utáni magyar sportirányítási intézménytörténetbe is. Intézménytörténelmi szempontból fontosnak tartottam rekonstruálni a sportirányítás legfontosabb szegmenseit és tényezőit, a könnyebb átláthatóság kedvéért néhány dolgot ábrákban foglaltam össze, amelyek a mellékletekben és a törzsszövegben is megtalálhatóak.

Harmadik szempontrendszerem alapja az volt, hogy korábban nem igazán elemezték az OTSH és az olimpiai mozgalom kapcsán a legfontosabb személyeket és döntéshozókat, akik elsődleges és másodlagos végrehajtó szerepükhöz hűen részt vettek a korszak sportirányításában. Feltételeztem, hogy a legtöbb sportvezető hűségesebb párttag volt, akik engedelmessé váltak a felsőbb államirányítási akaratnak. Én ezeket a személyeket is vizsgálni szerettem volna, életrajzi szinten is, kutatásaim során igyekeztem minél több anyagot

összegyűjteni az alapos, valóság-hű képalkotáshoz. Ebben segítségemre voltak kvalitatív források, legfőképp a személyes interjúk. Az 1956 utáni magyar sportirányításban találunk olyanokat, akik sok átszervezést és modellváltást megéltek, de politikai megbízhatóságuk, vagy szakértelmük miatt mindvégig fontos, vezető szerepet töltöttek be, egészen nyugdíjazásukig. Ezek az emberek annak az államszocialista bürokráciának a nélkülözhetetlen alkotóelemei voltak, amely direkt irányítás alatt, felülről meghatározott, pártutasításos szisztéma alapján hozott fontos és kevésbé lényeges döntéseket. A kutatás elején meghatározott hipotézisem az volt, hogy a sportvezetők többsége egyszerű elsődleges végrehajtó volt, akik bár elkötelezettek voltak a magyar sport iránt, bizonyos kérdésekbe egyszerűen nem volt beleszólási lehetőségük a pártutasításos rendszer miatt. A vezető pozíciókban lévők egy részét szerették a sportolók, mert a lehetőségeikhez mérten igyekeztek az ő érdekeiket szem előtt tartva irányítani a sportéletet. Ugyanakkor a politikai hatalmuk ezeknek a sportvezetőknek nem volt elég ahhoz, hogy a legfontosabb döntésekben – mint például az olimpiai részvétel kérdésében - változást érjenek el.

Negyedszer fontosnak tartottam, hogy a magyar sportdiplomácia szempontjából két legfontosabb eseményt kiemeljem a korszakon belül. Az 1980-as és 1984-es olimpiai játékok esetében feltételeztem, hogy a politika és a diplomácia erőteljesen beleavatkozott a sportirányításba mindkét szembenálló blokk esetében. A kis hidegháború egyik legnagyobb kulturális konfliktusáról beszélünk, érdemes megvizsgálni a hazai és nemzetközi folyamatokat, a magyar vonatkozások így illeszthetők be egy teljesebb képbe. Ezeket az eseményeket és döntéseket egy külön fejezetben mutattam be. A moszkvai játékok kapcsán feltételeztem, hogy a magyar és a szovjet sportvezetést nem zavarta a nyugati távolmaradás, mert így több érmet reméltek, és nagyon erőteljes toposz van arra nézve, hogy mindenképp utaznunk kellett az olimpiára, mert így több éremszerzési lehetőség nyílt. Természetesen volt ennek a sportdiplomáciai toposznak cáfolata is. Az 1984-es keleti távolmaradás kapcsán feltételeztem, hogy egy óriási csapást szenvedett az egész magyar sportélet, hiszen a döntés kizárólag politikai jellegű volt, a csatározásnak pedig a sportolók itták meg a levét, akárcsak 1980-ban. 1984-ben talán lazább volt Moszkva irányítása a brezsnyevi korszakhoz képest, de mégis miért hajtotta végre minden keleti ország olimpiai bizottsága – Romániát és Jugoszláviát kivéve - annyira fegyelmezetten a szovjet döntést? Mik voltak az álláspontok a magyar sportvezetés és államapparátus oldalán? Az OTSH elnökségi üléseinek napirendjében 1979 és 1986 között folyamatosan jelen van-e a politikai kihívásokkal teli nyári olimpiai játékok kérdése? A szervezet ebben az időszakban is figyelmet fordított a tömegsport és sportpropaganda

kérdéseire, a vizsgált iratanyag alapján ezek a kérdések éppúgy a sportirányítás intézményeinek fontos megoldandó feladatai voltak.

Végül fontosnak tartottam, hogy az MSZMP Központi és Politikai Bizottságának levéltári anyagát, személyeit megismerjem, és feltérképezzem az államszocialista rendszer kontrollálási eszközeit a sport területén. Az OTSH fennállása alatt továbbra is létezett az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság, valamint az OTSH elnöke mellé felállítottak egy Tanácsadó bizottságot is. A Politikai Bizottság szoros felügyeletet gyakorolt a sportvezetés felett. A KB sokszor túl mereven ragaszkodott a politikai végrehajtási mechanizmusokhoz, bár ez a testület az óriási létszám miatt ritkán ülésezett. A Tanácsadó Bizottság tagjai között sok olyan személyt találunk, akik egyben a PB és KB, vagy KISZ-KB tagjai is voltak. A szocialista államapparátus működése és felépítése garancia volt a sportvezetés és a pártvezetés közötti hatékonyabb, közvetlenebb kommunikációra. Lehetővé vált a döntések végrehajtásának közvetlen felügyelete, az OTSH vezetésének ellenőrzése. Habár a Testnevelési és Sportbizottság jelentős szervezetnek számított, nem tekinthető önálló intézménynek, hiszen működését a Politikai Bizottság közvetlenül felügyelte. Úgy vélem, hogy az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság a pártállam elsődleges ellenőrző testületének tekinthető, amely kiemelt kérdésekben az OTSH és a sportvezetés felett állt, és felülbírálta annak döntéseit. Feltételeztem, hogy a politikai kontroll az állambiztonsági megfigyelésekben is érvényesült, ezzel kapcsolatban pár példát kiemeltem a dolgozatomban. Habár az állambiztonság kétségtelenül a politikai kontroll eszköze volt, a felügyelet nem volt annyira direkt módon megvalósuló, mint például a TSB esetében. Ennek oka az, hogy az állambiztonság nem ugyanannak a felügyeleti mechanizmusnak volt az eleme.

A dolgozatban szám szerint összesítve az alábbi megoszlásban került feldolgozásra levéltári anyag: MSZMP PB: 23, MSZMP KB: 28, Legfelsőbb sportirányítás 1973 előtt: 31, OTSH: 271, MSZMP személyi anyagok: 25, MOB és Minisztertanács: 1-1, ÁBTL: 48, IOC² Archieves, Lausanne: 81 db forrás.

---

² IOC: International Olympic Committee, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) angol rövidítése. A törzsszövegben a források megjelölésénél az IOC Archieves megnevezés a Nemzetközi Olimpiai Bizottság Levéltárára vonatkozik, melynek székhelye Lausanne-ban van.

1.3 Hipotézisek

Az előző alfejezetben felsorolt szempontrendszerekkel kapcsolatban dolgozatomban elején öt hipotézist szeretnék megállapítani, melyeknek értékelésére az összegzés c. alfejezetben szeretnék kitérni.

Kérdésként merült fel bennem a kutatások során, hogy az OTSH fajsúlyos kérdésekben dönthetett-e önállóan? Meddig tartott az OTSH döntési hatásköre? Bár sok sportpolitikai döntést helyben hoztak, a nemzetközi sportpolitikát és sportdiplomáciát érintő fontos kérdésekben a végső döntést a pártvezetés hozta meg. Ezzel a szemponttal kapcsolatban az első hipotézisem az, hogy az OTSH legfontosabb feladatköröként az olimpiai élsport és a nemzetközi sportpolitikai kihívások folyamatosan jelen vannak. A tömegsport, és a sportpropaganda kézben tartása pedig bár szintén az OTSH és a MOB legfontosabb feladatköreinek egyikét képezték, kevésbé kapott hangsúlyt 1973 és 1986 között.

Az ide kapcsolódó második hipotézisem szerint a magyar sportirányításban a folyamatos átszervezésektől függetlenül végig érezhető a felülről jövő, direkt irányítás, melynek jellege az OTSH fennállása alatt sem változott. Feltételeztem, hogy az OTSH, mint intézmény sokkal több volt, mint egyszerű sportirányításért felelős szerv. Egy jól szervezett, gondosan felépített intézményről beszélhetünk, amely a magyar sport minden részterületéért felelős volt. Habár a korábbi történeti kutatások alapján elfogadott tény, hogy a leglényegesebb bel- és külpolitikai kérdésekben a szovjet tömbön belül a legfelső pártvezetés döntött minden tagállamban, Moszkva utasítására, feltételeztem, hogy az OTSH hatáskörébe nagyon sok, sporttal kapcsolatos döntési jogkör tartozott.

A kutatások elejétől kezdve feltűnt, hogy bár egyes ügyeknél, döntéseknél az OTSH berkein belül eltérnek a megszokott mechanizmus sémáitól, legtöbbször az SZMSZ-ben megfogalmazottak szerint jártak el. Főként az 1980-as évektől azonban az egyes intézmények feladatköreinek bővülése és keveredése, valamint a létszám és forráshiány miatt a sportvezetés döntéshozatali sebessége megváltozik. Harmadik hipotézisem ezzel kapcsolatban az, hogy a döntési mechanizmusok rendszere a sportvezetésen belül rendkívül komplex és jól megtervezett volt, amelyet az OTSH és a magyar sportvezetés csak nagy nehézségekkel tudott kezelni és felügyelni, valamint megfelelően koordinálni.

Az olimpiatörténeti esettanulmány kapcsán megfontolandó kérdésnek találtam, hogy a magyar sportdiplomácia nemzetközi lehetőségeit értékeljem. Negyedik hipotézisem szerint a magyar sporttisztviselőknek, az OTSH és a MOB részéről sem volt érdemi beleszólása a

nemzetközi politikával, és a szovjet testvérpárt döntéseivel kapcsolatos folyamatokba. Ezek ugyanis a sportvezetés felett álló szinteken lettek koordinálva, és a politikailag igazán fajsúlyos döntések kapcsán az OTSH elnökségének csak elsődleges végrehajtói szerepe volt.

Az 1986-os átszervezés okai és előzményei kapcsán felmerült bennem, hogy a túl merev és túl szoros felügyelet a pártállam részéről – a kezdődő gazdasági összeomlás mellett – tekinthető-e oknak az újabb nagy paradigmaváltásra? Ötödik hipotézisem arra vonatkozik, hogy a pártállam szoros kontrollja a pozitív hatások mellett főként az 1980-as évek elejétől már a fejlődés akadályává vált, és a Politikai Bizottság folyamatos ellenőrzése miatt a sportszakmai munka és az OTSH munkájának színvonala romlani kezdett.

1.4 A téma historiográfiája

Ebben az alfejezetben szeretném bemutatni a historiográfiai anyag azon részét, amelyet kutatásaim és dolgozatom megírása során a leghasznosabbnak és legtöbbet felhasználnak ítélttem meg. A témámhoz kapcsolódó szakirodalom hazai és nemzetközi vonatkozásai mellett szeretném röviden bemutatni a levéltári forrásokat, a kutatás során szerzett legfontosabb tapasztalatokat, valamint az interjúanyagokkal kapcsolatos tudnivalókat is.

Eseménytörténeti szempontból Romsics Ignác művei jó táptalajt biztosítanak a hazai és nemzetközi történelmi folyamatok és események áttekintéséhez. Kiváló monográfiájában, a Magyarország története a XX. században c. műben hazánk számomra fontos történelme megtalálható. Henry Kissinger: Diplomácia c. alkotása és a Németh István szerkesztésében megjelent kétkötetes 20. századi egyetemes történelem c. munkák a nemzetközi eseménytörténet rekonstruálásában voltak segítségemre. Bihari Mihály: Magyar politika 1944-2004 c. könyve és a Bölöny József - Hubai László kettős monográfiája, a Magyarország kormányai 1848-2004 c. munkák az állam-és sportirányításban meghatározó szervezetek és személyek megtalálásához nélkülözhetetlen történészi alkotások. Elengedhetetlen volt számomra, hogy az általam vizsgált korszak legfontosabb szereplőjével, Kádár Jánosnak az életútjával alaposan megismerkedjek. Huszár Tibor kétkötetes Kádár-életrajza a mai napig alapműnek számít, ha a II. világháború utáni Magyarország történetébe szeretnénk mélyebb betekintést nyerni.

Kalmár Melinda, a Kádár-korszak jeles szakértője sok éves kutatómunka összegzéseként írta meg a magyarországi szovjetrendszer történetét. A történelmi galaxisok

vonzásában c. könyvében Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatrendszerét mutatja be, feltárva a szovjetrendszerrel kapcsolatos hasonlóságokat és különbségeket. A nagyszabású szintézis egyszerre épül a szerző széles körű levéltári feltáró munkájára, valamint a legújabb hazai és nemzetközi történeti, politológiai, technológiai, ideológia- és kultúrtörténeti irodalom eredményeire, amelyek újragondolásaként valódi modern, interdiszciplináris megközelítésű munka született. Kalmár műve Magyarország második világháború utáni történetét a nemzetközi irodalomban is kivételes módon a szovjetrendszer egyetemes kialakulásának, fejlődésének és folyamatos átalakulásának kontextusában, és egyben a világpolitika és a kelet-nyugati viszony mindenkori alakulásának tág összefüggésrendszereiben vizsgálja. Művében kiemelkedő szerepet kapnak az ideológiai és paradigmái váltások, a szocialista jövőkép, életmód és identitástudat változásainak bemutatása.

Gyarmati György és Békés Csaba az 1945 utáni Magyarország történetének jeles kutatói. A Rákosi-korszak c. munkájában Gyarmati sorra veszi a diktatúra évtizedében elszenvedett gazdasági, társadalmi és kulturális veszteségeket, melyek egyfajta „harmadik Trianonként” neheztedek az országra. A kötet alapján jól nyomon követhető a kommunista egyeduralom kiépítése, a hidegháború, a mezőgazdaság kollektivizálása és a társadalmat ért számtalan trauma. Az Enyhülés és emancipáció c. művében Békés bemutatja Magyarország szerepét a kelet-nyugati viszony és a nemzetközi politika alakításában. Alaptézise, hogy a hidegháborús világpolitikai konstelláció a szemben álló felek egymásra utaltságán és ebből következő kényszerű együttműködésén alapult. A könyv tézisei közé tartozik az a központi állítás is, hogy a kelet-közép-európai kisállamok folyamatosan emancipálódtak Moszkvával, illetve a Nyugattal és a harmadik világgal szemben. Békés szerint az 1950-es évek második felétől a kelet-közép-európai kisállamok a hidegháború végéig a korábban feltételezettnél lényegesen fontosabb szerepet játszottak a szovjet blokk belső lobbiküzdelseiben éppúgy, mint a nemzetközi politika alakításában. Ez az állítása igazolást nyer a sportdiplomácia és sportpolitika magyarországi viszonylataiban is.

Baráth Magdolnának A Kreml Árnyékában c. tanulmánykötetén keresztül a magyar-szovjet kapcsolatok különböző vetületeit vizsgálhatjuk 1944-1990 között. A könyvben található tanulmányok különösen a diplomáciai szálak között kalauzolnak minket, a különböző korszakok és évek tanulmányai alapján pedig világosan megállapítható, hogyan változott a külpolitikai kapcsolatrendszere Magyarországnak és a Szovjetuniónak. Moszkva a tanácsadók kialakulóban lévő intézményét eszközként használta fel arra, hogy nyomást gyakoroljon az

egyres országok politikai vezetőrétegére, és ellenőrizze ezen országok belső fejlődését. Baráth Magdolna kismonográfiája külön foglalkozik az állambiztonsági szerveknél, a katonai területen és a polgári életben dolgozó ún. civil tanácsadókkal. Részletesen bemutatja az állambiztonsági tanácsadók szerepét, nem csak a koncepciók perekre helyezi a hangsúlyt, hanem az állambiztonsági szervek szovjet típusú átalakítására. Megvizsgálja azt is, hogy ezeknek a munkamódszerei hogyan alakultak ki. A katonai tanácsadók legfontosabb feladata a magyar hadseregnek és a hadiiparnak a szovjet védelmi rendszerbe történő betagozásának előkészítése volt. A kismonográfia a szovjet befolyás-gyakorlás eszközrendszerében elsősorban a közvetlen emberi tényező, mégpedig az itt dolgozó szovjet állampolgárok tevékenységének vizsgálatára helyezi a hangsúlyt: kik voltak és milyen pozíciókat töltöttek be azok az emberek, akik a szovjet vezetés – esetleg közvetlenül Sztálin – akaratát közvetítették a magyar vezetéshez, illetve ellenőrizték annak végrehajtását. A műből világosan láthatjuk, hogy „a tanácsadó intézményének megjelenése a régió országaiban egyfelől az új hódító hatalomnak való megfelelés, másfelől a politikai elitváltás, a társadalom irányításában gyakorlattal és megfelelő szakmai ismeretekkel nem rendelkező új társadalmi csoportok színre lépésének egyik következménye volt.”³

A sport és a politika a kezdetektől fogva nagyon szoros kapcsolatot ápoltak egymással, így nem véletlen, hogy számos szerző és kutató készített tanulmányokat és mélyfúrásokat a téma egy-egy szegmenséből. A nyugati országokból származó szerzők munkái sokszor az egész sporttörténetet végig kísérik, a magyar publikációk esetében a rendszerváltozásig csak tárgyilagos, eseménytörténeteszerű bemutatásokat találunk. Még az 1990-es évektől kezdődően is az ilyen jellegű munkák dominálnak, melyek között kiemelkednek Gál László, Gallov Rezső, Ivanics Tibor, Gelei József, Zeidler Miklós és különösen Hencsei Pál írásai. Utóbbi sporttörténész nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországon is elérhetővé váljon egy olyan eseménytörténeti forrásgyűjtemény, amely rengeteg pontos adattal és olimpiatörténeti információval is szolgál az olvasóknak, kutatóknak. Művei sorrendben a következőképpen jelentek meg: Olimpiai érdekességek, Ötkarikás érdekességek, végül az Olimpiai kuriózumok c. munkája 2011-ben. Mindhárom munka más-más aspektusból járja körül az ötkarikás játékok történetét. Számomra rendkívül meglepő volt, hogy elmondása szerint Magyarországon egészen a 2000-es évek elejéig nem mutatkozott átütő erejű igény arra, hogy az olimpiai

---

³ Baráth Magdolna: A szovjet tényező- szovjet tanácsadók Magyarországon, Gondolat, Budapest, 2017, 6.

adattárakat frissítsék, összesítsék, az addig homályt fedő történeteket, mendemondákat tisztázzák.⁴ Művei ilyen szempontból hiánypótló alkotásnak számítanak. Hencsei Pál a kutatásai során újabb és újabb felfedezésekre tett szert, bizonyítva, hogy „az ötkarikás történelem kimeríthetetlen témát kínál a sport iránt érdeklődőnek. Túl a számszerű tényeken, családi-rokoni kapcsolatokat lehet feltárni, el lehet mélyülni az elsőként csupán háttérinformációnak tűnő eseményekben, és az eredményeken túl a sportolóban meglátja magát az esendő - sokszor sikeres, máskor kudarcot valló - embert is.⁵ A magyar sporttörténeti monográfiák között kiemelkedő alkotásnak számít Rózsáligeti László olimpiai lexikonja, melynek 2009-es kiadása szinte teljessé tette a magyar sporttörténelem adatbázisát. A sporttörténettel foglalkozó kutatók műveiből is kitűnik, hogy a politika sportszférát érintő hatásának elemzése, értékelése elkerülhetetlen. Többek között Kun László Egyetemes testnevelés- és sporttörténete is kitér a politika szerepére, és például az 1979-es szovjet afganisztáni intervenció, és a carteri olimpiai bojkott kapcsán is megjegyzi, hogy az események komoly tanulsággal szolgáltak, hiszen „egyfelől leleplezték a békés egymás mellett élés és a békeharc frázisai mögött meghúzódó célokat, másfelől igazolta, hogy az ekekheiria olimpiai törvényei nem érvényesíthetők korunk világméretű presztízsharcainak piacán.”⁶

Ahhoz, hogy a korabeli sportdiplomáciát és sportirányítást rekonstruálni tudjuk, érdemes górcső alá venni a sportvilág legnagyobb eseményeit: az olimpiákat. Az ókori hagyományokon alapuló sportversenyek háttértörténései, valamint az előzmények és következmények kapcsán magyar és nemzetközi vonatkozásban is komoly konzekvenciák szűrhetők le. Elmondható, hogy az olimpiák eseménytörténetéről, és a négyévenként megrendezett játékok politikai vetületeiről és kapcsolatrendszeréről elég bőséges szakirodalom áll rendelkezésünkre. A hazai és nemzetközi kutatók kiemelten foglalkoztak azokkal a játékokkal, ahol a politikai feszültség a tetőfokára hágott, és konkrét tettekben, például bojkottokban nyilvánult meg. Legtöbben kétség kívül az 1980-as és 1984-as nyári olimpiai

---

⁴ Személyes interjú Hencsei Pállal, 2020. 07. 22. Budapest (az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Hencsei interjú)

⁵ *Hencsei Pál: Olimpiai kuriózumok*, Halmay-könyvek, Szombathely, 2011, 5.

⁶ *Kun László: Egyetemes testnevelés- és sporttörténet*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009, 374. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata Magyarországon az 1980-as években a nyári olimpiai játékok tükrében*, doktori értekezés, Semmelweis Egyetem, 2010, 33.

játékokkal foglalkoztak, hiszen ezeket tekintjük a történelem két legcsonkább játékának. De ha megvizsgáljuk az első világháború után megrendezett világeseményeket, akkor látható, hogy nagyon kevés olyan olimpiát rendeztek meg, amely teljesen mentes lett volna az aktuálpolitikától, szuperhatalmi szembenállástól, a rendező országgal kapcsolatos feszültségektől, vagy épp a terrorcselekményektől.

Magyarországon Kertész István, az olimpiák ókori időszakának neves kutatója bizonyította azt, hogy a sport és a politika már az ókorban is erőteljesen összekapcsolódott egymással. Ennek egyik legismertebb megnyilvánulása az olimpiai fegyverszünet, de a modern korhoz hasonlóan az uralkodók, városvezetők is felismerték a politikai lehetőséget a népszerű sportversenyek kapcsán. Az olimpiai játékok jó lehetőségként mutatkoztak a hírnév növelésére, uralkodói és városi szinten egyaránt. Kertész István többek között arra is rámutatott, hogy „II. Philipposznál a sport nemcsak a magánélet, hanem a nagypolitika részévé is vált.”⁷ Judith Swaddling ókortörténész szintén kiemeli, hogy a politikai érdekek sokszor a görögöknél oly erős vallási és szakrális tényezőket is felülírták.⁸ Németh György történész munkássága az ókori görög történelem kapcsán európai szinten is kiemelkedő, kutatásai során ő is foglalkozott az ókori olimpiák világával. Az ókorban fenn hirdetett olimpiai eszme legfőbb gondolata az volt, hogy amatőr szinten, bárki versenyezhetett. Ebből kétségtelenül igaz az, hogy ha valaki elgyalogolt Olümpiába, és nevezett, akkor indulhatott. Hogy milyen eséllyel, az már más kérdés, de egy falusi gyerek is futhatott gyorsan, vagy birkózhatott kiemelkedően. Ezzel szemben a kocsiversenyen például biztosan nem indult, mert négy ló tartása rettenetesen drága volt. Viszont voltak olyan gazdagok, akik többszörös indulók is lehettek. Ilyen például az athéni Alkibiadész, aki egy versenyen négy fogatot is indított. Ez azt jelenti, hogy nem ő hajtott, mégis megszerezte az első, a második és a negyedik helyet is. Hozzá kell tenni, hogy a kocsiversenyeket legtöbbször zsarnokok vagy gazdag politikusok nyerték meg.⁹

Walter Umminger munkája, *A sport krónikája* című album színes képet ad a sporttörténetről az őskori-ókori időktől kezdődően. Umminger elemzi a politikai botrányok által érintett olimpiákat, az 1920-astól kezdve egészen az 1980-as évek tömegesen bojkottált

---

⁷ Kertész István: *A görög sport világa*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011, 37. és Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 36.

⁸ Swaddling, Judith: *The Ancient Olympic Games*, University of Texas Press, 1999, 55.

⁹ Németh György: *Pánhellén versenyek- a kezdetek mítoszai*, in: *Rubicon*, 2008/6. szám, 6-15.

olimpiáikig. Az 1980-as évek olimpiai bojkottjairól való tudósítások is a politikai érdekek felsőbbrendűségéről tesznek tanúbizonyságot: „Carter lemondott a politikáról a politikai propaganda javára. Senki sem gondolhatta komolyan, hogy a sportolók távolmaradása a moszkvai olimpiai játékoktól a Szovjetuniót csapatainak visszavonására kényszerítheti. A bojkott egyedül és kizárólag a sportot és a sportolókat sújtotta.”¹⁰ Az eseményeket szembeállítja az 1984-es olimpiával, melyről a következőket mondja: „Most viszont a Szovjetunió „rúgott” egy nagyot a Los Angelesben tartandó XXIII. Olimpiai Játékokba. De nagyon fájó ez a visszavágó! A magyar sportolók keményen készültek négy éven át egy szép és sikeres olimpiára. A márvány dicsőségtáblákra magyar olimpiai bajnokok neve helyett ez került: Magyarország nem vett részt. Az utolsóig kitartottunk az indulás mellett, de végül felsőbb parancsra itthon maradtunk.”¹¹ Úgy gondolom, a szerző abban mindenképp téved, hogy ennek a csatározásnak igazi győztese lett volna, mindkét esetben. A bojkott mindössze diplomáciai eszköz volt, amely egyik esetben sem érte el igazán politikai célját.

Az újkori olimpiai mozgalom történetéről és működéséről a nemzetközi és a magyar szakirodalom rendkívül gazdag tárházzal rendelkezik. Egyrészt találni olyan köteteket, amelyek az olimpiai bizottságok támogatásával kerültek kiadásra, másrészt speciális kutatóintézetek, illetve neves sporttörténészek munkáira is támaszkodhatunk. Magyarországon a modernkori olimpiatörténet kutatásának kiemelkedő alakjai, így többek között Mező Ferenc, Keresztényi József, Kun László és Takács Ferenc révén a nyári és téli játékok is elég jól nyomon követhetőek. A modern olimpizmus életre hívásától kezdődően a sport egy komolyabb internacionalizálódási folyamaton ment keresztül, azonban alapvetően az olimpiai mozgalom eszmerendszerébe a demokrácia alapvető értékeit, jellemzőit ültették bele. Ezek az értékek magára a mozgalomra egyaránt gyakoroltak pozitív és negatív hatásokat is. Kun László a hazai olimpiatörténészek egyik legkiválóbbja. Az aranyérmek árnyékában c. 1984-es könyve szerint Coubertin báró művét, a modern olimpiai mozgalom kibontakoztatását, „a kialakulását meghatározó törvényszerűségek és a történelmi alternatívák kölcsönhatásában, a nemzetközi kapcsolatok és a testkultúra integrációjának sajátos alrendszerekén” kell értelmezni.¹² Az olimpiai mozgalom alapelvei kiváló lehetőséget nyújtottak valamennyi ország számára, hogy

---

¹⁰ *Umminger, Walter*: A sport krónikája, Officia Nova, Budapest, 1992, 715.

¹¹ *Umminger, W.* i.m.741. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 19.

¹² *Kun László*: Az aranyérmek árnyékában: olimpizmus és demokrácia, Széchenyi Nyomda, Győr, 1984, 17.

egy minden nemzet által követett világeseményen nemzeti képviselője lehessen, sportolók, sporttisztviselők és versenybírók terén. Másodszor Kun kiemeli, hogy az olimpiát rendező ország kihasználhatta azokat a gazdasági, politikai és kulturális lehetőségeket, amelyeket ez a világesemény tudott nyújtani számukra. Fontos továbbá Kun szerint az is, hogy a nemzetközi kapcsolatokat tekintve létrejött az első olyan szegmens, amely megteremtette a tényleges egyenlőséget és annak minden feltételét. Hozzáteszi, hogy ezek a kapcsolatok is függőségi viszonyokon alapultak, de egy olyan sajátos és egyedi formában nyílt lehetősége a nemzeteknek kommunikálni egymással, amelyhez hasonló korábban nem létezett. Negyedik pontként Kun kiemeli, hogy az olimpiai játékok a politikai befolyásolás és nyomás új eszközét is jelentették, amellyel meglehetősen gyakran éltek a legnagyobb nagyhatalmak. Abban volt különleges a nyomásgyakorlásnak ezen formája, hogy tényleges hatalmi konfliktusok nélkül ki lehetett fejezni az egyes országok uralkodó osztályainak kardcsörtető, diszkriminációs és fajüldöző törekvéseinek elítélését.¹³

Andrei S. Markovits és Lars Rensmann - *Gaming the World* c. munkája arra keresi a választ, hogy a modernkori sport a 20. századtól kezdődően hogyan formálta újra a globális politikát és a kultúrát. A könyv kiemeli, hogy a professzionalizáció folyamata a szervezés, a nemzetközi kapcsolatok és a sportolói kultúra terén is hosszú és rögzös út volt, rengeteg politikai tényező nehezítette mindezt.¹⁴ Az újkori olimpiák történetében a 20. század egy nagyon viharos időszak volt. Az olimpiai mozgalom több mint egy évszázados történetét áttekintve rengeteg kihívást látunk, de mindegyiken sikerrel lépett át. Két világháború, több politikai bojkott, az 1972-es müncheni tragédia és számos doppingbotrány is fellelhető a több, mint egy évszázados időszak alatt. A sportvilág mindig is érzékenyen reagált az őt körülvevő társadalmak válságaira. Ám az olimpiai mozgalom és a NOB végül minden esetben sikerrel vette az akadályokat.”¹⁵ A könyv az olimpiai játékokon keresztül a kiválóság, a szenvedés, a szenvedélyek, a diadal és az áldozathozatal nagyszerű kalandját idézi fel, és ezeken keresztül az örök olimpiai láng, az emberiség legszebb reményei tükröződnek vissza. John A. Lucas ugyanakkor *Future of the Olympic Games* című könyvében a mozgalmat érintő komoly politikai, társadalmi, gazdasági,

---

¹³ Kun László i.m. 18.

¹⁴ Markovits, A.S. & Rensmann, Lars: *Gaming the World*, Princeton University Press, New Jersey, 2010, 174.

¹⁵ Tóth Emese (szerk.): *Olimpiai játékok Athéntól Athénig*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004, 7. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 18.

globalizációs kihívások miatt meglehetősen kritikusan és sötéten látja az olimpiai mozgalom jövőjét. Véleménye szerint az intézmény túléléséhez vissza kell menni az ókori hellenista gyökerekhez, és az ott megszületett elveket, olimpiai ideológiát kell értelmezni és újraértelmezni. Lucas úgy véli, hogy a modernkori játékok legfőbb problémája az, hogy az eredeti eszmeiségtől eltértek, és olyan útra léptek, amelyen a politikai és gazdasági erő diktál. Ennek tükrében a mozgalom jelenlegi állapotát felül kell vizsgálni, és csak így lehet a nacionalista törekvések, a programbeli változtatások, a gazdasági kérdések, az olimpiai szolidaritás, a dopping és egyéb kérdésekben jó döntéseket hozni. Lucas dicséri Samaranch elnökségét és munkáját, szerinte ez kitűnő példát és alapot nyújthat a jövő NOB elnökei számára, amit nem lesz könnyű követni, mert igen magasra tette a mércét. Az olimpiai örökséget mindenképpen meg kell őrizni, és azt tovább kell fejleszteni, hogy a 21. századra is kitartson az olimpiai láng lobogása.¹⁶

Megjelentek azonban ezzel ellentétes vélemények is. Brian Martin *Ten Reasons to Oppose the Olympic Games* című cikkében úgy véli, hogy az olimpiai játékokkal „olyan nagy problémák vannak, hogy meg kellene fontolni az események teljes eltörlését”¹⁷ Tanulmánya az atlantai olimpia évében jelent meg 1996-ban, és kisebb felháborodást váltott ki a közvéleményből. Martin tíz pontban indokolta meg a kijelentéseket, és egyúttal az olimpiai játékokhoz kapcsolódóan létező olyan problémaköröket is bemutatott, mint a nacionalizmus, a kommercializáció, a nemtelen verseny, a nemi diszkrimináció, a rasszizmus, az erőszak, és a hírnév hajhászása. Martin szerint „ha az olimpiai mozgalom fenntartására mégis igény mutatkozik, akkor egy állandó helyszín kijelölésével a nemzetek reprezentációjának az eltörlése az egyik megoldás, vagy el kell fogadni azt a tényt, hogy az olimpiai játékok a politikai csatározások egyik színtere lett, és mivel ez kivédhetetlen, így nem is kell ellene küzdeni.”¹⁸ Cikkében felvetette az olimpiai játékok „versenyeztetésének” lehetőségét is, viszont úgy véli, ehhez a közvélemény és a nemzetközi szervezetek hozzáállásának változása is szükséges, hogy ne csak egy sportesemény kaphasson ekkora figyelmet négy évenként, mint az olimpia. John Hoberman *The Olympic Crisis: Sport, Politics and the Moral Order* című könyvében további nézőpontból vizsgálta az olimpia mozgalom válságát. Kritikus hangvételű írása több

---

¹⁶ Lucas, John A.: *Future of the Olympic Games*, Human Kinetics, 1992, Champaign Press, Illionis, 37.

¹⁷ Martin, Brian: *Ten Reasons to Oppose All Olympic Games*, In.: *Freedom*, 1996, Vol. 57, No. 15. 7.

¹⁸ Sipos-Onyestyák Nikolett: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 13.

szempontból is az akkori olimpiai mozgalom állapotával kapcsolatban tesz megállapításokat. Úgy gondolja, hogy még a „morális alapú követelések is megrengethetik időnként a sport diktálta elvárásokat. Ez volt a dél-afrikai apartheid rendszer elleni kampány alapja, és ez volt az oka a montreali játékok afrikai bojkottjának is”¹⁹ Úgy gondolja, hogy a sport nem tekinthető egyszerű társadalmi alrendszernek, hiszen a politika egy olyan mélyreható erő, mely minden körülmények között befolyásolhatja ezt az intézményrendszert. A szerző úgy gondolja, hogy az alapelvek az emberek lelkiületében gyökereznek, és amennyiben erre lehetőség van, a politika ellenében, sőt akár még a sport ellenében is a felszínre törhetnek. Ennek felismerése alapján, talán nem túlzás az a kijelentés sem, hogy „a sportszerűség valójában csupán a potenciális győztesek erős és válogatott közösségének lehet az etikettje, és az olimpizmus pedig az egészségesek kiváltsága, mely nem az erkölcsöt fejezi ki, hanem a lelkiismeret elől való menekülést, az attól való szenvedést és az abból fakadó kétségeket.”²⁰ Hoberman tehát mély morális válságot látott az olimpiai mozgalomban, az áhított sportszerűség és fair play tekintetében.

A sportvilágon belüli válságoknak is mindig megvannak a felelősei, néhányan egyenesen a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot hibáztatták a negatívumokért. Vyv Simson és Andrew Jennings amerikai újságírók *The Lords of the Rings* című, nagy vihart kavaró könyvében az olimpiai mozgalom elsősorban intézményét kritizálták. Simson és Jennings elsősorban a szervezet belső életével foglalkoztak és erősen bírálták azt, elsősorban a belső hatalmi harcok, a kapcsolódó korrupciós ügyek, és a szervezet öncélúsága miatt. A könyv egyik legnagyobb botránykövének számított, hogy Juan Antonio Samaranchot és legközvetlenebb munkatársait erősen befeketítette a két újságíró azzal, hogy a NOB elnököt kitartóan fasiszta múlttal vádolják benne.²¹ Ezek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a legfőbb sportszervezeten, azaz a Nemzetközi Olimpiai Bizottságon belül is komoly politikai és hatalmi harcok folytak, az érintett tagokat pedig folyamatos botrányok és besározási kísérletek vették körül. A két szerző folytatta a NOB és az olimpiai sport berkeinek „felderítését”, és az első munkájuk folytatásaként megjelent a *The New Lords of the Rings* c. könyvük. Ez a mű –

---

¹⁹ *Hoberman, John* : *The Olympic Crisis: Sports, Politics, and the Moral Order*. Aristide D. Caratzas Publisher, New Rochelle, New York, 1986, 7. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 13.

²⁰ *Hoberman, J.* *The Olympic Crisis: Sports, Politics, and the Moral Order* i.m. 32.

²¹ *Simson, Vyv- Jennings, Andrew*: *The Lords of the Rings*, Simon & Schuster, London, 1992, 103. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 11.

folytatásaként az előzőnek - főként az olimpiai korrupciókra és az aranyérmek megvásárlásának módjaira helyezi a hangsúlyt, és a NOB-ot erősen korrumpálható szervezetként tünteti fel az olvasóközönség előtt.

Természetesen vannak olyan olimpiatörténészek is, akik a Hoberman és Martin által képviselt megállapítások ellenkezőjére jutottak. Stavros Lambrinidis egyike azoknak, aki a *The Olympic Truce: An Ancient Concept for the New Millenium* című írásában Martin és Hoberman elkeseredettségével szembeni pozitív tendenciát emeli ki. Lambrinidis az ókori olimpiai békeeszmé újbóli megjelenését véli felfedezni az olimpiai mozgalom 1990-es éveiben, de az 1980-as krízishelyzetet alapvetően ő sem vitatja. Példának hozza erre a Lillehammer-i játékok idején megvalósuló egynapos boszniai fegyverszünetet, Kofi Annan Irakkal való sikeres megállapodását a naganoi téli játékok alatt, illetve a két Korea együttes bevonulását a Sidney-i olimpia nyitóünnepségén, amelyre 2000-ben került sor. Ahogyan azt Lambrinidis kiemeli, 2000-ben az ENSZ, a Milleniumi deklarációjában speciális bekezdést szentelt az olimpiai békeeszmé kérdésnek. A sport szerinte ezzel a döntéssel vitathatatlanul bekerült a béketeremtés és az egymáshoz való közeledés eszközparkjába. Szintén 2000-ben II. János Pál pápa is felszólalt az olimpiai béke mellett, sőt az olimpiai béke még az Európai Unió Nizzai Szerződésébe is belekerül. Az ősi hagyományok tehát az 1990-es évektől újra éledezni látszanak, mely alapján Lambrinidis szerint egy sokkal békésebb 21. századi kibontakozásban lehet bízni.²²

David Miller *Why the Olympic Games Must, and Will Survive* című cikkében kiemeli, hogy az olimpiai mozgalomnak komoly értékteremtő szerepe van. A szerző ennek az erőnek olyan elemeit sorolja fel, amelyek a 21. század mindennapjaiban is egyre komolyabb szerepet kapnak a fejlett országokban élő emberek életében. Szerinte az olimpiai versenyzés fennmaradása abból táplálkozik, hogy az embereknek igényük van az önmegvalósításra, legyen az rejtett szintéren, vagy akár a nemzetközi figyelem középpontjában. „A legvilágosabb és leginkább vágyott színhelye ennek az önmegvalósításnak az olimpiai játékok.”²³ Miller ugyanakkor kiemeli, hogy az athéni első játékok óta az olimpiák folyamatos fenyegetettség alatt

---

²² *Lambrinidis, Stanos: The Olympic Truce: An Ancient Concept for the New Millenium. In: The Legacy of the Olympic Games 1984-2000, IOC, Lausanne. 2003, pp262-264. és Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata 14.*

²³ *Miller, David: Why the Olympic Games Must and Will Survive. In: Olympic Review, Vol XXVII, No 36, 2000, pp9-12. és Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 14.*

voltak, melynek különféle okai lehettek. Miller a felsoroltak között kiemeli a források hiányát, a szervezeti inkompetenciát, sovinizmust, nacionalizmust, és a rasszizmust is. A legnagyobb csapásként emlegeti a politikai bojkottokat, melyek szerinte a megszűnés szélére sodorták az olimpiai játékokat. A további témák, amelyek még előkerülnek: a professzionalizmus kérdése, a dopping, gigantizmus, korrupció és irigység témái. Miller aláhúzza, hogy mindentől függetlenül nem véletlen az, hogy a játékok még ma is tovább élnek, hiszen éppen az emberek személyes tulajdonságának ereje az, ami időről időre élteti őket.

A 20. századi amerikai diplomáciatörténet szakértői között fontos megemlítenünk Nicholas Evan Sarantakes-t. Az olimpiai bojkottokkal kapcsolatban 2018-ig több tanulmánya és cikke is megjelent. A szerző olyan fontos témákat és kérdéseket vesz górcső alá műveiben, mint a Los Angeles-i és a moszkvai olimpia bojkottjainak elemzése és összehasonlítása, Jimmy Carter amerikai elnök szovjetekkel való kapcsolata, valamint a megkerülhetetlen Lord Killanin²⁴ személye és szerepe a nemzetközi sportpolitikában és sportdiplomáciában. Az ír sportvezető és Carter elnök érdekellentéteit és céljait megkülönböztetett figyelemmel vizsgálta kutatásai során. Olyan érdekességeket is boncolgat, mint a Coca-Cola vagy az NBC szerepei, vagy a szovjetek afganisztáni intervenciója. Felhasznált forrásanyagai között említett svájci, angliai, valamint amerikai levéltári anyagot az elnöki könyvtárakból is, nemzetközi sajtóanyagot, memoárokat. Felsorolt továbbá Oral History anyagokat, valamint kézikönyveket, amerikai és nemzetközi szakirodalmat is.

Walter LaFeber munkássága és kutatásai az amerikai diplomácia és külpolitika kapcsán megkerülhetetlenek a téma vizsgálatánál. Véleménye szerint különösen 1945 után a világpolitika minden szegmensét tekintve nem született és születhetett olyan döntés, amelyben az Egyesült Államoknak közvetve vagy közvetlenül ne lett volna érintettség vagy befolyása.²⁵ A magyar nyelven íródott művek közül Magyarics Tamás munkái kiemelkedőek az USA külpolitikátörténetét illetően, ezeknek azonban a kutatásom szempontjából inkább csak eseménytörténetileg van fontos szerepük. Fontos megállapítása az USA 20. és 21. századi világpolitikai szerepével kapcsolatban, hogy az Egyesült Államok „sokszor ugyan helytelen

---

²⁴ Teljes nevén Michael Morris Killanin, ír sporttisztviselő, 1952-től képviselte hazáját a NOB-ban, 1968-ban a szervezet alelnöke lett, majd 1972-ben Avery Brundage-t váltva a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnökévé választották. 1980-ban közvetlenül a moszkvai olimpia előtt mondott le, helyét Juan Antonio Samaranch vette át.

²⁵ *LaFeber, Walter: The American Age: United States Foreign Policy at Home and Abroad Since 1750 to the Present*, W.W. Norton & Co., New York, 1994, 36.

eszközöket használva, mégis oly értékeket védett meg, illetve segített megvédeni, amelyek a nyugatinak nevezett civilizáció alapjainak tekinthetőek.”²⁶

Mark Dyreson egyike azon történészeknek, akik gazdasági szempontból is foglalkoznak az olimpiák történetével. Egyik tanulmányában²⁷ az 1984-es olimpia kapcsán azt emeli ki, hogy az egész olimpiai mozgalom óriási köszönetet mondhat a NOB vezetésének, kiváltképp Juan Antonio Samaranch elnöknek, de még inkább Peter Ueberroth-nak²⁸ és a LAOOC-nak²⁹ a kiváló együttműködésért. Peter Victor Ueberroth öt éven keresztül fáradhatatlanul dolgozott az olimpia szervezőbizottságának vezetőjeként. Amikor Los Angeles városa elnyerte a rendezés jogát, a szervezők ígéretet tettek, hogy egy centet sem fognak elvenni az adófizetőktől olyan céllal, hogy az olimpiai eseményeket finanszírozzák. Közpénz helyett olyan szponzorációs egyesületeket hozott létre, amelyek az olimpia szolgálatába álltak, és befektetésként tekintettek 1984 nyarára. Több mint 150 tagú testületet állított fel, amelyben javarészt vállalkozók és üzletemberek kaptak helyet. Elsősorban azt szerette volna, ha minél több tapasztalatot és ötletet vetnek fel a nyereséges lebonyolítás érdekében, amely ekkor még csak álomnak tűnt. A korszakban a legtöbb jelentős sporteseményről már rengeteg országban közvetített a televízió. Ueberroth volt az, aki újszerű marketing szemléletével megértette, hogy a televíziós közvetítések globális kiterjesztésével és szélesebb körű bevonásával új piacokat is lehet teremteni. Az általa vezetett szervezőbizottság úrrá tudott lenni a költségek emelkedésén is, és képes volt nyereségesé tenni az 1984-es játékokat. Intézkedései és elképzelései nyomán még az olimpiát bojkottáló országok, mint az NDK, Lengyelország, vagy éppen a Szovjetunió is, sorra vásárolták a közvetítési jogokat. Az 1980-as évek elején tapasztalható rossz pénzügyi előjelektől függetlenül Ueberroth és a csapat hitt az eredményes munkában. Gazdasági elemzések kimutatták, hogy az olimpia sikere nagyban hozzájárult az USA gazdasági fellendüléséhez és ahhoz, hogy az amerikai piacok még inkább progresszív globális erővé váljanak. A nyári játékok későbbi házigazdái, Szöul, Barcelona és Atlanta átvették a Los Angeles-i modellt, és sok veszteséges olimpiával ellentétben gazdaságilag egész jó mérleggel

---

²⁶ *Magyarics Tamás: Az Amerikai Egyesült Államok története*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2008, 12.

²⁷ *Dyreson, Mark: Global Television and the Transformation of the Olympics: The 1984 Los Angeles Games*, *The International Journal of the History of Sport*, 2015, 32:1, 172-184, DOI: 10.1080/09523367.2014.983086

²⁸ Amerikai sportvezető, az USA olimpiai bizottságának, valamint az 1984. évi nyári olimpia szervezőbizottságának az elnöke.

²⁹ Los Angeles Olympic Organizing Committee, azaz a Los Angeles-i olimpia szervezőbizottsága.

zárták a rendezést. Érdekesség viszont, hogy a következő események megközelítőleg sem tudtak akkora nyereséget produkálni, mint amit a kaliforniaiak 1984-ben tapasztaltak. Dyreson szerint ennek több oka van. Egyrészt az USA, mint a világ vezető gazdasági nagyhatalma szinte kimeríthetetlen tartalékokkal bírt, másfelől ez a tényező rendkívül okos üzletpolitikával párosult. A sportesemények képernyőre vitele és a televíziózás iránt robbanásszerűen megnőtt kereslet, mint növekedési alapfeltétel, szintén egybe estek. A televíziózás világszerte az emberek mindennapjainak részévé vált, a szocialista blokkon belül is lassan az egyik legfontosabb szórakoztató eszközzé nőtte ki magát. A TV a kultúra terjesztésének alapeleme lett, és újdonságként szolgált, hogy az emberek az otthonukból kényelmesen élvezhetik a sporteseményeket is, mindezt szinte ingyen. A világon azonban nem mindenhol ismerték el Ueberroth és csapata eredményét. A Szovjetunióban felerősödtek azok a hangok, mi szerint az USA-t már nem is a coubertini eszme érdekli, csupán a pénzsóvárság mozgatja.³⁰ A valóság azonban az, hogy sikerült egy piaci alapokra állított, nyereséges olimpiát rendezni Los Angelesben.

Szakmáry Péter, *A sport szerepe a nemzetközi kapcsolatok, konfliktusok valamint a terrorizmus színpadán* című cikkében jól körül járja a sport kétoldalú politikai jellegű hatásait. Véleménye szerint „az államok elsődleges céljai a biztonság garantálása, az autonómia fenntartása, a jólét biztosítása és a presztízs építése.”³¹ Mára már egyértelművé vált, hogy e célok elérése érdekében az államoknak számolniuk kell a sporttal, mint eszközzel. A szerző kihangsúlyozta a hidegháborús folyamatokat, melyek során „az antagonisztikus ideológiák harca az olimpiát is magával sodorta, és bebizonyosodott, hogy az olimpia nagyszerű lehetőség, hogy békésen demonstrálják azokat a változásokat, amik végbementek.”³² A sport és terrorizmus kapcsolata az 1972-es müncheni olimpián történt túszedráma kapcsán került elő először. Szakmáry szerint a „sport naggyá teheti a terrorizmust, de létével vissza is csaphat rá, ugyanis a sport egy transzcendentális érték, nyelv, vallás, amit mindenütt elfogadnak, „beszélnek”, és amiben hisznek. A nemzetközi kapcsolatok meghatározó pontjává vált, amit

---

³⁰ Sok karikatúra született ennek kapcsán, egyiken magát Ueberroth-t is kapzsi, gonosz imperialista amerikaiként figurázzák ki. További karikatúrákért lásd: IOC Archieves, Lausanne, JO-1984COMM, 12, 13 és 14. doboz

³¹ *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 17.

³² *Szakmáry Péter: A sport szerepe a nemzetközi kapcsolatok, konfliktusok valamint a terrorizmus színpadán*, In.: *Magyar Sporttudományi Szemle* 2/3 szám, 2004, pp62-65 és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 14-15.

nem lehet kihagyni a számításból. Az eszköz szerepét kapta meg a politika színpadán, ahelyett, hogy tényleges szereplő lett volna. Funkciójának jelentősége mégis elodázhatatlan, egybe kovácsolja évről évre a világ nemzeteit a béke és megértés jegyében. Ez az, amit nem vehet el az emberiségtől sem a politika, sem a terror, sem egyéb veszélyforrás, és ez az, ami miatt igazából a sport jóval mindezek fölött helyezkedik el.”³³

Roger Levermore és Adrian Budd műve, a *Sport and International Relations* jó példa a sport és a hidegháború kapcsolatának bemutatására. Ebben a műben a szerzőpáros azt próbálja érzékeltetni, hogy a hidegháború alatt az olimpiai játékokra sokan úgy tekintettek, mint a két nagy politikai egység tesztelési területeire, és az erőfitogtatás, valamint a saját modell önigazolásának kiváló lehetőségeire. A könyvben bemutatott történelmi tények, olimpiatörténeti események hivatottak ennek a megállapításnak a bizonyítására. Az 1979-es afganisztáni szovjet intervenció után a két szuperhatalom közötti versengés újra kiéleződött, mely a fegyverkezési versenyen túl végigkísérte a hidegháború olimpiatörténetét is. A keleti és a nyugati blokk rivalizálása immár az éremharcban és az olimpiai rekordok összemérésében is testet öltött. Rekordok beállításával és megdöntésével, a sajtó és propaganda minden lehetséges eszközét felhasználva igyekeztek a nagyvilág tudatára adni, melyik blokk sportolói képviselnek nagyobb erőt.

David B. Kanin, *A Political History of the Olympic Games* a sport és politika kapcsán két fő pontot említ meg. Úgy gondolja, hogy a nemzeti sportpolitika mindig egyértelműen az adott nemzet politikai irányultságában gyökerezik. Kanin szerint egy állam ezektől nem tudja függetleníteni magát, és ez a tényező mindig is jelen lesz a nemzetállamok sportpolitikájában. A másik fő gondolata, hogy minden egyes olimpiával elkerülhetetlenül együtt jár az aktuálpolitika megjelenése. Kanin szerint a Coubertin-i gondolat csak ábránd és elterelés a valóságról, szerinte „már az olimpiai mozgalom megalakításakor napvilágot láttak bizonyos rejtett politikai célok, melyek a globális világ konfliktusaiban aktivizálódtak.”³⁴ Szerinte a politikai tartalom tehát nem egy kívülről érkező behatás a sport világába, hanem az olimpiai mozgalomnak egy alapvető eleme, mely a modern Európa történelmi fejlődéséből eredeztethető. Robert J. Paddick, *Sport and Politics: The (Gross) Anatomy of Their*

---

³³ Szakmáry Péter *A sport szerepe a nemzetközi kapcsolatok i.m. 65.* és Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata i.m. 14-15.*

³⁴ Kanin, David B.: *A Political History of the Olympic Games. Replica Edition Westview Press. Boulder, Colorado 1981, 17.* és Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata i.m. 16-17.*

Relationship című cikkében, elméleti megközelítésből mutatja be a sport és politika kapcsolatát, melynek számos komponensét sorolja fel. Paddick úgy értelmezi a sport politikai vetületét, mint eszközt a diplomáciai elismerés megszerzéséhez. „Használható az ideológia terjesztésére és a propagandára, lehet a közvélemény figyelmének felkeltésére szolgáló eszköz, a presztízs és az elismerés forrása, de a sporton keresztül megmutatkozhatnak agresszív tendenciák és tüntető vélemények is. Kifejleszthet konfliktusokat, de emellett a kölcsönös egyetértést is támogathatja, eszköze lehet a politikai nevelésnek, emelheti a nemzeti tudat és a morál szintjét, fejlesztheti az emberek szociális kontrollját, eszköze lehet országok egyesítésének. A politikai elit megjelenhet, mint a sportot támogató közösség, akár alapítványok létrehozásával, vagy mint egyszerű sportkedvelő közösség, szurkolótábor.”³⁵

Az évente többször is megrendezett Olimpiai Kongresszusokról készített kiadványok segítségével alaposabban feltérképezhetjük az olimpiai mozgalom működését. A hidegháború idején az 1973-as Várnai Kongresszust követően, a már Juan Antonio Samaranch elnöksége alatt összeülő Baden-Badeni Kongresszusnak sok politikai kihívásra megoldást kellett találnia. Nem véletlen, hogy a kongresszus három fő témája az olimpiai játékok jövője, a sportban lévő nemzetközi együttműködés és az olimpiai mozgalom jövője voltak. Az NSZK elnöke Karl Carstens nyitóbeszédében kifejtette, hogy „még ha a nemzetközi sport nem is képes a politikai ellentéteket megszüntetni, a mediátor szerepét könnyen magára vállalhatja, és szerepe lehet a hídépítésben. A sportnak megvan az ereje ahhoz, hogy adott politikai szituációkban megfelelően reagáljon.”³⁶ Figyelemre méltó a leköszönő NOB elnök, Lord Killanin beszéde is, melyben kijelenti: „Nemrég voltunk tanúi annak, hogy az olimpiai mozgalom, és mindenek előtt az olimpiai versenyzők, áldozatává váltak az Egyesült Államok elnöke által életre hívott elmebeteg akciónak, mellyel igyekezett szabotálni a moszkvai olimpiát, az olimpiai játékokat, mely a NOB és mindannyiunk tulajdona, nem pedig a Szovjetunióé. Ilyennek nem szabad soha többé előfordulnia.”³⁷ Killanin tett több erős kijelentést mind az USA, mind a Szovjetunió felé, és leköszönő elnökként az összefogásra szólított fel mindenkit. Több NOB tag, köztük a Nemzetközi Úszósövetség főtitkára, Robert H. Helmick is azon véleményének adott hangot,

---

³⁵ Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 17.

³⁶ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, Lausanne, 1981, 28.

³⁷ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, Lausanne, 1981, 40. és Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 20-21.

hogy a nemzeti jelképek használatának a beszüntetésével a politikai problémákra megoldást lehetne találni. Ezt az elképzelést az ülésen jelen levő tagok döntő többsége elvetette. Pierre Ferri azt javasolta, hogy a nyitó ünnepségeken sportágak szerinti névsorban jöjjenek be a sportolók, majd ezt követően az összes zászló együtt kerülhetne be a stadionba. „Az olimpiai játékokat nem szabad felhasználni egy társadalmi vagy politikai rendszer feljebbvalóságának az igazolására. A sportoló egyén az, aki a versenyeken részt vesz, és nem pedig a nemzet, amelyhez tartozik, mely a többi nemzettel presztízsharcot vív.”³⁸ Ferri és Helmick javaslatai ellen a leghangosabban Szergej Pavlov, a Szovjet Olimpiai Bizottság elnöke szólalt fel. Pavlov szót emelt a nemzeti színek megtartásáért, hiszen szerinte „a játékok lényege a különböző faji, vallási hovatartozással, politikai nézetekkel rendelkező emberek találkozásában rejlik, sőt abban, hogy ezek az emberek egy olyan nagy és színes parádét alkotnak, mely a béke és barátság elsődleges szimbóluma a bolygónkon.”³⁹ A két véleménycsoport közti átmenetet képviselte Arlington G. Butler, aki egy egészen más megvilágításba helyezte a nemzeti jelképek használatának kérdését. „Ahogyan az öltözékek, a színek és méretek széles skálája arra emlékeztet minket, hogy a résztvevők különféle etnikai és vallási csoportokból érkeznek, a zászlók és a himnuszok azt közvetíthetik, hogy ők eltérő földrajzi régiókból származnak. A geográfiai határok létezése ugyanakkor azt is hirdeti, hogy a különböző nemzetek állampolgárai békésen együtt tudnak versenyezni, mert szeretik a sportot, és ezáltal a sport egyesíti is őket.”⁴⁰

Nicholas Sarantakes a *Dropping the Torch* c. munkájában egyrészt bírálja, másfelől felmenti az akkori amerikai elnököt, Jimmy Carter az 1980-as nyugati bojkott kapcsán. Elnökként alapvető célja a közeledés politikájának folytatása volt a keleti blokk államai, elsősorban a Szovjetunió felé. Bécsben Brezsnjevvel aláírták az úgynevezett SALT-II egyezményt, diplomáciai kapcsolatokat létesített Kínával⁴¹, engedélyezte Magyarországnak a Szent Korona hazahozatalát. Ezen lépéseit az amerikai sajtó is pozitívan értékelte, de nem kerülhette el a közvélemény figyelmét a sok negatív kritika sem. 1979-ben szakított az USA-barát nicaraguai diktátorral, Somozával, ez a szovjetek által támogatott sandinista mozgalom

---

³⁸ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, Lausanne, 1981, 83.

³⁹ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, Lausanne, 1981, 55. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 20-21.

⁴⁰ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, Lausanne, 1981, 100.

⁴¹ Sarantakes kiemeli, hogy ezzel párhuzamosan megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Tajvannal, évekre megrontva ezzel a két ország viszonyát.

puccsához vezetett. A Carter számára viharos 1979-es évet tetézte a második olajválság miatt magasba szökő energiaárak problémája, valamint a november 4-én kirobbant iráni túszedráma is. Sarantakes elemzése 12%-os inflációról számol be, amely a gazdasági növekedés stagnálásával és jelentős munkanélküliséggel párosult, ez szintén nem tett jót Carter népszerűségének. A szovjet-amerikai kapcsolatok pedig újra mélypontra zuhantak az 1979-es afganisztáni katonai megszállás után. A megbékélési folyamat megszakadásának hozadékai a Carter-doktrína és a két ország közt újra kiéleződött diplomáciai csatározások lettek. A szovjetek és Brezsnyev abszolút nyeregben érezhették magukat, az USA tekintélyén viszont komoly csorba esett.

Carter és Killanin így vágott neki a kritikus 1980-as esztendőnek, amely a moszkvai olimpia éve volt. A város- Los Angelesseel egyetemben- már az 1976-os játékokra is pályázott. Ekkor már tudvalevő volt az is, hogy a négy évvel később esedékes olimpiát viszont az amerikai város rendezheti meg. A szerző a sors furcsa fíntorának (és Killanin elvének, közbenjárásának) tulajdonítja azt, hogy az 1980-as téli olimpiát Lake Placid, míg az 1984-eset Szarajevó rendezhette meg. A történetek fényében érthető volt, hogy Carter vissza akar vágni a szovjeteknek. Sarantakes szerint azonban az elnök nem pusztán bojkottot szeretett volna: komoly sebet akart ejteni a Szovjetunió. Retorikája teljesen megváltozott, gabonaembargót hirdetett a szovjetekkel szemben. Egyáltalán nem érdekelte a bojkott sportemeri vonatkozása, csak a visszavágáson járt az esze. Carter teljesen egyetértésben Brzezinskivel arra az álláspontra jutott, hogy a bojkott egyfajta jelzés lesz arra nézve, hogy a szovjetek nem tehetnek meg bármit, a sértő lépésekért valós árat kell fizetniük. Shirley Povich sportrovatvezető és újságíró, a Washington Post munkatársa még tovább ment ebben a kérdésben: szerinte az USA sportolóinak részvétele a moszkvai olimpián „gyalázat lenne az ország számára, hiszen a barátságos, nemzetért való küzdelem és az amatőrizmus betartása- különösen a szovjet blokkban- amúgy is csak álca.”⁴² Az elmérgesedő helyzet kiváltotta Killanin nemtetszését. Megnyilvánulásaiban egyre inkább bírálta Carter terveit és nézeteit. A Lake Placid-i téli olimpia megnyitóján februárban az elnök nevének említése nélkül azt monda: „habár a sport sajnos gyakran összefonódik a politikával, naívság nélkül azt tudom mondani: a sportot és az olimpiai játékokat sosem szabad politikai célokra használni, különösen akkor, ha a cél elérése érdekében meg sem próbáltunk bevetni más politikai, diplomáciai vagy gazdasági eszközöket.”⁴³ Killanin

---

⁴² Sarantakes, Nicholas Evan: *Dropping the Torch*, Cambridge University Press, New York, 2011, 84.

⁴³ Sarantakes, N.E.: *Dropping the Torch* i.m.239.

azt szerette volna, hogy a sport és az olimpiai mozgalom- élükön a sportolókkal- ne lássa kárát a két szuperhatalom csatározásának. 1980. március 21-én Carter elnök 150 sportoló és edző előtt bejelentette, hogy az Egyesült Államok az afganisztáni szovjet beavatkozásra adott válaszként bojkottálja a moszkvai nyári olimpiát. A döntés az USA „szövetségesei” körében hamar népszerűsége és követendő példára talált (65 ország maradt végül távol a játékoktól), az ír sportvezető azonban próbálta lebeszélni Cartert a döntésről. Májusban az elnök munkahelyén, az Ovális Irodában találkoztak, de ez a találkozó nem volt több pusztán időpocsékolásnál. Kettejük véleménye totálisan ellentétben állt a moszkvai olimpiával kapcsolatban. Memoárjaiban Killanin kiemeli, hogy az elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója komoly késéssel érkezett a találkozóra, ez a mentalitás pedig két dolgot tükröz. Egyrészt Brzezinski lassúsága azt mutatja, hogy vajmi kevés érdeke fűződött a sikeres, eredményes párbeszédhez, másrészt az eset jól mutatja azt, hogy Carternek a saját államapparátusán belül is elég gyenge befolyása és tekintélye volt. Az olimpiai mozgalom nagyon nehéz időszakon ment át, de miután az 1976-os játékok szülte politikai és pénzügyi nehézségekkel az alapelvek még megbirkóztak, Lord Killanin közvetlenül a moszkvai olimpia előtt a lemondás mellett döntött, helyét pedig Juan Antonio Samaranch vette át.

Sarantakes nézeteivel nagyrészt egyetért Derick Hulme is, aki szerint a politikai vezetők a olyan célból használták fel a sportot, hogy nemzetközi politikai eseményekre reagálva egyfajta „büntetést” szabjanak ki bizonyos országokra. Már az 1980-as évek előtt előfordult, hogy a sportot politikai eszközként vették kezükbe egyes állami vezetők, de az Egyesült Államok vezette olimpiai bojkott kiemelkedő ezek közül. Ennek oka a bojkott hatalmassága és a nemzetközi hatás. Az afganisztáni bevonulást az egész világ elítélte, de emellett az amerikaiak stratégiai, terjeszkedési kísérletet is láttak mögötte, amire világméretű hatást gyakorló intézkedéssel kellett reagálni. Az amerikai politikai hozzáállást jól tükrözi Mondale alelnök beszéde, miszerint „lélegzetet visszatartva várja a történelem a megoldást: ami most kockán forog, az nem más, mint a civilizált világ jövőbeni biztonsága.”⁴⁴ Hulme értékelése szerint a bojkott-fölvívással az Egyesült Államok a legnagyobb sikert a Távols-Keleten és egyes arab államok körében érte el. Ezzel ellentétben Afrika és Latin-Amerika erősen megosztott volt a kérdésben, míg Nyugat-Európa egy része elutasította a bojkottot. Az 1980-as bojkott legfőbb

---

⁴⁴ Hulme, Derick: *The Political Olympics: Moscow, Afghanistan, and the 1980 U.S. Boycott*, Praeger, New York, 1990, 67. és Sipos-Onyestyák Nikolett: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 20-21.

jelentősége azonban abban állt, hogy egy új, alternatív, nem katonai erő bázisán álló politikai lehetőségként elérte, hogy az olimpiák kapcsán már nem a versenyeken elért eredmények, hanem maga a részvétel kérdése került a politikai élet fókuszpontjába.⁴⁵

A politikai bojkottok óriási port kavartak nem csak a politika, hanem a közvélemény és közbeszéd szintjén is. A tájékoztatásban nagyon fontos szerepe volt a sajtónak, hiszen a közvéleménnyel el kellett fogadtatni azt a döntést, hogy egyes nemzetek legkiválóbb sportolói különféle nemzetközi ellentétek miatt nem mehettek el az olimpiára. Michael Young Armadale, *The Melbourne Press and the 1980 Moscow Olympic Boycott Controversary* c. cikkében azt vizsgálta, hogyan reagált az ausztrál sajtó a moszkvai olimpiával kapcsolatos eseményekre.. „Arra a következtetésre jutott, hogy a sajtó feladata, hasonlóan a totalitárius rendszerek erősen cenzúrázott köztájékoztatásához, az volt, hogy egyrészt tükrözze, de ugyanakkor vezesse is a közvélekedést a kérdésben. Armadale hét hetes felmérésének eredményei kimutatták, hogy az ausztrál sajtó erősen a bojkott mellett cikkezett, írásai kevésbé tekinthetőek objektívnek, és ez jelentős hatással volt a társadalomra.”⁴⁶ A szerző kiemeli, hogy vélhetően az amerikai bojkottfelhívás nagy hatást gyakorolt az ausztrálokra, azonban a sajtó túlnyomó része a bojkott támogatásáról és pozitívumairól jelentetett meg cikkeket.⁴⁷ E tekintetben az ausztrál sajtó – és feltételezhetően a távolmaradó országok sajtói is – hasonlóan reagáltak az 1980-as bojkottra, mint a szovjet blokk országai az 1984-es olimpia kapcsán.

A Los Angeles-i olimpia kapcsán Takács Róbert, *A Los Angeles-i olimpia a magyar sajtóban* című elemzésében mutatta be hasonló módon a magyar politikai lapok államhatalmi érdekeket kiszolgáló tevékenységét és erejét. Takács elemzése hasonló az ausztrál kollégájáéhoz, de Magyarország esetében különbséget kell tennünk, hiszen a teljes nyomtatott sajtót az állam felügyelte és cenzúrázta. A részletes elemzést a szerző egy összefoglaló táblázattal teszi még átláthatóbbá, amelyből kitűnik, hogy egyes időszakban milyen jellegű és

---

⁴⁵ *Hulme, D.*: *The Political Olympics* i.m. 158.

⁴⁶ *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 22.

⁴⁷ *Armadale, Michael Young*: *The Melbourne Press and the 1980 Moscow Olympic Boycott Controversary*, In: *Sporting Traditions*, Vol 4, No 2, 1988, 84-200.

hány darab hír és tudósítás jelenik meg az olimpiai eseményekkel és kérdésekkel kapcsolatban.⁴⁸

A bojkott hatékonyságát a sport terén rengeteg vezető és szakíró elítélte az évtizedek során. Közéjük tartozik John Cheffers is, aki a *The Foolishness of Boycott and Exclusion in the Olympic Movement* című írásában úgy értékeli, hogy „az olimpiai bojkott politikai eszközként való alkalmazása egyáltalán nem tekinthető politikai tekintetben hatékony módszernek.”⁴⁹ Cheffers úgy véli, hogy morális szempontból is megkérdőjelezhető a bojkott sportban való alkalmazásának létjogosultsága. Munkájának a címe is beszédes, hiszen egyenesen ostobaságnak tartja a politikai okokból való távolmaradást. Cheffers azt is hozzáteszi, hogy bojkottok legtöbbször komoly és valós okok nélkül történnek, de a mondvacsinált okok mögött általában több tényező is fellelhető. Kiemelendő, hogy Cheffers ezeket a gondolatokat még 1979-ben, a moszkvai olimpia bojkottja előtt egy évvel közli.⁵⁰

Az 1984-es Los Angeles-i olimpia bojkottjának hátterében Kenneth Reich számos ok együttes fennállását látta. Egyrészt a Carter-bojkottra valahogyan válaszolni kellett, ezért a szovjet tömb a viszontválasz mellett döntött. Másrészt a szocialista tömb tartott az olimpián esetleg kibontakozó szovjet-ellenes demonstrációktól, nem beszélve a szocialista sportolók emigrációjától. Utóbbira a korábbi években többször volt példa, a teljes keleti blokkot nézve. Reich szerint a szovjet vezetés aggódott, mert a legnagyobb népszerűségnek örvendő atlétikai számokban a szovjet sportolók a kvalifikációs tornák eredményeiből kiindulva nem fogják tudni felülmúlni az amerikai ellenfeleiket. Éppen ezért a szovjetek ebben a helyzetben a bojkottot hatékony politikai eszköznek tekintették az amerikai kormánnyal való viszály fenntartásához. Toohey véleménye szerint az elsődleges indokként feltüntetett ok, miszerint az amerikaiak megsértették az Olimpiai Chartát, nem volt igazán jelentős. Sokkal valószínűbb, hogy nem akartak asszisztálni egy várhatóan sikeres amerikai olimpiához, amely negatív színben tüntetné fel a szocialista modellt a kapitalistával szemben.⁵¹ Cikkében röviden

---

⁴⁸ Takács Róbert: A Los Angeles-i olimpia a magyar sajtóban, *Múltunk*, 2005. (50. évf.) 3. sz. 255. oldal, <http://www.polhist.hu/regi/multunk/letoltes/takacsr.pdf>, a letöltés ideje: 2012. szeptember 12, 255-297.

⁴⁹ Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 21.

⁵⁰ Cheffers, John: *The Foolishness of Boycott and Exclusion in the Olympic Movement*. In.: *Olympic Review*, No143, 1979, pp512-514 és Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 21.

⁵¹ Reich, Kenneth: *Doleful Days For The Games*. *Sport Illustrated*. 1984. május 21. 16-36.

összehasonlította az 1980-as és 1984-es politikai döntéshozókat és arra a következtetésre jutott, hogy Csernyenkó, sok tekintetben egyáltalán nem különbözött Cartertől. Véleménye szerint mindketten politikai hekkereknek minősülnek, és semmiben nem különböznek egymástól, hiszen mindketten az olimpiai eszmét vették semmibe, és sportolók százainak a lelkébe gázoltak bele a döntésükkel. Richard W. Pound az 1988-as szöuli bojkott kapcsán azt írja: „egy olimpiai bojkott bosszanthat, felbőszíthet, vagy figyelmeztető jelet küldhet ugyan az adott célország felé, de mivel egy olyan eseményről van szó, amely csak négyévenként kerül megrendezésre egy 16 napos periódusban, így annak hatékonysága korlátozott. Az 1980-as évek vége felé a világ készen állt már arra, hogy a fennálló feszültséget elsimítsa, csillapítsa, és az 1988-as olimpiai játékok egy megfelelő lehetőséget adott annak demonstrálására, hogy egy nemzetközi konszenzus van kibontakozóban.”⁵²

Annak ellenére, hogy Magyarország nem vett részt a Los Angeles-i játékokon elkészült egy olyan kiadvány az amerikai olimpiáról, melyet a politikai cenzúra pár hét alatt be is zúgatott. A művet csak „bezúzott könyvkén” emlegetik. Ennek előszavában Békesi László, az MSZMP Budapest Bizottságának titkára az 1984-es olimpia hangulatáról a következőképpen írt: „Ezt az olimpiát nem egyszerűen Amerikában rendezték, ez amerikai olimpia, az USA olimpiája! A győztes sportoló diadala az Egyesült Államok diadala. Az USA az első, az USA a legnagyobb, az USA legyőzhetetlen. Az amerikai embernek nincs vetélytársa a sportban, nem lehet vetélytársa a világon. A világ csodáljon minket és hódoljon nekünk! Amerika 1984-ben kisajátította az olimpiát, monopoljogot formált a sikerre, a győzelemre, az ünneplésre!”⁵³ Békesi szerepe a bojkott kapcsán eléggé kettős volt. Egyfelől rendíthetetlen pártkatonaként az MSZMP legfelső vezetéséhez tartozott, és semmi sem tett a bojkott megakadályozásáért, nem is volt rá lehetősége. Másfelől nem értett egyet a döntéssel, ezt mutatja a könyvhöz írt előszava is. A cenzúra sajnos megakadályozta a mű terjesztését, és a munkálatokban résztvevőket meg is büntették. Tették mindezt annak ellenére, hogy a szerzők a könyvvel egyáltalán nem egy rendszerellenes kiadványt propagáltak, hanem más célok motiválták őket ennek elkészítésében.

A magyar államszervezettel és állambiztonsággal, valamint a sportirányítás jellegével kapcsolatban is születtek kiváló munkák, főként természetesen a rendszerváltozás után. Ezen

---

⁵² Pound, Richard W.: *Five Rings Over Korea – The Secret Negotiations Behind the 1988 Olympic Games in Seoul*. Little, Brown and Company, Boston, New York, Toronto, London. 1994, 446p és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 23.

⁵³ Gyárfás, Tamás, Gyulai, István (szerk): *Amerika Los Angelesben, Los Angeles Amerikában, Magyar Diáksport Tanács, Budapest, 1984, 326 p és Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 23-24.

munkák ismerete nélkülözhetetlen a disszertációs témám szempontjából is. Az olimpiatörténethez kiváló kutatási alapot ad a Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf és Takács Tibor által szerkesztett Állambiztonság és olimpia c. mű, amely az ÁBTL⁵⁴ kiadványaként jelent meg 2008-ban. Az olimpiai játékok a második világháború után a hidegháború szembenállás, a két világrendszer vetélkedésének egyik terepévé váltak. A keleti tömb országainak, így hazánknak is nagy kihívást jelentett a játékokon való részvétel. A nyilvánosság előtt a sportolók küzdöttek a minél fényesebb érmekért, de a háttérben másféle vetélkedés is folyt. A versenyek ugyanis jó lehetőséget teremtettek a nyugati sportolókkal, sportvezetőkkel és a magyar emigrációval való kapcsolattartásra is. Főként a disszidálás lehetőségének fennállása miatt az olimpiákat a politikai rendőrség is fokozott figyelemmel követte. Ügynökein keresztül, vagy éppen a „baráti állambiztonsági szervek” segítségével információkat szerzett a kapitalista államok és az emigráció szándékairól, ellenőrizte a versenyzők politikai megbízhatóságát, illetve kitartóan figyelte a sportolók és a lakosság véleményének alakulását az olimpiai ügyekkel kapcsolatban. A kötet főleg ügynökjelentéseket, hivatalos feljegyzéseket, tájékoztatókat és összefoglalókat közöl Melbourne-től Szöulig.

Takács Tibor a legnépszerűbb sportág, a futball kapcsán végzett alapos kutatásokat, főként az állambiztonság és a sport kapcsolatát vizsgálva. 2014-es könyve, a Szoros Emberfogás c. mű, valamint a 2018-ban megjelent munkája, a Büntetőterület c. könyv elénk tárja az 1945 és 1990 közti magyar valóság képét a foci szemszögéből nézve. Párttitkári feljegyzések, ügynökjelentések, nyomozati jegyzőkönyvek és a titkosszolgálat beszámolóí alapján az olvasó megláthatja, miért tekintett a pártvezetés komoly veszélyforrásként erre a nagy tömegekre ható társadalmi és kulturális jelenségre. Betekintést nyerhetünk a keserű szocialista valóságba, ahol játékosokat lehetetlenítettek el vagy épp integráltak, ahol a sportvilágot a vezetés kénye-kedve szerint alakíthatta, és amiben évtizedekig komoly ellentétek uralkodtak az ország egyik legnépszerűbb csapata és Kádárék között. Ezzel együtt megtudhatjuk azt is: a korszak magyar futballszurkolójának a játék iránt érzett örömét nem vehették el, akárcsak az együttszurkolás és az összetartozás élményét sem, amelyek új szubkultúrát teremtettek hazánkban. A Kádár-rendszer egészét végigkísérő, tökéletesített ügynökrendszer „hazai” kipróbálására a sport állambiztonsági szempontból kiváló terepnek bizonyult. A hatalom- főként a Kádár-rendszer elején- potenciális politikai veszélyforrásként tekintett a futballmérkőzésekre, az 1960-as évektől pedig a televíziós közvetítések

---

⁵⁴ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, a továbbiakban: ÁBTL.

megjelenésével egyáltalán nem volt mindegy számukra, hogy milyen közhangulat és viselkedés uralkodik a stadionokban. Egészen a szocialista időszak végéig jellemző, hogy a hatalom a szurkolók egy részében „fasiszta tüntetőket” és rendszerellenes felbujtókat látott. Habár a rendszer stabilitásának egyik alapját a politikai rendőrség jelentette, fontos megjegyeznünk, hogy ennek a szervnek az ügyei már ritkábban kerültek a legfelső pártvezetés elé. Ezt jól mutatja az is, hogy a területet felügyelő KB-titkárok (Biszkú Bélát leszámítva) nem lettek a Politikai Bizottság befolyásos tagjai, és annak ülésein a berendelt belügyi vezetőkkel együtt többször is csak meghívottként vehettek részt.⁵⁵ A sport teljes átpolitizáltsága és a sporteredmények politikai célokra való felhasználása egészen 1986-ig jellemző volt a magyarországi sportéletre. Ekkor váltja fel az OTSH-t az Állami Ifjúsági és Sporthivatal, amely már csak felügyeletet gyakorolt a sportszervezetek felett, valamint a szocialista blokkon belüli első Formula-1-es verseny sem a „szocialista sportpolitika reprezentációs eszközének tekinthető”.⁵⁶

Takács Tibor Krauhulcsán Zsolttal és Müller Rolffal közreműködve az állambiztonság és olimpia kapcsolatát is kutatta, kiadványuk 2008-ban jelent meg *Állambiztonság és Olimpia* címmel. A szerzőhármas hangsúlyozza: az olimpiákat „nemcsak a sportszerető közvélemény, hanem a politikai rendőrség nagyfokú érdeklődése is övezte. Ügynöki hálózatán keresztül vagy a baráti állambiztonsági szervek segítségével információkat szerzett a kapitalista államok és az emigráció szándékairól, ellenőrizte a versenyzőket, figyelte a sportolók és a lakosság véleményének alakulását az egyes olimpiai ügyekkel kapcsolatban.”⁵⁷ Az állambiztonsági szervek és a sport kapcsolata egy rendkívül sokrétű terület, dolgozatomban azonban ez csak érintőlegesen kerül elő.

Tabajdi Gábor szintén egyike azoknak a magyar kutatóknak, aki a Kádár-kori Magyarország állambiztonságát és államapparátusát kutatják és vizsgálják, több összefüggésben is. A *III/III Krónikája* c. művében a szerző átfogó képet ad a belső elhárítás és a magyar állambiztonság működési elveiről, a folyamatokról és a döntési, megfigyelési mechanizmusokról. Az 1962-ben új működési kereteket kapó szervezet tényleges tevékenysége

---

⁵⁵ Tabajdi Gábor: *A III/III krónikája*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2013, 30.

⁵⁶ *Takács Tibor*: *Büntetőterület: Futball és hatalom a szocialista korszakban*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2018, 88.

⁵⁷ Krauhulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): *Állambiztonság és olimpia, 1956-1988*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2008, 8.

még ma is csak töredékesen ismert, holott számtalan félreértés, legenda és mítosz él a III/III-mal kapcsolatban.⁵⁸ A könyv az események időrendi tárgyalása során a sok esetben félrevezető ügynöktörténetek helyett magára a szervezetre helyezi a hangsúlyt, így a jól dokumentálható, konkrét esetek kapcsán a belső elhárítás nagyszabású akciói mellett a III/III-asok mindennapjait befolyásoló egyéb hatásokat is igyekszik bemutatni. Ez alatt értendő a pártutasítások fogadtatásától kezdve a szabadidős tevékenységeken át egészen az állomány társadalmi helyzetéig. Könyve rávilágít arra, hogy a „létező szocializmus” világában milyen hétköznapi tevékenységi formák válhattak „gyanússá”, és melyek voltak azok, amelyek a hatalom megtorló intézkedéseit kiváltották. A pártállam és a belügy kapcsolatát az Ungváry Krisztiánnal közösen írt, Elhallgatott múlt c. könyve mutatja be a legalaposabban. Az MSZMP legfőbb célja az volt, hogy a teljes lakosság megfigyelés alatt álljon, mindenről tudomást szerezzenek, és ne fordulhasson elő egyetlen társadalmi rétegben – így a sportvilágban sem- olyan alulról jövő szerveződés, mint az 1956-os októberi forradalom és szabadságharc volt.⁵⁹

A Los Angeles-i olimpia bojkottjával kapcsolatban Radványi Benedek 2014-ben megjelent munkája, a Kettétört Olimpia c. mű az ismeretterjesztő és kissé bulvár jellege mellett történelmi szempontból nézve is sok értékes információval szolgál. A szerző rengeteg magyar sportolóval készített személyes interjúkat, Oral History szempontból a távolmaradás és az olimpiai bojkott okozta trauma érzése kiválóan rekonstruálható. A könyv legelején lévő fejezet a legnagyobb értékű, amelyben a magyar távolmaradás bejelentésének napja óráról órára, percről percre nyomon követhető. Ezen keresztül egy nem szakmabeli olvasó és a történész is átélheti a szomorú napot, az események pedig megelevenednek előttünk.⁶⁰ A mű hivatkozásjegyzéke és forráslistája történelmi szempontból nézve hiányos, de a folyamat rekonstruálásához és plusz információk szerzésére az olimpiai bojkottal kapcsolatban jó támpontként szolgált számomra.

---

⁵⁸ A III/III elnevezés a belsőreakció-elhárításra vonatkozik, ez csak az egyik része az állambiztonságnak. Az OTSH sportvezetői hivatalos kapcsolatként, az alkalmazottak pedig operatív kapcsolatként is kapcsolatban álltak az állambiztonsággal, vagyis a külön beszerzésükre nem volt szükség. A minisztériumok és az országos főhatóságok – így az OTSH is – kettős alárendeltségben működtek. Ezeket a kémelhárítás is felügyelte, a vezetője pedig szigorúan titkos állományú (szt) tiszt volt.

⁵⁹ *Tabajdi Gábor, Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt- a pártállam és a belügy- a politikai rendőrség működése Magyarországon (1956-1990), Corvina, Budapest, 2008, 17.*

⁶⁰ *Radványi Benedek: A kettétört olimpia, Kék Európa Stúdió, Budapest, 2014, 8-13.*

Az 1980-as évek magyar és nemzetközi sportdiplomáciájáról és az 1984-es bojkottról Sipos-Onyestyák Nikoletta doktori disszertációja egy alapos kutatás kiváló összefoglalása. A dolgozat címe: A sport és politika kapcsolata Magyarországon az 1980-as években a nyári olimpiai játékok tükrében. Az én disszertációm témája hasonló, de más szempontból közelít a korszakhoz és más tényezőket vizsgál. Örömmre szolgált viszont, hogy külsős opponensként, mint a téma kiváló ismerője végig segített a munkám során. A felhasznált szakirodalmak közül találunk olyan műveket, amelyek mindkettőnk által felhasználásra kerültek. Sok mű itthon meg sem jelent, a Lausanne-i kutatásaink során viszont lehetőségünk volt ezeket a könyveket olvasni, kijegyzetelni, beszkenneálni. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság svájci levéltára és könyvtára rengeteg olyan dokumentummal, levelezéssel, szakirodalommal, elektronikus anyaggal szolgált számomra, amely a dolgozatot a nemzetközi politika kapcsán színesíti. Nagyon megkönnyítette a munkát, hogy a levéltár és a könyvtár anyagállománya nagyrészt digitalizálva van, így a 2014-es kutatásom után több alkalommal is sikerült anyaghoz jutnom a segítőkész kollégák által. Az MNL anyagai közül mindketten használtuk az OTSH XIX-J-14-b jelű fondot, az 1973-1986-ig terjedő teljes iratanyagot begyűjtöttem és átnéztem. Intézménytörténeti és döntésmechanizmusi szempontból ennek a feltérképezése nélkülözhetetlen a disszertációm szempontjából. Ahhoz, hogy a sportirányítás vázlatos áttekintését bemutathassam, a teljes sportirányítással kapcsolatos iratanyagot is át kellett nézzem, amely a Daróczi úti kutatóteremben hozzáférhető volt, ugyanebben a fondban. A MOB iratokat a Bizottság levéltárában találtam meg, a belügyi, PB, KB, Agitprop és egyéb pártiratokat pedig szintén az MNL állományaiban kutattam.

Annak ellenére, hogy dolgozatom témája nem kötődik szorosan az állambiztonság sportban gyakorolt szerepére, kutatásaim során többször megfordultam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában. „Magyarországnak nem voltak messze visszhangzó ügynök- vagy kémbostrányai. Különösen nem a Kádár-korszakban.”⁶¹ A sportvezetők közül voltak néhányan, akik a titkosszolgálat beszervezett tagjai voltak, de a legfontosabb személyek közül csak Páder Jánost, és Szepesi Györgyöt lehet kiemelni. Az OTSH - vagy a korábbi legfőbb sportirányítási szervek - vezetőit nem szervezték be és nem is figyeltették meghatározott célokból, dr. Beckl Sándor és Buda István OTSH elnökök pedig még fegyelmi ügyek esetében sem működtek együtt közvetlenül a belső elhárítással. Nincs információ vagy

---

⁶¹ Okváth Imre, Palasik Mária (szerk.): Epizódok a titkok házából: a politikai rendőrség mindennapjai 1956 után, ÁBTL-Kronosz, Budapest, 2017, 5.

bizonyíték arra nézve, hogy az OTSH fennállása alatt állambiztonsági kockázatok miatt mentettek volna fel valakit a vezető pozíciójából. Még az 1984-es olimpiáról szóló bojkottsavazáson felszólaló és egyedülként nemmel szavazó Jacsó Istvánt sem figyeltették, a nem sokkal később betegségben elhunyt sportvezető retorziók nélkül megúszta a magánakciót.

A belső elhárítás- különösen az 1960-as évek végéig- inkább a sportolók és edzők, szurkolói körök és a társadalom bizonyos szegmenseiben végzett megfigyeléseket és elhárító munkát, a sportirányítás felső vezetésével csak nagyon ritkán foglalkoztak. A külföldön, nyugati országokban dolgozó edzők és sportolók esetében az OTSH nem támaszkodott az állambiztonság munkájára és véleményére, szerződéseik engedélyezése és meghosszabbítása, utazásaik lebonyolítása a sportirányítás belső ügyeként volt kezelve. „A mi munkánkba a belső elhárítás nem szólt bele és nem is volt szükséges beleszólni, ha valami simlisséget tapasztaltunk akár a költségvetésben, akár külföldi csempész és magánakciók terén, mi intézkedtünk, és kézben tartottuk a dolgot. Azt tudom, hogy korábban, főként az 1960-as évek elejéig sokan figyelték a disszidált sportolókat, újságírókat és sporthoz közeli embereket, de ennek 1978-ban már jele se nagyon volt. A lakosság véleménye érdekelte őket inkább.”⁶² A teljes magyarországi sportvezetés kapcsán elmondható, hogy zömében elég nagy tapasztalattal rendelkező, korábban is a sport berkein belül dolgozó emberekről van szó, akiknek idejük, és kellő felkészültségük sem volt arra, hogy a belső elhárításnak dolgozzanak. Páder Jánossal kapcsolatban például beszerzője elmondja, hogy „az általa szerzett információk operatív értékkel nem bírnak,” és érződik, hogy „se tapasztalata, se kellő bátorsága nincs ahhoz, hogy állambiztonsági szempontból értékes munkát végezzen, ő egy tipikus sportedző, akiből sportvezető még lehet, de belső elhárítási ügynök biztosan nem.”⁶³ Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának anyaga, illetve az ott lévő, már feldolgozott sporttal kapcsolatos szakirodalom szintén nagy segítség volt az értekezés megírásához.

Dolgozatomban nagy szerepet kaptak az általam készített és felhasznált személyes interjúk. Kvalitatív forrásként ezekkel az interjúkkal igyekeztem óvatosan bánni, sok dolog kapcsán látszódott, hogy az interjúalanyok állítása több esetben cáfolják, máshol megerősítik a szakirodalmi és levéltári anyagot. Különösen az 1984-es események politikailag nagyon

---

⁶² Személyes interjúk, *interjú Buda Istvánnal*, 2004. július 13. (az interjú hanganyaga a szerző, Karle Gábor birtokában, a továbbiakban: Buda-interjú 2)

⁶³ ÁBTL 3.1.1 Páder János beszerzési anyaga, 65-11/251/60: Javaslat- Budapest, 1960. április 20.

érzékeny témának számítanak az akkori sportolók és sportvezetők számára, ezért ezzel kapcsolatban nagyon felületesen fogalmaztak. Sportolói oldalról Wladár Sándor és Növényi Norbert osztotta meg a legtöbb információt. Habár Buda Istvánnal kapcsolatban két személyes interjút is felhasználtam, sajnos Beckl Sándor kapcsán nem sikerült ilyen jellegű forrásra bukkanom. A források alapján azonban kitűnt, hogy a két vezetés az OTSH vezetése alatt-felsőbb utasításra, és a szovjet minták, valamint a gazdasági folyamatok hatására is- kissé más jellegű volt. Az interjúknál a sportvezetők sokszori önfényezését össze kellett vetni a források alapján konstruált valósággal, ezeken a helyeken találni ellentmondásos információkat is. Különösen Buda és Schmitt esetében vehető észre, hogy saját szerepeiket sokszor túlértékelik, és saját magukat helyezik a középpontba.

Az OTSH iratanyaga a Magyar Nemzeti Levéltár Daróczi úti épületében megtalálható, az 1945 utáni pártanyagokkal együtt. Az MNL OL XIX-J-14-b jelzet tartalmazza az 1945 utáni magyarországi sportirányítás valamennyi dokumentumát. A levéltár dolgozóitól és referenseimtől sok segítséget kaptam, az elektronikusan rendelkezésre álló katalógusból minden olyan iratcsoportot átnéztem, amely dolgozatom megírásához és a kutatások befejezéséhez szükséges volt. Az OTSH iratanyaga dobozok szerint, nagyrészt időrendben van rendszerezve. Néhány emlékeztető, jegyzőkönyv és kérvény kapcsán szembesültem vele, hogy pár mappa hiányos, és sajnos a pártanyagoknál is találkoztam ezzel a problémával. A rendelkezésre álló iratokban több sportvezető személyi anyagát sem találtam, ezeknek a hollétét még nem sikerült kiderítenem. Az értekezés második fő fejezete, amely az OTSH intézmény- és szervezettörténetéről, a döntési mechanizmusokról és a sportvezetőkről szól, nagyrészt erre a levéltári anyagra épül.

2. Sportpolitika, sportirányítás és az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH)

2.1 A sport és a politika kapcsolódásai 1945 után Magyarországon

A második világháború után a romokban heverő Magyarországon mindent újra kellett építeni. Ez alól természetesen az államszervezet és a sportirányítás sem képezett kivételt. Hazánk már a Horthy-korszak alatt is nagy hangsúlyt fektetett a sportra, ennek ékes bizonyítéka, hogy az ekkor még csak formálódó Aranycsapat lerakta névjegyét a futballvilágban, komoly győzelmeket aratva. A második világháború kitörése előtt elért sporteredmények is jól tükrözik, hogy Magyarországon felnőtt egy kiváló sportoló és edző generáció, akik kiváló táptalajul szolgáltak a későbbi „profi” sportnak.⁶⁴ Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után az új kormányzat eltökélt célja volt, hogy az államirányítás minden szegmensét központosítani kell. Rákosiék – szovjet mintára- jól tudták, hogy minden mutatóból és eredményből kiváló propagandát lehet csinálni, főleg ha ezek az elért célok nemzetközi mércével mérve is figyelemre méltóak. A sport területe mindenben megfelelt a kommunista propagandának. Az élsportolókat példaként tudták a dolgozó nép elé állítani, a nemzetközi eredményekkel és a kiemelkedő sikerekkel pedig folyamatosan azt tudták igazolni, hogy a szovjet modell jobban működik a nyugatinál, és a keleti blokk sportolói jobb teljesítményre képesek a riválisoknál. Az 1956 utáni modellel ellentétben a kádári konszolidációig a sportvezetés elnökségébe a párt, vagyis az MDP is delegált tagokat. Ennek köszönhetően például az Országos Testnevelési és Sportbizottság elnökségében 1955-ben megtaláljuk Apró Antalt is, valamint a sportértekezletet rendszeresen látogatja Farkas Mihály is. A „szakmabeli” Hegyi Gyula és Sebes Gusztáv mellett 1956 októberéig végig találunk pártfunkcionáriust az elnökségben, ehhez képest a későbbi modellben ez már nem lesz gyakorlat.⁶⁵

A magyar modell mindenben a szovjetekét követte. A Szovjetunióban az állampárt 1949-es kötelező érvényű határozata alapján az összes sportszervezetnek szerepet kellett vállalnia abban, hogy a sportot az ország minden területén elterjessék. Növelni akarták a szovjet sport színvonalát, és azt szerették volna, ha a szovjet sportolók felülmúlják az egész világot. A szocialista, kommunista államokban a sport a Varsói Szerződéshez hasonlóan működött, amely a nemzeti kormányzatok fölött közös elveket fogalmazott meg. Kelet-Európa

---

⁶⁴ Zeidler Miklós: A labdaháztól a Népstadionig- sportélet Pesten és Budán a 18-20. században, Kalligram Kiadó, Budapest, 2012, 319.

⁶⁵ MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Javaslat az Országos Testnevelési és Sportbizottság elé, 1955. január 22.

egyres kommunista államai számára gyakran a szovjet államigazgatási szervek testvéri sportpolitikája vált kötelezően követendővé. Az évek során a sport szerepe a kommunista államokban, így Magyarországon is attól függően váltakozott, ahogyan a bel- és külpolitikai helyzet, vagy a világhatalmi rendszer alakult. A sportolókat a szocialista sporterköles nagy becsben tartotta, de ez nem mindig nyilvánult meg az anyagi juttatások terén. A szocialista rendszerben a totális értelemben vett államosítás következtében a sportnak nem voltak saját rendelkezésű, önálló anyagi erőforrásai. A sportra fordított összegeket a központilag meghatározott tervekhez igazodva lehetett felhasználni és beépíteni.

A verbális elismerés a Rákosi korszakban legtöbbször nem járt anyagi elismeréssel is, de elmondható, hogy a sportolók és a sportirányításban résztvevő vezetők viszonylagos létbiztonságban élhették mindennapjaikat. A Rákosi-rendszer azonban tudtára adta a sportolóknak, hogy bármiféle személyes, és nem szakmai célú kapcsolattartás az imperialistákkal komoly következményekkel járhat. A külföldre szökés lehetősége az ország lakosságát nézve a sportolóknál áll fent leginkább. A magyar kommunista terrorgépezet Szűcs Sándor labdarúgóval szemben lépett fel a legszigorúbban. 1951-ben a labdarúgót koncepció perben elítélték és kivégezték, amiért szerelmével külföldre akartak szökni. A terrorgépezet törbe csalta, majd koholt vádak alapján, de sajnálatos módon a korszakban létező törvények szerint mondták ki rá a halálos ítéletet.⁶⁶

Az 1956-os szabadságharcot a szovjetek vérbe fojtották, majd Kádár János vezetésével változások kezdődtek a magyarországi kommunista rendszerben. Ennek érdekében először a forradalom résztvevőivel szembeni tervszerű és tömeges leszámolóshoz szükséges jogi háttér és szervezetrendszert kellett megteremteni. Szovjet részről az általános politikai iránynak megfelelően úgy vélték, hogy „a belső és külső reakció” a népi demokratikus rendszer megdöntése érdekében a kultúra területén is a nacionalizmus és szovjetellenesség eszközéhez nyúlt, és ellenforradalmi céljaira kihasználta a Szovjetunió propagandájának hiányosságait.⁶⁷ Kádár János 1957 márciusában Moszkvában tárgyalt ennek eredményeképp a feltételek áprilisára-májusra megteremtődtek. Kádár először az MSZMP KB 1957. április 5-i ülésén

---

⁶⁶ *Sereg András*: Halálra ítélt futballista - A Szűcs-per - Egy híres ügy a magyar jogtörténetből <https://www.jogiforum.hu/hirek/35591> (a letöltés ideje: 2020. 12. 21.)

⁶⁷ Szovjet „imázsépítés” Magyarországon, in.: *Baráth Magdolna*: A Kreml árnyékában- Tanulmányok Magyarországról és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944-1990, Gondolat, Budapest, 2014, 193.

fejtette ki a legsúlyosabb politikai bűnök elbírálására alakítandó népbírószági tanácsok létrehozásával kapcsolatos nézeteit. Ezeket a népbírószági tanácsokat a már meglévő bíróságokon hozták létre. Az 1957. december 10-i PB-ülésen arra panaszkodott, hogy „nem tudtuk elérni az ellenforradalom fő vezetőinek, kezdeményezőinek nagyobb mérvű fizikai megsemmisítését. Nagy kár, hogy ezeket nem sikerült megsemmisíteni, mert azért ezek a rendszer legveszedelmesebb ellenségei.”⁶⁸ Kádár a per többszörös elhalasztását követően 1958 júniusában kivégeztette a forradalom megtagadását elutasító Nagy Imre volt miniszterelnököt is. Az MSZMP 1957. június 27–29-i országos értekezletén a KB és a PB tagjává, egyben első titkárrá választották. 1958. január 28-ig, majd 1961. szeptember 13.–1965. június 30. között pártvezetői tiszte mellett a miniszterelnöki teendőket is ellátta, de államminiszterként a közbeeső időben is „felügyelte” a kormány működését. 1957–1960 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsa alelnöke, 1957–1964 között elnökségi tagja, 1958. novembertől élete végéig országgyűlési képviselő, 1965. novembertől az Elnöki Tanács tagja volt. Az 1960-as évek elejére szabadult meg a restauráció során támaszául szolgáló volt rákosisták egy részétől. 1962. augusztusban a munkásmozgalmi vezetők elleni koncepciós eljárások befejezéseként a volt sztálinista politikusok egy részét, köztük Rákosit és Gerőt, kizárta a pártból. 1961-re sikerült elérnie a mezőgazdaság termelőszövetkezeti alapon történő erőszakos átszervezését, ezzel lényegében a magántulajdon teljes felszámolását. A társadalom többsége számára egyfajta konszolidációt, felemás gyarapodást és nagyobb magánéleti szabadságot jelentő 1960-as, 1970-es években az emberekkel gyakorta összekacsintó, puritán, önmagát előszeretettel a kompromisszumok robotosának láttató pártvezető a politikai status quo – külpolitikailag az őt hatalomra juttató Szovjetunióhoz való hűség, belpolitikailag az MSZMP egyeduralma – megkérdőjelezhetetlensége mellett, mintegy ennek fejében, az életszínvonal emelése érdekében a többi kommunista államra kevésbé jellemző reformok bevezetésével is megpróbálkozott.

1956-nak vízváltó szerepe volt a sportban is. A sportirányítás újraszervezéséről 1957. január 21-én született döntés, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megbízott héttagú bizottság első ülésén. A tagok közül Hegyi Gyula és Gyenes András, valamint dr. Hepp Ferenc később is szerepet kapott a sportirányításban, mint tapasztalt sportvezető.⁶⁹ A Magyar Testnevelési és Sporthivatal létrehozásával „a sportcélú feladatok végrehajtása és ellenőrzése

---

⁶⁸ 1957. december 10-i PB-ülésen

⁶⁹ MNL OL XIX-J-14-b 57. doboz: Jegyzőkönyv a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megbízott héttagú bizottság első üléséről, 1957. január 21.

egységes szervezeti rendszer keretében nyer végrehajtást.”⁷⁰ Az MTSH, mint sportért felelős szervezet „közvetlenül a Minisztertanács, vagy a Művelődésügyi Miniszter felügyelete alá tartozik, vezetőjét a Minisztertanács nevezi ki.” Döntöttek a sportegyesületek osztályzásáról is, „a sportegyesületek osztályba sorolását a szövetségi közgyűlések többlétszavazatai szempontjából elsősorban a minőségi eredmények kidomborításával, másodsorban a nevelőmunka értékelésével történik.”⁷¹

A sportélet újraindítása és a sportvezetés újrászervezése nem ment zökkenőmentesen. A forradalom alatti és utáni tömeges disszidálásokkal a Kádár vezetésével újjáalakult vezetés sem tudott mit kezdeni, de gondoskodtak arról, hogy a külföldre szökött sportolók karrierjét megpróbálják tönkretenni. Erre jó példa volt Puskás Ferenc és az Aranycsapat külföldre szökött tagjainak a nemzetközi eltiltása. A FIFA-nak megvoltak a létező jogszabályai arra vonatkozóan, hogy egy labdarúgót milyen indokokkal lehet eltiltani a sportolástól, az MLSZ pedig elérte, hogy a nemzetközi szövetség betartsa a jogszabályokat, és Puskásékot eltiltották. De említhetnénk Varga Zoltán labdarúgó esetét is, akit a hazai sajtó az 1968-as disszidálása után egyszerűen „elfelejtett”, külföldön elért sikereiről – Puskásékhoz hasonlóan - szinte egyáltalán nem tesz említést, maximum jegyzőkönyvi szinten. Sportvezetői berkekben a legnagyobb fejtörést az okozta, hogy főként az 1960-as évektől a magyar sportolókhoz is eljutott annak a híre, hogy nyugati sporttársaik mennyit keresnek, és milyen életszínvonalon élnek. Nem csoda, ha az államapparátus és a belső elhárítás minden sporteseményt - különösen a külföldön megrendezett tornákat - kiemelt figyelemmel kísérte. Az anyagi kérdések a jelentések és beszámolók alapján elkezdtek kihatni a legnépszerűbb csapatsportágakat űzők motivációs szintjére is. Ez a tényező főként az 1970-es évektől jelentett rendkívül komoly gondot, elsősorban a futballban, ahol már az 1950-es évek végétől találunk bundázással kapcsolatos vádaskodásokat és ügyeket.⁷² Néhány labdarúgónak olyannyira elege lett a rendszerből, hogy

---

⁷⁰ MNL OL XIX-J-14-b 57. doboz: 1957. február 18-án megtartott Kormánybizottsági ülés jegyzőkönyve

⁷¹ MNL OL XIX-J-14-b 58. doboz: 1957. február 19-én megtartott Magyar Testnevelési és Sportmozgalom vezetésével és átszervezésével megbízott Kormánybizottság ülésén

⁷² Dorogi Andor játékvezetőt egyes ellenlábásai megpróbálták az MLSZ-nél bemártani, mi szerint „a Miskolci VSC pénzt ajánlott fel neki, hogy javukra csalja el a mérkőzést.” A szóban forgó időpontban a bíró Salgótarjánban vezetett találkozót, így az eljárást meg is szüntették. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Jelentés Dorogi Andor játékvezető fegyelmi ügyéről, 1959. február 22.

inkább máshol folytatták pályafutásukat.⁷³ Számukat tekintve fegyelmi ügyekkel- a meginduló konszolidációnak is köszönhetően- egyre ritkábban találkozunk, 1961-ben viszont az Ökölvívó Szövetségen belül óriási botrány tört ki, amikor egyes tagokat horthysta-nagykereskedő múlttal, másokat homoszexualitással és ferde hajlamokkal vádoltak meg. A Legfelsőbb Fegyelmi és Panaszügyi Bizottság végül megállapította, hogy a vádaskodások túlzóak, a kiszabott büntetéseket vagy enyhítették, vagy teljes egészében eltörölték. Feltehetőleg irigységből való besúgásról volt szó, a résztvevőket próbálták koncepciós jellegű tárgyaláson elítélni, de több tanú vallomása, és Hegyi Gyula akkori MTSH elnök javaslata alapján az államapparátus enyhítő és felmentő ítéleteket hozott.⁷⁴

Ez az ügy első ránézésre azt mutatná, hogy a rákosista, koncepciós módszerek a Kádár korszakban már a sportban sem voltak jellemzőek. Nem szabad azonban megfeledkezni a Nagy Imre és társai elleni eljárásról, az 1956-os „ellenforradalmárok” elleni perekről, vagy a Weidemann-ügyről sem, amelyek ékes bizonyítékai Kádárék koncepciós elégtételeinek. E mellett minden politikai és sporttisztviselőnek komoly önkritikát kellett gyakorolnia, ha fegyelmi ügybe keveredett. Ilyenkor megtörtént az illető teljes átvilágítása, Szenes Dezső ökölvívó szövetségi kapitány például az említett fegyelmi ügyben más okok miatt kényszerül távozni posztjáról, de csak az Európa Bajnokság után helyezik át, elismerve ezzel szakmai munkáját. A legtöbb fegyelmi vizsgálat témája a csempészség és a vámszabályok kijátszása, de ezek a Fegyelmi Bizottság szerint is pitiáner bűnöknek számítottak, legtöbbször eléggé elnézőek voltak a sportolókkal. 1964-ben például két asztalteniszező, Berczik Zoltán és Rózsás Péter ellen indult eljárás, Svédországból becsempésztett orkáncabátok miatt, de „a megbánást tanúsító magatartás miatt” ők is, és a legtöbb csempészséget elkövető atléta vagy edző megúszták hat hónap élsportolói juttatásmegvonással.⁷⁵ Később a helyzet tovább javult: 1975-ben az „ideológiailag képzetlen és problémás” vezetők és edzők kapcsán a jelentés szerint pusztán annyi volt a retorzió, hogy egyáltalán nem kaptak lakást, vagy a kérelmét csak részben

---

⁷³ Tóth Zoltán labdarúgó például 1979-ben, a szovjetek elleni EB-selejtező után távozott külföldre. Itthon mindenét eladta, az USA-ba költözött. *Aghassi Attila*: Apámat meggyalázták, anyám nyugdíjából bundáztam, Index, 2016, http://index.hu/sport/futball/2016/05/09/toth_zoltan_disszidalas_amerikai_elet/, letöltés ideje: 2016. október. 28.

⁷⁴ Az Ökölvívó Szövetségnél Holecska Tibor főtitkárt, Szenes Dezső válogatott edzőt, Gulyás Károly versenybíró és Erdélyi János versenyzőt érik a legsúlyosabb vádak. MNL OL XIX-J-14-b 20. doboz: A Magyar Ökölvívó Szövetség egyes vezetői elleni vizsgálat iratai, 1961

⁷⁵ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Fegyelmi határozat Berczik Zoltán és Rózsás Péter ügyében, 1965. február 12.

teljesítette az OSTH Terv- és Pénzügyi Főosztálya.⁷⁶ Csempészéssel, vámszabályok megszegésével kapcsolatos fegyelmi ügyeket az 1970-es évek közepétől alig találunk, az anyagi ösztönző rendszer folyamatos átalakításának részeként a külföldről behozott árukat egyre nagyobb mértékben engedélyezték, így a szabályok kijátszása értelmetlenné vált.

Az 1957-1964 közötti időszakban a diplomáciai iratok alapján inkább a külpolitikai vonatkozású kérdések domináltak. A szovjet nagykövet Hruscsov minden fontosabb utazása vagy üzenetváltása kapcsán azonnal tájékoztatta a magyar első titkárt. A szovjetek tájékoztatási rendszeréről - amely a sport területén belül is hasonlóan működött - Kádár is elismerően nyilatkozott 1963. december 20-án, ugyanakkor annak a véleményének is hangot adott, hogy „minden fontos információnak azonosnak kell lenniük a szocialista országok valamennyi kommunista és munkáspártja számára, hogy ne alakulhasson ki olyan érzésük: az SZKP KB egyikőjüket nagyobb, a másikat kisebb mértékben tájékoztatja.”⁷⁷ Az OTSH és a magyar sportdiplomácia vizsgálata alapján elmondható, hogy egészen a Gorbacsov által hozott fordulatig ez az együttműködési és tájékoztatási rendszer a sport területén nagyon szoros maradt. Az 1986-os sportirányítási modellváltás után nagyfokú átszervezés történt, de egészen addig nagyon fegyelmezett pártutasításos rendszer működött.

Az 1960-as évektől a szovjetek politikai mechanizmusait leginkább a Brezsnyev-féle rugalmas abszolutizmus jellemezte. Az európai szovjet régió néhány országában a szisztematikus reformmunkálatok a szovjet központ támogatásával, illetve inspirálásával, és nem egymástól függetlenül folytak. „A központ ösztönözte, indukálta a szükséges átalakulásokat, és mindenkor testesztabsabottan korrigálta és korlátozta is a túlfutásokat; sosem kanyarodott vissza, csak legfőbb stratégiai elképzeléseire korrigálta a koncepciójába nem - vagy egyelőre nem - illeszkedő vonásokat.”⁷⁸ A folyamatos korrekciók, amelyek az 1950-es évektől már látszottak, egyértelműen kifelé mutattak a szigorúan centralizált működésből. Egy sajátos egypárti, egydimenziós pluralizmus működött, amely a sportirányításban is megmutatkozott (MTST). Ez a „népi demokratikus forma” viszont jelezte a szovjetrendszer

---

⁷⁶ MNL OL XIX-J-14-b-172. doboz: Javaslat élsportolók, vezetők és edzők részére lakáskontingens juttatására, 1975. szeptember 12.

⁷⁷ *Baráth Magdolna*: A Kreml árnyékában i.m. 234.

⁷⁸ *Kalmár Melinda*: Történelmi galaxisok vonzásában- Magyarország és a szovjetrendszer, Osiris, Budapest, 2014, 285.

átalakíthatóságának határait és tűrőképességét is. „A kvázi-demokratikus reprezentáció megjelenítésére két lehetséges irány mutatkozott: az egyik a Népfrontot erősítette volna meg, ebbe olvasztva be a párt társadalmi szervezeteit. A másik viszont éppen az utóbbiaknak- a KISZ-nek, a szakszervezeteknek és a nőmozgalomnak- szánt volna több lehetőséget.”⁷⁹ Kádár a párthoz közelebb álló szervezeteket preferálta, valószínűleg félt a népfrontmegoldástól, Nagy Imre példáján okulva. Kádárnak az 1965. októberi PB ülésen való megszólalása világossá tette: az ideológiai és politikai mechanizmusok leírását kerüljék, mert „a változások mélységének érzékeltetése kapcsán valakinek még eszébe juthat akár a többpártrendszer is. Ami viszont nem lesz.”⁸⁰

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács (MTST) 1958-tól kezdődően a restaurációról és a konszolidációról gondoskodott a sport területén. A testnevelési és sportmozgalom átszervezése után Kádárék teljes átvilágítást és újjáépítést rendeltek el, az újonnan létrehozott intézményben viszont maradtak olyan sportvezetők is, akik 1956 előtt is meghatározó szerepet játszottak. Hegyi Gyula elnök után Egri Gyula időszaka alatt is a legfőbb, sportért felelős szervezetet az államapparátus külön felügyelte. A korábbi, rövidebb periódusú tervekkel ellentétben itt már 20 éves távlatban is elkezdnek gondolkodni.⁸¹ A pártvezetésből továbbra is részt vettek az üléseken és a beszámolókon, 1958 és 1960 között legtöbbször Marosán György volt jelen, aki legtöbbször elismerően beszélt Hegyi Gyula munkásságáról. A Központi Bizottság megfogalmazott viszont kritikákat is, egy 1959-es ülés jegyzőkönyve szerint Hegyit elmarasztalták, mert „a szakszövetségi dolgozók és szakedzők felügyelete és számonkérése kapcsán nem lépett fel eléggé keménykezűen és határozottan.”⁸² A mindenkori elsőszámú sportvezető sosem volt könnyű helyzetben, hiszen egy teljes irányítási terület eredményességéért vagy kudarcaiért kellett szinte egy személyben felelnie. A sport berkein belül is megfigyelhető volt a tisztogatás és a felülvizsgálat, valamint az új rendszerhez hű funkcionáriusok beépítése a szakszövetségekbe. Jó példa erre az Ökölvívó Szövetségen belül végzett vizsgálat, ahol az elnökségből három tagtól is meg akartak szabadulni, mert

---

⁷⁹ *Kalmár Melinda*: Történelmi galaxisok vonzásában i.m. 289.

⁸⁰ MSZMP PB 1965. október 12. MNL OL M-KS-288.f.5/377.ö.e.

⁸¹ MNL OL XIX-I-14-b 19. doboz: A testnevelés 20 éves fejlesztési terve és 20 éves távlati terve (1960-1966)

⁸² 1959. október 20: KB ülés jegyzőkönyv-A testnevelés és sport helyzetének és átszervezésének értékelése (MNL OL M-KS-214.f.7. csoport 332.ö.e.)

„horthystáknak, reakciósoknak, ferde hajlamúaknak” minősítik őket.⁸³ Végül két kizárás és egy fegyelmi büntetés történt. 1965-ben Egri Gyula a Népstadion és Intézményei igazgatósága ellen rendelt el fegyelmi eljárást, azonban a „reakciós múlttal” ellentétben a probléma ezúttal már a gazdasági visszaélések gyanújával volt. Németh Imre igazgató ellen több vád is megfogalmazódik: lakáshelyreállítások, intézményi felújítások és a karbantartási kerettel való visszaélések tárgyában indult eljárás. A feljegyzés szerint a Népstadion- mely a sportolói bérlakások ügyeinek kezelésében is szerepet vállalt- „hibát követett el, mivel írásban nem igazolta vissza Almásy főmérnök szóbeli engedélyét, ebben az esetben tisztázódtak volna a lakáscserével és az átalakításokkal kapcsolatos költségek is.” A vizsgálat végül egy megrovással ért véget, ugyanis az igazgatóság és a gazdasági főosztály késve adott számot a gazdasági kimutatások korrekciójáról. Ez Egri szerint nem történhetett volna meg, mert „így képtelenség a sport fejlesztésére vonatkozó hosszútávú koncepciókat és a tervgazdálkodást tartani”.⁸⁴ Az 1960-as években ugyan sok belső vizsgálatról tudunk sportolókkal és sportvezetőkkel kapcsolatban, de ezek inkább titkosszolgálati jellegűek, amelyek dolgozatomból szempontjából nem annyira relevánsak.

Az 1960-as évek közepétől, különösen Egri Gyula elnökségétől kezdve a magyar sportirányításban megfigyelhető a nemzetközi nyitás is. Ennek sok vetülete volt, Egri személyesen tartott kapcsolatot sok ország sportvezetőivel, legfőképpen az ottani olimpiai bizottsági elnökökkel és főtitkárokkal. Ugrásszerűen megnőtt az MTS-nek dolgozó fordítók száma, amely ugyancsak bizonyosságot tesz az aktív nemzetközi levelezésről, majdnem annyi tolmáccsal dolgoztak, mint 1976-ban az OTSH Nemzetközi Kapcsolatok Önelló Osztálya. A Magyar Testnevelési és Sportszövetség nagyon szorosra fűzte az együttműködést a KISZ-szel is, ekkor indultak az iskolai sportfejlesztési beruházások vidéken is.⁸⁵ Már 1957-ben leírták problémaként, hogy az általános iskolai testnevelésben az alsó tagozatban van a legnagyobb probléma, az alacsony óraszám miatt, okként pedig az infrastrukturális lehetőségek hiányát is megjelölték. A magasabb óraszámok ellátásához azonban több testnevelő tanárra volt szükség,

---

⁸³ MNL OL XIX-J-14-b 20. doboz: a Magyar Ökölvívó Szövetség egyes vezetői elleni vizsgálatok iratai és jegyzőkönyvei, 1961

⁸⁴ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A Népstadion és Intézményei igazgatója elleni fegyelmi ügy, a 6510/68/1965. sz. Minisztertanácsi határozat, 1965. június 16.

⁸⁵ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Tájékoztató jelentés az iskolai testnevelés és sportfejlesztés helyzetéről, 1965. október 13.

de problémaként megnevezték, hogy „a levelező formában folyó tanárképzés gyakorlatilag megoldhatatlan feladat...még a testnevelő tanárok és tanítók átképzése sem oldható meg levelező formában, mert a sokféle anyag elsajátítása önképzés-szerűen képtelenség.”⁸⁶ A Testnevelési Főiskolára felvehető tanárjelöltek keretszámait megemelték, az MTS 1966-ban kezdődő 5 éves tervébe pedig belefoglalták, hogy „a testnevelő tanárok számát az oktatás minden szintjét tekintve 20 százalékkal emelni kell a kitűzött célok teljesítéséhez.”⁸⁷ A KISZ-en belül létrehoztak egy sportosztályt, amely „az ifjúság testnevelésének és sportjának helyzetével foglalkozik, javaslatokat tesz e terület munkájának fejlesztéséhez.” Elsőként a labdarúgásban innentől vált általánossá az a gyakorlat, hogy edzők és szövetségi kapitányok külföldre utazhattak más válogatottak és klubok meccseit megtekinteni, elemzés céljából.⁸⁸ A nyugati országok kommunista pártjai- elsősorban a franciák- jó kapcsolatot ápoltak Egriékkal, rendszeres levélváltásaik voltak. 1965-ben elhatározták, hogy évenkénti szakszervezeti sporttalálkozókat tartanak, elsősorban labdarúgás sportágban. Az ilyen eseményeken egy-egy klub, általában a Vasas és a Csepel Művek tartalékcsapatai vettek részt.⁸⁹ Ebben az évtizedben nem figyelhető meg nagyobb paradigmaváltás, de a labdarúgásban és néhány olimpiai sportágban már látszottak a belső problémák, amelyek leginkább az anyagi ösztönzés kapcsán kerültek elő újra és újra. A sikeres 1966-os világbajnokság és az 1968-as olimpiai győzelem után óriási arculcsapás volt, hogy az 1970-es és 1974-es VB-re a magyar csapat nem jutott ki, valamint az olimpiai szereplések is egyre gyengébbre sikeredtek valamennyi sportágban.⁹⁰

A sport területén is kiemelt jelentőséggel bírt a belső elhárítás és a hálózati operatív munka. Mind a sportvezetők, mind a sportolók folyamatos megfigyelés alatt álltak, a legfontosabb olimpiai eseményekről és „ügyekről” pedig részletes jelentések készültek. Az ügyek kapcsán jelentő ügynökök gyakorlatilag bárkik lehetek: sportvezetők, edzők, legjobb barátok, sportolók, rokonok, pályamunkások: egy szóval bárki. Sokszor az alkalmi operatív

---

⁸⁶ MNL OL XIX-J-14-b 58. doboz: Jegyzőkönyv az 1957. február 21-én tartott Kormánybizottsági ülésről

⁸⁷ MNL OL XIX-J-14-B-95. doboz: Az MTST módosított és elfogadott 5 éves terve, 1966. január 28.

⁸⁸ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A nemzetközi versenynaptár alapján indokolt külföldi utazások szervezése és engedélyezése, 1965. május 3.

⁸⁹ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának kérése sporttalálkozón való részvételre, 1965. március 16.

⁹⁰ Annak fényében még fájóbb volt a lemaradás a két világbajnokságról, hogy hazánk labdarúgó csapata 1964-ben is megnyerte az olimpiát, 1972-ben pedig ezüstérmet szerzett. A döntőben épp attól a lengyel csapattól kapott ki – mindenki nagy meglepetésére - amelyik az 1974-es VB-n bronzérmes lett.

kapcsolatok⁹¹ voltak azok, akik a legtöbb segítséget biztosították egy-egy ügy felgöngyölítésében. Az 1964-es tokiói olimpia kapcsán az olimpián végzett operatív munkáról szóló jelentés hiteles képet ad a tájékoztatási rendszerről. „A hálózati operatív munkát értékelve megállapítható, hogy több olyan kapcsolatunk volt, akik igen eredményesen és odaadóan segítettek az operatív munkát. Így nagyon lelkiismeretesen és jól dolgoztak az alábbiak [...] a felsorolt kapcsolatok úgy saját sportáguk területén, mind különböző idegen állampolgárságú személyek és sportolók körében aktív segítséget nyújtottak munkánkhoz. Értékes információkat adtak különböző tervezett, vagy létrejött kapcsolatokról. Ezen értesülések birtokában sok esetben eredményes, megelőző intézkedéseket tudtunk fogatosítani a csapatvezetőségen keresztül. Ezen kapcsolatok jelentős segítséget nyújtottak továbbá a versenyen kívüli programok megszervezésében, melyek arra irányultak, hogy egyes magyar sportolókat a különböző nem kívánatos elemek meghívásai alól kivonjunk. Munkájuk során nem csak a kapott feladatokat hajtották végre, hanem sok esetben öntevékenyen folytattak le ellenőrzéseket, melyekről soron kívül tájékoztattak bennünket.”⁹²

A sportvezetés és az államszocialista rendszer legfelső vezetése közötti kapcsolat az 1960-as években is nagyon szoros volt. Az 1973-as átszervezésig a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság szoros felügyeletet gyakorolt, a megoldandó kérdésekbe pedig közvetlen beleszólása volt. A párttól jövő jóváhagyás nélkül a sportvezetésnek önálló döntése nem lehetett. Ez a tény nem változott meg az 1980-as évek végéig, de a felügyelet sokkal szorosabb volt ekkor. Ezt jól bizonyítja az a Biszku Béla részére eljuttatott feljegyzés, amelyben Egri Gyula sportvezető kérte „pár téma részletesebb megbeszélését” a Politikai Bizottság egyik legbefolyásosabb tagjától. Egri felhívta a figyelmet arra is, hogy „az olimpiák jelentőségének növekedése fényében lépést kell tartanunk a nemzetközi színvonallal...komoly erőfeszítéseket kell tenni sportolóink kellő felkészítésére...fokozottabban törekedni kell főként a nagy egyesületekben a kiemelkedő tudású versenyzők nevelésére.”⁹³ A magyar sportdiplomáciában ekkor fogalmazódott meg az a kiemelt törekvés, hogy „biztosítani kell a fiatal, tehetséges,

---

⁹¹ Alkalmi operatív kapcsolatnak nevezzük azt a személyt, aki az állambiztonsági szervek kérésére-elhelyezkedése, lehetőségei és alkalmasság alapján- esetenként segítséget nyújtott, illetve közreműködött egy-egy operatív intézkedés végrehajtásában. Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 62.

⁹² Jelentés a tokiói olimpián végzett operatív munkáról, 1964. november 12. ÁBTL 3.1.5. O-19460/1 105-106.

⁹³ MNL OL XIX-J-14-b 28. doboz: Feljegyzés Biszku elvtárs részére a sport legfontosabb kérdéseiről- Egri Gyula levelezési anyaga, 1966. március 2.

sportolni kívánó gyermekek felkutatását, kiválasztását, általános és sajátos képességeik magas színvonalú kifejlesztését, mert a korábbi gyakorlat ma már nem követhető.” Tehát megfogalmazódott a szervezett utánpótlásképzés iránti igény. Egri panaszkodott a káderproblémákra, és a magas fluktuációra. Ez a probléma az 1960-as években átalakuló magyar sportéletet sokáig kísérte.

Az MTS elnöksége törekedett arra, hogy a fejlesztési célok mellett megfelelően hajtsa végre a takarékosági intézkedéseket is, azonban az elnök kiemeli, hogy „ezek a törekvések ugyan nem pontosan mérhetően, de kihatnak az egyesületek és szervezetek anyagi bevételeire, létszám és bérgazdálkodására.” 1966-ra készült el az MTS második ötéves terve, amivel kapcsolatban a magyar sportirányítás kérte a Minisztertanáctól, hogy az anyagi és létesítményigényeket teljesítsék, mert ennek elmaradása „különösen az élvonalban komoly visszaesést okozhat.” Habár az öt éves tervben az MTS több garanciát is kapott, és folytak az infrastrukturális fejlesztések, a minőségi szakember és káderhiány orvoslása Biszku szerint is a legnehezebb feladatnak ígérkezett. A Politikai Bizottság elmarasztalta a Testnevelési Tudományos Kutató Intézetet is, mert szerintük „nem teljesítették megfelelően a Szervezeti Szabályzatban megfogalmazott feladatokat és célokat.”⁹⁴ 1960-ban fogalmazták meg és 1961-ben indították el az MTS első ötéves tervét. A sportvezetés és az államapparátus élesen szembeállította az amatőr és a profi státuszt, az anyagi ösztönző rendszer kapcsán pedig megjegyezték, hogy „a jogtalan anyagi és társadalmi előnyök juttatása a sportolók részére káros a szocialista társadalom szempontjából.”⁹⁵ Papíron már 1959-ben is készen volt az Egri Gyula által évekkel később megfogalmazott gondokra a megoldás, hiszen a Testnevelési Tudományos Kutató Intézet „a Testnevelési Főiskola mellett működve a magyar sporttudomány fejlesztésével, az elméleti és gyakorlati problémák feltárásával, a szakember és szakkáderképzés segítségével foglalkozik, segítve a tankönyvek, munkaanyagok, edzéstervet, kiválasztási módszerek és utánpótlási tervek elkészítését.”⁹⁶ A Minősítési és Szakkáderképző Bizottságot ujjaszervezték, Páder János és Elbert György későbbi OTSH vezetők fontos

---

⁹⁴ 1966. május 25. PB ülés jegyzőkönyv (MNL OL M-KS-289.f. 6/389.ő.e.)

⁹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 59. doboz: Jegyzőkönyv az MTS ötéves tervének elfogadásáról, javaslat a módosításokra, 1960. május 25.

⁹⁶ MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: A Testnevelési Tudományos Kutató Intézet Szervezeti Szabályzata, 1959. július 28.

feladatot kaptak, 1960-tól ez a bizottság volt felelős a szakembergárda minősítéséért.⁹⁷ 1971-re láthatóvá vált, hogy a fő gazdasági szegmensek után az új gazdasági mechanizmus és a sport területeinek fejlesztésére irányuló elgondolások nem hozták meg a kívánt eredményeket, az 1970-es évet a Politikai Bizottság „különösen a labdarúgás, de sok más sportágban mutatott teljesítmények alapján elkeserítőnek tekinti, azonnali változásokat sürgetve a rövid és hosszútávú terveket illetően is.”⁹⁸

Az 1970-es évek első felétől kezdődően újabb paradigmaváltás figyelhető meg a szovjet politikai mechanizmusokban, valamint a szovjet blokk tagországaiban. A paradigmaváltás kiterjedt a sportirányításra is, Magyarországon ez 1973-ban következik be, az OTSH létrehozásával. A szocialista blokkon belül ez a változás hazánkban indult el elsőként az 1970-es években. A paradigmaváltás először az ideológiában és a propagandában jelent meg: „hangsúlytalanították a korábbi összeolvadásról és egységesülő szovjet nemzetről hirdetett elképzeléseket, és inkább a nemzetek virágzásáról és egymáshoz való közeledéséről beszéltek.”⁹⁹ Ennek mintájára a magyar vezetés is új nemzetiségpolitikát hirdetett, és ennek megfelelően megkezdte egy új hazafisághatározat kidolgozását,¹⁰⁰ amelynek a testnevelés és sport területén is fontos szerepe volt. 1973-tól kezdve folyamatosan napirenden volt a magyar ifjúság nevelésének kérdései között a szocializmus értékeinek védelme mellett a hazafiasságra nevelés hogyan-ja és miként-je.¹⁰¹ Úgy látták, hogy szükség van egy propagandisztikus váltásra, a sportvezetés kezdte belátni, hogy az eredménytelenség hosszú távon a szurkolók elvesztéséhez és a sportolók elkedvetlenedéséhez vezethet. Az OTSH vezetése felismerte, hogy az anyagi ösztönző rendszer átalakítására és az infrastruktúra további korszerűsítésére van szükség. A korábbi gyakorlattal ellentétben - amikor a sportvezetés legalább annyira szem előtt tartotta a kritikát, mint a dicséretet - a pozitívumok kiemelése rendre napirendre került az elnöki és pártértekezleteken. A sportpszichológia fontosságát az 1976-ban megfogalmazott általános felkészítési irányelvek már leírták, mondván: „a hitét veszített sportoló bizonytalanságot

---

⁹⁷ MNL OL XIX-J-14-b 59. doboz: Javaslat az MTST Bizottságainak személyi összetételére, 1960. március 3.

⁹⁸ 1970. december 14. PB ülés jegyzőkönyv (MNL OL M-KS-291.f. 6/377.ő.e.)

⁹⁹ *Kalmár Melinda*: Történelmi galaxisok vonzásában i.m. 343.

¹⁰⁰ A szocialista hazafiság és proletár internacionalizmus néhány időszerű kérdése, 1974. június 26. (MNL OL M-KS-288.f. 41/227.ő.e.)

¹⁰¹ MNL OL XIX-J-14-b 163. doboz, Előterjesztés- Az edzett ifjúság mozgalom újragondolása a szocializmus és a hazafiasság értékeinek védelme fényében, 1973. november 11.

sugároz, ami eredménytelenséget szül, ez pedig hosszú távon teljes elkeseredéshez és önbizalomvesztéshez vezet. A sportoló számára ez a pályafutás végét is jelentheti, de mindenképp negatív hatással van rá, és nem tudja magából kihozni a maximális teljesítményt.”¹⁰² Ugyanebben a dokumentumban sürgették a szakkáderképzési prioritások között, hogy hazánknak is el kell kezdeni a sportolókkal foglalkozó pszichológiai szakemberek képzését.

1970-től kezdődően az MTS sokkal nagyobb figyelmet szentelt a visszavonult sportolók támogatására. Nem csak a lakás és gépkocsiigények teljesítése terén, hanem az aktív sportolás utáni karrierben is. Dr. Kárpáti György vízilabdázó például műszakicikk kereskedői iparigazolvány megszerzésében kérte az MTS OT támogatását, amelyet támogattak, „sportérdemeire való tekintettel.”¹⁰³ Hasonló támogatásban részesült többek között Gyarmati Dezső vízilabdázó is, de nem csak a „sztársportolók” igényeit próbálta kielégíteni a magyar sportvezetés. Egyértelműen prioritást élveztek a „rendszer által ünnevelt” sportolók, de elindult a támogatási rendszer kiterjesztése. Az 1966-ban lefektetett 5 éves terv sok téren módosította az anyagi ösztönző keretrendszert, annak értelmében „mindent, ami a sportoló megélhetését és karrierjét segíti, az ösztönzés eszközének lehet tekinteni.”¹⁰⁴ Ugrásszerű növekedés a személygépkocsik elosztásának számában volt tapasztalható, a sportvezetők és sportolók, edzők mellett a dolgozók részére is egyre több juttatás történt, próbálták azt érzékeltetni, hogy a sportban dolgozni kiemelten nagy elismerésnek számít. 1971-től az MTS rendelkezése szerint „minden olyan dolgozó részesíthető gépkocsi ellátásban, aki magángépkocsiját hivatalos célra is használja, vagy az sporttevékenységének gyakorlását, illetve munkaköre ellátását segíti.”¹⁰⁵ A magyar és a szovjet sportvezetés szeme előtt a pályázat beadása és elnyerése után az 1980-as olimpiai játékok kiemelt célként lebegtek az évtized elejétől kezdve. A tervgazdálkodás szabta keretek között igyekeztek mindent megtenni annak érdekében, hogy egy „szocialista sikerekben gazdag olimpiát zárhassanak 1980-ban.”¹⁰⁶ Végül az 1979-es afganisztáni szovjet

---

¹⁰² MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tanulmány- A Testnevelési Főiskola tanulmánya a módszertani reformokról, a sportolók felkészítésének és felkészülésének általános elveiről és normáiról, 1976. május 18.

¹⁰³ MNL OL XIX-J-14-B-147. doboz: MTST OT és dr. Beckl Sándor levelezési anyaga, 1971

¹⁰⁴ MNL OL XIX-J-14-B-95. doboz: Az MTST módosított és elfogadott 5 éves terve, 1966. január 28.

¹⁰⁵ MNL OL XIX-J-14-B-146. doboz: Reményi Károly tájékoztatása dr. Szatmári Istvánnak, 1971. március 12.

¹⁰⁶ 1979. november 6: Buda István OTSH elnök jelentése a moszkvai olimpiára való felkészülésről (MNL OL-M-KS-288.f. 6/231.ő.e.) Buda ezt megerősítette egyik interjújában is. „Moszkvára és 1980-ra a teljes szocialista tömb kettőzött erővel készült. Örömmünnepet akartunk csinálni, megmutatni az amcsiknak, hogy márpedig velünk nem

intervenció következtében az 1980-as moszkvai olimpián nagyrészt szocialista sportsikereket láthattak a sportbarátok.¹⁰⁷

Az 1980-as évek a teljes világsportnak viharosan indultak, a békében megrendezett Lake Placid-i téli olimpia után több mint 60 ország maradt távol politikai okok miatt a moszkvai olimpiától. Magyarország viszonylag sikeresen szerepel a játékokon, de párton belül is vannak olyan hangok, amelyek arra hívják fel a figyelmet, hogy egyes sportágakban hiányoztak a legnagyobb nevek, és ezek az érmeik „nem ugyanolyanok, mintha Montréalban vagy Münchenben nyertük volna.”¹⁰⁸ Ezt a gondolatot a magyar sportolók megcáfolhatták volna az 1984-es Los Angeles-i olimpián, amelyet alapos felkészülés előzött meg, a hidegháború kellős közepén a szovjet sportvezetést fűtötte a vágy, hogy a minden szinten megfigyelhető versengésben a sport területén a kapitalisták fölé kerekedjen. Lake Placid-ben még csak a jéghegy csúcsán zajlott véré menő küzdelem az amerikai és szovjet tábor között, ami aztán a nemzetközi sportdiplomáciára is kiterjedt.

2.2 A magyar sportirányítás vázlatos áttekintése 1945-1986 között¹⁰⁹

Az érintett korszakban az újonnan létrejövő, nevet változtató, vagy éppen felosztatott sportirányítási szervezetekkel kapcsolatos változásokat kissé bonyolult nyomon követni. 12 különböző elnevezésű irányítási szervezetet, illetve mozgalomnevet találunk, amelyek közvetlenül vagy közvetetten, de szerepet játszottak a magyar sportirányításban. Az elnevezések és rövidítések sokszor pár év alatt változtak meg, de az irányítás jellege alapvetően fix maradt mindvégig. Kísérletek sorozata jellemezte ezt a korszakot, mely során 1973-ban, az Országos Testnevelési és Sporthivatal megalakításával tértek vissza a direkt irányítás módszereihez. A szovjet mintára történő tervezés a sportban sem volt egyszerű és könnyen

---

lehet szórakozni, és versenyképesebbek vagyunk, mint ők! Kádárék is tudták, hogy fontos a jó szereplés. Kádár vezetésével a Minisztertanács vagy a KB illetékesei ebben az évben háromszor is jártak Tatán, az edzőtáborozókat meglátogatni. Korábban erre nem volt példa, csak a kiutazás előtt tettek látogatásokat.” Buda-interjú 2.

¹⁰⁷ Habár az éremtáblázat első hat helyét szocialista országok foglalták el, fontos megemlíteni, hogy Nagy-Britannia sportolói öt, Franciaországé hat, Olaszországé pedig nyolc aranyérmert nyertek a moszkvai játékokon.

¹⁰⁸ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Összefoglaló jelentés a moszkvai olimpiáról, 1980. november 28.

¹⁰⁹ A szervezetek névváltozásait, tagjainak és vezetőinek változásait meg lehet találni a következő szakirodalmakban: *Kun László, Földes Éva: A magyar testnevelés és sport története*, Sport Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1977, 535p, Vad Dezső szerk.: *Magyar Olimpiai Bizottság, MOB*, Budapest, 2006, 116p, Arató József szerk.: *Az Országos Testnevelési és Sporthivatal Hivatalos Lapja*, Lapkiadó, Budapest, 1973-1986, és a MOB honlapja, <http://olimpia.hu/a-mob-rovid-tortenete> (letöltés ideje: 2020. január 11.)

kivitelezhető feladat, és érezhetően rámutatott arra, hogy „a gyakorlati megoldás tele van sűrlődésekkel, diszfunkcionális vonásokkal, pazarlással és belső összetűzésekkel.”¹¹⁰

A második világháború elvesztése után a politikai berendezkedés Magyarországon teljesen átalakult, a Magyar Kommunista Párt kiléphetett az illegalitásból. A kommunisták görcsösen igyekeztek minél előbb leszámolni a Horthy-rendszer társadalmi szervezeteivel, így a sportmozgalmakkal is. A magyar sport vezető szervei még a második világhégés végén, 1945 első felében jöttek létre. A Budapesti Nemzeti Bizottság megalakította a Legfelső Sport Tanácsot (LST), melynek tagjai között megtaláljuk Jámbor Alajost (MKP), Ries Istvánt és Bechtler Pétert (mindkettő SZDP). 1945 áprilisában a szervezet átalakult, és Legfelsőbb Ötös Sporttanács (LÖS) néven folytatták munkájukat. Az új tagok a következő személyek voltak: Hidas Ferenc (MKP) és Barcs Sándor (FKGP). Az LST 1945. február 20-án hozta létre a Nemzeti Sport Bizottságot (NSB). 1946 elején elhatározták a LÖS átszervezését. Az új szervezet Sport Főtanács (SF) néven folytatta munkáját. A Nemzeti Sport Bizottságot sporthatóságként szervezték újjá, és a Magyar Olimpiai Társaság (MOT) Magyar Olimpiai Bizottságként működött tovább. Ez a szervezet egészen a kommunista hatalomátvételig a magyar sportirányítás vezető testületének számított. 1948-ban alakult meg (a Minisztertanács rendelete nyomán) az Országos Sporthivatal, rövidítve OSH. Ezzel párhuzamosan létrejött az Országos Sport és Testnevelési Tanács. A két szervezet közül az OSH bírt nagyobb súllyal, ők feleltek a versenysport irányításáért. Az OSH élére Hegyi Gyula került, államtitkári rangban. Az újdonsült elnök „az olimpiai eredményességért felelős szervezetnek” nevezte az OSH-t, amelynek legfontosabb célja volt, hogy „hazánk sportolói a dolgozó nép javát szolgálva eredményesek legyenek, és dicsőséget szerezzenek a népnek.”¹¹¹ 1948 tavaszán az Országos Sporthivatal megalakulása után az ország vezetését átvevő Kommunista Párt utasítására - ezúttal szovjet példa nyomán - megszüntette a háború után újjá alakult MOB önállóságát. A MOB, mint önálló szervezet ekkor kapott másodlagos szerepkört. A bizottság ezt követve a mindenkori állami sportvezetés fiókintézménye lett, elnöki tisztét a sportvezetés első embere látta el, tagjait pártszempontok szerint gondosan összeállított listák alapján egyszerűen kinevezték, négy évtizeden át tulajdonképpen csak papíron létezett.

---

¹¹⁰ Kornai János: A szocialista rendszer, Kalligram, Könyv-és Lapkiadó Kft, Pozsony, 2012, 159.

¹¹¹ MNL OL XIX-I-14-b 1. doboz: Hegyi Gyula elnök levelezései, 1948-1952

1951-ben újabb átalakulás következett, hiszen az OSH megszűnt. Ezzel párhuzamosan feloszlataásra került az NSB és az SF. 1951-ben a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának törvényerejű rendelete lépett életbe. Az addigi OSH helyett létrejött a Minisztertanács alá rendelt Országos Testnevelési és Sport Bizottság (OTSB), az összes testneveléssel és sporttal foglalkozó állami- és társadalmi szervezetet egyesítette. Ekkor hoztak létre egy olyan lapot (OTSB Közlöny), amely a sportéletről kapcsolatos híreket és a legfontosabb döntéseket összegezte. A Közlöny 1951-ben jelent meg először, ezt követően havi rendszerességgel jönnek az új számok. A szakszövetségeknek és az edzőknek, vezetőiknek az előfizetés kötelező volt. Az új szervezet elnöke is Hegyi Gyula lett, ismét államtitkári rangban. Ezzel a változtatással áttértek a teljesen direkt irányítás módszerére, hiszen a Minisztertanács így közvetlenül az elsődleges végrehajtók által tudott teljes felügyeletet gyakorolni a sportirányítás felett. Az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség is ekkor alakult újjá, elnöke Bares Sándor lett. Az 1956-os forradalom elsöpörte a sztálinista sportirányítást 1949-1951-ben szovjet mintára kiépített rendszerét, amelyet a kádári vezetés is csak részben állított vissza. Újból létrehozták a teljes hazai sportéletet irányító és felügyelő hatóságot (a Magyar Testnevelési és Sporthivatalt (MTSH), majd Tanácsot (MTST), ugyanakkor a szakszervezetek, minisztériumok és fegyveres testületek ellenőrzése alatt álló országos sportegyesületeket feloszlatták. Az addig ott működő sportkörök ettől függetlenül önállóan működhettek tovább, de természetesen ezután is valamely „bázisszerv” felügyelete alatt. Az FTC 1949 után az élelmiszeripari dolgozók szakszervezete (ÉDOSZ) Kinizsiről elnevezett egyesületének budapesti sportköre lett, színeit zöld-fehérről piros-fehérre cserélték, legjobb sportolóit (főleg a labdarúgókat) és edzőit pedig pártutasításra a rendszer kegyeltjeinek tekintett csapatokhoz, mindenekelőtt a Honvédhoz vezényelték. Az 1956-os forradalom napjaiban a klub visszavette korábbi nevét és színeit, amelyeket a forradalom leverése után is megtarthatott.¹¹² A Rákosi-korszaktól való szimbolikus elhatárolódás jegyében több egyesület visszakaphatta régi nevét és színeit. Ez a lépés Kádáréktól már elővetítette a megtorlások éve utáni politika alapját: meg akarták nyerni a lakosság, ebben az esetben célzottan a futballt szerető emberek rokonszenvét.

Az 1956-os forradalom idején létrejöttek forradalmi bizottságok a sportmozgalom területein is. A forradalmi erők leváltották az OTSB vezetőit és több munkatársát, és

---

¹¹² ÁBTL 3.1.9. V-147359/3. 119- 121.

megszűntnek nyilvánították az MHK mozgalmat (Munkára, harcra kész).¹¹³ A szabadságharc leverése után a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa törvényerejű rendeletével megszüntette az OTSB-t, helyette a sporttal kapcsolatos állami feladatokat az Oktatási és Népművelődési Minisztériumból az összevont Művelődésügyi Minisztériumnak kellett ellátni, 1956. december 31-i hatállyal. Ezt követően létrejött a Magyar Testnevelési és Sporthivatal (MTSH). A szovjet sportirányítási modellt utánzó TSB-rendszert átmenetileg megszüntették, majd nem sokkal később sporttanácsokká átszervezve visszaállították. Az olyan patinás egyesületek, mint az FTC, az MTK, a MAFC, a Debreceni VSC, a Dorogi AC, a Nagykanizsai TE, a Szegedi EAC és mások visszakapták régi jelvényeik és az eredeti klubszínek használati jogát.¹¹⁴ Helyreállították a sportági szakszövetségek igazolási, keret-összeállítási, kiutazási javaslattevő, alsó- és középfokú oktatóképzési és minősítési hatáskörét. 1958-ban az Elnöki Tanács törvényerejű rendelettel kimondta a Magyar Testnevelési és Sport Tanács (MTST) létrehozását. Az MTST hivatali szerve a korábban létrejött Magyar Testnevelési és Sporthivatal lett. Ugyancsak 1958-ban alakult meg a KISZ KB sportszervezete, az Országos Ifjúsági és Sportbizottság (OISB), melynek jellege bizonyos fokig a „Munkára, harcra kész” mozgalomra emlékeztetett, kevesebb átpolitizáltsággal. A Magyar Testnevelési és Sporthivatal idoszaka alatt, 1959. decemberében született meg az 1956 utáni első olyan fejlesztési koncepció, amely 5 évnél hosszabb, egészen pontosan 20 éves időtartamra szólt. A Rákosi rendszer elveivel ellentétben úgy gondolták, hogy „minden 30.000 lélekszámot meghaladó településnek rendelkeznie kell fedett sportcsarnokkal és uszodával.”¹¹⁵A főváros-centrikusság továbbra is megmaradt, de innentől az MSZMP eltökélt célja volt, hogy a vidéket is felrakja infrastrukturálisan a sport térképére. 1963 decemberében tartotta alakuló kongresszusát

---

¹¹³ Szovjet mintára létrehozott tömegsport mozgalom Magyarországon 1949-től az 1960-as évek közepéig. 1956-ban az MHK-t irányító sportapparátust a forradalom elsöpörte, így az fokozatosan megszűnt. Ez a sportprogram alulról felfelé építkezve munkahelyi és falusi szpartakiádokon keresztül országos sportünnepségig bezárólag igyekezett megmozgatni a dolgozó és tanuló ifjúságot. *Romsics Ignác*: Oktatás, kultúra, művelődés a rákosista diktatúrában. <https://web.archive.org/web/20140715081552/http://www.hhrf.org/korunk/9904/4k20.htm#> (letöltés ideje: 2020. január 5.)

¹¹⁴ A Rákosi-korszaktól való szimbolikus elhatárolódás jegyében több egyesület visszakaphatta régi nevét és színeit. Az FTC 1949 után az élelmiszeripari dolgozók szakszervezete (ÉDOSZ) Kinizsiről elnevezett egyesületének budapesti sportköre lett, színeit zöld-fehérről piros-fehérre cserélték, legjobb sportolói (főleg a labdarúgókat) és edzőit pedig hatalmi szóval a rendszer kegyeltjeinek tekintett csapatokhoz, mindenképp a Honvéddhoz, vezényelték. Az 1956-os forradalom napjaiban a klub visszavette korábbi nevét és színeit, amelyeket a forradalom leverése után is megtarthatott.

¹¹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: A testnevelési és sportmozgalom 20 éves fejlesztésének célkitűzései, 1959. október 12.

a Magyar Testnevelési és Sportszövetség, amely - egyetértve a korábbi MTST-vel - úgy döntött, hogy új sporttömegszervezeteket kell alakítani. Nem lehet figyelmen kívül hagyni az állambiztonság kiemelkedő szerepét az egész Kádár-korszakra nézve, különös tekintettel a konszolidáció korai időszakára.¹¹⁶

A magyarországi sportirányítás sem kerülhette el „a társadalmi öngazgatás fejlett szocializmus elméletét”¹¹⁷ igazoló jugoszláv, illetve hruscsovi kísérletét sem. A zóna többi államait követően némi késéssel 1963. december elején Egri Gyula elnökletével az MTS-t felülről kijelölt, de alulról választott tisztségviselők tömegszervezetévé változtatták. Az 1960. április 1-jén meghirdetett részleges politikai közkegyelem során egyéni kérelmek alapján elengedték sportolóink 1956-os forradalomban való aktív részvétel miatt kirótt büntetéseinek hátralévő részét. Hasonlóképpen egyéni kérelmek alapján engedélyezni kezdték nevesebb szakembereink külföldi edzésszerződéseit.¹¹⁸ Kivételes gesztusként Papp László háromszoros olimpiai bajnoknak lehetővé tették az európai professzionista ökölvívó-bajnokságba való bekapcsolódását (1957–1964). Győzelmei ellenére indulását a hivatásos világbajnok címért már nem engedélyezték, ezt követően pedig Papp hamarosan visszavonult.

Az MTS első elnöke Egri Gyula volt, őt dr. Beckl Sándor követte 1971-ben. Az MTS-t az illetékes szervek felruházták állami feladatokkal és hatáskörrel is, de közvetlen szerepe a döntéshozatalban nem volt. Ez a szervezet töltötte be a mindenkori sporthivatal szerepkörét, felelőssége alá tartozott a versenysport és a tömegsport is. A MOB – döntéshozatal szempontjából - még mind másodlagos szerepet töltött be, fennmaradása és szerepe csak formális volt. Az állam 1973. április 1-jén tért vissza a direkt irányítás módszeréhez, megalakult az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH). Habár a Magyar Olimpiai Bizottság, mint sportirányítási szervezet, természetesen létezett ekkor is, a versenysporttal kapcsolatos döntések zöme az OTSH hatáskörébe tartozott. A MOB újra nagyobb szerephez jutott, de

---

¹¹⁶ Több eset is bizonyítja, hogy a mindenkori sportirányítás szorosan összekapcsolódott az állambiztonsági szervekkel is, erre kiváló példa Weidemann Károly ferencvárosi labdarúgó ügye. Részletesen lásd: Takács, Tibor: *A Weidemann-ügy, 1961 : sport, hatalom és állambiztonság a korai Kádár-korszakban*. Aetas, (30) 4. 5-21. (2015), http://acta.bibl.u-szeged.hu/40203/1/aetas_2015_004_005-021.pdf (letöltés ideje: 2019. május 5.)

¹¹⁷ Kornai János: *A szocialista rendszer*, Kalligram, Könyv-és Lapkiadó Kft, Pozsony, 2012, 53,85. és Tabajdi Gábor: *Kiegészítés Kádárral*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2013, 170.

¹¹⁸ A folyamatról, fontosabb momentumokról részletesebben: *Takács Tibor: Büntetőterület- futball és hatalom a szocialista korszakban*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2018, 230p és *Takács Tibor: Szoros emberfogás: Futball és állambiztonság a Kádár korszakban*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2014, 256p

felelőssége inkább a tömegsportra korlátozódott. Tagjai és vezetői azonban első kézből értesültek minden fontos sportpolitikai folyamatról és döntésről. Nemzetközi szinten ekkor a legjelentősebb magyar sportvezetőnek számított Csanádi Árpád, aki 1964-től 1983-as haláláig NOB-tag, valamint 1969-től a MOB főtitkára is. Meghívott vendégként rendszeresen jelen volt az OTSH ülésein is, ahol sok témában kifejti véleményét, esetenként előadóként is találkozhatunk a nevével. Az Országos Testnevelési és Sporthivatal első elnöke dr. Beckl Sándor lett, aki 1973 és 1978 között töltötte be ezt a pozíciót. Őt Buda István követte az elnöki székben. Az első intézkedések egyike az volt, hogy az OTSH alá helyezték az ország 10 legnagyobb sportegyesületét. A korszakban a magyar sportdiplomácia egyértelműen támogatta Észak-Korea, Észak-Vietnam, Kuba és az NDK szakszövetségeinek nemzetközi térfoglalását, Moszkva és Szarajevó olimpiai rendezési jogának sérthetlenségét. Kiállt Moszkva Los Angeles-i revans-bojkottja mellett. Mindezt csak tetőzte, hogy míg a versenyzőket itthon hagyták, a vezetőket és az újságírókat utaztatták. A korszak sportirányításában érdekesség, hogy az Olimpiai Bizottság főtitkára – így pl. Csanádi Árpád 1969-1983-ig - egyben a mindenkori sporthivatal elnökhelyettese is volt.¹¹⁹ Különösen az 1970-es évektől elmondható, hogy az internacionalizmus jegyében a szovjet blokkon belül a diplomáciában – így a sportdiplomáciában - kitermelődött egy képzett, idegen nyelveket beszélő réteg.¹²⁰ Ennek a képviselői – mint Csanádi Árpád vagy Schmitt Pál, de akár Buda István is - a nemzetközi sportdiplomáciában is tevékenyen részt vettek. Az újabb szervezeti változtatásoknak 1986-ban az OTSH nem esett áldozatul, de addigi szerepét az Állami Ifjúsági és Sporthivatal vette át. Ezt követően csak 1990-ben alakult újjá a szervezet, immáron Gallov Rezsővel az élen, aki egyben helyettes államtitkár is lett.

Az 1965 és 1975 között Magyarországon tapasztalható, bizonyos mértékű gazdasági fellendülés miatt Magyarországot a szocialista tábor „legvidámabb barakkjaként” könyvelték el. Ebben az 1968-ban bevezetett új gazdasági mechanizmusnak is volt szerepe. Ekkoriban a Szovjetunió az 1960-as és 1970-es évek fordulóján külpolitikájában egyre nyitottabbá vált. Ezzel egy időben viszont a szocialista blokk országainak belpolitikája és önállósága tekintetében komoly szigorítás következett. 1971-ben elfogadtatták a KGST komplex programját. Az új gazdasági irányelvek lényege szerint nincsenek önálló utak, minden

---

¹¹⁹ *Frenkl Róbert- Kertész István: A magyar sportirányítás, História, 1995, 5-6, 65.*

¹²⁰ *Romsics Ignác: A 20. század rövid története, Rubicon-Ház, Budapest, 2011, 366-368.*

szocialista országnak a szovjet példát kell követnie és alkalmaznia saját országára nézve. A program érintette a gazdaság mellett a kultúra és szórakoztatás, így természetesen a sport területét is. E mellett akadályt állított az előtt, hogy a mezőgazdaságban intenzív módszerekre lehessen áttérni, így hamar elkezdett visszaesni a gazdasági teljesítőképesség is. Ezt a visszaesést a magánjellegű termelőtevékenység ösztönzése se tudta mérsékelni.¹²¹ Az 1970-es évek magyar vezetése kiállt az életszínvonal fenntartása mellett, nem mertek szembe menni a konszolidáció legnagyobb vívmányával. Ennek következtében nem volt más megoldás, nyugati hiteleket kellett felvenni. „Az 1970-es években kettévált a társadalom és a politika. A pártállami diktatúra a társadalom megkérdése nélkül irányította az országot, a társadalom pedig oda se figyelt a kiüresedett politikai ceremóniákra: az állampárt kongresszusaira, a választási színjátékokra. Az 1980-as évek elejére az ország a pazarló rövidlátás következtében majdhogynem fizetéképtelenné vált. A helsinki záróokmány aláírásával a magyar kormány is kötelezettséget vállalt a polgári és politikai jogok betartására, s mivel gazdasági okokból egyre nagyobb szükség volt a Nyugat jóindulatára, nem vehette nyíltan semmibe ezeket az elveket. Helsinki tehát elősegítette a civil társadalom megszerveződését, a demokrácia meglapozását.”¹²²

Részben az 1960-as években csökkenő nemzetközi sportsikereknek is betudható az, hogy a sportirányításban 1973. április 1-től újabb átszervezés következett be, az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) megalakításával. A döntést az MSZMP KB 1971. november 16-i ülésén hozzák meg, pár hónapos előkészítő munka után, az átszervezés előkészítése pedig ezt követően másfél évet vett igénybe.¹²³ Az elnök dr. Beckl Sándor (1969 - 1979) lett, őt Buda István (1979 -1986) követte. Beckl 1969-ben a Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnökeként lett első számú sportvezető, de az újonnan létrehozott testület vezetőjeként is bizalmat szavazott neki a Minisztertanács. Buda István államtitkári rangban volt, ugyanis ebben az időszakban az OTSH egyenesen a kormányhoz tartozott.

A nemzetközi kapcsolatokban Buda miniszteri tisztviselőnek számított, ami lehetőséget biztosított számára, hogy a lehetőségekhez mérten hatékony magyar sportdiplomáciát

---

¹²¹ Kornai János: A szocialista rendszer i.m. 115-116.

¹²² Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 61.

¹²³ MNL OL XIX-J-14-b 153. doboz: Határozat a testnevelés és sport állami irányításának átszervezéséről és az irányítás modellváltásáról, 1971. november 16.

folytasson a világban. „Akkoriban a szocialista országok körében egyértelmű volt, hogy aki a sport élén van állami vonulatban, az lesz a MOB elnök is. Én olyan államtitkár voltam, akinek volt miniszteri jogalkotási joga. Az OTSH egyenesen a kormányhoz tartozott, nem valamilyen miniszter alá. Én így a nemzetközi életben miniszteri ranggal voltam kezelve, így velem szemben csak ugyanilyen rangúak tárgyalhattak.”¹²⁴ Mindemellett mozgásköre nem volt túl széles, hiszen valamennyi fontos döntés esetében pártutasítás szerint kellett eljárnia. Amellett, hogy a visszaemlékező sportolók szerint egy barátságos, nagyon szerethető figura volt, mint elsődleges végrehajtó a felülről jövő döntésekkel szemben tehetetlen volt.

A sportolók közül viszont sokan pozitívan tekintenek vissza a személyére, legfőképp a következők miatt: „Pozíciómnak és vezetői stílusomnak köszönhetően el tudtam intézni, hogy kiemelkedő sportolóink külföldre utazhassanak, illetve sportvezetők, szakmai vezetők, edzők és egyéb szakemberek hivatalosan vállalhassanak külföldön is munkát. A magyar sportvezetői pozíciókban én elsősorban a szakmai szempontokat tartottam szem előtt, sok olyan szakembert sikerült visszahelyeznem állásába, akit korábban politikai okok miatt bocsátottak el. Nemzetközi szintéren pedig a magyar sport pozícióját sikerült megőrizni, több nemzetközi szövetség vezetésében kaptak magyar szakemberek feladatot.”¹²⁵ Hozzá kell tenni, hogy a magyar sportdiplomatai pozíciónyerései részben a két blokk közti enyhülésnek, részben a szovjet vezetés közbenjárásának voltak köszönhetőek. Ez a megnyilatkozás úgy vélem, Buda részéről nem több pusztán önfényezésnél, hiszen a legfelső vezetés jóváhagyása volt szükséges ahhoz, hogy az általa említett ügyeket el lehessen intézni.

A viszonylagos enyhülés mellett egyértelműen a központosítást szolgálta viszont az a tény, hogy az OTSH alá helyezték az ország 10 legnagyobb egyesületét. Ezzel párhuzamosan a felügyelet erősítését is szolgálta ez az intézkedés.¹²⁶ Újra lett hivatalos lapja a magyar sportirányításnak, az OTSH Közlönyben jelentek meg a törvényerejű határozatok, döntések,

---

¹²⁴ Személyes interjúk, interjú Buda Istvánnal, 2008. augusztus 17. (az interjú hanganyaga a szerző, Sipos-Onyestyák Nikoletta birtokában, a továbbiakban: Buda-interjú 1.)

¹²⁵ Interjú Buda Istvánnal, OSZK Történeti Interjúk Tára, OH-U-1/5499, 2008. augusztus 14, a továbbiakban: Buda-interjú 3.

¹²⁶ A legpontosabb forrás erre egy 1975-ös és 1979-es elnöki emlékeztető. 1975. január 30. OTSH elnökségi értekezlet emlékeztetője. Az 1976. évi olimpiai játékokra történő felkészülés célkitűzései és feladatai. Javaslat a sportklubok jelentési kötelezettségeiről. / MNLOL XVI-J-12-b-1975. év. (70.d.)/ és 1979. január 28. OTSH elnökségi értekezlet emlékeztetője. Az 1980. évi olimpiai játékokra történő felkészülés célkitűzései és feladatai. Javaslat a sportklubok felügyeletének módosításáról. / MNLOL XVII-K-14-b-1979. év. (72.d.)/

fegyelmi ügyek, támogatások. Az előfizetés a sportegyesületeknek országosan kötelező jellegű volt.¹²⁷

A MOB és az OTSH teljes összefonódásáról tudomása volt a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak is. Erre utal az a telex¹²⁸ üzenet, amit Juan Antonio Samaranch NOB elnök 1982. július 1-én írt Buda Istvánnak. A levél elején ez olvasható: „Engedtessek meg nekem, hogy kapcsolatba lépjek Önnel, mint országában az olimpiai játékokkal és a nemzetközi sporttal kapcsolatos kérdésekben kormányzati irányító szerepet betöltő vezetővel.”¹²⁹ 1979. május 16-19. között Moszkvában tárgyalt az 1980-as nyári játékokról a szervező bizottsággal dr. Csanádi Árpád OTSH elnökhelyettes, aki egyúttal MOB főtitkár is volt. Jelen volt még Páder János OTSH elnökhelyettes, aki a MOB-ban elnökségi tagként szerepelt.¹³⁰ Páder korábban a titkosszolgálat beszervezett embere is volt, de ekkor már nem állt kapcsolatban a szervezettel. Az 1980. május 26-29. közötti tárgyaláson Buda István OTSH elnök vezette a magyar küldöttséget.¹³¹ 1984. március 26-31. között pedig négy fős (Buda István, Páder János, Schmitt Pál, Gál Tibor) vegyes OTSH/MOB delegáció Buda István vezetésével Los Angelesben járt tárgyalni. A megbeszélések a játékok előkészületeivel voltak kapcsolatosak.¹³²

A korszak magyar sportirányításáról elmondható, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság elsősorban a tömegsportért felelt, de mint kvázi döntéshozó tényezőt, nem lehet figyelmen kívül hagyni az 1980-as évek nemzeti és nemzetközi sportdiplomáciájában sem. Igazából ez a szervezet nem tudott érdemben szerepet vállalni a sportirányításban, hiszen tagjainak körülbelül

---

¹²⁷ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Az Országos Testnevelési és Sporthivatal hivatalos lapja 1-8. OTSH közlöny előfizetésre való felhívás 1.

¹²⁸ Nyilvános, kapcsolt hálózaton működő távközlési rendszer, géppel írt szövegek valós idejű átvitelére. Az elnevezés egy rövidítés az angol teletypewriter exchange kifejezés előtagjainak összevonásából.

¹²⁹ Juan Antonio Samaranch telex üzenete Buda Istvánnak, 1982. július 1, IOC Archives, JO-1982MAILS, 412581

¹³⁰1979. május 16-19. Jelentés az Olimpiai Szervezőbizottság 1979. május 16-19-i moszkvai üléséről. Előadó: Csanádi Árpád / MNL OL -XVI-K-12-b-1979. év. 33. doboz

¹³¹1980. május 26-29. Jelentés az Olimpiai Szervezőbizottság 1980. május 26-29-i moszkvai üléséről. Előadó: Buda István / MNL OL XIX-J-12-b-1980. év. 44. doboz

¹³² 1984. március 26-31. Jelentés az OTSH delegációjának Los Angeles-i és Washingtoni látogatásáról. / MNL OL -XIX-J-14-b-1984. év. 75. doboz

háromnegyede egyben a Központi vagy a Politikai Bizottságnak is tagja volt.¹³³ A Magyar Olimpiai Bizottság alapvetően az Olimpiai Charta IV. fejezetének 28. paragrafusa alapján jogilag egy civil szervezet. Ennek értelmében a MOB „kizárólagos hatáskörébe tartozik saját országának képvisellete az olimpiai játékokon, [...] emellett kötelezettsége, hogy az olimpiai játékokon részt vegyen. Ezen kötelességének a sportolók nevezésével tesz eleget.”¹³⁴ Amikor egy ország nemzeti olimpiai bizottsága felvételt nyer a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagságába, onnantól kezdve az Olimpiai Charta rendelkezéseit kötelessége betartani. Az olimpiai bizottságok küldetése az olimpiai mozgalom fejlesztése, előmozdítása és védelme, melynek teljesítése érdekében együttműködhetnek kormányzati és nem kormányzati szervekkel is, azonban az Olimpiai Chartával ellentétes tevékenységekkel nem azonosulhatnak. Az Olimpiai Charta azon pontja, mely szerint „a Nemzeti Olimpiai Bizottság köteles megőrizni önállóságát és köteles ellenállni minden nyomásnak, beleértve, de nem korlátozva a politikai, jogi, vallási vagy gazdasági nyomásra, amely akadályozhatja a Nemzeti Olimpiai Bizottságot a Charta betartásában”¹³⁵ talán egyike azon rendelkezéseknek, melyek szigorúan vett betartása az olimpiai játékok történetében, kiváltképpen pedig a hidegháború idején sok ország számára komoly problémát okozott.¹³⁶

Az 1976-os Montreal-i játékok után a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elfogadott egy alapelvet, mi szerint azokat az országokat, amelyeknek sportolói küldöttsége politikai okok miatt távol marad egy olimpiától, öt éves eltiltással kell súlytani.¹³⁷ Lord Killanin akkori NOB-elnök itt már elismerte, hogy a sport és a politika sokszor elkerülhetetlenül összefonódik, de kérte a világ nemzeteit, hogy a közös cél, azaz a versenyzés elé ne álljanak faji, vallási vagy politikai nézeteltérések, akadályok.¹³⁸ Magyarországon a második világháborút követően, az

---

¹³³ Személyes interjú Schmitt Pállal, Budapest, 2012. szeptember 4 (Az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Schmitt-interjú 1.), Személyes interjú Schmitt Pállal, 2015. augusztus 2. (Az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Schmitt-interjú 2.)

¹³⁴ Olimpiai Charta 28.§ 3

¹³⁵ Olimpiai Charta 28.§ 6

¹³⁶ *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 67-68.*

¹³⁷ IOC Archives, JO-1976COMM, 28066. „Ahhoz, hogy elkerülhessük az 1976. évi nyári olimpiai játékokhoz hasonló történéseket, szavazásra bocsájtjuk, hogy a politikai jellegű távolmaradások minden ország részéről akár öt éves eltiltással legyenek büntethetők.”

¹³⁸ *Sarantakes, N.E.: Dropping the Torch i.m. 82.*

állam-szocialista rendszerben a korábban autonóm, társadalmi szervezetek működése és irányítása sem kerülhették el az államosítási folyamatokat, így a MOB autonómiája és önállósága egyrészt személyi összefonódás, illetve a MOB vezetőségének politikai megfontolásokon alapuló megválasztása révén korlátok közé szorult.

Hazánk esetében nem nyerhetett teret Killanin NOB-elnök elve, melyet még a moszkvai olimpia bojkottja előtt hangoztatott, mi szerint a nemzeti olimpiai bizottságoknak meg kell őrizniük önállóságukat a döntéshozatalban. Aján Tamás szerint „a MOB-nak egészen 1973-ig semmilyen döntésben nem volt szerepe, tagjai sokszor csak jóval a döntések után értesültek mindenről. Az 1972-es olimpiával kapcsolatos teendőket több hetes késéssel közölték az elnökséggel, a túsdráma és a terrorakció fejleményeit pedig egyenesen elhallgatták a tagoktól.”¹³⁹ 1973-tól az Országos Testnevelési és Sporthivatal és a MOB vezetésével megbízott dr. Beckl Sándor egyben MSZMP KB tag és a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára is volt. Az őt követő Buda István korábban az Országos Tervhivatalnál dolgozott, ezt követően pedig Munkaügyi Minisztériumnál volt államtitkári pozícióban. Annak ellenére, hogy az 1984-es olimpiáról való távolmaradási döntés éppen az ő irányítása alatti időszakban született, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság 1985-ben az Olimpiai Érdemrend ezüst fokozatával tüntette ki. Indoklásként az olimpiai mozgalomért kifejtett áldozatos munkát jelölték meg. 1986-ban három évre Deák Gábor került mindkét szervezet vezetői pozíciójába. Az ő tevékenysége vezette át a magyar sportot és a magyar sportirányítási struktúrát a rendszerváltozás adta új keretek irányába, amit 1989. május 27-én a MOB újjáalakuló ülésén, a MOB-elnöki tisztségről leköszönő beszédében ki is emelt, utalva a szocialista rendszer helytelen hatalomgyakorlására a sportban. „A magyar sport állami irányítása 1987 óta gyorsuló tempóban kezdeményezte és kezdeményezi a demokratizálódás folyamatát. Változóban van már az állami és a társadalmi kezdeményezés, illetve irányítás viszonya, s ennek az országszerte jelentkező folyamatnak mind jelentősebb területe a sport, a magyar olimpiai mozgalom is. Itt az ideje, hogy megszűnjön az ÁISH és a MOB többszörös összefonódása, és a Magyar Olimpiai Bizottság igazi önállósághoz jusson. Önállósághoz, amelynek funkcionálisan szervezetileg, gazdaságilag, pénzügyileg is érvényesülnie kell, nem utolsó sorban pedig a tisztségek

---

¹³⁹Aján-interjú

betöltésénél is. Úgy helyes, ha ezentúl a MOB tagjait vissza lehet hívni, s ha a bizottság vezető testületében betöltött tisztekért pályázni kell.”¹⁴⁰

Buda István a következőket mondta az átszervezés utáni magyar sportról és sportdiplomáciáról: „Én csak magas színvonalról tudok beszámolni. Ennek az is volt a háttere, hogy engem itthon magas szinten értékelték, és engedtek mozogni. Akkor a szocialista országok körében egyértelmű volt, hogy aki a sport élén van állami vonulatban az lesz a MOB elnök is. Én olyan államtitkár voltam, akinek volt miniszteri jogalkotási joga. Az OTSH egyenesen a kormányhoz tartozott, nem valamilyen miniszter alá. Én így a nemzetközi életben miniszteri ranggal voltam kezelve, így velem szemben csak ugyanilyen rangúak tárgyalhattak. Így lehetőség volt arra, hogy a magyar sport tekintélye is nőtt. Sikerült a nemzetközi pozícióinkat is megtartani, például az atlétika vezetésében volt magyar képviselő. Az utóbbi időben azonban a magyar sport vezetői nincsenek ezzel a kormányzati rangi megbecsüléssel megáldva, így sokadrangú emberek a nemzetközi tárgyalásokban is. Így olyan dolgokat nem tudnak elintézni, mint akkoriban én el tudtam intézni.” Ezt a megállapítást illik kellő kritikával kezelni. Mivel a sport területének teljes felügyelete az államszocialista rendszer közvetlen irányítása alatt állt, így szinte mindegy volt, ki vezeti az OTSH-t. Másfelől látható, hogy Buda személye tekintéllyel bírt a sportolók között is, és a korábban megszerzett több évtizedes vezetői tapasztalata nagyban hozzájárult ahhoz, hogy viszonylag sikeresen vezesse az Országos Testnevelési és Sporthivatalt, és így a Magyar Olimpiai Bizottságot is.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a magyar sportirányításnak a szocialista rendszerben nem volt lehetősége figyelmen kívül hagyni a politikai iránymutatásokat. Akár direkt, akár alárendelt irányításról beszélünk, a sportirányítás vezetői úgy tűnik, hogy elsődleges végrehajtói szerepkört töltöttek be. A sportvezetőknek nem volt arra lehetőségük, hogy az adott intézményrendszer leírt és megfogalmazott érdekei, elvei és elfogadott szabályai szerint tudjanak döntést hozni. Ennek természetesen az elsődleges oka az volt, hogy a szocialista országok között nem csak a gazdasági élet, hanem a sport területén is egy rendkívül erős koordinációs mechanizmus működött, amelynek az irányítási központja a Kremlből indult ki. A sportvezetésben részt vevő személyek egyfajta elsődleges és másodlagos végrehajtó személyeknek tekinthetők, akik pártutasítás szerint jártak el akár egy lakástámogatás vagy gépkocsi vásárlás kérdésében, akár az olimpiai részvétellel kapcsolatos szavazásnál. Olyan

---

¹⁴⁰ MOB iratok, II. dosszié, Az 1980. évi olimpiai játékokra történő felkészülés célkitűzései és feladatai és *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 72-73.

kapcsolat volt ez, ami alól az erős függési viszony miatt nem lehetett kibújni. Kétszeres olimpiai bajnokunk és későbbi sportvezetőnk, Magyar Zoltán szavaival élve „Magyarország politikai hatalma kicsi volt ahhoz, hogy szembe szálljunk a nagyvezérrel, és így valahol engedni kellett.”¹⁴¹

2.3 Az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezet- és működéstörténete 1973-1978 között

A következő két alfejezetben kronologikusan szeretném áttekinteni az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezettörténetét, a megalakítástól és annak körülményeitől egészen az 1986-os átszervezésig. Az intézménytörténetet két részre bontottam, a két elnök, Dr. Beckl Sándor és Buda István hivatali ideje miatt. Ezekben az alfejezetekben az olimpiák, illetve a sportirányítás döntési mechanizmusai csak érintőlegesen kerülnek elő, a hangsúly az intézmény és szervezettörténeten, valamint a sportirányításban bekövetkező változásokon van.

Az 1973-as esztendő több szempontból is változásokat hozott a Magyar Népköztársaságban és az egész keleti blokk reformokkal kapcsolatos gondolkodásában. 1968-ban elindult hazánkban az új gazdasági mechanizmus, amely már a piacgazdaság egyes elemeit próbálta integrálni a kommunista típusú tervezőgazdálkodásba. Egyre többen voltak azok a vezetők, akik a szocialista rendszer megújításáért szálltak síkra. Úgy vélték, hogy a szocialista modell hosszabb távon csak reformok meghozatalával, és a fennálló rendszer apróbb módosításaival tartható fent. A reformfélék beépítése, a fokozatosság– folytonosság szemlélete és a felemás reformelkötelezettség az egész folyamatot kiszolgáltatta a kelet-európai térség politikai változásainak. Ez eleinte az újításnak kedvezett. 1968-ban a magyarhoz hasonló reformtervek születtek Csehszlovákiában is. Egy kedvező személyi változás nyomán Alexander Dubčeket választották a Csehszlovák Kommunista Párt első titkárának, a gazdasági és politikai megújulás párhuzamosan haladt. 1968 tavaszán Prágában nyílt vita indult a csehszlovákiai szocializmus múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Az új pártvezetés egyenesen ösztönözte a vitát, valamint teret kapott a társadalmi önszerveződés is. „Emberarcú szocializmus” néven egy piac vezérelte államgazdaság és korlátozottan plurális politikai rendszer körvonalazódott, a szovjetek azonban közbeléptek.

A prágai tavasz leverése megmutatta, hogy a szovjetek nem engedik az óvatos politikai reformokat. A Brezsnyev vezette Szovjetunió ugyan törekedett a békességre legnagyobb

---

¹⁴¹ Személyes interjú Magyar Zoltánnal, Budapest, 2012. augusztus 15. (Az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Magyar-interjú)

riválisával, az Egyesült Államokkal, a saját érdekszférájába tartozó tagállamokat azonban kemény kézzel irányította. A prágai kezdeményezésű reformokhoz hasonlóan később, Magyarország esetében ugyanezre a sorsra jutottak a gazdasági újítások is.¹⁴² Fontos megemlítenünk előzményként, hogy 1970. november 12. az MSZMP X. kongresszusa határozat formájában központi feladatként szabta meg a szocialista demokrácia fejlesztését, napirendre tűzte az alkotmány módosítását, és a változások sürgetése mellett a kongresszus döntött az elindult átalakulások felülvizsgálatáról. Értékelték a gazdaságirányítás reformjának eredményeit, a szocialista tervezőgazdálkodás fejlődését. A tanácskozás megerősítette a kétfrontos harc szükségességét és javasolta az állami oktatás rendszerének felülvizsgálatát is. Hangsúlyozták a párt munkásjellegének erősítését, a kádermunka javításának szükségességét. Utóbbinak nagyon fontos szerepe lett a sportirányításban is, különösen a tömegsport területén. Fontos lépésként megszüntették a párt választott testületeiben a póttag tisztséget. Ez a szokás még az illegalitás időszakában alakult ki, de a kongresszus döntése értelmében ez a poszt a szocialista fejlődés során immár feleslegessé vált. A kongresszus november 28-án megválasztotta a 106 tagú Központi Bizottságot. A Politikai Bizottság tagjai lettek: Aczél György, Apró Antal, Benke Valéria, Biszku Béla, Fehér Lajos, Fock Jenő, Gáspár Sándor, Kádár János, Kállai Gyula, Komócsin Zoltán, Nemes Dezső, Németh Károly és Nyers Rezső.¹⁴³ A Központi Bizottság 1972. március 15-i ülése megvitatta az alkotmánymódosítás elvi kérdéseit. A november 14-15-i ülésen megtárgyalták a X. kongresszus határozatainak végrehajtásáról szóló jelentést és foglalkoztak a munkásosztály életkörülményeivel, anyagi helyzetével.

1973. február 13-án a PB határozatot fogadtak el a népesedés helyzetéről és a népesedéspolitikai feladatokról, nem sokkal később március 27-én a Politikai Bizottság állást foglal a jogpolitikai irányelvek továbbfejlesztésére. Itt született meg az a határozati javaslat is, hogy az új gazdasági mechanizmust felül kell vizsgálni, valamint az ülési jegyzőkönyv tényként közli a sportirányítás reformját, az MTS működési elveinek módosítását és az Országos Testnevelési és Sporthivatalnak a felállítását.¹⁴⁴ A színpalak mögött már korábban zajlottak az

---

¹⁴² Rainer M. János: Magyarország története. A Kádár korszak, Kossuth Kiadó, Budapest, 2010, 44.

¹⁴³ 1970. november 12: Az MSZMP X. kongresszusáról való jelentés, MNL OL M-KS-216f.7. csoport, 334.ő.e.

¹⁴⁴ 1973. március 27: 1973. március 27: Határozat a sportirányítás reformjáról, MNL OL M-KS-222f.6. csoport, 339.ő.e

események: Kádárt 1972. február 11-án Brezsnyev szovjet pártfőtitkár Moszkvában nyíltan kérdőre vonta a gazdasági reformok, illetve azok „aggasztó következményei” miatt. Még ugyanebben az évben, 1972. november 26-án a tököli szovjet katonai légibázisra személyesen ellátogatva ultimátumot adott a reformok leállítására. Ennek hatására Kádár 1974-ben a meggyengült reformereket leváltotta, sorrendben Fehér Lajost, Nyers Rezsőt és Aczél Györgyöt, 1975-ben pedig Fock Jenőt.¹⁴⁵ Az új gazdasági mechanizmus 1973-as leállításával párhuzamosan a sportirányításban is gyökeres változások léptek életbe: a Magyar Testnevelési és Sportszövetség (MTS) helyett létrejön az Országos Testnevelési és Sporthivatal.

Az MTS 1973. február 5-i ülésén részletes megvitatásra kerültek az átszervezéssel kapcsolatos teendők. Az MSZMP Politikai Bizottsága 1973. február 13-án tárgyalta meg az állami irányításra való áttérés legfontosabb kérdéseit,¹⁴⁶ előtte azonban az MTS-nek kész tervekkel kellett előállnia. A témák közül érdemes kiemelni az áttérés legfontosabb jogszabályi kérdéseit, a hatályos jogszabályok felülvizsgálatát, az OTSH ügyrendjének szervezeti és működési szabályzatának kidolgozását, az OTSH elnöke mellett működő Tanácsadó Bizottság létrehozását és feladatainak kijelölését. A feladatokért Arató József és Elbert György későbbi főosztályvezetők lettek felelősek. A sportági szakszövetségek irányításának elvi és szervezeti rendjét Páder Jánosra, az OTSH szervezeti és létszámi kérdéseit a későbbi elnökre, Beckl Sándorra bízták. A testnevelési és sportmozgalom költségvetési és támogatási rendszerének áttekintéséért Fehérvári Béla későbbi főosztályvezető felelt.¹⁴⁷ Az elkészített terveket a PB megtárgyalta és kisebb módosításokkal elfogadta, így a sportirányítás átalakulása kezdetét vehette.

Az OTSH első elnökhelyettesi ülését 1973. március 30-án tartották meg, ahol az OTSH működésében egészen 1978-ig fontos szerepet betöltő sportvezetők voltak jelen: az elnök, dr. Beckl Sándor, dr. Szatmári István és dr. Csanádi Árpád elnökhelyettesek, valamint dr. Harangozó Ede és Bíró Mihály.¹⁴⁸ Üléseiket rendre az V. kerületben található Rosenberg

---

¹⁴⁵ *Hajdu Tibor*: A csőd kezdete. A Központi Bizottság 1974. márciusi ülése – In: *Beszélő*, III. évfolyam (1998) 5. szám, 85-89. oldal.

¹⁴⁶ 1973. február 13. PB ülés jegyzőkönyv- A testnevelés és sport párt- és állami irányításának továbbfejlesztéséről (MNL OL M-KS 291.f. 6/380.ő.e.)

¹⁴⁷ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Előterjesztés az átszervezéssel kapcsolatos feladatok tervére és ütemére, 1973. február 5.

¹⁴⁸ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: Emlékeztető az 1973. március 30-i elnökhelyettesi értekezletről

Házaspár¹⁴⁹ utca 1. szám alatt tartották. A sportirányítás mindenkori legfőbb szervének egésze 1958-tól ez a székhelye, már a Magyar Testnevelési és Sporthivatal néven működő szervezet is itt ülésezett.¹⁵⁰ A felbomló és átalakított MTS-ből sok korábbi osztályvezető és munkatárs tagja lett az OTSH-nak is, az átszervezés közepette ügyeltek a tapasztalat átmentésére is. Reményi Károly korábban az Elnökségi Iroda vezetője volt, Páder János későbbi OTSH elnökhelyettes osztályvezetői tisztséget töltött be, akárcsak Kozmanovics Endre és Béres Tibor, akik tovább viszik tisztségeiket. Dr. Beckl Sándor elnök és dr. Szatmári István elnökhelyettes szintén az MTST magas pozíciójú tagjai voltak, az új érában a párt vezető szereppel bízta meg őket.¹⁵¹ Az elnökhelyettesi ülések és elnöki értekezletek száma évenként átlagosan tíz és húsz közé tehető, olimpiák éveiben rendre több ülési jegyzőkönyvet találunk a levéltári iratanyagban. Érdekesség, hogy a magyar szempontból leginkább fájó 1984-es olimpia évében ülésezett a legkevesebbszer a sportért leginkább felelős szerv. Az üléseken a legfontosabb és legtöbbet tárgyalt sportok között találjuk a futballt, az atlétikát, birkózást, ökölvívást, kajak-kenut, kosárlabdát és a kézilabdát. Az egyes szakosztályok minden évben minimum kétszer jelentéseket készítettek az éves teendőkről és a munka sikerességéről, a hazai és nemzetközi eredményekről. Ezeket a könnyebb átláthatóság kedvéért táblázatba szedték, és összegzéseket tettek helyezésekről, létszámról, anyagi tényezőkről. A szakosztályok legkésőbb év elején megkapták azokat a keretszámokat, amelyekkel az adott évben gazdálkodni tudtak, mind a humán erőforrást, mind az anyagi javakat tekintve.

Az OTSH elnöke ugyan legfőbb felelős személynek számított a szervezetet tekintve, a döntésekben és a folyamatok menedzselésében- formálisan- nem volt egyedül. Szinte a megalakulással egy időben létrehozták az OTSH Elnöke Tanácsadó Bizottságot, melynek feladatkörét is meghatározták. Ezt egyébként Koordinációs Bizottságnak is említi az SZMSZ és más iratok, emlékeztetők, javaslatok is. A Bizottság létrehozására az MSZMP Központi Bizottsága tett javaslatot, majd határozat is született ennek a felállításáról.¹⁵² Az ide delegált

---

¹⁴⁹ A Rosenberg házaspár női tagja biztosan szovjet kém volt az USA-ban, mindkettőjüket kivégezték atomtitkok átadása miatt 1953-ban.

¹⁵⁰ Hegyi Gyula elnök levelezési anyagában már ez a cím van feltüntetve. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Hegyi Gyula elnök levelezési anyaga

¹⁵¹ MNL OL XIX-J-14-b-146. doboz: MTST OT és dr. Beckl Sándor levelezési anyaga, 1971

¹⁵² MNL OL MSZMP KB 288/39-1.doboz, Előterjesztés- az OTSH elnöke Tanácsadó Bizottsága létrehozásának tervezete, 1973. március

tagok közt minden évben találunk MSZMP KB tagot is, így a képviselet részükről biztosítva van a testületben. A Tanácsadó Bizottság legfontosabb feladatát a minisztertanácsi felhatalmazás tartalmazza. E szerint: „mint tanácsadó, koordináló és véleményező szerv, részt vesz a testnevelési és sportpolitikával kapcsolatos javaslatok kidolgozásában és véleményezésében, segíti a testnevelés és sportra vonatkozó irányelvek és rendelkezések végrehajtásának egységességét. Közreműködik a különböző állami, társadalmi és szövetkezeti szervek testnevelési sporttevékenységének összehangolásában, valamint állást foglal a testnevelés és sport olyan tartalmi kérdéseiben, melyben a testnevelési és sporttevékenységet folytató többi szerv érdekelt, és a döntés joga az OTSH elnökét illeti.”¹⁵³

Ezt a Tanácsadó Bizottságot szintén az MTST mintájára szervezték meg, amellyel kapcsolatban Beckl is kiemelte korábban, hogy „rengeteget segít a munka szervezésében könnyebb átlátásában ez a szervezet.”¹⁵⁴ Az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata szerint a különböző tanácsadói testületek „a testnevelés és sport állami irányításának demokratizmusát, a különböző állami, társadalmi és szövetkezeti szervek testnevelési és sporttevékenységének egyeztetését, a Hivatal vezetését tanácsadó, koordináló és véleményező testületek segítik.”¹⁵⁵ A sportirányításon belül az OTSH elnökét rengeteg ügyben és területen nyomta a döntéshozás terhe, a Tanácsadó Bizottság létrehozása azt a célt szolgálta, hogy az elnök több helyről, és sokszor közvetettebb módon kapjon tanácsot, vagy épp az MSZMP KB-n keresztül utasítást. A Bizottság elnöke az OTSH elnöke, e mellett tagok voltak még az OTSH elnökhelyettesei, a Minisztériumok, a KISZ, a Honvédelmi Szövetség, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa, valamint az Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsának képviselői. A Bizottság tagjait az OTSH elnöke nevezte ki, miután felkérésére az érdekelt szervek vezetői képviselőiket kijelölték. A határozat kiemelte, hogy a bizottsági ülésekre más szakértők is meghívhatók. Ezek lehetnek „külsősök” is, vagy bármelyik OTSH főosztály osztályvezetői, csoportvezetői, tagjai, előadói. Kezdetben rendszeresen találunk KB tagokat is az ülési alkalmakon. Költségvetési szempontból a Bizottság kiadásait az OTSH keretéből kellett fedezni.

---

¹⁵³ MNL OL XIX-J-14-B 160.doboz, Előterjesztés az OTSH elnöke Tanácsadó Bizottságának létrehozására, 1973. március 31.

¹⁵⁴ MNL OL XIX-J-14-B-146. doboz: MTST OT és dr. Beckl Sándor levelezési anyaga, 1971

¹⁵⁵ MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973,12.

A megalakulás után közvetlenül az OTSH új sportfegyelmi szabályokat alakított ki, melyről előterjesztést is tettek.¹⁵⁶ Az új fegyelmi szabályok egységességét jelzi, hogy egyaránt érvényesek voltak a sportegyesületi, szakszövetségi és a tanácsi fegyelmi eljárásokban. Az eljárások két fokúak voltak, első fokon a fegyelmi bizottság ült össze, és hozott határozatot, másodfokon az elnökségek folytatták le a fegyelmi eljárást. Fegyelmi bizottságok szakszövetségeként is alakultak, például a kézilabda szakszövetség fegyelmi bizottságának tagja volt az a Jacsó István is, aki 1984-es olimpiai bojkottról szóló szavazáson egyedülként nemmel szavazott.¹⁵⁷ Általános hatáskörük volt a sportegyesületi fegyelmi bizottságoknak, de találni olyan ügyek, amelyeket a fegyelmi szabályzat szakszövetségi vagy tanácsi hatáskörbe utalt.¹⁵⁸ Az OTSH határozata kimondta, hogy minden sportágra érvényes, új fegyelmi szabályzat kerüljön kiadásra, de a jelenleg hatályos rendelkezéseket fenn kell tartani. Ezt az új szabályzatot a sportegyesületi mintaalapszabályba kellett beépíteni, a teljes szabálytervezetet pedig a Minisztertanáccsal is egyeztetni kellett.

Az OTSH létrejöttével újra központi irányítás alá vonták az ország legnagyobb és legfontosabb sportegyesületeit. Erről szintén nem sokkal a megalakulás után születik előterjesztés, majd döntés.¹⁵⁹ Korábban is „kiemeltként” kezeltek pár fővárosi sportegyesületet, az intézkedéssel azonban az OTSH elnöke ezeket a klubokat a maga hatáskörébe vonja. Az OTSH és annak főosztályai a törvény meghozatala után „központi felügyeletet és irányítást” gyakoroltak az ország 10 legnagyobb egyesülete felett. Az előterjesztés felveti, hogy megyei szinten is szükség lenne kiemelt egyesületekre, de erre az akkor hatályos törvények nem adnak módot. A törvény megszűlése után érvényét veszítette az a rendelet, amely a legeredményesebb sportegyesületek irányításáról és fejlesztéséről szólt.¹⁶⁰ Az új módosítás értelmében 1973 júliusától az OTSH gyakorolt központi felügyeletet az alábbi klubok felett:

---

¹⁵⁶ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Előterjesztés az új sportfegyelmi szabályok alapelveinek kialakítására, 1973. április 15.

¹⁵⁷ Személyes interjúk, Írott interjú Jacsó Péterrel, készítette: Radványi Benedek, 2012 (az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Jacsó Péter interjú)

¹⁵⁸ Például: MNL OL XIX-J-14-b 164.doboz, Fegyelmi vizsgálat a férfi tornászcsapat észak-amerikai útja kapcsán, 1974. július 22. A vizsgálat lefolytatója a szakszövetség fegyelmi bizottsága volt, de a döntést az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság hozta meg.

¹⁵⁹ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Előterjesztés egyes sportegyesületek felügyeletének és irányításának központosítására, 1973. március 1.

¹⁶⁰ 13/1970 (MTS. H. 6. törvény)

Budapesti Honvéd SE, Budapesti Spartacus SC, Budapesti Vasutas SC, Csepel SC, Diósgyőri Vasgyárak TK, Ferencvárosi TC, Rába Vasas ETO, Tatabányai Bányász SC, Újpesti Dózsa SC és a Vasas SC.

A nemzetközi sportkapcsolatok és sportdiplomácia nagyon fontos és érzékeny terület volt a Kádár korszak egészét tekintve.¹⁶¹ A Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztály létrehozásával a sportirányítás legfőbb célja az volt, hogy figyelemmel tudják kísérni a nemzetközi sportszervek és szervezetek testnevelési és sporttevékenységét. A magyar képviselőbiztosítása a nemzetközi sportszervekben, a nemzetközi kapcsolatok elveinek kidolgozása, valamint a nemzetközi kapcsolatok szervezése, építése, támogatása és ellenőrzése egyaránt ennek az osztálynak a feladata volt. A belső szervezetet és létszámot tekintve 1 fő osztályvezetőt, 1 osztályvezető helyettest, 3 nemzetközi munkatársat és 1 fő adminisztrátort találunk. Az Útlevel Csoporton belül 4 fő, a fordítókön 2 fő dolgozott.

Egy ekkora méretű szervezet kapcsán szükség volt arra, hogy önálló Személyügyi Osztályt hozzanak létre. A gyakorlatban ez képezte az OTSH humán erőforrás részlegét.¹⁶² Az ő felelősségük volt a káder- és személyzeti munka szervezése és kézben tartása, a személyi fejlesztések és a káderutánpótlás felügyelete és ellenőrzése. A kinevezések, felmentések, jutalmazások területén hozott döntések végrehajtásáért szintén ők feleltek. Bér és munkaügyi feladatokban a legtöbb teendő erre az osztályra hárult. Felépítését tekintve 1-1 fő osztályvezető és helyettes található a tagok között, 1-1 titkárnővel. Foglalkoztatnak két főelőadót, egyikük felelős a személyzeti feladatokért, a másik a munka és bérügyi feladatokért. Négy előadót találunk még a munkatársak között, akik közül az egyik- a felsoroltakon túl- a személyzeti nyilvántartásért felelt. Összesen tehát 9 főt foglalkoztattak.

Az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály legnagyobb felelőssége a döntések kommunikálása volt.¹⁶³ Létszámot tekintve a legnagyobb önálló osztályról beszélünk, 23 főt foglalkoztattak. A főosztályvezető felelőssége alá tartozott az Igazgatási Főosztály (14 fő), a Jogi Önálló Csoport (3 fő), valamint a Sajtó- és Tájékoztatási Önálló Csoport (4 fő). Pontos feladatairól részletesen az SZMSZ tájékoztat minket.

---

¹⁶¹ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: Előterjesztés a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztály feladataira, belső szervezetére és létszámára

¹⁶² MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: A Személyügyi Önálló Osztály szervezete és feladatai

¹⁶³ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Igazgatási és Tájékoztatási főosztály szervezete és feladatai (1. melléklet)

A Testnevelési és Sport Főosztály feladatait, szervezetét és személyi összetételét először Kozmanovics Endre tárta az OTSH elé, a MOB-ban vezető tisztséget betöltő Csanádi Árpád egyetértésével.¹⁶⁴ Kettejük együttműködése is mutatja, hogy a MOB és az OTSH ebben az időszakban szorosabbra fűzte az együttműködést, és a két testület között volt kooperáció. Az 1973-as javaslat és határozat szerint a MOB egy „OTSH mellett működő, önálló költségvetési gazdálkodást folytató, meghatározott hatáskört gyakorló (SZMSZ –szel rendelkező) testületi szerv, amely funkciójában hasonlít az országos hatáskörű szervek tanácsadó testületeihez.”¹⁶⁵ Az MSZMP Központi Bizottsága is kiemelt ügyként kezelte az Olimpiai Bizottság átszervezését, általuk is születtek javaslattételek bizonyos módosításokra, és a szervezet működésének és személyi állományának megújítására. Létszám szerint többen dolgoztak ennek az osztálynak (25 fő), de kevesebb a közvetlen alkalmazott, mint az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály esetében. Legfőbb feladatai között szerepel a tömegtestnevelés irányítása és koordinálása, a tudományos kutatások segítése és sportban való alkalmazhatóságának vizsgálata, a tehetséggondozás és utánpótlásképzés felügyelete, valamint sportmódszertan fejlesztése.

Sportágak Főosztálya elnevezéssel az OTSH minden sport-és szakágat a teljes felügyelete alá vont.¹⁶⁶ Legfőbb célja a szakmai felügyelet és segítségnyújtás a kiemelt sportegyesületek valamennyi szakágánál, e mellett a fejlesztési feladatok megvalósítása a kiemelt sportegyesületekben. Sportáganként a válogatott keretek munkáját ellenőrizték és segítették, valamint az ott szerzett tapasztalatokat igyekeztek beépíteni az utánpótlás nevelésbe klubszinten is. A működési elvek kidolgozásnál Páder János főosztályvezető volt az előterjesztő, akinek edzőként és főiskolai tanárként komoly tapasztalata volt. Felépítését tekintve érdekesség, hogy a főosztályvezető közvetlen felügyelete alá tartozott a labdarúgó, az atlétikai és a sakkszövetség, minden más sportág szakszövetsége pedig a főosztályvezető helyettes alá volt rendelve. Habár ez a főosztály viszonylag kis létszámmal (10 fő) működött, a szakszövetségi kapitányok és kapcsolattartók miatt a kapcsolati rendszer nagyon szerteágazó.

A Gazdasági Igazgatóság felelőssége az volt, hogy az előre meghatározott költségvetési és támogatási keretet a Hivatal minden körülmények között tartani tudja. Legfőbb célja, hogy

---

¹⁶⁴ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a Testnevelési és Sport Főosztály feladataira (2. melléklet)

¹⁶⁵ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a MOB újjáalakulásának megszervezésére, 1973. július 3.

¹⁶⁶ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a Sportágak Főosztályának szervezésére (3. melléklet)

„ellátja az országos sportági szakszövetségek működésével összefüggő gazdálkodási feladatokat.¹⁶⁷ Ebben segítségére volt még a Terv- és Pénzügyi Főosztály, amelyről a határozat leírja, hogy „országos hatáskörű gazdaságirányítási, pénzügyi, beruházási, tervezési, felügyeleti és ellenőrzési feladatokat teljesít.¹⁶⁸ 27 fős apparátus felelt azért, hogy anyagilag minden a legnagyobb rendben menjen az OTSH összes főosztályában és a költségvetésben. Feladatait a döntési mechanizmusoknál szintén az SZMSZ mutatja be részletesebben.

Minden szervezeti egységet úgy kellett elhelyezni az OTSH székházán belül, hogy a hatékony működés biztosított legyen. A javaslatot elnöki utasítás hagyta jóvá, minden szervezeti egység elhelyezésre került három emeleten. A végleges elhelyezettek száma 154 fő lett, ebből 33 ember dolgozott vezető beosztásban. A 9 fős legfelső vezetés az első emeleten foglalt helyet, a földszinten pedig a gazdasági élet irányítói kerültek elhelyezésre.¹⁶⁹

Már 1973-tól kezdve rendkívül fontosnak tartották a sportcélú állami támogatási rendszer átalakítását. Két forráscsoportot különböztettek meg az MTS és az OTSH időszaka alatt is: költségvetési és beruházási keretet. Az állami költségvetésből a sportra szánt pénzüsszeget, amelynek mértékéről a Pénzügyminisztérium döntött, az MTS időszaka alatt kizárólag a legfőbb sportért felelős szövetség kaphatta meg. A megyei és fővárosi tanácsok versenybizottságai közvetetten nem juthattak pénzügyi forrásokhoz a központi költségvetésből. Hasonló szituáció állt elő az állami beruházási kereteket illetően, korábban a helyi tanácsok itt is csak a maradványösszegekből kaphattak részesedést sportcélú fejlesztésre. Az új támogatási rend ezen változtatott, ennek köszönhetően a járási hivatalok, valamint a városi és megyei tanácsok- természetesen maximális központi felügyelet mellett- egyszerűbben juthattak hozzá a nekik szánt forrásokhoz, amelyeken a Pénzügyminisztérium kis mértékű emeléseket is eszközölt. Az emelések mértékét minden év végén megtárgyalták, az év első harmadában pedig rendre kisebb módosításokat eszközölnek. Előfordul, hogy az állami költségvetésből végül kevesebbet szántak sport célokra, ez pedig általában a kevésbé népszerű, vagy nem

---

¹⁶⁷ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, OTSH Gazdasági Igazgatóság feladatai

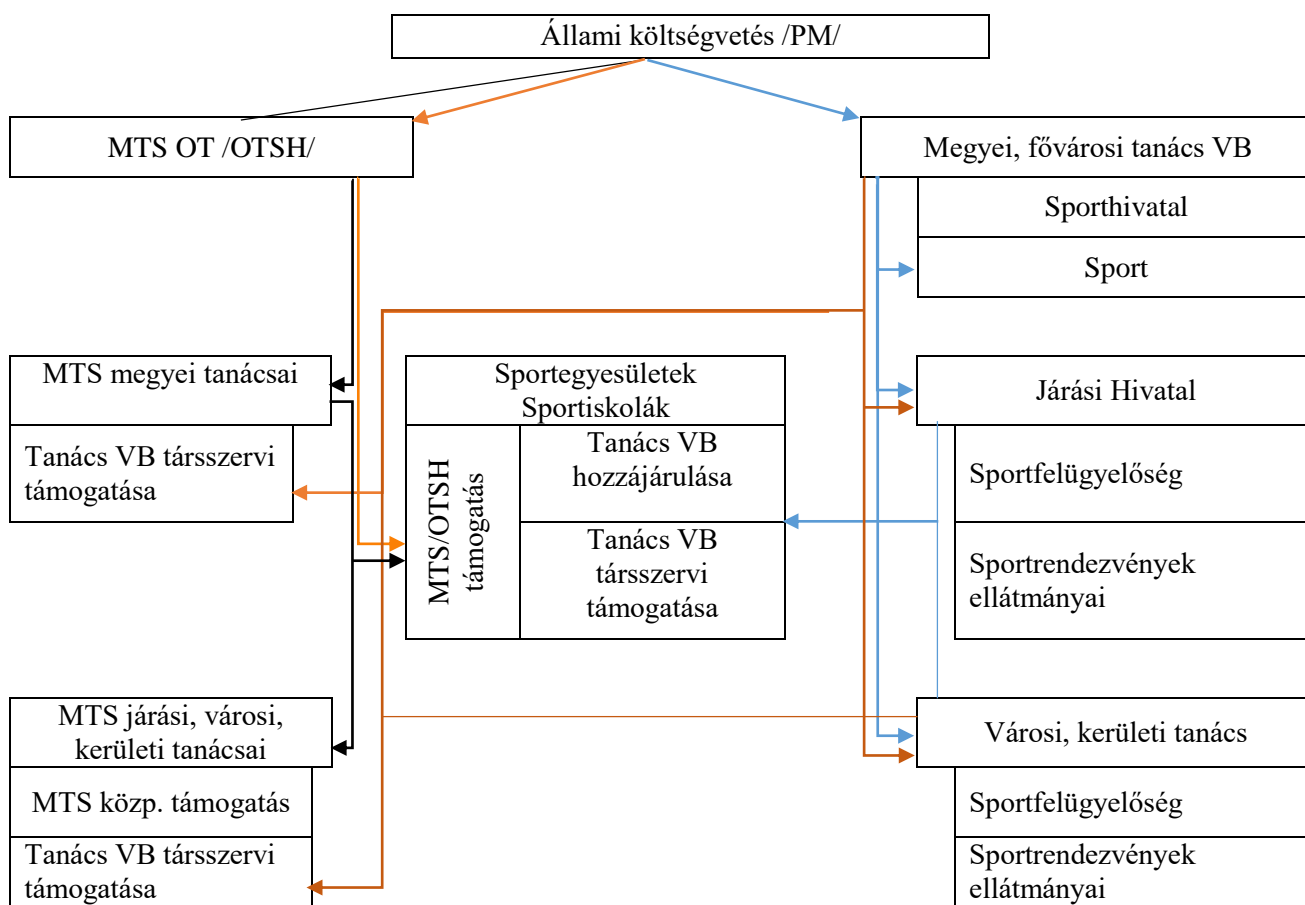
¹⁶⁸ MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Az OTSH Terv- és Pénzügyi Főosztály feladatai (4. melléklet)

¹⁶⁹ MNL OL XIX-J-14-b 162.doboz Előterjesztés az OTSH székházában működő szervezeti egységek elhelyezésére, 1973. április 10.

„látványsportokat”¹⁷⁰ érintették hátrányosan.¹⁷¹ A sportegyesületek és sportiskolák támogatási rendszerén alapvetően nem változtattak, az OTSH – és korábban az MTS- által felügyelt megyei, városi és kerületi tanácsok formális hozzájárulása után az egyesületek megkapták a központilag előirányzott pénzösszeget. Ezekről minden naptári év esetén a Terv és Pénzügyi Főosztálynak is szükséges volt egyeztetnie.

A KÖZÉPIRÁNYÍTÓ SZERVEK ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSI ÉS BERUHÁZÁSI TÁMOGATÁSÁNAK RENDJE¹⁷²

1. Sportcélú költségvetési állami támogatás

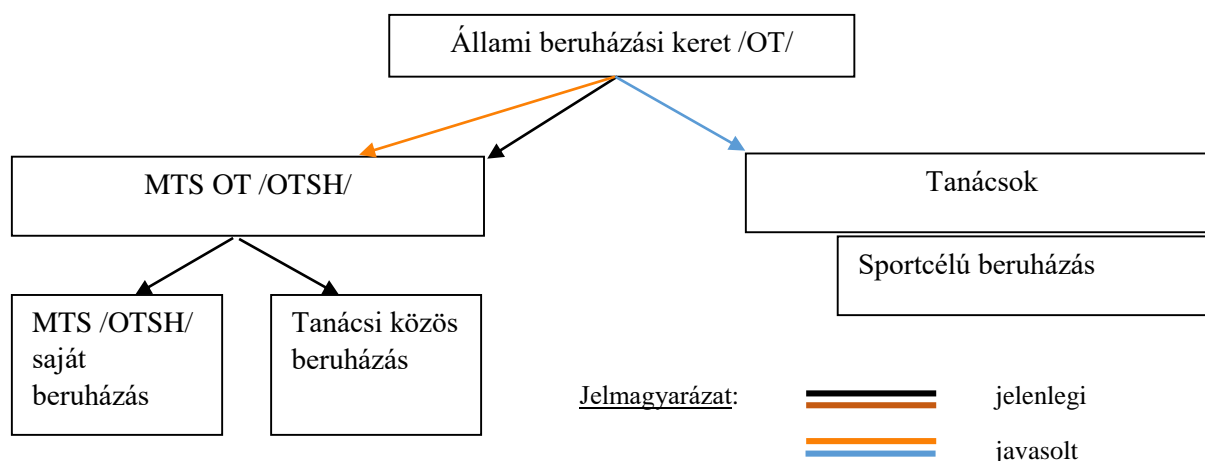

¹⁷⁰ A „látványsportok” elnevezés a 21. században terjedt el a közbeszédben, az 1970-80-as években ez az elnevezés még nem szerepel a dokumentumok között. Interjúkban, visszaemlékezésekben (pl. Buda és Schmitt esetében) már használatban van, de az OTSH dokumentumai között a „legnépszerűbb sportágak” elnevezés alatt találjuk a mai értelemben látványsportoknak nevezett, főként csapatsportokat.

¹⁷¹ Beckl Sándor vezetésével az OTSH a Testnevelési és Sportbizottsággal közös ülést hív össze, amikor kiderül, hogy változás történt az állami költségvetésben. MNL OL XIX-J-14-b 164.doboz, Javaslatok egyes sportági szakszövetségek gazdálkodási keretrendszerének módosítására, 1974. január 22.

¹⁷² A testnevelés és sport középírányító szerveinek javasolt gazdálkodási rendszere, MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz

2. Sportcélú beruházási állami támogatás

1973-tól kezdve előtérbe került a sport berkein belül dolgozók nyelvoktatásának kérdése, amelyre az OTSH igyekezett nagy hangsúlyt fektetni. Az átszervezés után az új sportvezetés azzal a szomorú ténnyel szembesült, hogy nagyon kevesen beszélnek idegen nyelveket. Voltak területek, a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályán kívül is, ahol az idegen nyelv ismerete kiemelten fontos volt, például „ az országos sportági szakszövetségekben a főtitkári, esetenként a szakfelügyelői, vezetőedzői, valamint a központi apparátusban is vannak olyan beosztások (pl. MOB feladatok ellátása), ahol gyakran van szükség egy idegen nyelvre.”¹⁷³ Már az MTS idején is voltak kísérletek csoportos nyelvi képzésekre, azonban a nagy lemorzsolódás- melynek több oka is volt- miatt ezek nem voltak sikeresek. Az OTSH célul tűzte ki, hogy minden év tavaszán indítanak nyelvi képzéseket, elsősorban orosz és angol nyelvekből, melyek teljesítését felügyelni is fogják. A korábbi sikertelenség egyik fő okaként a „követelmények teljesítésének kellő ellenőrzésének elmaradását” nevezték meg,¹⁷⁴ 1974-től kezdve minden évben beszámoló készült a nyelvi képzések sikerességéből. A moszkvai olimpia évében a játékok előtt elégedetten konstatálták, hogy a világsportokra utazó magyar küldöttség résztvevői között a szakedzők, szövetségi kapitányok, titkárok, sőt még a sportolók között is bőven találunk olyanokat, akik „oroszul, valamint egy keveset angolul is jól kommunikálnak, főképpen szóban, ami a sport berkein belül sokkal fontosabb, mint az írásbeliség.”¹⁷⁵ Az 1986-

¹⁷³ MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Előterjesztés intenzív nyelvoktatás megindításának tárgyában, 1973. március 22.

¹⁷⁴ MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az intenzív nyelvoktatás problematikáiról, 1973. augusztus 3.

¹⁷⁵ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Tájékoztató jelentés az olimpiai küldöttség tagjainak nyelvismeretéről, 1980. május 25.

os átszervezés előtt két évvel már sok tisztség betöltéséhez követelmény volt az alapfokú nyelvtudás. Főként a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályán belül értek el kiemelkedő eredményt, ahol egy 1984-es jelentés szerint „valamennyi fontos pozícióval bíró dolgozó kiváló eredményt ért el a belső nyelvi méréseken.” Hasonló elégedettséggel számoltak be a sportvezetők és szakszövetségi, valamint MOB dolgozók esetében is, akikről azt írják, „idegen nyelveken is (oroszl és angol) kellő hatékonysággal tudnak eszmecseréket és tárgyalásokat folytatni sportügyekben.”¹⁷⁶ Sajnos ezeket a képességeiket az 1984-es olimpián nem mutathatták meg, csak a szocialista országok Barátság Versenyein.

Az országos sportági szakszövetségek helyzete 1973 áprilisában került tisztázásra. Ki kell emelni, hogy a szakszövetségek feladatait az MSZMP Politikai Bizottsága jelölte meg 1973 januárjában. „A szakemberek aktivizálása, a társadalmi tevékenység növelése, a sportág népszerűsítése és a versenyszabályok kiadása, a válogatott keretek és felkészülési programok előkészítése, szakmai irányelvek és útmutatók elkészítése, a sportszakemberek képzése, az anyagi eszközökkel való gazdálkodás, a sportág képviselöje hazai és nemzetközi szinteken.”¹⁷⁷ A szakszövetségek helyzetét négy fő szempont szerint rendezték. „ 1. A sportági szakszövetségek az OTSH szakmai szervei. 2. Szervezetüket tekintve a sportági szakszövetségek társadalmi testületekből, tisztviselőkből, aktivistákból és munkaviszonyban lévő dolgozókból állnak. 3. A szövetségek tanácsadó szervként vegyenek részt az állami szerv sportággal kapcsolatos döntéseinek kidolgozásában, azok véleményezésében. 4. A szakszövetségek vezetése az elnökből, főtítkárból és szakvezetőkből (szövetségi kapitány, vezetőedző, szakfelügyelő) áll.” A határozat OTSH elnöki utasítás formájában jelent meg az OTSH Közlönyben 1973 júniusában.

Az OTSH és a pártvezetés együttműködésének összehangolása nem volt egyszerű feladat, különösen azért, mert a koordinációs mechanizmusba a MOB-ot is be akarták vonni. Először a Testnevelési és Sportbizottság, majd a MOB személyi összetételére született javaslat, ezt követően az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság összetételét és feladatkörét határozták meg. Az újjáalakuló MOB személyi összetételét 15-17 főben határozták meg, a tagok között pedig megtaláljuk a sportirányítás képviselői mellett az állami szervek

---

¹⁷⁶ MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Tájékoztató jelentés az 1984 tavaszán végzett belső nyelvi mérésekről, 1984. június 30.

¹⁷⁷ MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az országos sportági szakszövetségek szervezetére, működésére és hatáskörére, 1973. április 12.

embereit is. A MOB elnöke egyben az OTSH elnöke is lett, Beckl Sándor személyében, a főtitkár Csanádi Árpád, az OTSH elnökhelyettese lett, aki egyben a NOB-nak is tagja volt. Harangozó Ede és Szatmári István OTSH elnökhelyettesek szintén a MOB tagjai, akárcsak Pap Dezső MSZMP KB osztályvezető, Borbély Gábor KISZ KB titkár, Garamvölgyi Károly pénzügyminiszter helyettes, Kőnyi Gyula belügyminiszter helyettes, Tömpe István MRT elnök, valamint Timmer József SZOT titkár.¹⁷⁸ Látható, hogy a MOB esetében a pártvezetés még szorosabb kontrollt és jelenlétet gyakorolt, a sportirányítás legfőbb szerve pedig egyértelműen az OTSH volt, és nem a Magyar Olimpiai Bizottság ezekben az évtizedekben.

Mind a központilag kiemelt sportegyesületek, mind az olimpiai szereplés és annak kérdései az OTSH legfontosabb feladatkörei közé tartoztak. A témában az első átfogó előterjesztést Páder János tette meg Csanádi Árpád egyetértésével már 1973 áprilisában. A jelentés szerint a sportegyesületeknek a saját olimpiai felkészülési programjaiban figyelembe kellett venniük az OTSH és a MOB jelentésében közzétett megállapításokat és következtetéseket. Két nagy hiányosságot emeltek ki. „Egyrészt több sportegyesület kifogásolja a versenynaptár programját, amely 1969 óta semmit sem változott, és több sportágban nem az olimpiai felkészülést szolgálta, illetve a naptárban jóváhagyott események több alkalommal zavarták a felkészülést. Másrészt hiányolják a kiemelt sportegyesületek vezetői, hogy az országos szakszövetségek vezetői nem értékelték a sportegyesületekkel, azok edzőivel együttesen a sportágak szereplését.”¹⁷⁹ Páder jelentése kiemeli még, hogy „a kiemelt sportegyesületek versenyzői nem élveznek védettséget a sorkatonai szolgálatra történő bevonulás esetén.” A nevelési és ifjúsági program, a sorkatonaság kérdése, az ötéves tervekben megfogalmazott elvárások és az olimpiai felkészülési program összehangolása hosszú évekbe telt. Véleményem szerint ez nagyban befolyásolta az olimpiai szereplés eredményességét és eredménytelenségét, például Montreal esetében.

Szatmári István OTSH elnökhelyettes 1973 júniusában nyújtotta be azt a jogszabálytervezetet a Minisztertanácsnak, amely nagyban meghatározta az OTSH 1973-1986 közötti jogszabályi keretrendszerét. Az alapok ebben az esetben is az MTS jogi hátterén nyugszanak. Kisebb változtatások mellett mindenképp kiemelendő, hogy „a művelődésügyi

---

¹⁷⁸ MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az MSZMP KB Titkársága mellett működő Testnevelési és sportbizottság részére a MOB testületének személyi összetételére, 1973. április 10.

¹⁷⁹ MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Jelentés az OTSH elnöki értekezletéről: a központilag kiemelt sportegyesületek olimpiai szereplést értékelő tevékenysége, 1973. április 19.

miniszter jogszabályban kapjon felhatalmazást arra, hogy az OTSH elnökével, az érdekelt miniszterekkel és a KISZ KB-val egyetértésben szabályozza az iskolai sportkörök szervezetét és működését, valamint az iskolai sport irányításának rendszerét.”¹⁸⁰ Korábban az MTS idején a művelődésügyi minisztériumnak nem volt feladata az iskolai tömegsporttal és testneveléssel kapcsolatban konzultálnia a sportvezetéssel. Ezt követően 1973. június 25-én jelent meg az a rendelet, amely tisztázta az OTSH működéséhez szükséges jogszabályi keretrendszert. Hivatalosan ez a rendelet mondta ki azt is, hogy a Magyar Testnevelési és Sportszövetség tulajdonában lévő vagyon az államra száll. A rendelet kimondta, hogy a korábbi jogszabályi rendelkezések esetében „minden helyen, ahol a jogszabály a Magyar Testnevelési és Sportszövetségről rendelkezik, ezek után az Országos Testnevelési és Sporthivatalt kell érteni.”¹⁸¹ A gyakorlati átszervezés után tehát a jogi átszervezés 1973 júniusának végére fejeződik be, eléggé gördülékenyen. Az 1973. június 29-én tartott OTSH elnöki értekezlet már csak olyan, kevésbé fontos kérdéseket boncolgatott, amelyeknek a működés és az átszervezés szempontjából nincs jelentősége. Ilyen például a sportági szakszövetségek delegáltjainak kiválasztási módja, és annak esetleges megváltoztatása.¹⁸²

Annak ellenére, hogy a jogi átszervezés csak 1973 júniusának végén fejeződött be, a gyakorlati átszervezés sokkal hamarabb megindult. Ezt bizonyítja, hogy 1973. július 12-én már az első gyakorlati módosítások tapasztalatról történik beszámoló az OTSH elnökségének és a KB-nak.¹⁸³ Elsősorban az átadás-átvétellel kapcsolatos fennmaradó ügyek és kisebb nehézségek miatt a jelentésben azt kérték Beckl Sándortól, hogy „1974 első felében kerüljön sor a téma újbóli áttekintésére, ezen felül hasznos volna az OTSH és a tanácsok között évente egyeztető megbeszéléseket tartani.” Azt kéri a sportigazgatási szervek, hogy „a jövőben nyújtott támogatás mértéke semmiképp ne legyen kevesebb. A tanácsoknál éves költségvetés van, ezért a növekmény 1974-75-ben csak kisebb mértékben várható tanácsai forrásokból. Az

---

¹⁸⁰ MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Előterjesztés a testnevelés és sport irányításáról szóló jogszabály tervezetekre, 1973. június 6. A jogszabályokat 1973. június 25-i dátummal fogadja el a Minisztertanács. 1973. június 25: Határozat a testnevelés és sport irányításával kapcsolatos jogszabályok változásáról, MNL OL M-KS-222f.6. csoport, 339.ő.e

¹⁸¹ MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Előterjesztés a testnevelés és sport irányításáról szóló jogszabály tervezetekre, 1973. június 6.

¹⁸² MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1973. június 29.

¹⁸³ MNL OL XIX-J-14-b 161. doboz: Tájékoztató a sportigazgatási szervek létrehozásának tapasztalatairól 1973. július 12.

OTSH folytasson tárcaközi tárgyalásokat, és elsősorban központi keretből kerüljön ki a növekmény.” Olyan kérések is elhangzottak, amelyek elsősorban terven felüli összegek juttatásával kapcsolatosak voltak. „Az OTSH járuljon hozzá sportcsarnok, sportegyesületi létesítmény, ifjúsági sportcentrumok, utánpótlás-nevelő tábor és edzőcsarnok építéséhez.” A tájékoztató szerint az OTSH-nak összesen 145 testnevelési és sportfelügyelősége volt országosan, amely kilenccel több, mint korábban az MTS-nek volt. A tájékoztatót Beckl és az OTSH vezetői a Központi Bizottság elé tárták, a Minisztertanács pedig ígéretet tett az 1974-es sportkölségvetés bővítésére.

1973 nyarán megalakult az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság. Első ülésüket 1973. június 28-án tartották, ahol a pártvezetés részéről a minisztériumok és valamennyi fontos szövetség delegált tagokat. Itt tűnt fel először a sporttal kapcsolatos ügyekben Buda István későbbi OTSH elnök, aki a Koordinációs Bizottság ülésein a Munkaügyi Minisztérium miniszterhelyetteseként volt jelen. Beckl az ülésen leszögezte, hogy „a Koordinációs Bizottság tagjai folyamatos tájékoztatást kapnak minden fontos kérdésben az elkészült anyagokról, és a meghozott döntésekről.”¹⁸⁴ Az OTSH elnöke mellett működő bizottság tehát fontos szerepet töltött be a párt ellenőrzési mechanizmusában, mert az ülésekről a delegált tagok közvetlenül jelenthettek, valamint a kézhez kapott jelentéseket minden minisztériumnak és képviselt szervnek elsőként továbbíthatták.

Az OTSH 1973 júniusától indította el saját szerkesztésű lapját, az OTSH Közlönyt. A havonta megjelenő újság arra szolgált, hogy közölje a legfontosabb döntéseket és jogszabályi változásokat a sportvilággal.¹⁸⁵ A lap három részre tagolódik: a személyi részben a személyi változásokat és ügyeket közlik, itt jelennek meg a jutalmazások és a fegyelmi ügyek is, utóbbiból jóval kevesebb van. A második rész az elnöki utasításokat tartalmazza, melyeknek többsége azonnal végrehajtandó. A harmadik rész az egyéb hivatalos közleményekről szól, amelyet egy jogszabálymutató tesz teljessé. A lap indulása után országosan felhívták minden sportegyesület vagy sporttanács figyelmét a kötelező előfizetésre, amelyet a postahivataloknál vagy postautalványokon tudtak megtenni.¹⁸⁶ Reményi Károly főosztályvezető gyakorolta a lap

---

¹⁸⁴ MNL OL XIX-J-14-b 167. doboz Emlékeztető- az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1. üléséről, 1973. június 28.

¹⁸⁵ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Az Országos Testnevelési és Sporthivatal hivatalos lapja, 1. évfolyam 1. szám

¹⁸⁶ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: OTSH közlöny előfizetésre való felhívás, 1973. június 8.

felügyeletét. 1973. november 22-től az OTSH Közlönyt hivatalosan is megkapták a párt legfontosabb politikusai is. Reményi utasítást tett közzé az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztályon, hogy „az OTSH Közlönyt az alábbi személyek részére névre szólóan megrendelni szíveskedjenek: Biszku Béla, az MSZMP KB titkára, Ajtai Miklós miniszterelnök helyettes, Borbándi János MSZMP KB osztályvezető, Pap Dezső MSZMP KB osztályvezető helyettes, Ernsz Antal MSZMP KB munkatárs.”¹⁸⁷ A kooperáció a sportvezetés és az államapparátus között különösen erősen megmutatkozik az MSZMP KB és az OTSH kapcsolatában. Ezt a kapcsolatot csak erősítette az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság működése is.

A sportvezetés igyekezett megragadni a propaganda minden eszközét, ezek között pedig fontos megemlítenünk a sportfilmgyártást is. 1973 májusában döntés született arról, hogy az 1975-ös Nemzetközi Sportfilm Fesztivált Budapesten rendezik meg. Azért tartották propagandisztikus szempontból fontosnak az eseményt, mert „a külföldi fesztiválok színvonalát tekintve a nemzetközi szakemberek egyöntetű véleménye az volt, hogy az 1970-es budapesti esemény semmiben sem maradt el, sőt, szervezettséget tekintve még kifogástalanabb volt.”¹⁸⁸ A bürokratikus racionalizálás szempontjából megfogalmazódott az az alapelv, hogy „célszerű lenne az egyes munkabizottsági tagokat gondos szempontok alapján kiválasztani, mert egy kisebb létszámú részleg fokozott aktivitással jelentősebb eredményeket érhet el.” Az eseményt 1975 júniusában megrendezték, az értékelés szerint „a sportvezetés és az MSZMP KB nemzetközi szinten is kiemelkedően sikeresnek minősítette az eseményt, a nyugati szakemberekhez hasonlóan.”¹⁸⁹

Az első fél év értékelésénél az OTSH vezetése megfogalmazott sok negatív kritikát. Elsősorban azt emelték ki, hogy mely dolgokra nem került sor, és milyen meghatározott célokat nem sikerült elérni. Nem tettek érdemi intézkedést például „az ifjúsági és válogatott keretek évenkénti beszámolóira és tapasztalatainak összegzésére, az idős és támogatásra szoruló sportolók segély bizottságára, a Testnevelési Tudományos Tanács működését szabályozó

---

¹⁸⁷ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Feljegyzés Orosz Imre elvtárs részére kötelező OTSH Közlöny előfizetéséről

¹⁸⁸ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Tájékoztató a II. Budapesti Nemzetközi Sportfilm Fesztiválról, 1973. május 25.

¹⁸⁹ A II. Budapesti Nemzetközi Sportfilm Fesztivál értékelése, 1975. június 30.

rendelkezésekre.”¹⁹⁰ Az 1974. évi beruházási terv hiányát már 1973 szeptemberének végén problémaként említették, akárcsak a testnevelési és sportágazat V. ötéves fejlesztési tervének koncepcióira tett javaslatok hiányát is. A Koordinációs Bizottság első ülését is szeptemberre tervezték, de erre sem került sor. Mint minden átszervezés, a gyors sikerek mellett ez is hordozott magával problémákat és késedelmeket. Az augusztusi jelentések az éves feladatterv és a feléves ülésterv betartásának sikerességét hangsúlyozták, de hiányosságként emelték ki, hogy a szövetségek tevékenységén belül nincs kifejtve a társadalmi erők mozgósításának szerepei és az ezzel kapcsolatos szövetségi és sportegyesületi feladatkörök részletes kifejtései is hiányoznak. A tanácsi szervek részéről hiányosságként volt felröva, hogy „a még kidolgozás alatt álló iskolai testnevelés és sport irányításáról szóló jogszabály nem került kiadásra.”¹⁹¹ Azt az előterjesztést tették, hogy az irányelveket részletesen kidolgozva megjelentetik a sportegyesületek felügyeletéhez és irányításához. Az előterjesztés tartalmazott egy részletes jogszabálytervezetet, amely nagyrészt az 1970-es törvényeken alapult, kisebb módosításokkal. Az irányelvek újra tisztázták az OTSH felügyeleti jogkörét, a felügyelet és irányítás módszereit, valamint a bázis és tanácsszervekkel való együttműködés kereteit is.¹⁹² Megszületett az előterjesztés arról is, hogy sportegyesületi mintaalapszabályt adnak ki, amely összhangban van az OTSH működési és felügyeleti elveivel.¹⁹³

A létszám és bérghazdálkodási elvek véglegesítése, valamint a vállalati helyzetek tisztázása 1973 őszének fontos feladata volt az OTSH-n belül. „Az OTSH elnöke saját hatáskörben rendelkezik az éves beralap kialakításáról, de az évközi változások vonatkozásában átruházhatja jogkörét. Az OTSH elnöke, mint a szerv vezetője a főosztályvezetőket teljes vagy részleges létszám és bérghazdálkodási jogkörrel felruházhatta, például az üres álláshelyek utáni bérmeztakarítás esetében.”¹⁹⁴ Az éves beralapra a Terv- és Pénzügyi Főosztály, valamint a

---

¹⁹⁰ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz Tájékoztató az elnöki döntések és az üléstervi feladatok végrehajtásáról, 1973. szeptember 27.

¹⁹¹ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Tájékoztató a testnevelés és sport irányításának átszervezéséről, 1973. augusztus 15.

¹⁹² MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Irányelvek a felügyeletileg központosított sportegyesületek felügyeletéhez és irányításához, 1973. augusztus 21.

¹⁹³ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: sportegyesületi mintaalapszabály kiadásáról, 1973. augusztus 21.

¹⁹⁴ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés az OTSH egységes létszám- és bérghazdálkodásának főbb elveire, 1973. október 22.

Személyügyi Önálló Osztály tett javaslatot. A vállalatokkal kapcsolatban elmondható, hogy egy új rendelkezés értelmében „1974. január 1-ét követően az OTSH-nak megszűnnek a vállalataival való pénzügyi kapcsolatai. Ezt követően ezek a vállalatok a befizetéseikkel az állami költségvetéshez kapcsolódnak, támogatásaikat is onnan igényelhetik. Az OTSH tehát felügyeleti és irányítói jogkört gyakorol vállalatai felett, a jövőben elsősorban a testnevelés és sport irányításával kell foglalkoznia. Az állami költségvetésben rendelkezésre bocsájtott pénzügyi eszközök is csak ezt a célt szolgálják.”¹⁹⁵ A vállalati profiltisztítás lényege tehát abban állt, hogy az OTSH-tól az anyagi felelősségvállalás közvetlenül átkerült a Pénzügyminisztériumhoz, valamint csak a legszükségesebb vállalatok működtek tovább együtt a legfőbb sportszervvel. Ezek a következők voltak: NTS Építőipari Vállalat, Sportlétesítmények Vállalat, a Turista Ellátó Vállalat és a Sportpropaganda Vállalat. A határozat szerint az NTS Építőipari Vállalatból létrehozták a Népstadion és Intézményei Építőipari Egységet, és a Sportlétesítmények Vállalatot 1973. december 31-el átadták a Fővárosi Tanács VB-nak. A Turistaellátó Vállalat tovább működött, akárcsak a Sportpropaganda Vállalat, amelynek 1974. január 1-től minden költségvetési kapcsolata a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóságához került át. A rendelkezéseket az 1973-as utolsó elnöki értekezleten is megerősítették, elfogadva a költségvetési és bérkérdéseket, az 1974-es év versenynaptárját, a megmaradt szabadságok kivételének szabályozását, valamint a személyi fizetésekkel kapcsolatos határozatokat is.¹⁹⁶

Az OTSH első nemzetközi pályázata az 1977-es UEFA nemzetközi ifjúsági torna döntőjére vonatkozott. Végül az 1976-os rendezvényre adták be a pályázatot, melyben egy fontos politikai kérdés került elő. A gazdasági alapelv mellett, mi szerint a kiadások nem haladhatták meg a bevételeket, Izrael részvételének kérdése került elő. Páder János javaslattétele szerint „ebben az esetben az MLSZ-nek sportdiplomáciai úton kell eljárnia annak érdekében, hogy a selejtezők csoportbeosztása révén Izrael csapatának beutazását kerüljük el, így megúszható az ezzel kapcsolatos konfliktus.”¹⁹⁷ Ezzel valószínűleg az antiszemita szurkolói összetűzéseket szerették volna elkerülni, és nem akarták, hogy a magyar sportdiplomáciában

---

¹⁹⁵ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: OTSH vállalatai helyzetének rendezése, profiltisztítása, 1973. október 8.

¹⁹⁶ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Emlékeztető az OTSH 1973. december 21-i elnöki értekezletéről

¹⁹⁷ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Az 1977. évi UEFA nemzetközi ifjúsági torna döntőjének magyarországi megrendezése

nemzetközileg egy ilyen esemény kárt tegyen. Végül a két válogatott elkerülte egymást, de a magyar pályázat helyett a Szovjetunió nyerte el a rendezés jogát.

A nemzetközi sportdiplomáciában való megjelenésre nagyon ügyeltek az OTSH-nál. Az Olimpiai Kongresszuson való részvétel kapcsán előre megírták és megvitatták a hozzászólás szövegét is. A küldöttséghez Beckl Sándor és Csanádi Árpád mellett Gál Tibor is csatlakozott az OTSH részéről. „Az olimpiák a népek közötti barátság és béke ünnepei.”¹⁹⁸ A béke gondolatát ezeken az eseményeken általában minden keleti ország hangoztatta, élükön a Szovjetunióval. A szovjet küldöttség az 1974-es kongresszuson például kijelentette: „Az olimpia szimbolizálja a békét. A Szovjetunió elkötelezett az olimpia és a béke iránt minden körülmények között.”¹⁹⁹

A hosszú távú fejlesztési koncepciók mindig is vita tárgyát képezték a sportvezetésben. A végleges határozatokat hosszú tárgyalási folyamatok előzték meg, sok kisebb vita zajlott az elképzelésekről.²⁰⁰ 1974-ben értékelték az 1959-ben megfogalmazott elveket és célokat. Akkoriban 20 évre terveztek, 1974-ben azt állapították meg, hogy infrastrukturálisan alapvetően jó eredményeket értek el, a cél teljesíthető lehet 1979-re.²⁰¹ Szembesültek viszont egy másik problémával: az évtized végére sok sportlétesítmény elhasználódik, felújításra, bővítésre szorul. A bővítési gondok mellett a futballban már a nézők számára is érezhető mértékben elkezdett csökkenni a nézőszám, 1978-ban az OTSH kétségbeesetten próbált ez ellen tenni.²⁰² A versenysport viszonylag jó helyzetben volt, infrastrukturális fejlesztéseket inkább a tömegsport területén sürgették. Beckl Sándornak 1974-ben több vidéki sportegyesület és helyi

---

¹⁹⁸ MNL OL -J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Javaslat az Olimpiai Kongresszuson résztvevő magyar küldöttség munkájára, a hozzászólás szövegére

¹⁹⁹ IOC Archives, JO-1975COMM 25156

²⁰⁰ Jó példa erre 1973 októberéből az az előterjesztés, amely az 1976-80 között időszakra határoz meg alapelveket, miközben sok olyan cél és feladat nincs még teljesítve korábról, amelyek nélkülözhetetlenek a sikeres lebonyolításhoz. Előterjesztés: a testnevelés és sport 1976-80. évekre vonatkozó fejlesztési koncepciója, 1973. október 15.

²⁰¹ Az 1959-es dokumentum nem szab hivatalos határidőt a sportlétesítmények és uszodák építésére, de a megfogalmazás szerint „az 1970-es évek elejére jó lenne ezt a célkitűzést maradéktalanul teljesíteni.” MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: A testnevelés és sport 20 éves fejlesztésének célkitűzései

²⁰² MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Jelentés a labdarúgásban tapasztalható nézőszámcsökkenés okairól, javaslatok a nézőszám növelése érdekében, 1978. szeptember 23.

párttitkár is jelezte, hogy „a dolgozó nép testnevelési és sportolási lehetőségeit növelni kell.”²⁰³ Az iskolai fejlesztések már az 1960-as évek óta zajlottak, de a hosszútávú elképzelésekkel kapcsolatos javaslattételekből kitűnik, hogy a források korlátozottak, „tartani kell a tervet, és prioritást kell felállítani a tömeg-és versenysport minden szegmensében, ez pedig nem egyszerű feladat.”²⁰⁴ Csak később, az 1970-es évek második felében fogalmazódott meg az az elv, hogy az élsport sikerességének alapja a lakosság tömegsportjának és az utánpótlás nevelésnek a sikeressége.

Az 1974-es év első fontos intézkedése, hogy rendelkeztek a sportszervezeteknél adható egyes juttatások köréről és mértékéről. Bihari Károly és Kozmanovics Endre főosztályvezetők javaslatát Szatmári István és Csanádi Árpád elnökhelyettesek is helyeselték, így jogerőre emelkedett a javaslat. Fontos, hogy „a labdarúgásra külön kiadott szabályok lesznek érvényben,”²⁰⁵ így a legnépszerűbb látványsport elsőbbséget élvez a sportági szakszövetségek között. Ha összehasonlítjuk az egyes szakszövetségnél adható juttatások mértékét, a futball talán aránytalanul kiemelkedett. Az olimpiai sikersportágak között ki kell emelni a kajak-kenut, vízilabdát, tornát, úszást és a sportlövészetet, amely meglepő módon a rangsor 6. helyén elég nagy prioritást élvezett.

Az OTSH elnöksége alapos vizsgálat után intézkedéseket hozott a Káderképző Iskolával kapcsolatban. Az alapfokú oktatás során segédedzői képesítés volt szerzhető, míg a középfokú rendszerben változatlanul hagyták a Testnevelési Főiskola Edzőképző Csoportját, és a Központi Sportvezetőképző Iskolát. Ezeket az intézményeket még az MTS 1968-as rendelete hozta létre.²⁰⁶ Komolyabb változások a felsőfokú képzésben történnek, amelynek fő helyszíne a Testnevelési Főiskola. Ez az intézmény „az OTSH felügyelete alatt álló irányító szervvé módosul, a mindenkori országos főhatóság irányítása helyett.”²⁰⁷ A Testnevelési Főiskola fog

---

²⁰³ MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: A DVTK javaslattétele további sportlétesítmények kialakítására, 1974. augusztus 10.

²⁰⁴ MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1974. augusztus 30.

²⁰⁵ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: A sportszervezeteknél adható egyes juttatások köréről és mértékéről, 1974. január 28.

²⁰⁶ MNL OL XIX-J-14-b 131. doboz: Elnöki erejű rendelet az MTS elnöksége által létrehozott Testnevelési Főiskola Edzőképző Csoportjáról és a Központi Sportvezetőképző Iskoláról (38/1968/23. sz. rendelet), 1968. január 21.

²⁰⁷ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Az OTSH Káderképző Iskolájának helyzete, javaslat a további működésre, 1974. január 19.

felelni a közép és felsőfokú sportvezető és edzőképzésért, az edzőnyilvántartásért, a szakbizottságok létrehozásáért és működtetéséért. Ők gyűjtik össze és rendszerezik a különböző tanfolyamok és továbbképzések tapasztalatait, és javaslatot tettek az irányelvek megfogalmazására. „A javaslatok elfogadásához az OTSH elnökének hozzájárulása szükséges.” Az elnöki utasítás tervezetét 1974. május 31-ig kellett kiadni, amely elfogadásra is került. A Testnevelési Főiskola esetében „nem szükséges a Művelődésügyi Minisztérium, vagy más főhatóságok hozzájárulása, egyedül az új álláshelyek biztosítása céljából a Pénzügyminisztérium beleegyezésére van szükség.” A legfőbb sportért felelős szervezet tehát ezentúl a Testnevelési Főiskola munkájáért és annak eredményességéért is felelősséggel tartozott.

A sportolók igazolási és átigazolási szabályzata körül kérdések merültek fel a szakszövetségek részéről egészen 1970-től kezdve. Az MTS fennállása során elodázta a kérdés megoldását, így a rendezés az OTSH-ra maradt. Az 1974-ben hatályos átigazolási jogszabályok 1966-ban alakultak ki, ez alól a labdarúgás kivétel, ahol 1971-ben dolgozták át ezt a szabályzatot. Az OTSH elnöksége az előterjesztés szerint úgy vélte, hogy „a sportolók jelenlegi decentralizált átigazolási rendszere megfelelő. Az új szabályzatnak viszont szoros összhangban kellett lennie a versenysport fejlesztésére vonatkozó határozatokkal.”²⁰⁸ Felülvizsgálták a sportolók minősítési rendszerét is, ennek kapcsán módosították az adminisztrációs rendszeren. Az új szabályzat a minősítések jóváhagyását a budapesti és megyei testnevelési és sporthivatalok hatáskörébe utalta. Megkülönböztetett átigazolási feltételeket javasoltak az olimpiai sportágak atlétáinak és a labdarúgóknak. Az igazolási rendszer olyan szempontból nem változott, hogy a jogkört továbbra is a fővárosi-kerületi, városi és járási sportfelügyelőségek gyakorolták. Felfüggesztették viszont az olimpiai ciklus lezárultjáig az olimpiai kerettagok átigazolását, „az eredményesség céljából.” Később ezt meg is erősítik külön előterjesztés és határozat formájában.²⁰⁹ Tisztázták a kiemelt sportegyesületekhez való csatlakozás és eligazolás feltételeit. A sportegyesületi hozzájárulás megadása esetén egy sportoló az átigazolási időszakban azonnal, hozzájárulás nélkül 2 vagy 1 év várakozási idővel válthatott klubot. „Sorkatonai bevonulás címén a felügyeletileg központosított sportegyesületekből

---

²⁰⁸ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: A sportolók igazolási, átigazolási és minősítési szabályzatának elvei és főbb kérdései, 1974. február 2.

²⁰⁹ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés az olimpiai válogatott kerettagok átigazolási jogosultságának időszakos felfüggesztéséről, 1974. március 19.

honvéd sportegyesületbe sportolót átigazolni nem lehet.” Erről részletesebb tájékoztatást adott egy Belügyminisztérium és Honvédelmi Minisztérium által kiadott állásfoglalás. „Nem tartják helyesnek, ha a sportoló leszerelése után további kedvezményt biztosítanak a honvédségi, belügyi sportegyesület részére a bevonulás előtti sportegyesület terhére.”²¹⁰ Szerintük „megoldást jelenthetne a helyzetre a rövidített, 3 hónapos sorkatonai szolgálat, de ez ügyben érdemi döntést csak miniszteri-államtitkári szintű tárgyalás útján lehet elérni.” Pár héttel később egy konzultációs anyag került az OTSH elnöksége elé, amelyben javasolják „a Honvédelmi Minisztérium és az OTSH együttműködési formáinak tisztázását egy miniszteri-államtitkári megállapodással.”²¹¹ Az intézkedések kiemelten érintették a labdarúgást és a labdarúgók ellenőrzését. A honvédelmi kérdések mellett tisztázódott a sporttárusban lévő labdarúgók jövedelmeinek nyilvántartási és ellenőrzési rendje is. „A sportegyesületek a hatályba lépéstől számítva kötelesek a bázisszerveik állományába tartozó labdarúgókról jövedelemnyilvántartást vezetni. Ennek közlése az OTSH felé kötelező.”²¹²

Az OTSH megkülönböztetett figyelmet szentelt a sportdiplomáciai tevékenységek rendszerezésének. 1974-ben megfogalmazásra kerültek azok a sportdiplomáciai célok, amelyek a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának fő feladatai lesznek. „1. Nagy világversenyek, nemzetközi sportkongresszusok, bizottsági ülések szervezése hazánkban. 2. Minél több nemzetközi tisztségviselő delegálása. 3. A nemzetközi sportszövetségek tisztségviselőinek meghívása Magyarországra.”²¹³ Fontos, hogy a később jogerőre emelkedő határozat értelmében 1975. január 1-től csak az előterjesztésben foglaltak szerint lehet bármilyen meghívást eszközölni. Ez a döntés a jobb diplomáciai tervezhetőséget szolgálta. Az év végi összesítőben sikeresnek értékelték az 1974-es év sportdiplomáciáját, a még jobb tervezhetőség érdekében pár módosítást javasoltak.²¹⁴ 1975-ben újra tárgyalták a nemzetközi szervezetekben viselt

---

²¹⁰ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Tájékoztató a sorkatonai szolgálatra bevonuló sportolók átigazolásáról, BM és HM állásfoglalás, 1974. április 1.

²¹¹ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Konzultáció a Honvédelmi Minisztérium vezetőivel megtárgyalni javasolt kérdésekről, 1974. június 1.

²¹² MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- A sportstátuszban levő labdarúgók jövedelmeinek nyilvántartási és ellenőrzési rendje, 1974. május 4.

²¹³ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: Az OTSH sportdiplomáciai tevékenységéről, javaslat a nemzetközi tisztségviselőkkel kapcsolatban, 1974. március 19.

²¹⁴ MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz Előterjesztés- Tájékoztató az OTSH sportdiplomáciai tervének 1974. évi végrehajtásáról, 1974. december

tisztségeket. A meghosszabbítások mellett 5 bizottsági tisztséget, meglepő módon az Atlétikai és Birkózó Szövetségét nem pályáztatja újra. A Nemzetközi Sportakrobatikai Szövetség és a Lovas Szövetség képviselőinek tisztsége szinten nem került meghosszabbításra vagy újra pályázásra. Az OTSH állásfoglalása szerint „a jövőben jobban át kell gondolni az olimpiai szereplés céljából is fontos tisztségek jelöltjeinek kiválasztását.”²¹⁵ Ez azért is érdekes, mert az atlétika és a birkózás hagyományosan magyar olimpiai sikersportág. A nemzetközi tisztségviselet megszűnése a sportág renoméjának nemzetközi csökkenését vonhatta maga után.

Az OTSH elnöksége bő egy évvel az átszervezést követően értékelte a legfontosabb tapasztalatokat a központi felügyelet alá vont sportegyesületek működésével kapcsolatban. Fontos tényezőként emelték ki, hogy „a megemelt anyagi támogatás megoldotta a sportegyesületek legégetőbb gazdasági-pénzügyi problémáit, így a sportszakmai és vezetési feladatok ellátására nagyobb idő és energia jutott. A szakmai tevékenységet illetően ha nem is dinamikus, de lassabb előlépésről lehet számot adni. Az elvárásnál lassabb fejlődés elsődleges oka, hogy egyes sportegyesületeknél túl sok a szakosztályok száma, különösen azoknak, amik nem az élvonalba tartoznak.”²¹⁶ E mellett egyes szakosztályokban olyan sportolók is találhatóak, akik a jelentés szerint „nem ütik meg a kellő szintet.” A pénzügyi helyzetet stabilnak és kiegyensúlyozottnak értékelték. Ez azért érdekes, mert 1975 elején takarékosági intézkedéseket sürgettek az OTSH-n belül, bár ezt igyekeztek úgy végrehajtani, hogy a támogatási keretrendszerhez ne nyúljanak hozzá.²¹⁷ Ügyeltek arra is, hogy az MSZMP kongresszusán megköszönjék a sportnak nyújtott támogatást és „áldozatos munkát, melyet Pártunk a nép verseny és tömegsportjának fejlesztésére szánt.”²¹⁸ Mindenképp kritikaként róható fel az államapparátusnak, hogy bár a sportegyesületek közvetlen felügyeletével az OTSH gyakorolta a gazdasági felügyeletet és a gazdálkodást is, egyesületi szinten a helyzet nem sokat változott az MTS időszakához képest. Ugyanúgy létezett egy felülről kijelölt keret, amelynek

---

²¹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezetekben viselt tisztségek felülvizsgálatáról, 1975. február

²¹⁶ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Tájékoztató jelentés az OTSH felügyelete és irányítása alatt álló sportegyesületek működésének tapasztalatairól, 1974. június 10.

²¹⁷ MNL OL XIX-J-14-b 170. doboz: Előterjesztés- Javaslat az 1975. évi költségvetésről szóló törvényben foglalt takarékosági intézkedésekre

²¹⁸ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Javaslat az MSZMP XI. kongresszusára a testnevelés és sporttal kapcsolatos szövegének tervezetéről- 1974. május 6.

csak az elosztási módja változott, az egyesületeknek csak minimális döntési szabadságuk volt az anyagi lehetőségeket illetően.

A sportpropaganda tervei sokszor összefüggtek a nagy állami eseményekkel. Nagy eseménynek ígérkezett a felszabadulás 30. évfordulójának ünnepe, amelynek előkészületeit már majdnem egy évvel korábban kezdték. „A felszabadult magyar sport 30 esztendeje címmel dokumentumfilm készüljön, amely 25 perces időtartamú. Jelenjen meg könyv az előbbi témában, melyből 3000 példányt előre megvásároltunk. Felszabadult magyar sport címmel fotódokumentációs kiállítást szervezünk, valamint szovjet-magyar sportkapcsolatok címmel külföldi kiállítás tartása lenne előnyös.”²¹⁹ Elkezdődött a Felszabadulási Jubileumi Emlékverseny szervezése is, melynek időpontját 1975. február 13 és április 4 közé tervezték. „Az események propaganda jellegű előkészületét a Külügyminisztériummal és a Tájékoztatást Koordináló Bizottsággal egyetértésben készítettük el” - olvasható az előterjesztésben. A propaganda tevékenységek részeként ugyanebben a hónapban döntenek az OTSH lapjainak fejlesztéséről is. Az érintett újságok: Népsport, Képes Sport, Labdarúgás, Sportvezető, Turista Magazin, Sportélet, és a Magyar Sakkélet. Utóbbi lapot leszámítva mindenhol javasolnak tartalmi bővítést és szerkezeti módosításokat. Ezek mellett indítványozzák, hogy a Sportolj Velünk c. kiadványt is mihamarabb fejlesszék, mert „a jövőben ez lehet az öntevékeny testnevelés és sport mozgalmának nagy példányszámú havi lapja.”²²⁰ Nem feledkeztek meg a külföldi propagandatevékenységről sem. A felszabadulási ünnepségsorozat mellett feladatént jelölték meg, hogy „kiállításokat és filmbemutatókat kell szervezni. Fokozni kell az európai szocialista országok irányába a tájékoztatást, valamint hatékonyabban kell informálni a Magyarországon tartózkodó külföldi újságírókat.”²²¹ Az anyagi lehetőségek terén vizsgálatot kértek, hogy mi módon lehet előteremteni a szükséges pénzösszeget. A külföldi propaganda esetében a megbízó mindig az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya volt, a Külügyminisztériummal egyetértésben.

---

²¹⁹ MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- a hazánk felszabadulása 30. évfordulójának sportesemény és propaganda terve, 1974. augusztus 16.

²²⁰ MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- Az OTSH lapjai profiljának bővítése, egyes lapok fejlesztése, 1974. augusztus 25.

²²¹ MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: Előterjesztés- az OTSH külföldre irányuló propagandatevékenysége, 1974. december 10.

Az 1975-1976-os évek az OTSH működését tekintve a nemzetközi kapcsolatok építéseiévéi is. Több olyan együttműködés született, amelyek hosszú távon garantálták két ország együttműködését. Az első ilyen Lengyelországgal kötötte meg a magyar sportvezetés. A tervezet szerint „már korábban is került sor együttműködési megállapodás megkötésére az alábbi országokkal: Szovjetunió, Csehszlovákia, NDK, Románia, Jugoszlávia, Bulgária és Mongólia sportszervezeteivel.”²²² A legfontosabb együttműködési területek a következők voltak: sportdelegációk cseréje sportolók részvételével, edző és szakembercsere a szakmai munka fejlesztéséért, közös edzőtáborok, tapasztalatcsere az utánpótlás nevelést illetően, valamint együttműködés a sportorvosi munka területén. A megállapodás határozatlan időre szólt. A magyar sportvezetés 1976-ban kötött Bulgáriával egy vegyesbizottsági megállapodást,²²³ valamint Romániával is megtette ugyanezt, 1977-es kezdettel, szintén határozatlan időre.²²⁴

A Magyar Olimpiai Bizottság és az OTSH kapcsolatát és jogállását már az 1973-as átszervezéskor tisztázták, de 1975-ben előkerül pár újabb kérdés. A MOB ügye „pár területen rendezetlen maradt,” Csanádi Árpád és Páder János konzultációs anyaga erre hívja fel a figyelmet.²²⁵ A MOB társadalmi szervezetként való elismerése „a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által történő jóváhagyással valósul meg.” A Minisztertanács határozata három pontban foglalja össze a legfontosabb jogi kérdéseket. „1. A NOB alapszabályzatának megfelelően a Magyar Népköztársaság nemzeti olimpiai bizottságaként a Magyar Olimpiai Bizottság működjön. 2. A MOB feladata az olimpiai eszme ápolása és terjesztése, a magyar sportolók olimpiai szereplésének előkészítése és segítése, valamint a nemzeti olimpiai bizottságokkal és az olimpiai mozgalomban érdekelt egyéb sportszervezetekkel való kapcsolattartás. 3. A MOB önálló társadalmi szervezet, melynek felügyeletét a Minisztertanács látja el.” A személyi összetétellel kapcsolatos kérdéseket újra áttekintették, és az 1973-as

---

²²² MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Előterjesztés- a lengyel-magyar hosszútávú sportegytműködési megállapodás tervezete, 1975. január 28.

²²³ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: A Bulgár Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közötti vegyesbizottsági megállapodás az 1977. évre

²²⁴ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Jegyzőkönyv a Román Szocialista Köztársaság és a Magyar Köztársaság vegyes bizottságának IV. üléséről, 1976. október 5.

²²⁵ MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Konzultáció a MOB társadalmi szervezetként való elismeréséről, jogállásáról, 1975. április 18.

határozatot megerősítik. A vezetésben személyi változás nem történt.²²⁶ Az 1976-os újjáalakuló közgyűlés ismét bizalmat szavazott Csanádi Árpádnak, a tagok között számottevő változás nem volt tapasztalható. Változtatást hoztak az alapszabályban, amely innentől kimondta, hogy „nem választható taggá olyan személy, aki bármikor hivatásos versenyző volt, egyéni haszonszerzés céljából üzletszerűen foglalkozott sporttal, valamint főfoglalkozású edzői tevékenységet folytatott vagy folytat.”²²⁷ A visszavonult sportolókat ez a rendelkezés tehát kizárta a MOB-tagságból.

1975-ben új szabályzatot adtak ki a külföldi sporteseményeken való részvétellel kapcsolatban,²²⁸ valamint átfogó fejlesztési tervet mutattak be az ifjúság sportja és a tömegtestnevelés továbbfejlesztésére.²²⁹ Kozmanovics Endre előterjesztése a társadalom minden rétegének sportolási lehetőségét és tömegtestnevelését érintette. Továbbra is kiemelt terület volt „az anyagi és tárgyi feltételrendszer javítása, amely 1973 óta sokat javult, de még nem éri el a kívánt szintet országosan nézve.” Szinte minden minisztérium érintett az utasításokban, legtöbbször a Pénzügyminisztérium és a Művelődésügyi Minisztérium vannak megemlítve. Az infrastrukturális fejlesztések és a képzések, módszerek modernizálása mellett a közművelődési kérdések és az V. ötéves terv összhangba hozása szerepelt a legfontosabb intézkedések között.

Minden olimpia esetében az OTSH és a MOB közös küldöttsége a játékok előtt minimum fél évvel helyszíni látogatást tett. A magyar küldöttség 1975 júliusában utazott ki a kanadai Montreal városába, tapasztalataikat beszámolóban összegezik. Az utazást szándékosan az egy évvel később esedékes nyári olimpia idejére időzítették, így volt lehetőségük felmérni a térség klímáját és a várható körülményeket. Az OTSH küldöttsége elégedetten nyilatkozott a tapasztalatokról. „Békés hangulat és idegenellenesség jellemezte Montreal városát. Az olimpiai

---

²²⁶ MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz Javaslat- a MOB személyi összetételével kapcsolatos kérdések rendezésére, 1975. április 11.

²²⁷ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Előterjesztés a MOB újjáavasztó közgyűlésének személyi kérdéseiről, 1976. szeptember 27.

²²⁸ A nemzetközi eseményeken való részvételt innentől kezdve minden esetben engedélyeznie kell az OTSH elnökének vagy elnökhelyettesének. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Előterjesztés- a külföldi sporteseményeken történő részvétel újbóli szabályozására, 1975. szeptember 8.

²²⁹ MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Előterjesztés- az ifjúság sportja, valamint a tömegtestnevelés és tömegsport helyzetéről és továbbfejlesztéséről, 1975. július 8.

építkezések szinte készen vannak, úgy véljük, sikeres olimpiát bonyolíthatnak le jövőre.”²³⁰ Negatív tapasztalatként megemlézték, hogy „a montreáli tömegközlekedők sztrájkoltak az egyik napon, reméljük, ez jövőre nem fog megismétlődni. Ilyen esemény például az 1980-as moszkvai olimpiánál biztosan nem fog előfordulni.” Sikertelenségként hibát találni egy kapitalista ország kapcsán, amit közöltek is a Minisztertanácsnak írt jelentésben. Ezzel egy időben beszámoltak az olimpiai felkészülés helyzetéről. „Biztató időszakon vagyunk túl, és reményeink szerint szép időszak áll előttünk. A sportági szakszövetségekkel való egyeztetések után optimisták lehetünk. Sportolóink dicsőséget fognak szerezni hazánknak a jövő évi olimpiai játékokon.”²³¹ Ekkor még nem sejtették, hogy a küldöttség a 20. század egyik legsoványabb termését hozza majd össze az aranyérmek számát tekintve. Év végén összegezték azokat a célokat, melyek a következő naptári évre vonatkoztak. „Az 1976-os olimpián való sikeres szereplés az év legfontosabb sportbéli célkitűzése. Fontos továbbá, hogy minden fejlesztés és átszervezés összhangban legyen az V. ötéves tervvel melynek végrehajtását az OTSH az MSZMP KB-val és a Minisztertanáccsal egyetértésben felügyel.”²³² Az 1976-os jelentés, amely pár héttel az olimpia előtt készült, már fogalmazott meg félelmeket is. „A nemzetközi mezőnyt és a magyar küldöttséget összevetve az látható, hogy az előzetes magyar éremszerzési esélyeket le kell redukálnunk, de a felkészülés utolsó hete is kulcsfontosságú, ami további érme hozhat majd júliusban.”²³³ Az olimpia után sok sportági szakszövetségnek kellett kritikát megfogalmazni a sportvezetés és a párt felé.

Az 1976-os év egy komoly költségvetési revízióval indult, amelyet az FTC-nél végzett el az OTSH. A vizsgálat több szempontból is kifogásolta a Ferencváros pénzgazdálkodását. „Az érvényes rendelkezések szerint nem fogadható el a labdarúgók napi kétszeri edzése esetén az egyesület terhére adott étkezés/ebéd költségeinek kifizetése, melynek összege a vizsgált időszakban 49 607ft volt. Máté János részére havi 3 500ft-ért lakást béreltek, melynek költsége összesen 59 500ft volt. Átigazolása után lakást nem kapott, ezért az FTC bérelt részére egy

---

²³⁰ MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Jelentés a montreáli nyári olimpia színhelyén tett 1975. július 21-25 közötti látogatásról és a szerzett tapasztalatokról, 1975. augusztus 1.

²³¹ MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Jelentés az 1976. évi nyári olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1975. augusztus 18.

²³² MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Javaslat a testnevelés és sport fejlesztésének 1976. évi főbb feladataira, 1975. november 14.

²³³ MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Jelentés az 1976. évi nyári olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1976. május 11.

lakást, melynek költségeit az OTP-n keresztül negyedévente kifizettek. Kiemelkedően szabálytalan volt, hogy a rezsiért semmiféle térítést nem kértek.”²³⁴ Az FTC elnöksége megvitatta az OTSH gazdasági revíziójával kapcsolatos észrevételeket, és fegyelmi tárgyalás mellőzésével Harót János ügyvezető elnököt 4000ft kártérítésre kötelezte. Az OTSH ezzel egyidőben „felhívta a figyelmet a gazdálkodással összefüggő fokozott felelősségre.”

Miután 1975-re tisztázták az OTSH vállalatainak helyzetét, 1976-ra szükségessé vált a belső ellenőrzési rend kialakítása és felülvizsgálata is. A legfőbb gond az volt, hogy „a felmérések szerint a vállalatok egy-két kivételtől eltekintve nem rendelkeznek belső szabályzattal, néhány helyen viszont a meglévő szabályzat nem felel meg a PM irányelvekben meghatározott követelményeinek.”²³⁵ Az új rendelkezések kimondták, hogy belső ellenőrzéseket a vezetők és a függetlenített belső ellenőrök tarthatnak. „Kiemelt figyelmet kell szentelni a társadalmi vagyoni védelmének,” ezért a bizottsági, tételes és próbaszerű ellenőrzések módját is kifejtik. Szabálytalanság esetén bünvádi vagy fegyelmi eljárást kellett lefolytatni. Erre az OTSH működése alatt nagyon kevés példa volt, büntetőeljárásról pedig a rendelkezésre álló források nem számoltak be.

Az olimpiai diplomáciai tevékenységeket az OTSH jelentése megfelelőnek értékelte. Kiemelik, hogy az olimpiai politikai bojkott után a NOB elsőként választott afrikai elnökhelyettest, amely „egy jó lépés lehet a népek közötti megbékélés elősegítésére a viharos időkben.”²³⁶ Az OTSH Killanin NOB elnök hibájának tulajdonította a Kína és Tajvan nevezésével kapcsolatos bonyodalmakat. Szerintük „gondosabb odafigyeléssel Tajvan részvétele nem képezte volna vita tárgyát, így viszont fennállt annak a veszélye, hogy amennyiben a tajvani sportolókat nem engedik be Montrealba, úgy az USA olimpiai bizottsága is meggondolás tárgyává tette volna az olimpiai részvételt.” Az ügy olyan parázs volt, hogy az USA olimpiai bizottsága tárgyalásokat is folytatott a kanadai szervezőkkel és Trudeau miniszterelnökkel.²³⁷ Tajvan végül nem fogadta el azt a feltételt, hogy hivatalos megnevezéssel

---

²³⁴ MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Előterjesztés- a Ferencvárosi TC 1975. évi költségvetési revíziójának megállapításairól, 1976. január

²³⁵ MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Előterjesztés- az OTSH közvetlen irányítása alatt álló intézmények és vállalatok belső ellenőrzési rendje, 1976. március

²³⁶ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tájékoztató jelentés a montreáli olimpiai játékokkal összefüggő sportdiplomáciai tevékenységről, 1976. szeptember

²³⁷ *Simson, V, Jennings, A.: The Lords of the Rings* i.m. 138.

„Tajvan olimpiai bizottsága” néven induljon a játékokon, így hazautaztak. Az OTSH jelentése szerint ez „általános negatív reakciót váltott ki, de a történetek fényében az amerikaiak részvétele pozitív volt.” Az 1976-os olimpia után alakult újjá a Magyar Olimpiai Bizottság is, amely az újjáalakulás előtt értékelt a nyári játékokat. A MOB szerint „az éremtábla elsőre talán csalódást keltőnek tűnhet, de nem szabad elfelejtenünk, hogy sok esetben nüanszok döntöttek arról, hogy a megszerzett érem végül milyen fényesen csillogjon.”²³⁸ Az OTSH jelentése erősítette a MOB álláspontját, mi szerint „az eredményeket nem szabad kudarcként felfogni, de a megfelelő tanulságokat a következő olimpiai és fejlesztési periódus előtt mindenképp le kell vonni a teljes szakszövetségi sportvezetésnek és az elnökségeknek.”²³⁹ A MOB határozatot hozott a szakszövetségekkel való szorosabb konzultációval, a sportági fejlesztések koncepcióinak felülvizsgálatával, valamint az 1980-as olimpiára való felkészülési program kidolgozásával kapcsolatban.

1976 végén két nagyobb volumenű belső átszervezés is történt. A mellékletekben ezt ábrák is szemléltetem.²⁴⁰ Kozmanovics Endre előterjesztése kiterjedt a versenysportra és a tömegsportra is. Az elképzelés szerint „a feladat-átcsoportosítás alapvetően két főosztály szerkezeti átalakítását igényelte (Sportágak Főosztálya, Testnevelési és Sport Főosztály), a fő feladatok átcsoportosítását a jelenlegi főosztály-struktúrán belül kell megoldani.” A Testnevelési és Sport Főosztályon belül átértékelik a Tudományos és Oktatási Osztály, a Szakkáderképzési Csoport, valamint a Tömegtestnevelési és Tömegsport Osztály feladatait és működését. A Sportágak Főosztályán belül a Módszertani Osztály és a Szakszövetségi és Kiemelt Sportegyesületi Osztály feladatkörei kerülnek bővítésre és módosításra. Részletesebb bemutatást a mellékleti ábrák adnak.

Az 1977-es év a sportdiplomáciai kapcsolatok élénkítése mellett az 1976-os év áttekintésével kezdődött. Ennek fontos része volt a minősítési terv és annak végrehajtása, melyet 1976-ban kiemelt feladatnak jelölt meg az OTSH elnöksége. A jelentés szerint „javult az előkészítés kollektivitása. Egyre több a részletes, őszinte minősítés, a dolgozók munkájának,

---

²³⁸ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Javaslat a MOB soron következő közgyűlésével és újjáalakulásával kapcsolatban, 1976. október 1.

²³⁹ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tájékoztató jelentés a montreáli olimpiai játékokról és az olimpiai részvételről, 1976. szeptember 28.

²⁴⁰ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Előterjesztés belső átszervezés tárgyában, 1976. december 2. 4. és 5. mellékletek.

magatartásának értékelése. A fokozatos javulás ellenére ugyanakkor még vannak sablonos, nem elég kritikus, esetenként szubjektív minősítések is. Elismeréssel említjük a Terv- és Pénzügyi Főosztály tevékenységét, ahol a minősítési tervet maradéktalanul, tartalmilag is megfelelően teljesítették.”²⁴¹ Az egységesítésre való törekvés mellett továbbra is felmerültek problémák. Ezeknek a megoldására 1977 nyarán előterjesztést adott be az OTSH vezetése, melyben kérték a minősítési terv végrehajtásának még szigorúbb ellenőrzését.²⁴²

A sportdiplomácia első jelentős feladata 1977-ben a szocialista országok sportszervezői vezetőinek magyarországi értekezletének megszervezése volt. Ennek kapcsán prioritást élvezett a Szovjetunió által szervezett 1980-as moszkvai olimpia. A szervezőbizottság élére Csanádi Árpádot és a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályát kérték fel. Az értekezlet két részből állt, a plenáris ülésből és kétoldalú tárgyalásokból. „1977-ben Magyarország a soros házigazdája a szocialista országok sportszervezeti vezetőinek 26. értekezletének.”²⁴³ Az eseményen, melyet 1977 nyarán rendeztek, szóba került az együttműködési kapcsolatok megújítása és áttekintése, a moszkvai olimpia körüli kérdések, és a sportpropaganda hatékonysága és fejlesztése.²⁴⁴ Még korábban, 1977 februárjában tárgyalták meg a magyar-finn²⁴⁵ és a jugoszláv-magyar²⁴⁶ kétoldalú sportegytműködési megállapodásokat. A legfontosabb pont mindkét egyezmény esetén az volt, hogy „rendszeres tapasztalat- és szakembercserében” állapodnak meg, a jugoszláv féllel pedig a politikai együttműködést is erősíteni kívánják, különösen az utánpótlásnevelés kérdését illetően, amelyben „Jugoszlávia a szocialista tömb élvonalába tartozik.” Nyáron újra terítékre került a nemzetközi sportdiplomácia sikeressége és a megoldandó kérdések. A moszkvai olimpia itt is kiemelt

---

²⁴¹ MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Jelentés az 1976. évi minősítési terv végrehajtásáról, 1977. január 31.

²⁴² MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Javaslatok a minősítési terv hatékonyabb végrehajtásáért és tervezéséért, 1977. július 15.

²⁴³ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a szocialista országok sportszervezeti vezetőinek magyarországi értekezletére, 1977. január. Az eseményt minden évben egyszer valamelyik szocialista országban rendezték. Hazánk ezt megelőzően 1963-ban adott otthont az eseménynek.

²⁴⁴ MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz: Jelentés a szocialista országok sportszervezeti vezetőinek magyarországi értekezletéről, 1977. július 22.

²⁴⁵ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés a magyar-finn négyéves együttműködési sportmegállapodás tervezete, 1977. február 11.

²⁴⁶ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a jugoszláv-magyar hosszú lejáratú sportegyezmény meghosszabbítására, 1977. február 11.

szerepet kapott. A jelentés alapján kissé meglepő, hogy „válogatott sportolóink évente 750-800 megmérettetésen vesznek részt a szocialista országok sportolóival. Ez mintegy 80%-a az össztalálkozók számának.”²⁴⁷ A keleti tömb sportolói tehát jól ismerték egymást, és a szocialista országok nemzeti olimpiai bizottságai pontosan tudhatták, hogy a saját politikai táborukból kik a legesélyesebbek sportáganként az éremszerzésre. Kínával minimális, Albániával nincs sportkapcsolatunk. „A szocialista országok sportvezetőinek találkozóin Jugoszlávia 1967 óta nem vesz részt. Románia és a Koreai NDK képviselői sokszor nehezítik a szorosabb és koordináltabb együttműködés kialakítását.” A „külön utas” Jugoszlávia a sport területén is különködik, a román és koreai kritika pedig szintén nem meglepő a magyarok és a szovjetek részéről. „A román és jugoszláv sportvezetőkkel utáltam tárgyalni. Pontosabban nem szerettem... Folyton akadékoskodtak, nagyon nehéz volt velük megegyezni szinte bármilyen kérdésben. Az 1984-es bojkott kapcsán nem véletlen voltak külön utasok.”²⁴⁸ A nyugati országokkal hazánknak „kielégítő” a sportkapcsolati rendszere, de kiemelik az Ausztriával kötött sportmegállapodást.²⁴⁹

Rendszeresen visszatérő téma volt a versenysport fejlesztése és annak kérdései, irányvonala. Nem véletlenül, hiszen az OTSH-nak ezen a területen volt a legnagyobb felelőssége. Az 1977-es konzultációs javaslatot a Sportágak Főosztálya dolgozta ki Páder János vezetésével. Az anyag szinte minden fejlesztési terület kapcsán a közelgő moszkvai játékok fontosságát hangsúlyozta. „Az 1980-as nyári olimpiai játékokon 10-12 sportágban kell eredményesen, érmet, pontot szerezve szereplnünk, amellyel biztosítható a korábbi hagyományoknak megfelelően a világ élvonalában maradásunk.”²⁵⁰ Már a bevezető is újfent kritika volt az 1976-os olimpiai szereplésnek. A javaslatok külön tárgyalták az élsport, a középmezőny és az alsó osztályok szintjeit. Ismét hangsúlyozzák a sportolók minősítésének fontosságát és a helyes irányvonalat, valamint a sportegyesületi pontversenyt, mint fontos fejlesztési feladatot. Az anyagi ösztönző rendszert „az olimpiai szereplés elsőbrendűsége

---

²⁴⁷ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- nemzetközi sportdiplomáciánk helyzete és feladatai, különös tekintettel a moszkvai olimpiára, 1977. június 1.

²⁴⁸ Buda-interjú 2.

²⁴⁹ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Javaslat az Ausztriával kötendő sportegyttműködési megállapodás részleteire, 1977. január 25.

²⁵⁰ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Konzultációs javaslat- a versenysport fejlesztésének főbb kérdései, 1977. március 12.

irányába kell növelni”, továbbá a sportolókat a könnyebb besorolás érdekében „három osztályba kell osztani. Nemzetközi osztályú sportoló, válogatott sportoló, első osztályú sportoló.” Fontosnak tartották ezek mellett a versenyrendszer, különösen a serdülő korosztályra vonatkozó alapelvek fejlesztését.

Az OTSH 1977-ben foglalkozott a munkásszállásokon lakók testnevelésének kérdésével is. Ez azért is érdekes, mert a felmerülő kérdésekre és problémákra nem igazán adtak infrastrukturális választ. Elmondták, hogy módszertani tanácsokat kell adni, versenyeket kell a munkások számára szervezni, de az infrastrukturális részletekről a jelentésben nem esik szó. Kialakítanák a működési feltételek személyzeti feltételeit, de nem beszélnek konkrét helyszínekről. Egyedül a 300 főnél nagyobb, újonnan építendő szállók esetében említették meg egy „22x42-es méretű aszfaltozott sportpálya építését, testedzés és sport céljából. A meglévő munkásszállásokon 1977. december 31-ig meg kell vizsgálni a fenti ellátást biztosító sportpálya kialakításának lehetőségeit.”²⁵¹ A kérdés újra előkerült az OTSH Koordinációs Bizottságának ülésén 1977. októberében, de a megvalósítást és a határozat végrehajtását elnapolták 1979. december 31-ig. „A sportvezetés anyagi prioritásait figyelembe véve jelenleg nem tudunk a munkásszállások tömegsportjának fejlesztésével érdemben foglalkozni. Infrastrukturális támogatásokat adni jelenleg érdemben nem tudunk.”²⁵² Ennek háttérében feltehetőleg az állt, hogy az OTSH az év folyamán takarékosági intézkedéseket sürgetett, és kérte az anyagi kiadások priorizálását. Ezek elsősorban a személyi állományt érintették, gyakorlatilag létszámstopot és átszervezéseket kértek. A beralapot például nem növelték, így kellett kigazdálkodni a beígért minimális fizetésemelést. Létszámcsökkentést viszont nem terveztek, mert „azt már az 1973. évi átszervezés során végrehajtották.”²⁵³ Fontos alapelv, hogy „a tervezett infrastrukturális beruházások nem csúszhatnak, de bármilyen új, nagyobb volumenű kiadás esetén konzultáció szükséges a Pénzügyminisztériummal és a Minisztertanáccsal.”

1977-ben összefoglalják a testnevelés és sport állami irányításának négy éves tapasztalatait. A jelentés külön értékelt a vezetés feladatait és tapasztalatait, a tömegsportot,

---

²⁵¹ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a munkásszállásokon lakók tömegsportjának fejlesztésére, 1977. március 18.

²⁵² MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz: Javaslat a munkásszállásokon lakók tömegsportjának fejlesztésére, 1977. október 21.

²⁵³ MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- 17/1976/XII.11/MÜM-PM együttes rendelettel életbe lépett létszámnövelési tilalom, illetve létszámcsökkentés, 1977. március 1.

az iskolai testnevelést, a versenysport eredményességét és az utánpótlás nevelést, valamint a sportegyesületek és sportági szakszövetségek munkáját. A konzultációs anyag külön kitért még a káderhelyzetre és a szakembergárda továbbképzésére is.²⁵⁴ Elbert György összegzése kiemeli, hogy „a személyi feltételek mellett a tárgyi-anyagi feltételek jelentős fejlődésen mentek keresztül négy év alatt. A tanácsok jelentősen növelték sportcélú kiadásukat, amely 1974-ben 218 millió forint volt, 1977-re pedig már 331 millió. Rendkívül jelentős az a fordulat, amely a sportlétesítmények építésében és felújításában következett be.” Fontos pont továbbá, hogy a jelentés szerint sok helyen még kevés anyagi támogatást kap a sport, vagy a rendelkezésre álló pénzt nem a tömegsportra költik. Az egyesületeknek több pénzt kellene fordítani a saját eszközü bevételek növelésére, például a belépődíjak vagy a tagdíjak esetében. Pozitív példaként emelték ki az ózdi járás kezdeményezését, melynek keretein belül kultúr- és művelődési házakat tettek sportolásra alkalmassá. Sürgősen megoldandó problémaként vetették fel, hogy az új létesítmények üzemeltetése nem mindenhol megoldott kérdés.

Az OTSH fontos feladata volt, hogy a sportolóknak minél jobb és csábítóbb életpályát kínáljon. A versenysport berkein belül az atléták folyamatosan értesültek nyugati sporttársaiktól, hogy a sportolói lét nyugaton már egyre nagyobb megbecsülésnek örvend. Az anyagi ösztönző rendszer folyamatos konzultálása és javítása mellett az életpálya modellnek egyéb kedvezmények is részei voltak. Páder János 1977. novemberi előterjesztése a sportolók rendkívüli szabadságáról és munkaidő kedvezményéről, erkölcsi és anyagi megbecsüléséről szólt. A rendelkezés értelmében a közép és felsőfokú oktatásban tanuló versenysportolók tanulmányi kedvezményekben részesültek. „A felsőoktatási intézmények esetében az OM támogatni fogja az OTSH és az egyes intézmények vezetői közötti közvetlen megegyezéseket az érdekelt sportolók tekintetében.”²⁵⁵ A sorkatonai kötelezettségeket a Honvédelmi Minisztérium 3/1976/HK6-os rendelkezése tisztázta, ennek értelmében a szolgálati idő redukálva van, a kedvezmények kérdését pedig elrendezték. A nemzetközi osztályú sportolók esetében kiterjesztették a labdarúgóknál már alkalmazott sportmunkatársi munkaviszonyt, de „indokoltnak tartják a kedvezmények differenciálását, amelyhez előzetes felmérés szükséges.”

---

²⁵⁴ MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Konzultáció- A testnevelés és sport állami irányításának 4 éves tapasztalatairól, 1977. október

²⁵⁵ MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Előterjesztés- a sportolók rendkívüli szabadságának és munkaidőkedvezményének, erkölcsi és anyagi elismerésük szabályozásáról, 1977. november

Megnövelték a szabadnapok számát, növelték a nyugdíjkiegészítést, de ehhez vizsgálatot is kértek a Pénzügyminisztériumtól. Erkölcsi elismerésként új kitüntetést alapítanak, amelynek megnevezése: a Magyar Népköztársaság Kiváló Sportolója. A Minisztertanács a javaslatot 1978 januárjában elfogadta.²⁵⁶

1977 végén az OTSH felügyelete alá tartozó Képes Sport tevékenységével foglalkozott a sportvezetés. A lappal kapcsolatban maga a főszerkesztő, Kutas István tett előterjesztést. Ennek az volt az oka, hogy az MTS 1972-ben határozatot hozott,²⁵⁷ hogy változásokat kell eszközölni a sportlapban, amelyet 1973-tól kell alkalmazni, öt éven belül pedig értékelni kell az eredményességet. Miután egy 8 plusz 4 oldalas, színes újságot hoztak létre, igyekeztek azokat az alapelveket megtartani, amelyet az MTS határozata is lefektet. „A Képes Sport változatlanul a párt általános és sajtópolitikájának megfelelően végzi munkáját. A testnevelés és sportra vonatkozó határozatok végrehajtására ösztönöz, érvel mellettük, rendszeresen tájékoztat a legfontosabb sportpolitikai kérdésekről, a hazai és nemzetközi sportélet történéseiről. Különös súllyal jelentkeznek ezek során az OTSH rendelkezései és iránymutatásai, állásfoglalásai.”²⁵⁸ A lapnak kulcsszerepe volt a „Bácsi, kérem hol lehet itt focizni” tehetségkutató akcióiban, amelyet a Magyar Rádióval közösen kezdeményeztek. Az újság sikerességét mutatja, hogy az eladási példányszámok évről évre növekedést mutattak, viszont gazdaságilag veszteségesé vált a lap kiadása. Ennek legfőbb okai a nyomdai árak emelkedése és az alacsonyabb stabil előfizetők száma, valamint a színes nyomtatásra való átállás voltak. Problémaként említették, hogy „az évek során nem sikerült előrébb jutni a postai terjesztésben.” Elbert György és az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály véleményezése hangsúlyozta: „Előnyösen változott a lap tartalma, határozott törekvéseket tükröz a lap tevékenysége a sportpolitika érvényesülésének segítésére, azonban további erőfeszítések szükségesek a célkitűzések maradéktalan megvalósítása érdekében.” Feltűnő, hogy az OTSH véleményezése egy szóval sem említette, hogy takarékosági intézkedések vagy átszervezések lennének szükségesek a lapnál. Mindössze az előfizetőknek adható további kedvezményekre hívták fel a figyelmet, amivel növelni lehetne az eladási példányszámot. Ritka, hogy egy sportlap esetében az OTSH főosztálya felfelé mutató kritikaként megjegyze, hogy a külföldi

---

²⁵⁶ 1978. január 28. PB ülés jegyzőkönyv- A Minisztertanács határozata a sportolók rendkívüli szabadságának és munkaidőkedvezményének, erkölcsi és anyagi elismerésük szabályozásáról (MNL OL M-KS 291.f. 6/378.ő.e.)

²⁵⁷ MNL OL XIX-J-14-b 159. doboz: Javaslat a Képes Sport ügyében, 1972. május 11.

²⁵⁸ MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Jelentés- a Képes Sport helyzete és tevékenysége, 1977. december

tartózkodások számának növekedésével a lap deviza tartalékát alig növelték, és ez is az anyagi nehézségeket növelte. Ez is jól tükrözi, hogy a sportpropaganda és az eredményes tájékoztatás a sportpolitika nélkülözhetetlen alkotóeleme volt, szinte bármi áron. Egy veszteséges lapot is fontos volt működtetni, és fontosabbnak tartották a tájékoztatás sikerét, mint az anyagi gondokat.

1977 decemberében Beckl Sándor OTSH elnök és Csanádi Árpád MOB elnök részt vett az MSZMP KB ülésén, ahol a legfelső politikai vezetés is megtárgyalta az elmúlt évek tapasztalatait. Sajnos nincs részletesebb információ az ülésen elhangzottakról, de feltételezem, hogy a magyar sportirányítás két vezetője csak a szokásos év végi teendőknél tett eleget. Nem feltételezem, hogy ezen az ülésen döntöttek volna Beckl felmentéséről, hiszen az csak a következő év második felében következett be, Csanádi pozíciója pedig egészen a haláláig megingathatatlan volt.

2.4 Az Országos Testnevelési és Sporthivatal szervezet- és működéstörténete 1978-1986 között

1978 a kisebb paradigmaváltások mellett a vezetés átszervezésének éve is volt. Dr. Beckl Sándor helyére Buda István került az OTSH elnöki székébe 1978. október elsejétől, elődjéhez hasonlóan államtitkári rangban. Buda amellet, hogy folytatta a megkezdett programokat, elődjéhez képest aktívabban szólott hozzá az OTSH-t és a sportirányítást érintő kérdésekhez, de az elsődleges végrehajtó szerepből neki sem volt lehetősége kitörni az államszocialista rendszer szervezeti struktúrája miatt. A sportvezetéssel kapcsolatos dokumentumok alapján nincs konkrétabb előjele az elnöki tisztség cseréjének, Beckl és az OTSH főosztályainak munkáját különösebb kritika nem érte. Az 1978 nyarán megrendezett labdarúgó VB és az eredmény kapcsán megjegyzett kritikák után indult el egy olyan lavina, amely rövid és hosszútávú változtatásokhoz vezetett a sportirányításban és a sportvezetésben. Az alfejezet időben érinti a két bojkottált olimpiát, de ezekkel az eseményekkel kapcsolatban csak a sportirányítással és az OTSH-val szorosan összefüggő kérdéseket és mechanizmusokat szeretném bemutatni.

Az OTSH nemzetközi sportdiplomáciája ebben az évben is nagy aktivitást mutatott, különösen a sportegyetműködés terén. Nagyon meglepő, hogy az NSZK-val aláírásra került egy megállapodás, amely öt évre biztosította a két ország kooperációját a sport területén. Szakember és tapasztalatcserét, valamint a munkavállalási engedélyek megkönnyítését

fektették le a szerződésben.²⁵⁹ Ez az intézkedés véleményem szerint csak a látszat fenntartására és a NOB előtti jó benyomás keltésére szolgált, ugyanis az öt éves ciklusban az OTSH dokumentumai szerint egyetlen edző vagy sportoló sem igazolt az NSZK-ba. Egy NOB-nak írt beszámolóban viszont Csanádi Árpád kiemeli, hogy „nemzetközi kapcsolataink sokrétűek, barátságunk jeléül pedig ebben az évben hivatalos együttműködési kapcsolatot létesítettünk az NSZK-val, amelytől reméljük a keleti-nyugati együttműködés még szélesebb körben való terjedését.”²⁶⁰ Talán a közelgő moszkvai olimpia előtt szerettek volna a NOB előtt jó színben feltűnni. A szocialista országok közül Magyarország mellett csak Csehszlovákia kötött együttműködési megállapodást az NSZK-val még 1977-ben.²⁶¹ A nemzetközi nyitást és aktivitást hivatott bizonyítani az a dokumentum is, amely négy afrikai országnak ígért segítségnyújtást. A kezdeményezés a Moszkva 80 Szervezőbizottságtól, azaz a szovjetektől jött, akik Magyarországtól Szenegál, Egyiptom, Sierra Leone és Elefántcsontpart sportolóinak segítségét kérték. Edzőtáborozást, szakemberküldést és szakmai anyagok biztosítását szorgalmazták, amelyet a Csanádi Árpád vezette MOB engedélyezett, 940 000ft-os támogatási kerettel. Az OTSH elnöke kérte az MSZMP KB mellett működő Sportbizottság beleegyezését a döntéshez.²⁶² Nagyobb volumenű kiadás vagy nemzetközi kapcsolatokkal összefüggő döntés esetén a Testnevelési és Sportbizottságnak közvetítő-felülbíró szerepe volt az OTSH és a párt között. A direkt irányítás a sport területén ezekben az esetekben figyelhető meg leginkább. Habár az OTSH hatásköre alá tartozott a teljes magyarországi testnevelés és sport irányítása, a pártállam közvetlen befolyást gyakorolhatott nagyobb és kisebb horderejű kérdésekben egyaránt.

Az 1978-as labdarúgó VB-ről való jelentés és az ezzel kapcsolatos viták lesújtó képet festenek a sport berkein belül megfigyelhető állapotokról. Egy csalódást keltő esemény után mindig negatív kritikák jelentek meg, érdemes ezeket a sportirányítással összefüggésben

---

²⁵⁹ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- A Magyar Népköztársaság és az NSZK közötti sportegytűtműködési szerződés, 1978. március 10.

²⁶⁰ MNL OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Csanádi Árpád személyi anyaga- Éves beszámoló a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak, 1978. november 5.

²⁶¹ Az NSZK-val kötött együttműködési megállapodást kissé váratlan fordulatnak ítélt meg, az általam kutatott források alapján nem eldönthető, hogy milyen politikai okai voltak ennek a lépésnek. Csehszlovákia esete még érdekesebb, hiszen északi szomszédunk sok tekintetben sokkal keményvonalasabb vezetéssel rendelkezett.

²⁶² MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- négy afrikai országnak nyújtandó segítségünkre az 1980-as nyári olimpiáig, 1978. június 10.

megvizsgálni. Páder János szeptemberi jelentése, amely összegezi a tapasztalatokat és tanulságokat, az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottságnak került benyújtásra.²⁶³ A pártállam a labdarúgást a sporton belül is kiemelt területként kezelte, minden siker vagy kudarc közvetlenül a KB-ra is tartozott. A jelentés kiemelte, hogy egyértelműen a legerősebb kerettel vágtunk neki a világbajnokságnak, a felkészülés és a szakmai előkészítő munka jól sikerült. Továbbjutást vártak, ennek elmaradásának okai között sok dolgot megemlítenek. „A magyar labdarúgás stílusa és a játékosok technikai tudása elmarad a világszínvonalától.” Érdekes módon ezt márciusban még teljesen máshogy látták, az akkori meglátások szerint „sok nemzetközi osztályú sportolóval rendelkezünk, a válogatott keret véglegesítése a bő kínálat miatt egyes posztokon különösen nehéz volt. Rendelkezünk pár potenciális világklasszissal is, Nyilasi és Töröcsik kiemelendő.”²⁶⁴ Páder jelentése másodszer kiemelte, hogy „a világbajnokságra való közvetlen felkészülés kezdetekor a szövetség néhány játékost nem megfelelő szakmai és morális állapotban kapott meg, ennek kiküszöbölése nem sikerült.” Ez eléggé mondvacsinált oknak tűnt, hiszen a bajnokság jóval a VB előtt véget ért, onnantól pedig a keret együtt készült a világeseményre. A szakemberek megfelelő fizikai felkészítésről számoltak be. Harmadszor a jelentés szerint „a világbajnokságon való szereplés nagy fizikai és pszichológiai próbatételét a válogatott nem volt képes kiállni. Néhány játékos helytelen magatartása, anyagiassága az ügy iránti közömbösségben nyilvánult meg. A játékosok erkölcsi tulajdonságait a világbajnokság előtt túlértékeltük.” A VB előtt pár nappal egy jelentés „egyesületi hovatartozásból származó ellentétekről” számolt be.²⁶⁵ Nem neveztek meg konkrét kerettagokat, de hangsúlyozták a pszichés egység fontosságát és a széthúzás negatív hatásait.

A VB-ről szóló tájékoztató jelentés szerint „az első mérkőzés (Argentína) elvesztése után a játékosok többsége felmérte szerény tudását, a szövetségi kapitány összeroppant, így kilátástalanság érzete alakult ki a csapatban.” A bírók érthetetlen döntései és a frusztrált körülmények között elveszített első mérkőzés után azonban volt még hátra két csoportmeccs, melynek megnyerésével a válogatottnak lett volna esélye a továbbjutásra. Bár a VB legerősebb

---

²⁶³ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz Tájékoztató jelentés- a labdarúgó válogatott VB tapasztalatairól, a tanulságokról, 1978. szeptember 11.

²⁶⁴ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. május 5.

²⁶⁵ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. május 25.

csoportja a magyaroké volt, a franciák és az olaszok ellen volt lehetőség a javításra, és mivel Argentína vereséget szenvedett az utolsó csoportmérkőzésén, a továbbjutás se lett volna lehetetlen. Magyarország azonban három vereséggel, nulla ponttal zárta a VB-t. Beckl Sándor táviratban hiába kérte Baróti Lajos szövetségi kapitányt, hogy „próbálja mentálisan összetartani a válogatottat, és legjobb tudásukkal törekedjenek a továbbjutásra.”²⁶⁶ A Testnevelési és Sportbizottság sem tartotta megfelelőnek a munkát, ülésükön kiemelték, hogy „a labdarúgásban teljes koncepciós váltás szükséges, mert ezen az úton haladva nem leszünk képesek felzárkózni a világelítthez.”²⁶⁷ A bűnbakokat szinte mindenkiben és mindenben megtalálták: a játékosok és a kerettagok erkölcsi és pszichés felkészültsége, a szakembergárda felületes munkája, a kidolgozott szakmai program felületes végrehajtása. Mindössze saját magukat hagyták ki a listából, miközben a labdarúgás fejlesztésének négy éves tervét az OTSH-val egyetértésben ők dolgozták ki és fogadták el. Nem gyakoroltak önkritikát a KB előtt, ez pedig érintőlegesen elvezethetett az OTSH kisebb személyi változásaihoz, amelyek 1978. október 1-el figyelhetők meg. „A sikertelen szereplés egyik fő forrása az anyagi ösztönző rendszer körüli bizonytalanság volt. A szövetség vezetői a VB előtt úgy vélték, hogy a csapat hatékony anyagi ösztönzés nélkül is képes helytállni.”

Az OTSH megalakítása óta számos ponton igyekeztek kiegyenlíteni az anyagi ösztönző rendszert, a kérdés szinte minden évben téma volt. A VB egyik következménye volt az újabb korrekció, amely még több kedvezményt és magasabb juttatásokat ígért a labdarúgóknak, de ezek a módosítások nem terjedtek ki más sportágakra.²⁶⁸ A labdarúgókat titoktartásra kérték, amelyet nyilvánvalóan nem tartottak be, ennek következtében a sporttársadalomban a labdarúgók iránti ellenszenv tovább fokozódott. Végül pozitívként a VB jelentés kiemelte, hogy „a selejtező mérkőzések a magyar futball fejlődéséről tanúskodnak, de a világ élvonalától játékfelfogásban és taktikában el vagyunk maradva.” Az 1974-es sikertelen VB kvalifikáció után az MSZMP KB és az OTSH határozatot hozott a labdarúgás fejlesztésére vonatkozóan, de az eltelt négy év a helyzet alapvető megváltoztatásához kevés volt. „Az általános szakmai fejlődés üteme a szükségesnél lassúbb, és ez kihat nem csak a bajnokság színvonalára, hanem

---

²⁶⁶ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 15.

²⁶⁷ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Tájékoztató jelentés az MSZMP KB részére az 1978-as labdarúgó VB tapasztalatairól, a fejlesztési alapelvekről, 1978. július 28.

²⁶⁸ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- javaslatok az anyagi ösztönző rendszer korrekciójára, különös tekintettel a labdarúgás sportágra, 1978. augusztus 25.

a válogatott csapat teljesítményére is.” Az MLSZ elnökségében a VB után teljes újjáalakulás ment végbe, szorgalmazva a szakmai követelmények és a munka színvonalának mielőbbi emelését. Az OTSH és a sportirányítás sem volt mentes a szakmai súrlódásoktól és vitáktól, amelyeket főleg a rossz sporteredmények vagy alulteljesített tervek váltottak ki. Ezekben az esetekben a megoldásról a párt gondoskodott, amely általában a személyi változásokat, a koncepciók átdolgozását és új tervek megalkotását, valamint az intézkedések végrehajtásának szigorúbb felügyeletét szorgalmazta. „Ennek az évnek az eseményei rávilágítottak arra, hogy a sportirányításban lévő ellenőrző mechanizmusok a jelentős fejlődés mellett még nem működnek teljesen hatékonyan.”²⁶⁹ A nemzetközi sportszervezeti tisztségek jelölésében és megújításában a nyári labdarúgó VB kudarc is éreztette hatását. A korábbiaktól eltérően ezúttal nyolc esetben történt személyi változtatás, ez nem követte az elmúlt évek tendenciáit.²⁷⁰

1978. október 1-el veszi át az Országos Testnevelési és Sporthivatal vezetését Buda István, aki egészen 1986-os nyugdíjazásáig a szervezet élén állt. Buda korábban a Munkaügyi Minisztérium államtitkára volt huszonegy éven keresztül.²⁷¹ Kinevezése kissé meglepő, mert korábban csak néhány sporttal kapcsolatos ülésen tűnt fel. Beckl helyére felmerült lehetséges elnökként Csanádi Árpád neve, de végül ezt az ötletet elvetik, mert „a hazai és nemzetközi sportéletben más területeken vannak vállalásai, amelyeket kifogástalanul ellát.”²⁷² Buda első sport jellegű megbízatása nem sokkal a kinevezése előtt történt, Páder János mellett rá bízták az 1982. évi kézilabda VB magyarországi megrendezését. Két fő feladat érintette: „költségvetési terv kidolgozása és felügyelete a várható valutabevétellel együtt, valamint az esetleges politikai problémák feltérképezése a résztvevő országokkal kapcsolatban.”²⁷³ 1978. október 20-án már elnökként hozott meg döntéseket a VI. ötéves terv keretein belül megvalósítandó beruházási célokkal, valamint innentől kiemelt figyelmet kap a moszkvai

---

²⁶⁹ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. december 15.

²⁷⁰ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezeti tisztségekről, javaslat néhány tisztségi változtatásra 1978. szeptember 15. Év elején még kevesebb változást javasoltak, a nyári sportpolitikai viták az előzetes tervekhez képest további öt esetben írták felül az elképzeléseket. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezeti tisztségekről, javaslatok néhány tisztségi változtatásra, 1978. január 18.

²⁷¹ Buda István teljes politikai pályája nyomon követhető személyi anyaga alapján, amely az alábbi jelzet alatt található meg: MNL OL M-KS 288-40/ 553. Ó.e. Részletesen a 2.8 alfejezetben szeretnék vele foglalkozni.

²⁷² MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 12.

²⁷³ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 5.

olimpiára való felkészülés és annak körülményei, az infrastrukturális háttérrel együtt.²⁷⁴ A korábbi emlékeztetőkhez képest változás volt, hogy minden ilyen dokumentum végén az elnöki döntések egy csokorba voltak szedve, rövid összeggel együtt. Minden emlékeztetőt az Elbert György vezette Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály készített el.

1979-től új elnök és részben megújult vezetés látott neki a munkának az OTSH-ban. Éves szinten valamivel több elnöki és elnökhelyettesi ülést és értekezletet tartottak. Buda igyekezett szorosabb felügyelet alá vonni a főosztályokat, sokkal direkter tájékoztatást kért minden ügyel kapcsolatban, mint Beckl tette. Prioritásnak tekintették az olimpiai felkészülés felügyeletét és az 1979-es program végrehajtását. „Az olimpiai felkészüléssel kapcsolatban adódnak kételyek és viták, nem lehet belenyugodni abba a helyzetbe, hogy minden előrejelzés nélkül hirtelenül és az események többségében későn értesüljön az OTSH vezetése egyes tényekről.”²⁷⁵ Buda István szerint 1978-ig nagyon sok esetben azért nem sikerült pár program eredményes végrehajtása és egy-egy probléma hatékony megoldása, mert a tájékoztatási rendszer egyszerűen nem volt megfelelő. „Nem azt csinálták, amit az SZMSZ is kimondott, legalábbis sokan nem. Sokkal ésszerűbb és átláthatóbb tájékoztatásra volt szükség, ezt mindenki tudta a vezetésben. Nyakunkon volt a moszkvai olimpia, ahol nem lehetett lebögni, mint korábban Montrealban. A Minisztertanács elvárta a javítást és a visszavágást Montreal után, mindenkin nagy volt a nyomás, hogy ez sikerüljön.”²⁷⁶ A kiutazási és fogadási tervet, a munkatervet és az ellenőrzési tervet Buda elnöksége alatt mindig az év első értekezletére készítették el, és az adott naptári év utolsó értekezleteinek egyikén értékelték ki.

Az OTSH dolgozóinak jutalmazási keretén és rendszerén 1979-től változtattak. Minden naptári évben április 4-én fogtak innentől jutalmat osztani, összesítve a naptári évi keretösszeget és az előző évi maradványt. Valószínűleg a szigorúbb gazdasági felügyeletnek is betudható, hogy 1978-ból jelentős összeg, 369 000ft maradt fent, ami a teljes keretnek közel a harmada.²⁷⁷ A jutalmat mindig differenciáltan, a közvetlen felettes állapította meg, és az osztályvezető vagy az elnökhelyettes hagyta jóvá. Az egy személynek kifizetendő jutalom

---

²⁷⁴ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. október 20.

²⁷⁵ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1979. január 12.

²⁷⁶ Buda-interjú 1.

²⁷⁷ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Előterjesztés- Az OTSH dolgozóinak 1979. április 4-i jutalmazása, 1979. február 15.

mértéke nem haladhatta meg a dolgozó egyhavi bérének százötven százalékát. „Mindenki minden évben nagyon várta április negyedikét. Nem csak az ünnepi jelleg, hanem a jutalomosztás miatt is. Sok dolgozóra a fix jutalom ténye motiválóan hatott, és igyekeztek minél színvonalasabban és minél többet dolgozni azért, hogy ez az összeg magas legyen.”²⁷⁸

Az olimpiai előkészületek és a hazai vonatkozású sportesemények kapcsán 1979-től sokkal több szerep jutott a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának, melyet az 1986-os átszervezésig Gál Tibor vezetett. Az ő koordinálása és Páder János elnökhelyettes felügyelete alatt került sor Budapesten az öttusa VB-re. Mind az öt szakág felügyelet centralizálva történt, az előkészítő munkák során pedig kiemelt hangsúlyt kapott a költségvetés, valamint a sajtó és propaganda. Az öttusa hazai fontosságát jól mutatja, hogy a 3,5 millió forintos kiadásokat a bevételek csak 1,8 millió forintig fedezik, de a Gazdasági Igazgatóság megkapja az 1,7 milliós támogatási igényt. A Magyar Öttusa Szövetség a VB-vel kapcsolatban célul tűzte ki, hogy „szerény külsőségek között, de példás szakmai szervezéssel tovább növeli a magyar sport jó hírét, és kialakítja a felkészülés során az olimpiai keretet is.”²⁷⁹ A lebonyolításhoz személyi és tárgyi segítséget kértek a Honvédelmi Minisztériumtól is. Az esemény értékelésében később kiemelték, hogy „a HM által küldöttek jelenléte óriási segítséget nyújtott az események lebonyolításában, a jövőben minden hazai sportesemény kapcsán számítunk az együttműködésükre és segítségnyújtásukra.”²⁸⁰ A jelen lévő katonák lényegében a mai sportesemények önkénteseinek funkcióit töltötték be, a nézők és újságírók útbaigazításával, a rend fenntartásával és a sajtó, valamint a sportvezetők munkájának segítségével.

A Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának nagy szerepe volt a nemzetközi tisztségviselők meghatározásánál és a munkájuk értékelésénél. 1979-ben az OTSH-nak az olimpia kapcsán tartandó nemzetközi kongresszusok résztvevőiről kellett döntenie. A véglegesítés az 1980. január 13-14-i prágai értekezleten történt meg, ahol minden szocialista ország közös tanácskozáson vett részt, és megerősítették a küldötteket. „A nemzetközi tisztségviselők kiválasztásának, illetve megbízatásának három alapfeltétele van: politikai

---

²⁷⁸ Buda-interjú 2.

²⁷⁹ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Előterjesztés- jelentés a Budapesten megrendezésre kerülő öttusa VB előkészítéséről, 1979. március 30.

²⁸⁰ MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz: Jelentés a Budapesten megrendezett öttusa VB-ről és annak tapasztalatairól, 1979. október 27.

megbízhatóság, szakmai hozzáértés konkrét tevékenységgel a hazai szakszövetségi elnökségben, valamint a diplomáciai készség és nyelvtudás.”²⁸¹ A sporttisztviselők követelményei között 1980-ban is ez a három tényező szerepelt az első helyen, egy kiegészítéssel. „A magyar nemzetközi tisztségviselők nemzetközi tevékenységük során egy alapvető célt szolgálnak: hozzájárulni a Magyar Népköztársaság külpolitikájához a sport eszközeivel.”²⁸² A döntéseknél figyelembe vették a négy éves sportdiplomáciai tervet is. A legtöbb szakszövetség esetében újrjelölést látunk, érkezett 12 személyre új jelölési javaslat, valamint a gyeplabda és úszás esetében előfordult, hogy nem javasolták a meglévő képviselőt, a posztot szeretnék volna átadni egy másik szocialista országnak. „Az új jelöltek esetében az OTSH elnökének engedélye után a Belügyminisztérium hozzájárulása szükséges a Nemzetközi Szövetségbe történő elküldés előtt.” A pártvezetés politikai kontrollja tehát ebben a nemzetközi sportdiplomáciai döntési mechanizmusban is működött.

A Buda István vezette elnökség a felügyeletileg központosított sportegyesületekkel kapcsolatban új elképzeléseket is felvázolt.²⁸³ A kiemelt sportegyesületek számának növelésére négy lehetséges módot mutatott be a konzultációs anyag. Az első elképzelés, hogy kiemelt sportegyesületeket hozzanak létre minden megyében a VI. ötéves tervvel összhangban. Ennek előnye, hogy nem von maga után sportpolitikai diszkriminációt, hátránya lenne viszont, hogy ugrásszerűen megnőnének az ellenőrzéssel és a felügyelettel járó feladatok. A második javaslat egy többlépcsős bővítést mutat be, szakaszolva. Ennek előnye lenne, hogy hosszabb idő jutna a gazdasági feltételek koncentrálására, hátrányos viszont a versenysport teljes nagyüzemi létrejöttének szempontjából. A harmadik elképzelés a sportegyesületeket az elért eredmények és a követelmények teljesítése szerint emelte volna ki. Ennek előnye, hogy a besorolás reális helyzetképet tükrözne, teljesen megfelelő az erőssorrendnek. Hátránya viszont, hogy a központi sportpolitikai koncepció kevésbé vehető figyelembe. A konzultációs anyagot a KB Testnevelési és Sportbizottsága is áttekintette, de a bővítést elvetették, azzal az indokkal, hogy „először a

---

²⁸¹ MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz: Előterjesztés- javaslat a nemzetközi tisztségviselők választására az 1980. évi olimpiához kapcsolódó nemzetközi kongresszusokon, 1979. december

²⁸² MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz Előterjesztés- javaslat a nemzetközi sporttisztviselőkkel szembeni követelményekre, 1980. május 6.

²⁸³ MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz A felügyeletileg központosított sportegyesületek számának növelésével kapcsolatos koncepció, 1979. október 22.

jelenlegi rendszer teljes megreformálását kell befejezni.”²⁸⁴ A bővítéssel kapcsolatos felvetésre egy erős ellenreakció volt 1980-ban, hogy „a sportszervezetek létszámát csökkenteni célszerű, a versenysportban résztvevőket pedig erőteljesebben kell koncentrálni a nagy, központilag felügyelt egyesületekbe.”²⁸⁵ Az OTSH próbált előrejelzéseket is tenni az elkövetkező húsz év vonatkozásában, amelyek inkább ábrándnak bizonyultak, mint valóságnak.²⁸⁶ Fontos kérdések vetődtek fel, amelyekre elméleti válaszok születtek. Ilyen volt például a tudományos és technikai haladás és annak hatása a testnevelés és sport funkcióira, a népesedés és az életszínvonal hatása a sportra, vagy a területi fejlődés és annak hatása a testnevelés és sport intézményére. Sportfejlesztési Tervezési Bizottságot hoztak létre, melynek vezetője dr. Maróti János OTSH elnökhelyettes lett. Az 1986-os átszervezésig nem találunk kibővített prognózist a sportra vonatkozóan, ez a konzultációs anyag gyakorlatilag a kibővített verziója az 1970-1990-es tervnek, melyet korábban a Minisztertanács már elfogadott.²⁸⁷

1980 eseménydús év volt az OTSH szempontjából is. A moszkvai olimpián való sikeres szereplés minden szocialista ország nemzeti olimpiai bizottságának a legnagyobb prioritása volt. A felkészülés helyzetéről 1979 nyarán nagyon pozitívan nyilatkoztak, de Buda az eddigieknél szigorúbb és sűrűbb ellenőrzést kért a szakszövetségektől. „A szakszövetségek havi beszámolóiban összegezzék tapasztalataikat, jelentéseiket pedig küldjék meg a Sportágak Főosztályának.”²⁸⁸ Az első elnöki értekezleten is megfogalmazódott, hogy „a naptári év legfontosabb feladata az eredményes olimpiai szereplés, amellyel kapcsolatban egészen nyárig átfogó ellenőrzéseket fogunk tartani.”²⁸⁹ A Minisztertanácsnak tett jelentés alapján a magyar

---

²⁸⁴ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1979. május 3-i üléséről

²⁸⁵ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Előterjesztés- javaslat a hazai sportszervezetek létszámcsökkentésére, 1980. január 18.

²⁸⁶ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz Előterjesztés- Javaslat a testnevelés és sport prognózisának kidolgozására 2000-ig, 1979. június 8.

²⁸⁷ Ezek a dokumentumok „A testnevelés és sport távlati fejlesztési koncepciója 1970-1985-ig”, valamint „A testnevelés és sport távlati fejlesztési koncepciója 1976-1990-ig” elnevezéssel kerülnek elfogadásra a 3/47/1969-es, valamint a 6/12/1975-ös Minisztertanácsi Rendelettel.

²⁸⁸ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Tájékoztató- az 1980. évi moszkvai Nyári Olimpiai Játékokra történő felkészülés helyzetéről, 1979. április 10.

²⁸⁹ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. január 4.

küldöttség kedvező esélyekkel fog utazni a szovjet fővárosba.²⁹⁰ A márciusi tapasztalatok arról árulkodnak, hogy „az ellenőrzés szigorúbbá tétele eredményes, sokkal részletesebb képet kaphatunk a szakszövetségek és az egyesületek munkájáról és annak hiányosságáról. Kiemelendő a DVTK, ahol nagyon készséges együttműködéssel minden dokumentumot rendelkezésünkre bocsátottak, és küldöttségünket több napig vendégül látták a munka feltérképezésének céljából.”²⁹¹ Júniusban sportáganként összesítették az éremesélyeket, melyből kiderül, hogy a küldöttségtől jóval eredményesebb szereplést várnak, mint négy évvel korábban Montrealban. Csanádi Árpád tájékoztató jelentése szerint „legalább 30 érem megszerzése elvárható követelmény, amelyből minimum 8, de akár 10 esetben egyértelmű aranyesélyesekről beszélünk.”²⁹² Magyarország végül 7 arany, 10 ezüst és 15 bronzéremmel zárta az olimpiát, összesen 32 érmet szerezve. Az értékelésnél vegyesek voltak a fogadtatások, de az OTSH alapvetően elégedett volt az olimpiai szerepléssel. Wichmann Tamás különösen nagy kritikát kap, miután a legnagyobb aranyesélyesként nem sikerült győznie a kenusok 1000 méteres versenyszámában. „A verseny feladása egyszerűen nem megengedhető, még akkor sem, ha a győzelem már látótávolságon kívülre kerül. Wichmann lehetett volna bronzérmes, de egyszerűen megállt, és 700 méternél feladta a küzdelmet. Magyarázata részben érthető, mert szerinte csak az első hely lett volna elfogadható a számára, de a jövőben nem eshetnek ilyen sötét foltok a magyar sportolók sportteljesítményén. A legnagyobbaktól ezek különösen fájó dolgok.”²⁹³ Novemberben a sportvezetés értékelt az utánpótlás helyzetét is, pozitív hangvétellel. A fókusz már az 1984-es játékokon volt, melynek kapcsán megemlítik, hogy „az elkövetkező egy-két évben sok olyan első osztályú sportoló fog feltűnni, akik olimpiai éremesélyessé nőhetik ki magukat.”²⁹⁴

1980-tól az OTSH legfelső vezetése külön vezetői megbeszéléseket is tartott, amelyekre korábban nem volt példa. Ezekről az alkalmakról is készült jegyzőkönyv. A témák általában a legsürgetőbb és legnagyobb horderejű kérdések voltak, de találunk köztük apróbb és kevésbé

---

²⁹⁰ MNL OL M-KS-XIX-A-83-b: Jelentés a Minisztertanács részére az 1980. évi olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1980. február 27.

²⁹¹ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. március 21.

²⁹² MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Tájékoztató jelentés- Olimpiai éremesélyeink és céljaink, 1980. június 9.

²⁹³ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz Tájékoztató jelentés az 1980. évi olimpiai játékokról, 1980. szeptember 28.

²⁹⁴ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. november 24.

lényeges aktualitásokat is. Általában a soron következő elnöki értekezletek legfontosabb témáit vetették fel, és átbeszélték az ezekkel kapcsolatos teendőket. Októberből találunk példát három napon belül két ilyen megbeszélésre is.²⁹⁵ Buda István szerint „sokszor tanácskozott a legfelső vezetés. Voltak hivatalos és nem hivatalos beszélgetések is, és ahogyan az lenni szokott, a legjobb ötletek és döntések általában a kötetlen beszélgetéseken merültek fel. Azt mondhatom, jó munkatársi, szinte már baráti kapcsolat volt köztünk a két Janival (Páder és Maróti), nem volt olyan dolog, amit ne tudtunk volna kulturáltan megbeszélni. Szinte sosem ordítóztunk egymással, még nyomás alatt sem, pedig az volt rajtunk bőven, különösen 1984-ben.”²⁹⁶

A fejlődő országokkal megkezdett együttműködések körét 1980-ban a sportvezetés tovább bővítette. Az OTSH 1980-1981-ben együttműködési megállapodást kötött Irakkal, Líbiával, Mozambikkal, Jemennel, valamint Algériával. Megszervezésre kerültek sporttalálkozók is további fejlődő országokkal. A jelentés kiemeli, hogy „az együttműködés biztosítása csak bizonyos országokkal lehetséges, a többiekkel csak sporttalálkozókra kooperálhatunk. Ennek oka elsősorban az, hogy a politikai körülmények ezekben az országokban folyamatosan változhatnak.”²⁹⁷ Az új kapcsolatok kialakítása során az OTSH részéről folyamatos konzultáció volt szükséges a Külügyminisztérium felé. A kapcsolatfelvételt Csanádi Árpád felügyelte és irányította, a gazdasági keret megteremtéséért pedig a Pénzügyminisztérium felelt.

1981-ben az első ülésen az OTSH elnöksége kifogásolta az előző évi olimpiai beszámolókat. A szakmai értékeléseknél nem tértek ki megfelelően a személyi és káderügyekre. A szigorúbb beszámoló megkérésének hátterében valószínűleg az állt, hogy nagyobb volumenű személyi változásokat terveztek. Erre utal Maróti János elnökhelyettesnek az a megnyilvánulása, mi szerint „a kádermunkában a felmentésre kerülő dolgozók ügyeit humánusan, de túlzások nélkül kell intézni. Az egyes funkciók betöltésére számításba kerülő személyekkel úgy kell előzetesen beszélni, hogy azok elvállalják a munkakört.”²⁹⁸ Ezt erősítették meg a január végén tartott értekezleten is. Elbert György az Igazgatási és

---

²⁹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető vezetői megbeszélésekről 1980. október 6 és október 8.

²⁹⁶ Buda-interjú 2.

²⁹⁷ MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Előterjesztés- javaslat a fejlődő országokkal való sportkapcsolatok fejlesztésére, 1980. június

²⁹⁸ MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető vezetői megbeszélésről, 1981. január 5.

Tájékoztatási Főosztálytól kiemelte, hogy „valamennyi jelölttel megtörtént az egyeztetés a pozíciók ügyében, amiről részletes jelentés fog készülni.”²⁹⁹ A változásokat végül február végén rögzítették. Az OTSH főosztályait tekintve összesen 15 esetben került sor személyi változásra, az országos sportági szakszövetségeknél pedig több mint harminc dolgozónak köszönték meg a munkáját. A lecserélt emberek többsége a sport berkein belül kapott munkát, de alacsonyabb pozíciókban.³⁰⁰

1981 folyamán a sportolók külföldi munkavállalásának kérdései újra napirendre kerültek. Elsőként a futballistákkal foglalkoztak, de megvitatták a feltételeket a többi sportág esetében is. 1979 őszén az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság már tárgyalta az erre vonatkozó javaslatokat.³⁰¹ Ekkor még úgy fogalmazott az OTSH elnöksége, hogy „a külföldi munkavállalás lehetősége, mint ösztönzési forma nem kerülhet túlzottan előtérbe, ezért egyelőre csak a labdarúgás sportágában alkalmazható.”³⁰² 1980-ban az OTSH négy magyar labdarúgónak engedélyezte a külföldre igazolást, név szerint Müller Sándornak, Bálint Lászlónak, Fazekas Lászlónak és Salamon Józsefnek. Pozitív tapasztalatokról számoltak be valamennyi sportoló esetében. Meglehetősen komikus, hogy a legbusásabb szerződést kapó Fazekasnak két mérkőzésre vendégül kellett látnia volt csapatát, az Újpestet, és minden költséget neki kellett fizetni, egyfajta gesztusként. Egyre erőteljesebb igény mutatkozott valamennyi szocialista országban a sportolók részéről a külföldre szerződésnek. Taróczi Balázs teniszező külföldre szerződése után nagyon sok magyar sportoló fogalmazott meg szóbeli és írásbeli igényt a szakszövetségek felé. Az OTSH-nak és a pártvezetésnek foglalkoznia kellett a kérdéssel, hiszen a sport professzionalizálódása nyomán nagyon sok magyar sportolót megkörnyékeztek ajánlatokkal a különböző világversenyeken. Természetesen az OTSH itt is a politikai szempontokat tartotta elsődlegesnek. „Politikai érdekeinkkel megegyezően indokolt sportkapcsolatainkat alakítani, fejleszteni, adott körülmények között új formákkal kibővíteni. Ez utóbbiak közé tartozhat a labdarúgáson kívül a más sportágakban érdekelt versenyzők

---

²⁹⁹ MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. január 30.

³⁰⁰ MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. február 27.

³⁰¹ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés a labdarúgók külföldi munkavállalásainak feltételeiről, 1979. szeptember 24.

³⁰² MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Előterjesztés- jelentés a labdarúgók külföldi munkavállalásának tapasztalatairól, javaslat más sportágak kiterjesztésére, 1981. január

számára is a külföldi munkavállalás kiterjesztése.”³⁰³ Tekintettel a kérdés összetettségére és bonyolultságára, az OTSH a döntésre alkalmas anyag előkészítése során konzultációt kért a Minisztertanács, valamint Honvédelmi, Belügy, Külügy, Pénzügy és Művelődésügyi Minisztériumoktól. A dokumentum szerint Csehszlovákiától és Lengyelországtól is tájékoztatást kértek, mint „nagyobb gyakorlattal rendelkező országoktól”. Politikai állásfoglalás céljából pedig nem az OTSH-nak, hanem az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottságnak készült állásfoglalás a témában. Ez is egy újabb bizonyítéka annak, hogy az OTSH nem hozott vagy hozhatott igazán nagy horderejű politikai döntéseket. 1981 végéig a labdarúgókon kívül tíz sportoló kapott külföldi szerződést. Az év végi beszámoló szerint „a szocialista országokban ezen a téren kialakult tapasztalatok szerint a rendszer nem hátráltatja, hanem inkább segíti az élsport fejlődését, az arra érdemes versenyzők érvényesülését, nem utolsósorban anyagi, egzisztenciális helyzetük, jövőjük megalapozását.”³⁰⁴ Decemberben azt kérték, hogy a szerződések jogi hátterének rendezése mellett az anyagi kérdéseket is rendezzék. Ehhez differenciált szerződéskötési feltételeket és a MOB járulékok átdolgozását sürgették.³⁰⁵ A kérdést rendező határozatot 1982. március 22-én hozta meg a Testnevelési és Sportbizottság, a Minisztertanács jóváhagyásával. A sportolók átigazolásakor „figyelembe veszik az életkort, válogatottságot, magatartást, clubhűséget, nyelvismeretet, társadalomhoz és versenyzőtársakhoz, sportághoz való viszonyt. Ezeknek fényében kell a sportolók külföldi szerződéseit alakítani. Biztosítani kell, hogy a szerződötető club a magyar sportoló valós képességeinek, értékének megfelelő összeget fizesse ki mind a játékos, mind a magyar sportegyesület részére.”³⁰⁶

1981-ben is befejezetlen ügyként tartották nyilván a sportolók anyagi ösztönző rendszerét. Az akkor érvényben lévő rendszer szerint minden sportolónak két formában biztosítottak anyagi juttatást: rendszeres havi támogatásként és versenyeredmények

---

³⁰³ MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz Előterjesztés- jelentés a labdarúgók külföldi munkavállalásának tapasztalatairól, javaslat más sportágak kiterjesztésére, 1981. január

³⁰⁴ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók külföldi munkavállalásának kibővítésére, 1981. december

³⁰⁵ Egészen egy 1982-es határozatig a sportolók MOB hozzájárulása a nettó jövedelem tíz százaléka volt jövedelemtől függetlenül. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók külföldi munkavállalásának kibővítésére, 1981. december

³⁰⁶ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Határozat-A sportolók külföldi munkavállalásának kibővítésére és annak részletei, 1982. március 22.

elismeréseként. A sportolók részére kifizethető juttatásokra két sportszervnél volt képezhető ösztönzési alap. Az egyik ilyen a Központi Ösztönzési Alap az OTSH-nál, amely évente 13,7 millió forintot biztosított. A másik az Anyagi Ösztönzési Keret a sportegyesületeknél, amely a felkészülési juttatásokat és tanulmányi támogatásokat, valamint a központi juttatások 25 százalékkal történő kiegészítését tartalmazta. Egy nemzetközi osztályú sportoló ezekben az években havi szinten kb. 6-10 ezer forintot kaphatott kézhez alaptámogatásként. A javaslat kimondja, hogy „az 1978-tól érvényben lévő, az OTSH által alkalmazott anyagi ösztönző rendszer alapvetően hatékonyan segítette a sport fejlődését, de néhány ponton átgondolásra szorul.”³⁰⁷ Alternatív megoldási javaslatokból több is született. Az egyik ilyen szerint meg kell emelni a nemzetközi osztályú sportoló minősítési szintjét, aminek következtében több minősítési átsorolás történik. Így lenne lehetőség a juttatások emelésére, amely nem járna többletkiadással. Javasolták az eredményességi és versenyeztetési jutalom megemelését. Ennek lényege, hogy a szakágakon belül a legjobbakat lényegében megversenyeztetik a magasabb juttatásokért, még magasabb színvonalú teljesítményre sarkallva a sportolókat. A bajnoki eredményességi prémium meghatározása esetében két lehetséges utat jelöltek meg. Az első szerint csoportos prémium rendszert kell alkalmazni, ahol teljesítmény alapján az azonos kategóriába eső sportolókat egyformán kell jutalmazni. A másik elképzelés szerint egységes prémium rendszerre lenne szükség, ahol a bajnokságokban minden mérkőzés után azonos mértékű többletjuttatást fizetnének a játékosoknak. A javaslat kiemelte, hogy „mindkét változatnál az országos sportági szakszövetségnek joga van indokolt esetben a prémium fizetését letiltani.”

Az új szabályzat érvénybe lépésének határidejét 1982. július 1-re jelölték ki, amely lehetőséget adott volna az 1982-83-as bajnokságokban való alkalmazásra. A Miniszterelnökség az előterjesztést 1982. március 23-án fogadta el, megemelt versenyeztetési és eredményességi jutalommal, valamint egységes prémium rendszerrel.³⁰⁸ A bajnokságok lebonyolításánál úgy vélem, hogy ez a forma kevésbé hathatott motiválóan a csapatsportok szereplőire, hiszen a kulcsemberek ugyanúgy alapprémiumban részesültek, mint a kevésbé meghatározó játékosok. Az OTSH-nál vegyes volt a fogadtatás, Lochmayer György szerint például „túl sokat áldoztak

---

³⁰⁷ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók anyagi ösztönzési rendszere továbbfejlesztésének fő irányaira, 1981. július 24.

³⁰⁸ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről- 1. sz. melléklet: a Minisztertanács 13/1982/12-es határozata a sportolók anyagi ösztönző rendszeréről, 1982. március 23.

fel a takarékoság oltárán a prémiumok kérdésében.”³⁰⁹ Ha az anyagi ösztönző rendszer változásának folyamatát vizsgáljuk 1973-tól kezdve, elmondható, hogy a feltételek jelentősen javultak, de a sportirányítás a juttatási igények területén nem tudott lépést tartani a nyugattal. „Kénytelenek voltunk kiengedni a sportolóinkat külföldre az 1980-as évek elejétől. A hivatalos indoklás szerint mindig a szakmai továbbfejlődés volt a cél, holott mindenki tudta, hogy ez nem igaz. Több pénzt tudtak keresni, és vonzó volt pár hónapot vagy évet eltölteni nyugaton, ez volt az igazi indok. Egyre többeket engedünk ki, igyekeztem gesztust tenni a sportolóknak, ezt a párt legtöbbször engedte.”³¹⁰ Fontos, hogy az OTSH állásfoglalása 1981 végén a csoportos prémium rendszerét támogatta, Buda István is emellett érvelt. Elmondása szerint „muszáj a csapatsportokon belül is differenciálni, ki kell mondani, hogy egy csapaton belül különböző képességű sportemberek játszanak együtt, a húzóembereket pedig nem csak a csapattársaknak kell elismerni, és nem csak tekintéllyel, anyagilag is. Ezt Páder elvtárs is leírta, sok éves tapasztalat birtokában, ezt nem holmi imperialista felfogásnak kell tekinteni.”³¹¹ Végül a felsőbb politikai akarat ismét behódolásra készítette a sportvezetést.

Ebben az évben új konzultációs anyag került előterjesztésre egy új sportegyesületi modell kialakításáról. A tervezet előkészítésében Páder János és Lochmayer György játszott kulcsszerepet. Már a dokumentum elején világossá tették, hogy az új modell széles körű bevezetése és alkalmazása hosszabb időt vehet igénybe, ezzel kapcsolatban pedig az okokat is megnevezték. „Szükséges a jogszabályi háttér kidolgozása, e mellett az új szabályozásnak szervesen illeszkednie kell más fontos szabályozókhoz is, amik nem teszik azonnal bevezethetővé a modellt. Ezek mellett a jelenlegi gazdasági körülmények sem kedveznek az azonnali és teljes körű bevezetésnek.”³¹² Az egyelőre csak elképzelt sportegyesületi modellben a kategóriákat a következőképpen osztották fel: központilag kiemelt sportklubok, fővárosi és megyei kiemelt sportklubok, alsóbb szintű versenysportban résztvevő sportegyesületek, kondicionáló és rekreációs testedzői körök, valamint természetbarát egyesületek. A fő kérdés természetesen a központilag kiemelt sportegyesületek körül volt. Két változat szerepelt a konzultációs anyagban. Az első szerint a sportklubok vezetése a testületi döntésen alapulna, de

---

³⁰⁹ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. március 23.

³¹⁰ Buda-interjú 1.

³¹¹ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. november 20.

³¹² MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Konzultáció- az új sportegyesületi modell kialakításáról, 1981. március

az „A” kategóriák élén függetlenített vezető (menedzser) működne, nagyobb felelősséggel és hatáskörrel. Ennek előnye az lenne, hogy nem változik a sportvezetés demokratikus jellege, hátránya viszont, hogy a szervezeti hatáskörök nehezebben lennének nyomon követhetőek, aminek már gazdasági hatásai is lennének. A „B” változat szerint a sportegyesületek intézményi jelleggel működnének, vezetésük az egyszemélyi felelősségen és döntésen alapulna. A vezető munkáját egy tanácsadó testület segítené, melynek tagjai a vezetési és szakmai kérdésekben járatos személyek közül kerülnének ki. Az új sportszervezeti modellre vonatkozó tervezet kidolgozását az OTSH elfogadta, de nagyon sok feltételt szabtak és az észrevételek megtétele mellett felhívták a figyelmet a nehézségekre. A változások végül egyik formában sem kerültek bevezetésre 1986-ig.

Kissé rendhagyó módon az 1981-es év során kétszer is tartott közös értekezletet az OTSH és az MSZMP OTSH Végrehajtó Bizottsága. A VB elsősorban a sajtómunkát és a káderhelyzetet, valamint a minisztertanácsi határozatok végrehajtását vizsgálta. Korábban nem volt példa arra, hogy a sportvezetés ellenőrzésébe az MSZMP ennyire közvetlenül csatlakozott be, Végrehajtó Bizottság formájában. E mellett dr. Nagy Tamás személyében egy új elnökhelyettes is feltűnt az OTSH vezetésében, aki korábban a Belügyminisztériumnál dolgozott helyettes államtitkárként. A VB a tervidőszakok feladatainak pontos végrehajtását hangsúlyozta, és az ellenőrzések után pozitívan számoltak be az OTSH működéséről mindkét esetben. 1981-től új káderutánpótlási tervet fogadott el a sportvezetés, amelynek a tervidőszaka 1985-ig tartott.³¹³ Az ellenőrzések szorosabbra vonásának ellentmond Buda István visszaemlékezése, mi szerint „a párt hagyta dolgozni az OTSH-t. Alapvetően nem ellenőrizgettek minket külön, hiszen az MSZMP-ből amúgy is sokan a sportvezetés tagjai voltak valamilyen formában. De a vezetőségben a hozzáértés és a megbízhatóság volt a fő szempont, nem a pártban lévő pályafutás.”³¹⁴ Ennek teljesen ellentmond mind a Végrehajtó Bizottság ellenőrzései, mind Nagy Tamás elnökhelyettes kinevezése a belügytől. 1981 szeptemberében a VB újra visszatért a káder-és személyzeti állomány kérdésére. Az emlékeztető alapján úgy tűnik, hogy a pártszervezetnek volt szerepe a kinevezéseknél, de ez nem jelentette azt, hogy a hatáskört teljesen kisajátították volna. „Az elnöki döntés leveszi a

---

³¹³ MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB közös értekezletéről, 1981. március 19.

³¹⁴ Buda-interjú 2.

kérdést a napirendről. A testnevelési és sportmozgalom teljes káderhelyzetéről kell anyagot készíteni az illetékes párt és állami szervek segítségével, a vállalatok bevonásával, a Központi Bizottság felügyelete alatt, akinek javaslat készüljön november 1-ig.”³¹⁵ Az MSZMP Végrehajtó Bizottsága 1982 májusában tartotta utolsó közös ülését az OTSH elnökségével. A jelentés szerint a káderhelyzettel kapcsolatos intézkedések csak ekkorra rendeződtek el véglegesen. A Személyzeti Főosztály a Politikai Bizottság elé ajánlotta a mellékletben csatolt összesítést. Ez kiterjedt a sportirányítás minden területére: tömegsport, iskolai sport, versenysport, utánpótlás nevelés, sportdiplomácia, és sportsajtó káderhelyzete. Feltételezhető, hogy az MSZMP szeretett volna egy teljes átvilágítást a sportvezetés személyi állományáról és káderhelyzetéről, a Végrehajtó Bizottságot is ezért állították fel. Buda elnöksége alatt az OTSH nagyobb hangsúlyt fektetett a belső ellenőrzésekre, de ennek a jelentésnek a kezdeményezése közvetlenül a párttól, legfelülről érkezett. Nyilvánvaló, hogy az OTSH-ban lezajló valamennyi belső vizsgálatról és átvilágításról azonnal értesültek a pártvezetés illetékesei, egyes esetekben a PB vagy a KB kezdeményezte ezeket. A káderhelyzet vizsgálata és az előterjesztés után az MSZMP OTSH VB működéséről és tevékenységéről a források alapján a továbbiakban nagyon kevés információt találunk. Jelentős esemény volt, amikor a folyamatban lévő pénzügyminisztériumi ellenőrzés kapcsán tartottak tanácskozást és értékelést 1982 márciusában, az OTSH elnökségével közösen.³¹⁶

Az 1981-es utolsó elnöki értekezleten a következő évi beruházási terv kapta a legnagyobb hangsúlyt. Szigorúbb felügyeletet és a határidők pontos betartását követelték, „az árubeszerzés szabályait, rendjét a takarékoság és a hatékonyság szem előtt tartásával újból ki kell dolgozni.”³¹⁷ Talán ez volt az oka annak is, hogy a Testnevelési Főiskola felújításának második üteme nem kezdődhetett el, mert a befejeződött első ütem rekonstrukciója során túllépték a felhasználható keretet. Leállították az új számítógépek beszerzését is, de utasítást adnak a doppingvizsgálathoz szükséges műszereknek a beszerzéséhez. Előterjesztéseket tettek az 1982. évi költségvetésre, a versenynaptárra, a nemzetközi és diplomáciai kapcsolatokra és a kiutazási-fogadási rendekre. Továbbra is Csanádi Árpád, Maróti János és Páder János

---

³¹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1981. szeptember 18.

³¹⁶ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1982. március 16.

³¹⁷ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. december 18.

felügyelete alatt zajlottak az események, de a sportvezetés kiegészült egy harmadik elnökhelyetttel, Nagy Tamással.

1982-ből az OTSH szervezettörténete kapcsán nem sok forrást találunk a levéltári anyagok között. Érdekes azonban párat kiemelni, amelyek jól előre vetítik az évekkel később bekövetkező modell és paradigmaváltásokat. Az 1982-ben tartott első elnöki értekezlet felvetette a további ellenőrzések szükségességét és a „nyugati típusú gazdasági és sportmodellek alaposabb tanulmányozását.”³¹⁸ Ez az év azért is kiemelendő a gazdasági és pénzügyi újratervezés szempontjából, mert hazánk ekkor csatlakozott a két legjelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezethez, az IMF-hez³¹⁹ és a Világbankhoz. „Magyarországnak az IMF-be való belépése nemcsak gazdaságilag, hanem politikailag is előnyös lehet. Jugoszlávia után mi lennénk az első szocialista ország, amely kapcsolatba lép az IMF-fel és a Világbankkal, amit követhetne más KGST ország esetleges csatlakozása is. Ez erősíthetné azt a kívánatos irányzatot, amely az USA nemzetközi pénzügyi szervezetekben fennálló befolyásának visszaszorítását szolgálná.”³²⁰

A szovjet és szocialista vélemény érdekes módon a nyugati gazdasági modellekben is egyre inkább a saját rendszerének önigazolását kezdte el látni. Szerintük a háború utáni nyugati fejlődést „erősödő állami koordinálással, militarizáló tendenciákkal, ágazati átrendeződéssel új irányba tolódik.” A szovjet politika mindeközben ment a maga útján: a komplex KGST-programmal párhuzamosan rendezte sorait a táborban, megintette a renitenseket, összehívta az első „új típusú” ideológiai találkozókat.³²¹ Az OTSH január 29-i elnöki értekezletén bejelentették, hogy teljes pénzügyi ellenőrzést tartanak a szervezetnél. Az átvilágítás érintette az OTSH valamennyi főosztályát. Az elnökség kérte, hogy „minden dokumentum naprakész legyen, készüljenek kimutatások az elmúlt évekről fél éves bontásban, valamint adjanak tájékoztató jelentést a Gazdasági Főosztály részéről. Ebben ki kell hangsúlyozni, hogy az intézkedések a sport területén is végrehajtandó ötéves tervek és a sportirányításról szóló

---

³¹⁸ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. január 15.

³¹⁹ International Monetary Fund, magyarul: Nemzetközi Valutaalap.

³²⁰ *Honvári János*: Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz, in: Archívnet, 2009, 9. évf. 1. sz. <https://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag-csatlakozasa-az-imfhez-es-a-vilagbankhoz-i-resz.html> (a letöltés ideje: 2021. 01. 16.)

³²¹ *Kalmár Melinda*: Történelmi galaxisok vonzásában i.m. 399.

hatályos jogszabályoknak megfelelően történtek.”³²² Úgy vélem, az 1982-es év gazdasági szempontból különösen nehezen indult a sportirányítás berkein belül is, hiszen elég nagy volumenű változások következtek. „Nagyon sokszor kellett sakkozni a pénzzel és a keretösszeggel, hiszen állandó kontroll alatt voltunk. Úgy vélem, az állam azért bőségesen adott a sportra, de el kellett tudnunk számolni az utolsó fillérrel is felfelé, ami nem volt egyszerű feladat.”³²³ Az OTSH elnöksége sokszor sürgetett takarékosági intézkedéseket, az elnöki értekezlet jegyzőkönyve szerint 1982-ben szintén sor kerül erre. A Gazdasági Igazgatóság mindössze két hetet kapott egy olyan jelentés elkészítésére, amelyben összegeznük kellett, hogyan tudnának további forrásokat felszabadítani a meglévő költségkereten belül. Ez azért is volt rendkívül nehéz feladat, mert alig egy hónappal azelőtt fogadták el az 1982-re vonatkozó bér és támogatási keretet is.

1982 márciusában megtárgyalták a frissen végrehajtott pénzügyminisztériumi ellenőrzés főbb tapasztalatait. Az ellenőrzés már 1981 második felében elkezdődött, de a végső feladatok ellenőrzésének határideje és a nagy átvilágítás 1982 februárjában volt esedékes. A Pénzügyminisztérium ellenőrzése elsősorban a takarékosági intézkedések nem megfelelő kivitelezéséért marasztalta el az OTSH-t és a sportvezetést. Csökkenteniük kellett a Testnevelési Főiskola kiadását is, a legnagyobb volumenű beruházások befejezéséhez pedig keretösszeg emelésre volt szükség. „A megbízásos munkát végző szervek árbevételét terhelő költségvetési befizetési kötelezettségeket 10 százalékponttal meg kellett emelni. Ez a Népstadiont és a Nemzeti Uszodát érintette, összesen 700.000 forinttal. A befizetést nem a két intézmény költségvetési eszközeiből, hanem a Sportfejlesztési Alap terhére teljesítettük, így csak formailag történt meg a Minisztertanács határozatának végrehajtása.”³²⁴ Elmarasztalás történt a versenynaptári események kiadásaival kapcsolatban is, a Pénzügyminisztérium jelentése szerint ez „fejezetszinten nem teljesült sem a versenynaptári és edzőtáborozási költségeknél, sem a nemzetközi kontingensnél.” A gazdálkodási tervszerűség és hatékonyság ellenőrzése kapcsán bebizonyosodott, hogy súlyos figyelmetlenségeket is elkövettek. „Az 1981-es költségvetésben 15 millió forint fedezetlen kötelezettségvállalást idézett elő a pénzügyi

---

³²² MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. január 29.

³²³ Buda-interjú 2.

³²⁴ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- A Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésének tapasztalatai-feladatok, 1982. március 28.

osztály vezetője azzal, hogy 15 millió forint MOB támogatást tévesen kétszer vett figyelembe, vagyis fiktív forrást tüntetett fel.” A fillérekkel való elszámolás ezek szerint sok esetben nem sikerült. A jelentés súlyos kritikaként fogalmazta meg, hogy az 1973-as átszervezés nem volt eléggé körültekintő és alapos, mert sok feladat teljesen érthetetlenül az OTSH és bázisszervei hatáskörébe került, és ezek még 1982-ben is ott voltak. A jelentés összegzése érdekes módon a „rég”, feltehetőleg az 1978 előtti időszakot nevezi meg a probléma fő forrásának, megemlítve, hogy ott alakultak ki a hiányos szabályozások és nem megfelelő káderállomány dolgozott az OTSH-nál. Feladatként meghatározzák, hogy újra át kell értékelni az 1973-as átszervezés eredményességét, pénzügyi szempontból is. Javítani kell a gazdálkodás tervszerűségét és hatékonyságát, valamint „a megnehezült pénzügyi feltételekhez kell igazodni.” Az államirányítás és a tervgazdálkodás pénzügyi válsága 1982-től különösen nehéz helyzetbe hozta a sportot is, ezek a problémák pedig nem oldódtak meg. Egy 1985-ös pénzügyminisztériumi ellenőrzés leírta, hogy „a költségkeret módosítása az állami segítségnyújtás nélkül nem lett volna lehetséges, ez pedig hitelfelvétel után történt.”³²⁵

Az OTSH 1973-as Szervezeti és Működési Szabályzatában időnként akadtak kisebb változások, ezek közül kiemelendő a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályánál végzett feladatkör kiegészítések. Gál Tibor 1973 óta főosztályvezetőként dolgozott, így szűk tíz év tapasztalatának birtokában reális javaslatokkal állt elő. Legfőbb problémaként azt vetették fel, hogy „az osztály dolgozóinak a mindennapi ügyintézői, fordítói tevékenysége mellett nem jut idő jobb, megfontoltabb, elvi jellegű elemző munkára.”³²⁶ Annak érdekében, hogy az osztály hatékonyabb munkát tudjon folytatni az OTSH apparátusa és a sportszövetségek felé, a főosztály kérte két munkatársi és egy idegen nyelvű gépírói státusz létesítését. A megoldandó feladatok közül elsősorban a gépírás okozott gondot, hiszen ezt is az előadói státuszban lévő dolgozók látták el. Egy idegen nyelvű gépíró munkatárs mentesítette volna a többi dolgozót a plusz teher alól, akik így hatékonyabban tudtak volna részt venni a főosztály munkájában. Az OTSH elnöke végül részben végrehajtotta a kéréseket. Egy főt vettek fel az olimpiai mozgalom kérdésével való foglalkozásra, egy főelőadói státuszt átcsoportosítottak a Gazdasági Osztályról, egy idegen nyelvű gépíró státuszt pedig létesítettek. Belső átcsoportosításokra és

---

³²⁵ MNL OL XIX-J-14-b 195. doboz: Előterjesztés- A Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésének tapasztalatai-feladatok, 1985. március 12.

³²⁶ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- Javaslat az OTSH Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztálya feladatainak korszerűsítésére, 1982. június

státuszváltozásokra korábban is gyakran volt példa, de az ilyen esetek mellett, hogy megoldották az egyik főosztály problémáját, hiányt idéztek elő egy másikon. A dinamikus létszámbővítésre az OTSH-nak egyszerűen nem volt anyagi fedezete.

Az 1982-es futball világbajnokságot nagy izgalommal várta az ország szurkolótábora és a magyar sportvezetés. A jelentés szerint a VB alatt a válogatott kifogástalan ellátást kapott, és dicsérték az OTSH döntését, mely szerint a spanyol viszonyokat jól ismerő Östreicher Emilt nevezték ki a delegáció élére. A világbajnokság előtti felkészülési mérkőzések nem sikerültek jól, a tatai összetartást viszont pozitívnak értékelte a Mészöly Kálmán által vezetett edzői stáb, mondván, hogy „a játékosok az utolsó pillanatig rivalizálhattak és megküzdhettek egymással a keretbe kerülésért. Jó döntés volt, hogy az utolsó tatai edzőtáborba bővebb kerettel utaztunk. Ezt a gyakorlatot a jövőben is alkalmazni fogjuk.”³²⁷ Az elsőprő, 10-1-es első győzelem után az argentinok elleni második csoportmeccsen sok taktikai hibát vétett a csapat szakmai stábja, amelyet Mészöly is elismert. Érdekes módon az első győzelem után mindenki a belgák elleni, utolsó, sorsdöntő csoportmérkőzésre gondolt, holott a belgák végül csoportelsőként, az argentinokat is megverve jutott tovább. A tapasztalatok összegzésénél kiemelik az állóképesség hiányát sorozatterhelés esetén, valamint a technikai és taktikai lemaradást. Mai szemmel nézve kapitális hiba volt, hogy a kondíciós hiányosságokat a tatai edzőtábor első hetében akarták javítani, nem sokkal a VB előtt, de erre „nem volt elég idő és lehetőség.” A teendők között kiemelték, hogy az anyagi ösztönző rendszer területén „nagyon egyszerű és világos megfogalmazásban kell lehetővé tenni az egyesületeknek, hogy anyagi bevételeiktől és forrásaiktól függően állapítsák meg az anyagi ösztönzés rendszerét. A szerződés és az átigazolási szabályzat igazodjon az ösztönzési rendszerhez és fordítva.” Újabb kapkodó kísérletet láthatunk a sokszor megreformált ösztönző rendszer felülvizsgálatára.

Az MLSZ élére az OTSH javasolta egy további elnökhelyettes kinevezését, ez a döntés kissé érthetetlen volt, főleg annak fényében, hogy a jelentés szerint a szakszövetség alsóbb szintjein kellene javítani a munka színvonalán. A célkitűzések között szerepelt, hogy a soron következő Európa Bajnokság előtt meg kell célozni a selejtezők első helyének megszerzését. Magyarország válogatottja végül jelentősen elmaradva az elvárásoktól a csoport negyedik, utolsó előtti helyét szerezte meg 3 győzelemmel, 1 döntetlennel és 4 vereséggel. A

---

³²⁷ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Jelentés a magyar labdarúgó válogatott 1982. évi világbajnoki szerepléséről, 1982. augusztus 30.

kontinensviadalra való kvalifikációra esély sem nyílt, így az 1986-os világbajnokság előtt nem sok ok volt a reménykedésre. „A futball... akkoriban az országban szinte senki nem értette, mi történt a magyar labdarúgással. Beszéltek szakmaiatlanságról, pénzhányról, tehetségek hiányáról, de ebből a háromból semmi nem volt igaz. A focisták kapták a legmagasabb anyagi juttatásokat, és minden elvárásnak igyekeztünk megfelelni a körülmények kapcsán. Egyszerűen az a modell és rendszer, amely más sportágakban jól működött, valami miatt a fociban nem vált be úgy, ahogy szeretettük volna. Visszatekintve a korszakra, az 1982-es kijutás kisebb csoda volt, 1984 és 1986 viszont tényleg csalódás volt, minden szempontból.”³²⁸

Az OTSH elnöksége 1982 őszén értékelte a magyar sportvezetők nemzetközi szervezetekben végzett tevékenységét. A dokumentum szerint „Magyarország 55 nemzetközi sportszervezetnek tagja. 36 szervezetben van tisztségviselőnk, akik 95 tisztséget töltenek be, a tisztségek közül 28 a fontosabb (alelnök, főtitkár, elnökségi tag, végrehajtó bizottsági tag stb.). A 79 tisztségviselő közül 70 beszél idegen nyelveket, közülük 37-en párttagok.”³²⁹ A jelentés elmondta, hogy a tisztségviselők munkafeltételeinek megteremtése egyre több anyagi terhet rótt az OTSH-ra, és a tevékenységekkel járó kiutazások nem minden esetben voltak megoldhatók. Problémaként említették, hogy a szocialista országokkal való együttműködés sok esetben csak formálisnak mondható. Példának hozták fel a labdarúgó és súlyemelő szövetségeket, ahol „mindenki a saját nemzeti érdekeit tekinti elsődlegesnek, és kompromisszum esetén a szövetségesek érdekeit áldozza fel.” Feladatként említették, hogy harcolni kell a Baden-Badeni Kongresszuson megfogalmazottakért, főleg az üzleti szellem behatolása ellen a sport területére. Sérelemeztek, hogy néhány nemzetközi sportszövetségben kevés a szocialista tag, így azok csak a nyugati országok érdekeit veszik figyelembe. A javaslatok között a folyamatos káderutánpótlás egyeztetése mellett a legfontosabb, hogy az OTSH évente egyszer hívja össze a nemzetközi tisztségviselőket az aktuális kérdések megbeszélésének céljából.

Az elnöki értekezleteken többnyire a hiányosságokat, és nem a pozitívumokat emelték ki. Ez tanúskodhat egyfajta belső feszültségről is. A munkatervek végrehajtását például nagyban kifogásolta az elnökség. „A fő probléma a munkatervek végrehajtása során a színvonal, a minőség. Számos anyag rohammunkával készül el, az illetékesek későn kezdenek

---

³²⁸ Buda-interjú 2.

³²⁹ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- a magyar sportvezetők nemzetközi sportszervezetekben végzett tevékenységéről, 1982. szeptember

neki, nem akkor, amikor kellene. A főosztályok minden második hónapban tartanak munkaértekezleteket, ahol értékelik a munkatervek végrehajtásának állapotát.”³³⁰ A takarékosági intézkedések nem tették lehetővé a személyi állomány érdemi és minőségi bővítését, holott egyre bővült szinte valamennyi főosztály feladatköre. Ugyanannyi embernek kellett több munkát elvégezni, folyamatosan szigorodó ellenőrzési mechanizmusok mellett. Így egyre inkább felszínre kerültek a rendszer hiányosságai, és folyamatosan érződött egy újabb átszervezés szükségessége. Pozitívumként értékelték azonban a minősítési rendszer megváltoztatását, valamint az átigazolási szabályok korszerűsítését. Az év utolsó elnöki értekezletén a versenynaptár, a sportdiplomáciai terv, a kiutazási és fogadási rend, valamint az 1983-as költségvetéssel kapcsolatos beszámolók elfogadása történt meg. „A naptári események költségvetési keretében a bevételeket fölé, a kiadásokat pedig alátervezik. Ezt a gyakorlatot meg kell szüntetni.”³³¹ Ennek az elvnek a korábban történő felismerése sok fejfájástól megkímélhette volna a Terv-és Pénzügyi Főosztályt.

Az 1983-as év egy közös OTSH és MSZMP OTSH VB ülésel indult januárban. A közös értekezleten újra előkerült a testnevelés és sport fejlesztési koncepciója 2000-ig. Az észrevételek megtétele után arra jutottak, hogy a tervezett irány helyes, és „a testnevelés és sport szorosan összefügg az életszínvonallal és az életmóddal. Az anyagban helyes irányú a távlati célok keresése és megjelölése. A versenysportnál az első feladat az alapsportágak fejlesztése, ezek az atlétika, gimnasztika, úszás. A testnevelés és sport irányítási rendszere továbbra is maradjon állami és egységes.”³³² Annak ellenére, hogy több jelentés- főként a pénzügyi ellenőrzések- korábban felhívta a figyelmet az átszervezés felületességére és hátrányaira, az OTSH és a párt kitartott az állami irányítás fenntartása mellett. A szocialista sportmodellek hatékonyságának vizsgálata és továbbfejlesztése érdekében jelentést kérnek a csehszlovák és bolgár rendszerről. A jegyzőkönyv szerint ez azért volt szükséges, mert „meg kell vizsgálni, milyen a létesítmény ellátottság, hogyan részesedik a nemzeti jövedelemből a testnevelés és sport, mindez pedig kerüljön összehasonlításra a miénkkel.” A nyáron tartott értekezletek egyikén kiértékeltek a jelentést. Az OTSH vezetése a magyar modell sikerességét

---

³³⁰ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. október 22.

³³¹ MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. december 17.

³³² MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezlete és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1983. január 14.

látta az összevetésben, de kritikaként megjegyezte, hogy „a csehszlovákok gazdálkodási, valamint anyagi ösztönző rendszere hatékonyabbnak tűnik a miénknél.”³³³

Az 1983-as elnöki értekezleteken januárban és februárban is az ellenőrzések végrehajtását, a minősítési terv fontosságát és a bérgazdálkodás újragondolását hangsúlyozták. Ennek ellentmond, hogy a pénzhánytól függetlenül a tervezett bérfejlesztés mellett április 1-el soron kívüli bérkompenzációról született megállapodás a Pénzügyminisztériummal.³³⁴ Februárban elfogadták a sportlétesítményekkel kapcsolatos fejlesztési tervet is. Az elképzelés március 1-el határozat formájában jelent meg az OTSH Közlönyben. E szerint „1986 nyaráig az eddigiek mellett további négy stadion újul meg, országosan több mint húsz tornacsarnokot építünk és tízet újítunk fel, valamint sor kerül négy uszoda teljes rekonstrukciójára, ebből három a fővárosban valósul meg.”³³⁵ Érdeemes megfigyelni, hogy ez a határozat már nem volt összhangban az 1978-ban elfogadott infrastrukturális beruházási tervekkel, ahol sokkal több, majdnem háromszor ennyi létesítmény felújítását emlegették. Ezek mellett februárban további 15 szakedző kapott mesteredzői címet a magyar sportvezetéstől.

A sportvezetésnek egy nem várt tragédiával kellett szembesülnie: 1983. március 7-én Csanádi Árpád, a Magyar Olimpiai Bizottság főtitkára és az OTSH elnökhelyettese 60 évesen váratlanul elhunyt. Csanádi a hidegháború alatti évtizedekben Magyarország legjelentősebb nemzetközi sporttisztviselője volt, hiszen 1964-től haláláig állandó tagja volt a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak is. 1982-től már a NOB Végrehajtó Bizottságába is bekerült. Buda szerint „ha Magyarország nem a szocialista táborhoz tartozik, Árpád jó eséllyel pályázott volna a NOB elnöki címére is.”³³⁶ A megüresedett főtitkári pozícióra Schmitt Pált nevezték ki, aki korábban a Népstadion és Intézményei igazgatója volt. Schmitt elődjéhez hasonlóan a MOB főtitkáráként egyben az OTSH elnökhelyettese lett, miniszterhelyettesi rangban. Az OTSH egyúttal őt delegálta a Nemzetközi Olimpiai Bizottságba is Csanádi Árpád helyére.³³⁷ Schmitt gyors felemelkedése állítása szerint nem a politikai hűségnek volt köszönhető. „Sportpolitikai

---

³³³ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. július 1.

³³⁴ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. január 28.

³³⁵ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. február 18.

³³⁶ Buda-interjú 1.

³³⁷ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Jelentés az OTSH 1983. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1983. december

pályám úgy indult, hogy elődöm, Csanádi Árpád váratlanul elhunyt, és Buda István javaslatára engem neveztek meg utódjául. Én soha nem léptem be a pártba, pusztán a sport elkötelezett híveként tettem a dolgomat, és minden intézkedéssel a sportolókat és a magyar sportot igyekeztem segíteni.”³³⁸ Ezt az állítását alátámasztja az a tény is, hogy Schmitt személyi anyaga a pártanyagok és az OTSH iratanyaga között sem volt megtalálható, és még a plágiumbotránya idején sem tudták ezt rábizonyítani az újságírók sem. Korábban szinte képtelenség lett volna, hogy egy olyan ember kap vezető pozíciót a sportvezetésben, aki nem tagja az MSZMP-nek.

Az 1983-as nyár – a korábbiakkal összevetve - viszonylag eseménytelenül és nagy horderejű döntések nélkül telt el az OTSH-nál. Egy korábbi elképzelést teljesen levettek a napirendről, további átgondolatlanságra hivatkozva. A volt élsportolók bevonását a sportirányításba és a káderutánpótlás képzésbe 1982-ben mindenki támogatta, de Páder János szerint az anyag „nem kellő alaposággal került kidolgozásra.”³³⁹ A lakossági tömegsportjáról megyei szinteken jelentések készültek, a helyi vezetők előrelépésről számolnak be. Beckl Sándor elnökségéhez képest nagy különbség volt, hogy Buda István vezetése alatt már nem elégedtek meg a területi sportvezetők jelentéseinek ellenőrzés nélküli elfogadásával. Buda revíziót kért, amelyet az OTSH - módosítva az eredeti munkatervét - ősz végéig tervezett megejteni. Az első ellenőrzések szeptemberben indultak meg, és a beszámolók szerint „vannak megyék, ahol a jelentések alaposak voltak és szinte teljesen megfeleltek a valóságnak, de az első tapasztalatok szerint komoly hiányosságok fedezhetők fel Borsodban, Komáromban és Fejérben.”³⁴⁰

Októberben átfogó jelentés készült az 1984-es olimpiai előkészületekkel és az éremesélyekkel kapcsolatban. Páder János és Schmitt Pál is hangsúlyozta: az olimpián ezúttal a nyugati országok is részt vesznek, így minden sportág esetén az erők hatványozott mozgósítása szükséges az eredményes szereplés érdekében.³⁴¹ Az OTSH és a sportvezetés a jelentés szerint minimum 8 aranyérmet várt, összesen pedig 35 esetben említettek éremszerzési esélyeket. 1984 márciusáig kérték a szakszövetségeket a belső ellenőrzések lefolytatására és az

---

³³⁸ Schmitt-interjú 2.

³³⁹ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. július 14.

³⁴⁰ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. szeptember 16.

³⁴¹ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. október 14.

éremesélyek újbóli áttekintésére. A KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság szerepét Buda István külön hangsúlyozta, mert szerinte „a Los Angeles városában megrendezésre kerülő olimpiai játékok bel- és külpolitikailag is egyaránt kiemelt figyelmet érdemelnek a pártvezetés részéről.”

A december és az év vége ismét az összesítések és értékelések ideje volt. Az OTSH sportdiplomáciai tevékenységét főleg a szocialista táboron belüli kapcsolatok tekintetében értékelte pozitívnak. Az olimpiai előkészületekkel kapcsolatban újból kiemelték a szocialista országokkal való szoros együttműködés fontosságát. Elfogadták a feladat és munkaterveket, a kiutazási tervet, valamint a sajtótájékoztatók és konzultációk tervét. Tervbe vettek egy közös magyar-szovjet sportbizottsági ülést 1984 márciusára, ám ez a források szerint nem valósult meg. „Szükségesnek tartjuk, hogy a szocialista országokkal közösen vitassuk meg a legfontosabb tudnivalókat a Los Angeles-i olimpiára való kiutazás előtt.”³⁴² Találkozók helyett többnyire titkos politikai játszmák és levélváltások zajlottak.

Főként a Los Angeles-i nyári olimpiai játékok miatt 1984-ben a párt szerepe sokkal erőteljesebben érvényesült a sportirányításban 1984-ben, mint korábban bármikor. Az OTSH és a sportvezetés egy csapásra háttérbe szorult, ebben az évben tartották meg a legkevesebb elnöki értekezletet is. A döntések nagy része nem a sportvezetés berkein belül született meg. A szocialista országokkal korábban soha nem látott kapcsolati erősítés történt, amelynek nem csak a Barátság Játékokként elhíresült szocialista ellenolimpia képezte a részét. Az 1984-es sportdiplomáciai javaslatok között első helyen említették a Los Angeles-i nyári olimpiai játékokat és a Szarajevóban megrendezésre kerülő téli olimpiával kapcsolatos teendőket. „Magyarországon, elsősorban az olimpia miatt, az elmúlt évinél kevesebb világverseny és nemzetközi konferencia kerül megrendezésre”³⁴³ 1984 májusára vonatkozóan az 1983 decemberi tervezet két fontos eseményt is megemlített. A Gál Tibor által benyújtott és Schmitt Pál által elfogadott diplomáciai naptár az elnöki kiutazások terén májusra időzítette a szocialista országok sportszervezeteinek rendkívüli értekezletét a Szovjetunióba, az 1983. évi phenjani határozatnak megfelelően. Az elnöki szintű küldöttség látogatásánál szintén májusra időzítik a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Testnevelési és Sportbizottság elnökének

---

³⁴² MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Jelentés az OTSH 1983. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1983. december

³⁴³ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Javaslat az OTSH 1984. évi sportdiplomáciai tevékenységére, 1983. december

látogatását. Nem kijelenthető, hogy a legfelső körökben a szocialista bojkott már ekkor elkezdett szerveződni a Los Angeles-i nyári olimpiára, de tény, hogy az előkészületek terén gondoskodtak arról, hogy egy esetleges bojkott bejelentését még időben egyeztessék és közöljék minden állammal. Az 1983-as phenjani találkozón nem esett szó esetleges politikai kérdések megvitatásáról, a megállapodás 1984 májusára vonatkozóan sportszakmai értekezletről szólt. „A szocialista országok úgy határoztak, hogy 1984 májusában közösen konzultálnak a Los Angeles-i olimpiát érintő legfontosabb kérdésekről, a felkészülés eredményeiről és a kiutazás menetéről.”³⁴⁴

Az OTSH februárban egymás után két elnöki értekezletet tartott, de az olimpiai játékokkal kapcsolatban szinte egy kérdés sem merült fel. A hangsúly a minősítési terv végrehajtásán és az évközi jutalmazásokon volt. Az elfogadott 1985. évi költségvetési, beruházási és árubehozatali tervben két dolog is újdonságnak számított. Egyrészt jelentősebb mértékben megemelték a keretösszegeket, amire a korábbi években nem volt példa. Kérdés, hogy ezt már annak birtokában tették-e meg, hogy tudták: nem utazunk az olimpiára? Másrészt Maróti János elnökhelyettes jogszabályi engedélyt kapott arra, hogy „a költségvetési előirányzatot, beruházási keretet és a devizatervet szükség esetén módosíthatja. A tartalék jellegű előirányzatokat, a szükségleteket mérlegelve, ugyancsak átcsoportosíthatja.”³⁴⁵ Az olimpiai kiutazás nyilvánvaló, hogy rengeteg plusz költséggel járt volna. Az elmúlt éveket nézve ilyen mértékű bérfejlesztések és beruházási tervfejlesztések nem voltak megengedhetők. Dolgozatomnak nem a gazdasági tanulmányírás a célja, de nyilvánvaló, hogy a sportvezetés és a párt valahogyan és valahonnan extra forrásokat tudott előirányozni az 1985. évre. Ez pedig csak úgy volt lehetséges, hogy nagyobb kaliberű kiadásokat terveztek át, vagy vettek ki a tervekből. Gazdasági szemszögből nézve legfelsőbb körökben februárban akár már tudhatták, hogy a Szovjetunió bojkottra készül, és az olimpiai utazásból nem lesz semmi. „Május előtt mi nem tapasztaltunk semmit, a szovjetek bejelentése május 8-án minket is leforrázott.”³⁴⁶ Szinte biztosan kijelenthető, hogy Buda István kijelentése ebben a formában nem állja meg a helyét.

---

³⁴⁴ MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. szeptember 16.

³⁴⁵ MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. február 14. és Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. február 17.

³⁴⁶ Buda-interjú 2.

A soron következő elnöki értekezletre bő két hónap eltelte után, április 27-én került sor. Dacára annak, hogy a nyári olimpia egyre közeledett, ebben a jelentésben sem olvasható semmi az olimpiával kapcsolatos kérdésekről. A tudományos kutatások koordinációjáról, a központilag irányított sportegyesületek irányításának módosítási javaslatairól és az 1984. évi információs és tájékoztatási terv módosításáról születtek döntések és előterjesztések. A Politikai Bizottság ellenben két fontos ülést is tartott áprilisban, mindössze nyolc nap eltéréssel. Április 2-án arról számoltak be, hogy „a felkészülés zavartalanul zajlik, a sportágak többségében teljes küldöttséggel tudunk részt venni a Los Angeles-i nyári olimpián.”³⁴⁷ A jelentés szerint május második felére tűzték ki az olimpikonok fogadalomtételét, a Minisztertanácsot pedig május közepén tervezték tájékoztatni a felkészülés helyzetéről és a részvételről. A Központi Bizottság vezetésével tervezték lebonyolítani a sportolói ünnepélyes fogadalomtételt, ennek az időpontját is kitűzték, május 19-re.³⁴⁸ Látható, hogy a sportvezetés kezéből itt teljesen kivették a kontrollt, tehát egy felülről jövő utasítási rendszert használtak a döntések kommunikálására.

Április 10-én a PB továbbra is az indulást kommunikálta, szó sem volt távolmaradásról az ülésükön.³⁴⁹ Az MSZMP KB Testnevelési és Sportbizottsága tartott egy zártkörű ülést ugyanezen a napon, amin nem tudjuk, mi történt. Feltehetőleg a Politikai Bizottság határozataival kapcsolatban üléseztek. Hivatalosan továbbra is a részvétel mellett foglaltak állást. Az OTSH elnöksége egészen szeptember 7-ig nem tartott közös ülést, amelyet nagyon különösnek találtam. Az intézmény nyilván működött tovább, és a kevésbé jelentős, elsősorban tömegsporttal kapcsolatos feladatokat végezte, de az olimpia lezárulásáig szervezett ülést nem tartottak. A szeptember 7-i elnöki értekezlet emlékeztetője arról tanúskodik, hogy augusztus 31-én történt egy vezetői megbeszélés, amellyel kapcsolatban nem maradt fent dokumentum. Ez a megbeszélés azonban a szabadságolás rendjének kontextusában kerül elő, így hivatalosan valószínűleg nem az olimpiai kérdésekről tanácskoztak. Buda István az interjúkban erről az

---

³⁴⁷ 1984. április 2: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő előkészületekről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 907)

³⁴⁸ 1984. március 19: KB ülés jegyzőkönyv: Az olimpiai keret eskütétele, jelentés az olimpiai felkészülésről. (MNL OL M-KS-288f.7. csoport 692.ő.e.)

³⁴⁹ 1984. április 10: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő előkészületekről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 907)

időszakról egyáltalán nem beszélt, feltehetőleg nem is volt hajlandó nyilatkozni.³⁵⁰ Aján Tamás elmondása szerint „az OTSH-t nem vonták be megfelelően az egyeztetésekbe. A sportvezetők is sokszor utólag értesültek egyes nemzetközi hírekről. Egyedül a szovjet bojkottot közölték velünk azonnal, rendkívüli, zártkörű értekezleten. A magyar távolmaradás előkészítésén főként a PB és KB, valamint a KISZ KB tagok vettek részt.”³⁵¹

A szovjet olimpiai bojkott bejelentésére 1984. május 8-án került sor. Nem sokkal később valamennyi szocialista ország követte a Szovjetunió példáját, a magyar bejelentés május 16-án történt meg. A bejelentést Buda István tette meg. A szocialista országok ezt követően Prágában tartottak tanácskozást, amelyen részt vett Juan Antonio Samaranch NOB elnök is. A résztvevő országok egyértelműen kifejtették: megalapozottan döntöttek a távolmaradás mellett. Elmondták, hogy versenybírókat és technikai segítőket a költségek térítése esetén szándékoznak küldeni az olimpiára. A románok képvisellete közölte, hogy sportolóik részt vesznek a Los Angeles-i játékokon. A jövőre nézve aggodalmukat fejezték ki az 1988-as Szöuli játékokkal kapcsolatban, mondván, hogy „nem jó ötlet egy politikailag ennyire labilis helyszínre vinni az olimpiát.”³⁵² A sportvezetés részéről sem az OTSH, sem a MOB, sem az MSZMP KB Testnevelési és Sportbizottsága nem ülésezett hivatalosan a nyári hónapokban az 1984-es olimpia végéig. Júniusban a Politikai Bizottság kéri az OTSH-t, hogy az olimpia kérdésével „mérsékelten foglalkozzon, törekedjenek az esetleges belső feszültségek rendezésére.”³⁵³ Ezek mellett már május végén döntés született arról, hogy „június 1-augusztus 20-ig működjön operatív munkacsoport a KB Agitációs és Propagandaosztálya, a KB Párt és Tömegszervezetek Osztálya, a KB Külügyi Osztálya, valamint a KISZ KB és az OTSH képviselőinek részvételével.”³⁵⁴ A legfelsőbb sportirányítás 1984 nyarán tehát ennek a munkacsoportnak a kezében volt. Utasították a sajtót, hogy mértéktartóan számoljanak be az

---

³⁵⁰ Karle Gábor az interjú készítése kapcsán elmondta, hogy a felvételen is hallható módon Buda egyszerűen rácsapott a lábára, amikor a bejelentés utáni körülményekről próbált volna kérdezni tőle.

³⁵¹ Aján-interjú

³⁵² 1984. május 31: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő kérdésekről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 907)

³⁵³ 1984. június 5.: PB ülés jegyzőkönyv - Los Angeles-i olimpiával összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL OL M -KS-288f.5. csoport 912)

³⁵⁴ 1984. május 31: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő kérdésekről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 907)

olimpiáról, és az olimpia kezdetéig „a szokásosnál bővebben számoljanak be a hazai és a szocialista országokban zajló sportrendezvényekről.” Az operatív munkacsoport által végzett munkáról az OTSH későbbi elnöki értekezletein és az év végi beszámolóban sem találunk semmilyen részletet.

A Politikai Bizottság és az államszocialista rendszer legfelsőbb köre teljesen átvette a sportélet feletti irányítást pár hónapra, amely jelentősen befolyásolta az OTSH munkájának 1984. évi hatékonyságát. A decemberi összegző jelentésben elmondták, hogy „nem sikerült maradéktalanul az 1984. évi feladatterv végrehajtása. Ennek azonban egyértelmű oka, hogy a nyári olimpiai játékok és a kérdés rendezése nem várt kihívások megoldása elé állították a magyar sportvezetést. Ez a kérdés pedig prioritást élvezett az egyéb teendők mellett. Az OTSH elnöksége ettől függetlenül pozitívnak értékeli a főosztályvezetők beszámolóit.”³⁵⁵ Decemberben lezárult az olimpiával kapcsolatos bezúzott könyv ügye is. A vizsgálatot a Politikai Bizottság folytatta le, a jelentésben megállapítják, hogy „a kiadvány szerzőit, szerkesztőit és engedély nélküli előállítóit súlyos felelősség terheli.”³⁵⁶ Érdekesség, hogy a jelentést a Politikai Bizottságból az a Békesi László fogadja el, aki az olimpiai bojkottról szóló szavazáson tartózkodott.

Sokak szemében egyfajta szocialista ellenolimpiának számított a Moszkva által szervezett Barátság Játékok elnevezésű versenysorozat. 1984-ben így próbálták kompenzálni az olimpiától távolmaradó sportolókat, de természetesen ennek inkább politikai üzenete volt a sport helyett. A 3.5 és 3.6 alfejezetekben szeretnék majd részletesebben kitérni a játékok szervezésének körülményeire és előzményeire. A Barátság Játékokon való részvételt a Politikai Bizottság is előírta az OTSH számára június elején. Az ülésen elhangzottak alapján „az ellenséges propaganda felerősödött, és hatása a közhangulatban érezhető volt. A fejleményeket a Szovjetunió szavahihetőségének lejáratására, a szocialista országok szuverenitásának kétségbe vonására, és a magyar közvélemény nacionalista befolyásolására igyekeztek felhasználni.”³⁵⁷ A versenyek iránt különböző érdeklődés nyilvánult meg. A szocialista

---

³⁵⁵ MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. december 21.

³⁵⁶ 1984. december 11. PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984-es nyári olimpiáról szóló könyv ügyéről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 928)

³⁵⁷ 1984. június 5: PB ülés jegyzőkönyv - Los Angeles-i olimpiával összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL OL M -KS-288f.5. csoport 912)

országok mindegyike részt vett valamilyen versenyszámban, lehet azonban látni, hogy „Jugoszlávia, Kína és Románia csak egy-egy sportágban indította versenyzőit.”³⁵⁸ Részt vettek a versenyeken angol, amerikai, nyugatnémet és japán sportolók is, összesen 57 nemzet képviseltette magát. A május második felében megbeszéltekhez híven a szocialista országok „A” kategóriás versenyeket szerveztek, ahol igyekeztek a legmagasabb színvonalat biztosítani minden sportág esetében. Ez azonban nem mindig sikerült, sok sportágban a legnagyobb nevek hiányoztak, vagy csak korlátozott számban indultak.

A versenyeket nyolc szocialista ország rendezte, a legnagyobb terhet a Szovjetunió vállalta magára. Magyarországon négy versenyszámot rendeztek meg: kötöttfogású birkózás, vívás, műugrás és vitorlázás. A hazai versenyeken összesen 466 főt kellett vendégül látni. Magyarország sportolói a gyeplabda kivételével valamennyi sportágban rajthoz álltak. Huszonhárom sportágban összesen 320 fős küldöttség képviselte hazánkat. Ez a létszám harmadával nagyobb volt az olimpiára tervezettnél, de az olimpiai kvalifikációs rendhez képest itt több sportágban lehetett rajthoz állni. A jelentés szerint „néhány esetben elmaradtunk a várakozásoktól, de a sportágak többsége azt teljesítette, amit előzetesen elvártunk, így a teljesítménnyel elégedettek lehetünk.” A Szovjetunió ezt az eseményt a szocialista sportmodell igazolására használta. Propaganda szempontjából igyekeztek két legyet ütni egy csapásra. Kiemelték, hogy „a versenyek alkalmat adtak arra, hogy a sportolókat átsegítsük egy nehéz időszakon. E mellett az eredmények (olimpiai, országos és világcúcsok) azt bizonyítják, hogy a szocialista országoknak olyan felkészült versenyzőik vannak, akik eredményesen szerepeltek volna a Los Angeles-i olimpián is. Erre azonban az Amerikai Egyesült Államok kormánya és a LAOOC sajnos nem biztosított lehetőséget és egyenlő bánásmódot. Ezzel egy időben beigazolódott, hogy az olimpiai játékok színvonala a szocialista országok részvétele, eredményei nélkül nem lehetett teljes értékű.” Utóbbi kijelentés akkor lenne igazán érdekes és értékes, ha az 1980-as moszkvai olimpiától távol maradó országok is rendeztek volna egy hasonló sporteseményt, egyfajta „ellenolimpiaként”.³⁵⁹

---

³⁵⁸ MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- Jelentés a szocialista országok „A” kategóriás Barátság-versenyeiről, 1984. október 1

³⁵⁹ Az 1980-as évben főként amerikai vezetéssel szintén voltak kezdeményezések „alternatív sportesemények” terén az olimpiai játékok helyett (pl. a Liberty Bell Classic elnevezésű atlétikai verseny, vagy a USGF International Invitational tornasorozat), de ezek az események a résztvevő országok és sportolók számát és a versenyszámokat tekintve is kisebb események voltak az 1984-es „szocialista ellenolimpiához” képest.

A pártvezetés részéről nagyon fontos volt, hogy Magyarország szovjet felszabadításának 40. évfordulóját alkalomhoz illően ünnepeljék a sportban is. Maróti János előterjesztése szerint az ünneppsorozat már 1984-ben megkezdődtek, de 1985. április 4-e köré csoportosultak. Fontos szempont volt, hogy „szerény körülmények között, többletkiadások nélkül” rendezzék meg az eseményeket.³⁶⁰ A testnevelés és sport kapcsán egy sporttörténeti szimpóziumot terveztek, amely a magyar sport négy évtizedét mutatja be a felszabadulás után. Minden országos sportági szakszövetség külön ülésen emlékezett meg az évfordulóról. A sportpropaganda kiemelt részeként kiadványt szerkesztettek az elmúlt 40 év alatt épült sportlétesítményekről. Díszes fotóalbumot adtak ki az elmúlt negyven év olimpiai, VB és EB sikereiről és a legnagyobb sportolókról. A külföldi terjesztés és népszerűsítés érdekében idegen nyelvű leporellót is készítettek. A központilag kiemelt sportegyesületek külön ünneppsorozattal készültek 1985. április 4-re. Az OTSH által felügyelt lapoknak külön tervet kellett készíteni az ünneppalával kapcsolatban. Az OTSH minden programmal és tervvel kapcsolatban költségkeretet jelölt meg, amelyet „szigorúan be kell tartani, többletforrás ezekre nem igényelhető, a takarékosági intézkedések betartása miatt.” Az 1985-ben megtartott eseménysorozat a legkevésbé sem tudta elfeledtetni az 1984-es olimpiai bojkott negatív hatásait. Voltak sportolók- elsősorban labdarúgók - akik megtagadták az eseményeken való részvételt. Aján Tamás szerint „1985-ben képet kaphattunk arról a felszabadulási ünneppsorozat alatt, hogy politikailag bármilyen is volt az elmúlt 40 év, a sport területén Magyarország nagyon sikeres volt. Rengeteg sportemberben örökre túske maradt 1984 és Los Angeles kapcsán, de voltak olyanok, akik igenis meghatódva emlékeztek 1985. április 4-én.”³⁶¹

A nemzetközi sportkapcsolatok a nyugati országokkal eléggé elhidegültek, de a szocialista országokkal szorosabbra fonódtak. Az évi sportdiplomáciai jelentés is ezt hangsúlyozta. „A Los Angeles-i olimpia ügye szorosabbra fűzte együttműködésünket a szocialista országokkal. A közös ügyért való kiállás mellett az elmúlt évek legszélesebb körű párbeszéde indult meg a tagállamok szakszövetségei között.”³⁶² 1984-ben közös értekezletet tartottak a szocialista országok tömegsportot felügyelő elnökhelyettesei. Aján Tamás és

---

³⁶⁰ MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- javaslat hazánk felszabadulásának 40. évfordulójának méltó megünnepléséről a testnevelés és sportmozgalomban, 1984. szeptember

³⁶¹ Aján- interjú

³⁶² MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Jelentés az OTSH 1984. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1984. december

Kozmanovics Endre beszámolója szerint elsősorban a lakossági tömegsport és testedzés volt az értekezlet témája. A versenysport innentől egyre kevésbé volt hangsúlyos az OTSH feladatai között. 1985-re a házigazda szerepét Magyarország kapta meg. Ezzel kapcsolatban javasolták, hogy a téma „az ENSZ Nemzetközi Ifjúság Éve kapcsán az ifjúság testedzése és szabadidősportja legyen. Javasoljuk, hogy a tanácskozást Buda István nyissa meg, majd tartson fogadást. Javasoljuk, hogy a tanácskozásra kapjanak meghívót a párt KB és a KISZ KB illetékesei.”³⁶³ A sporttal összefüggésben tehát az ilyen események politikai találkozók is voltak, ahol a szocialista tömb nemzeteinek képviselői találkozhattak és tanácskozhattak. A szervezésben a Szabadidősport és Turisztika Főosztály, a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztálya és az OTSH Gazdasági Igazgatósága is részt vett. Az 1984-es sportdiplomáciai jelentés nem tért ki külön a „nyugati” országokkal való kapcsolatok értékelésére és összesítésére.

Az 1985-ös év jóval kevésbé viharos az OTSH történetében, mint az 1984-es volt. Ez az év főként a tömegsporttal kapcsolatos kérdések rendezéséről szólt. A versenysport szabályozásában kevés módosítás történt, nem találkoztunk jelentősebb átszervezésekkel vagy modellváltási ötletekkel. A korábbi évekkel ellentétben az 1985-ös információs és tájékoztatási tervet csak a február 1-i elnöki értekezleten fogadták el.³⁶⁴ A viharos 1984-es év teendői közül pár dolog átcúszott a következő évre. Február végén további módosításokat hajtottak végre a kiutazási és fogadási tervben is. Szorosabbra szerették volna venni a szocialista országokkal való sporttudományos együttműködést, ezért javaslatot tettek egy Koordinációs Tanács létrehozására.³⁶⁵ E mellett jelentést tettek az utánpótlássport 1984-es helyzetéről. Kiemelkedően jónak ítélik meg a helyzetet úszásban, labdarúgásban és atlétikában is. Az előző évi minősítési terv végrehajtásáról szóló jelentés elfogadása szintén átcúszott 1985-re, ez csak áprilisban történt meg. Sok hiányosságról számoltak be, ennek indokaként az olimpiai játékokat és a politikai körülményeket hozták fel. „A sportdiplomáciai és politikai feszültség megoldása felülírta az OTSH főosztályainak erre vonatkozó tervét.”³⁶⁶

---

³⁶³ MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- a szocialista országok tömegsportot felügyelő elnökhelyettesei tanácskozásának megrendezésére, 1984. december

³⁶⁴ MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. február 1.

³⁶⁵ MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. február 22.

³⁶⁶ OTSH XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. április 12.

1985-ben megjelent a szabadidősport fejlesztésével kapcsolatos utasítástervezet, amelyet az OTSH főosztályai dolgoztak ki. 1984 során az MSZMP KB szabadidősporttal kapcsolatos határozata megjelent a Népsport hasábjain is. Újdonságnak számított, hogy egy témával kapcsolatban meghallgattak minden beérkező észrevételt és kritikát. „A társadalmi vita során és az OTSH elnökségének megbeszélésein elhangzott észrevételek és javaslatok a jelenlegi tervezetben szerepelnek.”³⁶⁷ Feltehetőleg az államszocialista rendszer azt szeretne volna kommunikálni, hogy a döntési mechanizmusokban érvényesülnek a demokratikus alapelvek, és a társadalom véleményt formálhat a sporttal kapcsolatos kérdésekben. A Minisztertanács áprilisban elfogadta a határozatot. Fontos megemlíteni, hogy a szabadidősportra az intézkedés értelmében több anyagi forrás fordítható, és nagyobb volumenű infrastrukturális fejlesztéseket irányoztak elő a fővárosban és vidéken egyaránt.

A nemzeti olimpiai bizottságok szerepe az egész hidegháború alatt csak formális jellegű volt a szovjet tömb országaiban. 1985-ben az OTSH szeptemberi elnöki értekezletén javaslatot tettek a Magyar Olimpiai Akadémia létrehozására. Ezzel a lépéssel a MOB szerepét nem kívánták erősíteni, de egyfajta nemzetközi gesztust tettek a NOB felé. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság már 1949-ben döntött arról, hogy a coubertin-i szellemben szükséges egy „szellemi természetű olimpiai intézmény” létrehozása.³⁶⁸ Hogy mennyire mellőzött szervezet volt a MOB ezekben az évtizedekben, jól mutatja az a tény, hogy a MOA feladatköreinek leírásánál az első három pont szóról szóra megegyezik a MOB feladatkörével. A szervezet irányítását a MOB-ra bízták, de a TF szervezeti és működési szabályzatát kellett érvényesíteni. Az OTSH teljes felügyeletet gyakorolt a szervezet felett. A gesztus mellett, hogy szimpla formalitás volt, eléggé el is késett, hiszen 1961-től a nemzeti olimpiai akadémiák már közös tanácskozásokat is tartottak, amelyben Magyarországnak nem volt képviselője. A MOA előadói a magyar sportvezetők és a TF tanárai, oktatói közül kerültek ki. Programja a négyéves olimpiai ciklusoknak megfelelően lett kialakítva. A szervezet elnökének Schmitt Pált nevezték ki, a tagok között megtaláljuk Elbert Györgyöt és Bakonyi Károlyt az OTSH részéről. Dr. Keresztényi József személyében olyan ember is tagságot kap, aki a Nemzetközi Olimpiai

---

³⁶⁷ MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- utasítás tervezet a szabadidősport fejlesztésére, 1985. március 3.

³⁶⁸ MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- javaslat a Magyar Olimpiai Akadémia létrehozására, 1985. szeptember 10.

Akadémia tiszteletbeli tagja. A MOB-ot és minden intézményét továbbra is az OTSH részeként és alárendeltjeként kezelte az államapparátus.

1985 nyarán javaslattétel született az OTSH és a magyar sportdiplomácia kétoldalú kapcsolatainak bővítésére. Gál Tibor és Schmitt Pál közös előterjesztése arra irányult, hogy sok, már meglévő informális együttműködést megállapodási keretekbe foglaljanak. Első helyen említették Vietnámot és a Koreai NDK-t, de része volt a tervnek Spanyolországgal, az USA-val, Belgiummal, Svájjal, vagy éppen Mexikóval történő sportdiplomáciai megállapodás megkötése is. Érdemes kiemelni az USA-val tervezett együttműködés indoklását. „Az Egyesült Államok, mint a sportnagyhatalmak egyike, mindenképpen megkülönböztetett figyelmet érdemel. Olimpiai bizottsági szinten kell kezdeményezni a kapcsolatok szerződésbe foglalását. A Szovjetunió a napokban mintegy 14-15 sportágra kiterjedő egyezményt írt alá Moszkvában az amerikai sportvezetőkkel.”³⁶⁹ Érdemes kiemelni, hogy 1985. március 11-től a Szovjetunió vezetője már Mihail Gorbacsov, akinek a vezetése alatt a keleti tömb nyitni kezdett a sportbéli együttműködések terén is a nyugat felé.

Az 1985-ös év őszi időszakában nem történtek további nagy horderejű diplomáciai és sportpolitikai változások. Októberben a sportolók átigazolási szabályzatát csak elvi szinten módosították. Irányelvként fogalmazzák meg, hogy „szabadabbá kell tenni a fiatal sportolók igazolását”, de nem fogalmaznak meg konkrét határozatot ezzel kapcsolatban.³⁷⁰ Sor került a jutalmazási keretösszegek megállapítására is. Az 1986-ban felhasználható gazdasági keretösszegek terén ismét szabad kezet kaptak a főosztályvezetők. Az új határozat értelmében a terven felüli kiadások terén a főosztályvezetők javaslatokat tehetek, amit az elnökség soron kívül engedélyezhet. A központi sportegyesületekkel kapcsolatban az intézkedés kiemelte, hogy „fokozottan ellenőrizni kell a kötelezettség-vállalások és szerződések rendjét.”³⁷¹ Az afganisztáni 1979-es szovjet intervenció és a Gorbacsov hatalomra kerülése közötti periódus korábban soha nem látott dinamikus fejlődést hoztak a nemzetközi kapcsolatok terén Magyarország számára.³⁷²

---

³⁶⁹ MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- javaslat kétoldalú kapcsolatok bővítésére, 1985. augusztus 8.

³⁷⁰ MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. október 4.

³⁷¹ MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. november 29.

³⁷² *Békés Csaba*: Enyhülés és emancipáció, Osiris Kiadó, Budapest, 2019, 306.

1986-ban az első elnöki értekezletet nagyon későn, február 21-én tartották. A jegyzőkönyvben nem került megemlítésre, hogy ennek mi az oka. A minősítési terv elfogadása mellett javaslattétel született a versenysport középtávú fejlesztési tervére. Az átszervezés előtti intő jelnek számított, hogy az OTSH káderhatásköreinek módosításáról szóló javaslatot az elnökség levette a napirendről. A középtávú fejlesztési tervvel kapcsolatban Páder János előterjesztése kiemelte, hogy „a sportágak csoportosítása tovább bontható, és a feladatok alapján változzon a besorolás. Lényegében három csoport maradjon, pontosított kritériumokkal. Feltétlenül szükséges tisztázni, hogy központi támogatást miért és mihez adunk. A támogatás irányultságát a feladatok alapján kell meghatározni.”³⁷³ Ez a kijelentés két dologról árulkodhat. Elbert György részletes beszámolójának fényében feltételezhető, hogy korábban az OTSH adott úgy központi támogatást egy-egy meghatározott célra, hogy nem készült részletes tanulmány, esetleg költségtervezet a beruházással kapcsolatban. Másrészt lehetséges, hogy sokszor nem voltak pontosan megindokolva a támogatások mértékei, esetleg ennek a megtagadása.

Tisztán látszik, hogy a politikai okok miatt az OTSH átszervezése gazdasági szempontok miatt is szükséges volt. A túlközpontosított, de mégis szerteágazó bürokrácia ezek szerint nem tudta maximális hatékonysággal kiaknázni a pénzügyi lehetőségeket, és nem tudta maradéktalanul a megfelelő célokra használni ezeket. Erre hívta fel a figyelmet az a javaslat is, amely az OTSH káderhatásköri szabályozását elavultnak tartja. „Az OTSH 1973-ban jóváhagyott SZMSZ-e már nem tükrözi az apparátus tényleges helyzetét, elavult. Önálló csoportok, munkatársi pozíciók jöttek létre, a változásokat az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata nem követte.”³⁷⁴ Egyik fő célként jelölik meg, hogy a kinevezési, felmentési és döntéshozatali jogkörnek jobban kell alkalmazkodnia a szervezeti hierarchiához. A március 14-i elnöki értekezleten újabb kritikák merülnek fel. A testnevelés és sport 1986-1990-ig tartó fejlesztési koncepcióval kapcsolatban kiemelik, hogy „a jelentésben a számadatok a szabadidősport területén nem egyeznek meg a népesség rendszeres testedzésére vonatkozó értékelő megállapításokkal.”³⁷⁵ Hangsúlyozták emellett a VII. ötéves terv fejlesztési

---

³⁷³ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. február 21.

³⁷⁴ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Előterjesztés- javaslat az OTSH káderhatásköreinek módosítására, 1986. február 26.

³⁷⁵ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. március 14.

koncepcióinak betartását, valamint a PB és a Minisztertanács határozataiban megjelölt feladatokat. A finanszírozási korszerűsítés terveiről is szó esik. Itt kerül először szóba, hogy „a bevételek terén nagyobb gazdálkodási szabadság lenne szükséges.” A Pénzügyminisztérium, komplex állami szervezet révén valószínűleg nem láthatta át teljesen az OTSH belső gazdasági prioritásait. A belső konzultáció és utasítási rendszer a legfontosabb kérdésekben hatékonynak bizonyult, de sok olyan dologra költhettek, amelyek az OTSH és a sportvezetés terveinek szempontjából feleslegesek voltak. Ezek a problémák vezettek el az átszervezéshez, amelynek fő érve a gazdasági ésszerűség és stabilitás lett.

Elméleti síkon, 1986 tavaszán már írásban is felmerült a gazdasági modellváltás és átszervezés ötlete. Az ország ekkora már javában benne volt abban az adósságszpirálban, amely nagyon nehéz helyzetbe hozta a nemzetgazdaságot. Maróti János elnökhelyettes vezetésével a főosztályvezetők megtárgyalták a Gazdasági Főosztály javaslatát. Szűcs-Gáspár György főosztályvezető korábban levelezett ez ügyben Buda Istvánnal, amiből kiderült, hogy megbeszéléseket folytatott a Pénzügyminisztérium és a Minisztertanács illetékeseivel.³⁷⁶ Legnagyobb problémaként azt nevezték meg, hogy „a sport finanszírozási nehézségeit megítélésbeli, és szemléletbeli hibák sorozatára kell visszavezetni. Társadalmi szinten sokszoros árat kellett fizetni az e területeken megtakarított eszközökért, elsősorban a társadalombiztosítás és egészségügyi ellátás területén a kiadások növekedésével és a meg nem termelt nemzeti jövedelemmel.”³⁷⁷ A kiadások tehát jóval a bevételek fölé nőttek, amely hosszú távon hatalmas hiányhoz vezetett. Fő problémaként említették meg, hogy a sporteszközök beszerzése főként tőkés keretek között oldható meg, növekvő árak mellett. Ez a devizakeretek korlátozottsága és a belföldi árak növekedése miatt elégtelen ellátási színvonalat hozott maga után. Sürgető feladatként nevezték meg, hogy plusz bevételeket találjanak. Erre egyik eszközként a televíziós jogdíjak növelését határozzák meg, amely teljesen nyugati módszernek minősül. Tisztázzák, hogy az állami keretösszeg erősen korlátozott, ezért plusz forrásként bevonják a sportfogadásból származó bevételeket is a finanszírozásba. Felvetődnek adóemelési

---

³⁷⁶ „Az elnöki megbeszélésen megállapodtunk, hogy a gazdasági átalakításról kikérem a Pénzügyminisztérium és a Minisztertanács véleményét. Ezt március 2-án, zártkörű megbeszélésen megtettem. Úgy látják, hogy még kicsit korai a váltás, de hosszú távon nélkülözhetetlen. A javaslatokat mielőbb meg kellene vitatni az OTSH elnökségének, valamint a KB-val és a PB-vel is konzultálni kellene.” MNL OL XIX-J-14-b-149. doboz: OTSH és Buda István levelezési anyaga, 1986

³⁷⁷ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Előterjesztés- gondolatok a testnevelés és sport finanszírozási rendjének korszerűsítéséről, 1986. március

és adókedvezményi ötletek is, előállnak egy speciális sportcélú adó bevezetésének ötletével, de az április 14-i elnöki értekezleten még közvetlenebben fogalmazzák. Elhangzik, hogy „a gazdasági stabilitás hosszú távú megteremtéséhez alapvető átalakítások szükségesek a sportirányításban.”³⁷⁸

1986-ban a magyar sportirányítás teljes átszervezésen ment keresztül. Az OTSH, mint legfőbb sportért felelős szervezet megszűnt, helyét az Állami Ifjúsági és Sporthivatal vett át. Elnöke Deák Gábor lett egészen 1989-ig. A modell annyiban nem változott, hogy az ÁISH elnöke egyben a MOB elnöke is lett. Az olimpiai bizottság tehát nem kapta vissza a szuverenitását. Az Állami Ifjúsági és Sporthivatal 1986. július 1-el jött létre. Buda Istvánt, az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnökét 1986. június 17-el küldték nyugdíjba, a fennmaradó napokra Schmitt Pál és Maróti János elnökhelyetteseket bízták meg az elnöki jogkör gyakorlásával.³⁷⁹ A sportképzés területén már hamarabb megindult az átszervezés: májusban javaslat született a Testnevelési Főiskola megreformálására is. Elfogadták az alapozó képzés erősítését, a képzési rendszer nyitottabbá tételét, valamint az erőteljesebb szelekciót. Az OTSH elnöke „a képzési rendszerrel kapcsolatos döntési hatáskört a szakmailag illetékes elnökhelyettesre,” vagyis Schmitt Pálra ruházta át.³⁸⁰ 1986 végén az ÁISH „feszített tempójú, de eredményes átalakításról” számol be, amelyben a legnagyobb kihívást a gazdasági modellváltás, annak további kidolgozása és betartása jelentette. A sportirányítás vezetésébe sok új személy bekerült, köztük Pongrácz Antal, Tibor Tamás, Varga-Sajbán László és Rákossy Csaba. A régi elnökségből Páder János és Maróti János is kikerült.³⁸¹

Az 1986-os átszervezés előkészítésének egyik fontos lépcsőfoka volt, hogy a támogatási keretrendszer és rendet is megváltoztatták. A gazdasági modellváltásokat tekintve 1973 után ez volt a legnagyobb horderejű változás a sportirányítást tekintve. A szakosztályok és sportszervezetek alaptámogatásnak arányát 50%-ra csökkentették, az eredményességi támogatás aránya pedig 1987-től kezdődően évről évre 10%-kal nőtt volna. Nem véletlen, hogy

---

³⁷⁸ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. április 17.

³⁷⁹ MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Jelentés az Állami Ifjúsági és Sporthivatal feladat- és hatáskörének kimunkálásáról, 1986. július 9.

³⁸⁰ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Vélemény a Testnevelési Főiskola képzési rendszerének és intézményi struktúrájának fejlesztésére tett javaslatra, 1986. május

³⁸¹ MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az ÁISH 1986. december 22-i vezetői értekezletéről

épp az eredményességet nevezték meg döntő tényezőnek, hiszen ez az 1976-os olimpiától kezdődően folyamatos téma volt. A labdarúgás nagyreményű, de végül csalódást keltő VB szereplései csak erősítették az elmozdulást ebbe az irányba. A tervek szerint ez 1990-re azt jelentette, hogy a teljes támogatási keretösszeg mindössze 50%-a járna alaptámogatásként az egyesületeknek, míg a fennmaradó százalékra minden szakosztály és klub az eredményesség alapján lenne jogosult. Ez a megreformált rendszer úgy vélem, sok szempontból nehezebb helyzetbe hozta a kisebb egyesületeket.

A sportteljesítmények elismerését az új modell elméletileg jobban kiemelte, de a gyakorlatban erre továbbra is inkább a nagyobb egyesületeknek voltak jó esélyei. Habár az 1986-os reform kapcsán hangsúlyozták, hogy „szakítani kívánnak a kedvezményezett fővárosi és vidéki nagy múltú egyesületek anyagi előnybe részesítésével, és a támogatási rend ezen sémájával szélesíteni szeretnék a kedvezményezettek tényleges körét”³⁸², ezzel a módosítással épp az ellenkező hatást érték el. A korábban „kiemelt sportegyesületként” kezelt klubok továbbra is nagyobb százalékkal és valószínűséggel részesültek az állami támogatásból, és mivel ez a séma sem piaci alapon működött, a sportolók anyagi juttatásainak érdemi növelésére ezután se volt mód. Gazdasági szempontból elmondható, hogy „Lengyelország és Magyarország ekkora már szinte kezelhetetlen pénzügyi nehézségekkel küzdött. A gyengülő hatalom e két országban szélesre tárta a rendszerváltás számára a kaput.”³⁸³ Már 1975-től érzékelhető volt a folyamatos ellátási zavar, amelyet a kétszeri olajárrobbanás csak fokozott, a sportban is. A Kádár-korszak gazdasági reformjainak harmadik hulláma 1985-ben átmenetileg lefékeződött, de a Moszkvából érkező zöld jelzések után a pártállam a gazdaság élénkítése és a lakossági fogyasztás hitelekkel finanszírozott növekedése mellett döntött.³⁸⁴ A gazdasági átalakulások 1986-ra hozták meg a sportirányítás teljes átszervezését. Ebben a rendszerben a sportegyesületi szakosztályok (az ábrában: SE SZ.o rövidítéssel jelölve) a szakszövetségi eredményességi értékelő rendszer alapján részesedhettek abból a támogatási keretösszegeből, amelyet az eredményességi támogatásra szántak.

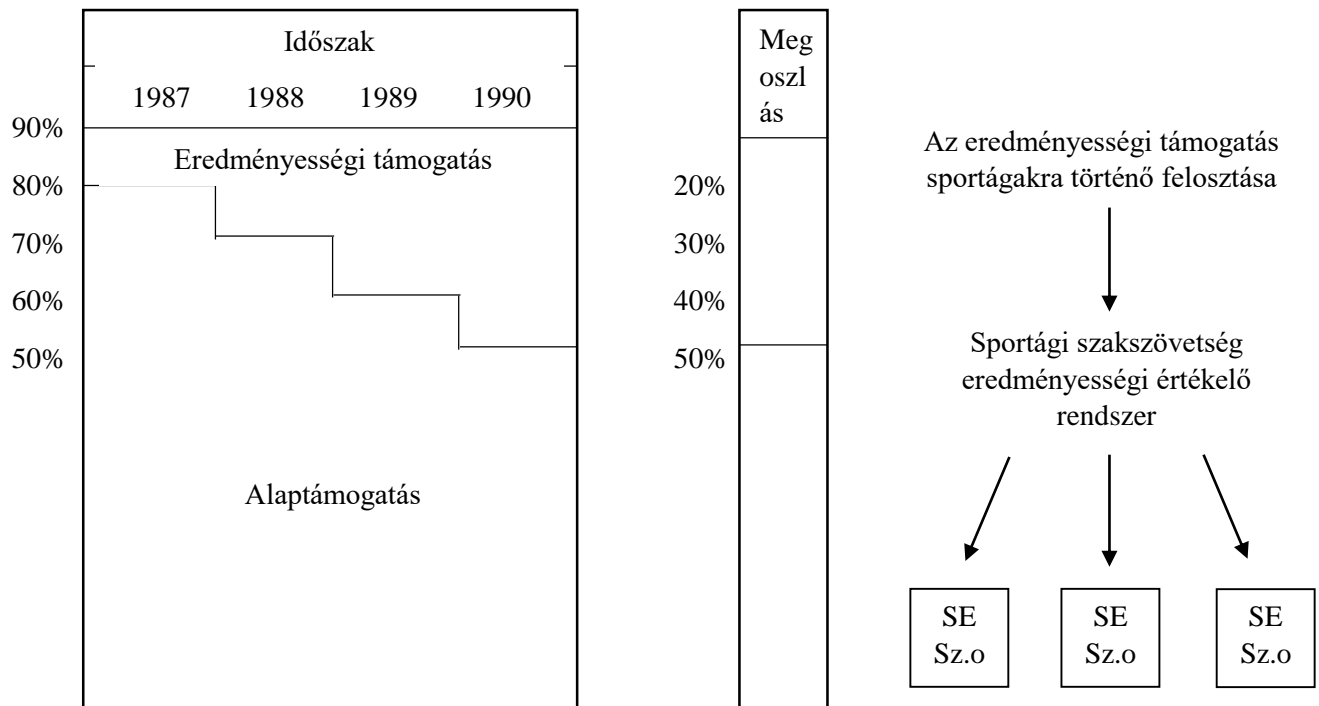
---

³⁸² MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Jelentés az Állami Ifjúsági és Sporthivatal feladat- és hatáskörének kimunkálásáról, 1986. július 9.

³⁸³ *Borhi László*: Nagyhatalmi érdekek hálójában, Osiris Kiadó, Budapest, 2015, 402.

³⁸⁴ *Romsics Ignác*: Történelem, történetírás, hagyomány, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 121.

A támogatási rend sémája³⁸⁵

A sportirányítás teljes átszervezésének több oka is volt. Úgy tűnik, hogy az OTSH és a direkt irányítás alá vont sportvezetés a közép és hosszútávú sportpolitikai célokat csak részben tudta megvalósítani. Az időnként kedvező részeredmények mellett a rendszernek a kezdetektől fogva voltak hiányosságai, amiket – legfőképpen pénzügyi forráshiány miatt- nem tudtak megfelelően orvosolni. A centralizált vezetés, főképp 1978-ig nem tudta megfelelően ellenőrzése alá vonni a főosztályokat és az ott zajló munkát. Ezért a színvonal sokszor hagyott kívánni valót maga után. Az olimpiai szereplések nem mondhatók sikertelennek az OTSH fennállása alatt, de a trendekből látszódott, hogy a szocialista modell nem tudott lépést tartani a nyugati országok sportban tapasztalható fejlődésével. Egyes sportágak fejlesztési törekvései kifejezetten hatásosnak bizonyultak, de a labdarúgás hanyatlását a sorozatos reformkísérletek és az anyagi ösztönző rendszer állandó formálása sem tudta megállítani. Az alaptámogatások túlzott mértéke, és a differenciálás átgondolatlansága néhány korábbi sikersportágat is átmeneti hanyatlásnak indított. Az 1984-es fokozatosan élénkülő nemzetközi sportdiplomácia az OTSH és a MOB egyik legnagyobb közös érdeme. A Los Angeles- játékok szovjet vezetésű bojkottja azonban jelentős károkat okozott a magyar sportdiplomáciában is.

³⁸⁵ MNL OL XIX-I-14-b 193. doboz: Javaslat a sportegyesületek támogatásának új rendjére, 1986. október

Habár a szocialista országokkal való együttműködés 1973 után egyre szorosabbá vált, a tartós fejlődéshez hiányzott a nyugati országokkal való szorosabb kooperáció, ami a hidegháború miatt egyszerűen nem volt lehetséges. A párt totális kontrollja miatt sokszor születhettek szakmaiatlan döntések, de a sportot alapvetően hozzá értő, tapasztalt szakemberek irányítására bízták. Habár egyre több sportolónak nyílt lehetősége külföldi tapasztalatszerzésre, szerződéses formában, ezek a döntések sokszor politikai, és nem szakmai alapon születtek. Hasonló volt a helyzet tanulmányi juttatások, lakás és gépkocsi támogatások, vagy bármilyen más kedvezmények megadása esetén. A propaganda, mint nélkülözhetetlen pártállami elem, a hazai és nemzetközi sportdiplomáciában is folyamatosan jelen volt ebben a 15 évben. „Alapvetően nem volt rossz dolgunk, de a nemzetközi kategóriájú sportolók, akik rendszeresen jártak külföldön, tudták, hogy le vagyunk maradva. Főként infrastruktúrában, fizetésekben. Egyre több pletyka kapott szárnyra, ami demoralizáló volt a sportolókra, főleg a labdarúgókra nézve. A sajtó és a média azonban már akkor is sztárként kezelt minket, a legjobb a sportolókat, és főként az egyéni sportágakban igyekeztek mindent megadni. A sportvezetők – politikától függetlenül- igyekeztek mindig támogatni minket, amire sokszor volt lehetőségük, de néha felülről megálljt parancsoltak nekik.”³⁸⁶

2.5 MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság

Az MSZMP Központi Bizottsága mellett 1973-tól kezdve működött egy Testnevelési és Sportbizottság, amely az OTSH-val szoros együttműködésben végezte munkáját, elsősorban a tömegsportra koncentrálódva. A Bizottság működéséről 1980-ig találunk forrásokat. A szervezet hivatalos feloszlásáról vagy megszüntetéséről nincs pontos információ, de a működése Buda István OTSH elnöksége alatt 1978-tól biztosan vesztett a jelentőségéből. Ennek elsődleges oka az, hogy Buda vezetésével az OTSH szigorította az ellenőrzést és kontrollt minden területen, amellyel sikerült hatékonyabbá tenni a sportirányítást és a feladatok végrehajtását. A Bizottság 1979 után is megmaradt, de működése forráshiány miatt nem rekonstruálható megfelelően. Ez után csak utalásokat tesznek a szervezetre az emlékeztetők, előterjesztések és határozatok, és iratokat a MOB anyagai között sem találtam. A szervezet létrehozása szovjet mintára történt. Az MSZMP KB TSB valójában az OTSH „társintézménye” volt, már az 1950-es években az OTSB nevében is szerepelt a „Minisztertanács mellett működő” jelző az elnevezésben.

---

³⁸⁶ Magyar-interjú

A Testnevelési és Sportbizottság szerepe elsősorban az volt, hogy a Politikai Bizottságot és a Központi Bizottságot külön, direkt módon is tájékoztassa néhány kérdésben. Ez azért volt nagyon egyszerű, mert a tagok között sok személy van, aki egyben a PB és KB, vagy KISZ-KB tagja is volt. Számos olyan iratot, előterjesztést és határozatot találunk, amelyek a MOB és az OTSH működése és döntései kapcsán kiküldésre kerülnek. Elsősorban az iskolai és katonai neveléssel kapcsolatos dokumentumokról beszélünk. Az MSZMP szervei is folytattak vizsgálatokat és tettek javaslatokat a tömegsporttal és élsporttal kapcsolatban, van rá példa, hogy ezek az iratok a Testnevelési és Sportbizottság elé kerülnek először, és csak azután látja őket az OTSH vezetése. A katonai egyesületek és a katonaság sportolási lehetőségeinek bővítése jó példa erre. Egy jelentés szerint „a bevonultak 35-40%-a KISZ tag, és egy-egy bevonuláskor kb. 650-700 párttagot találunk.”³⁸⁷ Úgy vélték, hogy a nevelő munkában jelentősebb szerepet kell tulajdonítani az ideológiai képzésnek, ezzel együtt pedig a sportolási lehetőségek biztosításának. Ennek érdekében jelentős fejlesztések történtek az objektumok és eszközök terén. „Több mint 1300 korszerű, új tantermet hoztunk létre. Nagy számban épültek szabadtéri sportkombinátók. Az 5 éves terv végére valamennyi helyőrségben rendelkezünk ilyennel. Ugyanakkor hiányoznak tornatermek, uszodák, amelyeket megfelelő számban a következő tervidőszakban tervezünk megépíteni.”³⁸⁸ Törekvést látunk tehát az infrastrukturális hiányosságok pótlására, ez pedig egészen 1986-ig végig nagyon fontos kérdés lesz. 1978-ban azt láthatjuk, hogy a helyzet sokat javult öt év alatt, de még mindig nem volt kielégítő. „Lő-és gyakorlóterek szempontjából teljes a lefedettségünk, az uszoda és tornaterem építések terén viszont még mindig van hová fejlődnünk. Stabil infrastrukturális háttér nélkül a nevelő-oktató munka nem lehet teljesen sikeres.”³⁸⁹

Az 1973-as év a sportirányítás megreformálásáról szól, amely alól az ifjúság nevelése sem volt kivétel. Az ifjúsági törvény jelentősebb módosításokon ment keresztül. A szempontok kialakításánál „abból az alapelvből indultak ki, hogy az ifjúság a társadalom része, alapvető érdekei azonosak a társadalom érdekeivel, de ugyanakkor az életkori sajátosságaikból és a

---

³⁸⁷ MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz, Jelentés a KB Ifjúsági Bizottságának a Magyar Néphadseregben a katonafiatalok körében folyó nevelő munka néhány kérdéséről, 1973. december 4.

³⁸⁸ MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz, Jelentés a KB Ifjúsági Bizottságának a Magyar Néphadseregben a katonafiatalok körében folyó nevelő munka néhány kérdéséről, 1973. december 4.

³⁸⁹ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz, Jelentés a KB Ifjúsági Bizottságának az öt éves terv keretein belül végzett infrastrukturális fejlesztésekről, 1978. december 3.

társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyzetükből adódóan sajátos problémái is vannak. Ezek például a pályakezdés, munkahelyi beilleszkedés, családalapítás, szabadidő töltés. Az ifjúsági igények kielégítése egyrészt az általános gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósítása útján, másrészt külön támogatások segítségével oldhatók meg.”³⁹⁰ A kiemelt feladatok között a határozat negyedik pontja a szabadidő eltöltésének lehetőségeit kívánta részletezni, különös tekintettel a fiatalok fizikai teljesítőképességének javítására. A sportvezetés még több sportolásra és az utánpótlás nevelésben élsportra fogható fiatal szerett volna, de ez a felismerés is jól mutatja: első lépésben a tömegsport lehetőségeit kellett bővíteni, fejleszteni. Az élsportban végbemenő professzionalizálódási folyamatok a kommunista blokkon belül is éreztették hatásukat, felhívva egyúttal minden ország figyelmét arra, hogy fejlesztések és professzionalizálódás nélkül az élsport és a tömegsport is le fog maradni a nemzetközi versenyben és az összevetésekben.³⁹¹ A határozat fontosnak tartotta az „üzemi demokrácia” intézményét, amely fórumokat, ifjúsági parlamenteket és önkormányzatokat emlegetett, természetesen központi kontroll alatt, a KISZ szellemiségében. A dokumentum szerint a Testnevelési és Sportbizottság elsősorban „a munkásifjúság közművelődéséért és sportolásáért” kezekedik, céljuk, hogy a lakótelepeken sportolásra, mozgásra alkalmas sportudvarok, játszóterek épüljenek. Ezek mellett biztosítani kell, hogy „az ifjúsági tömegsport a központi költségvetésből juttatott sport-támogatás növekedésével arányosan részesüljön.” Nem véletlen, hogy a Sportbizottság a KB-hez fordult, hiszen a gazdasági feltételek között szerepelt, hogy az akkori kb. 4.500 férőhelyes ifjúsági létesítmény hálózatot 12.000 férőhellyel bővíteni kell. A tömegsporton belül nem felejtkeztek el a turizmusról és az üdültetésről sem: ifjúsági turisztikai központok létrehozását szorgalmazták, az úttörőturizmus kapcsán pedig a határozat kiemelték, hogy úgy kell megszervezni a folyamatokat, hogy egy-egy gyermek legalább két évente táborozhasson.

A versenysport fejlesztésével kapcsolatos kérdésekről a Bizottság is értesült, de ebben az esetben az volt látható, hogy az OTSH és elnöksége által már megtárgyalt verziót kapták kézhez, és a Bizottság részéről javaslatétel sem történik.³⁹² A Bizottság fennállása során 1976-

---

³⁹⁰ MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz Az ifjúsági törvény végrehajtásának távlati feladatai: ifjúságpolitikai szempontok az V. ötéves terv kidolgozásához, 1973. december 1.

³⁹¹ *Markovits, A.S. & Rensmann, L.*: Gaming the World i.m. 255.

³⁹² MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai, 1975. január 24.

ban, 1980-ban és 1984-ben rendeztek olimpiát, a felkészülésről és a tapasztalatok összegzéséről az akkori elnök, dr. Beckl Sándor is beszámolt.³⁹³ Bár a káder és személyzeti munka vizsgálata nem szerepelt soha az elsődleges tevékenységek között a Bizottság működése során, előfordult, hogy ők írták meg a vizsgálati tervezetet erre. Az ilyen vizsgálatok kiterjedtek „az OTSH apparátus, a központi intézmények, a megyei sporthivatalok, a kiemelt sportegyesületek vezető állományú dolgozói káderösszetételének megítélésére.” Érdekesség, hogy az ilyen vizsgálatokra általában fővárosi és állami PB tagokat küldtek, az OTSH képviselőjében pedig ennél az átvilágításnál is dr. Szatmári István, vagy később más elnökhelyettes volt jelen, egyedüli OTSH tagként.³⁹⁴

Az iskolai tömegsport és az ifjúság testnevelésének kérdése az 1970-es évek elejétől nagyon fontos szerepet kapott az OTSH hatáskörébe tartozó dolgok között. A fiatalok sportolása osztályadalmi kérdésként volt megjelölve, hiszen „csak egészséges, edzett ifjúság tud maradéktalanul eleget tenni a szocializmus építésével és védelmével kapcsolatos társadalmi elvárásoknak.”³⁹⁵ Természetesen az iskolai testnevelés fejlesztése kapcsán is hosszú távú tervekben gondolkodott az államapparátus. Az OTSH és a Minisztertanács is a versenysport potenciális utánpótlásának tekinti az iskolákban sportoló gyerekeket, 1975-ben pedig átfogó fejlesztési terv készült a versenysport utánpótlás nevelésének fejlesztésére. 1963-ban tartották az első ilyen jellegű átfogó értékelést, azóta a sportvezetés legkésőbb háromévente ezt felülvizsgálta és kiegészítette. A legnagyobb eredménynek azt tartották, hogy az addig eltelt 12 év során a legfiatalabb, 6-10 éveseket is bevonták a fejlesztésbe, és „az új módszertanokat sikerült – kissé vontatottan és nehezen- beépíteni.” Kiemelték azonban, hogy „a sportegyesületek többségében továbbra is korszerűtlen módszereket alkalmaznak, amely nehezíti a minőségi utánpótlásképzést valamennyi szakágban.” A 6-18 éves iskolai tanulók útját a válogatottig egy kiváló ábra is szemlélteti, amelyet az OTSH az államapparátus elé tár, ajánlasként.³⁹⁶ A Testnevelési és Sportbizottság KB tagjai részéről ellenszenvet váltott ki az a

---

³⁹³ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Jelentés a montreali Olimpiai Játékokra történő felkészülés helyzetéről, 1976. május 27. dr. Beckl Sándor

³⁹⁴ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Vizsgálati terv az OTSH és központi szerveinél, a káder- és személyzeti munka ellenőrzése, 1976. március 18.

³⁹⁵ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Intézkedési terv az iskolai testnevelés és az ifjúsági tömegsport fejlesztésére, 1976. április 15.

³⁹⁶ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai, 1975. január 24. (melléklet, ábra)

gondolat, hogy a 6-10 éves korosztályt is bevonják a modellbe, ezért első lépésben a határozat nem foglalja magában ezt a korcsoportot. Csak később, egy 1979-es módosítással rögzítették, hogy az utánpótlássportban kiemelten kell foglalkozni a legfiatalabb iskolás generációval is.³⁹⁷

A kiemelt sportegyesületek bázisszerveivel az OTSH a munka hatékonyságának javítása érdekében szorosabbra fűzte az együttműködést. 1976-ra már kiütköztek azok a hiányosságok, amelyek a sportegyesületek és a sportirányítás kommunikációja és a fejlesztések területén jelentkeznek. A Testnevelési és Sportbizottság részére az előterjesztéseket általában maga az elnök tette meg. Már ez a dokumentum is kidolgozott tervezetként érkezett meg. Ekkor azt tervezték, hogy a meglévő tíz kiemelt sportegyesület mellé 1977 után még 2-3 csatlakozhatott volna. Ennek érdekében bevezettek egy minősítő/értékelő rendszert, amely „a központilag kiemelt sportegyesületeket az eredményesség fényében pontozza. A sztenderd értéket úgy kell meghúzni, hogy az értékelések során csak több mint tíz egyesület maradhat a kiemelték között, kevesebb soha. Ennek kidolgozása folyamatban van, az induláshoz szükséges központi működési és fejlesztési támogatás biztosított.”³⁹⁸ Az látszik, hogy ismét úgy akartak valamit fejleszteni, hogy közben ragaszkodtak egy olyan koncepcióhoz, amely nem feltétlenül a valóságot tükrözte vissza. Ha már a mérések előtt kijelentik, hogy az eredményesség terén van egy minimum elvárás, akkor a számokkal variálni kell, ha az eredmények mást mutatnának. Effektíve hamis adatok alapján nem lehetett valóság-hű fejlesztési koncepcióval előállni. Hiába sürgettek takarékosági intézkedéseket már 1975-ben egy kidolgozatlan projektre és átszervezési műveletre Beckl Sándor szerint volt forrás. Mást mutatott a Pénzügyminisztérium jelentése: az 1976-os beszámoló szerint „a központilag kiemelt sportegyesületek számának növeléséhez nincs meg a kellő anyagi fedezet. Szükség esetén a MOB keretösszegéből és a többi sportegyesület normatívájából tudunk forrást átcsoportosítani.”³⁹⁹ A Testnevelési és Sportbizottság felé valószínűleg az OTSH teljes apparátusa, élén az elnökkel, maradéktalanul meg akart felelni, ezért néha kénytelenek voltak olyan ötletekkel előállni, amelyek eleve elhibázottak voltak. A munka eredményességének elismerése, a politikai karrier, a pozíciók és

---

³⁹⁷ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai- módosítási javaslat a 6-10 éves korosztályra vonatkozóan, 1979. október 14.

³⁹⁸ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a kiemelt sportegyesületek bázisszerveivel kötött megállapodásokról, 1976. november 9.

³⁹⁹ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott ellenőrzéséről és a keretösszegek felhasználásáról, 1976. december 19.

az előléptetések mind a pártvezetéstől függtek, közülük pedig nagyon sokan a TSB tagjai voltak.

A pártvezetés és a sportvezetés közötti kommunikációt és a döntések átgondoltságát jól reprezentálta a PB és minisztertanácsi határozatok végrehajtása és azok értékelése. 1976-ban az országos átlagot tekintve az összes szakedző 40%-a, a versenysportolók 30%-a Budapesten tevékenykedett. Ekkor még „tervszerű és folyamatos fejlődésről” beszéltek, pár kritikával kiegészítve, amelyek eléggé jelentősek voltak.⁴⁰⁰ Nagy fáziseltolódásokat tapasztaltak az iskolai és a versenysporton belüli intézkedések végrehajtásánál. Az önálló társadalmi szervként működő sportegyesületekben a központi feladatok végrehajtása nem volt elég hatékony. A központi akarat érvényesülését gyakran keresztezik egyéni és helyi érdekek is. Halaszthatatlan feladatként jelölték meg a káderképzés és szakemberképzés meggyorsítását. Ezt 1980-ra jelentősen javították, de kiemelték: „minőségi káder és szakemberképzésre van szükség. Úgy látjuk, hogy különösen a szakedzők mennyiségében és minőségében bizonyos sportágaknál kezdünk elszakadni a nyugati országoktól. Ez kiemelten igaz a labdarúgásra, ahol egyébként is lemaradásokkal küzdünk.”⁴⁰¹ Itt is sürgették a feladatok hatékonyabb és jobban ellenőrzött végrehajtását. Buda István ebben a jelentésben kiemelte: „fontos lépések történtek a döntések végrehajtásának hatékonysága területén, de a főosztályok munkája mellett a sportegyesületi szintet is szorosabban kell ellenőrizni.” A túlságosan centralizált modellnek itt is kiűtköztek a hátrányai: sokkal könnyebb volt látványos, de felületes munkát végezni az ellenőrzési rendszer hiányosságai és a helyi érdekek miatt.

A Testnevelési és Sportbizottság felügyelte azokat az intézkedéseket is, amelyeket Beckl elnökségének végén a lakossági testedzés fejlesztésének érdekében hoztak. A hangsúly elsősorban a gimnasztikai, atlétikai és torna alapokon volt. Azért is tekintette kiemelten fontosnak az OTSH ezt a három területet, mert az Edzett Ifjúságért” mozgalomnak, 6-26 éves kor között ezek voltak a mozgatórugói. 1978-ban úgy látták, hogy „a lakossági testedzés fejlesztéséért jelentős lépések történtek. Szükséges volt azonban a gimnasztika, torna, és atlétika iskolai és ifjúsági szintű továbbfejlesztése. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ezek jelentik a jövő utánpótlásképzésének alapjait, ennek sikerességétől függ a versenysportunk

---

⁴⁰⁰ MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a testnevelés és sport állami irányításáról szóló PB és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1976. május 21.

⁴⁰¹ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jelentés a testnevelés és sport állami irányításáról szóló PB és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1980. június 28.

is.”⁴⁰² Az OTSH előterjesztése javasolta, hogy az 500 főnél több tanulót foglalkoztató iskolák mindegyikénél sportközpontok épüljenek, általános és középiskolások számára egyaránt. A „sportközpontok” kifejezést nem definiálták pontosan, valószínűleg szabadtéri és fedett létesítményekre gondoltak, amelyek sportolásra, akár versenysportra is alkalmasak. Kiemelték a diákolimpiák és az iskolai sportversenyek fontosságát, ennek fejlesztésére az OTSH Sportágak Főosztálya tervezetet is dolgozott ki, amelyet a Minisztertanács el is fogadott.⁴⁰³ A lakossági tömegsport fejlesztésével kapcsolatban viszont továbbra is utópisztikus elképzelések merültek fel, amelyeket sosem sikerült hatékonyan és érdemben megvalósítani, mint pl. a munkásszállókon lakók sportjának fejlesztése, a falusi szpartakiádok és a falusi infrastruktúra fejlesztése. Az OTSH elnöksége hiába fejezte ki kételyeit az elképzelésekkel kapcsolatban, a TSB javaslata határozatként is megjelent. Az 1986-os átszervezést értékelő ÁISH értekezlet az első helyen emelte ki a be nem tartott fejlesztési koncepciók között ennek a hiányát.⁴⁰⁴

A Testnevelési és Sportbizottság működéséről és döntéseiről 1978 után nagyon kevés forrás áll rendelkezésünkre. Valószínűleg a szervezet vesztett a jelentőségéből, és a szorosabbra vont sportvezetési ellenőrzés miatt kevésbé volt szükség a munkájára. Az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1978-ban és 1979-ben is több alkalommal összeült, de a TSB részéről csak 1980-ban és 1984-ben történt egy-egy értekezlet. A Koordinációs Bizottság 1979-ben „pozitívnak értékeli Buda István OTSH elnök kezdeményezéseit az ellenőrzési mechanizmusokra vonatkozóan. Örömmel olvastuk azt a jelentést, amely a sportegyesületi kommunikáció hatékonyabbá tételére vonatkozik. Úgy látjuk, hogy ezt a folyamatot a Koordinációs Bizottság is segítheti.”⁴⁰⁵ 1979 őszén Buda István kiemelte, hogy „a párt és kormány felé még akkor is mi vagyunk a felelősek, ha egy-egy feladat felelőseként más minisztériumot, illetve országos hatáskörű szervet jelöltünk meg.”⁴⁰⁶ Úgy vélem, hogy az OTSH túl sok és túl nagy felelősséget vállalt magára. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy

---

⁴⁰² MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Előterjesztés az MSZMP KB Titkársága mellett működő Testnevelési és Sportbizottság részére- a lakosság általános edzetségi szintjének fejlesztésére, 1978. január 10.

⁴⁰³ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Előterjesztés a TSB felé- Az iskolai versenysport fejlesztésére vonatkozó tervezet, 1978. január 30.

⁴⁰⁴ MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az ÁISH 1986. november 10-i vezetői értekezletéről

⁴⁰⁵ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1979. május 3-i üléséről

⁴⁰⁶ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1979. október 31-i üléséről

1978 után sem növekedett számottevően a dolgozók és a főosztályok létszáma, miközben a feladatok és tennivalók egyre sokasodtak, elmondható, hogy az elnök részéről ez a felfogás nem bizonyult jó irányvonalnak.

A problémák először az 1980-as olimpiai felkészülés végén mutatkoztak. A Testnevelési és Sportbizottság ülésén elhangzik, hogy „az OTSH rengeteg területet és intézkedést felügyelt az elmúlt két évben. Mivel az olimpiai felkészülés eredményessége az eddigi tapasztalatok szerint nem nevezhető kiemelkedőnek, javasolnánk, hogy a határozatok és intézkedések végrehajtásánál az OTSH-t kevesebb felügyeleti felelősség terhelje.”⁴⁰⁷ Érdekes, hogy ezen az ülésen Buda István nem vett részt, az előterjesztést a KB felé Maróti János elnökhelyettes tette meg. Valószínű, hogy Buda, mint OTSH elnök két irányba is nagyon szeretett volna megfelelni. Egyrészt rendíthetetlen pártkatoná volt, aki minden intézkedés kapcsán igyekezett a pártvezetésnek maximálisan megfelelni. Másrészt, realista sportvezetőként látta a problémákat, és sokat törődött a sportolókkal is, de korlátozott jogköre és talán a retorziótól való félelme miatt kénytelen volt a színpalak mögött hintapolitikát folytatni. Az 1980 utáni iratanyagból az derült ki, hogy a sportirányításon belüli feladatkörök nem csökkentek az OTSH berkein belül, egészen az 1986-os átszervezésig. Az 1984-es Los Angeles-i olimpiai bojkott bejelentése után sor került még egy ülésre a Testnevelési és Sportbizottság részéről, de sajnos ennek se az emlékeztetője, se a jegyzőkönyve nem szerepelt az MNL dokumentumai között.

A Testnevelési és Sportbizottság szerepe 1973 után is hasonló volt, mint a korábbi évtizedben. A szervezet működése szavatolta a sportvezetés és a pártvezetés közötti hatékonyabb, közvetlenebb kommunikációt. Lehetővé vált a döntések végrehajtásának közvetlen felügyelete, az OTSH vezetésének ellenőrzése. A Bizottság felé az OTSH teljes körű felelősséggel tartozott, Buda István elnöksége alatt pedig ez a felelősségi kör túlzott mértékben kibővült. Ennek következtében a sportszakmai folyamatok határfoka kezdett romlani, amely a költségvetési problémák hatásaival fűszerezve sok területen nem hozta meg az elvart eredményeket. Habár a Testnevelési és Sportbizottság jelentős szervezetnek számított, nem tekinthető önálló intézménynek, hiszen működését a Központi Bizottság közvetlenül felügyelte. Ennek fényében az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság a pártállam

---

⁴⁰⁷ MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jelentés az olimpiai felkészülés menetéről és eredményeiről, javaslat az OTSH felelősségi körének csökkentésére, 1980. április 20.

elsődleges ellenőrző testületének tekinthető, amely néhány kiemelt kérdésben az OTSH felett állt, és felülbíráltta annak döntéseit.

2.6 A sportvezetés és az MSZMP KB kapcsolódásai

Az MSZMP Központi Bizottságának sporttal kapcsolatos iratanyagait vizsgálva még érdekesebb kép rajzolódik ki az 1970-80-as évek magyar sportirányításáról. A legtöbb forrást az ifjúság és a katonaság verseny-és tömegsportjával, a Minisztertanács és PB által hozott határozatok végrehajtásával, valamint az olimpiai játékokról szóló jelentésekkel kapcsolatban találjuk. A korszak levéltári anyagát vizsgálva kijelenthető, hogy a Központi Bizottság minden fontos döntésről és javaslatról értesült. Ez két ok miatt volt lehetséges. A tájékoztatási rendszerben a KB titkárai minden esetben a legfelső szinten kaptak helyet, másfelől az OTSH értekezletein, megbeszélésein szinte minden esetben találunk állandó delegált tagot. Az alfejezetben szeretnék arra is kitérni, hogy a hibás politikai döntések hogyan érintették a sportvezetést és a magyar sportéletet.

A Honvédelmi Minisztérium és vezetői –bár nem ugyanazzal az intenzitással, mint a Rákosi-rendszerben- első kézből értesültek a legfontosabb döntésekről, sőt, képviselőik révén az OTSH és a Testnevelési és Sportbizottság ülésén megtehették javaslataikat, észrevételeiket az egyes határozat tervezetekkel kapcsolatban. Ha a Politikai Bizottság vagy a Minisztertanács meghozott egy határozatot a verseny- vagy tömegsporttal kapcsolatban, a végrehajtást szigorúan felügyelték és annak tapasztalatait jelentésben összegezték.⁴⁰⁸ Szinte minden esetben előfordult, hogy a sikerek kiemelése mellett hiányosságokat és kritikákat is megfogalmaztak. A jelentést tevő személy beosztásától és pozíciójától függött, hogy önkritikát is fogalmaztak-e meg a pártvezetés illetékesei felé. 1977-ben még OTSH-elnöki kritikát is láthatunk a sporttörvény végrehajtása kapcsán. Beckl Sándor akkori elnök így nyilatkozott: „Sajnálatos módon tapasztaltuk, hogy a főosztályok között is eltérő mértékű sikerességről számolhatunk be, ennek okán jómagamat és Csanádi Árpád MOB-os kollégámat is felelősség terhel. Az ellenőrzések során évközben és év végén is alaposabbnak kellett volna lennünk.”⁴⁰⁹ Ennek fényében elmondható, hogy a pártutasításos rendszer legfelsőbb szintjein lévő elsődleges végrehajtók is gyakoroltak önkritikát, a kommunista módszerekhez hűen. Buda István szerint

---

⁴⁰⁸ MNL OL M-KS 288/39-2.doboz, Jelentés a Politikai Bizottsági és Minisztertanácsai határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1976. június 29.

⁴⁰⁹ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz, Jelentés az MSZMP KB TSB és az OTSH közös üléséről, 1977. október 12.

„ha egy vezető beosztású ember önkritikát gyakorol, annak két oka lehet, legtöbbször együttesen. Egyrészt menteni akarja magát a retorzió alól, mert azért még az elnök vagy a legfőbb vezető sem számított érinthetetlennek, még az 1980-as években sem. Másrészt a beosztottjainak akar példát statuálni, és megmutatni: tudni kell felelősséget vállalni, ha hibázunk! Ez egyszerűen része volt a párt szellemiségének!”⁴¹⁰

A sorkatonai szolgálat és az élsportolói lét számos atléta esetében érdekes kapcsolódási pontnak számított. Czinege Lajos honvédelmi miniszter levele Biszku Bélának megerősíti azt a feltételezést, mi szerint a versenysport kiemelkedő alakjai jelentős kedvezményekben és előnyökben részesültek a katonai szolgálatot illetően.⁴¹¹ A 8 hónapos szolgálati idő után a legkiválóbb sportolók tiszti képzésre voltak beoszthatók, a szigorú keretszámok miatt azonban az OTSH-nak is meg kellett válogatnia, kikre tesz javaslatot a Honvédelmi Minisztériumnak. Ezek mellett minden sportolónak kivétel nélkül két év kötelező katonai szolgálatot kellett teljesítenie, kivételt azok képeztek, akik felsőoktatási intézményben tanultak. A levélben a honvédelmi miniszter beszél arról is, hogy „1975 októberéig kidolgozzuk a sorkatonai szolgálatot teljesítő sportolók sporttevékenységének új rendszerére vonatkozó szabályozásokat, ezzel párhuzamosan kialakítjuk a bevezetés feltételeit. Ugyanezen időpontig végrehajtjuk a sportszázad fokozatos megszüntetését.” Az intézkedést szinte napra pontosan végre is hajtják, erről egy OTSH határozat is tanúskodik.⁴¹² A sportszázad megszüntetésével az OTSH akkori elnöke, dr. Beckl Sándor, és Szatmári István elnökhelyettes vélhetően nem értettek egyet, javaslat formájában ezt ki is fejezték a Központi Bizottságnak. „Az ötlet, mi szerint a sportszázadot több lépcsőben megszüntetjük, hosszú távon előre mutató is lehet, de először ki kellene dolgoznunk egy olyan koncepciót, amivel méltó alternatívát tudunk kínálni a katonaság sportoló fiataljai számára.”⁴¹³ Az OTSH vezetése ebben az esetben se mondott ellent az MSZMP KB által megfogalmazott irányelveknek, de az elnök és az elnökhelyettes a pozíciójánál fogva általában megfogalmazhatott minimális kritikát, észrevételek formájában.

---

⁴¹⁰ Buda-interjú 2.

⁴¹¹ 1975. január 30. MNL OL M-KS-288/39-1.doboz, Czinege Lajos levele Biszku Bélának, 1975. január 30.

⁴¹² MNL OL XIX-I-14-b-172. doboz: Előterjesztés és határozat- a tömegtestnevelés és tömegsport fejlesztésének irányelvei és állami feladatok, a sorkatonai szolgálatot teljesítő sportolók helyzetének változásai-1975. november 15.

⁴¹³ 1975. augusztus 30: Javaslatok a sorkatonai szolgálatot teljesítő sportolók jogállásával kapcsolatban, MNL OL M-KS-288/39-3.doboz

Ezek a megjegyzések azonban nem befolyásolták döntően egy-egy elképzelés vagy javaslat végrehajtását vagy határozattá válását. A Minisztertanács vagy a Politikai Bizottság javaslatai és határozatai kapcsán ugyanez mondható el. A hosszú távú fejlesztésekről hozott határozatoknál az OTSH látszólag szorosan együttműködött a Minisztertanáccsal és a Központi Bizottsággal, de az irányító szerep és a döntés szentesítése nem az OTSH-nál volt.

A Magyar Olimpiai Bizottság újjáalakításáról és feladatkörének kijelöléséről szintén az MSZMP KB értesült először. Az értesítés küldője dr. Beckl Sándor OTSH elnök, aki ismertette a MOB új szerepét, közölte az alapszabályzatot, valamint elmondta, hogy a testület 80 tagból fog állni, a tagokat pedig négyévente, tisztújítás keretén belül újra kell választani. A MOB felügyeletével kapcsolatban pedig ő maga fogalmazta meg a korábbi évekre jellemző másodlagos szerep lényegét. „A MOB 1960 óta önálló költségvetési folyószámlás szerv, jogi személy, melynek felügyelete minden esetben speciális jellegű volt, némileg eltért az egyéb (egyesületi, vállalati) felügyeleti formáktól. Ez abban nyilvánult meg, hogy a MOB vezető tisztségviselői és fontos tagjai egyúttal a testnevelést és sportot irányító országos szervek vezetői, illetve vezető testületének tagjai is voltak.”⁴¹⁴ A Magyar Olimpiai Bizottság egészen 1989-ig másodlagos szerepet töltött be a sportirányításba, egész léte inkább formálisnak volt mondható. Az MSZMP Sportbizottsága döntött az olimpiák ideje alatti tudományos konferenciák résztvevőiről és a megszervezett táborokba történő 15 fő delegálásáról is.⁴¹⁵ Elmondható, hogy a MOB-nak a korszakban önálló döntéshozatali jogköre gyakorlatilag nem volt. Az 1984-es olimpiai bojkottnál azonban formálisan utaltak a szervezetre, hiszen hivatalosan a MOB is állásfoglalást tett, és az olimpiai távolmaradás mellett döntött.

1974-ben a Központi Bizottság úgy határozott, hogy a testnevelés és sport központi felügyeletét szorosabbra kell vonni. „A sportpolitikai célkitűzések csak megfelelő ellenőrzés alatt érhetők el rövid és hosszútávon is. Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság minden OTSH elnöki értekezletre legalább két tagot delegáljon, ha ez lehetséges. Beckl elvtársat kéthetente rendelje be konzultációra a Bizottság kijelölt tagjához.”⁴¹⁶ Ugyanezen az ülésen határoztak arról

---

⁴¹⁴ 1973: május 10: Tájékoztató a MOB szervezetéről és felügyeletéről, valamint az újjáalakításra vonatkozó tervekről, MNL OL M-KS-288/39-3.doboz

⁴¹⁵ MNL OL XIX-I-14-b-169. doboz: Tájékoztató az MSZMP Sportbizottsága részére a magyar olimpiai küldöttség vezetési rendjéről és létszám tervéről, 1976. január 11.

⁴¹⁶ MNL OL M-KS- 288/39-1.doboz: Emlékeztető az 1974. április 10-i ülésről

is, hogy az iskolai testnevelésen belül kiemelt figyelmet kell, hogy kapjon az atlétika és az úszás. Utóbbi sportnak azonban iskolai szinten jelentős buktatója volt az infrastrukturális hiány, főleg vidéken. Erre később Páder János fel is hívja a figyelmet egy OTSH és a KB Testnevelési és Sportbizottságának közös ülésen, mondván: „a kitűzött célok között az úszásra vonatkozó tervek nem valósíthatók meg maradéktalanul. A fővárosban sem hajtható végre elégséges hatékonysággal, mert egyszerűen nem áll annyi uszoda rendelkezésre.”⁴¹⁷ A Központi Bizottság erre a témára nem tért vissza a későbbiekben, csak egy 1982-es ülésen hangzott el egy kezdeményezés, mi szerint „a frissen épült uszodákba be kell vonni az iskolás korosztályt is, testnevelés órák formájában.”⁴¹⁸ Az államszocialista rendszer a sportpolitikai elvek megfogalmazásánál sokszor nem vette figyelembe az infrastrukturális adottságokat. Ezért olyan célkitűzéseket is megfogalmaztak, amelyeknek a teljesítése lehetetlen volt. A tömegsportban ezek a hibák kevésbé éreztették látványosan a hatásukat, a versenysportban viszont komoly, hosszútávú következményei voltak. A budapesti evezős pálya megépítése során a sportág komoly károkat szenvedett a felkészülés és az utánpótlás területén. Ennek oka az volt, hogy az építkezést többször áttervezték és módosították az elképzeléseket, sokszor forráshiány miatt. A fővárosi evezők és kajak-kenusok a tervezettnél két évvel később, 1979-ben vehették birtokba a létesítményt. Az erről készült KB-TSB jelentés komoly hiányosságokra utal. „A tervezési és megvalósítási folyamat során több hibát is elkövettek. Már az építkezés kezdeti szakaszában látszott, hogy a tervezett költségkeret nem lesz elegendő. Az ezen való majdnem fél éves vita odáig vezetett, hogy a vállalatok anyagbeszerzési nehézségekkel is szembesültek, ami miatt az építkezés tovább csúszott. Félünk, hogy ez a két éves üresjárat az evezősport és a kajak-kenu szakágban is következményekkel fog járni a versenysport területén is.”⁴¹⁹

A sportszakemberek és szakkáderek képzése 1978-ig nem ment zökkenőmentesen, és utána is akadtak rendszerszintű hibák. A Testnevelési Főiskolán történt 1973-as átszervezések a jelentések szerint hoztak kedvező eredményeket, de a tananyagok modernizálásra és új könyvek kiadására csak 1975-ben születik kezdeményezés. Érdekes, hogy ebben a kérdésben az OTSH rendre kritikusan, míg a Központi Bizottság inkább pozitívan nyilatkozik. A mögöttes tartalmat az OTSH sportvezetői valószínűleg jobban meg tudták ítélni. Csanádi Árpád jelentése

---

⁴¹⁷ MSZMP KB 288/39-1.doboz: Emlékeztető az 1974. november 8-i ülésről

⁴¹⁸ MSZMP KB 288/39-2.doboz: Emlékeztető az 1982. november 18-i ülésről

⁴¹⁹ MSZMP KB 288/39-2.doboz: Emlékeztető az 1979. december 8-i ülésről

a tanárképzés hatékonyságának javítását sürgeti, amelyre komplex intézkedési tervvel álltak elő már 1975-ben. 1978-ban a haladást pozitívnak értékelik. „A magyar sport jövője szempontjából alapvető, hogy az iskolai testnevelést és sportot minőségi testnevelő tanárok irányítsák. Az lenne az ideális, ha járásonként tudnánk több olyan szakedzőt is alkalmazni, főleg atlétika és labdarúgás területén, akik ki tudják válogatni az iskolák legtehetségesebb sportolóit.”⁴²⁰

Ezt az elképzelést 1979-ben megerősítette egy javaslat, amely elfogadásra is került. A kiválogatási rendszer alapján járásonként negyedévente tartottak körutat az erre megbízott szakedzők. Minden sportágban tartottak nyílt napokat, ahol a kiválasztott tehetségeket megyei szinten megfigyelték és értékelték. Az arra érdemeseknek azonnal felajánlották, hogy a megye legnagyobb egyesületében sportolhassanak. A rendszer külön szedte a 10-14 és 14-18 éves korosztályt.⁴²¹ Utóbbi korcsoportra nagy hangsúly vetődött, hiszen egy 1978-as jelentés szerint a szakmunkásképző iskolákban végzett felmérések azt mutatják, hogy „a korosztály testnevelési és sportbéli eredményei csak részben felelnek meg az V. ötéves tervben megfogalmazott célkitűzéseinek.”⁴²² Elsődleges okként azt jelölték meg, hogy „ezekben az iskolákban a testnevelő gárda szakmai felkészültsége nem mindenhol üti meg a mércét, amelyet a Minisztertanács rendelkezése világosan meghatároz.” 1978 után igyekeztek további lépéseket tenni a testnevelés és sport tudományos és képzési-szakmai háttérének javításáért. 1985-ben az OTSH úgy látta, hogy „a Testnevelési Főiskolán történő változtatások, a tananyagok korszerűsítése, a sporttudományra fordított költségtöbblet, és a szakkaderek képzésének minőségi javulása jó eredményeket hozott.”⁴²³ A sportági szakszövetségek terén is pozitívnak értékelhető a jelentés. A helyzet 1976-ban sokkal rosszabb volt, az akkori beszámoló szerint néhány sportági szakszövetségben kevés a hozzáértő szakember. A sportvezetők, szakedzők többsége egyszerű pártkader, akik korábban nem dolgoztak a sportirányításban, vagy nem vállaltak edzői munkát. Sok esetben a munka valós részét a felelősök alá beosztott szakedzők

---

⁴²⁰ MSZMP KB 288/39-2.doboz: Jelentés az OM és az OTSH elügyelete alatt működő sportszakemberek képzéséről, tanterveiről, 1978. július

⁴²¹ MSZMP KB 288/39-2.doboz: Javaslat az utánpótlás korú sportolók kiválogatási rendszerére, 1979. július 20.

⁴²² MSZMP KB 288/39-2.doboz: Beszámoló jelentés a szakmunkásképző iskolák testnevelése és sportjáról, az V. ötéves terv eredményeiről és feladatairól, 1978. június 16.

⁴²³ MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Jelentés a sportszakemberek és szakkaderek képzésének eredményeiről, 1985. augusztus 13.

végzik, akiknek a tudása nélkülözhetetlen a versenysport eredményessége terén. A jövőben javítani kell a sportirányításon belül a szakszövetségi káderhelyzetet.”⁴²⁴

A sportvezetés közvetlenül az MSZMP KB-nek tette meg 1977-ben azt az előterjesztést, amely a sportszakemberek képzési rendszerének átalakításáról, modernizálásról szólt. Az előterjesztő dr. Csanádi Árpád volt a MOB képviselőjében, de az OTSH részéről dr. Gosztonyi János és Buda István is jóváhagyását adta a dokumentumra. Terítéken volt a tanárképzés, az edzőképzés és a sportszervező képzés is. Fő kérdésként az elméleti és gyakorlati órák arányának összehangolása, az alapozó és szaktárgyak arányának megváltoztatása, valamint különböző elvi és ideológiai kérdések merültek fel. Csanádi úgy vélte, hogy „az oktatás és a tanárképzés sikeressége alapjaiban határozza majd meg az elkövetkező évtizedek magyar sportsikereit, hiszen sikeres iskolai testnevelés nélkül nincs sikeres magyar sport sem.”⁴²⁵ Nagy sikerként említették az 1975-ben létrehozott Továbbképző Intézetet, amely a módszerek és óratervek modernizálásával megcélozta a szakembergárda fejlesztését, továbbképzését.

A nemzetközi sportkapcsolatok építésében az OTSH Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztálya mellett az MSZMP KB is nagy szerepet vállalt. A Sportbizottságba küldött tagok előfordult, hogy javaslatot tettek diplomáciai kérdésekben. Szatmári István elnökhelyettes 1977-ben úgy fogalmazott egy értekezleten: „a sportdiplomáciai terv feladatait vitassa meg az MSZMP Központi Bizottsága, elfogadás után a javaslat emelkedjen jogerőre.”⁴²⁶ Szatmári itt azokra a küldöttekre gondolt, akik a szocialista országok sportértekezletére utaztak 1978-ban és 1979-ben. E mellett a Központi Bizottság javaslatára a moszkvai játékok előtti olimpiai kongresszusra, Lake Placid-be nem Beckl Sándort, hanem Páder János későbbi elnökhelyettest javasolják, hogy képviselje Magyarországot. Természetesen minden ország sportvezetésében előfordulhat, hogy az egy-két évre előre meghatározott diplomáciai és kiutazási terveken változtatnak, itt azonban megfigyelhető, hogy a KB az elnököt leszavazza. Talán már tudták, hogy Beckl nem sokáig lesz az OTSH élén, és Páder személyében egy hozzáértő, hosszú távon is az OTSH-nál maradó funkcionáriust választottak. Ugyancsak a Központi Bizottság

---

⁴²⁴ MNL OL M-KS-288/39-2.doboz Tájékoztató a sportági szakszövetségek személyi helyzetéről, 1976. december 23.

⁴²⁵ 1978. július 15: Jelentés az OM és az OTSH elügyelete alatt működő sportszakemberek képzéséről, tanterveiről, MNL OL M-KS-288/39-3.doboz

⁴²⁶ MNL OL M-KS-288/39-2.doboz: Jelentés a nemzetközi sportkapcsolatokról, javaslat a sportdiplomáciai terv feladataira, figyelemmel az 1980-as moszkvai nyári olimpiára, 1977. szeptember 15.

utasítására 1981-ben nem Buda István, hanem Csanádi Árpád fogadta a szovjet sportvezetőt, Marat Gramovot, teljesen váratlanul felülírva az OTSH eredeti diplomáciai tervét. A Központi Bizottság a sportvezetés minden szegmensét, így a diplomáciai kapcsolatokat és eseményeket is felügyelte, kontroll alatt tartva az OTSH-t is.

A versenysport utánpótlási rendszere 1981-ben kisebb változtatásokon esett át. A határozat irányelveket rögzített a 6-14 éves korosztály testnevelésével és versenyeztetésével kapcsolatban. Érthetetlen okokból azonban a Központi Bizottság nem támogatta, hogy a 6-10 éves korosztályt versenyeztessék. Páder János és Csanádi Árpád előadása után tértek jobb belátásra, akik felhívták a figyelmet arra, hogy a nyugati országokkal szembeni lemaradásnak ez az egyik oka. „Ha megnézzük az amerikai vagy angol modellt, látható, hogy a versenysportra alkalmas gyerekek szelektálása már az iskolás kor első éveiben elkezdődnek. Az arra érdemesekkel külön edzők foglalkoznak, és a kezdetektől az olimpiai részvétel szellemében telnek a mindennapjaik.”⁴²⁷ Ugyancsak szembekerült egymással a KB és az OTSH egy közös megbeszélésen 1982-ben. Az anyagi ösztönző rendszer kapcsán a KB illetékesei nem voltak hajlandók elfogadni az OTSH javaslatát. Ezúttal Maróti János elnökhelyettes előadása győzte meg őket, hogy a sportolók „csak megfelelő anyagi ösztönzés esetén fognak hosszú távon sikeresen szerepelni. A lehetőségeinkhez mérten eddig is megadtunk nekik mindent, de a világversenyek tapasztalataiból tudják, hogy más országokban ennél kedvezőbb feltételek között versenyezhetnek. A sportolóinkat itthon kell tartani, és itthon kell megfelelően elismerni.”⁴²⁸ A Központi Bizottság a folyamatosan visszatérő takarékosági irányelvekkel érvelt. A KB keményvonalasai közül vélhetően néhányan nem látták be, hogy az 1980-as években már nem volt elég dicsőség a sportolók számára, ha „építhették a szocializmust és védhették a békét.” Az 1982-es anyagi ösztönző rendszerről szóló rendelet egyike volt azon kevés példának, amikor az OTSH elképzelései felülkerekedtek a Központi Bizottságéval szemben. A sportvezetés igyekezett minél jobb feltételeket kivívni a sportolók számára, de sokszor ütköztek felsőbb politikai akadályokba, amelyeket nem lehetett egyszerű leküzdeni. Az államszocialista rendszer sportmodellje végül pont azért került válságba és omlott össze, amiért eredetileg 1973-ban átszervezték: a túlzott központosítás, a tervekhez való túl merev

---

⁴²⁷ MNL OL M-KS-288/39-3.doboz: Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete, javaslat továbbfejlesztésének legfontosabb teendőire, 1981. szeptember 25.

⁴²⁸ MNL OL M-KS-288/39-3.doboz: Emlékeztető az OTSH vezetőivel folytatott megbeszélésről, 1982. szeptember 24.

ragaszkodás, a túlságosan hosszú távú tervezés, a tapasztalt és hozzáértő sportvezetők alacsony száma, és a felsőbb politikai akarat túlzott érvényesítése miatt.

A Központi Bizottság teljes körűen saját kezébe vette a sportfogadási botrány megoldását. Az OTSH értekezletein 1983-ban többször előkerült a téma. Buda István azonban csak vizsgálatot kért, gyanúsítani nem akar senkit, mert „kölcsonös bizalom nélkül nem lehet hatékony munkát végezni.”⁴²⁹ Az MSZMP KB viszont teljes körű, független vizsgálatot rendelt el. A jelentést a Központi Bizottság felé Buda István tette meg. A vizsgálatot a Belügyminisztérium indította meg, miután az 1981-1982-es években sok nagy összegű nyeremény kifizetésére került sor azonos körzetekben. Helyileg Budapesten, Kecskeméten és Szekszárdon észlelték a legnagyobb csalásokat. Mivel nem akartak több száz embert előállítani, a rendőrségi vizsgálat „az értelmi szerzőkre, a fő szervezőkre, a sportolók, sportvezetők köréből pedig a jelentősebb mértékben közreműködőkre összpontosult.”⁴³⁰ A 65 vádlott között a dokumentum szerint 37 labdarúgó, 5 sportvezető, valamint két játékvezető volt, a totócsalást irányító és szervező személyeken kívül. A Belügyminisztérium vizsgálata alapján az OTSH azt javasolta a KB-nak, hogy a nyári totókupát szüntessék meg, helyette pedig szezononként 2-3 csapattal vegyenek részt az UEFA Intertoto Kupán. Javasolták továbbá, hogy a jövőben szigorú büntetéssel sújtsák az összes olyan személyt és csapatot, ahol bundázás gyanúja merült fel. Módosították a sportfegyelmi szabályzatot is. Az eset után 65 labdarúgót és 6 sportvezetőt szankcionáltak másfél évtől 7 éves időtartamig terjedő eltiltással, öt játékvezető engedélyét pedig két évre felfüggesztették. 40 labdarúgó részesült 1-6 hónapig terjedő eltiltásban. Az OTSH jelentése kiemelte, hogy „a labdarúgásban eluralkodott az anyagiasság és a harácsolás vágy, az NB2-től alacsonyabb osztályba került csapatok játékosai így próbálják kieső jövedelmüket kompenzálni.” Az OTSH javaslata változtatott a játékvezető küldés menetén is, megelőzve a további lehetséges visszaéléseket.

A Központi Bizottság határozata konkrét intézkedések mellett ismét inkább elvi alapokat emelt ki, mint például „a szocialista sporterkölcs érvényesülését, az eluralkodott anyagi szemlélet megváltoztatását.” A Belügyminisztérium vizsgálatának fényében az OTSH által küldött javaslatok szinte mindegyikét határozatba foglalja a Központi Bizottság. Szembetűnő

---

⁴²⁹ MNL OL XIX-J-14-b-184.doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. június 6.

⁴³⁰ MNL OL M-KS-288/39-3.doboz: Tájékoztató- a sportfogadási visszaélések kivizsgálásának helyzete, 1983. szeptember 15.

viszont, hogy az idősebb KB tagok kevésbé hajlottak a sportirányítás reformjaira. Valószínűleg azt gondolhatták, hogy az 1970-es évek előtt még viszonylag jól működő szocialista sportelvek és a sporterkölcs továbbra is alkalmazható. A fogadási csalások sűrűsödése azonban rávilágított arra, hogy a kérdéshez az OTSH állt helyesen, és csak a szigorú szankciók bizonyulhatnak hosszú távú megoldásnak. 1985-ben egy másik vizsgálat szintén beszámolt fogadási csalásokról, de már csak 30 érintett labdarúgóval és sportvezetővel.⁴³¹

1983-ban az OTSH, a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság közös értekezletet tartott. Attól függetlenül, hogy az OTSH fennállásának 13 éve alatt egyszer se ült össze ez a három szervezet, nem volt akkora horderejű a találkozó, mint első látásra tűnik. Nem volt szó az 1984-es olimpiával kapcsolatos kérdésekről sem. Részletesen megtárgyalták viszont a sportpolitika irányelveit a jövőre vonatkozóan. A dokumentum arról tanúskodik, hogy az államszocialista rendszer nem látta hosszabb távon a garanciát arra, hogy az érvényben lévő sportmodell akár további 10-20 évig működhetne. A rövid távú megoldások helyett azonban olyan ötleteket javasoltak, amelyeket hosszú távúra terveztek, de valódi megoldást nem nyújtottak. A jelentés kiemeli, hogy az 1980-as évek elején a szabadidősport jelentős fejlődésen ment keresztül. A társadalmi-civilizációs átalakulás során egyre több szabadidő adódott, amit az embereknek ki kellett használniuk. Kritika viszont, hogy „hazánk a szocialista országokkal való összevetésben a középmezőnyben helyezkedik el. A hazai testnevelés és sportmozgalom erősségeit sikeresen megtartottuk, azonban az új feladatok megvalósításában és az új társadalmi igények kielégítésében adódnak problémák. Ezek a gondok kellő elővigyázatosság hiányában az évtized végére már a versenysportban is éreztethetik a hatásukat.”⁴³² A hazai tömegsport mozgalom legnagyobb kritikája a KB részéről az volt, hogy nem öleli fel a lakosság, különösen az ifjúság széles rétegeit. Ezt alátámasztja az a statisztika is, mi szerint 1985-ben a felnőtt, munkaképes lakosságnak csupán a 32%-a végzett rendszeresen, legalább heti szinten testmozgást. A versenysportok vonzereje ugyancsak visszaesett: bár az igazolt versenyzők száma 1955 óta érdemben nem változott, a sportegyesületek száma 1960-1985 között 4600-ról 3900-ra, a szakosztályok száma pedig 19 ezerről 11 ezerre esett vissza.⁴³³ A versenysport

---

⁴³¹ MNL OL M-KS-288/39-3.doboz: Tájékoztató- a sportfogadási visszaélések kivizsgálásának helyzete, 1985. június 9.

⁴³² MSZMP KB 288/39-3.doboz: Előterjesztés- a testkultúra és sportpolitika irányelvei, PB-KB-OTSH ülés 1983. május 10.

⁴³³ *Romsics Ignác*: Magyarország története a 20. században, Osiris Kiadó, Budapest, 2010, 511.

elemzésénél kiemelték, hogy „az előrehaladás elmarad a várakozásoktól. A jelenlegi versenyrendszer és a felügyeletileg központosított modell néhány eleme változtatásra szorul.” Az anyagi ösztönző rendszer legnagyobb problémáját a KB abban látta, hogy „a különbség az alsó és felső határ között nem nagy. Az élsportolót ez nem ösztönzi a magasabb színvonal elérését biztosító igen nagy áldozatok meghozatalára.” A sportlétesítményi ellátottság kapcsán a KB megjegyezte, hogy jelentős fejlődés tapasztalható, de a lakossági ellátottsági szintje a szabadtéri létesítményeknél 70-80%-os, sporttermeknél 35-40%-os, uszodáknál 27-36%-os volt. A legszomorúbb adat, hogy az általános iskolai tornaterem ellátás mindössze 27%-os (tornaszobákkal 60), gimnáziumokban és szakközépiskolákban 60%-os (tornaszobákkal 70), a szakmunkásképző intézetekben pedig 30%-os (tornaszobákkal 60). Az egyéb iskolai sportlétesítmények hiánya is gondot jelentett. „A számítás alapjául szolgáló sportlétesítményi ellátási normatívánk a szomszédos szocialista országokhoz képest szerénynek minősíthető.” A sportszerellátást is egyenetlennek minősítették, de kiemelték, hogy a többszoros pénzügyi rendszer jól beválnak tűnik.⁴³⁴ Ez a rendszer szolgált az 1986-os átszervezés alapjául is.

Az OTSH és a magyar sportirányítás elmélyülő válságára az 1980-as évek közepe felé az MSZMP Központi Bizottságának, és a teljes államszocialista rendszernek sem volt hatékony válasza. A Központi Bizottság a titkárok segítségével szoros kontrollt gyakorolt a sportvezetés felett, de ez inkább negatív irányba befolyásolta a fejlődési tendenciát. Az OTSH vezetőinek és szakkáderjeinek építő ötleteivel sokszor nem értett egyet, és sokszor túl mereven ragaszkodtak a politikai végrehajtási mechanizmusokhoz. A Központi Bizottság titkárjainak túl szoros kontrollja úgy gondolom, hogy negatívan befolyásolta a sportirányítási folyamatokat. A terveződés és a sportban megfogalmazott irányvonalak helyes betartása igényelte a szoros felügyeletet, de a sportpolitika egy speciális szakpolitikai terület, a KB pedig sokszor túl merev volt a helyes döntések meghozásához és végrehajtásához. A politika túlzott mértékű befolyása a sportban az évtized egészében éreztette negatív hatásait a teljes szocialista tömb valamennyi országának versenyeredményeit tekintve. A Központi Bizottság, és a pártállam irányító-felügyelő szerepéről nehéz jó és objektív mérleget vonni. Egyrészt ez a tényező szavatolta a megfelelő gazdasági ellátást, és a centralizált modell sok területen hatékonynak, összetartó jellegűnek bizonyult, különösen a központilag irányított sportegyesületek esetén. Másrészt a politikai befolyás és érdek sokszor felülírta a sportszakmai célokat. Ennek sportegyesületek,

---

⁴³⁴ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Határozat- A többszoros pénzügyi rendszer bevezetése a verseny- és tömegsportban, 1985. február 16.

sportolók, szakszövetségek, a magyar sport utánpótlása, és hosszú távon a magyar sport és a magyar társadalom itta meg a levét.

2.7 Döntési mechanizmusok az OTSH-n belül

A következő alfejezetben szeretném bemutatni pár konkrét példán keresztül, hogy az OTSH-n és a magyar sportirányításban hogyan működtek a döntési mechanizmusok, kinek és mely szervnek mekkora szerepe volt a kommunikációban, döntéshozatalban, felülvizsgálatokban. A folyamatok könnyebb átlátásában az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata segít, amelyet ebben az alfejezetben szeretnék részletesen elemezni. Pár központi kérdéskör köré csoportosítottam a bemutatást, amelyek a következők: lakáskérelmek, gépkocsi kérelmek, sporttelepek használata és igénybevétele, edzőszerződések (főként a külföldiek), tanulmányi juttatások és a támogatási rendszer egyéb igénybevételei.

Ha összesítjük az OTSH határozatait és döntéseit, akkor a levéltári anyagból az látható, hogy ezek az anyagok több kategóriára oszthatók. A legfontosabbak közé tartozik a sportolók és sportvezetők lakás-és gépkocsi kérelmei, a sporttelepek és sportlétesítmények igénybeviteléről szóló döntések, valamint a vezető személyek megnevezéséről, tisztújításokról szóló határozatok. Évről évre visszatérő téma volt a támogatási és keretrendszer kialakítása, a versenynaptár egyeztetése, valamint a delegációk kiküldése és fogadása. Kitüntetésekéről is gyakran döntenek, előfordul, hogy évente többször is. Az OTSH kiemelten foglalkozott a sportolók és szakedzők külföldi munkavállalásaival, azoknak engedélyeztetésével és meghosszabbításával, esetleg megvonásával. A dokumentumok között megtaláljuk a minta alapszabályzatokat, valamint a Szervezeti és Működési Szabályzatot is,⁴³⁵ amelyet csak minimálisan módosítottak az évek során. Az Országos Testnevelési és Sporthivatal foglalkozott tömegsporttal kapcsolatos kérdésekkel és az iskolai testnevelés fejlesztésével is, a legtöbb változtatás és koncepcióváltás az évek során ezen a területen figyelhető meg. Az iskolai sporttal kapcsolatosak azok a tanulmányi juttatások és ösztöndíjak, amelyeknek az elosztásáról szintén sokszor az OTSH döntött. A nemzetközi megjelenés és képviselő szemponyjából is ez a szervezet tekinthető a legfontosabbnak, az Olimpiai Kongresszusokon való részvétel intézése is ide tartozik.⁴³⁶Habár ezeken az eseményeken hivatalosan a MOB tagjai vettek részt, ezek a

---

⁴³⁵ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973.

⁴³⁶ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz, Előterjesztés: Javaslat az Olimpiai Kongresszuson résztvevő magyar küldöttség munkájára, a hozzászólás szövegére, 1973. november 10.

személyek szinte valamennyien az OTSH-nak is a tagjai voltak. A szovjet tömb valamennyi országának nemzeti olimpiai bizottsága csak formálisan létezett ezekben az évtizedekben, komolyabb, politikai súlyú döntéshozói jogkörrel nem rendelkeztek.

Az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata 62 oldalban foglalta össze a szervezet működésével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. A feladatok és hatáskörök kapcsán kilenc tényezőt találunk megjelölve. Ezek röviden összegezve a következők: a testnevelés és sport tervszerű fejlesztése, testnevelési és sportpolitika kidolgozása, a tömeg-és versenysport mellett a nemzetközi sportkapcsolatok irányítása, gondoskodás a sportszakemberek képzéséről, valamint az országos sportági szakszövetségek irányítása és ellenőrzése. Fontos, hogy „a testnevelés és sport iskolai és egyéb területeken működő sport szakigazgatási feladatok és hatáskörök hatósági megállapítását mindenkor a Minisztertanács Hivatali Tanácsával egyetértésben kell végeznie.”⁴³⁷

Az elnök, mint egyszemélyes felelős irányította a testületet, államtitkári rangban, a rá bízott feladatokért a Minisztertanácsnak és az országgyűlésnek is felelősséggel tartozott. Az elnöki jogkör kapcsán az SZMSZ tisztázta, hogy az OTSH elnöke bármely testnevelési és sportszervnek kötelező utasításokat adhatott ki, amelyeket a hivatalos lapban (OTSH közlöny) közzé kellett tenni. Megfigyelhető, hogy közvetlen, kötelező utasítások adására az elnöktől meglehetősen ritkán került sor, nagy horderővel bíró döntéseket sosem az elnök adott egymaga utasításba. Az OTSH a Minisztertanács közvetlen felügyelete alá tartozó országos hatáskörű szerv volt. A hivatal elnökét a Minisztertanács javaslatára a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevezte ki és mentette fel. A Hivatal szervezetileg főosztályokra és egyéb szervezeti egységekre tagolódott. A főosztályokon belül osztályok és önálló csoportok működtek, létszám függvényében. A hatásköri jogszabályokat tekintve az elnök egyszemélyes vezető volt, de a vezetők és ügyintézők hivatali feladataik végrehajtása során átruházott hatáskörben az elnök nevében jártak el. Az elnökhelyettesek és főosztályvezetők vezetői tevékenységét az elnök irányította és ellenőrizte. Bármilyen feladatot érintő vitás kérdések esetén az elnök jogkörében állt a döntés felelőssége. Minden előterjesztést véleményeznie kellett, majd ezeknek a jóváhagyásáról is nyilatkoznia kellett. Az elnök tette meg a Minisztertanács és más felsőbb szervek felé a javaslatokat és jelentéseket. Személyi ügyek terén feladatai között szerepelt a személyi állomány (főosztályvezetők, csoportvezetők, szakszövetségi főtitkárok) kinevezése és

---

⁴³⁷ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 2.

felmentése, személyi fizetések megállapítása, a Testnevelési Főiskola tanárainak és dolgozóinak kinevezése és felmentése, az országos sportági szakszövetségek tagjainak megbízása, a munkaügyi vitákban és fegyelmi ügyekben való döntés, valamint a kitüntetésekre való javaslattevés. Külföldi munkavállalás esetében is az OTSH elnökének hozzájárulása volt szükséges.⁴³⁸ Költségvetési és gazdálkodási ügyek kapcsán az elnöknek jóvá kellett hagynia a beruházási terveket és beszámolókat, valamint a rendelkezési alap felhasználásának engedélyezését. Döntést kellett hoznia a hivatali létszámról, a bér-és jutalmazási keretéről, valamint minden olyan ügyről, amelyet a jogszabályi rendelkezés az elnök személyes hatáskörébe utalt. Az elnök a személyes hatáskörbe tartozó jogkör gyakorlásával elnökhelyettest is megbízhatott, kivéve, ha a döntést a jogszabály csak az elnök számára tette lehetővé.

Az elnökhelyettes helyettesítette az elnököt az általa meghatározott ügyekben, a felügyelete alá rendelt főosztályokat pedig irányította és ellenőrizte. A vállalatok és intézmények, egyesületek beszámoltatása és ellenőrzése képezte a legfontosabb feladatát. A területére vonatkozó fejlesztési koncepciókat, programokat és terveket ő irányította és koordinálta, valamint hangolta össze más szervekkel. Az elnökhelyettes javaslatot tehetett államtitkári rendelkezés és elnöki utasítás kiadására, esetenként egy-egy kinevezés módosítására, amelyre példát is találunk.⁴³⁹ Az alárendet szervezeti egységek dolgozói részére ő engedélyezte a másodállást, vagy egyéb megbízás vállalását. A főosztályok dolgozói felett ő gyakorolta a fegyelmi jogkört, ő állapította meg a jutalomszabadságukat, alapbérüket, jutalmukat és rendkívüli szabadságukat is. A főosztályvezetők az elnöknek, illetve az elnök által meghatározott jogkörben az elnökhelyetteseknek voltak alárendelve. Feladatuk elsősorban az irányítása alá tartozó főosztály előterjesztéseinek előkészítése volt. Rendszeres beszámolási kötelezettséggel tartozott az elnöknek, illetve a felügyeletet gyakorló elnökhelyettesnek a főosztály munkájáról. Az elnök és elnökhelyettes sokszor bízott rájuk

---

⁴³⁸ Jó példa erre a külföldi szakedzők és sportolók szerződéseinek engedélyezései, az esetek nagy részében engedélyezi az elnök, de találunk ellenpéldákat is. Például: MNL OL XIX-J-14-b-163. doboz, Előterjesztés a kubai INDER alkalmazásában levő Ivanics Tibor és Friedmanszky Zoltán edző szerződés hosszabbításáról. Friedmanszky hosszabbítását a kapcsolatfelvétel többszöri elmulasztása és a kubai szövetség véleményezése alapján nem engedélyezik.

⁴³⁹ Lochmayer György 1983-ban még főosztályvezetőként több javaslatot is tesz a kitüntetési rendszer módosítására. 1985-ben akkor már elnökhelyettesként a pályafutásukat befejezett sportolók között Schmitt Pálnak magasabb, az abban az évben VB ezüstérmet nyerő Guczoghy Györgynek viszont alacsonyabb rangú kitüntetést javasol. MNL OL XIX-I-14-b 188. doboz, Előterjesztés- javaslat az aktív pályafutásukat befejezett sportolók kitüntetésének, erkölcsi megbecsülésének elveire, 1983. március.

intézni való ügyeket. A hivatal dolgozói közé tartoztak még a főosztályvezető helyettesek, az osztályvezetők (önálló csoport vezetőiként) és osztályvezető helyettesek, az ügyintézők és a hivatal egyéb dolgozói. Feladatkörüket szintén az SZMSZ határozta meg. Az OTSH munkájában és a döntések formális előkészítésében az elnök mellett a főelőadóknak is nagy szerepük volt. Főelőadók a különböző OTSH osztályoktól és a szakszövetségektől jelentek meg az elnöki és elnökhelyettesi üléseken. Jogállásukat és felelősségüket tekintve a hivatal dolgozói az illetékes vezetők által meghatározott feladatuk végrehajtásáért voltak felelősek. A dolgozó egyéni felelősségén azonban nem változtatott felettesének jóváhagyása, egy adott ügy elintézéséért az előadó és a felülvizsgáló külön-külön és együttesen is felelősek voltak. Közvetlen utasítást munkavégzéssel kapcsolatban általában csak a közvetlen felettesek, illetve azok felettesei adhattak. Az OTSH-ba újonnan belépő dolgozók kaptak egy példányt a Szervezeti és Működési Szabályzatból, ezt a dolgozó köteles volt áttanulmányozni és annak megfelelően végezni a munkáját. A kinevezett dolgozók a munka megkezdése előtt kötelesek voltak esküt tenni (4288/1949 X.22 MT. rendelet) felettesük előtt, és ezt aláírásukkal igazolni kellett. Hivatali munkaadói igazolványt csak az eskü letétele után kaphattak.

Az OTSH szervezeti egységei között az SZMSZ első helyen említi a Személyügyi Önálló Osztályt.⁴⁴⁰ Ennek az egységnek elsősorban káder és személyzeti feladatai voltak. Elsősorban a személyzeti munkára vonatkozó szabálytervezetek és eljárások előkészítésével foglalkozott, melybe sok terület beletartozott. Ők elemezték és értékelték az osztályvezetők és főosztályvezetők munkáját, valamint segítették a központi vállalatok és intézmények személyzeti munkáját, melyről jelentést is tettek. Az osztály hatáskörébe utalt ügyekben kezelték a kinevezések, előléptetések, felmentések és jutalmazások ügyeit. Az Elnöki Tanács és a Minisztertanács által adományozható kitüntetésekkel kapcsolatos feladatokat is elvégezték. Közreműködtek az OTSH személyi fejlesztési terveinek és a káderutánpótlással kapcsolatos feladatoknak a megvalósításában. Ők készítették el a dolgozók személyi anyagait és vezettek minden adatváltozást, ebbe beletartoztak az OTSH dolgozóinak katonai nyilvántartásai is. Több OTSH dolgozó is vállalt másod-és mellékállást, ennek nyilvántartása is a Személyügyi Önálló Osztály feladata volt, a személyi fizetés és a nyelvpótlékok rögzítésével együtt. Bér és munkaügyi feladatok terén csak a testnevelés és sport sajátosságainak megfelelő bérutasítások előkészítésében vett részt, a kidolgozás és megvalósítás nem tartozott a feladatai közé.

---

⁴⁴⁰ MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 14-17.

Bérfejlesztés felosztására készítettek javaslatokat, de döntési jogköre ezen a területen sem volt az osztálynak. Tájékoztatást viszont minden dolgozó részére ők adtak olyan kérdésekben, melyek bér és munkaügyi jogszabályokkal kapcsolatosak. Az egyes munkakörök betöltéséhez szükséges képesítési feltételek megállapítása azonban fontos feladatuk volt, e mellett ők állították ki a dolgozók hivatali igazolványait is. 1979-ből találunk olyan döntést, amely a képesítési feltételek módosításáról szólt, és amelyet a Személyügyi Önálló Osztály főosztályvezetője tett le javaslat formájában Buda Istvánék elé.⁴⁴¹

Az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály legfontosabb feladatait szintén az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata foglalja össze legpontosabban.⁴⁴² Ebben a szervezeti egységben találunk alosztályokat és azok alá tartozó csoportokat is. Három nagy alosztályt különítünk el, ezek az Igazgatási Osztály, az Önálló Jogi Csoport, valamint a Sajtó és Tájékoztatási Önálló Csoport. Az Igazgatási Osztály tett javaslatot a testnevelési és sportfeladatot ellátó tanácsi szakigazgatási szervek feladatkörére, hatáskörére és hatósági jogkörére is. Nyilvántartották a tanácsok napirendjeit, és a határozatokat, valamint összegyűjtötték és értékelték a szakigazgatási szervek feladatterveit, munkaterveit, ülésterveit, jelentéseit, és ezekkel kapcsolatban intézkedéseket is kezdeményeztek. Az Igazgatási Osztály sportegyesületi és kapcsolati csoportja látta el a sportegyesületek nyilvántartásaival kapcsolatos államigazgatási feladatokat. Részt vett a sportegyesületek munkájával összefüggő irányelvek, utasítások, elvi határozatok, szabályzatok és munkamódszerek kidolgozásában. Az 1973-as és az 1977-es nagy módosítás is az ő javaslatuk volt, amely benyújtásra és értékelésre került az elnöki értekezleteken.⁴⁴³ Ők ellenőrizték közvetlenül a sportegyesületekben folyó szervezési, vezetési tevékenységet is. A titkársági csoport legfőbb felelőssége pedig az volt, hogy az OTSH központi munkatervi feladatainak végrehajtását figyelemmel kísérje, valamint tájékoztassa az elnököt és helyetteseit a hozott döntések időbeli megvalósításáról. Az Önálló Jogi Csoport készítette elő a Hivatal elnöki utasításait és határozatait, valamint gondoskodtak azok közzétételéről. Gondoskodtak a jogszabálytervezetek véleményeztetéséről, a vélemények feldolgozásáról és az egyeztetett állásfoglalás megszövegezéséről. Jogi véleményadással és a

---

⁴⁴¹ MNL OL XIX-I-14-b 182. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1979. május 25.

⁴⁴² MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 17-22.

⁴⁴³ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1973. július 30. és MNL OL XIX-J-14-b-177.doboz, Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1977. augusztus 15. Javaslat a sportegyesületek munkájával összefüggő irányelvek módosítására.

jogszabályok értelmezésével segítették a főosztályok és önálló osztályok munkáját, e mellett ők szerkesztették az OTSH hivatalos lapját is. A Sajtó és Tájékoztatási Csoport irányította és ellenőrizte a sportlapok tevékenységét, nyomdai kiadásra készítette elő az OTSH közlönyét, valamint ők szervezték a sajtótájékoztatókat. Az 1973-as átszervezés előtt a híradók megjelentetése és a tájékoztatás teljesen máshogy működött, akkor a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala közvetlenül látta el ezt a feladatot. Egy 1965-ös dokumentum kiemeli, hogy „a különböző sportszövetségek híradói és tájékoztónak engedélyét a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala biztosítja, ezért az MTS felügyelete alá tartozó szervek számára nem ad ki sokszorosított híradóhoz szükséges engedélyt.”⁴⁴⁴ A Sajtó és Tájékoztatási Csoport látta el a testnevelés és sport általános propagandájának elvi irányítását. Pályázatok kiírásáról és elbírálásáról is döntöttek, amelyek a testnevelés és sport népszerűsítésére irányultak. Fontos megemlíteni a Testnevelési és Sportmúzeum, valamint a Sportpropaganda Vállalat szakmai tevékenységének felügyeletét is.

A Testnevelési és Sport Főosztály az OTSH működése alatt előkészítési szempontból a legfontosabb egységnek számított.⁴⁴⁵ Hasonlóan az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztályhoz, ez a szervezeti egység is további alosztályokra bomlott. A Módszertani osztály elemezte a versenysport helyzetét, eredményességét, kidolgozta a versenysport fejlesztési távlati irányelveit, valamint részt vett a sportágak éves fejlesztési terveinek elkészítésében. Meglepő módon a sportolók anyagi ösztönző rendszerét nem a Terv- és Pénzügyi Főosztály, vagy a Gazdasági Igazgatóság, hanem ez a szerv dolgozta ki. Az olimpiai felkészülés szempontjából elengedhetetlen feladat volt, hogy tartsák nyilván és elemezzék a világ és európai versenyek eredményeit, majd állítsanak össze összehasonlító táblázatokat. A magyar bajnokságban elért eredményeket sportegyesületenként szintén a Testnevelési és Sport Főosztály gyűjtötte össze, majd ez alapján felállította a sportegyesületek rangsorát. A módszertani osztály magában foglalt még egy edzés és versenymódszertani csoportot, valamint egy utánpótlás-nevelési és iskolai csoportot. Ezek dolgozták ki és terjesztették fel jóváhagyásra az utánpótlás nevelés irányelveit és módszereit. A legnagyobb kritikát a módszertani osztály az 1978-as labdarúgó

---

⁴⁴⁴ MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Tájékoztatás Naményi Géza elvtársnak, 1965. március 22.

⁴⁴⁵ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 22-27.

világbajnokság után kapta, ahol a labdarúgó szakszövetség gyökeres változásokat sürgetett, és egy új ösztönző rendszer kidolgozásáért is kiáltott.⁴⁴⁶

A Tudományos Önálló Csoport kidolgozta, egyeztette és jóváhagyásra előkészítette a testnevelés és sport távlati és éves kutatási terveit, gondoskodott a kutatási feladatok telepítéséről és a kutatást végző szervek munkájának összehangolásáról, irányításáról és ellenőrzéséről. Mindenben együttműködött a Testnevelési Tudományos Tanáccsal (TTT), részt vállaltak a tudományos munka ösztönzésében, szervezésében és koordinálásában. A Szakoktatási Önálló Csoport véleményezett és jóváhagyásra előkészítette a Testnevelési Főiskola valamennyi szakjának oktatási alapidokumentumait. A Művelődésügyi Minisztériummal összhangban ők vállaltak felelősséget az oktató-nevelő munka közvetlen felügyeletéért. A tankönyvek, jegyzetek és egyéb oktatási segédanyagok véleményezése és kiadása szintén ennek a csoportnak volt a feladata. Végül a tömegtestnevelési és tömegsport önálló csoport tartoztak még ide. Ők dolgozták ki az ide vonatkozó módszertani elveket és ez a csoport gondoskodtak ezeknek terjesztéséről. Sportszakmai segítséget kellett nyújtaniuk a lakosság testedzését szolgáló létesítmények létrehozásában, és a lakossági tömegsporttal kapcsolatos sportpolitikában. 1979-ben egy rendkívül részletes előterjesztés bő húsz éves időtartamban, egészen 2000-ig határozott meg irányelveket a tömegsport fejlesztésére vonatkozóan.⁴⁴⁷Egy ekkora kaliberű munka elkészítéséhez rendkívül sok adatra, táblázatra és elemzésre volt szükség.

A Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának mozgástere a szervezeti sajátosság miatt meglehetősen szűkös volt.⁴⁴⁸ Elsődleges feladata az volt, hogy kidolgozza a magyar sport nemzetközi kapcsolatainak elveit, valamint a nemzetközi kapcsolatok szervezésének és ellenőrzésének rendszerét. A nemzetközi sportszervezetek tevékenységét folyamatosan figyelemmel követte, elemezte a magyar testnevelés és sport nemzetközi kapcsolatainak alakulását. Ők készítették el és terjesztették elő a magyar sport éves diplomáciai, kiutazási és fogadási tervét, melyet legtöbbször az adott tárgyév előtt egy hónappal, vagy a tárgyév első

---

⁴⁴⁶ MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz Tájékoztató jelentés- a labdarúgó válogatott VB tapasztalatairól, a tanulságokról, 1978. szeptember 11.

⁴⁴⁷ MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Előterjesztés- Javaslat a testnevelés és sport prognózisának kidolgozására 2000-ig, 1979. június

⁴⁴⁸ MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 27-30.

hónapjában fogadtak el. A hazánkba látogató külföldi küldöttségek fogadási terveinek elkészítése is az ő feladatuk volt. A Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztálya készítette elő a szocialista országokkal megkötendő hosszú lejáratú együttműködési egyezményeket, ők segítették ezek koordinálását is. Találunk példát a fejlődő országokkal való együttműködési megállapodásokra is, melyeknek előkészítése szintén ennek az osztálynak volt a feladata. Részt vettek a nemzetközi versenynaptár kidolgozásában, amelyet az adott tárgyév első hónapjában legtöbbször el is fogadtak. A hazánkban megrendezésre kerülő nemzetközi és világversenyek szervezésében és előkészítésében szintén részt vettek. Ők ellenőrizték a külföldön szereplő válogatott csapatok és sportegyesületek nemzetközi sporttalálkozóit. A MOB nemzetközi kapcsolatait is intézték, valamint a Nemzetközi Olimpiai Bizottság magyar tagja tevékenységéből adódó feladatokat is ellátták. Ők bonyolították le a nemzetközi levelezéseket, valamint felügyelték az OTSH Gazdasági Igazgatósága útlevel csoportját. Minden nem tervezett sportrendezvényrel és sporttalálkozóval kapcsolatban engedélyezési és véleményezési jogkörrel rendelkezett. Végül ők segítették és ellenőrizték a központi felügyelet alá vont sportegyesületek nemzetközi kapcsolatait is.

A Sportágak Főosztályán belül a szakszövetségek képviselői az elnöknek közvetlenül tehettek javaslatokat, amelyek egyes esetekben – főleg sportszakmai kérdésekben-meghallgatásra is találtak.⁴⁴⁹ Ők gondoskodtak a szövetségek hatáskörébe tartozó általános, szakmai, képzési és továbbképzési, sportág népszerűsítési, valamint aktivitáshálózat építési feladatok végrehajtásáról és ellenőrzéséről. A szövetségek és a kiemelt sportegyesületek közötti együttműködés segítése és összehangolása talán a legfontosabb feladatkörük volt, hiszen a világeseményeken és a válogatott eseményeken való eredményességnek ez az egyik alapja. A szövetségek üléstervét és munkatervét szintén a Sportágak Főosztálya készítette elő. A versenynaptárakkal kapcsolatban módosítási jogkörrel rendelkeztek. A sportolók nyilvántartásával, minősítésével, átigazolásával kapcsolatos feladatokat is ők végezték. Kulcsszerepe volt a válogatottban szerzett tapasztalatok értékelésében és közreadásában, szakáganként. Olimpiai előkészületi terveket készítettek, szoros együttműködésben a kiemelt sportegyesületekkel. Ők hagyták jóvá a válogatott sportolók tanulmányi ösztöndíjait, valamint ők tehettek javaslatot a Személyügyi Önálló Osztállyal együtt a szövetségek személyi összetételére. Gondoskodó és véleményező szerepkörük is volt, hiszen a Sportágak Főosztálya

---

⁴⁴⁹ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 30-34.

bírálta el a szövetségekkel kapcsolatos panaszokat, feldolgozták a szövetségi jelentéseket és értékeléseket, valamint javaslatot tettek a sportolók és sportvezetők jutalmazására, megszervezve az átadási ceremóniát. Minden tervezetet, amely az egyes sportágak szint- és követelmény rendszerével kapcsolatos, véleményeztek, valamint a válogatott keretek programját is egyeztették. A nemzetközi szövetségekben foglalkoztatott személyekkel kapcsolatos javaslatokat is véleményezték, szakszövetségenként.

A Terv- és Pénzügyi Főosztály leginkább a gazdasági háttér megtervezéséért és az ezzel kapcsolatos javaslatok előkészítéséért volt felelős.⁴⁵⁰ Szervezeti egységek szerint itt is további alosztályokat különíthetünk el. A Költségvetési Osztály vett részt leginkább a népgazdasági tervezési munkában, valamint javaslatokat, tanulmányokat tettek közzé a testnevelés és sport területén belül felhasználható keretösszegekkel kapcsolatban. Az anyagi juttatásokra, elszámolási szabályokra, a pénzügyi és könyvelési munkák egységes megszervezésére egyaránt ez az osztály tett javaslatot. Ők alakították ki a testnevelés és sport sajátosságainak megfelelően a pénzügyi szabályozó eszközök rendszerét, a különböző pénzügyi alapok felhasználási és képzési szabályait, a gazdasági ösztönzők és a sportszervek általánostól eltérő pénzügyi-gazdasági rendszerét. A központi felügyelet alá vont sportszervezetek támogatási rendszere szintén a Terv- és Pénzügyi Főosztály Költségvetési Osztálya tett javaslatot. Az állami támogatási rendszerre, a gazdasági felügyeletre és irányításra is javaslatot tettek. Ők is részt vettek a sportolók, sportedzők és sportvezetők anyagi ösztönzésének kidolgozásában, javaslatot tettek a sportolók balesetbiztosításaira, az utazási kedvezmények rendjére és szabályaira. A TOTÓ műsor előkészítése és pénzügyi lebonyolítása is az ő feladatkörük volt. Minden pénzügyi tevékenységgel kapcsolatban közgazdasági elemzéseket végeztek, melyeket legtöbbször a tárgyév végén bocsátottak az elnökség rendelkezésére, jóváhagyás céljából. Az Ellenőrzési és Felügyeleti Osztály alakította ki a gazdasági-pénzügyi ellenőrzés irányelveit és módszereit. Valamennyi főosztály és osztály esetében ők koordinálták a pénzügyi ellenőrzéseket és felülvizsgálatokat. Kiemelten foglalkoztak a központi felügyelet alá tartozó sportegyesületek és vállalatok pénzügyeivel, néhol esetleges szabálytalanságokat és pazarlásokat is találtak. Néhány esetben a sportegyesületek a felügyeletet kikerülve próbálták sportolóikat anyagilag ösztönözni, ezért a Terv- és Pénzügyi Főosztály 1981-től változásokat sürgetett.⁴⁵¹ Fontos, hogy

---

⁴⁵⁰ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 34-41.

⁴⁵¹ MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók anyagi ösztönzési rendszere továbbfejlesztésének fő irányaira, 1981. július 24.

az Ellenőrzési és Felügyeleti Osztály dolgozta ki az árhatósági jogkör gyakorlásával kapcsolatos javaslatokat, ellenőrizték és elemezték a testnevelés és sport jellegű áruk, szolgáltatások árainak alakulását, az árhatósági és árképzési feladatok végrehajtását.

A beruházási tervekre, fejlesztési koncepciókra és a sportlétesítményekkel kapcsolatos tervekre a Beruházási és Műszaki Önálló Csoport tett javaslatokat. Középtávú és éves beruházási tervjavaslatokat tártak az elnökség elé, gondoskodtak a beruházási egyeztetésekről, valamint kiadták az OTSH beruházásaival kapcsolatos engedélyokmányokat, ellátták a sportberuházások üzembe helyezésével kapcsolatos felügyeleti feladatokat. Az import sportcikkek, gépek, műszerek beszerzése és költségvetési koordinálása szintén az ő feladatuk volt. A beruházások és felújítások során közreműködtek a műszaki előkészítésben és kivitelezésben, a folyamatok irányításában. Ők készítették elő az OTSH állásfoglalásait a sportlétesítmények létesítése és megszüntetése kérdésében. Negyedik csoportként a Terv- és Információs Csoportot kell megemlíteni. Ők vizsgálták a testnevelés és sport beillesztését a népgazdasági rendszerben, folyamatosan egyeztetve a költségvetést, tanulmányokkal és kimutatásokkal. A tervezés és normarendszer kidolgozása és korszerűsítése szintén az ő feladatuk volt. Főként adatgyűjtési szerepköre volt. Összesítették, értékelték és az érintettek rendelkezésére bocsátják az irányítás és a felügyelet ellátásához szükséges pénzügyi, beruházási, terv és sportstatisztikai adatokat. Ezekről összefoglaló tájékoztatókat készítettek, és tájékoztatták a társfőosztályokat is.

Az OTSH-n belül külön Gazdasági Igazgatóság működött, amelynek a gazdálkodás teljes felügyelete mellett egyéb feladatai is voltak.⁴⁵² Minden olyan gazdasági feladatot, amelyek összefüggenek az országos sportági szakszövetségek működésével, ők láttak el. Fontos feladatuk volt azoknak a deviza bevételes nemzetközi találkozóknak a menedzselése, melyek elsősorban a labdarúgáshoz köthetők. Az 1978-as argentin labdarúgó VB kapcsán találunk fennakadásokat és dorgálásokat, de többnyire megfelelően látták el ezt a feladatot.⁴⁵³ Az OTSH áruforgalmon kívüli devizagazdálkodási feladatit is ők látták el. Az útlevel és vízum ügyintézésék szintén az ő hatáskörükbe tartoztak, e mellett ők gondoskodtak a szakszövetségek fordítási igényeinek kielégítéséről is. Az 1980-as években alapvetően már nem volt gond a

---

⁴⁵² MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 42-43.

⁴⁵³ Pál Tibor akkori főosztályvezetőt teszik felelőssé a kialakult helyzetért, aki önkritikát gyakorolt. Később, 1981-től újra tagja a Terv- és Pénzügyi Főosztálynak, de már csak osztályvezetőként. MNL OL -XIX-J-14-b 181. doboz, Jelentés az Argentínában rendezendő labdarúgó világbajnokság előkészületeiről és szervezéséről, 1978. április 27.

külföldre utazás engedélyeztetésével, ebben változást majd az 1984-es olimpia körüli események hoztak, de sok retorziót ezen a területen sem találunk.⁴⁵⁴ Fontos, hogy ők látták el a Magyar Olimpiai Bizottság gazdálkodási tevékenységét is, amely újabb bizonyíték a két szervezet erőteljes összefonódására. A Gazdasági Igazgatóság végezte az OTSH gépkocsiállományának üzemeltetését és minden ezzel kapcsolatos feladatot. Ők szervezték meg a sportági szakszövetségek éves költségvetési javaslatainak összeállítását, és ezt jóváhagyásra ők terjesztették elő. Végül gondoskodtak a jóváhagyott költségvetési előirányzatok felhasználásáról, erről pedig beszámolót is készítettek minden évben az elnökségnek. A Gazdasági Igazgatóság szervezete 1975-ben esett át kisebb változtatáson. Az újonnan kiadott működési szabályzat kibővítette a hivatalvezető feladatkörét, immár a szakszövetségek gazdasági osztályaival, az ellátási osztállyal, a devizagazdálkodási csoporttal, az útlevel és vízumcsoporttal, valamint a gépjármű osztállyal is közvetlenül a gazdasági hivatalvezető tartotta a kapcsolatot és gyakorol felügyeletet.⁴⁵⁵

A működési szabályokkal kapcsolatos mellékletben minden személyre és szervezetre vonatkozó jogi és vezetésszervezési iránymutatások voltak megtalálhatóak.⁴⁵⁶ Kiadományozási jog néven említették azt a folyamatot, amikor egy-egy érdemi döntést, írásbeli tervezetet (véleménynyilvánítás, jelentés, javaslat, közbeeső intézkedés) jóváhagytak. Az elnök jóváhagyta a legfelső vezetéssel, irányítással és az ellenőrzésekkel kapcsolatos intézkedéseket. A testnevelés és sport egészét érintő, átfogó jellegű, a felsőbb párt- állami szervezeteknek szóló előterjesztések és javaslatok jóváhagyása szintén az elnök feladata volt. Ő adományozta ki az államtitkári rendelkezéseket és utasításokat, valamint minden olyan ügyben az érdemi intézkedéseket, amelyek jogszabályokban vagy az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzatában az ő hatáskörében megtalálhatóak. Az elnökhelyettes adományozott ki minden olyan érdemi intézkedést, amely az ő hatáskörébe volt utalva, kivéve azokat az ügyeket, amelyeket az elnök magának tartott fent. A minisztériumok és az országos hatáskörű szervek főosztályaihoz intézett iratok kiadományozása szintén az elnökhelyettes feladata volt, továbbá

---

⁴⁵⁴ Wladár Sándor úszó egyike volt azoknak, akiknek emiatt meghiúsult a külföldi szereplésük. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz, Előterjesztés sportolói vízumok és útlevelek visszavonásáról, 1984. november 10. Személyes interjú Wladár Sándorral, 2012. április 14. (az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Wladár-interjú)

⁴⁵⁵ MNL OL XIX-J-14-b-171. doboz: Előterjesztés- az OTSH Gazdasági Igazgatósága SZMSZ-ének módosítására, 1975. január

⁴⁵⁶ MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 3. sz. melléklet, 1-18.

az elnök távolléte esetén az elnöki hatáskörű feladatokért is ő vállalt felelősséget. A főosztályvezetők és osztályvezetők kiadományozási joga nagyon szűkkörű, legtöbbször elnöktől kapott felhatalmazás szükséges az ilyen jellegű lépésekhez. Az OTSH valamennyi főosztályának vezetője az elnöktől kapta meg kiadományozási és aláírási jogát. Jogosulatlanul kiadományozott irat nem volt továbbítható, főosztályvezetői utasítások alapján egy irat elküldését megtagadni nem lehetett.

Az OTSH éves fő feladatait a munkaterv határozta meg, amelyet az elnök állapított meg. Ennek előkészítése az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály feladata volt. Az elnök egyúttal irányelveket adott a munkaterv elkészítéséhez. A Hivatal munkaterve alapján kellett elkészíteni az összes főosztály (önálló csoportonként) munkatervét, és csoportonként részletekben kellett megállapítani mindazon feladatokat, amelyek szerepeltek a Hivatal munkatervében. Ide kellett venni azokat a feladatokat is, amelyek felsőbb szervek határozataiból vagy a főosztály ügykörének folyamatos ellátásából következtek.

A munkaértekezletek az egyeztetés és döntéshozás fontos részét képezték. Működés szempontjából megkülönböztetünk elnöki-elnökhelyettesi, osztályvezetői és főosztályi értekezleteket.⁴⁵⁷ A résztvevőknek az ülésekre történő meghívásáról és tájékoztatásáról az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály gondoskodott, ők készítették el az ülések jegyzőkönyveit is, melyet az elnök írt alá.⁴⁵⁸ A folyamatos munka érdekében tartott egyéb értekezletek semmilyen formális előíráshoz nem voltak kötve, ezeknek a szervezése esetenkénti utasítás alapján történt. Az osztályvezetői értekezleteken az osztályvezetők, az önálló csoportok vezetői és a főosztályvezető által kijelölt ügyintézők vettek részt. Céljuk a legfontosabb elvi kérdések és feladatok megtárgyalása volt. A főosztályi értekezletek célja az volt, hogy az összes dolgozó bevonásával összegezzék a kiemelkedő eredményeket és a hasznos javaslatokat, valamint orvosolják a hibákat és az esetleges sérelmeket. Javaslatokat innen nem továbbítottak az elnöknek, a fő cél inkább az értékelés volt. Félévente egyszer kötelező volt főosztályi értekezleteket tartani.⁴⁵⁹ A főosztályok (önálló csoportok) legfőbb feladata az OTSH-n belüli

---

⁴⁵⁷ 1973-1986-ig összesen 129 elnöki és elnökhelyettesi értekezletet tartanak az OTSH dolgozói. MNL OL XIX-J-14-b-160-193. dobozok

⁴⁵⁸ Ezek a dokumentumok „emlékeztető” névvel vannak ellátva.

⁴⁵⁹ 1973-1986-ig valamennyi főosztály esetében csak évente két értekezlet volt, egyedül az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály tartott 1980-ban és 1984-ben négy, illetve három értekezletet.

egyes tevékenységek koordinálása és összehangolása voltak. Az államtitok és szolgálati titok megtartásáról szintén rendelkezett az SZMSZ. Még bíróságon, vagy más hatóság előtt is nyilatkozatot tenni vagy tanúskodni csak abban az esetben volt szabad, ha a titoktartás kötelezettsége alól az elnök, vagy az általa kijelölt személy erre felmentést adott az illető dolgozónak.

Az utasítások, irányelvek, rendelkezések és elvi állásfoglalások kiadásáról az SZMSZ szintén rendelkezett. Államtitkári rendelkezést kellett kiadni akkor, ha a tervezett rendelkezésből az állami szervekre, vállalatokra, szervezetekre és egyéb gazdálkodó szervekre kötelezettség származott. Ha a tervezet rendelkezései több főosztály ügykörét is érintették, a tervezettel kapcsolatban ki kellett kérni a főosztályok vezetőinek egyetértését és észrevételeit. Az OTSH mindenkori elnöke egyben államtitkár is volt, így az ő jogkörében állt az államtitkári rendelkezés kiadása. Normatív utasításban kellett kiadni azokat az általános érvényű rendelkezéseket, melyek a tanácsok végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerveire, intézményekre, vállalatokra, továbbá a sportegyesületekre és egyéb sportszervezetekre vonatkoztak. Normatív utasítás kiadására csak az elnök vagy az elnökhelyettes volt jogosult. Ha a tervezett utasítás más minisztériumok és országos hatáskörű szervek ügykörét érintették, az utasítást az érdekelt miniszterekkel és vezetőkkel egyetértésben kellett kiadni.⁴⁶⁰ Minden normatív utasítás az OTSH Közlönyben került megjelentetésre, erről az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály gondoskodott. Általános érvényű szakmai irányelvek kiadására akkor került sor, ha egy adott szakmai tevékenység egységessé tételére, a színvonal emelésére vagy fejlesztésére volt szükség. Ezeket csak az OTSH elnöke vagy elnökhelyettese adhatta ki, megjelentetése az OTSH Közlönyben szintén kötelező volt. Az adott főosztály vezetője, ahol a tervezet megszületett, először az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztálynak küldte azt át ellenőrzésre, ezt követően az érdekelt főosztály vezetője mutatta be a tervezetet az elnöknek, kiadományozás céljából. Legtöbbször egy-egy sportág, vagy az OTSH egyik fő feladatkörének fejlesztéséről és bővítéséről adtak ki ilyen irányelveket.⁴⁶¹ Végül kiadható elvi állásfoglalás, de csak abban az esetben, ha ez valamelyik hatályos jogszabály rendelkezésének értelmezésére

---

⁴⁶⁰ Főként gazdasági kérdésekben találunk erre példát, amikor a Pénzügyminisztérium jóváhagyásával születnek ilyen utasítások. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Normatív utasítás a sportra használható éves keretösszeg módosításáról, 1982. január 18.

⁴⁶¹ Az első ilyen általános érvényű szakmai irányelv: MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz Előterjesztés: a sportegyesületek felügyeletéről és irányításáról, általános szakmai irányelvek megállapításáról, 1973. szeptember 22.

vonatkozott. Az elvi állásfoglalást – a kérdéskör jelentőségétől függően- az elnök, vagy az ügyben illetékes főosztályvezető adhatta ki. Az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztálynak a tervezetet be kellett mutatni, a végleges elvi állásfoglalást pedig az OTSH Közlönyben meg kell jelentetni.

A jogszabályok és határozatok végrehajtásáról, valamint a kapcsolattartás és ellenőrzés módjairól szintén rendelkezik az SZMSZ.⁴⁶² A Hivatal kötelező jogszabályairól köteles volt tájékoztatást adni az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály, aki értesítette az érintett főosztályokat és csoportokat. Az elnök és elnökhelyettes is határozhatott meg ellenőrzési módokat azon személyek és csoportok esetében, amelyekről külön jogszabály nem rendelkezett. Minden előterjesztés és jogszabálytervezet véleményezésének megvitatása és annak megszervezése az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály feladata volt. A tervezetekre véleményt csak a főosztályvezető vagy a helyettes adhatott. Az észrevételek alapján az állásfoglalás tervezetet előkészítették jóváhagyásra az elnöknek, de ha az előterjesztést küldő minisztérium vagy országos hatáskörű szerv tárgyalást kezdeményezett, a Hivatal részvételének megszervezése szintén az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztálynak volt a feladata. Minden minisztériummal és országos hatáskörű szervvel direkt módon az elnök tartott kapcsolatot. A tanácsok központi irányításának módja szintén közvetlen volt, erre az OTSH elnöke, a megyei és fővárosi tanács végrehajtó bizottsága volt kijelölve.⁴⁶³ Az irányelvek meghatározása mellett a már bemutatott utasítási módszerek kerültek alkalmazásra, vagyis: államtitkári rendelkezések, normatív utasítások, általános érvényű szakmai irányelvek és elvi állásfoglalások kiadása. Minden szakmai irányelv és jogszabály betartásáról az OTSH ellenőrzések útján győződött meg. A tanácsi szerveknél tervezett ellenőrzéseket az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály koordinálta, hasonlóan a megyei és fővárosi ellenőrzésekhez. Az ellenőrzés időpontjáról mindig előzetes értesítést küldtek, ettől függetlenül találunk érdekes példákat szabálytalanságok feltárására.⁴⁶⁴ Ellenőrzésekkel kapcsolatos közleményeket szintén az OTSH Közlönyben kellett megjelentetni.

---

⁴⁶² MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 4. sz. melléklet, 1-10

⁴⁶³ 11/1971 III.31. Kormányrendelet

⁴⁶⁴ Például: MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz, Tájékoztató jelentés a Heves megyei tanácsnál végrehajtott pénzügyi szabálytalanságok vizsgálatáról, 1980. június 30. Az értesítést előtte egy hónappal központilag kiküldték, mégsem készültek fel megfelelően az ellenőrzésre. A retorzió némi forráselvonás és két személyi változás lett.

A hosszútávú együttműködési megállapodások és fejlesztési koncepciók ütemtervének tartását legtöbbször értekezletek összehívásával ellenőrizték, ahol az illetékes szervek tájékoztatták az OTSH-t és az illetékes főosztályokat. A szakigazgatási szervekkel és a tanácsok által fenntartott testnevelési és sportintézményekkel a személyes kapcsolattartás és a folyamatos konzultáció jogszabály által előírt és kötelező volt. Egy-egy helyszíni látogatás esetében előzetes tájékoztatást adtak annak időpontjáról, a tapasztalatokról pedig összegző jellegű jelentés készül. A nagyobb horderejű projektek és látogatások esetében az elnöki értekezlet számára is beszámoló készült.⁴⁶⁵ A testnevelési és sport feladatot ellátó szakigazgatási szervek elleni panaszokat és észrevételeket mindig az illetékes tanács elnökének vagy elnökhelyettesének kellett megküldeni.⁴⁶⁶

A hivatali munkarend legfontosabb kérdéseiben szintén az SZMSZ pontjai az irányadók.⁴⁶⁷ A főosztályvezetők közvetlen hatáskörébe tartozott a betegség és szabadság miatti távollét igazolása és engedélyezése. Belföldi kiküldetések esetén szintén a főosztályvezető adott engedélyt, minden ilyen kiküldetésről jelentést kellett tenni. A külföldi kiküldetésekre külön rendelkezések voltak, legtöbbször elnöki vagy főosztályvezetői engedélyezést és hozzájárulást látunk a dokumentumokban. A hivatali telefonhasználat kapcsán az SZMSZ felhívja a figyelmet a takarékosagra a helyi hívásokat illetően, távolsági hívást kezdeményezni pedig csakis főosztályvezetői engedéllyel lehetett. Ügyfelek fogadása csak meghatározott ügyfélfogadási időben volt lehetséges, de a minisztériumi és országos hatáskörű szervek dolgozóit bármikor lehetett fogadni. A főosztályvezetői és egyéb fontos munkakörök átadásánál mindig jegyzőkönyvet kellett vezetni, a folyamatban lévő ügyek rövid ismertetésével együtt. Minden hivatali dolgozó végezhetett saját felelősségre tudományos, ismeretterjesztő munkát, a szakirodalmi tevékenységekhez hivatali engedélyre nem volt szükség. Sajtó, rádió vagy a televízió részére csak az elnök és az elnökhelyettesek, valamint a főosztályvezetők adhattak nyilatkozatot és tájékoztatást. Minden napi és hetilapban publikálni tervezett cikket előzetesen be kellett mutatni jóváhagyásra az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztálynak. Gondosan ügyelni kellett arra, hogy állam- és szolgálati titok ne kerüljön nyilvánosságra.

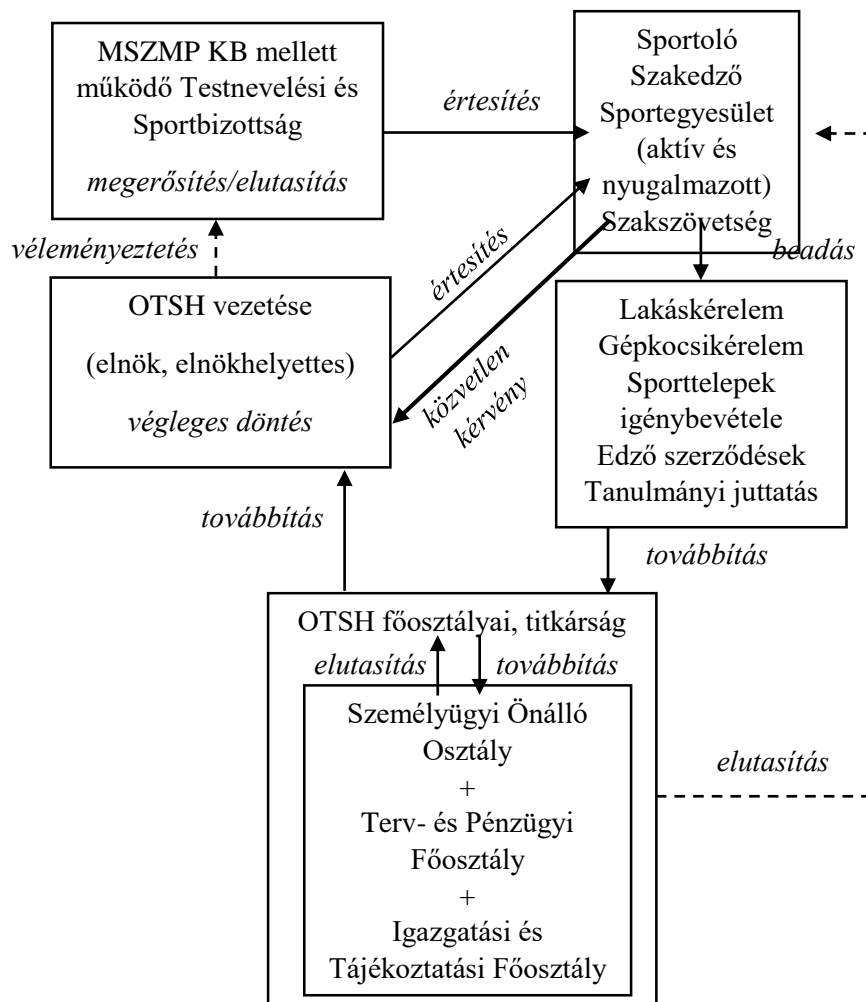
---

⁴⁶⁵ MNL OL XIX-J-14-b Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1977. február 11 - A BVSC Sporttelepen tett látogatás és a fejlesztésekkel kapcsolatos tapasztalatok

⁴⁶⁶ Ezeknek az elbírálására az 1957. évi IV. törvény rendelkezései az irányadók.

⁴⁶⁷ MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973, 4. sz. melléklet, 17-19.

Az OTSH vezetése többnyire saját hatáskörben hozott meg sok döntést. Ide sorolhatjuk a lakáskérelmek és gépkocsi kérelmek elbírálásával, a sporttelepek igénybevételi kérvényeivel, a hazai és külföldi edzőszerződésekkel és játékedényekkel, valamint a tanulmányi juttatásokkal kapcsolatos igényeket. Az iratanyagban böngészve 1973-1986 között sok száz olyan dokumentumot találunk, amelyek kifejezetten ezekkel az ügyekkel és az ezzel kapcsolatos döntési mechanizmusokkal, valamint az összesítésekkel foglalkoztak. Természetesen ezek a témák sokszor előfordultak más iratokban is, például elnöki értekezletek emlékeztetőiben, jegyzőkönyvekben. A könnyebb átláthatóság kedvéért a döntési procedúrát egy folyamatábrán szemléltettem, amit szeretnék bővebben kifejteni, néhány konkrét példával bemutatni és magyarázni. A döntési mechanizmus folyamatábrája az átvizsgált forrásokon alapul.

A kérelmek beadását aktív vagy nyugalmazott sportolók, szakedzők és sportegyesületek kezdeményezték. Egy-két esetben előfordult, hogy a sportági szakszövetség elnöke kérvényezte egy-egy sportlétesítmény igénybevételének engedélyezését. Az OTSH engedélyét kérő

személyek többnyire az OTSH illetékes főosztályainak juttatták el kérvényeiket, amelyek először az OTSH titkárságára kerültek. A titkárság a kérelem beérkezését követően továbbította a dokumentumokat a Személyügyi Önálló Osztálynak, az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztálynak, valamint a Terv és Pénzügyi Főosztálynak. Ezeknek a kérelmeknek az elbírálásánál azért ez a három osztály volt az illetékes, mert a kevésbé sikeres sportolók vagy klubok esetén rögtön tudtak információt szerezni a helyes döntés meghozásához. Pár esetben a Sportágak Főosztályát is bevonták a döntéshozatalba, de 1974 után már csak az elnök vagy az elnökhelyettes kérte ki ennek a főosztálynak a véleményét. Habár a főosztályok vezetőinek elvileg a hatáskörében volt, hogy a kérelmeket elutasíthatják, ez nagyon ritkán történt meg, mivel a kérelmek majdnem száz százaléka az OTSH elnökének vagy elnökségének voltak címezve.

1973-ban még több elutasító kérelem is érkezett, főként Elbert György akkori főosztályvezető részéről.⁴⁶⁸ Az elutasított kérelmekről a sportolót és az OTSH titkárságát is értesítették, a kérvényeket az irattárban őrizték. A kérvényező azonban hamar rájött, hogy az igénylésük a bürokratikus rendszer miatt már az első lépcsőfoknál megakadt. Ezért 1974 második felétől már szinte minden kérelem közvetlenül az elnökségnek érkezik. Ezeket nevezik az összesítésekben közvetlen kérvényeknek, az OTSH elnöksége felé.⁴⁶⁹ Az első ilyen közvetlen kérvény Bilek Istvántól érkezett Beckl Sándor OTSH elnökhöz. A döntést- mint ahogy később is- az elnök levélben közölte az érintett személlyel. A kérelmet a Magyar Sakkszövetség adta be, a későbbiekben is előfordul, hogy nem az érintett sportoló jelentkezett személyesen az ügyben. Bilek elutasító választ kapott, Beckl válaszleveléből pedig egy nagy problémával szembesülünk. „Az OTSH minden évben kap néhány szövetkezeti lakás keretet a Fővárosi Tanácstól. Sajnálatos módon a keret évről évre egyre kevesebb, az igénylők száma

---

⁴⁶⁸ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Feljegyzések a Terv-és Pénzügyi Főosztály által elutasított lakáskérelmekről, 1973. május 12. A dokumentum alapján úgy tűnik, hogy az átszervezést követően a megújult sportvezetéstől sokan reméltek lakást és gépkocsit, ezért az OTSH-t valósággal megrohmozták a kérelmek. Az 1973-as év végi összesítés szerint abban az évben összesen 108db ilyen jellegű kérvény érkezett, ebből 27db lett teljesítve, 51db-ot elutasítottak, 30db-ot pedig részben elutasítottak. Az utóbbi kategóriába esők általában újra pályázhattak, de kérelmük újbóli elbírálására általában egy-másfél évet várniuk kellett. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 20.

⁴⁶⁹ Az 1974-es kimutatás szerint a 96db kérvényből 88db közvetlen kérvényként, az OTSH elnökéhez vagy elnökhelyetteséhez érkezett be. MNL OL XIX-J-14-b-165.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1974. december 18. Ez az arány 1975-ben már 98/93, 1983-ban pedig 112/110. MNL OL XIX-J-14-b-171.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1975. december 17. és MNL OL XIX-J-14-b-188.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1983. december 21.

pedig egyre nő.”⁴⁷⁰ A problémakör egészen 1986-ig jelen maradt, és bár az 1980-as évek elején az építkezések fellendülése után több lakáskérelmet tudtak pozitívan elbírálni, sok sportolóban és szakedzőben maradhatott tüske a kérvényeik negatív elbírálása miatt. Néhány labdarúgónál valószínűleg ez is közrejátszhatott abban, hogy bánatukból a bundázás miatt plusz jövedelem és az alkohol jelentette a kiutat. Gujdár Sándor labdarúgó első lakáskérelmét 1974-ben elutasítják, majd 1977-ben az OTSH kiutal számára egy saját lakást. A sportoló Beckl Sándornak leírja: „a mindennapos sportolói nyomás, és a sikerek szerény anyagi elismerése majdnem véglegesen elvette a kedvemet a sportolói karriertől.”⁴⁷¹ Gujdár végül sikeres pályafutást tudhatott magáénak.

Az OTSH elnöksége a kérvényeket elfogadhatta vagy elutasíthatta. Döntési jogköre az elnöknek, és megbízással az elnökhelyettesnek volt. Az elbírálás után a kérvény beadóját az elnökség közvetlenül értesítette a döntésről. Politikailag fajsúlyosabb jellegű kérvények esetén az OTSH vezetése az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottságnak továbbította az ügyet. A Bizottság megerősíthette, vagy felülbírálhatta az OTSH elnökségének döntését. Ez a határozat nagyban függött a TSB azon tagjaitól, akik a Központi Bizottságnak is tagjai voltak. A döntés meghozatala után az érintettet értesítették. Sporttelep igénybevétele esetén mindössze két olyan kérvényt találunk, ahol az OTSH a Testnevelési és Sportbizottság kezébe ajánlotta a döntést. Mindkét eset az MTK-val kapcsolatos. Az UEFA 1977-es nemzetközi ifjúsági tornája magyarországi döntőjének megrendezésére Magyarország is pályázott. A pályázat beadása előtt az MTK sportegyesületének vezetése közvetlen Buda Istvántól kérvényezte, hogy „a torna négyes döntője a klub sportpályáján kerüljön megrendezésre.”⁴⁷² A döntés az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság kezébe került, akik a kérvényt elutasították. Indoklásukban az állt, hogy „a tornára Izrael csapata is nevezett, akik jó utánpótlás korosztállyal rendelkeznek. Nem szeretnénk, ha ebből politikai konfliktusok lennének, így sikeres pályázat esetén az MTK sporttelepén nem fognak mérkőzéseket rendezni.” A másik politikai témájú kérvény a Menekülés a győzelembe c. filmmel kapcsolatos, amelyet 1980-ban a Hidegkuti Stadionban terveztek forgatni. A klub év

---

⁴⁷⁰ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Bilek István lakáskérelme- levelezés Beckl Sándorral 1973. július 3.

⁴⁷¹ MNL OL XIX-J-14-b-177.doboz: Gujdár Sándor lakáskérelme és indoklása- levelezés Beckl Sándorral, 1977. szeptember 4.

⁴⁷² MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Az MTK sporttelep igénybevételek kérdése az 1977-es UEFA nemzetközi ifjúsági torna döntőjével kapcsolatban, 1974. január 29.

elején be is adta az erre vonatkozó kérvényt, hogy John Huston filmrendező felkérésének szeretnének eleget tenni, és a második világháborús párizsi Colombes stadionra kísértetiesen hasonlító MTK pálya otthont adhasson a forgatásnak. Az OTSH elnöksége egyből továbbította a kérvényt a KB elé, akik elsősre aggodalmukat fejezték ki. „A beadott forgatókönyv alapján úgy véljük, hogy egy ilyen témájú film meglehetősen érzékeny téma lenne a klub történelmi gyökereit figyelembe véve.”⁴⁷³ A viszontválasz után az MSZMP KB mellett működő TSB ügy határozott, hogy a filmet leforgathatják, a stadiont bérbe adhatják, viszont „a bevételek 20%-át a klub köteles az OTSH és a MOB közös számlájára befizetni.” Mivel a takarékosági intézkedések és ezeknek a követelményei 1975-től a megszűnésig végig kísérték az OTSH mindennapjait, a sportvezetésnél a pénzügyi szempontok esetenként a politikai szempontokat is felülírták. Ehhez pedig sokszor maga a Központi Bizottság is a hozzájárulását adta.

Az éves lebontást tekintve 1975-ben érkezett az OTSH-hoz a legtöbb lakásigénylési kérelem, szám szerint 79db. Az év végi összesítőből kiderül, hogy a kérelmek elbírálásánál mindössze 5 esetben született pozitív döntés.⁴⁷⁴ Ez a rendkívül alacsony arány egyrészt köszönhető az 1975-től sürgetett takarékosági intézkedéseknek, másrészt 1974-ben a tervezett kereten felül adtak ki lakást sportolók részére. Az okokat részletesebben egy szeptemberi, lakáskontingenssel kapcsolatos irat reprezentálja legjobban. A dokumentum szerint Árvai Gábor kapta meg abban az évben az utolsó előtti szabad lakást a kontingensből. A világbajnok kenus már 1972-ben is pályázott a sportvezetés felé, de döbbenetes, hogy helyszíni szemlét csak három évvel később tartottak lakhelyén. A jelentés szerint „egy 8 négyzetméteres csónakházban lakik, ami vizes, és alig fűthető. Szülei nem élnek, nőtlen, havi alapfizetése 2.450 Ft. Eredményei és szociális helyzete alapján javasoljuk részére egy lakás biztosítását.”⁴⁷⁵ Az OTSH szigorú keretek és tervek között gazdálkodhatott a sportolók bérköltségével és a lakástámogatási keretösszeggel. Előfordult néhány évben, így 1975-ben és 1979-ben is, hogy hiába állt rendelkezésre jóval több lakás, mint amit végül ki tudtak adni, a többletköltség miatt nem állt módjukban több lakást kiutalni a sportolóknak. Sokszor késtek a társasházi lakások átadásával is, ami tovább nehezítette a tervezést. E mellett a fővárosban a fővárosi tanács néha

---

⁴⁷³ MNL OL XIX-J-14-b-184.doboz: Feljegyzés és határozat: Az MTK kérvénye sporttelep bérbeadásáról, 1980. január 19.

⁴⁷⁴ MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1975. december 18.

⁴⁷⁵ MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Javaslat élsportoló részére lakáskontingens juttatására, 1975. szeptember 12.

felülírta a sportvezetésnek tett ígéreteket, és a rendelkezésre álló lakáskontingensből másoknak is juttattak.⁴⁷⁶ A költségkeret alaposabb tervezése és szigorúbb ellenőrzése erre lehetőséget adott volna. Nagyobb ugrásról csak az 1980-as évek elejétől lehet beszélni, amikor az anyagi ösztönző rendszer fejlesztésének a lakáskiutalások számának emelése is része volt.

A legnagyobb jutalmazás a lakáskontingensek terén nem véletlenül az 1984-es évben figyelhető meg. Az olimpiától politikai okok miatt távolmaradó sportolók igényeit igyekeztek maximálisan kielégíteni. Ebben az évben 68 lakáskérelemből rekordszámú, 50 esetben pozitív elbírálás történt.⁴⁷⁷ Ezek mellett soron kívül döntöttek további kiutalásokról, az 1985-ös költségvetés és lakáskontingens terhére.⁴⁷⁸ Az OTSH-t ellenőrző Központi Bizottság hiába hangsúlyozta oly sokszor a „szocialista sporterkölcs” fontosságát, feltehetőleg a közhangulat és a sportolók elégedetlensége miatt tudták, hogy gesztusokat kell tenni. Több olyan sportoló is kapott lakást ebben az évben, akik nem vehettek részt az olimpián, de a Barátság Játékokon kiemelkedő eredményeket értek el. Voltak, akiknek csak 1985 második felére ígértek lakást, és azt is csak vidéken, de valamennyi esetben teljesített kérelmeket látunk.⁴⁷⁹ Az elutasításoknál 1974-től kezdve általában azt az indoklást olvasni, hogy „nem javasoljuk az alábbi sportolók lakáshoz jutását jelenlegi lakáskörülményeik, illetve sportteljesítményük alapján.”⁴⁸⁰

A dokumentumokból bepillantást nyerhetünk egyes élsportolók lakhatási körülményeibe, és azoknak a vizsgálatába. Budavári Imre, a Vasas BEK-győztes vízilabdázója például egy 23 négyzetméteres lakásban lakott feleségével és szüleivel. Felesége terhes volt,

---

⁴⁷⁶ MNL OL XIX-J-14-b-178.doboz: Előterjesztés- javaslat lakáskontingensi juttatás felülbírlására, 1977. március 25. A Fővárosi Tanács előző évben két 13. kerületi lakást biztosított az OTSH-nak, de ezeket az MSZMP két vezető beosztású tagja, Havasi Ferenc minisztertanácsi elnökhelyettes, valamint Szabó Béla KB-tag kapják meg. Szintén 1977-es érdekesség, hogy egy épülő társasház a 10. kerületben bérlakásoknak szántak volna, azonban a Minisztertanács egy rendelettel felülírja az eredeti terveket, és munkásszállásokat alakítanak ki a teljes tömbben, 75 lakásban. Ez csak abból a dokumentumból derült ki, amely a munkásszállások lakók testnevelésének és tömegsportjának fejlesztésével foglalkozik. MNL OL XIX-J-14-b-178.doboz: Előterjesztés- a munkásszállásokon lakók tömegsportjának fejlesztésére, 1977. március 18.

⁴⁷⁷ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1984. december 18.

⁴⁷⁸ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1984. december

⁴⁷⁹ MNL OL XIX-J-14-b-191.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1985. december 15. Az 1984-es kérelmek közül a „részben elutasítva” kategóriába tartozó kérelmek között 6 esetben olvasható az indoklásban, hogy „lakást biztosítani csak az 1985-ös évi keretből tudunk, feltételezhetően az év második felében, kettőt a fővárosban és kettőt külterületen.” Az utolsó lakás kiutalása az 1984-es kérelmezők közül Bakos György gátfutónak történt meg 1985. október 9-én.

⁴⁸⁰ MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1974. december 18.

ikreket várt, és egy két szobás lakást kért. Az OTSH végül egy 2 plusz fél szobás lakást biztosított.⁴⁸¹ Fábrián László öttusázó egy másfél szobás lakásban lakott szüleivel és két testvérével, ő maga öccsével a konyhából ideiglenesen átalakított helyiséget használta lakószobának. Végül egy két szobás lakást kapott, mivel házasodni kívánt.⁴⁸² Biró László birkózó várandós feleségével egy 28 négyzetméteres IBUSZ lakásban lakott, amelyet a sportegyesület bérelt. Európa-bajnokságot 1982-ben, valamint ezüstérmet 1983-ban és 1984-ben nyert. Kérvényét a Magyar Birkózó Szövetség nyújtotta be, amelyet az OTSH is támogatott.⁴⁸³ A sportvezetés előfordult, hogy a legnagyobbak lakásigénylését sem teljesítette. Varga Károly olimpiai bajnok sportlövő például hiába kapott az 1980-as moszkvai játékok után lakást az OTSH-tól, első feleségétől elvált, és a lakás az asszonyé lett. 1984-ig albérlőként lakott második feleségével egy háromszobás lakás egyik szobájában, két másik családdal együtt. Kérvényében egy másfél szobás lakás szerepelt, amelyet az OTSH először elutasított, az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság javaslatára.⁴⁸⁴ A döntést viszont az OTSH elnöke közölte levélben. Ez az ügy szinte egyedüliként nem illeszkedik az általam ábrázolt döntési mechanizmusba, mert a TSB mindig közvetlenül tájékoztatta az érintetteket. Csak 1984 végén jutott ismét saját lakáshoz, miután a Magyar Sportlövő Szövetség adta be a kérvényüket. A női sportolókkal kapcsolatosan 1973-ban egy elutasító kérelem kapcsán az OTSH leszögezte, hogy „lakást csak házasoknak biztosít.”⁴⁸⁵ 1984-ben Szöcs Zsuzsa vívónak lakást biztosítottak, holott a jelentés szerint csak „férjhez menési terve van.”⁴⁸⁶ A szüleivel való konfliktusokra és a felkészülés nehézségeire való tekintettel az OTSH biztosított számára lakást.

A lakásügyek mellett kevésbé nagy számban jelentek meg a kérelmek között a gépkocsi ügyek. A lehetőségek itt még korlátozottabbak voltak, még az 1980-as években is csak a legjobb

---

⁴⁸¹ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1984. december

⁴⁸² MNL OL XIX-J-14-b-187.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1982. december 10.

⁴⁸³ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1983. október 10.

⁴⁸⁴ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1983. december 11.

⁴⁸⁵ MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzés lakás és gépkocsi ügyben, 1973. október 16. Pfeffer Anna olimpiai ezüstérmes, világbajnok kajakozó kérelmét azzal az ürüggyel utasítják el, hogy nem házas.

⁴⁸⁶ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1984. december. A Magyar Vívó Szövetség támogatta a kérelmet, az OTSH viszont megfontolásra tovább küldte a Testnevelési és Sportbizottságnak. A sportoló pozitív elbírálást kapott.

teljesítményt elérő sportolók, edzők, sportvezetők részesülhettek a megtiszteltetésnek járó adományban. 1973-ban összesen 18 gépkocsi kérelem érkezett be, ebből az OTSH 8 esetben adott pozitív elbírálást.⁴⁸⁷ 1985-ben ez az arány nem változott, de az igénylések száma majdnem az ötszörösére nőtt: 82 kérelemből 49-et bíráltak el pozitívan. Az MSZMP Központi Bizottsága, vagy a Testnevelési és Sportbizottság tíz kérelmet is felülvizsgálat után utasított el, nyolcat pedig az OTSH továbbítása után engedélyezett.⁴⁸⁸ Még az MTS fennállása során, 1972-ben dolgozták ki a gépkocsi használatra és kérelmekre vonatkozó irányelveket és szabályozási rendszert, amelyen 1976-ig az OTSH sem változtat.⁴⁸⁹ A rendelet leszögezte, hogy a gépkocsi vásárlás minden dolgozónak az OTSH-n belül egyéni felelőssége, a lehetőségeihez mérten. A rendelkezésre álló kontingens korlátozott volt, a kiadását szintén rendelet szabályozta. A saját gépkocsi használatát viszont engedélyezte, „kiküldetési és munkavégzési célokra is, munkakör alapján.” Egy naptári évben maximum 4.800ft volt elszámolható. A sportolók, társadalmi aktív és edzők számára ezt a lehetőséget csak „rendkívül indokolt esetben engedélyezhették.” Az OTSH központi szerveinél a pénzügyi és gazdasági osztály vezetője, az OTSH területi szerveinél az elnök, a sportegyesületek esetében pedig szintén az elnök adhatott engedélyt erre.

A gépkocsi kontingens felhasználását merev szabályok, és leginkább a limitált darabszám korlátozták egészen 1986-ig.⁴⁹⁰ „Tervszerű gazdálkodás a kontingenssel csak részben lehetséges, miután előre azt megtervezni, hogy ki kér gépkocsit- nem lehetséges, a lakásokhoz hasonlóan. Így fordult elő az, hogy pl. év elején biztosítani tudunk nyugati gépkocsit, és esetleg az év vége felé jelentkező, arra jogosult kérelmezőknek már nem áll módunkban ilyen irányú igényeiket kielégíteni. A jelenlegi ellátási rendszer megfelelőnek bizonyul, a visszaélések elhárítása kellően megoldott a tanácsoktól bekért igazolásokkal.”⁴⁹¹ A

---

⁴⁸⁷ MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzés lakás és gépkocsi ügyben, 1974. augusztus.16.

⁴⁸⁸ MNL OL XIX-J-14-b-190.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1985. december 15. A jelentés szerint az MSZMP KB ekkor már tervbe vette a gépkocsihasználatra vonatkozó rendelet módosítását, és az igénylések nagyobb arányú teljesítését tervezték.

⁴⁸⁹ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: 200/1/1972. elnöki körlevél a saját személygépkocsi belföldi hivatalos kiküldetés alkalmával történő használatáról szóló 1972./IV.22./MÜM számú rendelet végrehajtásáról, 1973. február 2. 1976-tól a kiküldetési elszámolások engedélyeztetése könnyebbé válik, mivel a Terv- és Pénzügyi Főosztály vezetője is engedélyezhet ilyen jellegű kifizetéseket.

⁴⁹⁰ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz: Elnöki utasítás a gépkocsikontingens felhasználásának szabályairól, javaslatok további intézkedésekre, 1973. július 24.

⁴⁹¹ MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz: Javaslatok- a gépkocsikontingens felhasználásának szabályairól, 1973. július 30.

gépkocsikat a Belügyminisztérium biztosította az OTSH élsportolói, sportvezetői és alkalmazottai részére. A személygépkocsi ellátásról az elnöki és elnökhelyettesi értekezleten határoztak, a lakásjuttatásokhoz hasonlóan pedig év végén összesítés készült a kérelmekről. Akkor nem volt előterjeszhető személygépkocsi ellátás iránti kérelem, ha a kérelmező 5 éven belül részesült gépkocsi ellátásban, a kérelmező házastársának volt kocsija, vagy ha a kérelmező fegyelmi eljárás, eltiltás alatt állt. A kérelemhez mindig csatolni kellett a sportegyesület és a sportági szakszövetség elnökségének javaslatát. Sportvezetők esetében a közvetlen felügyeletet gyakorló felettes javaslatait találjuk. A rendelkezésre álló gépkocsi kontingens számában 1973 és 1985 között mindössze kétszeres ugrás figyelhető meg.⁴⁹² Ez a korszakban megfigyelhető országos növekedés szempontjából kevés, hiszen 1970 és 1980 között a magyarországi személygépkocsik száma megnégyszereződött, 1986-ra pedig Magyarországon 1000 főre 135 gépkocsi jutott.⁴⁹³

Egy 1973-as elutasított kérelemről szóló dokumentum a lakáskontingensi nehézségekhez hasonlóan a gépkocsi igényléssel kapcsolatos problémakört jól mutatja be. Bartók Ernő mesteredző kérelme elutasításra került. Nyugdíjas, jól fizetett szakemberként, aki továbbra is tevékenykedni akart az utánpótlásban, azt az indoklást kapja, hogy „az OTSH-nak nincs módjában gépkocsit biztosítani. Nyugdíjas, és a rendelkezésünkre álló gépkocsi kontingensből elsősorban az élsportolóknak, valamint a sportapparátusban dolgozóknak kell biztosítani.”⁴⁹⁴ Elbert György azt javasolta, hogy a hasonló kérelmek ügyintézési menetét követve ezt is utasítsák el, de a javaslatát tovább küldte az OTSH elnökségének. Ilyenkor azt a gyakorlatot folytatták, hogy ha év végén maradt szabad gépkocsi, akkor abból juttattak a kimaradóknak. Az év végi összesítés alapján Bartók Ernő nem kapott gépkocsit, kérelmét az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság utasította el. Az OTSH-nak és a magyar sportvezetésnek évről évre fejtörést okozott, hogy a sportolókat, sportvezetőket, edzőket és nyugalmazott mesteredzőket hogyan ismerje el anyagilag. Mivel a lehetőségek

---

⁴⁹² 1973-ban összesen 477db gépkocsi szerepelt a kontingensben, ez a szám 1985-re 993-ra nő. MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 17. és MNL OL XIX-J-14-b-191.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1985. december 14.

⁴⁹³ Ez a szocialista tömbön belül az egyik legjobb arány. Lengyelországban ez a szám 99, a legfejlettebb nyugati országokban 4-500 volt. *Romsics Ignác*: Magyarország története a 20. században i.m.446.

⁴⁹⁴ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Bartók Ernő mesteredző gépkocsi kérelme Dr. Beckl Sándor részére-elutasítás javaslata Elbert György által, 1973. június 11.

erősen korlátozottak voltak, feltételezhető, hogy sokakban maradt emiatt túske, és sok személyes kapcsolat, pályafutás sérült ennek következtében.

Az edzőszerződésekkel kapcsolatban az OTSH döntési mechanizmusában érdemes kiemelni a külföldön dolgozó vagy oda szerződni kívánó szakemberek ügyeit. A kérelmek már 1973-tól közvetlenül az OTSH vezetéséhez futottak be, mindössze egy olyan esettel találkozhatunk, amikor a Sportágak Főosztályának adott be kérvényt az Asztalitenisz Szövetség, feltehetőleg tévedésből.⁴⁹⁵ Az iratanyag azt mutatja, hogy a külföldi edzőszerződések esetében az OTSH nagyon kevés esetben adott elutasító határozatot. Meglepő, hogy az MSZMP KB se szólt bele aktívan az ügyekbe. Az eddigi kutatások alapján nem tudom, hogy az állambiztonság és a belső elhárítás tevékenyen részt vett-e az ezzel kapcsolatos döntésekben. Feltételezem, hogy nekik inkább megfigyelő szerepük volt ezen a területen, akárcsak az olimpiák esetében. A legtöbb elutasító határozat nem meglepő módon 1984-ben született meg, ekkor tagadtak meg sok tanulmányi juttatást és külföldi tanulmányi támogatást is.⁴⁹⁶ Az 1973 előtt érvényben lévő edzőszerződések a korábbi feltételekkel meghosszabbították. Érdekes, hogy a jelentések alapján egyáltalán nem történt felülvizsgálat, az OTSH két esetben kérte csak a külföldi klub tájékoztatását.⁴⁹⁷ Valamennyi szakág esetében elmondható, hogy a beszámolók alapján a külföldön dolgozó magyar sportszakemberek munkájával meg voltak elégedve. A legnagyobb számú szakembercsere és külföldi munkavállalás a labdarúgás sportágában történt. Itt került sor az egyik nagyobb volumenű elutasításra is. Baróti Lajos szövetségi kapitányként felelős volt az 1978-as labdarúgó VB-kudarcért. Első kérelmét 1978-ban elutasították, akkori indoklás szerint „a több éves aktív munka után pihenést, feltöltődést” javasoltak neki. Már ebben az évben megkereste az ausztriai Wacker Innsbruck, de munkavállalását nem engedélyezték. Nyolc hónap után Barótinak engedélyezték az osztrák munkavállalást Krizsán József főtábornok közbenjárásával.⁴⁹⁸ Krizsán mondandója, mi szerint „lassan minden mezítlábas országba kiengednek minden jöttment

---

⁴⁹⁵ MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 20.

⁴⁹⁶ MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1984. december 18. A külföldi támogatások közül mindössze 8-at engedélyeznek a beérkező 43 kérelemből.

⁴⁹⁷ MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Előterjesztés Szépföldi József labdarúgó edző guineai szerződésének meghosszabbítása tárgyában, 1973. május 1. és OTSH XIX-J-14-b-172.doboz: Javaslat Jancsó Antal teniszedző 1 éves ausztriai szerződésének engedélyezése tárgyában, 1973. május 2.

⁴⁹⁸ MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: Előterjesztés- Baróti Lajos labdarúgó edző ausztriai munkavállalási engedélye tárgyában, 1978. november 18.

edzőt, Baróti megérdemelné, hogy kimehessen a szomszédos Ausztriába,” meggyőzte az OTSH-t és a Központi Bizottságot.⁴⁹⁹ Az MLSZ főtítkára ezzel arra utalt, hogy az akkori időkben már minden földrészre mehettek labdarúgó edzők szerződéses keretek között, egy vagy két éves időtartamra.⁵⁰⁰ A labdarúgásban és más sportágakban is sok szakembercsere történt a sportegyüttműködési megállapodások keretein belül, de 1978-tól kezdődően a közvetlen szerződéses forma volt elterjedtebb. Szerződéses állományban játékosként és edzőként is magasabb jövedelemre lehetett szert tenni, a sportegyüttműködési megállapodások meghatározott keretösszegekkel gazdálkodtak.

A tanulmányi juttatásokra vonatkozó támogatási kérelmek 1975-től kezdtek gombamód szaporodni. 1974-ben mindössze 8 ilyen jellegű kérvény érkezett.⁵⁰¹ 1975-ben ez a szám már 21, 1984-ben pedig már száz felett volt.⁵⁰² A szocialista sporterkölcs hangsúlyozása mellett az OTSH és az államszocialista rendszer sportirányítása kiemelten propagálta a tanulmányok fontosságának hangsúlyozását, és annak támogatását. Habár a szocialista társadalmi modellben nem az értelmiségi, hanem a munkásosztály élvezett prioritást, a sportolás mellett egyetemen és főiskolán tanulók jelentős támogatást kaphattak. „A sportolók fizikai felkészülésének segítése mellett elengedhetetlen, ha az OTSH példaértékűen támogatja minél több élsportoló hazai és nemzetközi tanulmányait.”⁵⁰³ A hazai tanulmányi juttatások általában havi vagy éves

---

⁴⁹⁹ MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: OTSH Elnöki értekezlet jegyzőkönyve, 1979. május 17.

⁵⁰⁰ Az első, nagyobb volumenű ügy 1975-ből a pakisztáni válogatotthoz való kiküldetés, amelyben Kalocsay Géza labdarúgó mesteredző és Hargitay György testnevelő tanár vesznek részt. MNL OL XIX-J-14-b-170.doboz: Javaslat két fő labdarúgó edző pakisztáni kiküldetésére, 1975. szeptember 18. Ezt követően a jelentősebb külföldi edzőszerződések: MNL OL XIX-J-14-b-179.doboz: Előterjesztés- Albert Flórián labdarúgó edző líbiai TESCO-s szerződésének engedélyezésére, 1978. október 8, MNL OL XIX-J-14-b-179.doboz: Előterjesztés Rusorán Péter szakedző 1 éves iráni munkavállalásának engedélyezése tárgyában, 1978. május 22, MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: Előterjesztés- Bundzsák Dezső labdarúgó edző egyiptomi munkavállalásának engedélyezése tárgyában. 1981-ben egy jelentés szerint már több, mint harminc különböző országban tevékenykedtek labdarúgó edzők, főként a fejlődő országokban. MNL OL XIX-J-14-b-185.doboz: Előterjesztés- jelentés a labdarúgók külföldi munkavállalásának tapasztalatairól, javaslat más sportágak kiterjesztésére, 1981. január.

⁵⁰¹ MNL OL XIX-J-14-b-165.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1974. december 7.

⁵⁰² MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1975. december 18, 19 esetben pozitív elbírálás születik. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1984. december 18, 102 kérvényből 66-ot támogatnak, 30-at elutasítanak, 6-ot részben elutasítanak. Az elutasított kérelmek közül valamennyi nyugati országokba való tanulmányi törekvéseket foglalt magában.

⁵⁰³ MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1974. március 1. A sportolók tanulmányi támogatására vonatkozó előterjesztést Elbert György, a szocialista sporterkölcs egyik leghangosabb szószólója tette meg. Elbert nagyon sok lakáskérelmet elutasít. Miután 1974-től alig van lehetősége kérelmet elbírálni (nem hozzá érkeztek a kérelmek, hanem az elnökséghez), a tanulmányi támogatás kapcsán hangnemet váltott, és valamennyi eset kapcsán támogatóan lépett fel.

összegekben kerültek megállapításra. Átlagban ezek az összegek havi szinten 8 és 20 ezer forint között mozogtak, 1985-ig az összeg nem változott számottevően. 1981-ben emelték fel a havi maximumot 15 ezer forintról 22 ezerre.

A külföldi támogatások száma 1980 után ugrott meg. Ezeknél nem a célország devizájában, hanem forintban számoltak, átlagban 12 és 25 ezer forint között havonta. A külföldre vonatkozó támogatások több mint 90%-a valamelyik szocialista országba irányult. A nyugati országokba, elsősorban az NSZK-ba történő tanulmányi és ösztöndíj szerződések esetén szinte mindig az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság mondta ki a végső szót. Ezekre a támogatásokra pályázhatott minden olyan magyar állampolgár, aki munkaviszonyban nem állt, nappali tagozatos egyetemi vagy főiskolai hallgató volt, és egyéni vagy csapatsportágakban megfelelt az OTSH követelményeinek. A pályázat évében elsőosztályú minősítést, vagy ifjúsági aranyjelvényt szerzett, olimpiai sportágban vett vagy vesz részt, valamint az illetékes sportági szakszövetség felkészülési juttatásban részesíti.⁵⁰⁴ A további, részletesebb szempontrendszerek négy tényezőtől álltak. „1. Figyelembe kell venni a sportoló teljesítményét és eredményességét, eddigi pályafutását. 2. Figyelembe kell venni az egyesület és a sportági szakszövetségek ajánlásait, jellemzéseit. 3. Tanulmányi támogatást csak a szociálisan rászorult sportolók kaphatnak, ennek felmérése helyszíni szemlét igényel. 4. Külföldi támogatás esetén az előző három szempont kiemelten fontos, kiegészítve a politikai megbízhatósággal és múlttal az illetővel és családjával kapcsolatban.”⁵⁰⁵ Utóbbi szempontból két igénylőt szeretnék kiemelni. Osztrics István és Hesz Mihály anyagi támogatását azért csökkentették, mert „családjukban az ellenforradalom idején sokan szimpatizáltak a felbujtó eszmékkel. Az állambiztonsági szervek jelentések alapján tanulmányi támogatásuk elutasítását megfontolásra ajánljuk.”⁵⁰⁶ Habár mindkét sportoló részesült 1974-ben hazai tanulmányi támogatásban, az NSZK-ban való tanulás lehetőségétől ily módon megfosztották őket. A döntést az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság közölte.

---

⁵⁰⁴ MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Előterjesztés: sportolói tanulmányi juttatás jóváhagyása 1973. szeptember 1.-1974. augusztus 31.

⁵⁰⁵ MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Előterjesztés- a sportolók tanulmányi támogatási rendszerének alapelvei, javaslatok kiegészítésre, 1974. május 15.

⁵⁰⁶ MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Előterjesztés: sportolói tanulmányi juttatás jóváhagyása 1973. szeptember 1.-1974. augusztus 31.

Az OTSH egy szerteágazó felépítésű, a sportirányítást teljesen lefedő állami szerv volt. Az államszocialista rendszerre jellemző döntési és végrehajtási mechanizmusok működtek, de az intézmény politikailag kevésbé fajsúlyos kérdésekben önálló döntéshozatali jogkörrel rendelkezett. A politikailag érzékenyebb döntésekben az OTSH csak részben tudott irányító vagy végrehajtó szerepet vállalni. A centralizált, direkt irányítás alatt lévő rendszer 1973-as átszervezése után a feladatkörök folyamatosan bővültek, de a főbb mechanizmusok nem változtak. A létszám, a főosztályok ezzel párhuzamosan nem változtak és bővültek kellőképpen, így a szükséges változtatások elmaradása vagy elégtelensége miatt az államapparátus 1986-ban a teljes átszervezés mellett döntött. A feladatok végrehajtásának hatékonysága a kezdetektől változó volt, de a legtöbb területen logikus elgondolások mentén született meg az 1973-as Szervezeti és Működési Szabályzat. Az államszocialista rendszer azonban nem változtatott érdemben az OTSH szervezetén, és az anyagi források sokszori hiánya a sportolók eredményességében és motiváltságában, valamint az OTSH-n belül elvégzett munka hatékonyságában is megmutatkozott.

2.8 A sportirányítás legfontosabb személyei

Ebben az alfejezetben szeretném röviden bemutatni a magyar sportirányításban részt vevő legfontosabb szereplőket. 1973 és 1986 között a magyar sportirányításon belül az OTSH két elnöke, dr. Beckl Sándor és Buda István tekinthetőek a MOB és az OTSH egyéb tisztségviselői mellett a legfontosabb személyeknek. Nem elsősorban a döntéshozás, hanem a döntésekről való egyeztetések, előterjesztések és bejelentések kapcsán nevük egygyé vált az Országos Testnevelési és Sporthivatallal, de nem szabad elfelejteni, hogy mindkettőjüket gondosan felépített és felügyelt apparátus segítette és vette körül. Az elnökhelyettesek, bizottsági delegáltak, KB és PB tagok közt is találunk olyan személyeket, akik a sportot felügyelő és irányító gépezet tagjai voltak éveken át. Az általam bemutatott személyek kiválogatásánál az elsődleges szempontok voltak a fellelhető anyagok mennyisége és minősége, valamint a sportirányításban és a döntéshozatalban betöltött szerep. Szeretném életrajzi és döntéshozatali szempontból bemutatni Buda István, Páder János, Csanádi Árpád, Harangozó Ede, Elbert György és Ernszt Tibor sporttisztviselőket. Beckl Sándor OTSH elnököt azért hagytam ki a felsorolásból, mert személyi anyaga nem került elő a kutatások során, anélkül nem tudtam életpályát rekonstruálni. Jacsó Istvánt, aki egyedülként nemmel szavazott a bojkottra, szintén kihagytam, mert róla se került elő se személyi anyag, se állambiztonsági dokumentum. Retorzió nélkül megúszta a bojkottsavazást, majd nem sokkal később meg is halt, 1985-ben. E mellett nem volt állandó tagja az OTSH-nak, csak a Kézilabdaszövetség fegyelmi

bizottságának. Schmitt Pál OTSH elnökhelyettesről szintén nem állt rendelkezésre személyi anyag. Nem volt párttag, továbbá csak az OTSH fennállásának utolsó szakaszában volt sportvezető. Szepesi Györgyöt csak említés szintjén szeretném összehasonlítani Páder Jánossal. Döntésemnek oka az, hogy habár mindketten a titkosszolgálat beszervezett tagjai voltak, teljesen különböző személyiségekről beszélünk. Szepesi a szakmai teendők mellett hűségesen és teljes körűen kiszolgálta az állambiztonságot, Páder ellenben nem volt alkalmas arra, hogy ügynöki feladatokat lásson el. Bár Szepesi 1979-1986-ig a Magyar Labdasúgó Szövetség elnöke volt, az OTSH és a sportirányítás döntéseiben nem vett közvetlenül részt, nem vállalt tevékeny szerepet. A bemutatott személyeknél figyelembe vettem, hogy a vezetők és fontosabb beosztású személyek hogyan és milyen gyorsan tudtak feljebb lépni a politikai ranglétrán, és az OTSH-ban betöltött szerepüket mennyire határozta meg a korábbi politikai karrier, valamint a származás. Természetesen egy sportvezető, vagy „egy politikus cselekedetei nem értelmezhetők a karaktervonások és a karriermotívumok felderítése nélkül.”⁵⁰⁷ Ezért fontosnak tartottam, hogy a sportvezetők karrierjét a rendelkezésre álló anyagok segítségével minél részletesebben felderítsem.

Hipotézisként felmerült bennem, hogy az OTSH fennállásának időszaka alatt az államszocialista rendszer megbízott-e a korábbi sportvezetőkben és vezető szerepet betöltőkben? Láthatunk bőven példát arra 1956-1986 között, hogy egyes sportvezetők az átszervezésektől függetlenül a helyükön maradnak, egyesek előléptetést is elérnek. Az MTS átszervezése után a sportvezetés javaslatára törvényileg is elismerték, hogy „az OTSH ajánlásával egyetértve az MTS jelenlegi elnökeit javasolják a fővárosi, megyei testnevelési és sporthivatalok elnökeinek.”⁵⁰⁸ Mivel az átszervezés sok jogszabály módosítással járt, feltehetőleg nem akartak bajlódni a személyi átszervezéssel, és az alsóbb szintű vezetőséget és másodlagos végrehajtókat a gyakorlatban az MTS felbomlása után az OTSH is alkalmazta. Az elsődleges végrehajtók pozícióiban is minimális változások figyelhetők meg. Többségükben olyan emberek jutottak sportvezetői pozíciókhoz az OTSH-n belül, akik korábban is a sportirányításban dolgoztak. Valószínű, hogy a Minisztertanács a tapasztalt szakemberekre szeretett volna építeni, akiknél a megbízhatóság is komoly tényező volt. Harangozó Ede és

---

⁵⁰⁷ *Kövér György*: Biográfia és társadalomtörténet, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 9.

⁵⁰⁸ MNL OL XIX-J-14-b 161. doboz: Tájékoztató a sportigazgatási szervek létrehozásának tapasztalatairól 1973. július 12.

Csanádi Árpád például egy az egyben megtarthatta korábbi pozícióját, Páder Jánoshoz hasonlóan.

Buda István az OTSH második elnökeként kulcsszerepet töltött be a magyar sportirányításban.⁵⁰⁹ Szegeden született 1926. augusztus 3-án. Első, munkakönyvbe bejegyzett foglalkozása szerint lakatosként kezdett dolgozni, 1941-ben. Édesapja a Szegedi Kendergyárban dolgozott, 1931-ben meghalt. Édesanyja 1937-ben újra férjhez ment, nevelőapja, Pintér István nagy odafigyeléssel gondoskodott a családról. 1960-ban az édesanyja is meghalt. Három nővére volt, mindhárman párttagok. Féltestvére szintén párttag volt, asztalosként dolgozott. A hét elemi osztály elvégzése után különbözeti vizsgával polgári iskolába iratkozott. 1944 szeptemberében végzett, mint lakatos segéd, miután alkalmi munkákat is elvállalt. Buda 1947-ben nősült meg, felesége, Soltész Mária szülésznőként dolgozott a Magyar Néphadsereg Központi Kórházában. A második világháború alatt szeretne volna elkerülni, hogy elvigyék leventének Németországba, ezért 1944-ben Budapestre ment, ahol Kelenföldön lakatosként dolgozott egészen 1945-ig. 1946-1949-ig Szegeden dolgozott a Dohánygyárban, műszerészként. Ekkor rendelték fel a Pénzügyminisztériumba, majd műszaki akadémiára küldték, ezt 1950-ben végezte el. Az Országos Tervhivatalban kezdett dolgozni, először előadóként, majd osztályvezetőként. 1951-től a Munkaügyi Főosztály vezetőjeként alkalmazták, egészen 1957. február 1-ig, a Munkaügyi Minisztérium megalakulásáig. Érdekes módon sem az életrajzából, sem más dokumentumokból nem derül ki az 1956-os forradalomhoz való viszonyulása, esetleg szerepe. Erről a témáról az interjúkban sem nyilatkozott. 1964-től a Munkaügyi Minisztérium Bér- és Munkaerőgazdálkodási főosztályának vezetőjeként dolgozott tovább. Ekkor nevezték ki miniszterhelyettesnek is, majd az államtitkári funkció bevezetése után minisztériumi államtitkár volt. Elmondása szerint a munkásmozgalomba 1946-ban kapcsolódott be. A Szegedi Dohánygyárban volt szakszervezeti bizottsági tag, majd 1948 márciusában lépett be az MKP-ba. Ettől kezdve folyamatosan párttag volt. 1963-tól tagja volt az MSZMP KB mellett működő Közgazdasági Munkaközösségnek is.

Az OTSH-ba kerüléséig ellátta a Magyar Közgazdasági Társaság Munkaügyi Szakosztályának vezető funkcióját is. 1971-ben elvégezte a Politikai Főiskola 4 éves levelező tagozatát, jó eredménnyel. Úgy tartották számon, mint vezetőnek alkalmas párttagot, a Politikai

---

⁵⁰⁹ MNL OL M-KS 288-40/ 553. Ó.e. Buda István személyi anyaga

Főiskola elvégzéséről értesítették azt a Harangozó Edét is, aki később az OTSH elnökhelyettese lett. Ekkor Harangozó az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának osztályvezetője volt.

1978-ig dolgozott a Munkaügyi Minisztérium államtitkáráként. Ekkor kapta meg kinevezését az Országos Testnevelési és Sporthivatal élére. Egészen 1986-os nyugdíjazásáig a szervezet élén maradt. 1980-as fizetése 12.700ft volt, 1778ft korpótlékkal kiegészítve. Lakása mellett üdülővel rendelkezett. Gyermeke nem született. Két ízben tüntették ki a Szocialista Magyarország Érdeméremmel, 1953-ban és 1956-ban. 1958-ban megkapta a Munkaéremrend kitüntetését, 1971-ben és 1976-ban pedig ennek az arany fokozatát. Nyugdíjazásakor 1986-ban a Szocialista Magyarországért Érdeméremmel ismerték el politikai munkásságát. 1985-ben Juan Antonio Samaranch NOB-elnöktől az Olimpiai Érdemérem ezüst fokozatát is megkapta. Az 1984-es politikai bojkott fényében ez eléggé ellentmondásos döntése volt a NOB-nak. Több ízben személyesen tárgyalt a NOB elnökével. Egyebek mellett azt is javasolta, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak az egyre tekintélyesebb televíziós jogdíjakból támogatnia kellene a nemzeti olimpiai bizottságokat.⁵¹⁰ Javasolta, hogy mérsékeljék az olimpiai falubeli ellátás magas költségeit. Miután a NOB Szöulnak ítélte az 1988-as olimpia rendezési jogát, így az újabb olimpia is veszélyben forgott. Buda István ennek ellenére igyekezett lelket önteni a versenyzőkbe, felkészülésre biztatva a legjobbakat. Ennek megfelelően a MOB küldöttsége élén 1986 tavaszán Szöulba utazott részt vett a NOB és az ANOC (Nemzeti Olimpiai Bizottságok) közös az olimpiát előkészítő értekezletén.⁵¹¹ A Politikai Bizottság a sportirányítás átszervezésekor és Buda kitüntetésekor „több évtizedes, elismerésre méltó vezetői tevékenységéért” mondott köszönetet.⁵¹² Nyugdíjazása után is szoros kapcsolatot tartott sok sportolóval. A MOB tiszteletbeli tagjaként részt vett a szervezet munkájában. 2013-ban, hosszan tartó súlyos betegség után hunyt el, 87 éves korában.

Az MSZMP valamennyi vezető tisztséget betöltő tagja pár évente minősítésen esett át. Buda Istvánról 1961-ben nem igazán írtak negatív kritikát, érdemes azonban megfigyelni az

---

⁵¹⁰ IOC Archives JO-1985S-MAILS, 205750

⁵¹¹ MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. április 15. Buda kiutazása az év elején elfogadott kiutazási tervben nem szerepelt, részletesebb beszámolót az OTSH elnöksége felé nem adott.

⁵¹² MNL OL M-KS 288-40/ 553. Ő.e. Javaslat a Politikai Bizottságnak- Buda István részére a Szocialista Magyarországért érdeméremmel való kitüntetésre. A javaslat kapcsán az egyetértők között a Központi Bizottság Párt és Tömegszervezetek Osztálya mellett Czinege Lajos neve is fel van tüntetve.

1968-as minősítés értékelését. A minősítés vezetője Nyers Rezső volt, ő ügyelte fel Buda tevékenységét. Ugyanebben az évben esett át a minősítésen Csanádi Árpád is, aki a sportvezetésben már akkor is elnökhelyettesként dolgozott. A 17 éves munkaügyben szerzett tapasztalat kapcsán kiemelték, hogy Buda „nagy munkabírású, a munkafolyamatokat jól átlátó, munkáját szerető és kezdeményező vezető. Jó szervező, tud dolgozni és dolgoztatni. Gyorsan felismeri a feladatokat, a határidőket törekszik betartatni a beosztottjaival is. Szakmai elfoglaltsága mellett is szívesen vállal külső társadalmi munkákat- országgyűlési választások előkészítése, pártvezetőség választások segítése, előadások- amelyeket lelkiismeretesen végez. Fáradságot nem ismerve fáradozott az új gazdasági mechanizmus előkészítésében és bevezetésében.”⁵¹³ A pozitívumok mellett Buda legnagyobb kritikája az volt, hogy „önteltség, szakmai gőg alakult ki benne.” A jelentés szerint Buda közvetlen feletteseit is szakmailag lebecsülte, és mint politikusokat nem tisztelte. Nem akadályozta meg, hogy személyeskedés alakuljon ki, ő maga is sokszor tett intrikus kijelentéseket. Ennek következményeként Buda és a minisztérium vezető munkatársai között bizalmatlan légkör alakult ki. Feladatként jelölték meg számára, hogy „a magatartásbeli problémák leküzdésével hozzá kell járulnia a bizalmatlanság megszüntetéséhez, és meg kell javítani a szakmai együttműködést a minisztérium többi szakemberével.” Az általam megkérdezett sportolók szerint, és a rendelkezésemre álló interjúk alapján Buda István mindig is magabiztos, erélyes vezető volt. Nem tudni, hogy a minősítése előtt tényleg így viselkedett-e, vagy valakik féltékenységből akarták rossz színben feltüntetni. 1978-as kinevezése előtt megjegyzik, hogy elismert és jó vezető, akinek hatalmas munkabírása van. Hibájaként tüntetik fel, hogy „esetenként túlzottan nagyvonalú, és hajlamos a rögtönzésre.”⁵¹⁴ Habár elismert sportvezetőnek mondható, aki jól végezte a feladatát, korábban soha nem szerzett tapasztalatot a sportirányításban. 1978-ban annyi is elég volt az OTSH elnöki posztjának betöltéséhez, hogy Buda „a sportot szereti és érti.”

Páder János, az OTSH elnökhelyettese nem csak a sportirányításban vállalt fontos szerepet, de a magyar sport utánpótlásrendszerének fejlesztésében és a kosárlabdásport sikereiben is elévülhetetlen érdemei vannak. Az OTSH elnökei és elnökhelyettesei közül ő volt

---

⁵¹³ MNL OL M-KS 288-40/ 553. Ő.e.: Buda István 1968-as minősítése, Munkaügyi Minisztérium, 1968. október 11.

⁵¹⁴ MNL OL M-KS 288-40/ 553. Ő.e.: Javaslat a Politikai Bizottságnak Buda István kinevezéséről, 1978. július 22.

az egyetlen, akinek állambiztonsági múltja is van. 1958. február 20-án kelt. életrajza szerint⁵¹⁵ egyszerű munkáscsaládból származott, apja géplakatos volt a Telefongyárban. Később a présműhely művezetője lett. Vecsésen született 1926. június 9-én. Anyja mindig háztartásbeli volt, csak rövid ideig volt pénztáros egy szövetkezeti boltban. Egy leány testvére volt, aki nála négy évvel fiatalabb. Iskolaévei közül az elemi és polgári Vecsésen végezte el. A polgári iskola elvégzése után szülei tanítóképzőbe írták Kiskunfélegyházára. Elmondása szerint mindig is tanító szeretett volna lenni. 1940-45-ig internátusban lakott Kiskunfélegyházán az állami tanítóképzőben. 1945-ben jeles eredménnyel végzett. Jelentkezett a TF-re, ahová fel is vették. 1949 júniusában végezte el a főiskolát jeles eredménnyel. A főiskola elvégzése után beosztást kapott, tanársegéd lett. Elmondása szerint nagyon szerette a főiskolát és hivatását. A sportok közül atlétikával és kosárlabdával foglalkozott alaposabban, mindkét sportágból edzői minősítést szerzett. Kosárlabdából mester fokozatú tanúsítvánnyal rendelkezett. Főiskolás kora óta folyamatosan edzősködött. Elmondása szerint már a főiskolán is szimpatizált a Kommunista Párttal. 1948-ban jelentkezett az MKP-ba, tagjelöltnek minősítették, mert ideológiailag fejletlen volt és nem végzett pártmunkát. 1950-ben lett MDP tag, egészen az „ellenforradalomig”. Volt alapszervezeti vezetőségi tag, majd agitprop. titkár, de a válogatott munka miatt pártmunkája sokszor megszakadt. Az ellenforradalom után azért nem lépett be a pártba, mert tudta, hogy visszakerül a válogatott csapathoz, és nem akarta, hogy azt mondják, hogy a párttagság az oka. Az MSZMP-be való felvételi kérelmét is beadta, szeretne ismét tagja lenni a pártnak. „Úgy érzem, hibát követtem el, hogy ilyen sokáig vártam.” Családjával kapcsolatban elmondta, hogy apja és apósa, valamint felesége is MDP tagok voltak, jelenleg apósa MSZMP tag. 1951-ben megnősült, felesége testnevelő tanár, együtt végeztek a főiskolán. 1956. február 11-én megszületett Katalin nevű gyermekük. Elmondása szerint harmonikus családi életet éltek, és inkább felesége szüleivel tartották a kapcsolatot, a felesége és az anyja közötti viszony miatt. Baráti körük nem volt, egyetlen családdal sem tartottak baráti kapcsolatot. Csak a kosárlabda szövetség tagjai jártak fel a lakásukra, velük tartott kapcsolatot és kosárlabda ügyeket intéztek. Tudományos munkával is sokat foglalkozott, 1952-ben írták meg az első főiskolás tankönyvet, melynek címe: 'A kosárlabda'. Akkoriban a tankönyv átdolgozásán fáradozott. Munkája jutalmaként 1955-ben a Magyar Népköztársaság Sportérdemérem ezüst fokozatát s a Testnevelés és Sport kiváló dolgozója kitüntetését kapta meg. A válogatott csapat sikeres szereplése után többször kapott pénzjutalmat (2, 3, és egyszer 5 ezer forintot). Elmondása

---

⁵¹⁵ ÁBTL 3.1.1 Páder János beszerzési anyaga, 65-11/251/60

szerint rengeteget dolgozott, mert ebben a társadalomban látta boldognak az életüket. Tagja volt a Magyar Testnevelési és Sport Tanácsnak is, mely kinevezést a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt kormánytól kapta. Önigazolásként leírta, hogy az „ellenforradalom” alatt feleségével a lakásukon tartózkodtak, csak a legszükségesebb holmi beszerzéséért mentek ki a lakásból. A főiskolára is csak akkor ment be, amikor kerékpárral lehetett közlekedni.⁵¹⁶

Személyiségéről a róla szóló jelentések adnak tisztább képet. Frigyk Jenő rendőrszázados jelentése szerint „igen gyakran jár külföldön, főleg Olaszországban. Külföldi útjai során semmilyen probléma nem merült fel személyével kapcsolatban. Jellemzés: Közepes ügynöki képességekkel rendelkezik. Jó általános műveltséggel és nevelőképességgel rendelkezik. Komolyabb pozíciókban még nem volt. Kissé félénk természetű, problémák vannak nála a kezdeményezéssel.”⁵¹⁷ A belső elhárítás a külföldi kapcsolatai miatt szervezte be, de személyisége miatt a kezdetektől kérdéses volt munkájának hatékonysága. „Leleményes, de kissé félénk. Az utóbbi időben mindjobban kezdeményezővé, gondolkodóbbá vált az ügynöki munkában. Több, minket érdeklődő külföldön élő magyar emigránssal, disszidenssel van személyes kapcsolata. Ezek Olaszországban, Ausztriában és Belgiumban élnek. Kettő közülük jelzéseink szerint imperialista hírszerzőszervek szolgálatában áll.”⁵¹⁸ A hírszerzés alkalmasnak ítélte arra, hogy különböző feladatokat hajtson végre külföldön, ezért korlátozás nélkül engedélyezték a külföldi utazásait és utaztatásait. Ügynöki munkája azonban nem tartott sokáig, mert már 1960. április 20-án kérték az ügynöki hálózathoz való kizárását és operatív kapcsolattá való átminősítését. „Hazai vonatkozású jelentései operatív értékekkel nem bírnak, főleg jellemzésekből tevődnek ki, vagy olyan egyéb anyagokból, melyek megszerzése hivatalos kapcsolatokon keresztül is lehetséges.”⁵¹⁹ Egy olyan sportvezetőről beszélünk tehát, aki a rá bízott feladatokat tökéletesen elvégezte és maximálisan a munkájára koncentrált, de az ügynöki munkára alkalmatlannak találták, főként személyiségéből adódóan.

Szepesi György Páderrel ellentétben a titkosszolgálat és a belső elhárítás beszervezett tagja volt sportvezetői és riporter karrierjének jelentős része alatt. Habár az Állambiztonsági

---

⁵¹⁶ MNL OL M-KS 288-40/ 595. ö.e. Páder János személyi anyaga, Önéletrajz, 1981. 03. 17.

⁵¹⁷ ÁBTL 3.1.1 Páder János beszerzési anyaga, 65-11/251/60, 1958. 02. 02. Frigyk Jenő jelentése Páder Jánosról

⁵¹⁸ ÁBTL 3.1.1 Páder János beszerzési anyaga, 65-11/251/60, 1958. 10. 18. Frigyk Jenő jelentése Páder Jánosról

⁵¹⁹ ÁBTL 3.1.1 Páder János beszerzési anyaga, 65-11/251/60, 1960. 04. 20. Frigyk Jenő jelentése Páder Jánosról

Szolgálatok Történeti Levéltárában csak egy dossziéja kutatható, látható, hogy Szepesi az államszocialista rendszer készséges kiszolgálója volt. A külföldi utak alkalmával a megfigyelések terén minden apróságra kiterjed a figyelme. Egyik alkalommal beszámolt, hogy az osztrák titkosszolgálatok a magyarul tudó takarítókat és portásokat használták fel a magyar csapat megfigyelésére.⁵²⁰ A Vasas csapatával többször járt külföldön, de az 1958-as madridi út különleges volt, több szempontból is. A csapatot felkeresték kint élő magyar labdarúgók, többek között Czibor Zoltán is. „Czibor elmondta, mennyire fáj neki, hogy nem lehet kint a csapattal az 1958-as világbajnokságon. Kérte, hogy a Szövetség bocsásson ki levelet, melyben a nyugaton élő labdarúgókról nyilatkozna, hogy Puskást, Kocsist és Czibort is szívesen játszatták a világbajnokságon, de a rendelkezésre álló rövid idő miatt az ő szerepeltetésükre, és csapatba állításukra már nincs lehetőség. Ez a gesztus Czibor szerint növelné az MLSZ iránti szimpátiát, megnyugvást keltene a nyugatra ment magyarok körében és számukra is kedvező helyzetet teremtene. Czibor szavaiból mindenesetre az csendült ki, hogy ma már szívesen visszacsinálná nyugatra távozását, bár a jelenlegi körülmények között egy pillanatig se gondol a hazatérésre. Azt is megemlítette, hogy bár nagy összegű szerződése van, mégis fokozottabban kell gondolni a jövőjére, mint Magyarországon, itt minden fillérre vigyáznia kell. Mint érdekességet elmondta azt, hogy Puskással, akivel itthon állandó éles harcban állott, most rendszeres levélváltásban és igen jó barátságban van.”⁵²¹ 1958. májusában nem sokkal a világbajnokság előtt Szepesi tovább folytatta az állambiztonsági aknamunkát. Jelentésében elmondja, hogy „Östreicher személye továbbra is problémás, a labdarúgó csapatból több emberrel baráti viszonyt ápol. Nem volt jó taktika, hogy Östreichert hazaárulónak bélyegezték, ez nem váltott ki felháborodást a játékosok között.”⁵²² Egy glasgow-i felkészülési mérkőzés

---

⁵²⁰ ÁBTL 3.1.2. M-19652 „Galambos”: Jelentés, 1958. március 27. A labdarúgó csapat egyik bécsi útjának alkalmával jelenti, hogy „az ügynökhálózat igyekezett minél több embert bevonni a csapattagok megfigyelésébe. A szálloda magyarul jól beszélő portása és két takarító a játékosok személyes beszélgetésének figyelésével lett megbízva.”

⁵²¹ 1958. április 30: Szepesi a Vasassal Madridban töltött el néhány napot. Méltánytalannak találta a fogadtatást, szerinte a Vasasnak több járt volna (szállás, étkezés, körülmények). Érdekesség, hogy itt jött létre először közvetlen rádiókapcsolat Budapest és Madrid között, a közvetítés miatt. Gazdasági tárgyalások is folytak, Bernabéu elnök jelenlétében. A Real ekkor szerződtette Östreicher Emilt, a Honvéd volt vezetőjét, mint szaktanácsadót. Ekkor merült fel a terv, hogy a Madrid Puskást szerződtesse. Szepesi beszámol Östreicher uszító hangvételű leveleiről és beszédeiről is, a „forradalom” kapcsán.

⁵²² Szepesi leírása szerint Bozsik Marosántól kapta az ígéretet arra, hogy a Kígyó utcai üzletet, amelyet felesége nevében nyitott, évekig működtetheti zavartalanul, így az „ő kezébe került az Östreicher probléma”. Ugyanebben a jelentésben beszélt Grosics külföldre igazolásának ügyéről. A válogatott kapusát azzal nyugtatta, hogy „a pályafutása befejeztével elintézi, hogy Grosics kommentátori állást kapjon a Rádiónál vagy a Televíziónál.”

után is saját ötletét dicsérte. A szövetség prémiumot ígért a labdarúgóknak, ami szerinte jobb teljesítményre sarkallta a válogatottat. A részben saját maga által teremtett Aranycsapat-mítoszt rombolja az alábbi írásával: „Véleményem szerint a jó hangulat fokozása a világbajnokság előtt jelentős feladat, azért is lenne jó, ha eredményes világbajnokság esetén szét lehetne zúzni a Puskás, Kocsis legendát.”⁵²³ Érdekes lett volna látni, hogy Szepesi továbbra is ilyen jelentős állambiztonsági szerepet töltött-e be az OTSH időszaka alatt is, de sajnos több anyaga nem volt kutatható. Páder Jánossal ellentétben Szepesi György annak ellenére, hogy látszólag kezeskedett a sportolókért, a politikai érdeket és ügynöki megbízásokat helyezte az első helyre. A két sportvezető közötti különbséget azonban nem morális téren kell keresni. Páder János sportvezető és edző volt, aki az információit operatív kapcsolatként is át tudta adni, ez a fő oka annak, hogy kizárják. Szepesi a sportvezetői karrierje előtt újságíróként jelentett, így a hírszerző lehetősége lényegesen nagyobb volt, sportvezetőként már ő sem beszervezett hálózati személyként állt kapcsolatban az állambiztonsággal.

Páder politikai karrierje 1986-ban ért véget, amikor az OTSH megszűnését követően felmentették elnökhelyettesi pozíciójából, és nyugállományba helyezték. Munkájának elismeréseként nyugdíjazásakor megkapta az Április Negyedike Érdemrendet. Egész pályafutása alatt az oktatásban és a sportban dolgozott, szakmaiságát és szakmai döntéseit az OTSH-n belül nagyon ritkán kérdőjelezték meg. 1955-ben Sportérdeméremmel ismerték el sikereit, ugyanebben az évben a Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója címet is megkapta. Kétszer ítelték neki a Munkaérdemérem ezüst fokozatát, majd 1972-ben és 1980-ban az arany fokozattal is kitüntették. Az MSZMP-n belül is ritka volt, hogy vezető beosztású ember két nyelv ismeretével rendelkezzen: Páder németül és angolul is középfokon beszélt. Sok nemzetközi találkozóra és eseményre ezért őt delegálták, ellentétben Budával, aki csak oroszul tudott. 1980-as fizetése 11.775 ft volt, 1.345ft korpótlékkal kiegészülve. Egy családi ház és egy hétvégi ház állt a tulajdonában. Nyugdíjazásakor és kitüntetésekor a magyar sportért végzett munkáját méltatták. „Több mint három évtizedes munkája során jelentős érdemeket szerzett a magyar verseny- és élsport fejlesztésében. Betöltötte 60. életévét, kérte nyugállományba helyezését. Nyugdíjasként a sportmozgalomban társadalmi megbízatást kap.”⁵²⁴ Pólik György, az MAFC egykori kosarasa így nyilatkozott Páderről: „Páder János volt az edzőnk, akit nagyon

---

⁵²³ ÁBTL 3.1.2. M-19652 „Galambos”: Jelentés, 1958. május 21.

⁵²⁴ MNL OL M-KS 288-40/ 595. ö.e. Javaslat a Titkárságnak Páder János felmentéséről és nyugdíjazásáról, 1986. július 10.

szerettem, s akinek igen sokat köszönhettem. Ami ritkaság számba ment: nem volt egyetlen hangos szava sem!⁵²⁵ Kangyal Tibor szerint azonban hiába volt nagyon jó edző Páder, érződött rajta, hogy nem állt mögötte nagyobb játékos múlt. „Nála egyértelműen a begyakorolt, figurális támadásoknak volt elsőbbségük.”⁵²⁶ Páder János utolsó éveiben visszavonultan élt feleségével, 2001-ben hunyt el.

Csanádi Árpád, a 20. század egyik legnagyobb karriert befutó magyar sportvezetője 1923. február 23-án született Pesterzsébeten. 1976. február 11-én kelt önéletrajza szerint⁵²⁷ Édesanyja paraszti származású volt, édesapja is mezőgazdasági munkásként dolgozott, majd lakatosként és az államvasutaknál mozdonyvezetőként dolgozott. Négy testvére volt, közülük az egyik kisgyermekként meghalt. Gimnáziumba járt, 1941-ben végzett jó eredménnyel Pesterzsébeten. Mivel a családnak nem volt pénze arra, hogy tovább tanuljon, Csanádi napidíjas állást vállalt a Fővárosi Adóhivatalban. 1943-ban beadta jelentkezését a Testnevelési Főiskolára, ahová fel is vették, de csak úgy tudott tanulni, hogy tanulmányai mellett hivatásos labdarúgó volt. 1944-ben öccsével együtt besorozták katonának és Németországba vitték, de 1945 áprilisában megszöktek az egységüktől, és egy hadifogoly szállító vonattal hazajöttek Magyarországra. Hazatérve folytatta főiskolai tanulmányait, amelyet 1948-ban fejezett be, testnevelőtanári oklevelet szerezve. 1948-tól 1949 decemberéig budapesti gimnáziumokban tanított, testnevelő tanárként. 1948-tól 1950. december 31-ig az Országos Sport Hivatalon belül működő Sportvezető és Sportoktatóképző Intézet munkatársa volt. Két ízben szakszervezeti szemináriumot végzett, 1953-ban pedig felsőfokú ideológiai tanfolyamra járt. 1951-től folyamatosan sportrendezvényeken működött közre, az OTSB alkalmazásában. Világbajnokságokon és olimpiákon a magyar csapat szakvezetőjeként tevékenykedett. 1957-ben kisdoktori címet szerzett az ELTE-n. 1962-ben az MTST elnökhelyettese lett. 1964-ben beválasztották a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagjai közé. 1946-1951-ig hivatali munkája mellett az FTC és az ÉDOSZ NB1-es labdarúgó csapatának tagja volt. 1949-ben magyar bajnok lett. Labdarúgó edzőként a TF Haladásnál és az FTC-nél dolgozott egészen 1958-ig. Rengeteg cikke jelent meg, a „Labdarúgás” c. könyvét két ízben is kiadták magyar nyelven, és

---

⁵²⁵ Jocha Károly: A MAC kosarasai valódi rangadókat játszottak, <http://jochapress.hu/greminger-janos-volt-pader-janos-jobbkeze/> (a letöltés ideje: 2021. január 10.)

⁵²⁶ Jocha Károly: Kangyal Tibor: első magyar lehettem volna az amerikai drafton <http://jochapress.hu/kangyal-tibor-első-magyar-lehettem-volna-az-amerikai-drafton/> (a letöltés ideje: 2021. január 10.)

⁵²⁷ MNL OL M-KS 288-40/ 554. ö.e. Csanádi Árpád önéletrajza, 1976. február 11.

tankönyvként használták a Testnevelési Főiskolán. Művét tíz nyelvre is lefordították. 1954-ben kötött házasságot, de első felesége 1956 novemberében külföldre távozott. 1959-ben újraházasodott, ebből a frigyből két fia született. 1962-től az MTST elnökhelyettese lett, posztját pedig a sportirányítás átszervezésekor is megtarthatta. 1973-tól a MOB elnökeként egyben az OTSH egyik elnökhelyettese is lett. 1980-as fizetése 11.500ft volt, 1.390ft korpótlékkal kiegészítve. Tulajdonában egy családi ház és egy hétvégi ház állt.⁵²⁸ 1964-től, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság innsbrucki kongresszusától a NOB tagja volt. 1968-tól a Program Bizottság elnöke, valamint 1975-79 és 1982-83-tól a végrehajtó bizottság tagja, utóbbi időszakban a NOB sportigazgatója volt.⁵²⁹

Csanádi Árpád 1946-ban belépett az akkori Nemzeti Parasztpártba, de másfél év múlva kilépett. Saját magát pártonkívülinek vallotta. Ritkaság számba ment a magyar sportvezetésben, és az egész államszocialista rendszerben, hogy valaki ilyen karriert fusson be, és ilyen magas pozíciókat töltsön be pártonkívüli léte, mint Csanádi. A Testnevelési és Sportbizottság egyik ülésén 1977-ben Maróti János rosszmájúan meg is jegyezte: „érthetetlen, hogy ilyen fontos feladatokat miért pártonkívüli bízunk”- utalva Csanádi személyére annak kapcsán, hogy sokadszorra képviselhette a MOB-ot a Nemzetközi Olimpiai Bizottság kongresszusán.⁵³⁰ 1968-as minősítésében azonban nem emiatt kapott negatív kritikát. Amellett, hogy felkészült, szorgalmas, és szakmailag kifogástalan vezetőnek tartják, minősítői szerint „Csanádi elvtársnak a szocialista rendszerünk iránti hűségéhez nem fér kétség. Pártonkívüli, de élete és egész tevékenysége bizonyítja, hogy pártunk politikáját a magáénak tudja, és meggyőződéssel képviseli azt.”⁵³¹ Erről részletesebb tájékoztatást a minősítésbe nem kapunk.

Kiemelték, hogy nyelvtudása és szakmaisága miatt nagyon gyorsan népszerűvé vált a nemzetközi sportéletben. Németül, angolul és franciául is kiválóan beszélt. Emberi kvalitásai között nagy hiányosságként említették, hogy sokszor híján volt az önbizalomnak, ami miatt fontos ügyek szenvedtek halasztást. „Szakmai képzettsége nem párosul eléggé politikai és

---

⁵²⁸ MNL OL M-KS 288-40/ 554. ö.e. Csanádi Árpád személyi anyaga- nyilvántartás, 1980. február 22-i állapot szerint

⁵²⁹ Az adatok forrása: IOC Archives, JO-PERS 20-18716 Arpad Csanadi

⁵³⁰ MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Jegyzőkönyv az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság üléséről, 1977. május 13.

⁵³¹ MNL OL M-KS 288-40/ 554. ö.e. Csanádi Árpád minősítése, 1968. május 23.

gazdasági felkészültséggel. Hajlamos arra, hogy túlzott részletkérdésekbe merüljön, és munkatársai helyett dolgozzon. Főként ideológiailag kell képeznie magát és tájékozódnia kell a gazdasági és vezetési kérdésekben is.” Csanádinak politikai karrierje során a higgadság végig nagy erénye volt. Buda István egy 1980-as OTSH ülésen példaként állította az OTSH vezetése elé: „Dolgozzon mindenki olyan higgadtan és alázattal, mint Csanádi elvtárs. Őt nem csak a Párthoz való hűsége, hanem a szakmaisága és körültekintő magatartása juttatta el a NOB-ba, és oda, ahol most tart.”⁵³² Csanádi Árpád három ízben kapta meg a Sportérdemrendet, ebből két alkalommal, 1952 és 1955-ben az arany fokozatot. 1966-ban és 1969-ben a Munka Érdemrend arany fokozatával ismerték el. 1978-ban Ifjúsági Érdemérmét, 1980-ban a Munka Érdemrend arany fokozatát kapta meg. Az MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztálya 1983. február 1-én tüntette ki a Szocialista Magyarországért Érdemrenddel. „Köztisztelőben álló hazai sportvezető, a nemzetközi olimpiai mozgalom elismert személyisége. Jelentős érdemeket szerzett a magyar sportmozgalom és sportdiplomácia fejlesztésében, segítséget nyújt a szocialista országok nemzetközi sporttevékenységéhez is.”⁵³³ Alig egy hónappal később, pár napos kórházi ápolás után 1983. március 7-én elhunyt. A János Kórházban betegágyánál Juan Antonio Samaranch NOB elnök is látogatást tett, a legmagasabb olimpiai elismerést, a posztumusz NOB Érdemrendet pedig a Farkasréti Temetőben nyújtotta át a családnak. Ezen a napon a Los Angeles-i Coliseumban 24 órán keresztül lobogott az olimpiai láng. A MOB posztumusz Olimpiai Érdemrendet adományozott neki.⁵³⁴ Utódja a MOB főtitkáráként és az OTSH elnökhelyetteseként Schmitt Pál lett.

Harangozó Ede, az OTSH elnökhelyettese, majd több főosztályának későbbi vezető beosztású dolgozója 1933. január 17-én született Budapesten. 1973-ig az MTS elnökhelyettese. Édesanyjának, Magyar Erzsébet gyakorlatilag egyedül kellett volna felnevelnie, mivel apja, Matuskovits Mátyás 1936-ban meghalt. Anyja 1941-ben férjhez ment Harangozó Lajoshoz, aki a nevére is vette. Önéletrajza szerint⁵³⁵ anyja második házassága nem tartott sokáig, rövid együttlét után különváltak, majd 1950-ben törvényesen is elváltak. Mostoha apjáról később

---

⁵³² MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. május 29.

⁵³³ MNL OL M-KS 288-40/ 554. ö.e. Javaslat a Titkárságnak Csanádi Árpád kitüntetéséről, 1983. február 1.

⁵³⁴ Kahlich Endre: Az ötkarika nagykövete, dr. Csanádi Árpád, in: Hegyvidék, 2003.július 12. <https://web.archive.org/web/20071211070637/http://www.hegyvidekujsag.hu/archiv/2003/13/he20.pdf> (a letöltés ideje: 2020. 12. 03.)

⁵³⁵ MNL OL M-KS 288-40/ 532. ö.e. Harangozó Ede önéletrajza, 1969. november 10.

semmit sem tudott, anyja 1957-ig, nyugdíjazásig dolgozott. Harangozó Ede munkás származású volt, amelyet későbbi előléptetései és az ösztöndíja során kihangsúlyoznak a jelentések. Apja cipészsegéd, anyja cipőtűző volt. A négy elemi osztály elvégzését követően gimnáziumba járt, amelyet jó eredménnyel elvégzett. Ezután munkába állt, gyári munkásként dolgozott a Bonyhádi Cipőgyárban 1947-1950-ig, majd a Szombathelyi Cipőgyár dolgozója volt 1952-ig. 1948-ban lépett be a munkásmozgalomba, mint szakszervezeti tag. Később szakszervezeti elnökségi tag lett. 1952-től a SZOT munkabérosztályán dolgozott, 1956-tól pedig a SZOT Közigazgatási Titkárságának főelőadója lett. 1950-ben lépett be a pártba, főleg ifjúsági vonalon működött. 1951-ben egy hónapos propagandistaképző iskolába járt, és propagandamunkát is végzett. 1959-ben a Közgazdasági Egyetem Könnyűipari Technikumába jelentkezett, levelező tagozatra. Később a Közgazdasági Egyetemet is elvégezte. 1959-ben a Könnyűipari Minisztérium hozzájárult ahhoz, hogy öt tanulmányi évet tölthessen el a Szovjetunióban. 1964. március 3-án nősült meg, felesége az Esti Hírlapnál újságíróként dolgozó Dolecskó Kornélia lett. Felesége a katonák szerint pártonkívüli volt. 1965-ben végezte el a Közgazdaságtudományi Egyetem Ipar szakát, így okleveles közgazdász lett. 1967-ig több írása is megjelent a bér- és jövedelempolitikai kérdésekről. Sportvezetői pályája ebben az évben kezdődik, amikor az MSZMP KB tagság mellett bekerült a Magyar Asztalitenisz Szövetség elnökségébe is. 1971-ben lett a Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnökhelyettese, és a Magyar Olimpiai Bizottság elnökségi tagja lett. Az MTS elnökségébe Beckl Sándor későbbi OTSH elnökkel együtt került be. 1973. február 28-án nevezték ki az OTSH elnökhelyettesének, ezt a tisztséget 1974. augusztus 18-án bekövetkező haláláig be is tölti. Fiatalon és tragikus hirtelenséggel, szívinfarktusból hunyt el. Pozícióját Maróti János kapta meg az OTSH elnökhelyetteseként és a MOB elnökségi tagjaként.

Harangozóval kapcsolatban az 1956-os forradalom idejéről pletykák kaptak szárnyra, melyek szerint a vonuló tömegben részt vett az október 23-i eseményekben. Egyesek azt állították (névtelenül), hogy a november 4-én kibontakozó harcokban segítette a felkelőket a Kilián laktanya környékén.⁵³⁶ Harangozó az önéletrajzában is kihangsúlyozta, hogy pont 1956.

---

⁵³⁶ MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. PB jelentés Harangozó Ede szovjet tanulmányútjának elbírálásához, 1959. január 9. Az anyagban az információ forrása nincs megjelölve, feltételezhető, hogy Harangozó egyik beosztottja súgathatott, féltékenységből. Egyik levelében, amelyet későbbi feleségének, Dolecskó Kornéliának írt 1962-ben, így fogalmaz: „ez a fantasztikus lehetőség majdnem kicsúszott a kezemből 1959-ben. Tudom, hogy az egyik beosztottam köpött, amiért nem segítettem neki egy minisztériumi pozíció elnyerésénél.” MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. Harangozó Ede személyi anyaga

október 23-án kezdett dolgozni a SZOT-ban, ahol minden nap bent tartózkodott. 1956. november 3-9-ig biztonsági szolgálatban volt, ezért nem is tudott volna részt venni a forradalmi eseményekben. 1959-ben a Belügyminisztérium is vizsgálatot folytatott az ügyében. Harangozó elmondta, hogy „1956. október 23 óta a Szaktanács Minisztérium munkabéosztályán dolgozom, esténként otthon, lakásomon tartózkodtam. November 3-tól inspekciónak, és éjjelnappal a SZOT-ban tartózkodtam. Az inspekciónak kb. november 9-én hagytam abba, mivel tudomásomra jutott, hogy azt a házat, ahol lakom, szétlőtték. Ezután csak nappal dolgoztam a SZOT-ban, esténként otthon tartózkodtam.”⁵³⁷ Ezt megerősítette a Központi Bizottság állásfoglalása is 1959-ben. „Népi demokráciára, pártellenes magatartásra vagy kijelentésre utaló dolgokat nem tapasztaltunk nála. Az ellenforradalmi események alatt folyamatosan dolgozott. Az MSZMP-be 1957. áprilisába lépett be, miután a régi vezetési módszerek visszatérésével kapcsolatos problémáján túltette magát. Munkáját szorgalmasan és jó végzi.”⁵³⁸

Valószínű, hogy munkás származása és régóta tartó párttagsága révén juthatott el olyan sokszor külföldre. 1956-ba Csehszlovákiában járt tanulmányúton, 1957-ben ugyanitt üdülés céljából fordult meg. 1959-ben Ausztriában szintén üdülni volt, 1960-ban olaszországi IBUSZ úton vett részt. 1960-ban Németországban járt tanulmányúton, 1961-től pedig a Szovjetunióban tartózkodott ösztöndíjasként. A Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett doktori címe után sokat publikált ezen a területen. 1968-ban jelent meg „Az új gazdasági mechanizmus és a Munka Törvénykönyve c. műve”, melyet a Nyers Rezsőhöz köthető reform kapcsán írt. Húvösvölgyi Mihállyal közösen írt könyve, „A vállalati munkaerő gazdálkodás” címmel szintén 1968-ban jelent meg. Valószínűleg a gazdaságirányításban szerzett tapasztalata és tudása miatt került az MTS-be és az OTSH elnökhelyettesi posztjára. Előadóként elsősorban a sportirányítás gazdasági kérdései kapcsán találkozhatunk a nevével. A főosztályvezetők gazdasági kérdésekben sokszor hozzá fordultak segítségkérésért,⁵³⁹ vagy kérdések esetén.⁵⁴⁰ Az

---

⁵³⁷ MNL OL M-KS 288-40/ 532. ö.e. Vizsgálat Harangozó Ede ellenforradalomban vállalt szerepéről, 1959. október 15.

⁵³⁸ MNL OL M-KS 288-40/ 532. ö.e. Vizsgálat Harangozó Ede ellenforradalomban vállalt szerepéről, a Központi Bizottság állásfoglalása, 1959. október 15.

⁵³⁹ MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Feljegyzés dr. Harangozó Ede elnökhelyettes elvtársnak Elbert Györgytől, 1973. november 3. Elbert hiába a gazdasági osztály vezetője, nem volt tisztában az anyagi ösztönző rendszer és a felhasználható keretösszegek pontos jogszabályi háttéréről. Harangozó alapos, minden kérdésre kiterjedő válaszlevelet írt neki. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Harangozó Ede elnökhelyettes levele Elbert Györgynek, 1973. november 6.

⁵⁴⁰ MNL OL XIX-J-14-b 161. doboz: Feljegyzés dr. Harangozó Ede elnökhelyettes elvtársnak Reményi Károlytól, 1973. július 3. Reményi, mint az Igazgatási Osztály vezetője havi reprezentációs összeg biztosítását szeretné kérni

OTSH gazdasági irányításának felülvizsgálatára vonatkozó konzultációs javaslatot 1974. októberében már nem élhette meg.

Ernszt Tibor, az MTS elnökhelyettese és az OTSH Titkárságának dolgozója volt. Habár egyáltalán nem töltött be fontos sportvezetői szerepet az OTSH fennállása során, azért mutatom be, mert az MTS időszaka alatt sikeres volt, de felmentették tisztségéből. Ez egyben a folyamatosan felfelé ívelő politikai pályája hanyatlásának kezdetét is jelentette. 1920. május 27-én született Budapesten. Törvénytelen gyermek volt, édesanyja, Ernszt Zsófia az apa tiltakozása ellenére nővére, Rajmann Antalnéra bízta felnevelését. Elemi és polgári iskoláit Budapesten végezte el, majd kereskedelmi iskolát végzett Újpesten. Önéletraja szerint⁵⁴¹ tizenhárom éves korától cserkészkedett, és belépett a MOVE-ba is. A kereskedelmi iskolában töltött első éve során „egy ifjú kommunista sejtbe kapcsolták be, melynek lebukásában tudtán kívül részese volt. Ezt a kérdést 1949-ben a KB is bejelentés alapján vizsgálta és tisztázta.” 1939-ben érettségi után az M. Brown Boveri Művekhez került, a központi iroda könyvelési osztályán kezdett el dolgozni. Nem sokkal később már vámkezelőként kereste kenyerét. Harcolt a háború alatt a szovjetek ellen, 1944-ben Kolozsvárnál civilbe öltözve több társával megszökött, és hadifogságba estek. 1945-ben kétszer is hat hónapos antifasiszta képzésre küldték. Állítása szerint itt ismerkedett meg a marxizmus és a leninizmus tanításaival, és „itt értett meg először oly sok társadalmi problémát, melyet korábban a maga bőrén érzett, de megérteni nem tudott.” Az államigazgatásban és a sportvezetésben eltöltött munkaévei alatt végig a Magyar Néphadsereg tartalékos hadnagya volt. Azon kevesek egyike, akik az 1948-as kommunista hatalomátvétel után egyből állami hivatalokhoz jutottak, és innentől megszakítás nélkül az államigazgatásban dolgoztak. 1946-is hazatérése után azonnal belépett az MKP-ba, és pártnapki előadó lett Rákospalotán. Visszament dolgozni korábbi munkahelyére, és ott megszervezte a helyi pártszervezetet, amelynek titkára lett. 1946 októberében nősült meg, Vigh Margit varrónőt vette el, aki munkáscsaládból származott. Házasságukból két gyermek született.

1948-ban helyezték át a Pénzügyminisztériumba, ahol először a vámosztályon dolgozott, majd a PM iskoláinak vezetője lett. 1949-től a PM oktatási osztályára került, majd 1950-ben a

---

Harangozótól. Indoklása: „Mint főosztályvezető helyettes és az Igazgatási Osztály vezetője a társszervekkel és a kiemelt sportegyesületekkel foglalkozom, ebből adódóan mind a központban, mind a területen tárgyalok ezekkel az elvtársakkal.”

⁵⁴¹ MNL OL M-KS 288-40/385. ö.e. Ernszt Tibor személyi anyaga, Önéletrajz, 1965. március 19.

Bank Főosztályon lett osztályvezető helyettes. 1951-ben helyezték át a Magyar Nemzeti Bankba, ahol hosszú ideig a nehézipari osztály vezetője volt. 1956. január 1-el az Állami Ellenőrzési Minisztériumba került, ahol a minisztérium PB titkára lett. Korábban az MNB-ben évekig az Agitációs és Propagandaosztály titkárként dolgozott. Tanulmányait tekintve 1951-54 között elvégezte a Gazdasági és Műszaki Akadémia pénzügyi tanszékén a levelező oktatást. 1954-ben a Marx Károly Közgazdasági Egyetem pénzügyi tanszékén végzett. Ebben az évben megkapta a Szocialista Munkáért Érdemérmét is. Az 1956-os események után az MDP tagsága megszűnt, és 1957-ben lett tagja az MSZMP-nek. A forradalom alatt az ÁEM épületében tartózkodott, majd az 5. kerületi munkásőrség egyik szervezője volt. 1957-1960-ig a kerületi munkásőrségben is dolgozott. A felesége is a pártközpontokban dolgozott, előbb az MDP, majd az MSZMP kötelékében. 1961-ben áthelyezték az államgazdasági osztályra politikai munkatársnak. A Központi Bizottság „politikailag és szakmailag képzett, határozott fellépésűnek” írja le. Kiemelik munkásőr szerepét, és hogy jelenleg is szakaszparancsnokként tevékenykedik.⁵⁴² 1965-ben került a sportvezetésbe, amikor a KB Államgazdasági Osztályáról az MTS elnökségébe helyezték, elnökhelyettesi rangban. A Biszku Bélának írott javaslat szerint „Ernszt tapasztalt pártmunkás. Szakmai képzettsége és tapasztalata alkalmassá teszi az MTS-ben elnökhelyettesi munka végzésére, az MTS pénzügyi munkájának irányítására.”⁵⁴³ Ezt a pozíciót 1970-ig töltötte be.

Ernszt Tibor nevével az MTS időszaka alatt sokszor találkozunk, amelynek elnökhelyettese is volt. Egyik legjelentősebb előterjesztése a katonafiatalkok sportolói jogviszonyához kapcsolódott.⁵⁴⁴ Az új gazdasági mechanizmus bevezetése után hangsúlyozta: „a sportegyesületek a decentralizálódás után nagyobb önállóságot kapnak, a saját bevételek jelentősége így növekedni fog. Az állami támogatás 83%-a pedig közvetlenül a sportszakmai munkát finanszírozza.”⁵⁴⁵ Találunk azonban botrányt is, 1968-ból. Adolf Dassler a piaci

---

⁵⁴² MNL OL M-KS 288-40/385. ó.e. Javaslat a Titkárságnak a KB-tól, Ernszt Tibor áthelyezésének ügyében, 1961. május 31.

⁵⁴³ MNL OL M-KS 288-40/385. ó.e. Javaslat Biszku Béla elvtársnak, Ernszt Tibor kinevezése az MTS elnökhelyettesi rangjába, 1966. március 24.

⁵⁴⁴ MNL OL XIX-J-14-b 127. doboz: Az MTS javaslata a katonafiatalkok sporttátuszáról és sportolói juttatásairól, 1966. március 18. Ernszt elképzelése szerint a sporttátuszban lévő katonák ne kapjanak kettős kedvezményt az egyesülettől és a hadseregtől. E helyett azt javasolta, hogy közös keretet hozzanak létre, ahol a juttatások mértéke maximalizálva van.

⁵⁴⁵ Magyarország, 1970/10 28.

igényeknek megfelelően 1967-től mezeket és tréningruhákat is gyártott, a Magyar Testnevelési és Sporthivatal pedig nyitott volt egy hosszútávú szerződés tető alá hozására. A háttérben már húsz éve folyt a testvérháború: Adolf bátyja, Rudolf Dassler 1948-ban létrehozta saját vállalkozását, a Puma céget, és az egymástól egy puska lövésnyire székülő cégtulajdonosok életük végéig rivalizáltak egymással. Soha többet nem álltak egymással szóba. A frontvonalak 1968-ban Magyarországot is elérték. Vélhetően a tárgyalások ideje alatt Adolf Dassler kiszagolta, hogy testvére cége ki akarja őt szorítani a magyar piacról, ezért sietve hazánkba repült tárgyalni az MTS vezetőivel, amiről a belügy az MTS-ben dolgozó "Ede" fedőnevű társadalmi kapcsolatán keresztül szerzett tudomást.⁵⁴⁶ A jelentésben az alábbi információk olvashatók: „ez év áprilisában Adidas Dassler (sic!) nyugat-német üzletember felkereste az MTS-t, ahol Ernszt Tibor az MTS Országos Tanácsának elnökhelyetteseként fogadta, és tárgyalt vele. E tárgyaláson Adidas Dassler sérelmezte, hogy bár az MTS. évek óta az ő cégétől vásárolt sportfelszerelési tárgyakat, mégis a közelmúltban az Adidas Puma cég egy Volkswagen kisbuszt ajándékozott az MTS-nek. Ebből arra következtet, hogy a Puma cég igyekszik őt kiszorítani a területről. Adidas Dassler tudni véli azt is, hogy jelenleg a Puma cég szállítja a sportfelszereléseket az MTS-nek és ezt úgy érték el, hogy az MTS-ben egyes sportvezetők különböző pénzüsségeket vettek fel a Puma cégtől. Dassler az érintett személyeket nem volt hajlandó megnevezni. Értesülései eredetét illetően arra hivatkozott, hogy a Puma cég és a Dassler cég üzemei egy nyugat-német kis városban vannak és így egymás üzleti ügyeiről is tudomást szereznek.⁵⁴⁷ Azt persze nem tudni, hogy Adolf Dassler személyes közbelépésének mennyi szerepe volt abban, hogy az Adidasnak és a magyar sportnak az 1964-es tokiói olimpián kötött házassága felbomlás helyett kiteljesedett. Mindenképp figyelmet érdemel viszont, hogy a szocialista belügy nem kapkodott az MTS vezető pártfunkcionáriusainak esetleges vagyongyarapódásainak kivizsgálása után. Az MTS és az állambiztonsági szervek anyagai között legalábbis nincs erre való utalás ezekben az években.

Ernszt karrierjében különös, hogy 1948-tól minden politikai tisztogatást túlélte, sosem került alacsonyabb pozícióba korábbi beosztásánál, de a sportirányításban ez megváltozott.

---

⁵⁴⁶ Nem valószínű, hogy ez a kapcsolat Harangozó Ede lett volna. A társadalmi kapcsolat olyan, általában fontosabb beosztásban dolgozó személy, aki nem beszervezett ügynökként tájékoztatja az állambiztonságot a tőlük kért szempontok alapján.

⁵⁴⁷ ÁBTL 3.1.5. O-19460/2 39. Kissé komikus, hogy a magyar hírszerzés (vagy a jelentést tevő személy) nem volt tisztában Adolf Dassler pontos nevével.

1970-ben saját kérésére mentették fel az MTS elnökhelyettesi funkciójából, Beckl Sándor egyetértésével. A Központi Bizottságnak és Biszku Bélának írt indoklásban az áll, hogy „Ernszt elvtárs úgy érezte, hogy az MTS vezetői részéről feléje nincs meg a kellő bizalom. A tapasztalatok nem igazolták Ernszt elvtárs aggályait, s ezért a kialakult helyzet miatt nem lehetséges az MTS-nél való tartása.”⁵⁴⁸ 1973-ban az OTSH megalakulásával már kevésbé jelentős szerepet szántak neki. A Gazdasági Igazgatóság néha kikérte a véleményét néhány kérdésben. 1974. április 30-án vesztette el utolsó nagyobb pozícióját is, amikor az Állami Biztosító elnökhelyettesi posztjáról is felmentették. A feljegyzés „személyi viták és együttműködési hiányosságok” sokaságát említi indoklásként.⁵⁴⁹ 1980-ig az OTSH Titkárságán dolgozott, innen nyugdíjazták 60. életévében. Érdemi javaslatokat pozíciójából adódóan már nem tehetett.

Elbert György, az OTSH főelőadója és osztályvezetője 1926. április 5-én született Budapesten. Habár személyi anyagában nem találni részletes, saját maga által írott önéletrajzot, az áthelyezéseivel kapcsolatos dokumentumok és az OTSH dokumentumai alapján életútja jól rekonstruálható. 1926-ban született Budapesten, elemi és polgári iskoláig itt végezte a IV. kerületben. Később a Testnevelési Főiskola elvégzésével okleveles testnevelő tanár lett, de nem dolgozott a szakmájában. 1945 júniusában lépett be az MKP-ba. Ugyanebben az évben a IX. kerületi járásbírószágon, majd a Budapesti Városházán kezdett dolgozni. Először tisztviselekként, később a sajtóosztály vezetőjeként alkalmazták 1952-ig. 1948-ban nősült meg, felesége pártonkívüli volt, egy gyermekük született. Ezt követően, 1952-től 1957-ig a Munkaerőtartalékok Hivatalában dolgozott, ipari tanulóként pedig sportmunkával foglalkozott. Korábban 1945-46 folyamán a Nagybudapesti Pártbizottság sportosztályának volt társadalmi munkatársa, az egyesülésig pedig az MKP IX. kerületi szervezetének sportfelelőseként dolgozott. 1957-től 1962-ig a KISZ Központi Bizottságának politikai munkatársa volt. Rendszeresen vett részt pártoktatásban, politikai ismereteit „széleskörűnek” írják le. Kiemelik, hogy „szakmai képzettsége mellett jó szervező képességei következtében munkájával kapcsolatban problémák nem voltak. Munkatársait szívesen segíti tanácsaival, elsősorban a

---

⁵⁴⁸ MNL OL M-KS 288-40/385. ö.e. Javaslat Biszku Béla elvtársnak, Ernszt Tibor felmentése az MTS elnökhelyettesi funkciójából és az Állami Biztosító vezérigazgató helyettesi funkcióba való állítására, 1970. október 9.

⁵⁴⁹ MNL OL M-KS 288-40/385. ö.e Feljegyzés a KB Gazdaságpolitikai Osztályának Ernszt Tibor áthelyezéséről, 1974. április 30.

többi iskolatípus sporttevékenységének szervezésében.”⁵⁵⁰ Sportvezetői karrierje 1962-ben indult, ekkor helyezték át a Magyar Testnevelési és Sportszövetség Agitációs és Propaganda Osztályába. Elbert György egyúttal függetlenített párttitkári pozíciót kapott az MTS Országos Tanácsában. Ekkoriban egy PB határozat értelmében a sportirányítás átszervezésének időtartama alatt az államapparátus ellenőrzési jogkört biztosított az MTST pártszervezete számára.⁵⁵¹ A felügyeletet tehát az MTST úgy próbálta szorosabbra vonni, hogy a sportirányításba bevont függetlenített párttitkárok vitték keresztül a KB akaratát. Ezek a személyek egyúttal ellenőrzési funkciót is elláttak. Elbert az MTST gazdaságirányítását felügyelte, 1963-ban például kifogásolta a sportolók anyagi ösztönző rendszerének drasztikusabb reformját.⁵⁵²

Az OTSH 1973-as megalakulásakor Elbert György több fontos pozíciót és feladatot kapott egészen 1986-ig. A Központi Bizottság döntésének értelmében létrejött az OTSH elnöke mellett működő Tanácsadó Bizottság, amelynek azonnal ki is jelölték a feladatait. A szervezési munka Arató József és Elbert György későbbi fősztályvezetők hatásköre lett. A testnevelési és sportmozgalom költségvetési és támogatási rendszerének áttekintéséért Fehérvári Béla későbbi fősztályvezető felelt, aki Elbert közvetlen beosztotta volt egészen 1977-ig.⁵⁵³ Az OTSH elnöki és elnökhelyettesi értekezleteiről minden emlékeztetőt az Elbert György vezette Igazgatási és Tájékoztatási Fősztály készített el. Az OTSH Közlöny kiadásának és megrendeléseinek felügyelete szintén Elbert részterülete volt. 1973-ban az OTSH-hoz beérkező kérelmek között rengeteg elutasító döntés található. Ezek főként Elbert György akkori fősztályvezető részéről történtek.⁵⁵⁴ Az elutasított kérelmekről az érintett sportolót és az

---

⁵⁵⁰ MNL OL M-KS 288-40/385. ö.e. Javaslat a Politikai Bizottságnak Elbert György áthelyezéséről, 1962. április 13.

⁵⁵¹ MNL OL M-KS 288-40/385. ö.e: Javaslat az MSZMP Budapesti Bizottsága Párt- és Tömegszervezetek Osztályának- Elbert György függetlenített párttitkári pozíciója az MTST-n belül, 1962. április 27.

⁵⁵² Elbert szerint „az MTST-nek nincs meg a szükséges anyagi forrása ahhoz, hogy ily mértékben megemeljék a sportolók anyagi juttatásait. A PM-mel azonnali egyeztetés lenne szükséges, amelyet az MTST bizonyára elmulasztott, mielőtt kidolgozta az új koncepciót.” MNL OL XIX-J-14-b 118. doboz: Észrevételek az MTST anyagi ösztönző rendszert érintő reformjáról, 1963. május 14.

⁵⁵³ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Előterjesztés az átszervezéssel kapcsolatos feladatok tervére, javaslatok, 1973. február 5.

⁵⁵⁴ MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Feljegyzések a Terv-és Pénzügyi Fősztály által elutasított lakáskérelmekről, 1973. május 12. A dokumentum alapján úgy tűnik, hogy az átszervezést követően a megújult sportvezetéstől sokan reméltek lakást és gépkocsit, ezért az OTSH-t valósággal megrohmozták a kérelmek. Az 1973-as év végi összesítés szerint abban az évben összesen 108db ilyen jellegű kérvény érkezett, ebből 27db lett teljesítve, 51db-ot elutasítottak, 30db-ot pedig részben elutasítottak. Az utóbbi kategóriába esők általában újra pályázhattak, de

OTSH titkárságát is értesítették, a kérvényeket az irattárban őrizték. A kérvényezőik azonban hamar rájöttek, hogy az igénylésük a bürokratikus rendszer miatt már az első lépcsőfoknál megakadt. Ezért 1974 második felétől már szinte minden kérelem közvetlenül az elnökségnek érkezett. Elbert nem kapott fejmosást az OTSH részéről, de feltételezhető, hogy nem a sportolók, hanem a saját érdekeit nézte, vagy egyszerűen csak hű pártkatona módjára a központi utasításokat követte. Utóbbi azért nem feltételezhető, mert Beckl és az OTSH elnöksége nagyon sok kérelmet engedélyezett már 1974-ben is.

Bartók Ernő mesteredző gépkocsi kérelmének Elbert György azt javasolta, hogy a hasonló kérelmek ügyintézési menetét követve ezt is utasítsák el, és mások se részesüljenek ilyen feltételek mellett a kontingensből. Javaslatát az OTSH elnökségének is előterjesztette. A Magyar Olimpiai Akadémia 1985-ös megalakulásakor a szervezet előadói a magyar sportvezetők és a TF tanárai, oktatói közül kerültek ki. A MOA programja a négyéves olimpiai ciklusoknak megfelelően lett kialakítva. A szervezet elnökének Schmitt Pált nevezték ki, a tagok között megtaláljuk Elbert Györgyöt és Bakonyi Károlyt az OTSH részéről. Az 1986-os sportirányítási átszervezés előtti intő jelnek számított, hogy az OTSH káderhatásköreinek módosításáról szóló javaslatot az elnökség levette a napirendről. Elbert György részletes beszámolójának fényében feltételezhető, hogy korábban az OTSH adott úgy központi támogatást egy-egy meghatározott célra, hogy nem készült részletes tanulmány, esetleg költségtervezet a beruházással kapcsolatban. Másrészt lehetséges, hogy sokszor nem voltak pontosan megindokolva a támogatások mértékei, esetleg ennek a megtagadása. Tisztán látszik, hogy a politikai okok miatt az OTSH átszervezése gazdasági szempontok miatt is szükséges volt. A túlközpontosított, de mégis szerteágazó bürokrácia ezek szerint nem tudta maximális hatékonysággal kiaknázni a pénzügyi lehetőségeket, és nem tudta maradéktalanul a megfelelő célokra felhasználni ezeket. Erre hívta fel a figyelmet az a javaslat is, amely az OTSH káderhatásköri szabályozását elavultnak tartotta. „Az OTSH 1973-ban jóváhagyott SZMSZ-e már nem tükrözi az apparátus tényleges helyzetét, elavult. Önálló csoportok, munkatársi pozíciók jöttek létre, a változásokat az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata nem követte.”⁵⁵⁵

---

kérelmük újbóli elbírálására általában egy-másfél évet várniuk kellett. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 20.

⁵⁵⁵ MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Előterjesztés- javaslat az OTSH káderhatásköreinek módosítására, 1986. február 26.

1986-ban, nyugdíjazása után mikrokönyvet szerkesztett a magyar olimpiai érmesekről, 127 oldal terjedelemben.⁵⁵⁶ Újabb pozíciót az új sportvezetésben már nem kapott, személyi anyagában és a források alapján életútjáról nem találtam további információkat. Kitüntetései között megtaláljuk a Munka Érdemrend ezüst és arany fokozatát 1961 és 1965-ből, valamint a Sportérdemérem ezüst és arany fokozatát 1961 és 1976-ból. A sportirányításban mindvégig komoly, gazdasági irányelvekért felelős pozíciókat töltött be. A forráshiány és a hibás vagy jó döntések nyilvánvalóan nem csak az ő, vagy munkatársai számlájára voltak írhatók, hiszen egyetlen döntés vagy javaslat sem emelkedhetett jogerőre a pártvezetés jóváhagyása nélkül. Elbert György az életpályája, és döntései alapján egyértelműen fegyelmezett MSZMP pártkatonának mondható, aki az államszocialista rendszert maximálisan kiszolgálta egész politikai pályája alatt.

Az OTSH és a hidegháború alatti magyar sportvezetés általam kiválasztott és bemutatott tagjai között különböző személyiségeket találunk. Állambiztonsági közreműködés és erre való alkalmatlanság, a sportolók érdekeinek szem előtt tartása és a velük való együttérzés állt szembe a saját karrier és a pártakat fontosságával. A sportvezetők pályáját látva ambivalens érzelmek kerülnek felszínre, megítélni őket a 21. században nagyon nehéz feladat. Közös bennük, hogy mindannyian egy viszonylag jól működő döntési mechanizmus fogaskerekei voltak, amelyek sokszor akadoztak, de évtizedeken keresztül működtek. Főleg a forráshiány és a hibás, felülről jövő döntések folytán, és a jó kezdeményezések elutasítása miatt a magyar sport hosszú távon lemaradt a nyugatitól. Leginkább az 1984-es olimpiai bojkott kapcsán látható, hogy még az OTSH elnöke is csak kis elemnek számított az óriási gépezetben, amely a magyar államszocialista rendszer és a szovjet politikai akarat által volt irányítva egészen a rendszerváltásig.

---

⁵⁵⁶ Elbert György- Béres György: Olimpiai érmeseink, Sportpropaganda Vállalat, Budapest, 1986, 127p

3. A moszkvai és Los Angeles-i olimpiákkal kapcsolatos hazai és nemzetközi sportdiplomácia jellemzői

3.1 Elmaradt és csonka játékok az olimpiai mozgalom történetében

A történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy a politika soha nem volt elválasztható a versenysporttól. Az olimpiai játékok 124 éves történetét áttekintve találunk elmaradt (törölt) és bojkottált, illetve botrányoktól és tragédiáktól sem mentes világeseményeket. A kaotikus és viharos 20. és 21. századokban különösen felértékelődött a sport történelmi szerepe, amely a katalizátor szerepet próbálta magára vállalni, „átlépve a határokat és megkísérelni összefogni a nemzetek közösségét.”⁵⁵⁷ Ez sajnos nem mindig sikerült, hiszen két világháború, a szuezi válság, az apartheid rendszer körüli polgárjogi mozgalmak és a hidegháborús szuperhatalmi szembenállás 1980-as és 1984-es kicsúcsosodásai a sport, mint összetartó erő számára is túl nagy falatnak bizonyultak. A 21. század legnagyobb világjárványának következtében pedig - politikai nyomásra is- az olimpiai mozgalom történetét tekintve példátlan, de szükséges döntés született. 2020. március 22-én, kedden a Nemzetközi Olimpiai Bizottság bejelentését követően biztossá vált, hogy a XXXII. Nyári Olimpiai Játékokat egy évvel elhalasztják. Tokió és az egész világ számára a döntés történelmi jelentőségű volt, hiszen az újkori olimpiai játékok 1896-os életre hívását követő évtizedekben soha nem volt szükség a játékok elhalasztására. Pierre de Coubertin báró, az újkori olimpiai játékok atyja azt vallotta: „egy olimpiát lehet meg nem tartani, de nem lehet elhalasztani.” A COVID-19 járvány globális történelmi jelentősége az egészségügyi, valamint a gazdasági és társadalmi vetületein túl a sportra is keményen rányomja a bélyegét. Tokió kapcsán ez már a második olimpia 1940 után, amely a rendező országtól függetlenül a törlés vagy a halasztás sorsára jut, így ezen a téren listavezetőnek számít.

Az első modernkori olimpia, az 1896-os, Athénban megrendezett nyári olimpiai játékok óta idáig három alkalommal kellett törölni a világ legjelentősebb nemzetközi sporteseményét: 1916-ban az első világháború, valamint 1940-ben és 1944-ben a második világháború miatt. Bár az olimpiai játékok megrendezését a második világháború után a két hidegháborús szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió politikai bojkottja és két terroristatámadás is veszélyeztette, a második világháború befejezését követően egészen a COVID-19-es járványig olimpiát még sohasem töröltek vagy halasztottak el. A világjárvánnyá terebélyesedő koronavírus miatt azonban az idei tokiói nyári olimpiát egy évvel később

---

⁵⁵⁷ Szakmáry Péter: A sport szerepe i.m. 62 -65

rendezik majd meg, ugyanúgy a japán fővárosban. De korábban többször is előfordult, hogy nem az eredetileg kijelölt város rendezte meg az adott tornát különböző okok miatt. Ilyen volt az 1904-es olimpia, amikor úgy határoztak, hogy a városképileg akkor még iparvárosra emlékeztető Chicago helyett a világhiállítást tartó St. Louisban legyen az olimpia (is). Négy évvel később Róma helyett London lett a szervező, ugyanis a Vezúv kitörése miatt a játékokra szánt költségvetést az újjáépítésre szánta az olasz kormány. Figyelembe véve, mennyire gyerekcipőben járt akkortájt az olimpiai mozgalom, igazi bravúrnak számított, hogy alig egy év alatt sikerült ezt a folyamatot lemenedzselni. 1907 júliusában született meg a megállapodás, 1908 áprilisában pedig már megtartották a londoni nyitóünnepséget.⁵⁵⁸ A második világháború is alaposan felborította a szervezést, hiszen sem 1940-ben Helsinkiben, sem 1944-ben Londonban nem rendeztek olimpiát, így az újkori játékok XII. és a XIII. kiadása is elmaradt. Ha megnézzük az olimpiák sorszámozását, feltűnő, hogy az elmaradt játékok „érvényesek” maradtak, ami a számozást illeti. Tehát az 1948-ban megrendezett játékok nem az 1936-os, addig utoljára megtartott berlini olimpia XII. sorszámát kapták, hanem az 1944-est követő XIV-est. Az újkori olimpiák történetében a tervek szerint először rendeznek nyári vagy téli olimpiát páratlan évben, és először fordult elő az, hogy nem tartották be a négy éves ciklust a játékok rendezését tekintve.

A politikán belül a háborús helyzet is sokszor írta át az olimpiák forgatókönyvét már az ókorban is. Az újkori játékok történetében először az 1916-ra tervezett esemény kapcsán kellett újratervezést eszközölni a vezető nagyhatalmaknak. 1912. július 4-én, Stockholmban döntöttek a Nemzetközi Olimpiai Bizottság képviselői arról, hogy ki lesz a VI. nyári játékok házigazdája. Berlin az akkor angol befolyás alatt álló Alexandriával szemben tűnt a legoptimálisabb választásnak. Az újkori játékok alapító atyja, Pierre de Coubertin táviratban értesítette II. Vilmos német császárt.⁵⁵⁹ A németek hamar nekiálltak az előkészületeknek: Grünewaldban, Berlin nyugati városrészében, harmincezer fős stadiont építettek; az olimpiatörténész Volker Kluge szavai szerint: „a német sportszellemiség központját”, melyet 1913. június 8-án, II. Vilmos császár ezüst-jubileumának alkalmából, ünnepélyes keretek között adtak át. Az 1916-ra tervezett olimpia előtt minden készen állt. A játékok programját három különálló versenydőszakra osztották: május végén tartották volna meg a „Játékok Hetét”, amit júliusban a „Stadion Hete”, majd a nyár végén a „Vitorlázás és Evezősportok Hete” követett volna. Az

---

⁵⁵⁸ IOC Archives, JO-1907COMM-111033, 2-8.

⁵⁵⁹ IOC Archives, JO-1912AFFIC-230444, 1.

előkészületeket a Ferenc Ferdinánd ellen elkövetett szarajevói merénylet és az első világháború kitörése szakította meg 1914 nyarán, így a kialakult helyzet miatt nem tarthatták meg a berlini játékokat. Ha a berlini játékokat megrendezték volna, minden bizonnyal ez lett volna az az olimpia, aminek szervezése és körítése már nagyon hasonlít az elmúlt pár évtizedben látott olimpiai forгатókönyvhöz.

Az 1904-es játékokig ugyanis elég nagy fejetlenség uralkodott a szervezést illetően. Az 1896-os játékokról például még a helyi lakosság nagy része sem értesült megfelelően. Az eredmények több napos késéssel kerültek az újságokba, a győzteseket nem ünnepelték meg formálisan, egészen az 1904-es olimpiáig. Coubertin azonban még ezt is kevésnek érezte, hiányolta az ókori játékok ünnepélyességét. A nyitó ceremónia és az eskütétel jól érzékelteti a modern játékok vallási dimenzióját is: a zászlóra tett eskü kimondottan az ókori görög játékok istenek előtti tisztelgésének helyére lépett.⁵⁶⁰ Kissé ironikus, hogy a ma már világszerte jól ismert olimpiai szimbólumot, az öt kontinens összetartozását jelképező ötkarikát az 1916-ra tervezett olimpia előtt egy évvel tervezte meg és tette hivatalos jelképpé.⁵⁶¹ A háború alatt Coubertin átköltöztette a Nemzetközi Olimpiai Bizottság központját Párizsból a svájci Lausanne-ba, ahol a mai napig található a NOB székhelye. Az 1916-os olimpiára az első világháború 1914-es kitörése és a fél világ hadba vonulása miatt nem volt olyan ország, amely sportolókat küldött volna Berlinbe, így az olimpiát végül nem rendezték meg. A grünewaldi sportkomplexumot végül elbontották, hogy az 1936-os berlini játékok létesítményeit fel tudják építeni a helyén, amelyek a mai napig állnak. Húsz évvel az eltörölt 1916-os játékok után az olimpia végre megérkezett Berlinbe, bár ekkorra már a demokratikus Németországból nem sok minden maradt; a rendezők a fajelmélettől és az árjatudattól átítatott nácik voltak. Az amerikai zsidó és katolikus szervezetek egységfrontba tömörültek és megpróbálták rábírní az Egyesült Államok Olimpiai Bizottságát, hogy bojkottálják az 1936-os berlini játékokat, de a bizottság elnöke, a német szimpatizáns Avery Brundage, aki később a NOB elnöke is lett, elvetette a javaslatot. 1935 decemberében az USA Amateur Athletic Union nevű szervezete a részvétel mellett szavazott, ennek hatására pedig a távolmaradást fontolgató országok és szervezetek is követték az amerikai egyesület példáját. Az olimpia kezdete előtt alig egy hónappal megtartott ülésen Brundage és a Nemzetközi Olimpiai Bizottság akkori elnöki, Henri de Baillet-Latour egyértelműen hangoztatták: nem áll módjukban sebet ejteni az olimpiai mozgalmon, és sikerült

---

⁵⁶⁰ *Piere de Coubertin: Why I Revived the Olympic Games (1908)*, in: OGT (1988), 101-106.

⁵⁶¹ *Behringer, Wolfgang: A sport kultúrtörténete*, Corvina, Bp., 2014, 514p

megállapodniuk a részvételben.⁵⁶² Így hivatalosan is garantálva volt, hogy egy ország sem marad távol politikai okokra hivatkozva a berlini játékoktól.

A belgiumi Antwerpenben 1920-ban megrendezett olimpiai játékokon először fordult elő, hogy nemzeteket készakarva kizártak a játékokon való részvételből. A kizárt nációk pedig az első világháború kitöréséért bűnösnek kikiáltott németek mellett a többi vesztes ország volt: Ausztria, Magyarország, Bulgária és Törökország. A békediktátumokat övező elv („jaj a legyőzötteknek”) a sportot sem kímélte. Kisebb vita megy azon, hogy tényleges kizárásról beszélhetünk-e, hiszen a vesztes államok olimpiai meghívót sem kaptak, de a lényeg az, hogy politikai döntés miatt kellett távol maradniuk az 1920-as játékoktól. Coubertin –aki ekkor még a NOB főtitkára volt, egészen 1925-ig- eredetileg tervezte a vesztes országok meghívását is, de végül „erkölcsi összeférhetlenségre” hivatkozva a vesztes országok meghívása nem történt meg a Nemzetközi Olimpiai Bizottság részéről.⁵⁶³ Ráadásul az olimpiai tisztviselőket az sem zavarta, hogy a weimari Németországnak ekkor már egy demokratikusan megválasztott, haladó kormánya volt. Négy évvel később sikerült egy még inkább megbotránkoztató döntést hoznia a NOB-nak, amikor a német sportolókat a rákövetkező, 1924-es olimpiára sem hívták meg. Sokak szerint példátlan, nagyon megosztó döntés született, amely még sötétebb foltot hagyott az olimpiai mozgalom zászlóján, mint az 1920-as csonka olimpia.⁵⁶⁴ A döntés kapcsán még az akkori amerikai elnök, Calvin Coolidge is értetlenkedését fejezte ki a NOB-nak, de nem kérte a döntés felülvizsgálatát. A republikánus elnök hangsúlyozta: szerinte a vesztes államok már elnyerték büntetésüket a békerendezéskor, a sportolókat pedig nem kellene azzal büntetni, hogy megvonják tőlük a jogot egy újabb olimpiai szerepléstől.⁵⁶⁵ Gustav Stresemann akkori német kancellár leginkább azt sérelmezte, hogy a német sportolók esetében gyakorlatilag egy komplett generációt fosztottak meg attól a lehetőségtől, hogy olimpián szerepelhessen. Öt oldalas levelében rávilágított arra, hogy az 1912-es és 1928-as olimpia között – amelyen a német sportolók a háború után először részt vettek-tizenhat év telik el. A NOB-tól mindössze egy rövid, formális választ kapott, amelyben sajnálatukat fejezték ki a döntést illetően, valamint az

---

⁵⁶² IOC Archives, JO-1936COMM-2605666, 4-7.

⁵⁶³ IOC Archives, JO-1920COMM-87000, 1-10. és IOC Archives, JO-1920AFFIC-444120, 3-6.

⁵⁶⁴ *Guttman, Allen: The Olympics*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 2002, 66.

⁵⁶⁵ IOC Archives, JO-1923MAILS-13404, 1-2.

1928-as játékok lehetőségeivel biztatták az immár másodjára is meghívó nélkül maradt országot.⁵⁶⁶

A második világháború újra átrendezte a sportvilágot és a versenynaptár-tervezeteket is. 1940-ben a nyári, illetve téli olimpiát is Japánban rendezték volna, de az 1939-ben kitört háború miatt erre nem kerülhetett sor. A dolog érdekessége, hogy első ízben adhatott volna otthont keleti ország az olimpiai játékoknak, és mindjárt kettőnek. A rendezés joga azonban már akkor elúszott, amikor Japán 1937-ben megtámadta Kínát. A NOB- amerikai nyomásra- három hónappal később levélben értesítette a japán kormányzatot, hogy a terjeszkedő, agresszív külpolitikája nem fér össze az olimpiai mozgalom szellemiségével, ezért a rendezés jogát megvonja Tokiótól, és új pályázatot ír ki.⁵⁶⁷ A nyári játékokért jelentkezett Helsinki, a télit pedig a német Garmisch-Partenkirchen városa kapta meg, ahol 1936-ban a beszámolók szerint minden idők legszínvonalasabb téli olimpiáját rendezték meg. Az 1944-es nyári olimpiai játékokat a tervek szerint Londonban, míg a téli olimpiát Olaszországban, Cortina d'Ampezzóban rendezték volna, ám a világháború ekkor még javában tombolt Európában és a Csendes-óceánon is, így esély sem volt megtartani a Játékokat. Az 1948-as nyári viadalt London már megrendezhette, ám az első világháború utáni játékokhoz hasonlóan itt is voltak vesztesek, akiket erről az olimpiáról is diszkvalifikáltak. Németország és Japán meghívót sem kapott, a szovjetek személyében pedig szintén egy jelentős távolmaradó országról beszélhetünk, akik ekkor még kitarítottak elszigeteltségük mellett. Hazánk az éremtáblázatot tekintve története egyik legjobb olimpiai szereplését könyvelhette el, tíz aranyérmet szerezve a negyedik helyen zártunk.⁵⁶⁸ Érdekes, hogy az 1948-as olimpiára London mellett más városok is pályáztak, de a NOB végül a rendezési jogot szavazás nélkül a brit fővárosnak ítélte Baltimore, Lausanne, Philadelphia, Minneapolis és Los Angeles kárára. Az USA hidegháborús szuperhatalommá válása az akkori főtitkárnak, a svéd Johannes Sigrid Edströmnek valószínűleg nem válhatott ki túl nagy szimpátiát, az amerikai pályázatokkal érdemben nem is foglalkoztak.⁵⁶⁹

---

⁵⁶⁶ IOC Archives, JO-1923MAILS-13409, 1-6.

⁵⁶⁷ IOC Archives, JO-1937MAILS-61762, 1-3.

⁵⁶⁸ <https://web.archive.org/web/20141113124930/http://www.sportsreference.com/olympics/countries/HUN/summer/1948/> (a letöltés ideje: 2020. augusztus 11.)

⁵⁶⁹ Guttman, A.: *The Olympics* i.m. 57.

1920-ban az eredeti forgatókönyv szerint Magyarországon rendezték volna meg az olimpiai játékokat. Rögös út vezetett a magyar „pályázat” győzelméig, amelyet sajnos felülírt az első világháború kitörése, és az a tény, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia központi hatalomként a vesztes oldalon harcolt. Hazánk számára az első alkalom kis túlzással már 1896-ban eljöhethet volna, az első olimpia megrendezésére. Coubertin báró ekkor felajánlotta a rendezés lehetőségét Magyarországnak, ám a később megjelent visszaemlékezésében azt írja, hogy igazából a görög rendezők sürgetésére és ösztönzésére tett így. Athén így nem mondott le a szándékáról, és az első újkori olimpiát végül a görög fővárosban rendezték meg. A következő lehetőség 1916-ban kínálkozott. Az *Újság* 1911. február 8-i száma arról írt, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság a tisztújítás után kettős feladat előtt áll. „Az egyik az 1912. évi stockholmi olimpiádon való részvételünk előkészítése és keresztülvitele; a másik — és ez a közelebbi feladat — az ez év május havában Budapesten megtartandó nemzetközi olimpiai kongresszusnak előkészítése. (...) Két főkérdés fog itt eldőlni, melyek mindegyike a legnagyobb ügyeimet érdemli. Először, hogy itt fog véglegesen megállapíttatni a stockholmi olimpiád végleges programja, vagyis hogy minő versenyszámok vétetnek fel az olimpiai játékok keretébe: másodsor itt készíthetjük elő a talajt ahhoz, a mi mindnyájunk szíve vágyát, hazánknak és fővárosunknak óriási kulturális hasznát képeznél: hogy a hatodik olimpiád színhelyévé 1916-ra, annak idején Budapestet válasszák.” Muzsa Gyula, a Magyar Olimpiai Bizottság akkori elnöke hangsúlyozta, hogy a magyaroknak „nemcsak a stockholmi olimpiád érdekében kell a leglelkesebb munkát kifejtteniök, hanem elő kell készíteni a talajt arra is, hogy az 1916., vagy az 1920. évi olimpiai játékok színhelye Magyarország, illetőleg annak székhelye Budapest legyen.” Az 1916-os játékok rendezési jogát végül a Német Császárság és annak fővárosa, Berlin kapta meg.

Az *Újság* viszont 1912. július 6-án arról számolt be, hogy az 1920-as játékok Budapesten lesznek. „A nemzetközi olimpiai bizottság — mint Stockholmból jelentik — ma folytatta tárgyalásait, melyek során a következő olimpiádok helyét állapították meg. Az 1916. évi olimpiád, melyre már a németek régen igényt tartanak, Berlinben lesz, az ezt követő 1920. évi pedig Budapesten. A németek előterjesztését minden vita nélkül fogadta el a kongresszus, az 1920-ik évi olimpiád rendezésére azonban Magyarországon kívül Hollandia és Belgium is szeretett volna megbízást kapni. Múzsza Gyulának sikerült végül a kongresszus többségét a magyar álláspont számára megnyerni.”⁵⁷⁰ A döntés körüli bizonytalanságot érzékelteti egy

---

⁵⁷⁰ Az *Újság*, 1912. július 6, 3.

későbbi, novemberi szám, melyben a következőket olvashatjuk: „A Nemzetközi Olimpiai Bizottság a stockholmi konferencián kimondotta, hogy Budapest székesfővárosnak már régebbi időkből datálódó és ez évben megújított meghívása folytán Budapest székesfővárost illeti meg az elsőbbségi jog a még jelentkezett más világvárosokkal szemben arra nézve, hogy az 1920-ban rendezendő hetedik olimpiász színhelye legyen.”⁵⁷¹A döntés 1914. június 20-án vált véglegessé, a már idézett lapban az alábbiakat olvashatjuk: „Parisból táviratozzak nekünk. A nemzetközi olimpiai bizottság mai ülésében újlag foglalkozott a problémával: hol tartsák 1920-ban az olimpiászt. (...) E szerint Budapesten tartják a hetedik olimpiászt.” A bejelentésnek országszerte nagy visszhangja lett. A megrendezést támogatta a Magyar Olimpiai Bizottság társelnöke gróf Andrássy Géza is, aki a NOB tagja volt, valamint tisztként szolgált az első világháborúban.

Az első világháború teljesen átírta a forгатókönyvet. 1914 és 1918 között a sport háttérbe szorult. Az 1916-ra tervezett berlini olimpia elmaradt, és ugyan a magyar sportvezetők próbáltak eredményesen síkra szállni a magyar olimpia ügyéért, még a háború végét követően is, lassan egyértelművé vált, hogy Budapest sem tarthatja meg az 1920-as eseményt. A bizakodás pedig még az első világháború alatt is töretlen volt. A „Külügy-Hadügy” 1916. június 11-i számában már olvasható az országosan elterjedt nézet: „Az 1920. év tehát a mienk és e jogunkon alakilag nem változtat az, hogy 1916. évi olimpiászt a háború miatt nem lehetett rendezni. Kétségtelen azonban, hogy mégis csak úgy rendezhetjük meg, ha a németek, kiknek joga előttünk van, abba beleegyeznek.” Talán kis „szúrásként”, de azt is odatették, hogy a németek biztosan tisztában vannak azzal, hogy lehetetlen lesz számukra négy év múlva a világ minden nemzetét Berlinben egyesíteni. Mindenki egyetértett abban, hogy az olimpiarendezés óriási népszerűséget hozna az országnak, hiszen egy évig Budapest állna a világ érdeklődésének középpontjában. Akkor még távoli ábrándnak tűnt az olimpia, de foglalkozni kellett vele, hiszen a stadion felépítéséhez sok idő kellett, de a háborús helyzet miatt a hadikiadások prioritást élveztek. Nagy Béla, a Magyar Vívó Szövetség első elnöke is az olimpia mellett kardoskodott. A megrendezés illetékességéről írt levele a sportkörökben élénk visszhangra talált. Kiemelte, hogy a NOB kifejezetten Budapestnek ítélte az 1920-as terminust. Ő is kiállt amellett, hogy az antant nemzetek közül a sport szempontjából kevésbé fontos orosz és olasz nemzettel áll az

---

⁵⁷¹ Az Újság, 1912. november 11, 3

ország háborúban, s ha Franciaországnak és Angliának választani kellene, akkor inkább Budapestre küldenék képviselőiket, mint Berlinbe.⁵⁷²

Az orosz fronton zajlott a Bruszilov offenzíva, amikor a hazai sportéletben egyre jobban az 1920-as olimpia megrendezési jogának kérdése került a középpontba. A „Külügy-Hadügy” 1916. június 25-i számában terjedelmes riportot közölt Muzsa Gyulával, hogy első kézből kapott információkkal tájékoztassa olvasóit.⁵⁷³ A sportvezető kitért arra is, hogy a háborús évek alatt a nemzetközi sportélet megbénult, de a szervezeteket nem oszlatták fel és a NOB működése is folyamatos. Úgy vélte, ez garanciát jelent arra, hogy a háború után a nemzetek intenzíven érintkezzenek a testnevelő sport terén. Kiemelte, hogy szerinte a háború nem tarthat már sokáig, így arra is kell gondolni, hogy az elmaradt 1916-os berlini olimpiát esetleg 1918-ban rendezzék meg, mint közbelső olimpiát. Az alapján állította ezt, hogy a stadion készen van Berlinben, és a világverseny aránylag rövidebb előkészítési idő mellett sikeresen lebonyolítható. A budapesti olimpia kapcsán leírta, hogy a sporttársadalom rendelkezik olyan szervezőgárdával, amely képes egy világverseny sportszerű lebonyolítására. Sajnálattal kellett viszont megállapítania, hogy a háború sok jó sportolótól fosztotta meg az országot és az összes résztvevő nemzetet.

1917 februárjában a NOB körlevelet küldött a nemzeti olimpiai bizottságoknak, amelyben kérte, hogy újítsák meg Coubertin lejáráó elnöki megbízatását. A körlevél tartalmazott egy fontos indítványt is, a következő szöveggel: „az 1916. év eltelt anélkül, hogy a VI. olimpiára sor került volna abban az országban, amely azt magára vállalta. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság ezt a tényt tudomásul veszi, és emlékeztet arra, hogy egy olimpiát lehet meg nem tartani, de nem lehet elhalasztani. Ennek következtében a VI. olimpia nincs többé, és a már megállapított jelentkezések a VII. és a VIII. olimpiára megtartják érvényüket.”⁵⁷⁴ Az indítvány jogerőre emelkedett és be is tartották később, sorszám szempontjából az elmaradt olimpiák is beleszámítanak az újkori olimpiák történetébe.

Miután a háború befejeződött, a Sporthírlap 1918. november 18-i száma már úgy fogalmazott, hogy a legközelebbi olimpiát csakis a semleges országok valamelyikében szabad

---

⁵⁷² IOC Archives, JO-1917MAILS-41424, 1-3.

⁵⁷³ „Meggyőződésem szerint épp a sport, a testedző sport lesz az a terület, amelyen a háború megszűntével előreláthatóan leghamarabb és legsimábban indul majd meg a most egymással hadakozó nemzetek érintkezése, hamarabb és simábban, mint pl. más, kulturális vagy gazdasági téren.”

⁵⁷⁴ IOC Archives, JO-1917MAILS-0787, 1-3.

megrendezni. „Törjünk tehát lándzsát a legközelebbi olimpiáidnak semleges országban való megrendezése mellett, de azért ne hagyjuk elaludni saját igényeinket se az azt követő világversenyre. 1920-ban bennünket illetett jog és igazság szerint az olimpiász megrendezése. Mi az események után a józan ész által diktálva pillanatig sem vindikáljuk magunknak most is e jogot. Mi most visszalépünk, de fenntartjuk igényünket, s kérjük a legközelebb összeülő nemzetközi kongresszustól, hogy ítélje nekünk az 1924-es olimpiászt. Ha ezt megteszik – a reményünk lehet rá, hogy kérésünk elől nem fognák elzárkózni – úgy mi is ígéretet tehetünk, hogy a bizalmat minden tehetségünkkel meg fogjuk hálálni, s a rendelkezésre álló esztendőök során komoly munkával fogunk felkészülni a budapesti olimpiászra, hogy azt a testedző sport minél hatalmasabb, nagyszerűbb és fenségesebb ünnepévé avassuk.” 1919-ben hivatalossá vált, hogy a budapesti olimpia álma füstbe ment, a játékokat nem Magyarországon rendezik meg. Kiderült, hogy a beugró a belgiumi Antwerpen városa lesz, amely Lyon városával szemben kapott bizalmat a rendezésre. A világháború vesztes nagyhatalmai pedig nem is vehettek részt az eseményen, így Ausztria, Bulgária, Magyarország, Németország és Törökország nemzeti olimpiai bizottságai nem kaptak meghívót az antwerpeni olimpiára. A NOB hivatalosan is megerősítette ezt 1919. április 17-én tartott ülésén.⁵⁷⁵ Hazánkban így írtak a fájdalmas döntésről: „azt már eldöntötték, hogy az 1912 óta szünetelő olimpiász legközelebbi folytatását 1920-ban Antwerpenben rendezik meg. 1912-ben még úgy volt, hogy 1916-ban Berlinben, 1920-ban Budapesten tartja meg a világ a négyévenkénti sportesemény küzdelmeit. Azóta nagyot fordult a világ, még pedig ránk nézve szinte katasztrófálisan, s most az történik, hogy a gazdasági, politikai és egyéb bojkott mellett a sportbojkottot is kimondták ránk, úgy hogy az antwerpeni olimpiádon a középponti hatalmak elnevezése alatt szereplő nemzetek nem vehetnek részt.”⁵⁷⁶

Az újkori olimpiák történetében a bojkott gyakran megjelenő tényezőnek számított. Az 1956-os melbourne-i olimpia volt az első, amikor egyes országok politikai okokra hivatkozva bojkottálták az eseményen való részvételt. Mozgalmas év volt, a távolmaradó országokat pedig

---

⁵⁷⁵ IOC Archives, JO-1919COMM-1454, 1-15.

⁵⁷⁶ Világ, 1919. október 11, 2.

két kiváltó ok szerint csoportosíthatjuk. Hollandia⁵⁷⁷, Spanyolország⁵⁷⁸ és Svájc⁵⁷⁹ a magyar forradalom szovjetek általi leverése miatt nem küldött sportolókat a november 22-én kezdődő világeseményre. Távolmaradási szándékukat már a megnyitóünnepség előtt valamennyien jelezték a NOB felé. Kambodzsa, Egyiptom, Irak és Libanon a szuezi válság kapcsán maradt távol, hivatalos indokként arra hivatkozva, hogy Izrael elfoglalta a szuezi csatornát. Utóbbi két állam közösen írt levélben közölte ezt a Nemzetközi Olimpiai Bizottsággal.⁵⁸⁰

Az 1972-es müncheni olimpián történt terrortámadás után úgy tűnt először, hogy a montreáli olimpia mindenféle nagyobb akadály nélkül fog zajlani. Ez az év a NOB szervezete szempontjából is jelentős volt. A 73. ülészakon, 1972. augusztus 19-én fontos dolgokról határoztak. 20 év után távozott a főtitkári posztról Avery Brundage, akinek a helyét Lord Killanin ír sportvezető vette át, új mozgalmi kultúrát ígérve.⁵⁸¹ Első kihívásként ott volt az 1972-től levegőben lógó afrikai bojkott. Egyes országok követelték, hogy vonják meg a részvétel jogát Dél-Afrikától, Rodéziától és Új-Zélandtól, a diszkriminatív apartheid rendszer miatt. Dél-Afrika 1964 óta el volt tiltva az olimpiai részvételtől, de az 1976-os olimpiára neveztek. A NOB beleegyezett az első két feltételbe, de elutasította Új-Zéland eltiltását 1976-ban, mert a bojkott Új-Zélandot csak egy új-zélandi rögbicsapat dél-afrikai turnéja miatt büntette volna. Új-Zéland a felszólítás ellenére nem lépett vissza, melyre reagálva Tanzánia vont vissza elsőként a sportolóit. A szervezett bojkottra a kongói sportvezető, Jean Claude Ganga szólította fel a kontinens országait. Felhívása nyomán 23 ország maradt távol politikai okokra hivatkozva a nyári olimpiától. Afrikából csak Elefántcsontpart és Szenegál vett végig részt az eseményen, a tiltakozókhoz pedig –nem afrikai országokként- Guyana és Irak is csatlakozott. amiért Új-Zélandot nem zárták ki. Az afrikai országok között volt még egy távolmaradó, Zaire, akik pénzügyi okokból nem vettek részt a játékokon. Kína politikája és

---

⁵⁷⁷ „Hollandia az 1956-os olimpiai játékokra nem küldi el saját zászlaja alatt sportolóit. Országunk mélységesen elítéli a szovjetek Magyarország elleni agresszióját.” IOC Archives, JO-1956MAILS-412313 1-3.

⁵⁷⁸ „A kialakult körülményeket figyelembe véve úgy döntöttünk, hogy hazánk távol marad a Melbourne-i eseményektől.” IOC Archives, JO-1956MAILS-412319 1-3.

⁵⁷⁹ „A szovjetek agresszív fellépése nem összeegyeztethető a sport által képviselt, békés eszközökkel. Svájc nemzeti olimpiai bizottsága nem küldi el saját zászlaja alatt sportolóit Melbourne-be.” IOC Archives, JO-1956MAILS-412399 1-2.

⁵⁸⁰ IOC Archives, JO-1956MAILS-471622 1-5.

⁵⁸¹ IOC Archives, JO-1972COMM-3132 11-25.

szereplése jelentette a másik kérdéskört. A Pierre Trudeau vezette kanadai kormány ugyanis nem járult hozzá, hogy a Kínai Köztársaság (Tajvan) részt vegyen a játékokon ezzel a névvel, mivel korábban már elismerte az ország a Kínai Népköztársaságot. Később a rendező ország próbált kompromisszumra törekedni, megoldásként azt kínálva fel, hogy Tajvan sportolói vegyenek részt a játékokon a Kínai Népköztársaság zászlaja és himnusza alatt. Az ottani sportvezetés mereven elutasította ezt az ötletet⁵⁸², a tajvani sportolók így nem utaztak Kanadába, és csak az olimpia után rendeződött a helyzetük. Az ország legközelebb csak 1984-ben szerepelt az olimpiai játékokon Kínai Taipei néven, egy különleges zászlóval.

3.2 Sport és politika kapcsolata az olimpiai játékok előterében- A Nemzetközi Olimpiai Bizottság tevékenysége a politikai behatások kiszorítása érdekében

Számos műben bizonyításra került az a tétel, hogy a sport és a politika az ókorban is erőteljesen összekapcsolódott egymással. A legismertebb megnyilvánulása ennek a jelenségnek az olimpiai fegyverszünet volt, de a modern korhoz hasonlóan az uralkodók, városvezetők is felismerték a különböző politikai lehetőségeket a népszerű sportversenyek kapcsán. Kertész István *A makedón királyi ház és Olympia kapcsolatai* című írásában többek között arra is rámutatott, hogy „II. Philipposnál a sport nemcsak a magánélet, hanem a nagypolitika részévé is vált. Felismerte a sikeres olympiai versenyzés politikai előnyeit, és azt, hogy az Olympia feletti hegemonia hatékonyabbá teszi a görögség saját uralma alatti egyesítésére irányuló törekvéseit.”⁵⁸³A jelenség természetesen érződik a fennálló szocialista rendszersport hatásain keresztül is, mely többek között a sportpolitika definiálásában is tükröződik. „Sportpolitika az adott osztály érdekeinek sajátos érvényesítése a testkultúra területén.”⁵⁸⁴A keleti blokk országaiban a sport az egyik leghatékonyabb propagandaeszköznek bizonyult. A Magyar Kommunista Párt 1947. novemberi sport-programjában egyértelműen meghatározta a korszak magyar sportpolitikáját. E szerint országunknak az az elsődleges feladata, hogy a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való sportkapcsolatok kiszélesítése volt. Ezek mellett a béke jegyében kötelező volt kapcsolatot tartani a nyugati országokkal, valamint ajánlott volt a kapcsolatfelvétel a harmadik világ országaival, valamint a nemzetközi

---

⁵⁸² IOC Archives, JO-1976MAILS-341422 1-3.

⁵⁸³ *Kertész István* : A makedón királyi ház és Olympia kapcsolatai. in: V. Országos Sporttudományi Kongresszus. Válogatott tanulmányok, szerk. Bognár József, Budapest, 2007, 35-38.

⁵⁸⁴ *Aján Tamás*: Nemzetközi sportpolitikai tendenciák a 70-es évtizedben. Doktori Disszertáció, Tf, Budapest, 1983, 14.

sportszervezetekkel. Szakmáry Péter véleménye szerint „az államok elsődleges céljai a biztonság garantálása, az autonómia fenntartása, a jólét biztosítása és a presztízs építése.”⁵⁸⁵ Mára már egyértelművé vált, hogy e célok elérése érdekében az államoknak számolniuk kell a sporttal, mint lehetséges eszközzel.

A sport és terrorizmus sajnálatos összefüggése az 1972-es játékokon merült fel először. „A sport naggyá teheti a terrorizmust, de létével vissza is csaphat rá [...], ugyanis a sport egy transzcendentális érték, nyelv, vallás, amit mindenütt elfogadnak, „beszélnek”, és amiben hisznek. A nemzetközi kapcsolatok meghatározó pontjává vált, amit nem lehet kihagyni a számításból. Az eszköz szerepét kapta meg a politika színpadán, ahelyett, hogy tényleges szereplő lett volna. Funkciójának jelentősége mégis elodázhatatlan, egybe kovácsolja évről évre a világ nemzeteit a béke és megértés jegyében. Ez az, amit nem vehet el az emberiségtől sem a politika, sem a terror, sem egyéb veszélyforrás, és ez az, ami miatt igazából a sport jóval mindezek fölött helyezkedik el.”⁵⁸⁶ Ifjabb Urvári Sándor kihangsúlyozza, hogy a sport stratégiai és taktikai szerepe az egész világpolitikában meghatározó lehet. Elmondja, hogy egyrészt hozzájárulhat a demokratikus magatartás fejlődéséhez, de egyben a totalitárius rendszerek ideológiáját is szolgálhatja.⁵⁸⁷ Urvári szerint a sport fejleszti a kooperációt és az együttműködést, de egyidejűleg az önállóságot és az „önigazgatás” iránti igényt is erősíti, ugyanis versenyhelyzetbe helyezi azokat a nemzeteket is, aki az élet más területein kooperálnak, egy blokkot képeznek. A sport szerepét hangsúlyozza a tolerancia és az egymás iránti tisztelet kialakulásában, a nevelésben és a nemzetközi béke kialakításában, ugyanakkor a hidegháborús olimpiák esetében éppen a nemzetközi konfliktusok felélesztésére és a vetélkedésre adott teret az olimpiai versenysorozat.

Roger Levermore és Adrian Budd a *Sport and International Relations* c. munkájukban azt mutatják be, hogy a hidegháború alatt az „olimpiai játékokra sokan úgy tekintettek, mint a két nagy politikai egység tesztelési területe.”⁵⁸⁸ Nézők és állampolgárok millióinak kellett bizonyítaniuk, hogy az ő államrendezkedésünk jobb, mint az ellenségé. A szembenálló

---

⁵⁸⁵ *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 15.

⁵⁸⁶ *Szakmáry Péter*: A sport szerepe i.m. 65. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta* i.m.

⁵⁸⁷ *Urvári Sándor*: A sport és politika kölcsönhatása az újkori olimpiák tükrében. Szakdolgozat, Testnevelési Egyetem, Budapest, 1993, 5.

⁵⁸⁸ *Levermore, Roger – Budd, Adrian*: *Sport and International Relations*. Routledge, London, 2004, 84.

blokkok közötti versengés végig kísérte a hidegháború olimpiatörténetét, ami megmutatkozott az éremharcban és a rekordok összemérésében is. David B. Kanin, *A Political History of the Olympic Games* című művében két fontos tényezőt jelöl meg, ami sport és a politika kapcsolatában is megjelent. Elsőként említi, hogy a nemzeti sportpolitika mindig elköteleződésen és szimpátián alapszik. Másfelől kijelenti, hogy minden egyes olimpiával elkerülhetetlenül mindig is együtt járt a politika megjelenése. Szerinte „már az olimpiai mozgalom megalakításakor napvilágot láttak bizonyos rejtett politikai célok, melyek a globális világ konfliktusaiban aktivizálódtak.”⁵⁸⁹ Ebben az értelmezésben a politikai tartalom tehát nem egy kívülről érkező behatás a sport világába, hanem ezt a tényezőt az olimpiai mozgalom egyik alappilléreként kell értelmezni. Ennek háttérében szerinte a modern Európa történelmi fejlődése áll, amely sajátos hatást gyakorolt a sportra is. Robert J. Paddick, *Sport and Politics: The Gross Anatomy of Their Relationship* című írásában elméleti megközelítésből mutatja be a sport és politika kapcsolatát, melynek számos komponensét is felsorolja. „A sport, eszközként szolgálhat a diplomáciai elismerés megszerzéséhez, lehet az ideológia terjesztésének és a propagandának az eszköze, lehet a közvélemény figyelmének felkeltésére szolgáló eszköz, a presztízs és az elismerés forrása, de a sporton keresztül megmutatkozhatnak agresszív tendenciák és tüntető vélemények is. Kifejleszhet konfliktusokat, de emellett a kölcsönös egyetértést is támogathatja, eszköze lehet a politikai nevelésnek, emelheti a nemzeti tudat és a morál szintjét, fejlesztheti az emberek szociális kontrollját, eszköze lehet országok egyesítésének.”⁵⁹⁰

A politikai elit megjelenhet úgy is, mint a sportot támogató közösség. Ennek több formájára is láttunk példát, többek között alapítványok létrehozása által, vagy mint egyszerű sportkedvelő közösségek és szurkolótáborokon keresztül.⁵⁹¹ Fékrou Kidane szerint a sport és politika kapcsolata egészen az ókorig vezet vissza. Szerinte a kiindulópont a Krisztus előtti 9. századra tehető, amikor is az Ekecheiria⁵⁹² intézménye már ismert volt. Onnantól kezdve a politika folytonosan jelen volt szinte valamennyi sportversenyeken, kiváltképp az olimpiai

---

⁵⁸⁹ Kanin, D.B.: *A Political History of the Olympic Games* i.m. 17.

⁵⁹⁰ Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 17.

⁵⁹¹ Paddick, R. J.: *Sport and Politics: The Gross Anatomy of their Relationships*. In.: *Sporting Traditions*, V.1, No2, 1985, 56.

⁵⁹² Az olimpiai fegyvernyugvás intézménye.

játékokon. Ennek természetesen pozitív és negatív következményei is vannak, így talán nem egészen jogosak azok a törekvések, amik teljes mértékben el akarják választani a politika befolyását a sporttól.⁵⁹³ A modern olimpiai játékok politikai történetéről részletes bemutatást ad Christopher R. Hill *Olympic Politics*, és Alfred E. Senn *Power, Politics and the Olympic Games* című műve. „Ezek részletesen elemzik a nyári játékok kapcsán felmerülő politikai indulatokat, nézeteket, behatásokat, és azok következményeit a versenyeken való részvétel, illetve a mozgalomba való bekapcsolódás tekintetében. Alapot nyújtanak a hidegháború egyes momentumait feltáró cikkek jobb megértéséhez és értelmezéséhez, valamint további kutatások elvégzéséhez.”⁵⁹⁴

A nemzetközi sportéletben fontos intézmények mindig is komoly befolyást gyakoroltak a különböző nemzetek politikájának alakulására. A NOB gondozásában és Raymond Gafner szerkesztésében *The International Olympic Committee, One Hundred Years* három kötetes kiadvány az évszázados olimpiai intézmény történetét és működését mutatja be, kiemelve a sport és politika kapcsolatrendszerét, és azoknak megnyilvánulásait. A szerző szerint a NOB elsődleges célja az olimpizmus eszméjének ápolása. Ennek okán a mozgalom jelképeinek, így az olimpiai ötkarikának is “a humanizmus szimbólumává kell válnia, mivel a béke és a nemzetközi szolidaritás képviselőjére hivatott.”⁵⁹⁵ Fő célként azonban azt a követelményt kellene teljesíteni, hogy mindenféle politikai, vallási vagy etnikai behatástól távol tartja magát. Ez csak úgy lenne lehetséges, hogy a NOB-nak minden döntését a sport érdekei szerint hozná meg, és a politikai elvárásokat szinte teljesen figyelmen kívül hagyná. „Ha a nagyhatalmak erőpolitikát akarnak játszani az olimpiai mozgalom felhasználásával, akkor ez ellen minden eszközzel harcolnia kell. A NOB feladata, hogy előre lássa az ilyen jellegű törekvéseket, és erőteljesen lépjen fel ellenük.”⁵⁹⁶ Az olimpiai mozgalom lényege és az olimpiai játékok célja ugyanis nem csupán azon emberek összehozása, akik kedvelik egymást, hanem azoké is, akiknek ellentétjeik vannak. Nem véletlen azonban, hogy az évezred végére bizonyos kétségek,

---

⁵⁹³ *Kidane, Fékrou*: Sport and Politics – Diplomacy of an Olympic Truce. In.: *Olympic Review*, Vol XXVI, 1999, No 28. 48-53.

⁵⁹⁴ *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 17-18.

⁵⁹⁵ *Gafner, Raymond*: *The International Olympic Committee: One Hundred Years*. I. kötet, IOC, Lausanne, 1996, 149.

⁵⁹⁶ *Gafner, R.*: *The International Olympic Committee* i.m.75.

aggodalmak jelentek meg az olimpiai mozgalommal kapcsolatban, hiszen a mozgalom bő száz éves történetében rendkívül sok konfliktus látott napvilágot.⁵⁹⁷

A Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak sok olyan vitatémája volt, melyek már a mozgalom első évszázadától kezdve folyamatosan felmerültek. Allen Guttmann *A History of the Modern Games* című átfogó munkájából érdemes párat kiemelni. Ezek közül a legfontosabbnak a nacionalizmus, az amatőr kérdés, a nők részvételének kérdése, a doppingügyek, a politikai és háborús hatások, valamint a széttöredezett országok és a politikai bojkottok kérdését nevezi meg. Az általam vizsgált korszak szempontjából az amatőrizmus kérdése nagyon sarkalatos pont, amely az OTSH megalakulásától kezdve folyamatosan napirenden van. Magyarországon és a szovjet blokkban ez elsősorban a sportolói juttatások miatt lesz komoly kérdés.⁵⁹⁸ Karel Wendl *The International Olympic Committee in the Years 1980-1994* című publikációjában a disszertációmban vizsgált korszak olimpiai intézményi háttérét tárja az olvasó elé. Írásában elsősorban azokat a változásokat emeli ki, melyek Juan Antonio Samaranch elnöksége alatt következtek be a Nemzetközi Olimpiai Bizottság működésében.

Az 1980-as évtizedben jelentős működési és intézményi újítások kerültek bevezetésre a szervezeten belül, melyek óriási hatással voltak több tényezőre is. Ide sorolhatóak az olimpiát sújtó politikai bojkottok, később a kelet-európai rendszerváltozások, valamint a balkáni háború is, hiszen számos állam NOB tagsága, illetve NOB szerepvállalása a konfliktusok után új keretek közé került.⁵⁹⁹ A szabályrendi változásoknak voltak pozitív és negatív hozadékai is. A NOB szabályrendjével kapcsolatban Wendl elemzi a globalizálódó világ kapcsán felerősödő gazdasági nyomás főbb hatásait; a sport üzletiesedésével életre hívott új gazdasági szegmensek, mint a sportmarketing, a közvetítési jogokkal való kereskedelem megjelenése, és az amatőrkérdés újbóli feléléde. Ezen túlmenően terítékre került az olimpia grandiozitása, ennek kapcsán pedig felmerültek olimpiai szolidaritási programok is. Ezeknek a kialakulása hosszú távon meghatározta az olimpiai mozgalmat. Felvetődött a létszámlimitek bevezetésnek szükségessége, amely a legnagyobb küldöttségekkel részt vevő országokat hátrányosan

---

⁵⁹⁷ *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 18.*

⁵⁹⁸ MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Átfogó elemzés a sportolók amatőr jogállásáról és annak időszerű kérdéseiről, 1973. október 18.

⁵⁹⁹ *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 18-19.*

érinthette volna, ezeknek a széles körű alkalmazására végül nem került sor. A 20. század utolsó két évtizede különösen komoly feladatok elé állította a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot. „Még a NOB sem volt képes teljes mértékben biztosítani azt, hogy a sportélet az olimpiai alapelvek jegyében működjön...”⁶⁰⁰ Ezzel rámutatott arra, hogy különösen az 1970-es évek végétől az olimpiák is egyre inkább egy külön üzleti iparágat kezdtek képviselni, ahol hatalmas reklámpénzeknek, gigaszerződéseknek, vállalkozók felemelkedéseinek és bukásainak lehettünk fültanúi.⁶⁰¹ A sport elüzletiesedése vitathatatlanul utolérte az olimpiai mozgalmat is, ezt különösen az 1984-es szovjet bojkott kapcsán a keleti fél sokszor hangoztatta is. A kapitalista gazdaságok, különösen az USA azonban nem aggódott efelől, hiszen „a nemzetek sportbéli versengése egyben a nemzetek gazdaságának és infrastruktúrájának versenye is, a sport teljes háttérrel egyetemben.”⁶⁰²

Juan Antonio Samaranch korábbi moszkvai spanyol nagykövetet a NOB 1980-ban, a moszkvai kongresszuson választotta meg elnökének. Bátran kijelenthető, hogy az olimpiai mozgalom egyik legkarizmatikusabb vezetőjéről beszélünk Samaranch személyében. Életműve szorosan kötődik az olimpiai mozgalom történetéhez, visszaemlékezéseiben saját tapasztalatai alapján idézi fel a korszak olimpiáinak történetét. A szakirodalom és a levéltári iratanyag alapján is elmondható, hogy az olimpiai mozgalom történetében kevés olyan elnök volt, aki ekkora tekintéllyel és problémamegoldó készséggel rendelkezett volna. „Elnökké választása után közvetlenül egy sajtótájékoztató keretében előrevetítette azt, hogy milyen célkitűzésekkel kívánja vezetni az olimpiai szervezetet és ellátni ezzel kapcsolatos feladatait.”⁶⁰³ „Ígérem, hogy azért fogok dolgozni, hogy fenntartsuk az olimpiai mozgalom egységét, hogy elérjük azt, hogy a béke, a barátság, a fiatalok közötti egyetértés az egész világon elterjedjen.”⁶⁰⁴ Mindazonáltal

---

⁶⁰⁰ *Wendl, Karel*: The International Olympic Committee in the Years 1980-1994. In.: Critical Reflections on olympic ideology: second International Symposium for Olympic Research, okt 1994, 106.

⁶⁰¹ Részletesebben lásd: *Dyreson, Mark*: Global Television and the Transformation of the Olympics: The 1984 Los Angeles Games, *The International Journal of the History of Sport*, 2015, 32:1, 172-184, DOI: 10.1080/09523367.2014.983086

⁶⁰² Ted Stevens levele Juan Antonio Samaranch-nak az amatőrizmus kérdése kapcsán. Az USA már 1978-ban elfogadta és a gyakorlatban alkalmazta az úgynevezett Amateur Sports Act-et, amely szabályozta és különválasztotta a professzionális és amatőr sportot. A törvényt 1998-ban felülvizsgálták és módosították. IOC Archives, JO-1981S-MAILS, 20319

⁶⁰³ *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 18-19.

⁶⁰⁴ *Samaranch, Juan Antonio*: Memories of Olympics. Planeta Singular S.A., Barcelona, 2002, 45.

már azt is előre látta, hogy milyen kihívásokkal kell majd szembesülnie az elkövetkező években, ezekre a következőképpen tekintett vissza: „A moszkvai bojkottot követően, a Los Angeles-i játékok fölött is viharfelhők gyülekeztek, mivel fennállt az újabb bojkott veszélye. Ehhez a helyzethez ugyanakkor még egy komoly probléma társult, mégpedig az, hogy döntés született arról, hogy 1988-ban a játékoknak Dél-Korea fog otthont adni.”⁶⁰⁵ Samaranch felvetett egy olyan megoldási lehetőséget, mely szerint a NOB-nak minél szélesebb együttműködési hálót kell létrehoznia a különféle világszervezetekkel való kapcsolatok kiépítésén keresztül. Ennek célzottjai az ENSZ, a regionális politikai szervezetek, mint az Európai Gazdasági Közösség, vagy az Afrikai Egységsszervezet, illetve különféle olyan kormányközi szervezetek, amelyek direkt kapcsolatban álltak a sporttal és az ifjúság oktatásával, mert ezeken keresztül a világban zajló politikai események befolyásoló ereje talán jobban kivédhető.

Az Olimpiai Kongresszusokról készített kiadványok további segítséget nyújtanak ahhoz, hogy olimpiai mozgalom működését jobban megértsük. A hidegháború idején az 1973-as Várnai Kongresszust követően, a már Juan Antonio Samaranch elnöksége alatt összeülő Baden-Badeni Kongresszus egy sor politikai kihívással találta magát szembe. Ezek a kihívások visszatükröződnek a kongresszus témáiban is, hiszen fő kérdések az olimpiai játékok jövője, a sportban lévő nemzetközi együttműködés és az olimpiai mozgalom jövője voltak. Egyre többen hangoztatták, hogy a világpolitikai konfliktusok közepette a sportnak béketeremtő eszköznek kell lennie. Az NSZK akkori elnöke, Karl Carstens nyitóbeszédében kifejtette, hogy „még ha a nemzetközi sport nem is képes a politikai ellentéteket megszüntetni, a mediátor szerepét könnyen magára vállalhatja, és szerepe lehet a hídépítésben. A sportnak megvan az ereje ahhoz, hogy adott politikai szituációkban megfelelően reagáljon.”⁶⁰⁶ Fontos megemlítenünk a leköszönő NOB elnök, Lord Killanin beszédét is, melyben kijelenti: „Nemrég voltunk tanúi annak, hogy az olimpiai mozgalom, és mindenek előtt az olimpiai versenyzők, áldozatává váltak az Egyesült Államok elnöke által életre hívott elmebeteg akciónak, mellyel igyekezett szabotálni a moszkvai olimpiát, az olimpiai játékokat, mely a NOB és mindannyiunk tulajdona, nem pedig a Szovjetunióé. Ilyennek nem szabad soha többé előfordulnia.”⁶⁰⁷

---

⁶⁰⁵ Samaranch, J.A.: *Memories of Olympics* i.m.66.

⁶⁰⁶ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány, 11th Olympic Congress in Baden-Baden, NOB, 1981, 28. *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 21-22.

⁶⁰⁷ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány i.m. 66. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 21-21.

Több NOB tag, köztük a Nemzetközi Úszószövetség főtitkára Robert H. Helmick is azon a véleményen volt, hogy a nemzeti jelképek használatának a beszüntetésével a politikai problémáknak elejét lehetne venni. Helmick azt gondolta, hogy az olimpiai versengés gondolata erőteljesen a nacionalizmus alapelvein nyugszik. Ez a versengés azonban sokszor átlépi a határokat, és ellenfelekből ellenségeket kovácsol, a sportolók, edzők, sportvezetők és országok szintjén is. A javaslat körül természetesen nagy vita támadt, hiszen a nemzetek versengésének és erőösszemérésének gondolata elvesztené táptalaját ezzel az intézkedéssel. Pierre Ferri francia politikus javaslata szerint pedig a nyitó ünnepeken sportágak szerinti névsorban kellene bevonulniuk a sportolóknak, majd az összes zászló együtt kerülhetne be a stadionba. „Az olimpiai játékokat nem szabad felhasználni egy társadalmi vagy politikai rendszer feljebbvalóságának az igazolására. A sportoló egyén az, aki a versenyeken részt vesz, és nem pedig a nemzet, amelyhez tartozik, mely a többi nemzettel presztízsharcot vív.”⁶⁰⁸ A francia elképzeléssel erősen rokonszenvezett néhány amerikai képviselő is, de a republikánus NOB tag, Ted Stevens ellenezte a Ferri-féle elképzelést. Ezzel szemben Szergej Pavlov a Szovjet Olimpiai Bizottság elnöke a nemzeti színek megtartása érdekében emelt szót, hiszen „a játékok lényege a különböző faji, vallási hovatartozással, politikai nézetekkel rendelkező emberek találkozásában rejlik, sőt abban, hogy ezek az emberek egy olyan nagy és színes parádét alkotnak, mely a béke és barátság elsődleges szimbóluma a bolygónkon.”⁶⁰⁹ Nem meglepően a legtöbben Pavlov javaslatával értettek egyet, de egyesek hozzátették: „ha a Szovjetunió és annak nemzetközi képviselete ennyire fontosnak tartja a nemzeti jelképeket és erényeket, miért olyan politikát folytat saját tömbjén belül, ami ennek a szöges ellentéte?”⁶¹⁰ A sors fintora, hogy az 1981-es kongresszus után épp Pavlov jelenti azt be 1984 májusában, hogy a Szovjetunió távol kíván maradni az 1984-es Los Angeles-i játékoktól.

Minden nyári vagy téli olimpia esetében elmondható, hogy gazdasági szempontból nézve vannak nyertesek és vesztesek. Az olimpiával összefüggő gazdasági tevékenység méretei jelentősen különböznek egyes városokban. „A jobb imázs és a ráfordítások növekedése minden

---

⁶⁰⁸ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány i.m. 83. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 21-22.

⁶⁰⁹ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány i.m. 55. és *Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata* i.m. 21-22.

⁶¹⁰ IOC Archives, JO-1981S-MAILS, 203261

városban jövedelemnövekedést és új munkahelyeket eredményezett. Vissza kell utasítani azt a gyakori kritikát, mi szerint a jövedelemtöbblet és az új munkahelyek csak a közepes és magas jövedelműeknek kedveztek. Az olimpia munkahelyteremtő hatása és munkahelyeket megőrző szerepe gyakran elkerüli a figyelmet.”⁶¹¹ Főként az 1972-es olimpiától kezdődően a NOB-nak komoly feladatai voltak abban a kérdésben, hogy a gazdasági hatások veszteseit hogyan és mi módon lehetne kompenzálni? „Az újonnan felállított olimpiai létesítményeknek helyet adó telkeken a játékokat megelőzően gyakran a szegényebb rétegek lakóhelyei álltak, például a korábbi munkásnegyedek és ipari létesítmények környékén. Kétségtelen, hogy bizonyos városi hatóságok az olimpia nyújtotta alkalmat próbálták meg felhasználni arra, hogy megszabaduljanak a társadalom peremére szorult csoportoktól, akik szerintük nem illettek bele egy modern, turistákat vonzó város arculatába (Los Angeles és Szöul, Barcelona, Atlanta.)”⁶¹² A NOB elsősorban arra fókuszált, hogy az olimpiák nyereségesek legyenek. Ez szerintük azért volt szükséges, mert „ki akarna egy olyan eseményt megrendezni, amely az óriási szervezési kötelességek mellett jókora gazdasági terhet is rak a város és az ország vállára?”⁶¹³ Az új terv az volt, hogy a többletbevételeket a NOB, a rendező ország nemzeti olimpiai bizottsága és a városi sportot támogató különböző intézmények között osztják el. Ez a végrehajtási mechanizmus először az 1972-es müncheni olimpia után látszódott, ahol bebizonyosodott: gondos szervezéssel és előrelátással az olimpiai átalakulások hatásait lehet kedvezően alkalmazni a város életére nézve. A Baden-Badeni 1981-es kongresszusi kiadvány és a szakirodalom alapján készítettem egy ábrát, amely jól reprezentálja a gazdasági hatások faktorait, folyamatait és résztvevőit.⁶¹⁴

Ha az olimpiai mozgalmat a története legkritikusabb időszakában vizsgáljuk, vagyis az 1980-as éveket, elmondható, hogy a NOB két meghatározó vezetője, Lord Killanin és Juan Antonio Samaranch egyaránt kudarcot vallottak a politikai csatározásokban. Nem szabad figyelmen kívül hagyni az ő elnökségük alatt elért eredményeket, de a politikai behatásokat

---

⁶¹¹ *Preuss, Holger*: Az olimpiai játékok gazdasági háttere- az 1972-2008. évi olimpiai játékok összehasonlítása, Sanoma, Budapest, 2004, 25.

⁶¹² *Preuss, H.*: Az olimpiai játékok gazdasági háttere i.m. 13. melléklet

⁶¹³ Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: i.m. 88.

⁶¹⁴ Az olimpiai játékok gazdasági hatásai, 13. melléklet

nagyon sok esetben nem tudták kiszorítani és kordában tartani. Az újra élesedő hidegháború miatt pedig az olimpiai mozgalom jövője is egy időre komoly veszélybe került.⁶¹⁵

3.3 Diplomáciai viszonyok a moszkvai olimpia idején

Az 1950-es évekre, a világháború során még szövetségesként harcoló nagyhatalmak közötti kapcsolat teljesen megváltozott. Az ideológiai megosztottság fokozódásával és a hidegháború kibontakozásával politikai, diplomáciai, kulturális, sőt, a világ egyes pontjain katonai összetűzésektől és versengéstől lett terhes. Az 1970-es években az Egyesült Államok és a Szovjetunió között meglehetősen biztató tárgyalássorozat kezdődött, melyek a béke szempontjából kedvező döntéseket eredményeztek. Több nemzetközi konfliktus tekintetében átmenetileg jelentős áttörés következett. A vietnámi háború befejezését egy megállapodás biztosította. Szintén nagy eredménynek mondható a szovjet befolyás jelentős mértékű csökkentése a Közel-Keleten, az arab-izraeli békefolyamat kezdete, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, amelyek elvezettek a helsinki folyamat megindulásához. Ettől függetlenül a fegyverkezési verseny a létrejövő fegyverzetkorlátozási egyezmények ellenére is folytatódott, ezzel egyidejűleg pedig az olimpiai aranyérmekért való vetélkedés intenzitása sem hagyott alább.⁶¹⁶ Volt egy világos szocialista elképzelés, és ennek megfelelően a „szovjet blokk” országai egy folyamatos növekedő tendencia eredményeképpen az 1976-os olimpián már az aranyérmek 57%-át tudták megszerezni. A sportban elért kiváló eredményeket a szovjet propaganda természetesen maximálisan kihasználta. A vietnámi hadszíntéren a felek nem közvetlenül, de szembe kerültek egymással, a vállalkozás az amerikaiak kudarcával végződött 1973-ban.⁶¹⁷ A Szovjetunió gazdaságilag kedvező helyzetben volt,⁶¹⁸ így nem állt érdekében egy újabb összetűzés lehetőségének keresése korszakos

---

⁶¹⁵ *Behringer, W.*: A sport kultúrtörténete i.m. 366.

⁶¹⁶ *Kissinger, Henry*: Diplomácia, Panem Könyvkiadó, Budapest, 2008, 732.

⁶¹⁷ A Párizsban folytatott fegyverszüneti tárgyalások 1973. január 27-én vezettek megállapodáshoz, a háború azonban csak két évvel később, Észak-Vietnam teljes katonai győzelmével és az ország egyesítésével ért véget, *Németh István*: 20. századi egyetemes történet, 2. kötet, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 123.

⁶¹⁸ A GDP különbsége a Brezsnyev-korszakban az USA és a Szovjetunió között jelentősen csökkent, bár a korszak végén ismét növekedésnek indult. *Németh István*: 20. századi 1. kötet i.m. 376

ellenfelével szemben. 1972-ben megkötötték a SALT-1 szerződést,⁶¹⁹ amely a fegyverkezési versenyt és a fegyveres konfliktusok esélyét volt hivatott redukálni.

A Helsinki záróokmány 1975-ös aláírásával úgy tűnt, hogy békés hangulat kezd kialakulni Európában. James Earl Carter elnök 1977-es megválasztásával az amerikai külpolitika az enyhülés útjára lépett,⁶²⁰ e mellett az emberi jogok jelszava alatt indított kampány is kiemelkedő fontosságú volt a hidegháborúnak ebben a korszakában. Elnöksége kezdetével az Egyesült Államokban újfajta külpolitika keresése indult meg. Carter először nyitott volt a szovjet blokk felé, politikájában minden apró részletre odafigyelt.⁶²¹ A békés hangulatot azonban erősen rombolta a Szovjetunió terjeszkedése a harmadik világ nemzetei között. Az Angolában történt hatalmi segítségnyújtást követően – ahol hatalmi harcok voltak a portugálok távozása után- Mozambikkal, Etiópiával és Bissau-Guineával is megállapodásokat kötöttek. Ezek erősen tükrözték a szuperhatalom szándékait, valamint hamar kiderült, hogy a szovjet vezetés másképp értelmezi a békés egymás mellett élés fogalmát, mint a Nyugat. Az afrikai „gyenge láncszemek” megszerzése után 1978-ban barátsági szerződést kötöttek Vietnammal, akik ezt követően ugyanebben az évben lerohanták Kambodzsát. 1979-ben a sandinisták győzelmét követően Nicaraguában is a szovjetek befolyása érvényesült. A Gorskov tengernagy által szorgalmazott flottafejlesztés meghozta gyümölcsét, és az amerikai mellett a szovjet flotta is kijuthatott a világtengerre, veszélyeztetve a „tengeri autópályát”- az afrikai hódítások miatt. A „vörös sarló” végső célja Afganisztán elfoglalása volt, ezzel együtt a teljes Közel-Kelet körbekerítése, amely a korszakban az olaja miatt a világ legértékesebb régiója volt.⁶²² Úgy tűnt, hogy a kommunizmus megállíthatatlanul tör előre.⁶²³ Carter és kormányzata a harmadik világ politikai ébredéseinek következményeit elsősorban nem katonai-politikai, hanem gazdasági eszközökkel javasolta elhárítani. Brezsnyev elképzelései azonban radikálisan különböztek

---

⁶¹⁹ Az első, interkontinentális ballisztikus rakéták számát korlátozó egyezmény, Németh István: 20. századi 1. kötet i.m. 123.

⁶²⁰ *Joyce, Davis D.- Tibor Glant: United States History: A Brief Introduction for Hungarian Students, University of Debrecen, Institute of English and American Studies, Debrecen, 2002, 149*

⁶²¹ *LaFeber, Walter: The American Age: United States Foreign Policy at Home and Abroad Since 1750 to the Present, W.W. Norton & Co., New York, 1994, 682-683. Részletesebben lásd: Keylor, William: The Twentieth Century World, Oxford University Press, London, 2011*

⁶²² Herbert Attila- Martos Ida, Moss László- Tisza László: Történelem 6: 1914-1990-ig, Reáltanoda Alapítvány, Budapest, 1997, 194-195.

⁶²³ Kissinger véleménye erről az időszakról. *Kissinger, H.: Diplomácia i.m. 763.*

Carter elnök eredeti programjától, a Carter-doktrínától. 1979-ben tervbe volt, hogy megkötik a SALT 2-es megállapodást, ám ennek aláírását és ratifikálását- nagyban köszönhetően a Közel-Keleti eseményeknek- maga, a kezdeményező amerikai elnök is megtagadta.

Az Afganisztáni Népi Demokratikus Párt 1978-as hatalomátvétele jelentős fordulópontra volt az ország történelmében. Núr Mohammed Taraki vezetésével a politikai terror egyre nőtt, a térségbeli fejlemények pedig többször kerültek a nagyhatalmak tárgyalóasztalára. Carter felvetette, hogy katonailag egyik hatalom se avatkozzon be Iránban és Afganisztánban, de hangsúlyosan szövegezte a Perzsa-öböl és az Arab-félszigethez fűződő amerikai érdekekről. Tarakit 1979 szeptemberében meggyilkolták, Hafizullah Amin felülkerekedése Moszkva számára egyáltalán nem volt örömdarab, mert veszélyeztette a szovjet befolyást. Úgy vélték, hogy az USA itteni stratégiai pozícióinak összeomlása és a térség esetleges megszállása kulcsfontosságú stratégiai pozíciók birtokába juttathatja Moszkvát. 1979. december 24-én a szovjetek kb. százezer katona bevonásával az Afganisztán elleni intervenció mellett döntöttek. A gyakorlatilag szövetségesnek számító kabuli kormányzatot megdöntötték, Amin elnököt meggyilkoltatták, helyére Babrak Karmalt állították. Carter kijelentette, hogy a szovjet invázió az egész világ békét veszélyezteti, és ha az olajellátás biztonságát a regionális instabilitás vagy esetleg a Szovjetunió veszélyezteti, készek érdekeiket keményen megvédeni.⁶²⁴ A Helsinkii Záróokmányban elfogadott főbb pontokat, a határok sérthetlenségét, a belügyekbe való be nem avatkozást, az emberi jogokról és a szabadságjogokról szóló pontokat, valamint a népek egyenjogúságáról és önrendelkezési jogáról elfogadott elveket a szovjet agresszió áthágta, így a Nyugat felháborodása ennek fényében jogos volt.⁶²⁵ Tovább súlyosbította az USA gondjait, hogy Iránnal romlottak a kapcsolatai, így a Közel-keleti pozíciói tovább gyengültek Carter államának. Az amerikai-szovjet kapcsolatok újra feszültebbé váltak, a fegyverkorlátozás szakaszát a fegyverkezési verseny új szakasza, a kis hidegháború váltotta fel.⁶²⁶ 1976. novemberében James Earl Carter lett az USA elnöke, és a béke kezdett egyre törekenyebbé válni. Carter 1978. június 7-ei beszédében az annapolisi Haditengerészeti Akadémián felszólította a Szovjetuniót, hogy külpolitikájában „törekedjék önmérsékletre, máskülönben az

---

⁶²⁴ *Németh István*: 20. századi 1. kötet i.m. 288-289.

⁶²⁵ A Helsinkii Zárónyilatkozat főbb pontjaiból részletek olvashatóak az alábbi helyen: *Romsics Ignác*: a 20. század i.m. 299.

⁶²⁶ *Romsics Ignác*: a 20. század i.m. 302.

Egyesült Államok készen áll akár a konfrontációra is.”⁶²⁷ A SALT-II tárgyalások és a megállapodás aláírása után az új, közepes hatótávolságú, SS-20-as szovjet rakéták európai telepítése, és 200-600 darab amerikai Pershing II-es rakéta NATO felhasználásra való felajánlása miatt a kapcsolatok ismét fagyossá dermedtek a két ország között. A puszkaporos hordó berobbanása volt az 1979. december 26-i afganisztáni bevonulás. Carter elnök, mivel nagyszabású geopolitikai terveket látott a beavatkozás mögött, megtorló intézkedéseket helyezett kilátásba. Az USA leállította a Szovjetunióba a gabonaszállítást és korlátozták a szovjetek halászati jogait amerikai vizeken. Ezek mellett megtiltották új szovjet konzuli képviseletek megnyitását. 1980. január 23-án Carter beszédet intézett a nagyvilág népeihez, ekkor hangzott el az azóta Carter-doktrínaként elhíresült állásfoglalás. A beszéd azért is jelentős, mert ekkor hangzott el az olimpia bojkottjának a lehetősége is.⁶²⁸

A XXII. Nyári Olimpiai Játékokon az 1956-os Melbourne-i játékok óta nem volt ilyen alacsony a részvétel. A szocialista világ akkori fővárosa nem először pályázott a játékok megrendezésére. Első kísérleténél 1970-ben Amszterdamban még lemaradt Montreal mögött, de 1974-ben a Nemzetközi Olimpiai Bizottság bécsi ülészakán nagy fölényrel nyerte a szavazást. A voksoláson épp a rivális tömb egyik városát, Los Angeles utasította maga mögé. A Szovjetunió hatalmas erőfeszítésekkel készült az esemény megszervezésére. Óriási jelentősége volt a szervezők számára annak, hogy a bipolárisra vált világban először lehetőség nyílt arra, hogy egy szocialista ország olimpiát rendezhessen, és a sport legnagyobb ünnepén az egész világ rájuk figyelhessen. Az előkészületek rengeteg pénzt emésztettek fel, az olimpia költségvetése nagyjából a tízszerese volt az 1972-es müncheni játékoknak. A moszkvai olimpia előkészületei során a szovjet sportdiplomácia a világ sportéletének is meghatározó tényezőjévé vált. A szovjet sportszervezetek hosszú időtartamú együttműködési megállapodásokat kötöttek számos ország sportvezetőivel az, „ellenséges táborból” is. Két teljesen ellentétes tömb két különböző sport- és olimpiai modellje készült összechapni a szocialista blokk fővárosában.⁶²⁹

---

⁶²⁷ *Sipos-Onyestyák Nikoletta*: A sport és politika kapcsolata i.m. 45.

⁶²⁸ „Az Olimpiai Bizottság tudomására hoztam: amíg szovjet inváziós erők vannak Afganisztánban, sem én, sem pedig az amerikai nép nem támogatja, hogy olimpiai csapatot küldjünk Moszkvába.” *Fischer Ferenc*: A megosztott világ, Ikva Könyvkiadó, Budapest, 1992, 319

⁶²⁹ A nyugati és a keleti olimpiai sport és sporttámogatás alapelveiről összehasonlító táblázatot a 13, 14 és 15. melléklet tartalmazza. Az összesítő táblázatok az alábbi kötetben megtalálható James Riordan tanulmány alapján készültek: *Allison, Lincoln*: The Politics of Sport, Manchester University Press, Manchester, 1987, 246 p

Azonban az óriási készülődés közepette fél évvel a megnyitó ünnepség előtt sötét felhők gyülekeztek az olimpia egén.

3.4 A moszkvai olimpia bojkottjának anatómiája

A szovjetek agressziójának és a Közel-keleti helyzet megváltozásának egyenes következménye volt, hogy a két szuperhatalom között újabb gazdasági- politikai- kulturális csatározás kezdődött. Már az 1980-as évek elején nyilvánvalóvá és érezhetővé vált, hogy a szovjet-amerikai ellentétnek a közelgő moszkvai játékokkal kapcsolatban is komoly következménye lesz. Carter elnök első döntései között volt, hogy leállította a számítógépek eladását is az olimpiára.⁶³⁰ 1980 januárjától pedig az is a levegőben lógott, hogy az amerikaiak bojkottálni fogják a világeseményt. Január 20-án, négy hónappal a lejelentkezési határidő lejárta előtt az elnök bejelentette, hogy ha a Szovjetunió nem vonja ki a csapatait Afganisztánból, az USA nem vesz részt a XXII. Nyári Olimpiai Játékokon.⁶³¹ Carternek meggyőződése volt, hogy az Egyesült Államok felelősséggel tartozik a béke fenntartásáért, ennek többször is hangot adott.⁶³² Moszkvában viszont hidegháborús zsarolásnak fogták fel Carter nyilatkozatait.⁶³³ Brezsnyev higgadtan védte Moszkva álláspontját, az afganisztáni bevonulásról teljesen eltérő véleménnyel volt, mint az amerikai közvélemény. Brezsnyev szerint a Szovjetunió békepolitikát folytatott, és elutasítóan reagált azokra a hangokra is, melyek szerint megsértik a népek szabadságjogait.⁶³⁴

Carter tovább fokozta a hidegháborús politikai feszültséget. Nem titkolta véleményét a nemzetközi sajtó előtt, mi szerint a szovjetekkel szembeni nézete drasztikusan megváltozott, kormányzása eleji nyitottsága óta.⁶³⁵ Vacillálás kezdődött az amerikaiak részéről az olimpiai részvétellel kapcsolatban. A biztonsági körülményekre is hivatkoztak, valamint fenntartva a korábbi fenyegetéseket, karikatúrákkal tarkítva a sajtóban is felerősödtek a propagandisztikus

---

⁶³⁰ Krahlucsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 101.

⁶³¹ *Aczél Endre*; Acélsodrony, Park Könyvkiadó, Budapest, 2011, 53.

⁶³² Népszava, 1980. január 8, 2.

⁶³³ Népszabadság, 1980. január 8, 2.

⁶³⁴ Népszabadság, 1980. január 11, 3.

⁶³⁵ Time magazin, 1980. január 14, 6-11.

hangok.⁶³⁶ Egészen júliusig gyakran jelentek meg karikatúrák a szovjet rendezésű olimpiával kapcsolatban, valamint foglalkoztatta a nemzetközi közvéleményt az országok részvételének kérdése is. Carter szeretne volna elérni, hogy az olimpiai játékokat máshol rendezzék meg, mert szerinte a moszkvai játékok veszélyeztetik a béke légkörét.⁶³⁷ Margaret Thatcher ezzel kapcsolatban jelezte is: ha a NOB elvenné Moszkvától a játékok rendezésének jogát, a britek bizonyos sportágak rendezését át tudják vállalni. Ezzel egy időben történt először elképzelés egy ellenolimpia megrendezésére is. Ennek gondolatát azonban március 18-án Genfben végleg elvetették, valamint még februárban Lord Killanin, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke kiemelte: az olimpiát nem lehet máshol megrendezni. A szovjetek jelezték, hogy részt vesznek a Lake Placid-ben megrendezésre kerülő téli olimpián⁶³⁸ is. Killanin január 20-i beszédében kiemelte, hogy a nemzeti olimpiai bizottságoknak meg kell őrizniük függetlenségüket minden kérdésben. Az amerikaiak pedig döntöttek arról, hogy ha a Szovjetunió nem vonja ki február 20-ig csapatait Afganisztánból, akkor az USA bojkottálja a moszkvai olimpiát. A magyar kormányzat a kezdetektől fogva elítélte az olimpia bojkottálásának gondolatát, mert szerintük ez az olimpiai mozgalom jövőjének okozhat kárt. Cyrus Vance amerikai külügyminiszter szerint azonban Moszkvától egyenesen meg kellett volna vonni a rendezés jogát. Ezt a javaslatot februárban a NOB egyhangúan elvetette.⁶³⁹

Mindeközben a szovjet tömb nyugalmát az olimpiával kapcsolatban semmi nem zavarta. A szovjet sportdiplomáciát és a keleti tömböt nem hatotta meg különösebben a nyugati tömb általános vélekedése, élén az USA-val. Január folyamán, nyugaton szinte minden államot a bojkott kérdése foglalkoztatott, ezzel szemben a szovjeteknek szinte az volt az egyik legnagyobb gondjuk, hogy milyen legyen az olimpia plakátja, valamint kik nyerjék az olimpiára kiírt zenemű pályázatot.⁶⁴⁰ 1980 legelején a híradások zavartalanuk közölték az eseménnyel kapcsolatos híreket, folyt a visszaszámlálás. Statisztikák is jelentek meg, fokozva az olvasók izgalmaikat a sporteseményre való készülődésben.⁶⁴¹ Olyan hírek és téveszmék is terjengtek a

---

⁶³⁶ Jó példák erre a Time magazinban megjelent írások. Time, 1980. január 28, 12. oldal, február 4, 12-14.

⁶³⁷ Népszabadság, 1980. február 10, 2.

⁶³⁸A Lake Placid-ben megrendezésre kerülő téli olimpia 1980. február 13 és 24-e között zajlott. <http://www.olympic.org/lake-placid-1980-winter-olympics>, a letöltés ideje: 2016. október 16.

⁶³⁹ Magyarország, 1980/22. szám, 2.

⁶⁴⁰ Szabad Föld, 1980. január 27, 20.

⁶⁴¹ Népszport, 1980. január 4, 8 és január 7, 4.

sajtóban, mi szerint a játékok elmaradhatnak. Kiemelték e mellett sokan, hogy az olimpia és az olimpiai eszme a béke egyik legfontosabb szimbóluma, helyette pedig a moszkvai rendezésű esemény a hidegháború kulturális szembenállásának fő színpadává vált.⁶⁴²

Az első híradás a bojkott lehetőségével kapcsolatban, februárban jelent meg, és kiemelte a bizottságok felelősségét, valamint az amerikai kezdeményezést is hangsúlyozta.⁶⁴³ Ezzel egy időben ösztönözték a magyar embereket az olimpiára való jegyvásárlásra és utazásra is.⁶⁴⁴ A párt propagandája szerint a bojkott kérdése napi beszédtema volt az egész nép körében, a sportolók állítása szerint –akik a leginkább érintettek voltak az olimpia körüli csatározásban– azonban nem volt erről széles körű tájékoztatás. Informálódtak, és megtudtak egyes kiszivárgott híreket, volt egy közbeszéd,⁶⁴⁵ de alapvetően próbálták őket elszigetelni, hiszen a vasfüggöny még elég erős volt.⁶⁴⁶ Február 21-én aztán a sajtó köreiben is bombaként robbant a hír: az USA és Carter döntése végleges: bojkottálni fogják az olimpiát. Ezzel egy időben megjelentek azok a híresztelések, mi szerint Franciaország nem enged a bojkottnak, és elengedi sportolóit az olimpiára.⁶⁴⁷ A sport szakágak képviselőit, a készülő sportolókat ezek után Magyarországon is tájékoztatták, hogy az USA vezetésével jó néhány ország bojkottálja a moszkvai játékokat,⁶⁴⁸ ám ez alapvetően nem keserítette el őket.⁶⁴⁹ Érdekesség azonban, hogy a híradások szerint az amerikai sportolók a bejelentés után is folytatták a felkészülésüket a világeseményre, valamint az edzés folytatása általánosan elmondható volt a világ többi nemzetének sportolóira is. Ezzel párhuzamosan kiderült, hogy az USA nem tartja helyesnek, hogy ellenolimpiát szervezzen,

---

⁶⁴² Népszport, 1980. január 26, 7.

⁶⁴³ Magyarország, 1980/7. szám, 10.

⁶⁴⁴ Magyarország, 1980/8. szám, 13.

⁶⁴⁵ Magyar-interjú

⁶⁴⁶ Interjú Növényi Norberttel, 2012. augusztus 15 (az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Növényi-interjú)

⁶⁴⁷ Népszport, 1980. február 21, 8. Valamennyi, a nyugati országokkal kapcsolatos híradásokhoz hasonlóan a tárgyilagos hangvétel mellett itt is inkább reménykedés olvasható ki a sorok közül: „A nagy olimpiai múlttal rendelkező, sok esélyest felvonultató francia csapat részvétele örömteli lenne Moszkvában.”

⁶⁴⁸ Wladár Sándor szerint edzőjük, Széchy Tamás tárgyilagosan közölte a bojkott hírét az uszodában a sportolókkal, akárcsak később Los Angeles kapcsán. Interjú Wladár Sándorral (az interjú hanganyaga a szerző birtokában)

⁶⁴⁹ Növényi-interjú

valamint hogy Kanada egyelőre nem kíván csatlakozni a bojkottálók táborához és az NSZK is kivár a döntéssel a nevezés határidejéig.

A bojkott hangoztatása Carter részéről nagyrészt az új antikommunista programjának volt köszönhető, amellyel a közlegő elnökválasztásra készült a szintén erősen szovjetellenes nézeteket valló Reagannel szemben.⁶⁵⁰ A közvélemény egyértelműen elvárta, hogy határozottan vágjon vissza a szovjeteknek az afganisztáni bevonulásukért cserébe. Carter azért is ragaszkodhatott ennyire és dönthetett ilyen hamar és határozottan a bojkott mellett, mert ellenfele, Reagan programjában hirdette: ő az a vezető, aki úrrá tud lenni a kommunizmus terjeszkedésén.⁶⁵¹ Bojkott politikája azonban leginkább a tengerentúli országokra nézve hozott látványos eredményt, európai próbálkozásai azonban sok esetben a sportszövetségek ellenállását váltották ki.⁶⁵² Több ország kivárt a döntéssel kapcsolatban, néhányan, mint például Görögország, az EGK döntésére vártak, sokáig bizonytalan volt Svájc véleménye,⁶⁵³ de még június végéről is szólnak olyan jelentések, mi szerint egyes országok felülvizsgálják a döntésüket, és korábbi véleményükkel ellentétben a bojkott mellett foglalnak állást.⁶⁵⁴

Ezekből is látszik, hogy februártól júliusig, az olimpia megnyitójáig hosszú és rögös út vezetett, míg tisztázódott, hogy végül mely országok sportolói vesznek részt a XXII. Nyári Olimpiai Játékokon. Április közepén híradásokból derül ki, hogy hivatalos csapat az Egyesült Államokat nem fogja képviselni a Szovjetunióban megrendezésre kerülő olimpián. Fontos megemlítenünk Willi Daume, a nyugatnémet Olimpiai Bizottság elnökének nyilatkozatát. Daume már ekkor előre látta az árnyékokat, amelyek az 1984-es Los Angeles-i olimpiára és az egész nemzetközi sportvilágra vetődnek. Ezzel párhuzamosan nyilvánvalóvá vált, hogy az NSZK sem fogja sportolóit elküldeni Moszkvába, a legfőbb indokuk az USA-val való szolidaritás volt.⁶⁵⁵ Ez a bejelentés később igazolást is nyert, egy napon azzal a ténnyel, hogy

---

⁶⁵⁰ Népsport, 1980. február 22, 8.

⁶⁵¹ Joyce, D.D.- Glant, T.: United States History i.m.150.

⁶⁵² Kun László: Az aranyérmek árnyékában: olimpizmus és demokrácia, Széchenyi Nyomda, Győr, 1984, 137.

⁶⁵³ Az ország egyeztetéseket is folytatott Carterrel és kormányzatával. Laurence Barton: The American Olympic Boycott of 1980, B&H Company, Ann Arbor, 1983, 77.

⁶⁵⁴ Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 103-107.

⁶⁵⁵ Népszabadság, 1980. április 15, 2.

Svájc képviseltetni fogja magát sportolóival a szovjet fővárosban, júliusban.⁶⁵⁶ Április közepéig hivatalosan harmincöt ország nevezett a moszkvai játékokra.⁶⁵⁷ Különösen érdekes tény, hogy a szocialista tömbön belül is támadt egy konfliktus a részvétel kérdésével kapcsolatban. Február közepén vetődött fel az erdélyi magyar sportolók részéről, hogy nem szeretnének kiutazni az olimpiára, Románia színeiben. Követelésük háttérében az állt, hogy az erdélyi és moldvai magyar nemzetiségekkel szemben a román kormányzat diszkriminációt tanúsított.⁶⁵⁸ Ez azt tükrözi, hogy a bojkottnak lelkesítő hatása volt, egy lehetőség a szovjetekkel való szembeszegülésre nem csak nyugaton, de a szocialista tömbben is, bár itt az indíték alapja más eredetű volt. A nagy sportnemzetek közül végül képviseltették magukat a britek, a franciák, az olaszok, a spanyolok és az ausztrálok is Moszkvában. A részvétel ellen szavaztak viszont a nyugatnémetek, a japánok, a kanadaiak és a kínaiak is, csak hogy a legnagyobb sportnemzeteket említsem.

Carter óriási erőfeszítéseket tett szövetségesei körében, hogy országuk sportolói ne vegyenek részt a játékokon. Kampánya fél sikert hozott. Egyrészt hiába állt számos nyugati kormány, köztük a spanyol, a brit vagy az ausztrál az USA oldalán, a bojkott mellett, a nemzeti olimpiai bizottságok ezekben az országokban megvédték függetlenségüket, és a kormányok döntésével ellentétesen megszavazták a részvételt.⁶⁵⁹ Másrészt májusban megjelent egy cikk, amely rámutat arra a tényre, hogy a harminchét addig nyilvántartott ország között, amelyek nem utaznak el Moszkvába a nyári olimpiára, jelentős számban szerepelt sok kis afrikai és ázsiai állam.⁶⁶⁰ A bojkott tehát ennek fényében politikailag inkább a Szovjetunió malmára hajtotta a vizet. A szocialista pártvezetések egyik országban sem törődtek igazán a bojkottal kapcsolatos hangokkal, inkább saját sportolóik dicsőítésével és saját országainak esélylatolgatásával voltak elfoglalva.⁶⁶¹ Attól függetlenül, hogy végül több mint 60 ország nem vett részt a XXII. Játékokon, a szovjet vezetés előtt lehetőség nyílt, hogy megmutassa a világnak rendszere sikerességét és virágzását, valamint nem mellékes tényezőként –a korábbi

---

⁶⁵⁶ Népszabadság, 1980. május 11, 2.

⁶⁵⁷ Listájuk, valamint a távolmaradók nevei megtalálhatóak: Népsport, 1980. május 28, 8.

⁶⁵⁸ Krauhulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 102-103.

⁶⁵⁹ Aczél Endre: Acélsodrony i.m. 53.

⁶⁶⁰ Time magazin, 1980. május 26, 10.

⁶⁶¹ Aczél Endre- Török Péter: Acélsodrony, Sport 1962-1989, Park Könyvkiadó, Budapest, 2012, 338.

amerikai felszólítást figyelmen kívül hagyva- továbbra is az ellenőrzése alatt tarthatta Afganisztánt és a Közel-Keletet. Mindezek mellett a teljes részvételt megtagadó nemzetek között kevés politikailag erős ország volt. Végül hatvanöt ország döntött az olimpiától való távolmaradás mellett.⁶⁶²

Később jelentek meg írások, amelyek hangsúlyozták: az olimpiák történetében nem ez lesz az első botrányos esemény. Elég csak megemlíteni az 1968-as mexikói játékokat és a diáktüntetésekét. Az események következményeként, a hatóságok fellépése után háromszáz ember halt meg az olimpia ideje alatt. München és az 1972-es olimpia a terroristák merényletei miatt marad szomorú emlék, ahol tizenhárom izraeli sportolót öltek meg. Montréal 1976-ban Moszkvához hasonlóan szintén megsínylette a bojkottot, ugyanis huszonnégy afrikai ország visszarendelte sportolóit az olimpia helyszínéről.⁶⁶³ Az olimpiák történetének talán legjelentősebb bojkottjáról beszélhetünk Moszkvával kapcsolatban. Sportolói szemszögből a politika sok eredményt nem ért el egyik esetben sem, hiszen a nemzetek politikai csatározásainak valamennyi alkalommal a sportolók itták meg a levét.⁶⁶⁴ Nyilvánvaló volt azonban, hogy a Szovjetunió és az USA presztízskérdést csinált a nyári játékokból, amely a társadalmi-kulturális szembenállás legláthatóbb kifejezőeszközévé vált. A csatározásból azonban egyértelműen a szovjet tömb került ki győztesen, hiszen sportolói előtt lehetőség nyílt az előzetes elvárásoktól is jobb szereplésre, valamint prezentálni tudták az egész világnak, hogy a szovjet berendezkedés sikeres, és – látva az olimpiájukat felveszik a versenyt a nyugati országokkal. Végezetül a Szovjetunió képes volt magát feltüntetni az olimpiai mozgalom vezető országaként, és az olimpiai eszme zászlóshajójaként.⁶⁶⁵

A moszkvai világversenyek 1980. július 19-én kezdődtek és augusztus 3-án értek véget. Ez volt a 22. kiírás az újkori nyári olimpiák történetében. Az olimpiai láng négy országon át, csaknem ötezer kilométeres úton jutott el a Lenin-stadionig, amely június 19-én indult el egy hónapos útjára.⁶⁶⁶ 80 ország vett részt az eseményen, a nemzetek 5179 sportolót neveztek

---

⁶⁶² A távolmaradó országok teljes listáját lásd: HVG, 1984. július 28, 57

⁶⁶³ Magyarország, 1980/19. szám, 28. oldal, Schmitt-interjú 1.

⁶⁶⁴ Schmitt-interjú 1.

⁶⁶⁵ Hill, Christopher R.: Olympic Politics: Athens to Atlanta, Manchester University Press, Manchester, 1996, 128.

⁶⁶⁶ Szabad Föld, 1980. május 13, 20.

összesen, ezek között 4064 férfi és 1115 női atléta szerepelt. 21 sportágban, összesen 203 versenyszámban osztottak érmeket. Magyarország az éremtáblázaton összesítésben a hatodik helyen végzett, 7 arany, 10 ezüst és 15 bronzérmét szerezve. Az első helyen kiemelkedő fölényrel, 80 aranymedált szerezve a Szovjetunió végzett. 5615 akkreditált médiaszemély jelent meg a rendezvényeken összesen, ezek közül 2685 az írott sajtó, 2930 a televízió és a rádió képviselőjében.⁶⁶⁷ Az Egyesült Államokhoz 60 ország⁶⁶⁸ csatlakozott, akik nem utaztak el a játékokra, míg 15 állam, köztük olyan sportnagyhatalmak, mint Nagy-Britannia vagy Olaszország az arany középutat választották: katonai klubok nem indultak az olimpián, a sportolók pedig nem országuk, hanem a NOB lobogója alatt vonultak fel a nyitó- és záró ünnepségeken, valamint tiszteletükre nem a saját nemzeti himnuszukat, hanem az olimpiai himnuszt játszották el.⁶⁶⁹ Kína hosszú idő után ismét nevezhetett volna az olimpiára,⁶⁷⁰ de az utolsó pillanatban – bár helyeselte a szovjetek Afganisztán ellen végrehajtott intervencióját, Carter elnök nyomására csatlakozott az amerikai bojkotthoz, és távol maradt a játékoktól.

A kezdetektől érezhető volt Magyarországon is az olimpia körüli események átpolitizáltsága, annak hidegháborús vonatkozásai. A magyar részvétel sem maradt politikamentes. Ez jól észrevehető a korszak sajtóanyagában, valamint jól érzékeltetik ezt a sportolók visszaemlékezései. Fontos megjegyeznünk, hogy a Kádár-korszak Magyarországnak ideológiája, a kommunista eszme az agitációban, a propagandában és a cenzúrában egyaránt megmutatkozik, a sajtó pedig mint „kollektív agitátor” működik.⁶⁷¹ A korabeli magyar politikai és sportvezetés gondosan figyelt arra, hogy a háttéreseeményektől a sportolókat a lehető legjobban el legyenek szigetelve, és csak a legszükségesebb információkkal rendelkezzenek, a kor alapvető médiumaiból. A sportolók úgy fogták fel, hogy az amerikai bojkott teljesen természetes. Bár egy kicsit szomorúak voltak, tudták, hogy így több esélyük nyílik a győzelemre sok szakágban, annyira nem keserítette el őket az amerikai vezetésű bojkott

---

⁶⁶⁷ Az adatok származási helye: *Olimpiák 1896-2008: az újkori olimpiák története Athéntól Pekingig* (ford. Gerő M. Tamás), HVG, Budapest, 2008, 79.

⁶⁶⁸ A pontos adatok eltérőek a statisztikában és a szakirodalomban. Körülbelüli számadatot adtam meg, Aczél Endre pl. 63 ország bojkottjáról beszél, beleértve az USA-t is. Aczél Endre: *Acélsodrony* i.m. 52.

⁶⁶⁹ *Olimpiák 1896-2008* i.m. 79.

⁶⁷⁰ Mao Ce Tung már Nixon elnökségének idején elkezdett nyitni az USA felé, aggódva a szovjet terjeszkedéstől (*Kissinger, H.: Diplomácia* i.m. 729.)

⁶⁷¹ *Bihari Mihály: Magyar politika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 251.

ténye. A pártvezetés figyelt arra is, hogy kellő mennyiségű pártpropaganda hangozzon a sportolók körében is. A sportolókat kiutazáskor is felkészítették, mint minden külföldre menetel előtt állambiztonsági szempontokból is. Legtöbbször Tatán, valamint Mátraházán rendeztek számukra közös edzőtábort, és közvetlenül az olimpiára való kiutazás előtt összevont tájékoztatót tartottak, ahol Kádár János is személyesen jelen volt, és eligazította a versenyzőket. A folytonos eligazítások azonban unalmasak voltak számukra a sportolók számára. Úgy voltak vele, hogy végig kell ülni, meg kell hallgatni, és utána alig várták, hogy mehessenek pihenni. Az eligazítás a sportolókra nem volt különösebben hatással. A korábbi évek gyakorlataiból tudták, mi a megszokott rend. A rendszert nyíltan sosem szidták és szidhatták, a hétköznapi életben ez ritkán, a magánszférában már gyakrabban jelent meg. Az élsportolóknak a korban kiváló feltételrendszereket teremtettek meg, még úgy is, hogy a versenysportok vonzereje a korszakban már mérséklődött.⁶⁷² Verbálisan is érezték a szovjet-amerikai propagandaharcot, de igazából nem erre figyeltek és nem érezték úgy, hogy Moszkvában egy csonka olimpia lett volna. A szervezők ünnepélyessé tettek mindent és igyekeztek a legkevésbé foglalkozni az amerikai távolmaradással. Ezek mellett próbálták eltussolni a nyugati országok sportolóinak eredményét, és a szovjet versenyzők sikereit állították a középpontba.

Megvesztegetésekről egyik megkérdezett sportoló sem tudott. Helyenként azonban bírói csalásokkal próbálkoztak. A lólengés gyakorlatai során néhány szovjet versenyzőt szabálytalan módon pontoztak, így próbálva őket jobb eredmény eléréséhez segíteni. Ezt látva Buda István, az OTSH akkori elnöke a magyar küldöttség hazautaztatásával fenyegetőzött.⁶⁷³ Sok nemzet, mely sportolókat nem küldött az olimpiára, játékvezetőket, bírókat képviseltetett Moszkvában. A távolmaradó országok versenybírói minden szituációban igyekeztek pártatlanok maradni, náluk nem volt megfigyelhető a szovjet versenyzők segítése.⁶⁷⁴ Észrevehető volt mindezek mellett, hogy bár a szovjetek pazar olimpiát szerveztek, sok sporteseményről hiányoztak az igazán nagy sztárok, legfőképpen az amerikai sportolók. Ezen felül szomorú látvány volt az is, hogy az események helyszínein a riportelállások és a közvetítőfülkék nagy része üresen állt, sok ország teljes távolmaradása, vagy a csökkentett

---

⁶⁷² Bár az igazolt versenyzők száma jelentősen nem változott, a sportegyesületek és a szakosztályok számában csökkenés volt megfigyelhető. *Romsics Ignác: Magyarország története a 20. században i.m. 511.*

⁶⁷³ Buda-interjú 1.

⁶⁷⁴ Wladár interjú, Növényi interjú, Magyar interjú alapján

számú média akkreditáltság miatt. Ebből a szempontból anyagi veszteség is érte a szovjeteket, hiszen minden berendezés ki volt előre fizetve, valamint ez az üresség érezte leginkább, hogy Moszkvában csonka olimpiát rendeztek 1980-ban.⁶⁷⁵

Az olimpiai játékok közvetlen előzményei 1971-ig nyúlnak vissza, amikor a Moszkvai Városi Tanács- a Szovjet Nemzeti Olimpiai Bizottsággal konzultálva elhatározta, hogy megpályázza az 1980-as játékok rendezési jogát. A döntés 1974. október 23-án született, amikor Bécsben Lord Killanin bejelentette, hogy Los Angeles-el szemben a szovjet fővárost választották a játékok helyszínéül, a téli olimpiát pedig Lake Placid rendezheti ugyanabban az évben.⁶⁷⁶ Leonyid Brezsnyev nyilatkozataiból és hozzáállásából is hamar kitűnt: a szovjetek nagyon komolyan veszik az olimpiai előkészületeket, és a sportdiplomáciában is meg kívánják erősíteni befolyásukat és helyüket. Rendezési kérelmüket határozott és pontos programmal támasztották alá, pályázatukat gondos előkészület előzte meg.⁶⁷⁷ Brezsnyev kiemelte, hogy a Szovjetunió támogatta és támogatni fogja az olimpiai mozgalmat, és a szovjet emberek mindent megtesznek annak érdekében, hogy a játékok magas színvonalon kerüljenek lebonyolításra, és céljuk, hogy új impulzust adjanak a barátság és a béke eszméjének.⁶⁷⁸ Kimondva kimondatlanul: meg is volt a nemzetközi elvárás a szovjetek felé, hogy ha megkapták a rendezési jogot, olyan propagandisztikusan magas színvonalú olimpiát kell produkálniuk, hogy ha a nyugati világ –amit addig igyekeztek a blokkon kívül tartani is betekintést nyer a szovjetek világába, elégedetten nyugtázhassa a rendszer működőképességét és sikerességét.⁶⁷⁹ Ennek megfelelően a szovjet vezetés mindent megtett annak érdekében, hogy addig soha nem látott színvonalú olimpiát rendezzen. Erről árulkodnak a nyilvánosságra hozott költségvetési adatok is, amelyek jól mutatják- a korábbi olimpiákkal összevetve-, hogy a Szovjetunió hatalmas pénzeket ölt a játékok lebonyolításába.⁶⁸⁰

---

⁶⁷⁵ Személyes interjúk, interjú Vitray Tamással, Budapest, 2012. április 26. (az interjú hanganyaga a szerző birtokában, a továbbiakban: Vitray-interjú)

⁶⁷⁶ *Kun László: Az aranyérmek árnyékában* i.m. 133.

⁶⁷⁷ *Keresztényi József: Az olimpiák története: Olümpiától Moszkváig*, Gondolat, Budapest, 1980, 251.

⁶⁷⁸ *Kun László: Az aranyérmek árnyékában* i.m. 134.

⁶⁷⁹ Vitray-interjú

⁶⁸⁰ HVG, 1980. május 10, 39, de már az 1979-es próbaszám is közöl egy cikket az olimpiai költségvetésről

Kicsit paradox módon, de Moszkva úgy döntött, hogy kizárólag nyugati típusú technikai berendezéseket vásárolnak, a közvetítések zavartalansága és a minőség érdekében.⁶⁸¹ Továbbá a pártvezetés addig soha nem látott előkészületeket tett annak érdekében, hogy az olimpiáról sokkal több órában és jobb minőségben közvetíthessenek, mint korábban. Ezért az előkészületeket már 1975-ben megkezdték. Hatalmas előrelépés volt, hogy mindenkinek lehetőség nyílt az állandó színes képközvetítésre.⁶⁸² A rádiótechnika fejlődése új lehetőségeket teremtett. Fontos, hogy nemzetközi műholdakat is bevontak a programba, valamint kivétel nélkül minden eseményen jelen voltak a televíziós kamerák. Ez a korábbi világeseményeken még nem volt bevett szokás.⁶⁸³ Már 1977-ben úgy gondolták, hogy a moszkvai olimpia a televíziózás történetének legnagyobb szabású eseménye lesz.⁶⁸⁴ Az olimpián számos különféle berendezés segítette a bírók munkáját, amelyek abszolút korszerűnek számítottak. Ilyen volt a tornaversenyek értékelését segítő vadonatúj rendszer, a vívóversenyeken használt új találatjelző, amely az együttes találatnál is kimutatta az elsőbbséget vagy a súlyemelőknél alkalmazott jelzőlámpa-berendezés.⁶⁸⁵ A moszkvai olimpia tehát ebben a tekintetben is mérföldkőnek számított a sporttörténelemben.

Jól mutatja a szovjetek felkészültségét és modernitását a sportlétesítmények korszerűsége, kiválósága is. Már az 1976-os montreali olimpia ideje alatt megkezdődtek a grandiózus építkezések, amelyek az olimpia előtt bő fél évvel be is fejeződtek. A tervezésben és a kivitelezésekben viszont szinte kizárólag szovjet mérnököket alkalmaztak, és saját gyártású anyagot és épületelemeket használtak fel az építkezések során. Bár előfordultak a fantázia túltengésébe burkolt szélsőséges javaslatok is, és sokszor gondot jelentett a megtervezett épületek kivitelezése, köszönhetően az időben elkezdett munkálatoknak 1975 végére majdnem minden tervet sikerült konkretizálni- csodálatos, nagy részben vadonatúj csarnokok, stadionok fogadhatták a sportolókat és a nézőket egyaránt. Gyakorlatilag a kor legmodernebb sport parkja várta a Moszkvába utazó sportolókat és nézőket egyaránt.⁶⁸⁶ Ezeknek minőségéről az általam

---

⁶⁸¹ Vitray-interjú

⁶⁸² Magyarország, 1980/3. szám, 28-29.

⁶⁸³ HVG, 1980. március 8, 34.

⁶⁸⁴ HVG, 1980. május 10, 28.

⁶⁸⁵ Szabad Föld, 1980. június 8, 20.

⁶⁸⁶ *Fekete Ferenc*: A moszkvai olimpia jelentősebb sportlétesítményei, Magyar Építőipar, 1980, 10. szám, 577-593

megkérdezett sportolók is a legnagyobb elismeréssel beszéltek. Grandiózus szállodákat építettek, amelyben a kiszolgálás és a felkészültség nyugati színvonalú volt. Maximálisan gondoskodtak a turisták és a sportolók kényelméről, biztonságukat is szavatolták.⁶⁸⁷

Komoly szabályozásokat hoztak a moszkvai közlekedésbe, már az olimpiát megelőző hetekben. Korlátozták a teherautó forgalmat, amellyel jelentősen könnyebbé tették a világesemény ideje alatt a közlekedést, e mellett a fő utakat, utcákat, amelyek a rendezvény szempontjából fontosak voltak, lezárták. Magánautók, hivatali autók nem nagyon közlekedtek. Felújították a tömegközlekedés járműparkját, valamint kizárólag vadonatúj Volga taxik járták a főváros utcáit. Rengeteg program és lehetőség nyílt a csoportokban érkezők számára, gondosan megterezett útvonalakon járhatták a várost és látogathatták a rendezvények helyszíneit. Gyakorlatilag „a város egy részét átépítették az olimpia és a turisták kedvéért. Moszkva meg akarta mutatni, hogy a szocializmusról nyugaton alkotott kép téves, és itt minden híreszteléssel ellentétben bőség, jólét, választék és jó életkörülmények vannak.”⁶⁸⁸ Az áruellátás kifogástalan volt, rengeteg mintaboltot tartottak fenn, igaz, csak a külföldi vendégek számára. A lebonyolítás, a technikai megszervezettség kifogástalan volt. Rengeteg sporteseményre a helyszínen is volt lehetőség jegyvásárlásra, ám ezek a tikettek elég borsos árúak voltak, összevetve a korábbi olimpiák belépőivel. Viszont a helyi sportrajongók munkahelyük szakszervezeti bizottságainál a névleges ár 30%-ért hozzájuthattak jegyeikhez.⁶⁸⁹ A moszkvai metró állomásaitól egészen az események helyszíneikéig díszes egyenruhába öltözött katonák álltak sorfalat, a megállók neveit angolul is bemondták. Ennek és a már említett tényezőknél is erős politikai vonulata volt. Moszkva kitett magáért a rendezést tekintve, de érezhető volt, hogy a külföldi vendégek számára csak a „szép oldalát” szeretnék megmutatni a fővárosnak, valamint a katonaság segítségével igyekeztek segíteni a tájékozódásban a cirill betűket nem ismerőknek, egyúttal kizárták az „elkóricálás” lehetőségét.

A másik lényeges elem az volt, hogy gyakorlatilag kiürítették a szovjet fővárost. A fiatalság számára Moszkva környékén, kb. 100 kilométeres körzetben sportversenyeket, táborokat szerveztek, így elérve azt, hogy a játékok ideje alatt kevesebb ember tartózkodjon az

---

⁶⁸⁷ Vitray-interjú

⁶⁸⁸ Buda-interjú 1.

⁶⁸⁹ HVG, 1980. augusztus 2, 44-45.

olimpia helyszínén. A fiatalok hiába szegültek volna ellen, reklamációjukra a legfőbb indok az volt, hogy „az olimpiát a TV-ben is lehet nézni”. Ezzel a kb. 16-25 éves korosztályt gyakorlatilag kitelepítették Moszkvából a játékok idejére. Civil lakossal szinte csak elvétve lehetett az utcákon találkozni.⁶⁹⁰ Egy visszaemlékező szerint a várost megtisztították azoktól, akiknek nem feltétlenül kellett ott lenniük: a regisztrált lakóhellyel nem rendelkezőktől, bizonyos foglalkozásúaktól, mint például a prostituáltaktól és a hajléktalanoktól. A város üres volt és tiszta. Behozták a Pepsi Colát és a Fantát, a helyiek akkor ismerkedhettek meg először ezekkel az italokkal, ezen felül amerikai cigarettát is lehetett kapni, ezek viszont nagyon drágák voltak.⁶⁹¹ A korhoz képest óriási, grandiózus nyitó és záró ünnepséget rendeztek. Ezt a nemzetközi sajtó is kiemelte. A megkérdezett sportolók is a kifogástalan, nyugati színvonalú szállás és étkezési körülményeket emelik ki. Hatalmas, a kor követelményeinek abszolút megfelelő olimpiai falut építettek, amelyen belül rend uralkodott, a sportolókat nem nagyon engedték ki, talán a katonaság folyamatos jelenléte jelenthetett egyesek számára kissé feszélyező tényezőt. Viszont egyáltalán nem éreztek semmiféle atrocitást, a katonák részéről sem, szabadon találkozhattak a nyugati sportolókkal, tarthatták a kapcsolatot velük. Nem is tudták őket elkülöníteni egymástól, hiszen mindenki a faluban volt elszállásolva. A helyiektől, a civil lakosoktól azonban el voltak különítve, nem találkoztak velük. Nem is nagyon lehetett helybelieket látni az üzletekben, az utcákon. Az olimpiai falun belül teljesen szabadon mozoghattak, néhányuk szerint igazán nem is érezték, hogy ez egy csonka olimpia.⁶⁹² Az újságírók, riporterek is teljesen szabadon járhattak, érintkezhetek nyugati kollégáikkal, akiknek nagy részét a régebbi játékokról már jól ismerték.⁶⁹³ Fontos kiemelni, hogy a nyugati országokból érkező újságírók és sajtósok részéről sem érkezett panasz semmilyen hátrányos megkülönböztetésről, atrocitásról, a házigazda szovjetek igyekeztek mindenkinek megadni a lehetőségek legbővebb tárházát.⁶⁹⁴

---

⁶⁹⁰ Vitray-interjú

⁶⁹¹ <http://oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=3366>, Nyikolaj Szvanidze visszaemlékezése.

⁶⁹² Wladár interjú, Magyar interjú, Növényi interjú alapján

⁶⁹³ Vitray-interjú

⁶⁹⁴ *Riordan, James- Krügel, Arnd: The International Politics of Sport in the Twentieth Century*, Routledge, New York, 1999, 207.

Kiemelendő, hogy olimpiai győzelmük után a sportolók a sajtó és az egész ország részéről igazi megbecsülésben részesültek. A PB részéről voltak arra vonatkozó tervek már az olimpia előtt is, hogy a meghívottak és résztvevők listája alapján kik lehetnek éremesélyesek, és őket majd milyen jutalomban lehet részesíteni.⁶⁹⁵ Ebben természetesen sokat segített, hogy a megyei, a fővárosi és a városi pártbizottságok propagandaosztályai gőzerővel dolgoztak.⁶⁹⁶ Olimpikonjainkat a legkisebb falvakban is felismerték, és ünnepelt sztárként köszöntötték, példaképként tekintettek rájuk saját sportegyesületeiknél is. Sok esetben elvárás is volt az érem, esetleg az elsőség is, viszont sokkal jobban megbecsülték és elismerték a sportolók munkáját, mint manapság. A sportvezetők kiutaztatását minden szocialista állam már jóval az olimpia előtt megszervezte.⁶⁹⁷ A politika is ügyelt arra, hogy a sport kitüntetett, propagandisztikus szerepköre az 1980-as években is változatlan maradjon.⁶⁹⁸

A magyar sportolók sikerességét valamennyi napi és hetilap kiemelte, méltatásukra több oldalt szántak. Bár a közlő aratásnak és a különböző mezőgazdasági munkáknak – természetesen nem a sportnapilapokban- is éreztették a fontosságát, valamennyi fontosabb magyar napilap a címlapon számolt be atlétáink gyümölcsöző olimpiai részvételéről. Hangsúlyozták, hogy valamennyi magyar sportoló megfelelt Kádár és a párt elvárásainak, senkiről sem hoztak nyilvánosságra olyan cikkeket, hogy csalódást okozott volna.⁶⁹⁹ A PB is pozitívan értékelte az 1980-as olimpiát és az eredményeket, egy-két sportágban akadt hiányérzetük, amiről az OTSH elnökségi ülésen is szót ejtenek. Volt olyan sportvezető, aki hozzászólásában éreztette, hogy „ezek az érmek nem olyanok... elismeréssel kell szólni valamennyi érmesünkről, de egyes sportágakban a legnagyobb riválisok mégiscsak

---

⁶⁹⁵ 1980. július 8: PB ülés jegyzőkönyv - Javaslat a PB-nek az olimpiára történő meghívások ügyében. (MNL OL M-KS-288f. 5. csoport)

⁶⁹⁶ Az ideológiai és a propagandafunkciót ellátó központi szerv a KB Agitációs és Propaganda Osztálya. A megyei pártbizottságok irányították és felügyelték a megyei lapok munkáját. E mellett a sajtót, mint kollektív agitátort is használták, országos politikai lapokkal. *Bihari Mihály*: Magyar politika i.m. 294.

⁶⁹⁷ 1980. február 29. OTSH elnökségi értekezlet emlékeztetője. Előterjesztés – Javaslat a Moszkvában az olimpia ideje alatt megrendezésre kerülő nemzetközi sportszövetségi kongresszusok magyar résztvevőire. MNL OL XIX-J-14-b-1980. év. (69.d.). Természetesen az év végi értekezleten már a következő évet készítették elő, itt Jacsó István, az 1984-es bojkottról szóló kérdésre nemmel szavazó vezető már magasabb pozícióban szerepel: 1980. november 12. OTSH elnökségi értekezlet emlékeztetője. Előterjesztés elnöki értekezletre az OTSH vezetése, főosztályai, szakszövetségei és intézményei 1981. évi sportdiplomáciai kapcsolataira. Előterjesztés, Javaslat a nemzetközi sport-tisztségviselőkkel szembeni követelményekre. / MNL OL XIX-J-14-b-1980. év. (70.d.)/

⁶⁹⁸ Wladár interjú, Magyar interjú, Növényi interjú alapján

⁶⁹⁹ Népszava, 1980.augusztus 5, címlap

hiányoztak.”⁷⁰⁰ A korszak propagandája tehát kiemelt figyelmet szentelt a legvidámabb barakk olimpiai sikereinek hangoztatására. Legnagyobb sportolóink nemzeti hőökké váltak, akik minden dicséretet megkaptak az MSZMP és a sajtó részéről. Hiába röppentek fel kérdőjelek az olimpia előtt a magyar versenysport körül, kételkedő hangulatot generálva annak versenyképességével kapcsolatban, a magyar sportolók minden hipotézisre rácáfoltak.⁷⁰¹ Az utókor értékelése már kissé különbözik ettől. Mivel főként a szocializmusban a legfőbb értékmérő egy olimpiai szereplés kapcsán az aranyérmek száma volt, és bár ezüst és bronzérem is bőven termelt sportolóinknak, néhányan az elszalasztott lehetőségek olimpiájának is nevezik, azt a tényt figyelmen kívül hagyva, hogy az érmek számát tekintve ez volt Magyarország vonatkozásában minden idők harmadik legsikeresebb olimpiája.⁷⁰² Csonka olimpia ide vagy oda: a magyar sportolók eredményeit el kell ismerni és nagy becsben kell tartani.⁷⁰³

Az olimpia után megjelenő lapok szerint egyértelműen sikeresnek kell értékelni a XXII. Nyári Olimpiai Játékokat, valamint a jövőre nézve a frissen kinevezett NOB elnök, José Antonio Samaranch kiemelte: a remény és kibékülés olimpiásza következik. Úgy érezték és úgy gondolták, hogy a Moszkva körül kialakult politikai csatározás, valamint a nemzeti olimpiai bizottságok szembeszegülése a kormányok döntésével ráébresztette a sportvilágot arra, hogy a politikának nem kellene, hogy beleszólása legyen a sportba. Ezzel kapcsolatban rengeteg világhírű sportoló is hangoztatta nézeteit, véleményét.⁷⁰⁴ Úgy tűnt tehát, hogy a Moszkvában lebonyolított csonka olimpia ráébresztette a világ vezető sportdiplomatáit arra, hogy a politikának nem lenne szabad befolynia a sport világába. Viszont ahogy említettem, ekkor már a levegőben lógott, és az elkövetkező években csak erősödött az a nézet, hogy az 1984-es játékok kapcsán a szovjetek revánsot fognak venni az amerikaiakon, mégpedig úgy, hogy ők is bojkottot hajtanak végre, a saját politikai blokkjuk bevonásával. Elmondható, hogy az amerikai diplomácia által aratott siker csak félsiker volt. 33 ország a meghívó levelére sem

---

⁷⁰⁰ 1980. december 9. PB ülés jegyzőkönyv – Jelentés a XXII. nyári olimpiai játékokról és a magyar csapat részvételéről. (MNL OL M-KS-288f. 5. csoport 815)

⁷⁰¹ *Frenkl Róbert*: Versenysportunk kérdőjelei, Valóság, 1980. 5. szám, 22-30.

⁷⁰² Aczél Endre: Acélsodrony i.m. 54.

⁷⁰³ Részletes magyar eredmények, résztvevők, sikerek: *Hencsei Pál*: Magyarok az olimpiai játékokon, 1896-2012, MOB, Budapest, 2012

⁷⁰⁴ Népsport, 1980. augusztus 6, 8. és Népsport, 1980. augusztus 8, 8.

válaszolt. Olyan európai hatalmakat sem sikerült meggyőznie Carternek, mint Nagy-Britannia, Franciaország, Spanyolország, vagy Dánia. Ezek a nemzetek, valamint másik 14 ország ellenálltak még a kormányuk akaratainak is, és sportolóik kiutaztak a játékokra. Természetesen az olimpiai zászló alatt vonultak fel, és győzelmeik tiszteletére az olimpiai himnuszt játszották le. A távolmaradók igyekeztek azt hangoztatni, hogy versenyzőik nélkül nem is lesz meg az igazi varázsa az olimpiai játékoknak, és nem lesznek igazi küzdelmek, nem születnek majd új rekordok Moszkvában. A 14 nap alatt felállított 36 világ- és 74 olimpiai csúcs azonban az általuk kergetett hiú álmokat hamar szertefoszlatta. Július 16-án a NOB tisztújító gyűlést tartott, éppen Moszkvában. Ezen az alkalmon egyhangúlag választották meg új elnöknek Juan Antonio Samaranchot, a leköszönő vezető, az ír Lord Killanin meglehetősen velős szavakkal kommentálta az amerikai sportdiplomáciát.⁷⁰⁵ Fontos kiemelni, hogy Killanin munkássága alatt az olimpiai mozgalom nagyon sokat változott. Lord Killanin felismerte, hogy amióta Coubertin báró életre keltette az olimpiai játékokat, sok új lehetőség és kihívás jelent meg, amelyekre a NOB-nak reagálnia kell. A reklámok megjelenése, a sport elüzletiesedése és a politikai krízishelyzetek egyaránt jelentettek lehetőségeket és veszélyeket is.

A NOB akkori elnöke, miután újraértelmezte az ókori Görögország olimpiáit és azoknak szellemiségét, arra a következtetésre jutott, hogy a modern olimpiai játékoknak is új szellemiségre van szüksége. Az ókorban a játékokat Zeusz isten tiszteletére rendezték, a versenyzők is érte küzdöttek. Killanin alapgondolata az volt, hogy a hagyományos „isten-képet” helyettesíteni lehet a „haza-nemzet-képpel”, vagyis az olimpikonok minden egyéb eszmét vagy politikai célt félretéve hazájuk dicsőségéért és saját elismerésükért küzdjenek. Erre az 1972-es müncheni terrorcselekmények fényében különösen nagy szükség volt. Killanin elve elnyerte a nemzeti olimpiai bizottságok tetszését is, de a soron következő, 1976-os montreali játékok nagy csorbát ejtettek rajta.⁷⁰⁶ Sarantakes továbbá fontos kritikai kiegészítést fogalmaz meg az elvvel kapcsolatban: például a Szovjetunió ukrán, kazah, vagy grúz származású, esetleg a hasonló problémákkal küzdő kínai, távol-keleti, vagy éppen a német származású atléták az

---

⁷⁰⁵ „Úgy gondolom, hogy sajnálatos, hogy az USA elnöke a sport-ügyben nem volt tényszerűen tájékoztatva... Ez vezetett a hibához... Az amerikaiak nem értik, hogyan működik a sport. Nem értik, hogyan dolgoznak a nemzeti olimpiai bizottságok. Nem értik, hogyan működik a NOB. Nem értik, hogyan működnek a nemzeti és nemzetközi szövetségek... Szerintem másról fogalmuk sincs, mint az amerikai fociról és a baseballról, amelyek, ha szereplnének az olimpiai játékokon, talán meg sem történt volna ez a bojkott.” *Hulme, Derick: The Political Olympics* i.m. 63.

⁷⁰⁶ 23 afrikai ország bojkottálta az 1976-os olimpiát.

egyesítés/megosztás negatívumai miatt biztosan máshogy látták a Killanin-féle elvet. A szerző szerint habár az alapgondolat túlélte az 1976-os eseményeket, a sebek nem múltak el nyomtalanul, sőt, egyenesen az afrikai országok cselekedete szolgáltatott alapot az 1980-as amerikai lépésekhez. Montreal után a NOB elfogadott egy alapelvet, mi szerint azokat az országokat, amelyeknek sportolói küldöttsége politikai okok miatt távol marad egy olimpiától, öt éves eltiltással kell súlytani. Killanin itt már elismerte, hogy a sport és a politika sajnos sokszor elkerülhetetlenül összefonódik, de kérte a világ nemzeteit, hogy a közös cél, azaz a versenyzés elé ne álljanak faji, vallási vagy politikai nézeteltérések, akadályok.

Azonban az USA nagyvállalatai és gazdasági szakemberei már ekkor tudták, hogy a sportban nagyon komoly üzleti lehetőségek rejlenek. Éppen ezért ezek a cégek lelkesedtek az 1980-as olimpiáért, nekik egyáltalán nem volt érdekük az esemény bojkottálása. Közel 40 amerikai multi, magán és közép vállalat várta epekedve az 1980-as olimpiát, mint óriási reklám- és értékesítési lehetőséget. A Wall Street Journal januári felmérése szerint az 50 megkérdezett vállalatból mindössze négy támogatta Carter elgondolásait. A legtöbb üzletember az esetleges elvesztegetett lehetőség miatt aggódott. Habár a reklámok és hirdetőtáblák mennyisége már az 1970-es évektől ugrásszerűen növekedett a különböző sporteseményeken, az olimpia egyedülálló lehetőség lett volna, ráadásul mindez a szovjet tömbön belül, Moszkvában. Egyes becslések már februárban, a bojkott bejelentése előtt 50-100 millió dolláros veszteségről írtak,⁷⁰⁷ átfogó elemzést pedig soha nem is mertek erről készíteni. A Coca-Cola és a Levis már aláírt szerződésekkel rendelkezett, amelyeket vagy teljes egészében felbontani kényszerültek, vagy súlyos veszteségek árán kénytelenek voltak módosítani. A legnagyobb csapást az NBC vállalat szenvedte el. A New York-i médiaóriás a szerződésben foglalt közvetítési és műsorórák csupán töredékét vállalta a bojkott bejelentése után, a kiutaztatni kívánt médiaküldöttségnek pedig mindössze 20%-a jelent meg Moszkvában a játékokon. Így következett be az a szituáció, amelyből mindenki sejthette, hogy csonka olimpiát rendeznek: az USA és a velük szolidaritást vállaló országok számára fenntartott közvetítési boxok nagy része a sporteseményeken üresen kongott.⁷⁰⁸ Az olimpiára látogató szurkolók és érdeklődők viszont hozzájuthattak a Coca Colához és a Marlboro cigarettához is- igaz, annak a vételárnak a sokszorosáért, amelyet az amerikai jelenlét esetén kínáltak volna ezekért a termékekért.

---

⁷⁰⁷ Daily News, 1980. február 11.

⁷⁰⁸ Sarantakes, N.E.: Dropping the Torch i.m.311-321.

Az elmérgesedő helyzet kiváltotta Killanin nemtetszését. Megnyilvánulásaiban egyre inkább bírálta Carter terveit és nézeteit. A Lake Placid-i téli olimpia megnyitóján februárban az elnök nevének említése nélkül azt mondta: „habár a sport sajnos gyakran összefonódik a politikával, naívság nélkül azt tudom mondani: a sportot és az olimpiai játékokat sosem szabad politikai célokra használni, különösen akkor, ha a cél elérése érdekében meg sem próbáltunk bevetni más politikai, diplomáciai vagy gazdasági eszközöket.”⁷⁰⁹ Az ír sportvezető korábban kijelentett elvei és gondolkodása szöges ellentétben állt Carter terveivel és megnyilvánulásaival. Killanin igazából sosem mondta azt, hogy más eszközökkel nem szabadna a szovjetek cselekedetét szankcionálni; ő azt szerette volna, hogy a sport és az olimpiai mozgalom- élükön a sportolókkal- ne lássa kárát a két szuperhatalom csatározásának. Annak ellenére kitartott véleménye mellett, hogy rengeteg olyan levelet kapott, melyben a tagországok a bojkott támogatását fejezték ki, frappáns karikatúrákkal.⁷¹⁰ Májusban az elnök munkahelyén, az Ovális Irodában találkoztak, de kettejük találkozója nem volt több pusztán időpocsékolásnál. Kettejük véleménye totálisan ellentétben állt a moszkvai olimpiával kapcsolatban. Memoárjaiban Killanin kiemeli, hogy az elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója komoly késéssel érkezett a találkozóra, ez a mentalitás pedig két dolgot tükröz. Egyrészt Brzezinski lassúsága azt mutatja, hogy vajmi kevés érdeke fűződött a sikeres, eredményes párbeszédhez, másrészt az eset jól mutatja azt, hogy Carternek a saját államapparátusán belül is elég gyenge befolyása és tekintélye volt.⁷¹¹ Az olimpiai mozgalom nagyon nehéz időszakon ment át, de miután az 1976-os játékok szülte politikai és pénzügyi nehézségekkel az alapelvek még megbirkóztak, Lord Killanin közvetlenül a moszkvai olimpia előtt végül a lemondás mellett döntött.

A felsorolt tények és összefüggések fényében elmondható, hogy a moszkvai olimpia alatt zajló és az azt megelőző események a kis hidegháború első éveinek egyik legfontosabb történései voltak. A Szovjetunió társadalmi-kulturális harcot folytatott az Egyesült Államokkal. Ebből véleményem szerint hiába került ki látszólag győztesen a moszkvai játékok után a szovjet fél, ez a győzelem legfeljebb a propaganda szintjén megvalósuló pürrhoszi győzelem volt.

---

⁷⁰⁹ *Sarantakes, N.E.*: Dropping the Torch i.m.239.

⁷¹⁰ A leveleket az Olimpiai Múzeum Levéltára őrzi Lausanne-ban (IOC Archives, JO-1980MAILS 48973-48975, amely a Killanin által küldött válaszokat is tartalmazza).

⁷¹¹ *Sarantakes, N.E.*: Dropping the Torch i.m.239.

Igyekeztek a legkevésbé tudomást venni a nyugati reakcióiról és véleményeiről, mindenkivel szemben a saját érdekeiket védték mind Afganisztánnal, mind az olimpiával kapcsolatban. Minden kérdést félretettek, csak a játékok pazar megrendezésével foglalkoztak. Egy kifogástalanul megszervezett olimpiával, amelyben erősen kitűnt a rendszer propagandája és hidegháborús politikája, igyekezett meggyőzni a nyugati országokat arról, hogy a Szovjetunió és a Keleti Tömb eléggé versenyképes ahhoz, hogy lépést tartson „imperialista” ellenfeleivel.⁷¹²

Mind a moszkvai, mind a Los Angeles-i olimpia esetében fontos látnunk és ismernünk a szocialista államberendezkedés sajátosságait. A keleti blokk országainak jó részében az alkotmány leszögezi, hogy az ország vezető ereje a kommunista párt, de nem részletezi, hogy ez a vezető szerep gyakorlatilag miként valósul meg. Ha alaposabban megvizsgáljuk ezen országok hatalomgyakorlási sajátosságait, akkor azt mondhatjuk, hogy a párt és az állam tevékenysége szorosan összefonódik, de olyan módon, hogy ezen az együttes tevékenységen belül a párt az uralkodó erő.⁷¹³ Az ideológia az MSZMP legszűkebb körein belül világos volt: a párt és az állam nem egy, de nem is kettő.⁷¹⁴

A szovjet típusú berendezkedés esetében a párt gyakorlati jogköre a következő területekre terjed ki. Először is: a párt különböző szervezetei döntenek minden fontosabb kinevezésről, előléptetésről, leváltásról. Ha az állami jogszabályok nem is, de a párthatározatok általában pontosan előírják, hogy melyik pozíció betöltéséhez melyik pártszervezet előzetes határozata szükséges, azaz melyik funkció betöltéséről dönt a Politikai Bizottság vagy a Központi Bizottság, melyikről a megyei, a városi vagy az alapszervezeti vezetőség.⁷¹⁵ Ez a döntési jogkör kiterjed az államigazgatás tisztségeire, a gazdaság és a kultúra minden területére, így a sportra is. „Pártszervezetek határoznak arról, ki legyen a köztársaság elnöke, ki lépjen fel képviselőként az országos és helyi tanácsi választásokon. Mivel a legtöbb esetben minden mandátumra csak egy jelöltet állítanak, ez gyakorlatilag a képviselők kinevezését jelenti.”⁷¹⁶ A

---

⁷¹² Sok karikatúra is megjelent ezzel kapcsolatban a nyugati országokban. IOC Archives, JO-1980S-BOYCO 205707

⁷¹³ *Kornai János*: A szocialista rendszer i.m. 69.

⁷¹⁴ Ez a dialektikus megfogalmazás Révai Józseftől, a Magyar Kommunista Párt fő ideológusától ered, aki még az 1950-es években kezdte el használni ezt a terminológiát.

⁷¹⁵ A szovjet szakirodalom ezt a jelenséget nevezi nómenklatúrának. Ezt az elnevezést sokszor használják átvitt értelemben a vezetőréteg megnevezésére is.

⁷¹⁶ *Kornai János*: A szocialista rendszer i.m.69.

második fontos megállapítás az, hogy a pártszervezetek határoznak minden fontos államügyben, még mielőtt az illetékes állami szerv határozna. A kormány lényegesebb döntéseit megelőzi a központi pártvezetőség, vagy a Politikai Bizottság határozata, a megyei tanács döntését megelőzi a megyei pártvezetőség határozata és így tovább. Végül a harmadik fontos tényező a pártapparátus közvetlen kapcsolattartása az államapparátussal. Ahogyan az a sportban is megfigyelhető: „minden fontosabb állami feladatkörért egy erre kijelölt pártfunkcionárius vagy funkcionáriuscsoport felelős a pártapparátuson belül.”⁷¹⁷ Rendszerint jóval kisebb létszám foglalkozik egy-egy tevékenységgel a pártapparátus esetében, mint ahányan ezzel párhuzamosan az állami szervben tevékenykednek. A kulcsfontosságú tényező azonban az, hogy az említett kisebb létszámú csoport jóval nagyobb hatalommal rendelkezik, és ha formailag nem is ad utasítást, de a gyakorlatban döntő súlyú szóval bír.⁷¹⁸

„A magyar sportirányításnak a szocialista rendszerben nem voltak olyan, a politikai hatalomtól, a kormányzattól, illetve az állampárttól független intézményei, amelyek figyelmen kívül hagyhatták volna a politikai iránymutatásokat, és az adott intézményrendszer érdekei, elvei és elfogadott szabályai szerint tudtak volna független döntéseket hozni. Ennek természetesen az elsődleges oka az volt, hogy a szocialista országok között nem csak a gazdasági élet, hanem a sport területén is egy rendkívül erős koordinációs mechanizmus működött, ami a Kremlből indult ki, és ami alól a rendkívül erős függési viszony miatt nem lehetett kibújni.”⁷¹⁹ A független intézmények hiánya és a szovjet pártutasításoktól való függés kristálytisztán kirajzolódik az 1984-es játékok kapcsán is.

3.5 Los Angeles 1984-es szocialista bojkottja

A két nyári olimpia között habár eltelt négy év, alapvetően csak a főszereplők változtak, a színdarab műfaja és jellemzői maradtak a régiben. Miután James Earl Carter elvesztette az 1980-as választásokat az USA-ban, helyét a republikánus Ronald Reagan vette át az elnöki székben. Az új vezető úgy gondolta, hogy képes országát a pesszimizmusból a győzelembe kormányozni. Reagan határozottan léphetett fel érdekei és tervei érvényesítéséért, ugyanis a

---

⁷¹⁷ Kornai János: A szocialista rendszer i.m.70.

⁷¹⁸ Pipes, Richard: Can the Soviet Union Reform? Foreign Affairs, Fall 1984b, 63 (1), 47-61.

⁷¹⁹ Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 61.

Szenátus tagjai között is a republikánusok kerültek többségbe. Bár néhány kritikus szerint Reagan kevésbé látta át a külpolitikai helyzetet és lustának is bélyegezték, az új elnök hamar választ adott minden kritikára, határozott lépéseivel.⁷²⁰ Az új elnök vissza akarta szerezni az USA vitathatatlan vezető szerepét a nyugati világban, valamint meg akarta állítani a szovjet expanziós törekvéseket. Egyértelmű célja az volt, hogy egy fegyverkezési versenybe kényszerítse bele a szovjeteket, jól sejtette előre, hogy a Szovjetunió gazdaságának összeomlása a birodalom összeomlásához is vezethet. Már a megválasztásában –és egész későbbi politikájában is- hatalmas szerepet játszott antikommunista politikája, emellett pedig el tudta hitetni intézkedéseivel, hogy az ő személyében egy olyan ember kormányozza az USA-t, aki képes úrrá lenni a kommunizmus fenyegetésén.⁷²¹Kötelességének tekintette az amerikai dominancia helyreállítását és tökéletesítését, ezt pedig sokkal keményebb magatartással kívánta kialakítani az egyre kiélezettebb, egyre több szereplővel zajló nemzetközi versenyben. A szovjet rendszer legyőzése érdekében hajlandó volt az emberi jogok be nem tartása miatt bírálható rendszerekkel is összefogni az átrendezett értékrend szerint. Reagan egyenesen „a gonosz birodalmának” nevezte a Szovjetuniót, propagandájában pedig nem csak a jól bevált antikommunista szlogeneket hangoztatta, hanem előtérbe került a nemzetközi terrorizmus elítélése is. Legfőbb céljainak egyike volt, hogy legnagyobb keleti ellenfelét olyan fegyverkezési versenyre kényszerítse, amelyet annak gazdasága már nem bírna el. Pontosan tudta, hogy a szovjeteket azon a területen kell megfogni és legyőzni, ahol a leginkább sebezhetőek: a modern technológiák és az elektronika területén. Csillagháborús programja azonban nem csak ezen a téren ért el eredményt, hanem a békemozgalom újjászületését is magában hordozta.⁷²² A korszak szovjet-amerikai kapcsolatait jól tükrözi, hogy 1979. júniusa és 1984. szeptembere között egyetlen egy legfelsőbb szintű szovjet-amerikai találkozóra sem került sor. A fegyverzetcsökkentésről szóló tárgyalások hirtelen kudarcba fulladtak, ezzel párhuzamosan pedig újra előtérbe került a hidegháborús propaganda.

Már az 1970-es évek végétől egyértelművé vált, hogy a szovjet gazdaság fejlődése lemarad a nyugati országokétól, különösen a korszerű technológiát igénylő területeken. A Szovjetunió kívüli világot jobban ismerő vezetők attól tartottak, hogy a szocialista gazdasági

---

⁷²⁰ LaFeber, W.: *The American Age* i.m.702-703.

⁷²¹ Joyce, D.D.-Glant, T.: *United States History* i.m. 150.

⁷²² Németh István: *20. századi egyetemes I. kötet* i.m. 130.

és társadalmi rendszer elveszítette versenyképességét a piacgazdasággal szemben. Az előregedett szovjet vezetés képtelen volt hathatós válaszlépésre, a „gerontokrácia” mereven visszautasított mindenféle kompromisszumos ajánlatot. Keleti részről is újra kiéleződött a hidegháborús hangulat, az USA „háborút szító imperialista héjaként” jelent meg a szovjet propagandában. Ahhoz, hogy a fegyverkezési verseny új szakaszában lépést tartsanak vetélytársukkal, a nemzeti jövedelem jóval nagyobb részét kellett volna katonai kiadásokra fordítani, ez viszont csak a fogyasztás tartós és még szigorúbb visszafogása révén lett volna lehetséges.⁷²³ Bár Afganisztán lerohanása és a moszkvai olimpia után kisebb presztízsfölénybe kerültek az USA-val szemben, a belső gondok nem oldódtak meg. A növekvő gazdasági problémáktól a Keleti Tömb vezető állama igyekezett lakosainak fejét elfordítani az ellenséges Nyugat képének felélesztésével és tovább erősítésével, a hidegháborús hangulat fokozásával. Továbbmélyítette a Szovjetunió belső problémáit a vezetőség gyors változása. 1982. november 10-én Brezsnyev hosszú betegeskedés után elhunyt. A főtitkár posztjára a KGB elnöke, Jurij Andropov került, akinek pontos képe volt az ország válságának mélységéről. Tervei között szerepelt a politika és a gazdaság demokratizálása, a piacgazdaság elemeinek bevitele, valamint a kommunista párt erkölcsi tekintélyének helyreállítása, kiegészítve a korrupció elleni harccal és a munkafegyelem megszilárdításával. Munkamorálja és hidegvérűsége a nyugati közvélemény megbecsülését is kivívta, olyannyira, hogy 1983-ban a Time magazin Ronald Reaggannel karöltve az „év emberének” választotta. 1984. február 9-én azonban ő is elhunyt. Helyét Konsztantyin Csernyenko vette át a Szovjetunió élén, egészen 1985. március 19-én bekövetkező haláláig.⁷²⁴ Dolgozatom szempontjából az Andropov és Csernyenko főtitkársága alatti időre szeretnék különös figyelmet szentelni.

1978. május 18-án a NOB Athénban tartott ülésén foglalkozott először az egyedül jelentkező város, Los Angeles olimpiai színhellyé történő kijelölésével. Végleges döntés ekkor még nem született, mivel az olimpiai mozgalom vezető testülete további biztosítékokat tartott szükségesnek. A NOB Végrehajtó Bizottsága ugyanezen év augusztusában újból megvizsgálta az amerikai kérelmet, és a tagok írásbeli szavazása után, októberben vált véglegessé, hogy Los Angeles lesz a soron következő játékok színhelye. A téli olimpia helyszínéül pedig a jugoszláviai Szarajevót jelölték ki.⁷²⁵ Annak ellenére, hogy a Moszkvában rendkívül precízen

---

⁷²³ *Romsics Ignác*: A 20. század rövid története i.m. 303.

⁷²⁴ *Németh István*: 20. századi egyetemes I. kötet i.m. 379-380

⁷²⁵ *Keresztényi József*: Az olimpiák története i.m. 252.

és színvonalasan, de erősen hiányos részvételi aránnyal rendezték meg a játékokat, az olimpia után erős volt a kritika a sportvilág felől a politikai csatározással kapcsolatban. Érezhető és tudvalevő volt, hogy az 1984-es amerikai rendezésű nyári játékok sem maradnak hidegháborús konfliktus nélkül. 1984 elejéig azonban nem igazán volt konkrét előjel vagy utalás arra, hogy bármiféle ellencsapás várható a szovjetek részéről, legalábbis a közvélemény erről szélesebb körökben semmit sem tudott. Véleményem szerint azonban a hidegháború kiéleződése és a szovjetek revánsérzete kellő előjel volt már 1980-ban is, valamint már Moszkva után is röppentek fel a lehetséges szovjet távolmaradásra utaló jóslatok.

Hogy mennyire jelen volt már jóval Los Angeles előtt is a politikai elitben a távolmaradás gondolata, azt jól mutatja egy 1982-es jelentés. E szerint a szovjet sportminiszter, Szergej Pavlovics Pavlov már Mexikóban kijelentette ez év márciusában, hogy a Szovjetunió nem vállalja a részvételt a Los Angeles-i olimpián, ha a versenyzők és a vezetés biztonságát nem szavatolják.⁷²⁶ Ez a kijelentés azért is érdekes, mert a későbbiekben a távolmaradás kapcsán ez az indok szinte valamennyiszer előkerül. Végül a hivatalos nyilatkozatban is megfogalmazza majd a Szovjet Olimpiai Bizottság. Ezt a kiszivárgott nyilatkozatot leszámítva, a sajtóban és a nyilvánosság körében 1984 elejéig nem bukkant fel a készülődő keleti bojkott. A magyar sportvezetés sem érzékelt előjeleket. Buda István például így nyilatkozott erről: „Nem, nem merült fel semmilyen ellenlépés, mi még 1984-ben sem hallottunk semmiről. Annyira nem, hogy 1984 tavaszán a NOB egy egész szervezetre vonatkozó konferenciát hívott össze Los Angelesben, ahol mi is részt vettünk. Ott meg is választottuk, hogy hol lakjanak a magyar sportolók.”⁷²⁷ 1984 januárjában Juan Antonio Samaranch NOB-elnök külön találkozót szervezett a két fél nemzeti olimpiai bizottságai számára. Szerette volna, ha az addig tisztázatlan kérdéseket kulturált körülmények között vitatják meg. A megbeszélések eredménye egy szerződés lett, melynek értelmében a szovjetek április 24-ig nyilatkoznak a részvételről, de ami sokkal fontosabb, hogy az USA garantálta a szovjet sportolók költségmentes lakhatását és magánrepülőgépet az olimpia idejére. Ennek ellenére például Gromiko külügyminiszter repülőgépe nem kapott leszállási engedélyt az USA-ban, valamint több sportvezető akkreditációját megtagadták, ügynöki múltjaik miatt. Nem segítette a folyamatok pozitív irányba való elmozdulását Csernyenko negatív hozzáállása, valamint az 1983-as dél-koreai

---

⁷²⁶ Krauhulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 109.

⁷²⁷ Buda-interjú 1.

utasszállító szovjet légtérben való lelövése sem. Reagan elnök válaszul nemkívánatos személyeknek nevezte a szovjet állampolgárokat, azonban az USA olimpiai bizottságának nyomására visszavonta elutasító határozatát.

Hogy miért pont 1984-től lehetett egyre hangosabban hallani a lehetséges keleti távolmaradásról, annak véleményem szerint több oka is van. Egyrészt ez volt a játékok megrendezésének éve, korábban felesleges lett volna nyíltan az olimpiai bojkottról beszélni. Másrészt a Szovjetunió minden fronton elég rosszul állt már ekkor. Az afganisztáni háború –a kezdeti presztízs-növelés után- felemésztette az emberi, anyagi és politikai erőforrásokat, ebből ráadásul kimenekülni sem lehetett. A legfontosabb lehetséges indok a hidegháborús csapás véghezvitelére azonban az 1984. évi amerikai elnökválasztás volt. Kellott egy gesztus, ami nem kerül sokba, nem kockázatos, mint egy háború, mégis eléggé sokkoló. Titkon még abban is reménykedhettek, hogy Reagan belebukik a presztízsvesztésbe, és a következő év januárjától már egy puhább fából faragott figurával játszhatják tovább a nagy történelmi sakkjátszmát.⁷²⁸ A Szovjetunió vezetésével a keleti tömb bojkottjának egy kockázata lehetett volna: ha szövetségesei nem támogatják a távolmaradásban. Ez azonban nem történt meg. Mára már világossá vált, hogy a keleti tömb távolmaradó országai az SZKP utasítására mondták vissza a részvételt, így Magyarország is.

1984 legelején a sajtó propagálása szerint a Szovjetunióban fel sem merült az olimpiáról való távolmaradás gondolata. Terveikből semmit sem tártak a nyilvánosság elé, a béke propagálását folytatták. Andropov határozottan hangoztatta, hogy országa a béke és az enyhülés eszméjét képviseli.⁷²⁹ Az újságok közvetlenül az idős főtitkár halála után is fenn hirdették, hogy a szovjet vezetés folytatja a korábbi politikáját és a reformokat, e mellett felmerült a keleti-nyugati kapcsolatok szélesítésének a gondolata is.⁷³⁰ Samaranch NOB-elnök azonban a korábbi események fényében, és a szovjetekkel folytatott tárgyalássorozatok problematikájából kiindulva már érezte a helyszínből fakadó gondok lehetséges következményeit. Márciusban Budapestre utazott, ahol tárgyalt Kádár Jánossal, ezután pedig április 5-én találkozott a többi szocialista ország kommunista pártjának képviselőivel, akikkel az olimpiai mozgalom

---

⁷²⁸ *Mink András*: Bojkott, 1984, Beszélő, 1994, <http://beszelo.c3.hu/99/04/10mink.htm>, (a letöltés ideje: 2012. október 15.)

⁷²⁹ Népszava, 1984. január 13, 1.

⁷³⁰ Népszabadság, 1984. február 10, 2.

eszméjéről értekeztek.⁷³¹ Akárcsak a Szovjetunióban, úgy Magyarországon sem merült fel a bojkottnak még csak a gondolata sem. Úszóink és az összes sportoló januárban nyakig benne volt a kemény edzőmunkában.⁷³² A híradások április végéig folyamatosan kiemelik a versenyzők készülését. Ők a döntést megelőző napokig semmit sem sejtettek a távolmaradásról. Az 1984-es olimpiát mindenki a remények jegyében várta idehaza is az eredmények és a politika tekintetében egyaránt.⁷³³ Nagyon szembetűnő a korabeli sajtóanyagban, hogy a szovjetek már februártól elkezdték a szurkálódást az amerikai tábor felé, az olimpiával kapcsolatosan. Nem beszéltek még a lehetséges távolmaradástól, de éreztették az olvasóközönséggel az USA-ban megrendezésre kerülő olimpiával szembeni ellenszenvet. Csernyenko a főtitkári pozícióba kerülése után is egyből hangsúlyozta: a Szovjetunió és az USA nem természetüktől fogva ellenségek. Barátságos hangulatú levelét február végén Reagan is elégedetten nyugtázta, valamint fontosnak találta, hogy Moszkva hajlandó az igazi párbeszédre a nyugattal.⁷³⁴

A kezdetektől jelen volt a médiában a versenyzők és a turisták személyes biztonságának kérdése, amely motívum végigkíséri az olimpiát megelőző időszakot.⁷³⁵ Jellegzetes kommunista propaganda elem volt a kapitalista elemek szidása. Erre kitűnő példa annak sérelmezése, hogy 3000 dollár befizetése ellenében bárki futhatott az olimpiai lánggal. Ennyi volt a kilométerenkénti taxa. Ezt a szovjetek az olimpiai eszme megsúfolásának tartották.⁷³⁶ Később a láng körüli vitának további komoly következményei lettek, amit a keleti propaganda hihetetlen érzékkel meg is ragadott. A görög sportvezetés lemondta a láng megújítását az üzleti célokra való felhasználás miatt. Továbbá a Kubai Olimpiai Bizottság is hamar, a keleti propaganda érdekeinek megfelelően reagált: elítélték azt a kísérletet, hogy a játékokat a nemzetközi monopóliumok profitszerzési céljainak szolgálatába állítsák, és így az olimpiai

---

⁷³¹ A jelentés később jelent meg, de világos képet kapunk arról, hogy Kádár sem tett mást, pusztán az SZKP és a szovjet sportvezetés aktuális irányvonala és elképzelései szerint próbált eljárni. Az esetleges magyar részvételtől nem tett egyértelmű állásfoglalást. 1984. április 19. Jelentés az OTSH delegációjának Los Angeles-i és Washingtoni látogatásáról. / MNL OL XIX-J-14-b-1984. év

⁷³² Népsport, 1984. január 5, 4.

⁷³³ Szabad Föld, 1984. január 7, 21.

⁷³⁴ *Shultz, George P.*: Turmoil and Triumph, Macmillan Publishing Company, New York, 1993, 472.

⁷³⁵ Magyarország, 1984, 3. szám, 28

⁷³⁶ Népszava, 1984. február 1, 11.

eszmét önző politikai célok megvalósítására használják fel.⁷³⁷ Hamar kiderült az elemzésekből, hogy ez lehet az első deficitmentes olimpia, bár a szocialista propaganda itt is eléggé ócsárolta a nyugati szabad versenyes kapitalizmus rendszerét.⁷³⁸ A Moszkva által folytatott rágalomhadjárat az olimpia közeledtével hágott tetőfokára, a szovjetek mindent bevetettek, hogy a világ közvéleménye ellen hangolják az Egyesült Államokat. Ennek a csúcspontja talán az volt, amikor a KGB washingtoni központjának tisztjei a Ku Klux Klan nevében több afrikai és ázsiai ország olimpiai bizottságainak leveleket küldtek. A levelek a világ számos újságjában címlapra kerültek, a felháborodás óriási volt. Később kiderült az amerikai igazságügy-miniszter által, hogy a levelek a KGB koholmányai, ennek ellenére Moszkva elutasította a rágalomokat.⁷³⁹ Azzal védekeztek, hogy az amerikai szervezőket már rég nem a couberteni eszme, hanem a pénzsóvárság vezeti, ez a fajta mentalitás pedig szembe megy az olimpia eszméivel.

A néhai sárdobálás mellett helyet kapott a párt által hirdetett béke programja is. Kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak a szintén 1984-ben zajló szarajevói Téli Olimpiai Játékoknak. Ebből azt szűrték le, hogy az olimpiai eszme képes arra, hogy a béke ügyét szolgálja, és hogy soha nem lenne szabad összekeverni a sportot a politikával. Ezzel együtt rafinált „vágyakozás” is kezdődött a keleti tömb részéről: szerették volna, hogy a nyáron megrendezésre kerülő Los Angeles-i játékok is hasonlóan békésen teljenek majd el, a politikai csatározás pedig a lehető legkevésbé legyen érzékelhető.⁷⁴⁰ Fontosnak tartották, hogy a sport játssza a főszerepet.⁷⁴¹ Az amerikai oldal is igyekezett maximálisan együttműködni a szovjetekkel. Kiemelt figyelmet fordítottak az olimpia szervezése körüli biztonságra: 1 millió dollárt szántak a szovjet delegáció biztosítására, 50 milliót pedig általánosan a rend és a biztonság fenntartására. Ezért is érthetetlen kissé a folyamatos szovjet hivatkozás a későbbiekben a távolmaradással kapcsolatban, főleg úgy, hogy a keletiek tudatában voltak

---

⁷³⁷ Népszava, 1984. április 28, 11.

⁷³⁸ HVG, 1984. március 10, 40-42.

⁷³⁹ Az egyik ilyen levélen egy felakasztott majom látható, „Akasszátok fel a niggereket” feliratú táblával a nyakában. Néhány morzsa a levelekből: „Olimpia csak fehéreknek... Afrikai majmok!... Fekete mozgó célpontokra leadott lövések gyakorlásával készülünk az olimpiára... Az igazi hazafi jutalma egy-egy afrikai majom lincselése lesz...” IOC Archives, JO-1984BOYCO, 49567

⁷⁴⁰ Aján-interjú

⁷⁴¹ Népszava, 1984. február 18, 1.

mindennek.⁷⁴² Ez a tény is alátámasztja azt a feltételezést, mi szerint a szovjetek számára a biztonság-kérdés csak alibi volt az 1980-as botrányért való visszavágásra, valójában pedig szó sem volt biztonsági problémákról.

Márciustól kezdve egyre inkább érezhető volt a Szovjetunió negatív hozzáállása a Los Angeles-i játékokhoz. Samaranch elnök hiába hangoztatta, főleg a szarajevói téli olimpia hangulata miatt, hogy a sport szerepe egyre tekintélyesebb a Földön, kezdett egyre több árny vetődni az amerikai játékokra.⁷⁴³ Ráadásul a spanyol sportvezető Budapesten hangoztatta mindezt, ahol látogatást tett Csanádi Árpád korábbi MOB elnök halála után, valamint konzultált a magyar sportvezetéssel, köztük Buda Istvánnal és az új elnökkel, Schmitt Pállal.⁷⁴⁴ A keleti blokk részvételével kapcsolatos huzavona immár nyilvánosan, az egész világ előtt –eltérő propagálással- folytatódott tovább. A Szovjet Olimpiai Bizottság április 8-án, alig másfél hónappal a nevezési határidő lejárta előtt tiltakozott a NOB-nál, hogy „széles körű kampány indult a szovjet részvétel ellen, különféle reakciós, emigráns és vallási csoportok szervezkednek, és olyan hamis állításokat is terjesztenek, hogy a szovjet küldöttség részvétele Amerika biztonságát veszélyezteti”. A szovjet nyilatkozat felhívta a figyelmet arra is, hogy Reagan elnök korábban írásban szavatolta a verseny résztvevőinek és vendégeinek biztonságát, valamint kifogásolta, hogy a moszkvai amerikai követség vízum kiadása céljából bekérte a szovjet olimpiai küldöttség tervezett névsorát, holott – így a közlemény – „az olimpiai igazolvány olyan dokumentum, amely följogosít a rendező ország határainak átlépésére”.⁷⁴⁵ Hozzá kell tenni, hogy a Los Angeles Times március végén közölt cikke szerint kiderült, hogy a szocialista országokból érkező olimpiai küldöttségek tagja, a sportdiplomataik és kísérők egyharmada hivatásos hírszerző, ezért kellett szigorúbb ellenőrzéseket bevezetni.⁷⁴⁶ Figyelmeztető lépésnek szánták a Szovjetunió olimpiai attaséja, Jermiskin vízumkérelmének az elutasítását is.⁷⁴⁷ A szovjetek április eleji nyilatkozatára hamar reagáltak a csehszlovákok is. Kijelentik, hogy a Csehszlovák Olimpiai Bizottság szükségesnek tartja az olimpiai játékok

---

⁷⁴² *Schultz, G.P.* Turmoil and Triumph i.m. 475.

⁷⁴³ *Sarantakes, N.E.*: Dropping the Torch i.m. 248.

⁷⁴⁴ Népsport, 1984. március 14, 8.

⁷⁴⁵ Mink András i.m.

⁷⁴⁶ *Sarantakes, N.E.*: Dropping the Torch i.m.254.

⁷⁴⁷ Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 110.

előkészületeinek vizsgálatát. Kérték a szervezőktől és az amerikai kormányzattól az olimpiai charta betartását, valamint olya intézkedéseket, amelyek biztosítják a barátság és a béke légkörét, a biztonságot és a sportszerű küzdelmek feltételeit.⁷⁴⁸ Rá pár napra, április 16-án maga Marat Gramov, a Szovjet Olimpiai Bizottság elnöke jelentette be, hogy nem tervezik a játékok bojkottját, de azért hozzátette, hogy a szovjet sportközvélemény változatlanul aggódik a játékok légköre, körülményei és előkészítése miatt. Habár Gramov a korábban hangoztatott, mondvacsinált indokokon kívül semmi újat nem közölt, a nemzetközi közvélemény egyre jobban aggódott a játékok miatt.

A másik aggasztó előjel az volt, hogy az olimpiai helyszínek kipróbálására rendezett előolimpián a szovjetek nem mutattak különösebb érdeklődést, mindössze egy 17 fős küldöttséggel jelentek meg. Ezek után kezdeményezték, hogy a NOB tartson rendkívüli ülést, mert nem látják biztosítva az egyenrangú részvétel feltételeit. A NOB április végén, Lausanneban tárgyalta a szovjet kifogásokat, és úgy tűnt, hogy mindenben sikerült megállapodni. Samaranch elnök a szovjet és amerikai delegációkkal való tárgyalás után azt mondta, hogy „kimondhatjuk: a fekete felhők, amik az olimpia egén tornyosultak, eltűnőben vannak.”⁷⁴⁹ Május 2-án azonban olyan cikk jelent meg, amely közli: a szovjet sportolók részvétele nem lehetséges ilyen feltételek mellett a Los Angeles-i játékokon. Érdekesség, hogy e szerint az írás szerint a NOB április 24-i ülésén elismerte a szovjet aggályok megalapozottságát, a felelősség viszont az amerikai szervezőket és kormányt illeti, akik mindezt figyelmen kívül hagyták, és tovább ösztönzik a szovjetellenes hisztériát.⁷⁵⁰ Ezzel a bejelentéssel teljesen ellentétben állt az a hír, mi szerint a Szovjetunió 1200 órás műsoranyagot vásárolt a Netcom telekommunikációs társaságtól. Tovább bonyolította a szituációt, hogy ismét felröppentek olyan híresztelések, hogy csak május végén lesz végleges döntés Moszkva részéről a részvétellel kapcsolatban. Ez idő alatt a hazai vagy nemzetközi sajtóban sem olvasható a bojkottra utaló hivatalos híradás.⁷⁵¹

---

⁷⁴⁸ Népszava, 1984. április 13, 15.

⁷⁴⁹ *Guttman, A.*: The Olympics i.m. 158.

⁷⁵⁰ Népszava, 1984. május 2, 11.

⁷⁵¹ Magyar Hírlap, 1984. május 6, 2.

Május 8-án robbant bombaként a hír: a Szovjetunió bojkottálja a Los Angeles-i játékokat.⁷⁵² A döntés már pár nappal előtte, május 5-én már megszületett, a lapok eltérő ütemben közölték a fejleményeket. Napok óta a levegőben lógott a dolog, a bejelentésre viszont eddig kellett várni. Különösen érdekes, hogy május 4-én még olyan híradás jelent meg, hogy végleges döntés csak május végén várható a szovjetek részéről. Gramov emellett azt hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió soha nem fog bojkottálni egy olimpiát sem. Szerinte különbség van a nem-részvétel és a bojkott között, ugyanis a bojkott politikai döntést jelent. Szó volt még ezen felül másfélszáz szovjetellenes csoportról, akik meg akarják akadályozni a szovjet delegáció nyugodtságát.⁷⁵³ A nyugati szakértők is hozzászóltak a szovjet távolmaradáshoz, amelynek egyesek szerint „más okai is lehetnek”, utalva ezzel a két nagyhatalom szembenállására.⁷⁵⁴

Amikor négy évvel korábban az USA bejelentette távolmaradását a moszkvai olimpiáról, valamint erre szólította fel a világ többi országát is, a keleti blokk mélységes felháborodásának adott hangot. Ezúttal a Szovjetunió vette fel az USA szerepét, természetesen szolidaritást várva a tömb többi országától is. Elsőként jelentették be a távolmaradást Bulgária és az NDK nemzeti bizottsága, bár döntésük senkit nem ért meglepetésként, hiszen még a szovjet bejelentés előtt aggodalmat kifejező nyilatkozatot adtak ki.⁷⁵⁵ Május 15-én már arról számolnak be a híradások, hogy a szovjet döntés végleges, és nem fogják azt visszavonni. A bejelentést ismét Marat Gramov tette meg, ezzel párhuzamosan pedig az is kiderült, hogy Afganisztán sem fog részt venni a játékokon.⁷⁵⁶ Sorra jöttek a híradások a szocialista tömb országainak döntéseiről: a csehszlovák és a laoszi bizottságok is megtették bejelentésüket

---

⁷⁵² „Sovinizta érzelmek és egy szovjet-ellenes hisztéria élénkült fel az USA-ban. Szélsőséges csoportok nyíltan célul tűzték ki, hogy a szovjet delegáció és a sportolók számára elviselhetetlen körülményeket teremtsenek, megerősítették tevékenységüket. Habár Washington biztosítékokat helyezett kilátásba, ígérte, hogy az Olimpiai Charta szabályait figyelembe veszik, a gyakorlatban ez nem biztosítja a versenyzők jogait, biztonságát és emberi méltóságuk tiszteletben tartását, ez pedig nem ad normális kereteket a játékok lebonyolításához...A jelenlegi helyzet nem teszi lehetővé a szovjet sportolók részvételét...Ha máshogy tennénk, az egyet jelentene az amerikai hatóságok és a játékok szervezői olimpiaellenes tevékenységének jóváhagyásával.” A Szovjetunió Olimpiai Bizottságának állásfoglalása, 1984. május 8. IOC Archives, JO-1984BOYCO, 49558

⁷⁵³ Népsport, 1984. május 4, 12.

⁷⁵⁴ Magyar Nemzet, 1984. május 11, 3.

⁷⁵⁵ „Látva a szovjet barátaink felé tanúsított ellenséges magatartást, valamennyi szocialista országgal együtt aggodalmunkat fejezzük ki a játékok lebonyolításának biztonsági körülményei miatt.” Jelentés az NDK és a bolgár olimpiai bizottság állásfoglalásáról. / MNL OL XIX-J-14-b-1984. év

⁷⁵⁶ Népszava, 1984. május 15, 15.

országuk sportolójának távolmaradásáról.⁷⁵⁷ Ők gyakorlatilag megismétlik a szovjet indokokat.⁷⁵⁸ Ezekben a napokban jelenti be a távolmaradást Vietnam és Mongólia is.

Két további tényezőt mindenképp meg kell említeni. Az első: kiderült, hogy már közel másfél hónapja szervezik a később Barátság Játékokra keresztelt versenyt,⁷⁵⁹ amelyet a szocialista országok számára szerveztek, mintegy kárpótlásul Los Angeles kihagyása miatt.⁷⁶⁰ Ezzel kapcsolatban azonban aggódva megjegyezték itthon is: az olimpiai játékokat semmilyen más verseny nem pótolhatja.⁷⁶¹ A Barátság Játékokkal kapcsolatban Buda István is megerősítette, hogy biztosan elkezdtek szervezni már a bojkott bejelentése előtt. „Ismeretem szerint 1984 májusában a szovjetek tartottak Moszkvában baráti országok állami sportvezetők részére egy közös tanácskozást. Ez még a döntés előtt volt. Én ezen részt vettem, és velem együtt a pártban a sportért felelős vezető is. Ott jelentették be, hogy ilyen meg ilyen okok miatt az a kérésük, hogy ne vegyünk részt a Los Angelesi olimpián. Ott a románok és mi kivételével minden ország letette a voksát a szovjet felvetés mellett. Mi azt mondtuk, hogy ezen ismeret alapján nem tudunk még döntést hozni. Óriási megrökönyödés volt, hogy a magyarok, akik általában nagyon jó viszonyban vannak a szovjetekkel, nem állnak ki. Délután összehívták az állami vezetőket, és ott bejelenti a szovjet értekezletvezető, hogy lesz ez a Barátság verseny, ezt a NOB is támogatja, és az a javaslat, hogy itt most döntsük el, hogy ki melyik sportágakat tudja elvállalni. Én fölállva mondtam a tolmácsnak, nehogy nekem szépítsen, fölháborodva utasítottam vissza, hogy hogyan jönnek ők ahhoz, hogy miután délelőtt én és a pártvezető barátom azt mondjuk, hogy nem tudjuk elfogadni a döntést, és maguk ezt félrelökve már azt mondják most nekem, hogy döntssem el melyik barátság versenyt rendezzük meg. Milyenféle stílus ez? Ebből következik, hogy a hivatalos döntés előtt már a Barátság versenyről már megállapodtak, beleértve a NOB vezetőségét is, akik támogatásukról biztosították az egészet. Mikor utána visszaigazoltuk, hogy mi is távol maradunk, akkor határoztuk el, hogy a versenyen

---

⁷⁵⁷ Népsport, 1984. május 13, 12.

⁷⁵⁸ Népsport, 1984. május 16, 12.

⁷⁵⁹ A szovjet sportvezetők már április közepén megkezdték a nemzeti olimpiai bizottságok kártyázását, a későbbi jelentések alapján. 1984. október 8. OTSH elnöki értekezlet emlékeztetője. Jelentés az olimpiai ötpóráta tapasztalatairól, javaslat az akció folytatására. Jelentés a szocialista országok „A” kategóriás „Barátság” versenyeiről. MNL OL XIX-J-14-b-1984. év. (76.d.)

⁷⁶⁰ Mink András i.m.

⁷⁶¹ Magyar Hírlap, 1984. április 14. (a mondat szerepelt több híryanagban is)

részt veszünk, bár ott már nem vettünk olyan lelkesen részt.”⁷⁶² Habár a magyar sportolók eredményesen szerepeltek a „szocialista ellenolimpián”, az igazi olimpiától való távolmaradás miatt semmi nem nyújtott számukra vigaszt. „Volt ez a barátságverseny is, és ezt is anyagilag úgy jutalmaztuk. Ugyan az olimpiai aranyat mi nem tudtuk adni, de megkapták a kitüntetést, és a járulékot hozzá. Az ilyenféle pótlási segítségekkel próbáltunk valahogy kompenzálni. Persze itt életek kettétörése is volt, mert volt, aki a sportra áldozta az életét.”⁷⁶³

A második: a szocialista országok és szimpatizánsok nem véletlenül jelentették be láncreakció-szerűen a távolmaradásukat. A május 8-i szovjet bejelentést követően minden fontos sportvezetőt és illetékes osztályvezetőt Moszkvába rendelték „konzultációra”. Támogatást és hasonló döntésekben megnyilvánuló szolidaritást kértek tőlük. Nyilvánvaló volt, hogy a szovjet vezetés számára ez a döntés alapvető fontosságú, éppen ezért nem lehetett másképpen dönteni egyik tagországnak sem. Az SZKP kész helyzet elé állította a testvér országokat. A lemondás forgatókönyvét tehát előre megírták Moszkvában, onnan indult április elején a tiltakozó hullám is.⁷⁶⁴ A szavazás és a lemondás folyamata valamennyi országban egyhangú és egyértelmű volt, kivéve Lengyelországot. Bár a híradások sajnálatos, de egyértelmű döntésről írnak, és hangsúlyozzák a döntés kellemetlenségét,⁷⁶⁵ érdemes tudni, hogy a szavazás a részvételtől nagyon kiélezett volt, nem volt abszolút többségű az eredmény. A külföldi sajtóorgánumok sokáig nem mondták ki egyértelműen a szovjet távolmaradást, talán azért is, mert a folyamatok kissé homályosak voltak. A Time május 21-én közöl először cikket erről.⁷⁶⁶ A magyar távolmaradás kérdésében sokáig csend volt. Az Európán kívüli országok inkább a későbbiekre tartogatták döntésüket: előbb Etiópia, majd Bolívia is bejelentette, távol marad Los Angelesből.⁷⁶⁷ Borítékolható volt, hogy a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság is bojkottálja a játékokat.⁷⁶⁸ Az olimpia előtt pár napra, július 28-ra körvonalazódott ki csak

---

⁷⁶² Buda-interjú 1.

⁷⁶³ Buda-interjú 2.

⁷⁶⁴ *Takács Róbert*: A Los Angeles-i olimpia a magyar sajtóban i.m. 25.

⁷⁶⁵ Népsport, 1984. május 18, 1.

⁷⁶⁶ Time, 1984. május 21, 6-15.

⁷⁶⁷ Népsport, 1984. június 2, 8. és 1984. június 25, 12.

⁷⁶⁸ Népszava, 1984. június 3, 11.

véglegesen, hogy mely országok vesznek részt végül és maradnak távol a XXIII. nyári olimpiától.⁷⁶⁹

Az események alatt a szovjet propaganda igyekezett további nyomást gyakorolni a nyugati világra. Lausanne-ban is kiemelten foglalkoztak a kérdéssel, ezt is a saját javukra kívánták fordítani a keletiek a sajtóban. Samaranch azonban igyekezett a légkört nyugodttá tenni nyilatkozataiban, továbbá bejelentették, hogy a következő játékok helyszíne 1988-ban mindenképpen Szöul lesz.⁷⁷⁰ A szovjetek kiemelték, hogy folytatják a sportberendezések szállítását Los Angelesbe, ezzel is igazolva Gramov korábbi állítását, hogy ők nem bojkottálnak.⁷⁷¹ Folytatták és fokozták propaganda tevékenységüket a Ku-Klux-Klan fenyegetéseivel kapcsolatos híradásokkal.⁷⁷² Igyekeztek propagálni, hogy a szovjet tömb sportolói ezzel nem szakadtak ki a nemzetközi sportvilág keringéséből. Azt próbálták bizonygatni, hogy a szovjet sportolókat személyi szabadságukban korlátozzák, mert nem mérhetik össze erejüket a nyugati sportolókkal.⁷⁷³ Ironikus, hogy épp a szocialista tábor országainak bizottságai akadályozták meg valójában mindezt, nem pedig az USA. A magyar sajtó is buzgón cikkezett az olimpiával kapcsolatban, negatívan beállítva a rendező országot, de nem csatlakozott az uszító szovjet propagandához, amely rendszeresen számolt be fajgyűlöletről, hatalmas méreteket öltő bűnözésről, gyilkosságokról. Csak fokozza a helyzet ironikusságát, hogy a programfüzetekben és a plakátok között is több ízben előfordult, hogy bizonyos sportágakat színes bőrű sportolókkal „reklámoznak”, megszemélyesítetlen grafikák segítségével.⁷⁷⁴

Az itthoni sajtó inkább tárgyilagosan számolt be az olimpia közvetlen előzményeiről és a játékok eseményeiről. Május után az olimpiáról szóló híradások jelentősen visszaestek, a hazai

---

⁷⁶⁹ HVG, 1984. július 28, 57. A korábban már említett országokon túl nem nevezett: Albánia, Angola, Felső-Volta, Jemeni NDK, Lengyelország, valamint 12 afrikai ország részvétele volt akkor bizonytalan.

⁷⁷⁰ Népszabadság, 1984. június 28, 16.

⁷⁷¹ Népsport, 1984. május 19, 8.

⁷⁷² Népszava, 1984. július 13, 15.

⁷⁷³ Népsport, 1984. július 2, 12.

⁷⁷⁴ *Timmers, Margaret: A Century of Olympic Posters*, Victoria and Albert Museum, 2012, 104. Ezen a képen egy fekete, kerékpározó férfi látható.

lapok egyre ritkábban foglalkoztak a témákkal a tudósítások megkezdéséig.⁷⁷⁵ A szocialistaellenes szervezetek említésénél és a keleti tömbbel kapcsolatos negatív híradásoknál is határozatlan számnevekkel találkozunk, valójában a sok száz szovjetellenes szervezetből csak párat ismerhettek meg név szerint is a magyar olvasók.⁷⁷⁶ Aláhúzendó, hogy erőteljes hitetés zajlott a keleti sajtó részéről a lakosság felé. Továbbá fontos látnunk, hogy az amerikai és a nyugati sajtó és közvélemény sokkal kevésbé foglalkozott a rágalmozással, mint a szovjetek 1980-ban. Teljesen hidegvérűek és nyugodtak voltak a szovjet propagandával szemben mind az előkészületekben, mind a szervezetségben. Nem zavarta őket a keleti blokk propagandisztikus támadása egy pillanatig sem, nem aggódtak a részt vevő országok száma miatt, pedig voltak, akik a nevezési határidő lejártáig nem foglaltak egyértelműen állást, vagy jóval utána mondták vissza a részvételt. Inkább az látszott, hogy lendületből, minden erőlködés és külső nyomás nélkül lezavarták a játékokat. A nyilvánosság előtt nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a szovjet blokk távolmaradásának, úgy viselkedtek, mintha ez egy amerikai olimpia lett volna.⁷⁷⁷ Hiába vált az olimpia ismét a nagypolitika áldozatává, az amerikaiak nem hagyták megzavarni olykor nemzeti öntömjénezésbe átsapó ünnepük hangulatát.⁷⁷⁸ Ettől függetlenül volt amerikai olimpikonok és Hall of Famerek meglehetősen eltérően, egyesek borúlátóan nyilatkoztak az olimpiai mozgalom jövőjéről.⁷⁷⁹ Hatalmas különbség továbbá, hogy míg az amerikaiak 1980-ban az afganisztáni intervenció miatt maradtak távol a szovjet rendezésű olimpiától, a keleti blokk országai- a Szovjetunió vezetésével- mondvacsinált okokból nem utaztak el Los Angelesbe.

Érdekes és máig megfejtetlen kérdéskör Románia részvétele a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokon, ezt én csak felületesebben szeretném érinteni. A legelterjedtebb feltételezés szerint ők is csak kémkedés és hírszerzés céljából utazhattak el az USA-ba, így teremtve egy kommunikációs csatornát a Nyugat és a Szovjetunió között. Mások szerint ez azért volt

---

⁷⁷⁵ *Takács Róbert*: A Los-Angelesi olimpia a magyar sajtóban i.m. 6, Személyes interjúk, interjú Aján Tamással, Budapest, 2016. június 15. (az interjú hanganyaga a szerző birtokában)

⁷⁷⁶ *Takács Róbert*: A Los-Angelesi olimpia a magyar sajtóban i.m. 22.

⁷⁷⁷ A nevezési határidő június 2-a volt. *Takács Róbert*: A Los-Angelesi olimpia a magyar sajtóban i.m. 6. A többi rész: Vitray-interjú alapján.

⁷⁷⁸ Olimpiai játékok Athéntól Athénig (ford. Bárdos Miklós), Kossuth kiadó, Budapest, 2004, 226.

⁷⁷⁹ Ezzel kapcsolatban meg is jelent egy cikk az államokban: 5 elgondolás az olimpiák megmentésére címmel. IOC Archives, JO-1984S-BOYCO, ID205561

lehetséges, mert az ország nem volt katonai megszállás alatt. Az tény, hogy Románia már május elején sietett a bejelentéssel: a szovjet lépés nem érinti az ő részvételüket. Továbbá azt is le kell szögeznünk, hogy az első kelet-európai reakciók a bojkottra némi zűrzavarról árulkodtak, néhány hivatalnok nyilatkozata szerint a döntés elsőre mindenkit meglepett, leszámítva a románokat. Ezt bizonyítja, hogy ők elsőként, kapásból visszautasították a bojkottot, tehát a részvételük kezdettől fogva engedélyezett volt a játékokon.⁷⁸⁰ Ennek fényében nem áll meg az a feltételezés, mi szerint egy kis bátorsággal a magyar részvétel is kivitelezhető lett volna és semmi következménye nem lett volna egyik szocialista országban sem a szovjetek döntésével való ellenszegülésnek.⁷⁸¹ Más országoknak lehetetlen volt ellenszegülni a szovjet döntéssel, működött a pártfegyelem, az olimpiai bizottságok tagjai párttagok is voltak egyben.⁷⁸² Bámulatos azonban, hogy a szovjet sportvezetők prágai tanácskozásán-ahol az is eldőlt, hogy a szocialista országok delegálnak bírót az olimpiára- Romániának elegendő volt szóban jelezni azt, amit később írásban is megtett a NOB felé: részt kívánnak venni az 1984-es játékokon.⁷⁸³ További indok lehetett még, hogy kellett egy összekötő kapocs a keleti és a nyugati világ között, valamint ami még feltűnőbb: az Egyesült Államok anyagilag is támogatta a román részvételt és kiutazást. Úgy vélem, Ceausescu, Romániája a gyakorlatban talán nem is a szovjet tömb szoros kötelékébe tartozott, holott a nemzetközi diplomácia is a szocialista tömbbe tartozó országgént definiálta Romániát. Természetesen óriási különbségnek számított, hogy Románia területén nem állomásozott a Vörös Hadsereg sem. Diplomáciai téren Ceausescu nagyobb önállósággal rendelkezett, így a románok mehettek, és történetük legsikeresebb olimpiai szereplését érték el. Másrészt eléggé sokatmondó, hogy 1982-től a magyar hatóságok a román szekuritátét ellenséges szervezetnek tekintették. Románia mellett egy ideig úgy tűnt, hogy a cseheknek is van némi reményük a részvételre, azonban a szovjet politikai akarat ott is érvényesült.⁷⁸⁴ Az 1984-es olimpia során a szervezők mindvégig törekedtek arra, hogy az olimpiai bojkott okozta sebekre gyógyírt találjanak. Ez rendkívül fontos volt, hiszen Los Angeles és környezete már a

---

⁷⁸⁰ Mink András i.m.

⁷⁸¹ Vitray-interjú

⁷⁸² Schmitt-interjú 1-2.

⁷⁸³ Magyarország, 1984. 23. szám, 18.

⁷⁸⁴ Kolár, Frantisek: Boycott or Non-participation? On the Absence of Czechoslovakia from the XXIIIrd Olympiad 1984 in Los Angeles, Journal of Olympic History, No 2. 2006 Augusztus, 33-51.

század elejétől fogva igazi fogyasztói társadalomnak számított a film, divat és a sport terén is, ami már az 1932-es játékokon is látszott.⁷⁸⁵

Az egész olimpiai mozgalom óriási köszönetet mondhat a NOB vezetésének, kiváltképp Juan Antonio Samaranch elnöknek, de még inkább Peter Ueberroth-nak⁷⁸⁶ és a LAOOC-nak⁷⁸⁷ a kiváló együttműködésért. Peter Victor Ueberroth öt éven keresztül fáradhatatlanul dolgozott az olimpia szervezőbizottságának vezetőjeként. Amikor Los Angeles városa elnyerte a rendezés jogát, a szervezők ígéretet tettek, hogy egy centet sem fognak elvenni az adófizetőktől olyan céllal, hogy az olimpiai eseményeket finanszírozzák. Közpénz helyett olyan szponzorációs egyesületeket hozott létre, amelyek az olimpia szolgálatába álltak, és befektetésként tekintettek 1984 nyarára. Több mint 150 tagú testületet állított fel, amelyben javarészt vállalkozók és üzletemberek kaptak helyet. Elsősorban azt szerette volna, ha minél több tapasztalatot és ötletet vetnek fel a nyereséges lebonyolítás érdekében, amely ekkor még csak álomnak tűnt. A korszakban a legtöbb jelentős sporteseményről már rengeteg országban közvetített a televízió. Ueberroth volt az, aki újszerű marketing szemléletével megértette, hogy a televíziós közvetítések globális kiterjesztésével és szélesebb körű bevonásával új piacokat is lehet teremteni. Az általa vezetett szervezőbizottság úrrá tudott lenni a költségek emelkedésén is, és képes volt nyereségessé tenni az 1984-es játékokat. Intézkedései és elképzelései nyomán még az olimpiát bojkottáló országok, mint az NDK, Lengyelország, vagy éppen a Szovjetunió is, sorra vásárolták a közvetítési jogokat. Az 1980-as évek elején tapasztalható rossz pénzügyi előjelektől függetlenül Ueberroth és csapata hitt az eredményes munkában. Gazdasági elemzések kimutatták, hogy az olimpia sikere nagyban hozzájárult az USA gazdasági fellendüléséhez és ahhoz, hogy az amerikai piacok még inkább progresszív globális erővé váljanak. A nyári játékok későbbi házigazdái, Szöul, Barcelona és Atlanta átvették a Los Angeles-i modellt. Az USA, mint a világ vezető gazdasági nagyhatalma szinte kimeríthetetlen tartalékokkal bírt, másfelől ez a tényező rendkívül okos üzletpolitikával párosult. A sportesemények képernyőre vitele és a televíziózás iránt robbanásszerűen megnőtt kereslet, mint növekedési alapfeltétel, szintén egybe estek. A televíziózás világszerte az emberek mindennapjainak részévé vált, a

---

⁷⁸⁵ Dyreson ezt az olimpiai mozgalom kalifornizációjának nevezi. 1932-ben szintén Los Angeles adott otthont az eseménynek. *Dyreson, Mark: Global Television and the Transformation of the Olympics: The 1984 Los Angeles Games, The International Journal of the History of Sport, 32:1, 172-184, DOI: 10.1080/09523367.2014.983086*

⁷⁸⁶ Amerikai sportvezető, az USA olimpiai bizottságának, valamint az 1984. évi nyári olimpia szervezőbizottságának az elnöke.

⁷⁸⁷ Los Angeles Olympic Organizing Committee, azaz a Los Angeles-i olimpia szervezőbizottsága.

szocialista blokkon belül is lassan az egyik legfontosabb szórakoztató eszközzé nőtte ki magát. A TV a kultúra terjesztésének alapeleme lett, és újdonságként szolgált, hogy az emberek az otthonukból kényelmesen élvezhetik a sporteseményeket is, mindezt szinte ingyen. A világon azonban nem mindenhol ismerték el Ueberroth és csapata eredményét. A Szovjetunióban felerősödtek azok a hangok, mi szerint az USA-t már nem is a coubertini eszme érdekli, csupán a pénzsóvárság mozgatja.⁷⁸⁸ A valóság azonban az, hogy sikerült egy piaci alapokra állított, nyereséges olimpiát rendezni Los Angelesben.

Az angyalok városa már korábban is rendezett olimpiát: 1932-ben július 31 és augusztus 7 között zajlottak itt a négyévente megrendezésre kerülő nyári játékok. Ez volt az első alkalom, hogy olimpiai falu várta a résztvevőket, bár ez mai fogalmaink szerint nem volt több egy motelnél⁷⁸⁹ Az 1984-es olimpia Los Angelesben, az Egyesült Államok második legnagyobb területű és népességű városában⁷⁹⁰ július 28-tól augusztus 12-ig tartott. A világeseményen 140 ország képviseltette magát, összesen 6829 benevezett sportolóval. Ebből 5263 férfi és 1566 női atléta volt. 23 sportág 221 versenyszámában osztottak érmekeket. Összesen 9190 akkreditált média férőhelyet biztosítottak, ebből 4327-et az írott sajtó, 4863-at a televízió és a rádió számára. Az éremtáblázat első helyét – akárcsak a moszkvai olimpián a szovjetek- a házigazda, az Egyesült Államok bérelte ki, toronymagasan, 83 aranyérmet megszerezve. Érdekesség, hogy a táblázat második helyén az a Románia végzett 20 aranyéremmel, amely ország a szocialista táborból egyedülként elküldte sportolóit Los Angelesbe.⁷⁹¹

3.6 A Los Angeles-i olimpia és Magyarország

Már a korábbi évekből is sejthető volt néhány nemzetközi vélemény alapján, hogy a szovjetek esetleg készülhetnek revánsra az USA-val, arról viszont, hogy Magyarország ne venne részt egy olimpián, a bejelentésig a híradások egyáltalán nem szóltak. A legelső aggályok

---

⁷⁸⁸ Sok karikatúra született ennek kapcsán, egyiken magát Ueberroth-t is kapzsi, gonosz imperialista amerikaiként figurázzák ki. További karikatúrákért lásd: IOC Archives, JO-1984BOYCO, 4616/12-13. doboz

⁷⁸⁹ Olimpia A-tól Z-ig (összeállította: Horváth István), Sprint Print GMK, Budapest, 1996, 97.

⁷⁹⁰ *Dojcsák Győző*: Az olimpia városa, Los Angeles, Természet világa: Természettudományos Közlöny, 1984, 6. szám, 272.

⁷⁹¹ A moszkvai játékokhoz képest 1650-nel több sportoló szerepelt az olimpián, a férfiak és nők aránya jelentősen nem változott. Újdonság volt az előző világeseményhez képest, hogy a baseball és a tenisz is bekerült a programba. A részt vevő országok számából eredően 3575-tel több médiaakkreditációra volt szükség. *Gallov Rezső*: Olimpiák, Magyar Edzők Társasága, Budapest, 2008, 79-83.

a szovjetek hezitálása után kezdtek megjeleni, de mindvégig egy általános közhangulat uralkodott, nem csak a sportolók, de a sportvezetés részéről is: részt fogunk venni a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokon. A legelső jeleket a sportvezetés május elején tapasztalta. Schmitt Pál MOB elnök, egy négytagú bizottsággal (Buda István, Páder János és Gál Tibor, tehát egy vegyes OTSH/MOB küldöttség társaságában) látogatást tett a helyszínen, megtekintették az olimpiai falut és a helyszíneket.⁷⁹² Az ő feladatuk volt az is, hogy a játékokra való konkrét előkészületekkel kapcsolatosan tárgyalásokat folytassanak a szervezőkkel. Behívták őket a Fehér Házba is, az eskütéttel kapcsolatban egyeztetni, valamint egyéb kérdések is szóba jöttek. Tisztázva lett, hogy a formaruhák és a repülőjegyek már megrendelésre kerültek a PANAM légitársaságnál, kb. 200-220 fős csapat fog utazni, tehát Magyarország teljesen komolyan veszi a részvételt, aggályok nélkül.⁷⁹³ Ekkor mondták a sportot felügyelő politikai bizottság tagjai ketten, hogy egyelőre ne írják ki az eskütételt.⁷⁹⁴ Ez volt a sportvezetés számára az első jelzés, hogy a politika komolyabban dolgozik a háttérben.⁷⁹⁵

A május 8-i szovjet bejelentést követően a keleti tömb államai napokon belül sorra fejezték ki szolidaritásukat. Lengyelország és Magyarország részvétele volt kérdéses, legalábbis úgy tűnt, egy pár napig. A pártfegyelem működött, ez ellen pedig a sportvezetés nem tehetett semmit. Ez világosan kitűnik a Politikai Bizottság május 14-i ülésének jegyzőkönyvéből is.⁷⁹⁶ E szerint a Politikai Bizottság tudomásul vette a szocialista testvér országok Központi Bizottságainak jelentését. Kiemelte, hogy az Olimpiai Bizottság kommunista tagjai és a kiemelkedő pártonkívüli személyek kapjanak tájékoztatást a döntésről az ülés előtt. Támogatják a szocialista országok számára megrendezésre kerülő játékokon a részvételt, valamint hogy a tömegkommunikációs eszközök mértéktartóan számoljanak be az

---

⁷⁹² Tárgyalásokat Moszkva előtt is tartott a magyar sportvezetés, például Schmitt Pál elődje, Csanádi Árpád 1979 májusában tárgyalt a 80-as olimpia szervezőbizottságával.

⁷⁹³ 1984. március 19: Az olimpiai keret eskütétele, jelentés az olimpiai felkészülésről. (MNL OL M-KS-288f.7.csoport.692.ő.e.)

⁷⁹⁴ 1984. április 10: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő előkészületekről. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 907)

⁷⁹⁵ Schmitt-interjú 1.

⁷⁹⁶ 1984. május 14: PB ülés jegyzőkönyv – Jelentés a Los Angeles-i olimpián a magyar versenyzők távolmaradásával kapcsolatban. (MNL OL M-KS-288f.5. csoport 910)

olimpiai eseményekről.⁷⁹⁷ Bizonyítást nyer így, hogy bár a hivatalos ülést és a bejelentést csak két nappal később tartották meg, a kártyák előre le voltak osztva. Hiába állt ki tisztességesen a részvétel mellett az utolsó pillanatig Buda István, rá várt a szomorú sors, hogy május 16-án felolvassa a Magyar Olimpiai Bizottság nyilatkozatát, melyben elhangzott a szomorú és végzetes kijelentés: „a kialakult helyzet nem teszi lehetővé a magyar sportolók részvételét a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokon.”

Nem volt lehetőség ellentmondásra, a szavazás egyhangú volt. Békesi László tartózkodott, valamint a források Bogár Pál nevét említik még meg a tartózkodók között. Jacsó István pedig egyedülként fel merte vállalni, hogy a bojkott ellen szavaz. Nyíltan ellenezte Magyarország távolmaradását Los Angelesből, magánakciója azonban retorziók nélkül maradt. Elsőre ki akarták rúgni az Olimpiai Bizottságból, és bár az akkori rendszer mártírnak tekintette, ő csak magyar sportolók százait akarta ezzel a döntésével védeni.⁷⁹⁸ Végül megtarthatta pozícióit, ezzel is azt szerette volna legitimálni a rendszer, hogy márpedig itt demokratikus módon mindenki kifejtheti őszinte véleményét. Természetesen a valóság teljesen más képet festett, sokan valószínűleg a félelem miatt sem mertek ellentmondani a szovjet döntésnek.⁷⁹⁹ Jacsó István viszont nem félt. Hogy mennyire nem, azt fia, Jacsó Péter így fogalmazta meg: „Nem csinált a bojkottból nagy ügyet. Nem filozofált, de akarta hogy tudjam mi történt. S egy mondatban összefoglalta: Nem lehet politikai seggnyalásért megfosztani azokat egy olimpiai lehetőségtől akik annyi időt töltöttek azzal, hogy a legjobb tudásukkal, képességükkel képviseljék Magyarországot, es persze esetleg érmet is nyerjenek. Mondta ezt úgy, hogy ő maga a Coubertin-i elvet vallotta, ami egyébként úgy hangzott a NOB egykori elnökétől hogy ”az Olympián a részvétel számít s nem az hogy hány érmet nyerünk”⁸⁰⁰

---

⁷⁹⁷Magyar Országos Levéltár, Politikai Bizottsági jegyzőkönyv, 1984. május 16, http://www.digitarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=636&MT=1, a letöltési ideje: 2012. november 17.

⁷⁹⁸ Nemzeti Sport, 2012. április 18, 18-19.

⁷⁹⁹ A hatalomkoncentrációt biztosító eszközökön belül ezt nevezzük a félelem pszichózisának. A helyi, az intézményi, a megyei és a központi pártapparátusok munkatársai, vezetői bármikor kérdőre vonhatók, felelőssé tehetőek bármiért az általuk irányított területen. Valójában a félelem a hatalomkoncentráció fenntartója és újratermelője. *Bihari Mihály*: Magyar politika i.m. 266.

⁸⁰⁰ Jacsó Péter interjú

A döntés a társadalom minden rétegét felháborította, sok helyen a nemtetszésüknek is nyíltan hangot adtak, feliratokkal fokozva a közhangulatot.⁸⁰¹ Egyetemisták tiltakozó ívei jelentek meg, amelyet a Műszaki Egyetemen négyszázan írtak alá. Az akkor még illegálisan működő ellenzéki sajtó is mélységes felháborodását fejezte ki az Olimpiai Bizottság döntése ellen, nyílt levelet is közöltek.⁸⁰² Hozzá kell tenni: Magyarországon a sport mindig is érzékeny terület volt: a kommunista rendszerrel szembeni első elégedetlen tüntetők is egy sportesemény után jelentek meg az utcákon, mégpedig az 1954-es labdarúgó vb döntőjének elvesztése után. Schmitt Pál próbált lépéseket tenni és magyarázatot adott Juan Antonio Samaranch NOB elnöknek levélben a döntést megelőző intézkedésekről. Megmagyarázta, hogy Magyarország az utolsó pillanatig az olimpiai részvétel mellett foglalt állást. Tisztázta, hogy mint sportvezető, a bojkottról nem tehet, a szavazás ideje alatt Bulgáriában tartózkodott. A távolmaradásról szóló döntés után egy érdekes javaslattal állt elő. Terveiben szerepelt, hogy Magyarország vegyen részt az olimpiai játékokon, egy kisebb, csökkentett létszámú csapattal, ami jelzi, hogy ott is vagyunk, meg nem is. Ezt a javaslatát azonban elvetették.⁸⁰³ Véleményem szerint ez az út elég igazságtalan lett volna rengeteg sportolóval szemben: kik maradtak volna itthon és kik utaztak volna el? Ezt az ötletet a NOB elnöke is kivitelezhetetlennek találta.

Hazánk sportolói hatalmas erőfeszítéssel, mindent beleadva készültek a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokra. Mindenki érezte, hogy komoly esélyeink vannak éremszerzésre, attól függetlenül, hogy az előző évben semmilyen kategóriában nem szereztünk világbajnoki címet.⁸⁰⁴ De az olimpia más világ, ez egyedülálló verseny, amely plusz motivációt ad minden készülőnek. Sportolóink és edzőink hangsúlyozták, hogy keményen dolgoznak a sikerek érdekében.⁸⁰⁵ Ekkor még abszolút nem volt semmilyen politikai vonulata az 1984-es játékoknak- legalábbis a sportéletben semmiképp. Buda István hangsúlyozta az edzőtáborozó sportolóknak, nem sokkal a bejelentés előtt: bármelyik szocialista ország sportolói távol maradhatnak, Magyarország akkor is el fog utazni Los Angelesbe.⁸⁰⁶ Rengeteg sportolóban

---

⁸⁰¹ Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): Állambiztonság és olimpia i.m. 116-120.

⁸⁰² *Mink András* i.m.

⁸⁰³ Személyes interjú, interjú Schmitt Pállal, Budapest, 2012. szeptember 4. (az interjú hanganyaga a szerző birtokában)

⁸⁰⁴ Szabad Föld, 1984. január 7, 21.

⁸⁰⁵ ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/I-69-69/16/1984 Bp. 1984. április 6.

⁸⁰⁶ Növényi-interjú, Aján-interjú

omlott össze egy világ azon a napon, amikor valamennyi edző kénytelen volt közölni: nem megyünk. A döntés közlése tárgyilagos és határozott volt. Voltak, akik csak a rádió híradásaiból értesültek a fájdalmas döntésről. Néhány sportoló elmondta, hogy ha tudnának változtatni a múlton, akkor a disszidálás mellett döntöttek volna, vagy megpróbálták volna más ország színeiben versenyezni. Nem akarták, hogy kárba vesszen több éves felkészülési munkájukat, főleg úgy, hogy sokaknak ez lehetett volna az utolsó esély az olimpiai szereplésre, néhányuknak pedig az egyetlen lehetőség, hogy éremesélyesként világversenyen indulhassanak. Sokan emiatt végleg felhagytak az aktív versenysporttal, iszonyatos düh és csalódás volt mindenkiben. A sportolókat nem érdekelték a politikai csatározások, ők versenyezni szerettek volna, érmekeket szerezni hazájuk és saját dicsőségükre. Még elővigyázatosságból történt útlevélbevonásról is tudunk, amellyel részben a disszidálást akarták elkerülni.⁸⁰⁷ Néhány sportolónak végleg tönkre ment a karrierje. Ők ma is dühítő érzésről beszélnek, ha előkerül az 1984-es játékok kérdése. Nem tudták megemészteni a távolmaradást, a mai napig előjön belőlük a düh. Teljességgel meglopva érezték magukat. A kényszerből távol maradtak részére szervezett Barátság versenyeken győzelmet aratók számára a MOB kiterjesztette kárpótlásként az olimpiai járandóságot, ám ez aligha pótolhatta azt, amelyet egy esetleges Los Angeles-i siker jelenthetett volna.⁸⁰⁸

A keleti blokkban élő állampolgárok, így a magyarok is, elég szűk és tárgyilagos tájékoztatást kaptak az olimpia közvetlen előzményeiről és magáról a játékokról. Ahogyan azt a párt kérte, a sport szerelmesei tájékozódhattak a játékokról, de mértéktartóan. A kiutazó riporterek, újságírók utasítást kaptak arra, hogy a sportversenyekről rövid riportokat készítsenek, megfelelő mértékű információt juttassanak haza, és e mellett ügyeltek arra is, hogy egy kis propagandát is a sorok közé csempésszenek. Ilyen volt az állítólagos forgalom-visszaesésről szóló tudósítás, mi szerint a nagy tömeg elriasztotta a turistákat, és átlagosan 15-20%-os visszaesésről írnak.⁸⁰⁹ Hasonló volt a folyamatos szmogra való panaszkodás, amely szinte végig jellemezte a híradásokat.⁸¹⁰ A televízió napi egy órás összefoglaló műsort adott, de

---

⁸⁰⁷ Wladár interjú, Növényi-interjú

⁸⁰⁸ Nemzeti sport, 2012. április 18, 19.

⁸⁰⁹ Magyarország, 1984. 33. szám, 28.

⁸¹⁰ Népszava, 1984. július 25, 11.

nem ők közvetítettek, ez volt a kikötés. Ugyanazt lehetett látni, amit Moszkvában is: ott voltak a szuper berendezések, mindenütt megvolt a helye minden stábnak minden csarnokban, egy gombot kellett volna csak megnyomni és közvetíthettek volna haza, de nem lehetett, mert nem engedték.⁸¹¹ Az amerikaiakat ez egyáltalán nem zavarta. Az volt az alapvető különbség, hogy míg a moszkvai olimpia bojkottját mindenki megsínylette és kicsit rossz hangulatúvá lettek a játékok, az amerikaiakat egyszerűen nem érdekelte a szovjetek távolmaradása.⁸¹² Egészen más szintű tájékoztatást kaphattak így a magyar nézők, mint ahogy azt eredetileg tervezték, a műsoron ugyanis márciusban még 110 órás olimpiai program szerepelt. További érdekesség, hogy eredetileg csak a Szovjetunió, az NDK és Magyarország közvetített volna a jelentősebb szocialista országok közül, a jogdíjak így is nagyon magasra rúgtak.⁸¹³ Az olimpia szervezettségéről általános volt a jó vélemény a hazai sajtóban, helyenként kifejezetten dicsérő szavakkal illették a játékok szervezőit. A Népszabadság úgy fogalmaz: „meglepően jól szervezett és magas színvonalú játékokról beszélhetünk. Ritkaság, hogy egy nyugati sportesemény színvonala megközelíti egy keletiét, hallani azonban olyan véleményeket is, amelyek szerint a moszkvai 1980-as játékokat szinte képtelenség felülmúlni.”⁸¹⁴ Legtöbbször azonban általános mérleget vontak az újságok, propagandisztikus vonás nélkül összegezték az eseményeket, a tapasztalatokat, valamint a játékok jövőjére is kitekintettek. Az olimpiák sorsa az újságok szerint az amerikaiaktól függ, hiszen a szovjet tömb elkötelezett a béke mellett, melynek egyik legfontosabb eszköze a sport.⁸¹⁵ A legfájóbb azonban az volt, hogy a sportszerető közönségnek és a sportolóknak egyaránt csak a feltételezés maradt: „mi lett volna, ha”. Belegondolni is szörnyű lehet annak a sportolónak a helyzetébe, aki edzésprogramot ad egy rivális amerikai birkózónak, majd később, mivel ő nem indulhat, ellenfele és egyben jó barátja megnyeri előle a 90kg-os kötöttfogású birkózást.⁸¹⁶ Hiába taroltak sok számban az amerikai sportolók, és nyerték agyon magukat a házigazdák, lehetett volna közülünk is, aki

---

⁸¹¹ Radványi Benedek: A kettétört olimpia i.m. 266.

⁸¹² Vitray-interjú

⁸¹³ HVG, 1984. március 10, 45.

⁸¹⁴ Népszabadság, 1984. augusztus 13, 12.

⁸¹⁵ Magyarország, 1984. 34. szám, 28, Népszava, 1984. augusztus 14, 11, Népszabadság, 1984. augusztus 13, 12.

⁸¹⁶ Növényi-interjú

úszásban felveszi velük a versenyt az előző évi eredményei alapján. Sajnos ez nem történhetett meg.⁸¹⁷

A két bojkottált olimpia tipikus hidegháborús konfliktus volt, ahol a sport és az olimpizmus helyett a szuperhatalmi versengés volt meghatározó, Los Angeles pedig egy szimpla viszontváltás volt Moszkvára. Úgy vélem, hogy ez a feltételezés az eddigiek alapján teljesen beigazolódott, nem hinném, hogy a kutatás későbbi eredményei ezt megcáfolnák. A korszakkal és az érintett olimpiákkal foglalkozó valamennyi szaktekintély kiemeli munkáiban, hogy az olimpiai eszme és a NOB sportvezetőinek fáradozásai teljesen háttérbe szorultak a hidegháborús nemzetközi diplomácia mögé. Sem a sportolók, sem az adott blokk államainak állásfoglalásai nem voltak igazán tényezők, ez kiváltképp igaz a keleti blokk tagországaira. A NOB két meghatározó vezetője, Lord Killanin és Juan Antonio Samaranch egyaránt kudarcot vallottak ebben a csatában, az újra élesedő hidegháború miatt pedig az olimpiai mozgalom jövője is egy időre komoly veszélybe került.⁸¹⁸ Annak ellenére, hogy korábban is voltak csonka olimpiák, sem 1980 előtt, sem 1984 után nem hiányzott annyi ország a világeseményekről, mint ezen a két nyári játékon. Annak ellenére, hogy 1984 tavaszáig nagyrészt csak találgatások és spekulációk láttak napvilágot azzal kapcsolatban, hogy Los Angeles lesz Moszkva viszontváltása a szovjet blokk részéről, valószínűleg a Szovjetunió felső vezetése már hosszú hónapokkal a hivatalos bejelentés előtt a bojkottra kötelezte el magát. Szergej Pavlov a már említett 1982-es mexikói nyilatkozata mellett egy sejtelmes utalást tett még a készülődő bojkottra. 1983-ban Juan Antonio Samaranchnak írott egyik levelében aggodalmát fejezte ki az előkészületeket illetően, és kifejtette: „bízunk benne, hogy a Szovjetunióknak nem kell olyan döntést hoznia, mely az olimpiai mozgalomra negatív hatással lenne.”⁸¹⁹ A propaganda mellett a hivatalos dokumentumokból ennyi olvasható ki a szovjet bojkott előkészületeivel kapcsolatban.

A Magyar Olimpiai Bizottság és a magyar sportirányítás döntései gyakorlatilag a szovjetek akaratát és elképzeléseit tükrözték. Habár ezt a vonatkozást csak érintőlegesen elemeztem ebben a fejezetben, úgy érzem, ez a feltevés a korábbi fejezetek alapján is

---

⁸¹⁷ Wladár-interjú

⁸¹⁸ *Behringer, W.*: A sport kultúrtörténete i.m. 366.

⁸¹⁹ IOC Archives, JO-1983S-MAILS, 20313

beigazolódott. A sport, mint propagandaeszköz és társadalmi alrendszeri fegyver, fontos részét képezte a Szovjetunió politikai stratégiáinak. Egyértelműen céljuk volt már az 1950-es évektől, hogy országainak sportteljesítménye felülmúlja a kapitalista országokét, ezzel is bizonyítva azt, hogy a „szocialista embertípus” a sportban is jobban tud teljesíteni a kapitalistánál, nem csak a munka területén. Erre pedig a legjobb eszközök a nyári és téli olimpiák voltak, azok az események, amelyek a sport kapcsán világszerte a legnagyobb közönség és sajtófigyelmet kapják. A MOB folyamatosan felsőbb utasításokat kapott az MSZMP-től, akik valószínűsíthetően egyenesen Moszkva akaratát hajtották végre. Sok rendelkezésre álló dokumentum - MOB közgyűlések, párt PB ülések, állambiztonsági iratok, OTSH jegyzőkönyvek - alapján ezt lehet feltételezni. Az 1980-as olimpia esetében leginkább az volt a MOB szerepe, hogy a sportolókat politikai és állambiztonsági szempontból megfelelően felkészítsék, 1984 kapcsán a bojkottról szóló döntés meghozatala mindössze formalitás volt az ő részükről. Minden döntésben nagy segítség volt, hogy az MSZMP párttagok tömegével voltak jelen a döntéshozó testületekben, ez könnyítette meg a határozatok keresztülvitelét is. Egy vertikálisan áthúzódó, centralizált döntésmechanizmus alakult ki, amelyben minden szinten és minden érintett szervezetben érvényesült a távolság, a hierarchia és a titkosság elve.⁸²⁰ A bojkott politikai oldalát tovább erősíti, hogy sem Magyarországról, sem a többi távolmaradó országból nem utaztak ki sportvezetők sem az eseményre. Buda István így beszélt erről: „Volt bizonyos média mennyiség, akik kimentek. Csak a sportolók nem. A sportvezetők sem utaztak, én speciel szintén nem voltam kinn. A szovjetektől és a csehszlovákoktól sem ment senki jelentős képviselő.”⁸²¹

A korabeli sajtó írásai, cikkei és híradásai kiváló propagandaeszközként szolgáltak a kis hidegháború ezen alfejezetében, mindkét tömb részéről. A nemzetközi események nyomán kialakult szocialista érdekeket a magyar sajtó írásai kiválóan visszatükrözték. A hivatalos sajtó írásaiban jól nyomon követhető a nemzetközi diplomáciai helyzet változása, valamint jól érzékelhető a Szovjetunió éppen aktuális hozzáállása és retorikája az érintett olimpiákkal kapcsolatban. Az 1980-as játékokról jóval több, főként dicsőítő írást figyelhetünk meg, 1984 kapcsán viszont inkább a kapitalista blokk ócsárlása, és a játékokról adott rövid, tárgyilagos

---

⁸²⁰ A centralizált irányításnak három olyan sajátossága van, amely minden centralizáció jellemzője és minden, a hatáskörök erős központosítása alapján működő irányító mechanizmust jellemez, s ezek a Kádár-rendszerben is érvényesültek: a távolság, a hierarchia és a titkosság elve. *Bihari Mihály*: Magyar politika i.m. 255.

⁸²¹ Buda-interjú 2.

híradásokat érdemes kiemelni. Ennek irányvonalát az MSZMP PB által meghatározott elvek adták meg. „A Los Angeles-i játékokkal kapcsolatban a sajtó számoljon be mértéktartóan, tájékoztatva a közvéleményt. Fontos felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy ez az olimpiai épp a rendező kapitalisták miatt nem jöhetett létre abban a formában, mint ahogy szeretttük volna. A lebonyolításra kerülő Barátság Versenyek előkészületeiről a sajtó szintén hetente többször számoljon be.”⁸²² Érdekes, hogy a hivatalos magyar sajtó által közölt anyagok összhangban voltak szinte valamennyi, szocialista országban megjelent anyaggal, hiszen még a sportra vonatkozó politikai álláspontokat is igyekeztek összehangolni Moszkvából. „Azt a benyomást kell keltenünk, hogy a döntés a szocialista testvériség jegyében, a szocializmus eredményeinek megvédéséért született meg, a Barátság Versenyeken pedig mindenkinek lesz lehetősége megmutatni, mennyire nagyszerű atléta. Az ott elért eredmények után javasoljuk az olimpiai éremnek megfelelő anyagi díjazás kiutalását a sportolóknak.”⁸²³

Összességében elmondható, hogy az 1980-as években az olimpiai mozgalom, beleértve a magyar sportot is, a nemzetközi hidegháborús politikai csatározások áldozatává esett. A sport talán soha nem fonódott annyira látványosan össze a politikával, mint ebben az évtizedben. A bojkottált olimpiák után a világ vezető nagyhatalmai is rájöttek arra, hogy konfliktusaikat és nézeteltéréseiket értelmetlen úgy megoldani, hogy abba a sportvilágot teljes mélységében bevonják. „Borzasztó nagy hibát követettek el: mind az USA, mind a szovjetek. És a legérdekesebb: miért zajlott le két téli olimpiai ugyanezekben az években teljes békeségben, és miért a nyári játékokra időzítették a bojkottot? Semmilyen elvet vagy következetességet nem lehet felfedezni a nagyhatalmak politikájában ebben a két esetben. Ők csak játszották a maguk kis játékát, semmit sem törődve a kettőtört karrierekkel, az ablakon kidobott pénzzel és idővel: semmivel!”⁸²⁴ Igazából a bojkott egyik esetben sem érte el célját. 1980, 1984, de még a szintén csonka 1988-as játékokon is egyedül a sportolók itták meg a levét a tömbök és országok közti összetűzéseknek. Az 1989-90-ben megfigyelhető világrendi átalakulás és a sorra történő rendszerváltások új lehetőségeket és kereteket teremtettek meg a nemzetközi sportvilág és sportdiplomácia számára.

---

⁸²² 1984. június 5: PB ülés jegyzőkönyv - Los Angeles-i olimpiával összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL OL M -KS-288f.5. csoport 912)

⁸²³ 1984. június 9: PB ülés jegyzőkönyv- A Barátság Versenyekkel összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL OL M -KS-288f.5. csoport 912)

⁸²⁴ *D'Agati, Philip: The Cold War and the 1984 Olympic Games, St. Martin's Press, New York, 2013, 197.*

4. Összegzés és kitekintés

4.1 Összegzés

Az 1945 után ideológiai alapon megosztott világban a Szovjetunió egész Kelet-Európát a befolyása alá hajtotta. A szovjet ideológia különleges feladattal ruházta fel a sportot, hiszen új tényezőként bevonták azt az állami politikai stratégiába. „Az első kommunista állam 1917-es létrejötte óta a kommunista vezetők nyilvánvalóvá tették az új nemzet nemzetközi sportügyeinek függőségét a külpolitikai célkitűzésektől és törekvésektől. A sportot központi irányítás alá helyezték, és azt különféle társadalmi-politikai célok érdekében használták fel. A Szovjetunióban az állampárt 1949-es rendelete alapján az összes sportszervezetnek szerepet kellett vállalnia abban, hogy a sportot az ország teljes területén elterjessék, és a főbb sportágakat a teljes lakossággal megismertessék. Így próbálták emelni a szovjet sport színvonalát, és azon munkálkodtak, hogy a szovjet sportolók felülmúlják a világot a sportban. Az élsport kiemelkedő szerepre tett szert, és annak diplomáciai, politikai funkciójával mindenki tisztában volt.”⁸²⁵ A Szovjetunióban a következőképpen fogalmazta ezt meg a sportsajtó: „a nemzetközi sportesemények értékelésekor azt is figyelembe kell venni, hogy a Világ- és Európa Bajnokságok ugyan nagy fontosságúak, de az olimpiai játékokon való győzelem komolyabb politikai visszhangot is maga után von.”⁸²⁶

Nikolai Romanov, a II. világháború utáni szovjet sportfőhatóság elnöke a következőképpen írta le az elvárások okozta dilemmát: „Ha a nemzetközi versenyen való részvétel mellett döntöttünk, kényszerítve érezhettük magunkat, hogy garantáljuk a győzelmet, máskülönben a burzsoá sajtó csúnyán besározta volna egész nemzetünket és sportolóinkat. Ez időnként meg is történt. Ahhoz, hogy engedélyt kapjunk a nemzetközi tornákon való részvételre, mindig kellett egy levelet küldennem Sztálinnak, amelyben garanciát vállaltam a győzelemre.”⁸²⁷ „A sport egy olyan politikai intézményként funkcionált, melyet az állam működtetett, és az átfogó sportpolitikát is a kommunista kormány határozta meg. Azon nemzetközi ügyeket érintő sportpolitikai döntések, melyek a nemzeti érdekeket valamilyen módon befolyásolni tudták – mint az olimpiai játékokon való részvétel kérdése, vagy a kommunista állam által ellenségnek aposztrofált állam területén lévő sporteseményen való

---

⁸²⁵ Sipos-Onyestyák Nikoletta: A sport és politika kapcsolata i.m. 60.

⁸²⁶ Allison, L.: The Politics of Sport i.m. 69.

⁸²⁷ Riordan, J.: Sport, Politics and Communism i.m. 26.

részvétel – a párt és a kormányzat hatáskörébe tartoztak.”⁸²⁸ Kelet-Európa azon kommunista államai számára, melyek szoros kapcsolatban álltak a Szovjetunióval, a szovjet modellt kötelező jelleggel alkalmazni kellett. Összességében viszont az látszik, hogy az évek során a sport szerepe a kommunista államokban, így Magyarországon is a bel- és külpolitikai helyzet, vagy a világhatalmi rendszer alakulásának függvényében változott. „A kommunista, szocialista országokban a kiváló sportteljesítmények háttérében munkált a központi propagandaeszközökkel is megerősített patriotizmus szelleme, ami miatt kiemelten értékelték az élsport teljesítményeket, illetve lehetővé vált az eltérő etnikumú lakosság integrálása is. A sportolókat nagy becsben tartották erejük, ügyességük, tehetségük és esztétikumuk miatt. A kommunista sport a külpolitika területén pedig arra volt hivatott, hogy a nemzetközi közösség elismerését elnyerve, fenn tudják tartani és meg tudják erősíteni a kommunista országok egységét. A legfontosabb cél pedig az volt, hogy a kommunista ideológia igazolása a sport területén is beteljesedjen.”⁸²⁹

Az OTSH és a közvetlen irányítás alá vont sportvezetés a közép és hosszútávú sportpolitikai célokat csak részben tudta megvalósítani. Az időnként kedvező részeredmények mellett a rendszernek a kezdetektől fogva voltak hiányosságai. A pénzügyi forráshiány miatt ezeket sokszor nem tudták orvosolni. A főosztályok ellenőrzése se volt megfelelő. Ezért a munka színvonala sokszor hagyott kívánni valót maga után. Összességében az olimpiai szereplések nem sikertelenek az OTSH fennállása alatt, de a trendekből látszódott, hogy a szocialista modell nem tudott lépést tartani a nyugati országok sportban tapasztalható fejlődésével. Egyes sportágak fejlesztési törekvései kifejezetten hatásosnak bizonyultak. A labdarúgás hanyatlását a sorozatos reformkísérletek és az anyagi ösztönző rendszer állandó formálása sem tudta megállítani. Az alaptámogatások túlzott mértéke, és a differenciálás átgondolatlansága általános káoszt okozott 1986-ra. Az 1974-től fokozatosan élénkülő nemzetközi sportdiplomácia az OTSH és a MOB egyik legnagyobb közös érdeme volt. A Los Angeles- játékok szovjet vezetésű bojkottja azonban jelentős károkat okozott a teljes szocialista sportdiplomáciában, így a magyarban is. Habár a szocialista országokkal való együttműködés 1973 után egyre szorosabbá vált, a tartós fejlődéshez hiányzott a nyugati országokkal való szorosabb kooperáció, ami a hidegháború miatt egyszerűen nem volt lehetséges. A párt szoros

---

⁸²⁸ Riordan, J.- Krügel, A.: *The International Politics of Sport* i.m. 66.

⁸²⁹ Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata* i.m. 60-61.

kontrollja miatt sokszor születhettek szakmaiatlan döntések, de a sportot alapvetően hozzá értő, tapasztalt szakemberek irányítására bízták. Habár egyre több sportolónak nyílt lehetősége külföldi tapasztalatszerzésre, szerződéses formában, ezek a döntések sokszor politikai, és nem szakmai alapon születtek. Hasonló volt a helyzet tanulmányi juttatások, lakás és gépkocsi támogatások, vagy bármilyen más kedvezmények megadása esetén. A propaganda, mint nélkülözhetetlen pártállami elem, a hazai és nemzetközi sportdiplomáciában is folyamatosan jelen volt 1973-1986-ig is.

A hidegháborús versengés az Egyesült Államok oldaláról is erőteljesen mutatkozott a sportban. Már a Szovjetunió 1952-es olimpiai bemutatkozására készülve is megfogalmazódott az az irányelv, hogy az USA-nak mindenáron felül kell múlnia a keleti vetélytársakat, akik egyben legfőbb politikai riválisaik is voltak. A kapitalista világban a sport egy közösségformáló és nemzetet összekovácsló szerepet is kapott.⁸³⁰ A sportsikerek hozzájárultak a patrióta szellemiség erősítéséhez. „Általánosságban azonban a nyugati sportcsillagoknak sohasem voltak kifejezett szociális vagy politikai kötelezettségeik, és nem uralta tevékenységüket az az érzés, hogy az államuk iránt felelősséggel tartoznak. Nem voltak speciális nagykövetségi szerepköreik sem. A sportnak más területeken vált nyilvánvalóvá a jelentősége. A nyugati világban a hagyományosan uralkodó amatőr-elit sport helyébe egyre inkább az üzleti-profi sport lépett, ami gazdasági érdekeket hozott előtérbe. Talán az is kijelenthető, hogy a nyugati országoknak nem volt szükségük olyannyira a nemzetközi sportsikerekre ahhoz, hogy a világban méltó helyüket elfoglalhassák, hiszen gazdasági háttérük már eleve oda pozícionálta őket. A két ideológiai blokk sportpolitikája közötti különbség legjobban az olimpiai játékokhoz fűződő viszonyuk és elképzeléseik kapcsán ragadható meg.”⁸³¹

Az 1950-es évektől a kommunista államok az olimpiákon és a nagyobb világversenyeken szerették volna felülmúlni az egész világot. Ez a felfogás egy új, fegyvermentes terepet jelentett az ideológiai ellenségekkel való vetélkedésre, és lehetővé tette a kommunista rendszer értékeinek minél szélesebb körű demonstrálását. A szovjet blokknak egyértelmű célja volt a harmadik világ országainak megnyerése is, ez a magyar részről is megkötött sportegytműködési megállapodások esetében is kirajzolódott. Mivel a

---

⁸³⁰ Habár a hivatalos ideológiában, vagy a vizsgált dokumentumokban ez nem mutatható ki tisztán, de úgy vélem, a sportnak a szocialista országokban is volt ilyen szerepe. A labdarúgó válogatott, vagy bármely sportág olimpiai aranyait nem a szocialista internacionalizmus jegyében ünnepelték. Egy különleges jellegű nacionalizmus táplálása fontos ismérve a szocialista rendszereknek is.

⁸³¹ Sipos-Onyestyák Nikolett: A sport és politika kapcsolata i.m. 61-62.

sportrendszerüket teljes ellenőrzés alatt tartották, a kommunista vezetők az erőforrások mozgósításakor elvileg nem ütközhetek akadályba. Ez segítette a maximális eredményesség elérését. A keleti és nyugati sportrendszerek működtetéséhez egyaránt komoly anyagi háttérre volt szükség. Az élsportolók kineveléséhez, az utánpótlás modernizálásához szintén rengeteg pénz kellett. Ennek az előteremtése a két blokkon belül természetesen teljesen ellentétesen valósult meg, ami a totálisan különböző gazdasági berendezkedésnek is köszönhető. A sporttámogatási rendszer elveiben feltűnő, hogy a keleti blokk országaiban a sport politikai, stratégiai szerepe miatt az állam sokkal jobban kézben tartotta a sportot. A szoros felügyelet azonban nem párosult kellő mértékű finanszírozással a szovjet blokk sok országában. Magyarországon a gazdasági háttér és a támogatás stabilitását nehezítették a szervezeti sajátosságok is. Ezzel ellentétben nyugaton a kapitalista rendszer hatásai figyelhetők meg a sportszférában. Itt már a piacgazdaság és az üzleti elvek szerint működött az egyre professzionalizálódó sport, ahol a fogyasztó fizetett az igénybe vett szolgáltatásokért. Teljesen új iparág volt születőben, amely maximálisan kihasználta a sport értékeit.

A szovjet típusú berendezkedés esetében a párt különböző szervezetei döntöttek minden fontosabb kinevezésről, előléptetésről, leváltásról. Ha az állami jogszabályok nem is, de a párthatározatok általában pontosan előírták, hogy melyik pozíció betöltéséhez melyik pártszervezet előzetes határozata volt szükséges, azaz melyik funkció betöltéséről döntött a Politikai Bizottság vagy a Központi Bizottság, melyikről a megyei, a városi vagy az alapszervezeti vezetőség. Ez a döntési jogkör kiterjedt az államigazgatás tisztségeire, a gazdaság és a kultúra minden területére, így a sportra is. Pártszervezetek határoztak arról, ki legyen a köztársaság elnöke, ki lépjen fel képviselőként az országos és helyi tanácsi választásokon. Ha alaposabban megvizsgáljuk ezen országok hatalomgyakorlási sajátosságait, akkor azt mondhatjuk, hogy a párt és az állam tevékenysége szorosan összefonódott, de olyan módon, hogy ezen az együttes tevékenységen belül a párt az uralkodó erő. A második fontos megállapítás az, hogy a pártszervezetek határoztak minden fontos államügyben, még mielőtt az illetékes állami szerv határozott volna. A kormány lényegesebb döntéseit megelőzte a központi pártvezetőség, vagy a Politikai Bizottság határozata, a megyei tanács döntését megelőzte a megyei pártvezetőség határozata és így tovább. Végül a harmadik fontos tényező a pártapparátus közvetlen kapcsolattartása az államapparátussal. A sportban is megfigyelhető volt, hogy minden fontosabb állami feladatkörért egy erre kijelölt pártfunkcionárius vagy funkcionáriuscsoport felelős a pártapparátuson belül. Rendszerint jóval kisebb létszám foglalkozott egy-egy tevékenységgel a pártapparátus esetében, mint ahányan ezzel

párhuzamosan az állami szervben tevékenykednek. Ez az arány sokszor volt érezhető a magyar sportvezetésben is. A kulcsfontosságú tényező azonban az, hogy az említett kisebb létszámú csoport jóval nagyobb hatalommal rendelkezett, és ha formailag nem is adott utasítást, de a gyakorlatban döntő súlyú szóval bír.⁸³² Mind a moszkvai, mind a Los Angeles-i olimpia esetében fontos látnunk és ismernünk a szocialista államberendezkedés sajátosságait. A keleti blokk országainak jó részében az alkotmány leszögezte, hogy az ország vezető ereje a kommunista párt. Azt azonban nem részletezik, hogy ez a vezető szerep gyakorlatilag miként valósult meg.

Az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata 62 oldalban foglalja össze a szervezet működésével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. A feladatok és hatáskörök kapcsán kilenc tényezőt találunk megjelölve. Ezek a következők voltak: a testnevelés és sport tervszerű fejlesztése, testnevelési és sportpolitika kidolgozása, a tömeg-és versenysport mellett a nemzetközi sportkapcsolatok irányítása, gondoskodás a sportszakemberek képzéséről, valamint az országos sportági szakszövetségek irányítása és ellenőrzése. Az OTSH szervezeti egységei között önálló osztályokat találunk. A Személyügyi Önálló Osztályt elsősorban káder és személyzeti feladatokkal volt ellátva. Az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztály esetében találunk alosztályokat és azok alá tartozó csoportokat is. Három nagy alosztályt különítünk el, ezek az Igazgatási Osztály, az Önálló Jogi Csoport, valamint a Sajtó és Tájékoztatási Önálló Csoport voltak. Az Igazgatási Osztály tett javaslatot a testnevelési és sportfeladatok ellátó tanácsi szakigazgatási szervek feladatkörére, hatáskörére és hatósági jogkörére is. Az osztály Sportegyesületi és Kapcsolati Csoportja látta el a sportegyesületek nyilvántartásaival kapcsolatos államigazgatási feladatokat. Az Önálló Jogi Csoport készítette elő a Hivatal elnöki utasításait és határozatait, valamint gondoskodott azok közzétételéről. A Sajtó és Tájékoztatási Csoport irányította és ellenőrizte a sportlapok tevékenységét, nyomdai kiadásra készítette elő az OTSH közlönyét, valamint ők szervezték a sajtótájékoztatókat. A Testnevelési és Sport Főosztály előkészítési szempontból a legfontosabb egységnek számított. Hasonlóan az Igazgatási és Tájékoztatási Főosztályhoz, ez a szervezeti egység is további alosztályokra bomlott. A Módszertani osztály, a Testnevelési és Sport Főosztály, a Tudományos Önálló Csoport, valamint a Szakoktatási Önálló Csoport a sportolók eredményességét leginkább meghatározó munkákat végezték. Rövid és hosszútávú szerepük az OTSH fejlesztési

---

⁸³² Pipes, R.: Can the Soviet Union Reform? i.m. 47-61.

koncepcióiban végig jelentős volt. A Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának mozgástere a szervezeti sajátosság miatt meglehetősen szűkös volt. Elsődleges feladata volt, hogy kidolgozza a magyar sport nemzetközi kapcsolatainak elveit, valamint a nemzetközi kapcsolatok szervezésének és ellenőrzésének rendszerét. A Terv- és Pénzügyi Főosztály leginkább a gazdasági háttér megtervezéséért és az ezzel kapcsolatos javaslatok előkészítéséért volt felelős. Külön működött Költségvetési Osztály, Ellenőrzési és Felügyeleti Osztály, Beruházási és Műszaki Önálló Csoport, valamint a Terv- és Információs Csoport. Az OTSH Gazdasági Igazgatósága minden olyan gazdasági feladatot ellátott, amelyek összefüggtek az országos sportági szakszövetségek működésével.

A sportvezetés döntési mechanizmusa jól nyomon követhető a szakirodalom alapján, de a kevésbé hangsúlyos, diplomáciát nem befolyásoló kérdések kapcsán még nem történt korábban átfogó bemutatás. Az OTSH Szervezeti és Működési Szabályzata, valamint a rendelkezésünkre álló forrásanyag segít ezeket a folyamatokat megérteni. A központi kérdéskörökbe tartoztak a lakáskérélmek, gépkocsi kérelmek, sporttelepek használata és igénybevétele, edzőszerződések (főként a külföldiek), tanulmányi juttatások és a támogatási rendszer egyéb igénybevételei. Az OTSH egy szerteágazó felépítésű, a sportirányítást teljesen lefedő állami szerv volt. Az államszocialista rendszerre jellemző döntési és végrehajtási mechanizmusok működtek, de az intézmény viszonylag sok önálló döntéshozatali jogkörrel rendelkezett. A politikailag érzékenyebb döntésekben az OTSH csak részben tudott irányító vagy végrehajtó szerepet vállalni. A centralizált, direkt irányítás alatt lévő rendszer 1973-as átszervezése után a feladatkörök folyamatosan bővültek, de a főbb mechanizmusok nem változtak. A létszám, a főosztályok ezzel párhuzamosan nem változtak és bővültek kellőképpen, így a szükséges változtatások elmaradása vagy elégtelensége vezetett az 1986-os teljes átszervezéshez. 1973-ban írták meg az SZMSZ-t, amelyen az államszocialista rendszer nem változtatott érdemben. Az anyagi források sokszori hiánya a sportolók eredményességében és motiváltságában, valamint az OTSH-n belül elvégzett munka hatékonyságában is megmutatkozott.

A történelmi tapasztalat azt mutatta meg, hogy „a politika – kezdve az ókortól - soha nem volt elválasztható a versenysporttól.”⁸³³ Ez a tézis természetesen maximálisan megállja a helyét az 1970-es és 1980-as évek magyar és nemzetközi sportpolitikája kapcsán is. A szovjet

---

⁸³³ Redmond, Gerald: Sports and Politics, Olympic Scientific Congress, IOC, Lausanne, 1984, 14.

érdekszférához tartozó országok esetén a sportpolitika tipikusan kommunista jelenség volt, és a gazdasági reformok irracionálisát követte. A politikai akarat nagyon sokszor felülírta az irányítás racionalitását, ez az OTSH működése és döntési mechanizmusai kapcsán is látható. Egyes sportdiplomata – mint például Csanádi Árpád vagy Schmitt Pál párton kívülsége – erősíti azt a tézist, miszerint a sportpolitika a követte és szolgálta a mindenkori szovjet és magyar külpolitikát. A kádári Magyarország először az NSZK, majd az Egyesült Államok felé nyitott a nyugati országok közül. A nyitás célja a valutaszerzés volt, a „kádári kompromisszum” fenntartásának – azaz a rendszer túlélésének – céljából. Megfigyelhető ide illeszthetően az a tendencia, hogy megváltozik a szocialista országok – így Magyarország – tárgyalási stratégiája. Immár a sportdiplomáciában is a konfrontáció helyett a megegyezés lesz a cél. Ezt bizonyítják az 1970-es években elinduló kapcsolatfelvételek, szakembercserék, és az együttműködési megállapodások. Moszkva nyomására a kádári rendszer is belátja, hogy szükség van szalonképes, angolul tárgyalni tudó kárderekre. Ez a felismerés, és az ezzel járó káderpolitikai változás már az 1960-as évek elején elkezdődött, külkereskedelmi vonalon pedig 1972-től indul meg. A sportdiplomáciában is egyre nagyobb igény mutatkozott erre, különösen az OTSH létrehozásától kezdődően.

Nehezen vitatható azonban az is, hogy a sport nemzeti legitimáló eszközként működött a hidegháború idején, még az azonos tömbbe tartozó országokon belül is. Amióta az olimpiákat életre hívták, a politika jelen van a sportban, és ez a fajta kapcsolat nem csak a szocialista rendszerek sajátossága volt. Kétségtelen, hogy a sport, mint az önigazolás eszköze, beleillett a szocialista nemzettudat építésébe. Erre véleményem szerint a legegyszerűbb és legjobb példa a moszkvai – vagy bármelyik más – olimpia, ahol nem „szocialista”, hanem „magyar” sportsikerekről és magyar sikerek esélylatolgatásáról, és eredmény értékelésről írt a hazai sajtó is. Az OTSH dokumentumait vizsgálva az látszik, hogy a magyar sportvezetés elsősorban a magyar sportsikereket tartotta szem előtt. Természetesen a szocialista „ajánlást” és modellt követték, és nem tettek negatív megjegyzéseket a szovjet sportolókra vagy nemzeti válogatottakra, de a sportvezetést a magyar sikerek és a magyar sport fejlesztése vezérelte. Még egy olyan, nemzetek feletti eszmerendszer esetén is megfigyelhető a „nemzeti sikerek” gondolata, mint a szocialista rendszer. Íratlan szabály volt – főként csapatsportokban – „a szovjetek tisztelete a végeredmény terén”,⁸³⁴ de egyéni sportokban – pl. torna – találunk erre is ellenpéldát. A sportvonal az egész Kádár-rendszerben kiemelt területnek számított, az anyagi

---

⁸³⁴ Buda-interjú 2.

támogatás azonban sok területen nem igazodott az ideológiában és propagandában lefektetett alapelvekhez.

Egy alapvetően intézménytörténeti elemzés esetében érdemes feltenni az összegzésben azt a kérdést, hogy miről nem beszélnek a források? Az OTSH fennállása előtti sportdiplomáciai források nem modellezték le külön a világháború előtti tömegsportot és a sportirányítást. Feltételezhető azonban, hogy már a Rákosi-rendszer is merített ötleteket, és vett át elemeket a Horthy-korszak sportirányításából. Kevés számmal, de találni olyan sporttisztviselőket, akiknek volt tapasztalata korábban a sport területén. „A kommunista diktatúrában betiltották és üldözték a cserkészmozgalmat, de létrehoztak saját, alternatív szervezeteket, saját ideológiával felvértezve. Ez a sztalinizációs folyamat része volt.”⁸³⁵ Ez az alternatív cserkészlet a kisdobos-úttörő-KISZ vonalon valósult meg, teljes egészében bevonva az ifjúságot az ideológiai nevelésbe, a testedzés és sport zászlaja alatt. Rákosiék modellje a szovjet mintán alapult, alapvetően nem új szisztémát hoztak létre, csak „magyarosítottak” egy már meglévő rendszert. Mivel a bel- és külpolitikában is teljes változás történt a háború előtti koncepciókhoz képest, nem jelenthető ki, hogy az 1945 utáni sportirányítás érdemben átvett volna elemeket a háború előtti berendezkedésből. Magán a szovjet koncepción a Kádár-rendszer sportpolitikája is alig változtatott. Habár a legfőbb sportért felelős szervezetek elnevezése sokszor változott, és 1956 után is figyelhetők meg változások, lényeges átalakulás 1973-ig nem történt. 1986-ig az OTSH nagy változások és átszervezések nélkül maradt fent, viszont a koncepcióváltások elmaradása a szervezet elavulását, a döntési mechanizmus lassulását, a sportirányítás hatékonyságának gyengülését eredményezte.

Az OTSH és a magyar sportirányítás forrásai érdemben nem említenek hazai és nemzetközi – elsősorban szocialista országokban kirobbanó – doppingbotrányokat. Ma már tudható, hogy az élsportban tömegesen alkalmaztak doppingszereket az OTSH fennállása alatt is, erre vonatkozó belső vizsgálatok, összesítések, elemzések azonban nem találhatók. E mellett a források alig tesznek említést a futballban már tömegesen tapasztalható bundázásról, és fogadási csalásokról. A magyar sportirányítás és a szocialista államapparátus csak a legnagyobb visszhangot kiváltó ügyekben indított vizsgálatokat. Sportolói és edzői beszámolókból azonban tudható, hogy a valóságban sokkal több bundázási ügy volt már az 1970-es évek elejétől kezdve. Ez a legkevésbé sem etikus eszköz szolgált a sportolók fizetésének kiegészítéséül. A

---

⁸³⁵ Gyarmati György: A Rákosi-korszak, zárIcon-Ház Bt, Budapest, 2013, 112.

dokumentumok egyedül az anyagi ösztönző rendszer kapcsán tesznek utalást arra, hogy a sportolói fizetések – különösen a labdarúgók esetében – érzékeny témát jelentenek. De nem hozzák ezt összefüggésbe a bundázással. Az OTSH és a sportirányítás forrásai alapján nem igazán érthető az sem, hogy az 1984-es olimpiai bojkott árnyékában hogyan jöhetett az egyik „legkapitalistább” sportág, a Formula-1 Magyarországra 1986-ban? Erre az ideológiát ismerve csak az a válasz adható, hogy a szocialista sportpolitika a mindenkori külpolitikát – ez esetben immár a gorbacsovi vonalat – követte és szolgálta. A verseny rendezése az FIA-nál⁸³⁶ már 1983-ban felmerült, végül 1985-ben döntöttek a szerződés megkötése mellett, és Mogyoródon megindult az új pálya építése, az akkor világviszonylatban is egyedülálló számítógépes tervezés mellett. Habár a tervezését és kivitelezését az Aszfaltútépítő Vállalat végezte (amely az OTSH által felügyelt vállalatokhoz tartozott egészen 1982-ig), a magyar sportdiplomáciai források nem közölnek érdemi levelezéseket, egyeztetéseket és jegyzőkönyveket a folyamatokról. Ez is azt igazolja, hogy a nemzetközi politikát is érintő fajsúlyos kérdésekben az OTSH-nak nem volt önálló döntéshozatali jogköre, de még érdemi beleszólása sem. A források nem ejtettek érdemben szót a nem hivatalos, helyi (alternatív) sportfinanszírozásról sem, pedig sportolók és sportvezetők beszámolóiból tudjuk, hogy volt erre példa a szocialista sportirányításban Magyarországon.

Az 1980-as években az olimpiai mozgalom, beleértve a magyar sportot is, a nemzetközi hidegháborús politikai csatározások áldozatává esett. A sport talán soha nem fonódott annyira látványosan össze a politikával, mint ebben az évtizedben. A bojkottált olimpiák után a világ vezető nagyhatalmai is rájöttek arra, hogy konfliktusaikat és nézeteltéréseiket értelmetlen úgy megoldani, hogy abba a sportvilágot teljes mélységében bevonják. Mind az USA, mind a szovjetek nagy hibát követtek el. A legérdekesebb dolog az, hogy a téli olimpiák, amelyek mind a két évben ellentétes táborban kerültek megrendezésre, békében lezajlottak. Semmilyen elvet vagy következetességet nem lehet felfedezni a nagyhatalmak politikájában ebben a két esetben. Igazából a bojkott egyik esetben sem érte el célját. 1980, 1984, de még a szintén csonka 1988-as játékokon is egyedül a sportolók itták meg a levét a tömbök és országok közti összetűzéseknek. Az 1989-90-ben megfigyelhető világrendi átalakulás és a sorra történő rendszerváltások új lehetőségeket és kereteket teremtettek meg a nemzetközi sportvilág, így a magyar sportirányítás és sportdiplomácia számára is.

---

⁸³⁶ FIA: Fédération Internationale de l'Automobile, magyarul: Nemzetközi Automobil Szövetség.

4.2 A hipotézisek értékelése

Az alábbi alfejezetben szeretnék mérleget vonni, és értékelni a dolgozatomban elején megfogalmazott hipotéziseket. Az első feltételezésem az volt, hogy az OTSH legfontosabb feladatköröként az olimpiai élsport és a nemzetközi sportpolitikai kihívások folyamatosan jelen vannak az intézmény legfontosabb ügyei között. Feltételeztem, hogy a tömegsport, és a sportpropaganda kézben tartása attól függetlenül, hogy az OTSH és a MOB legfontosabb feladatköreinek egyikét képezték, kevésbé kapott hangsúlyt 1973 és 1986 között, az OTSH fennállása során. Ez a hipotézisem csak részben nyert igazolást. Habár az OTSH a versenysport területén a legnagyobb világeseményeken való sikeres szereplésért felelős volt, a két bojkottált olimpia esetében, mint döntéshozó intézmény, teljesen háttérbe szorult. A szervezet vezetése, és az összes főosztály azon dolgozott, hogy a magyar versenysport minél sikeresebb legyen, de a nemzetközi politikával és diplomáciával is összefüggésben lévő kérdésekben az OTSH nem kap számottevő szerepet. A pártvezetés és a KB felé a szervezetnek közvetlen tájékoztatási és beszámolási kötelezettsége volt a Testnevelési és Sportbizottság révén is, amely a Központi Bizottság mellett működött. A tömegsport, valamint az iskolai és lakossági tömegtestnevelés viszont végig fajsúlyosan van jelen az intézmény döntéshozatalában. Ezzel kapcsolatban a rövid és hosszútávú fejlesztési koncepciókban az OTSH és alosztályai nagyon fontos szerepet töltenek be.

A második hipotézisem szerint a magyar sportirányításban a folyamatos átszervezésektől függetlenül végig érezhető a felülről jövő, direkt irányítás, melynek jellege az OTSH fennállása alatt sem változott. Feltételeztem, hogy az OTSH, mint intézmény sokkal több volt, mint egyszerű sportirányításért felelős szerv. Úgy gondoltam, hogy szervezett, gondosan felépített intézményről beszélhetünk, amely a magyar sport minden részterületéért felelős volt. Ez a feltételezésem teljes bizonyítást nyert. Az Országos Testnevelési és Sporthivatal egy viszonylag alacsony dolgozói létszámmal, de szerteágazó feladatkörrel működő szervezet volt, amely a versenysporttól a diákolimpiákon át a falusi szpartakiádokig a teljes magyarországi sportéletet felügyelte. Ha figyelembe vesszük, hogy a sportági szakszövetségek is az OTSH szerveiként működtek, akkor az intézményt már nagyobb létszámú szervezetnek kell tekinteni. A magyarországi sportinfrastruktúra fejlesztése szintén a hatáskörök között szerepelt, akárcsak a sportolók anyagi ösztönző rendszerének továbbfejlesztése. A központilag kiemelt sportegyesületek felett megkülönböztetett figyelemmel működött a pártállam kontrollja.

Harmadik hipotézisem az volt, hogy a döntési mechanizmusok rendszere a sportvezetésen belül rendkívül szerteágazó és bonyolult dolog, amelyet az OTSH és a magyar sportvezetés csak nagy nehézségek árán tudott kezelni és felügyelni. Erre a hipotézisemre a kutatások során cáfolat érkezett. Általánosságban véve megrajzolható egy jó folyamatára, amely a magyarországi döntéshozatalban sok területet és ügyet lefedett. Sok téma kapcsán az OTSH egységes gyakorlatot alkalmazott, valamint az intézmény Szervezeti és Működési Szabályzata világosan tisztázta a jogköröket és a felelősségvállalást. Ennek viszont az évek során nem került sor a továbbfejlesztésére, holott az OTSH feladatai folyamatosan bővültek, és a tennivalók egyre szerteágazóbbakká váltak. Szükség lett volna az OTSH alosztályainak szakkáderei fejlesztésére is. Erre viszont a folyamatosan jelentkező pénzhiány miatt nem volt lehetőség.

Negyedik hipotézisem szerint a magyar sporttisztviselőknek, az OTSH és a MOB részéről sem volt érdemi beleszólása a nemzetközi politikával, és a szovjet testvérpárt döntéseivel kapcsolatos folyamatokba. Ezek ugyanis a sportvezetés felett álló szinteken lettek koordinálva, és a politikailag igazán fajsúlyos döntések kapcsán az OTSH elnökségének csak elsődleges végrehajtói szerepe volt. Ez a feltételezésem mind az OTSH története és működése, mind az olimpiai játékok kapcsán bizonyítást nyert. Leginkább a két csonka olimpia, Moszkva és Los Angeles esetében látható, hogy egy felülről, a szovjet akarat által irányított döntési folyamat működött, ahol a nemzeti olimpiai bizottságoknak nem volt kibúvó az irányelvek alól. Moszkva esetében a dokumentumok alapján nem is volt más opció Magyarország számára, csak a részvétel, a magyar sportvezetésben még a nyugati bojkott visszhangja sem jelenik meg. A szocialista tömb országai nem kaptak szabad kezét és nem folytathattak önálló sportpolitikát a nemzetközi színpadon. Követték a szovjetek által meghatározott elképzeléseket és a tagországok pártvezetése fegyelmezetten kontrollálta a sportvezetést a döntések végrehajtásában.

Végző hipotézisem arra vonatkozott, hogy a pártállam teljes kontrollja a pozitív hatások mellett egy idő után már a fejlődés akadálya volt, a Központi Bizottság túlzott felügyelete miatt a sportszakmai munka és az OTSH munkájának színvonala romlani kezdett. Feltételeztem, hogy az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság a pártállam elsődleges ellenőrző testületének tekinthető, amely kiemelt kérdésekben az OTSH és a sportvezetés felett állt, és felülbíráta annak döntéseit. Ez a feltételezésem is bizonyítást nyert a kutatások és a dolgozat megírása során. Az államszocialista rendszerben kevés szakpolitikus dolgozott, nem volt ez másképp a sportirányításban sem. Főként az infrastrukturális fejlesztések, a kérvények

sokszori negatív elbírálása, a támogatási rendszer helytelen működtetése és a sportolók anyagi ösztönző rendszerének nem megfelelő fejlesztése miatt a magyar sport a szocialista tömbön belül is vesztett az imázsából. Az 1978-as paradigmaváltás átmenetileg jobb mederbe terelte az OTSH-n belüli folyamatokat, Buda István vezetésével más jellegű elnökség került sorra. Végző soron azonban a döntések zömét nem szakmai, hanem politikai alapon hozták. Ezek között sok hibás elképzelés található, amelyek lassították, egyes szakágakban pedig visszavetették a magyarországi verseny és tömegsport fejlődését.

4.3 Kitekintés

A kutatás és a dolgozat megírása végén több kérdés merült fel bennem, amit szeretnék kitekintésként, és a téma lehetséges továbbfejlesztése, jövőbeni kutatása céljából megfogalmazni. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság Levéltára számtalan izgalmas szakirodalmat, memoárt, kézikönyvet őriz, amelyet kérés esetén akár más országban is rendelkezésre bocsátanak. Svájci kutatásaimat 2014-ben végeztem, de érdekes lenne összevetni a nemzetközi sportdiplomáciai anyagot a magyar sportvezetés dokumentumaival. Bár dolgozatomban főleg az olimpiai játékok kapcsán rengeteg anyagot felhasználtam, kérdésként merült fel bennem, hogy a magyar sportvezetés esetleg eltért-e néha a szocialista trendtől és mechanizmusoktól? Hogyan reagáltak a szocialista tömb többi országának sportvezetései például a két olimpiai bojkottnál a folyamatokra? Érdekes lenne megvizsgálni az 1980-as és 1984-es téli olimpiákat, ahol látszólag semmilyen hidegháborús politikai játszma nem zajlott. A magyar sportdiplomácia forrásai sem foglalkoznak érdemben a téli játékokkal. De vajon történt-e bármi a színpalak mögött, akár sportdiplomáciai úton?

Második kitekintési ötletem a sport gazdaságára vonatkozik. Habár a mai értelemben vett klasszikus sportközgazdaszat viszonylag új keletű területnek minősül, már az 1984-es olimpia kapcsán is láthatóvá vált, hogy a játékok egyre inkább elkezdtek az üzlet és az anyagi haszon vagy veszteség körül forogni. Talán az 1972-es müncheni olimpia volt az első a játékok történetében, amikor a város és a rendező ország rengeteg hasznos gazdasági tapasztalatot gyűjtött, és ezeket jól használták fel. Dolgozatomban bemutattam, hogy a keleti és nyugati tömb sportpolitikája teljesen különböző volt. Eltért a sporttámogatási rendszer, az olimpiáról alkotott gazdasági felfogás, a profizmus és az üzleti szemlélet kérdése is. A szovjet tömb gazdaságilag minden szempontból alulmaradt a nyugati vetélytárshoz, az USA-hoz képest. Ezért az olimpiák és a sport gazdasági vonalának alaposabb vizsgálata egy érdekes kutatási részegység lehetne.

Ez a megközelítés már távol áll a történész szakmától, de a témában való mélyfúrás akár további következtetések levonását is eredményezhetné.

A harmadik felvetésem az, hogy bővíteni lehetne a sporttisztviselők életútjait, és a bemutatott emberek számát is. A kutatható személyi anyagok alapján megállapítható, hogy az MSZMP tagok többségének életútja rekonstruálható a források alapján. Sok olyan sportvezető és politikus van azonban, akiknek az anyagait nem találtam meg. Ezek feltételezhetően más levéltárakban vannak, vagy már nincsenek meg. A témát színesíteni lehetne, ha még több OTSH-tag és sporttisztviselő életútját még részletesebb tekinteném át, és velük kapcsolatban még komplexebb életrajzokat készítenék. Ebben segíthetnének a rendelkezésre álló levelezések részletesebb elemzése is. Nagyobb időszakot vizsgálva akár arra is lehetőség nyílhatna, hogy az 1945 utáni magyar sportvezetés legfontosabb személyeit és tisztségviselőit életút-szerűen bemutassam. Ez egyúttal rekonstrukció is lehetne a sportvezetésben betöltött szerepükre, a döntési mechanizmusokban való részvételükre nézve.

Negyedik felvetésem a sporttisztviselőkhöz kapcsolódik. Csanádi Árpád és Schmitt Pál kapcsán felmerült bennem, hogyan lehettek egyáltalán a sportvezetésben pártonkívüliek? Miként, minek köszönhetően tölthettek be olyan magas pozíciókat is, mint az OTSH és a MOB alelnöke, vagy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elismert tagjai? Alapvetően az MSZMP politikai filozófiája a munkás származású tisztviselőket gyorsabban juttatta magasabb pozíciókba, és a politikai megbízhatóság mindig is első számú feltételként tűnik fel. Mi garantálta például Csanádi és Schmitt politikai, állambiztonsági megbízhatóságát? Ezeknek a kapcsolatoknak a feltérképezéséhez nagy segítséget nyújthatnának a sportvezetők magánlevelezései, esetleg még meg nem talált személyes memoárjai. Egy prozoprográfiai vizsgálat még jobb és pontosabb képet festene a sportirányítás személyeivel kapcsolatban, és lehetőséget teremtene összehasonlító adattárak megalkotására.

Végül az ötödik kitekintési ötletem állambiztonsági vonatkozású. Habár az elmúlt években főként az ÁBTL munkatársai által rengeteg minőségi munka született az állambiztonság és sport kapcsolatát bemutató, ezen a területen is van hiánypótló ötletem. Össze lehetne szedni, hogy a sportolók, sporttisztviselők közül kiket, miért, és hogyan figyeltek? Pontosan hány sportvezető, sportoló, diplomata vett részt tevékenyen az állambiztonsági szervek munkájában? Milyen hatásai voltak az ügynökmunkának a sportolók, sporttisztviselők előmenetelére, felemelkedésére, bukásaira? A rendelkezésre álló anyag nem annyira bőséges az 1980-as évektől, de a kommunista sportirányítás első két évtizedeiben nagyon izgalmas, érdekes állambiztonsági vonatkozású történetekkel találkozunk. Úgy vélem, akár statisztikák,

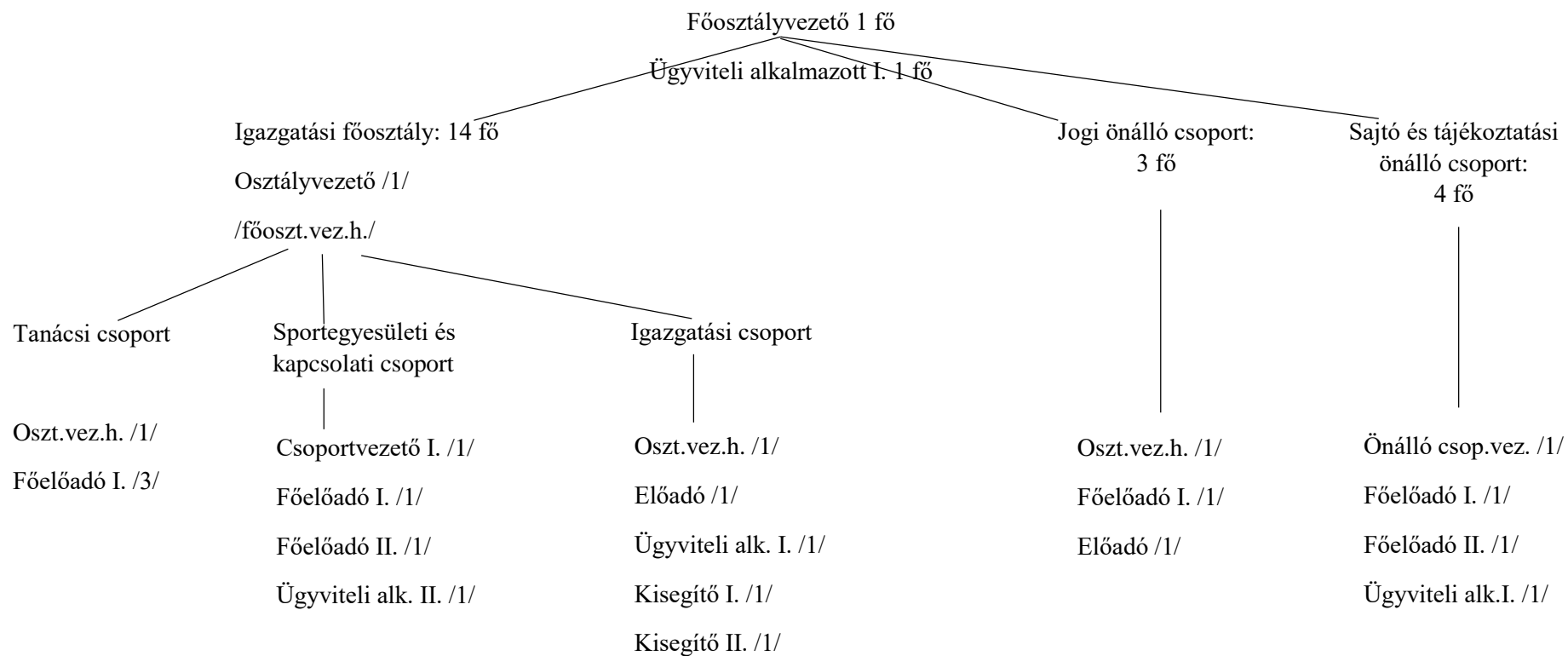
kimutatások szerkesztésére is lehetőség lenne ezen a téren, azonban ezeknek a létrehozása nagyon aprólékos munkát, és rengeteg időt venne igénybe. Ezeket a szálakat az ÁBTL dokumentumai mellett talán még több személyes interjúval lehetne felgöngyöltetni, de az állambiztonsági kérdések feltárása az Oral History módszereivel nagyon ingoványos területnek számít.

5. Mellékletek

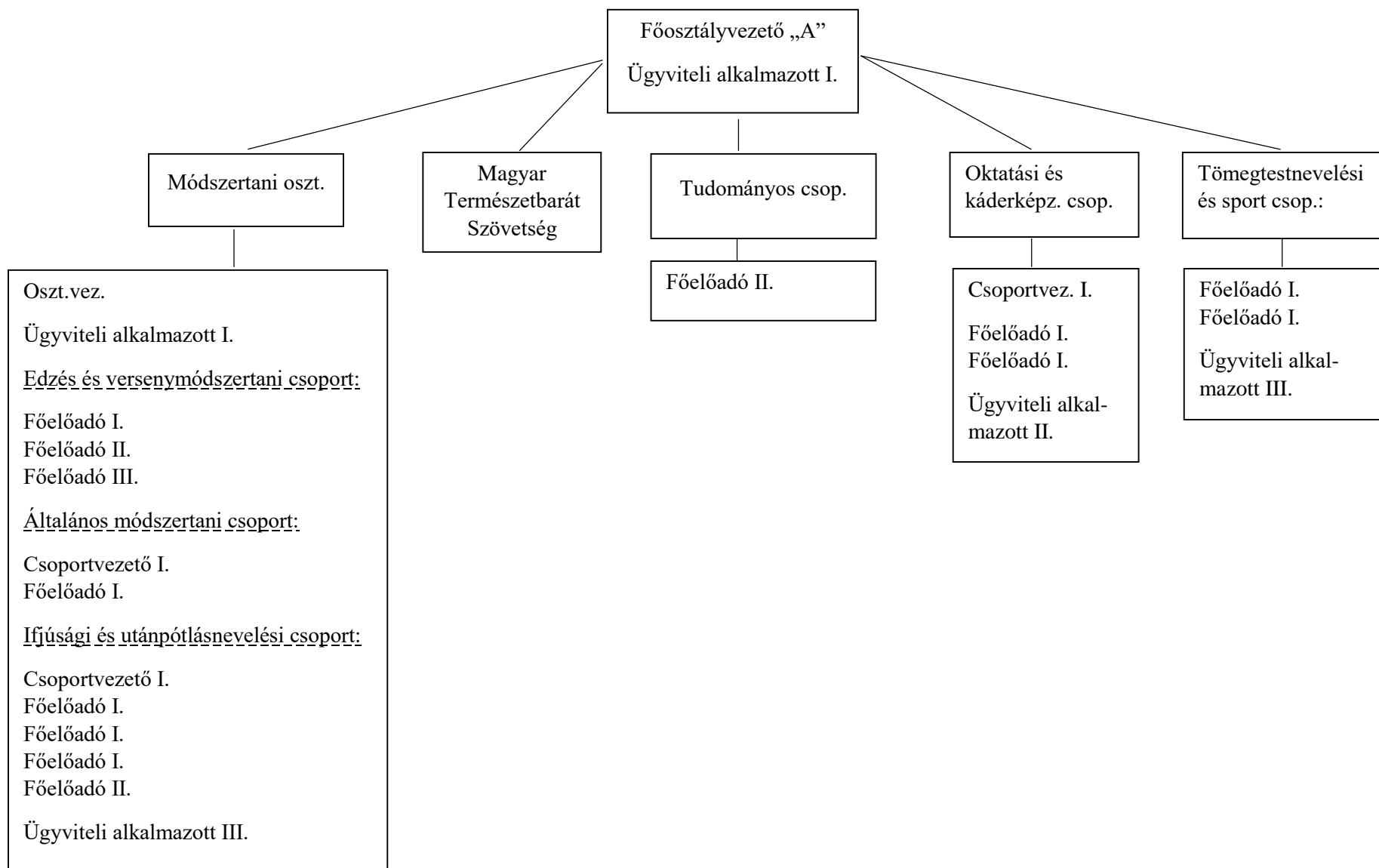
1. Igazgatási és Tájékoztatási főosztály szervezete és feladatai

IGAZGATÁSI ÉS TÁJÉKOZTATÁSI FŐOSZTÁLY

Összesen: 23 fő

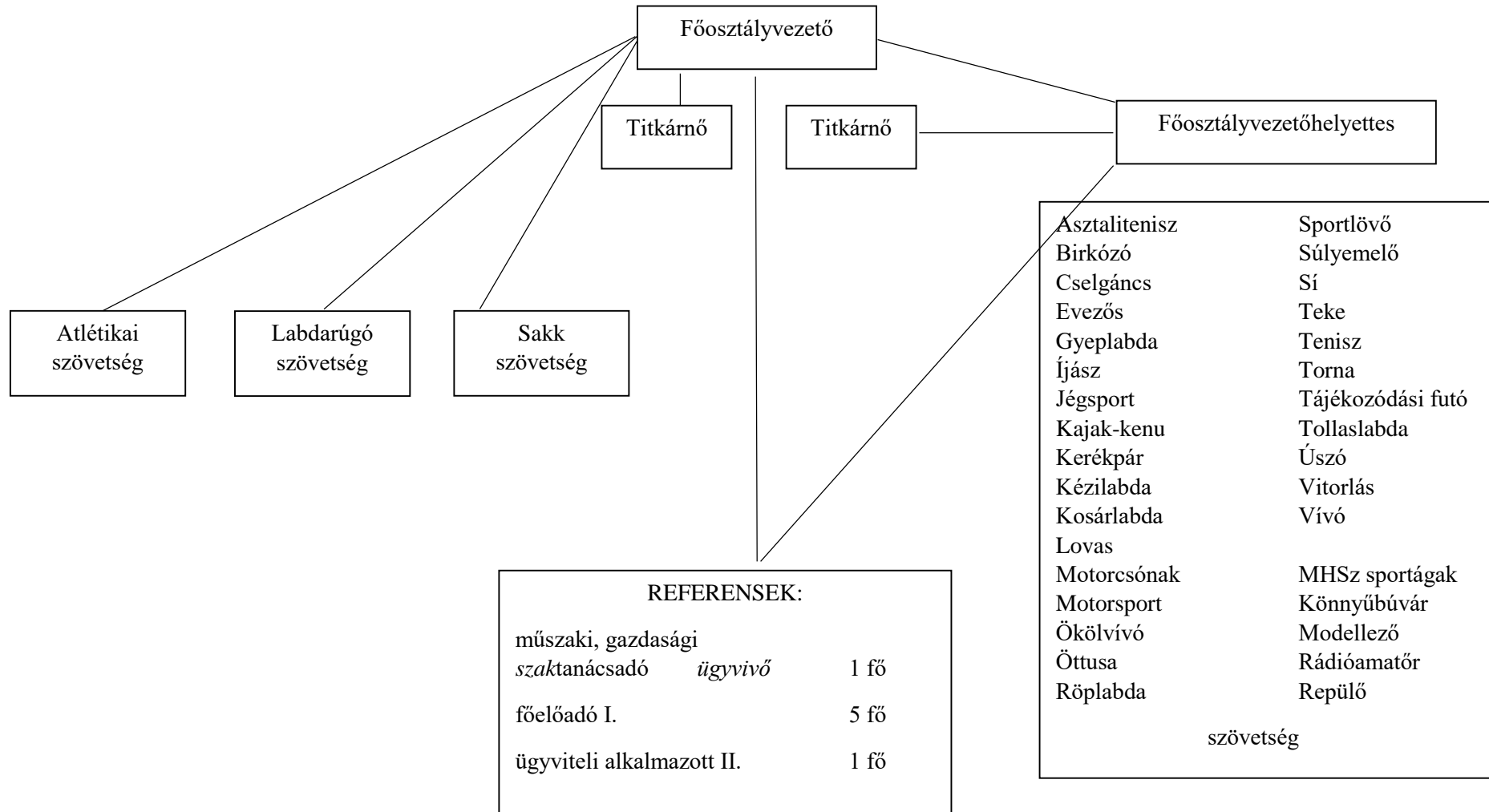

2. Javaslat a Testnevelési és Sport Főosztály feladataira

3. Javaslat a Sportágak Főosztályának szervezésére

A főosztály szervezeti táblázata:

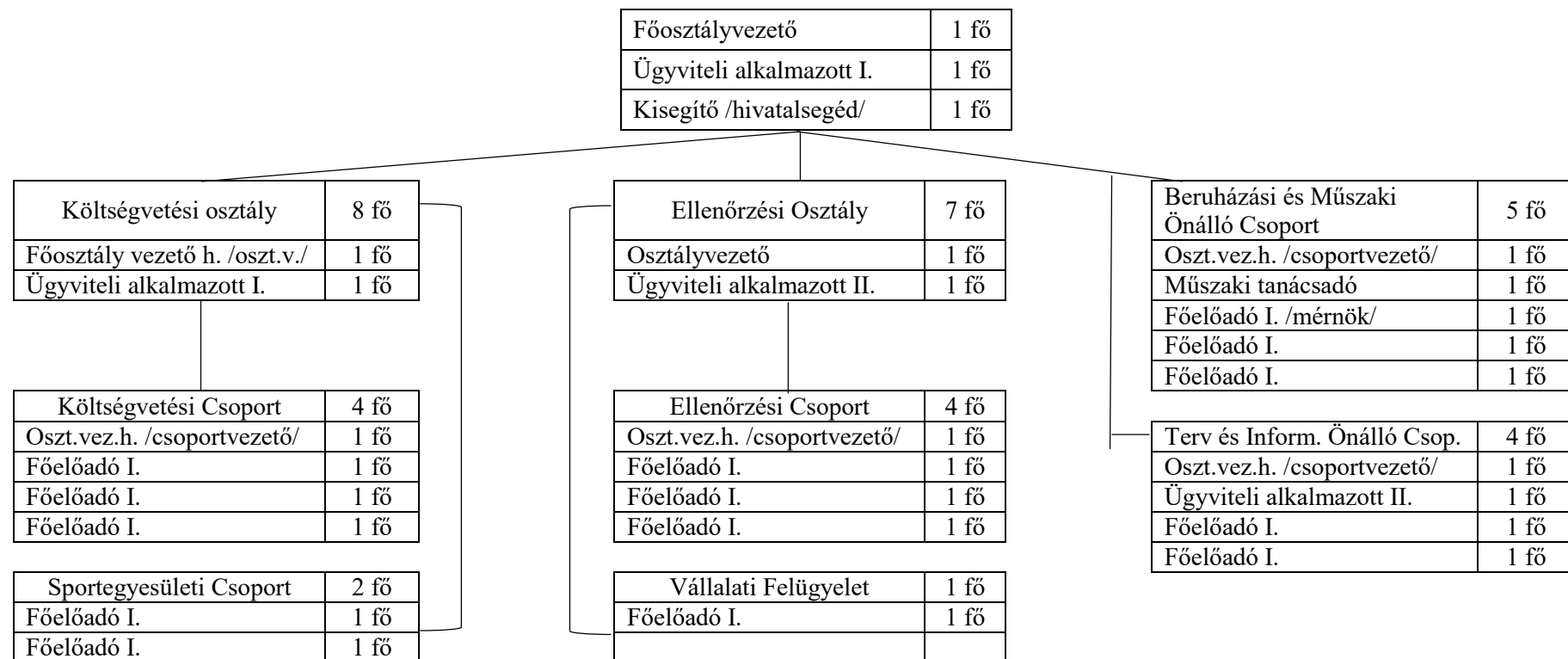

4. Az OTSH Terv- és Pénzügyi Főosztály feladatai

Az OTSH Terv és Pénzügyi Főosztályának Szervezete

/főfoglalkozású létszám: 27 fő/

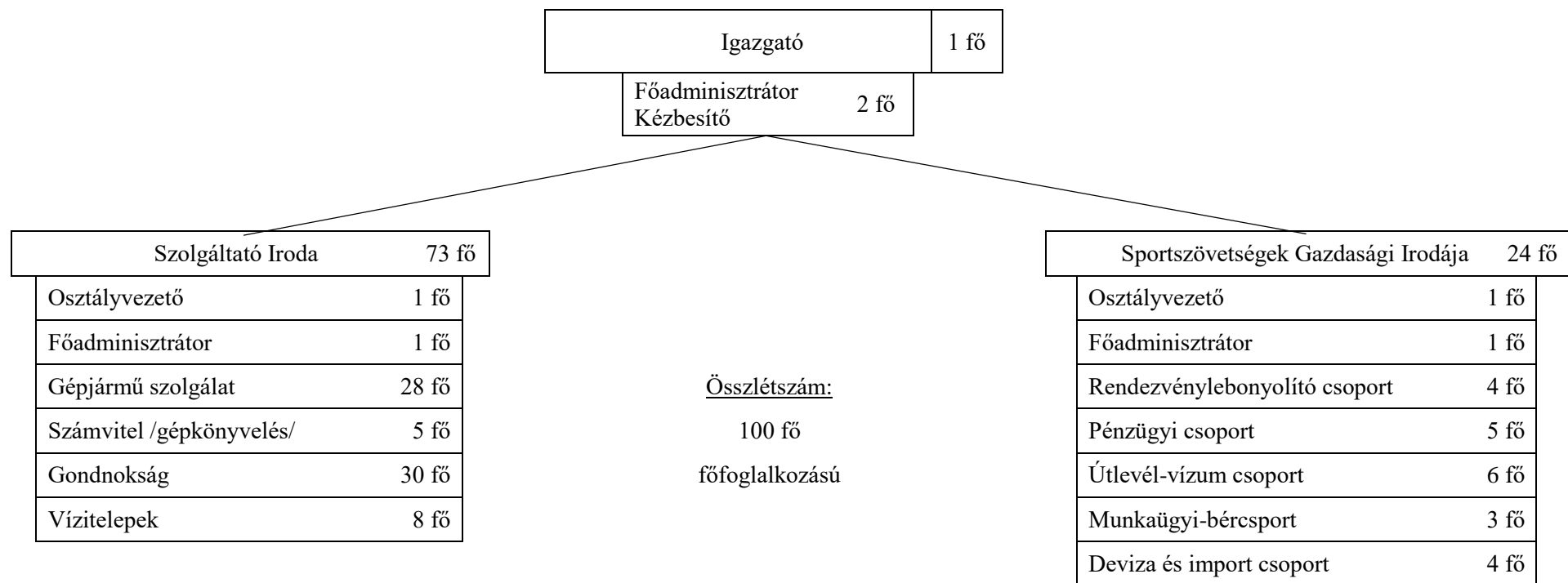
<u>Munkakörök:</u>	Főosztályvezető	1 fő	Oszt. vez.h. /önálló csop. vez./	2 fő	Főelőadó I.	14 fő
	Főo. vez.h. /oszt. vez./	1 fő	Oszt. vez.h. /csoportvezető/	2 fő	Ügyviteli alk. I.	2 fő
	Osztályvezető	1 fő	Műszaki tanácsadó	1 fő	Ügyviteli alk. II.	2 fő
					Kisegítő /hiv.s./	1 fő

5. Javaslat az országos sportági szakszövetségek hatékony vezetésének és működésének rendszeréhez

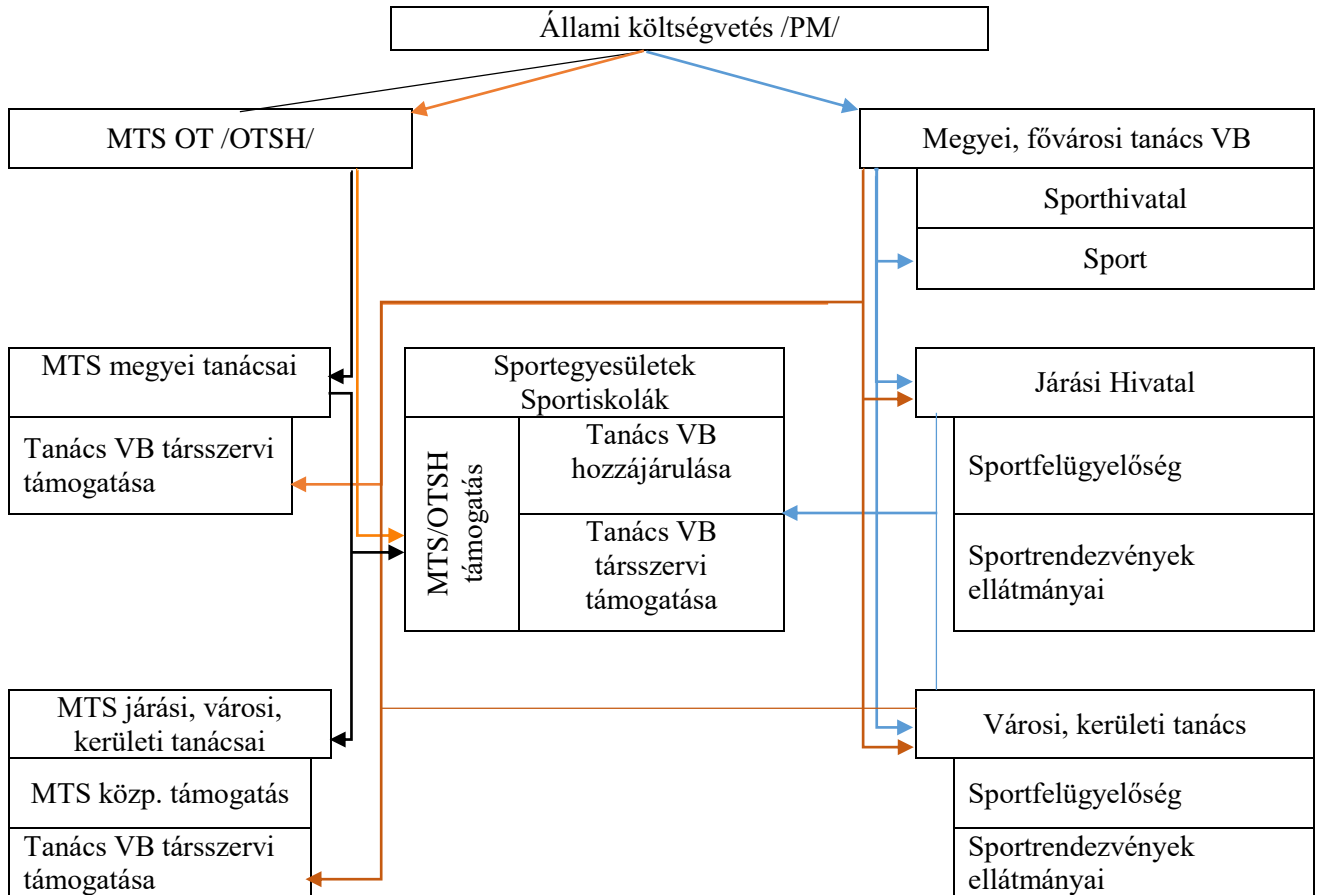
OTSH Gazdasági Igazgatósága /önálló költségvetési szerv/ szervezeti felépítésének vázlata

/Rövidítve: OTSH GI/

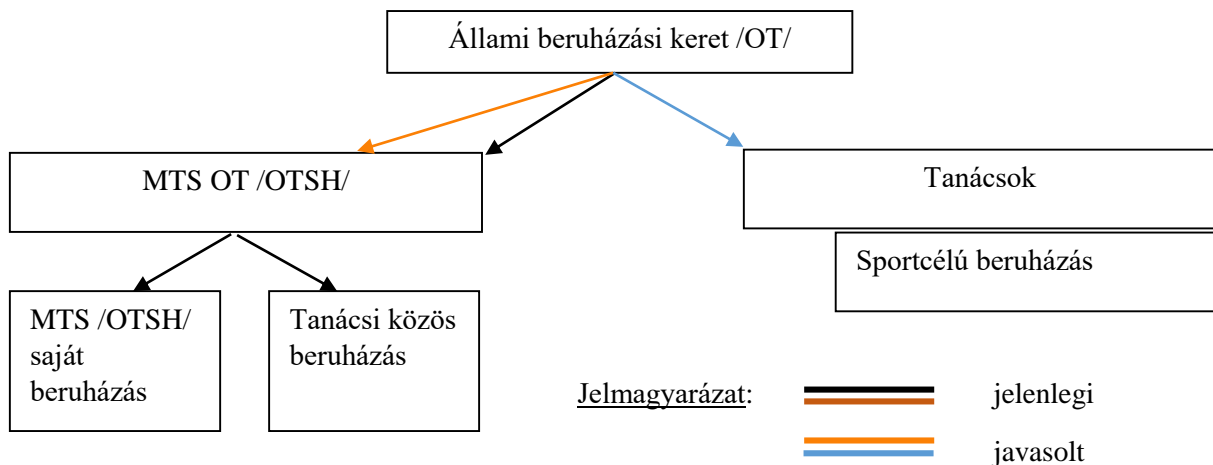

6. A testnevelés és sport középirányító szerveinek javasolt gazdálkodási rendszere
A KÖZÉPIRÁNYÍTÓ SZERVEK ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSI ÉS BERUHÁZÁSI
TÁMOGATÁSÁNAK RENDJE

1. Sportcélú költségvetési állami támogatás

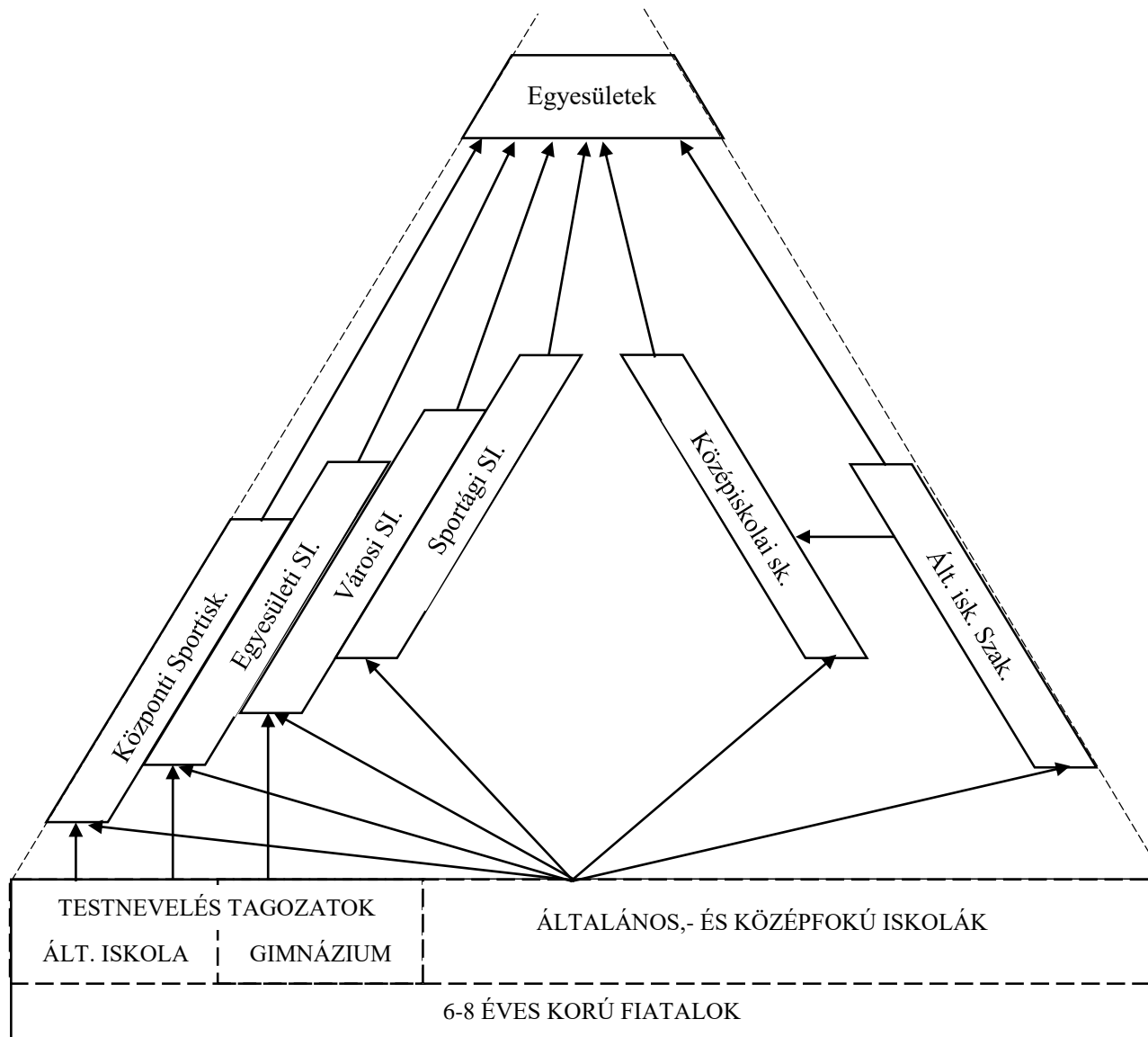
2. Sportcélú beruházási állami támogatás

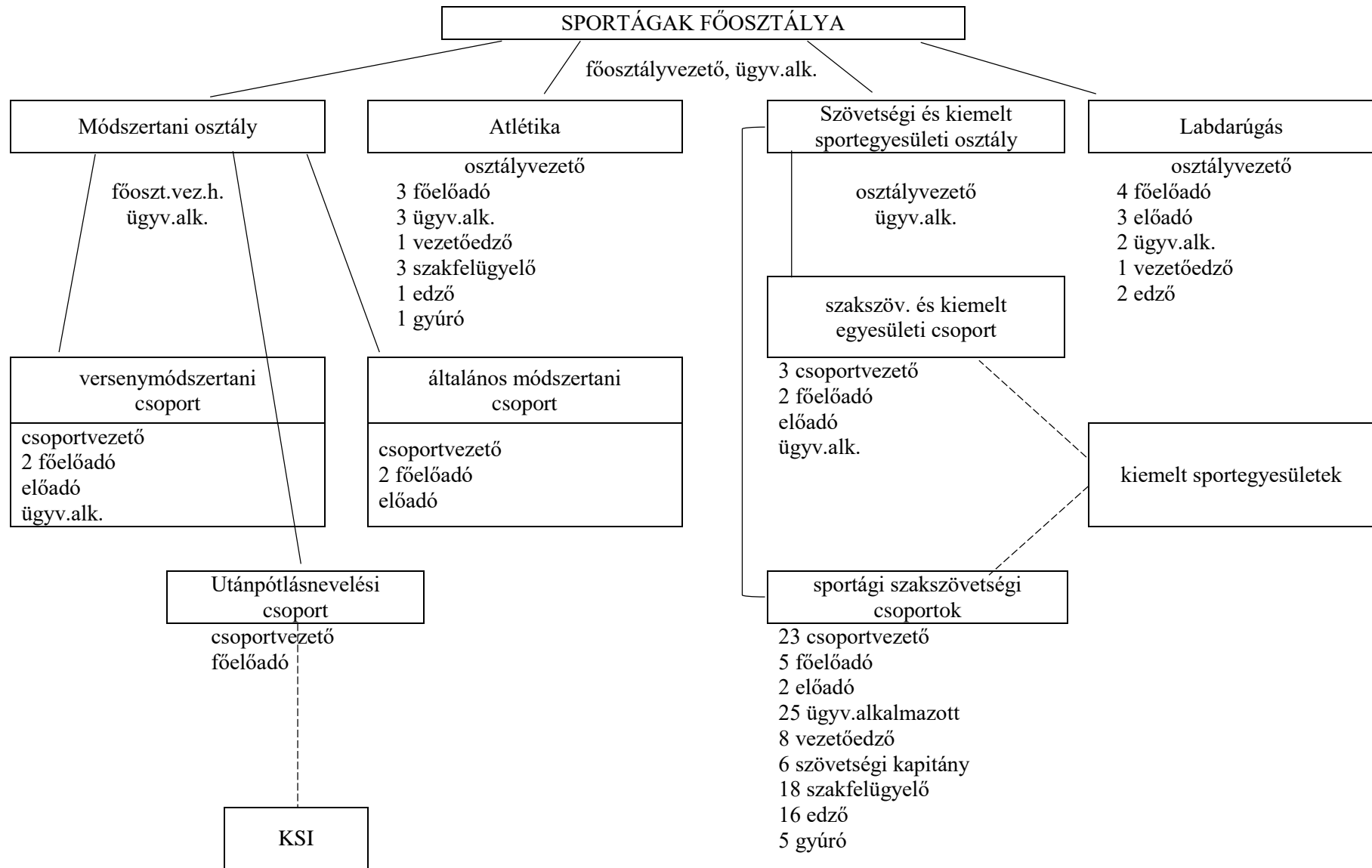
7. Előterjesztés az MSZMP Sportbizottsága részére- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztési feladatai – dr. Beckl Sándor

8 Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai

Válogatott keret

8. Előterjesztés belső átszervezés tárgyában

9. Előterjesztés belső átszervezés tárgyában

Létszáma: 16 fő

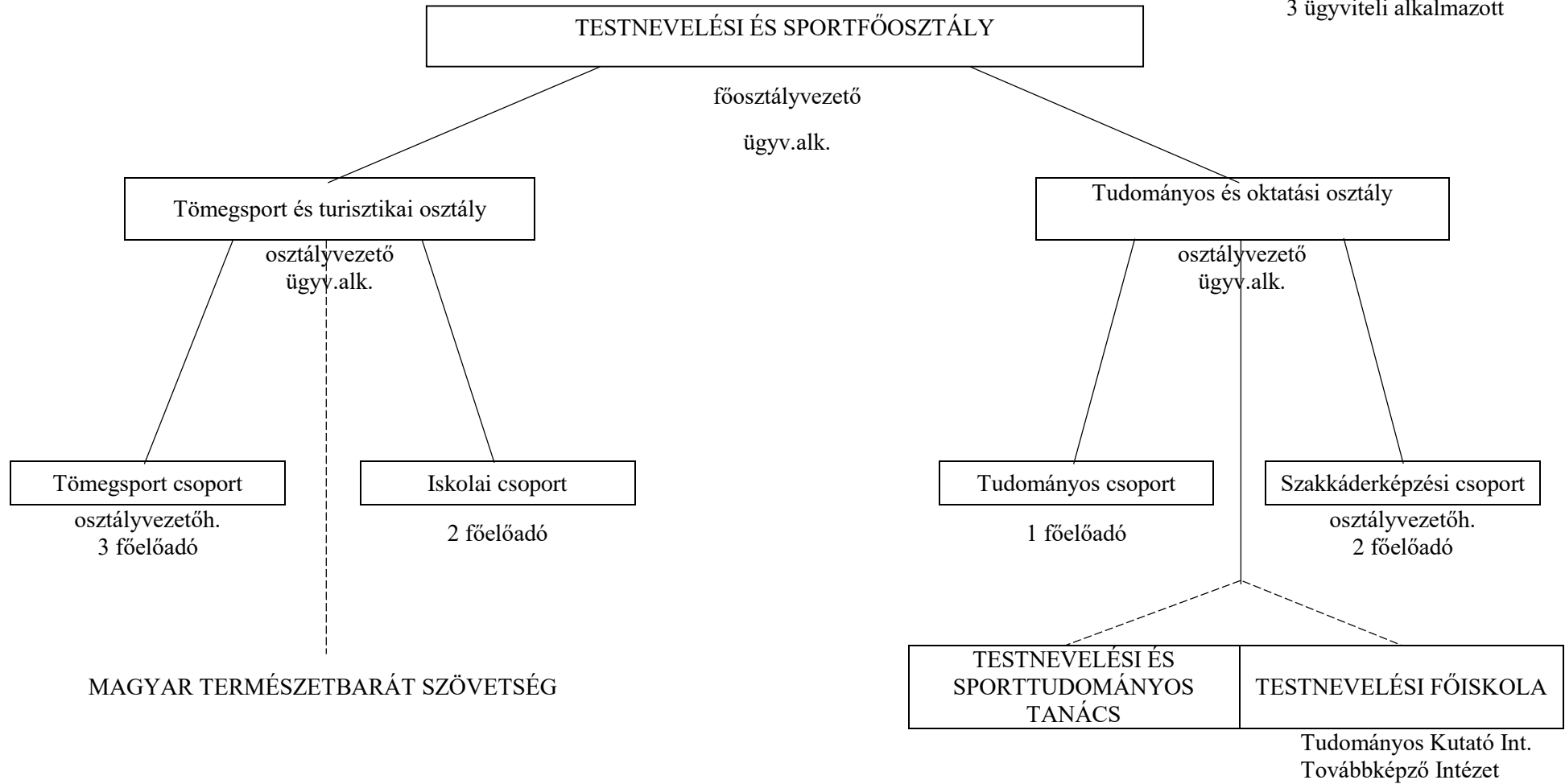
1 fő főosztályvezető

2 fő osztályvezető

2 fő osztályvezetőh.

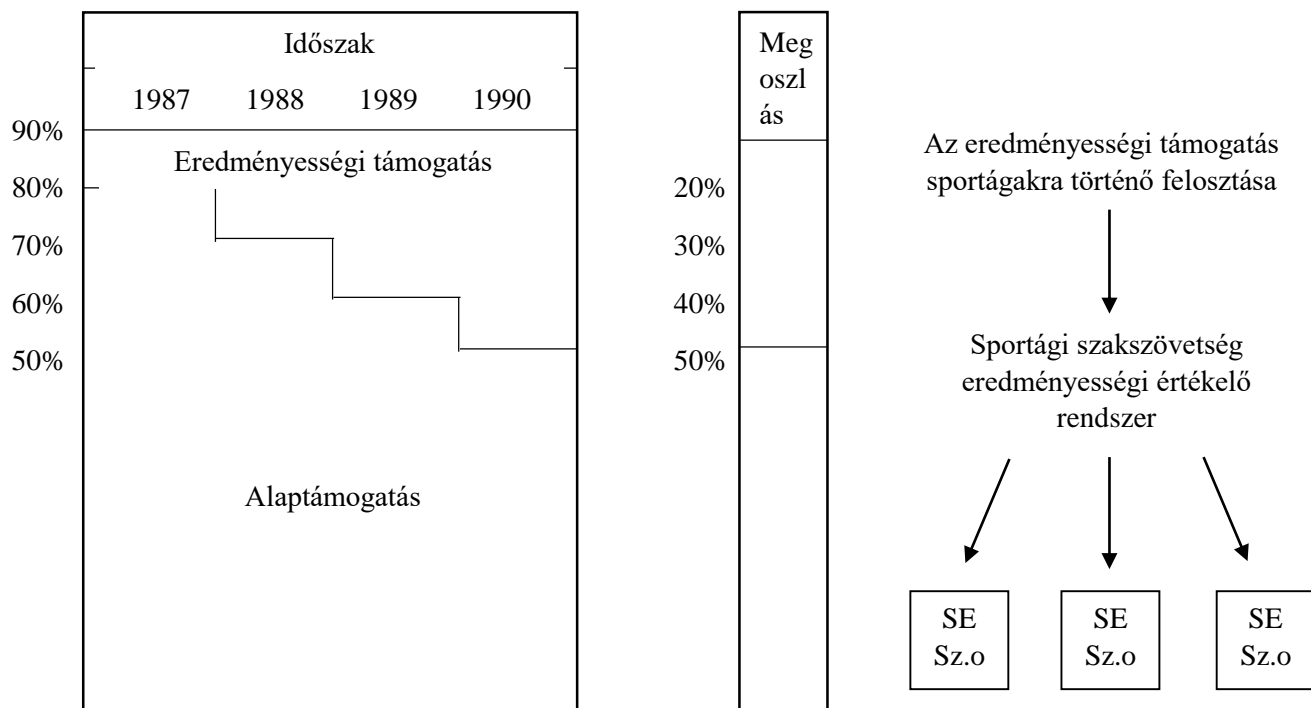
8 főelőadó

3 ügyviteli alkalmazott

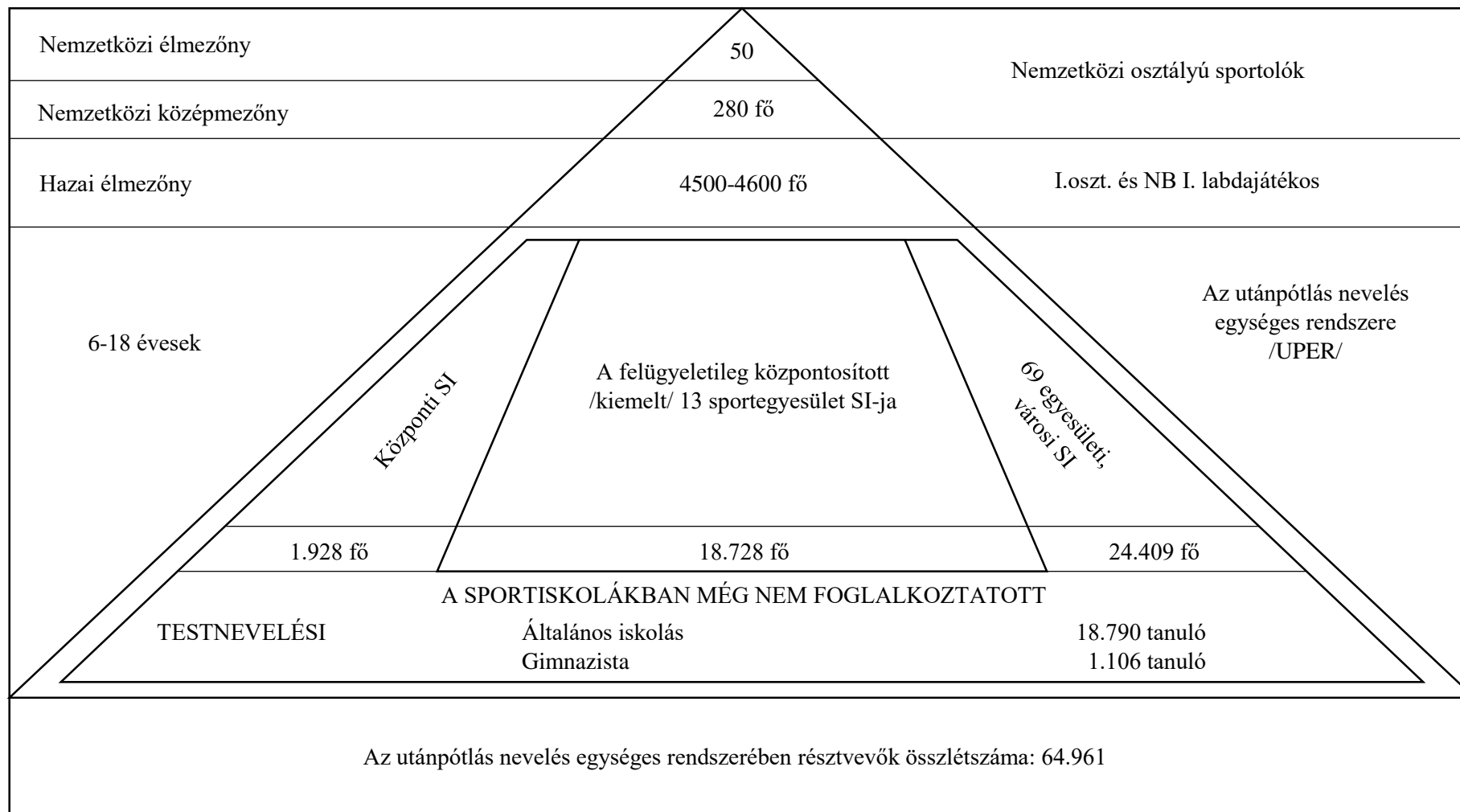
10. Javaslat a sportegyesületek támogatásának új rendjére, 1986. október

A támogatási rend sémája

11. Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete, javaslat továbbfejlesztésének legfontosabb teendőire, 1981. szeptember 25.

A magyar versenysport szervezeti felépítettsége

12. A nyugati és keleti sportpolitika jellemzői James Riordan tanulmánya alapján⁸³⁷

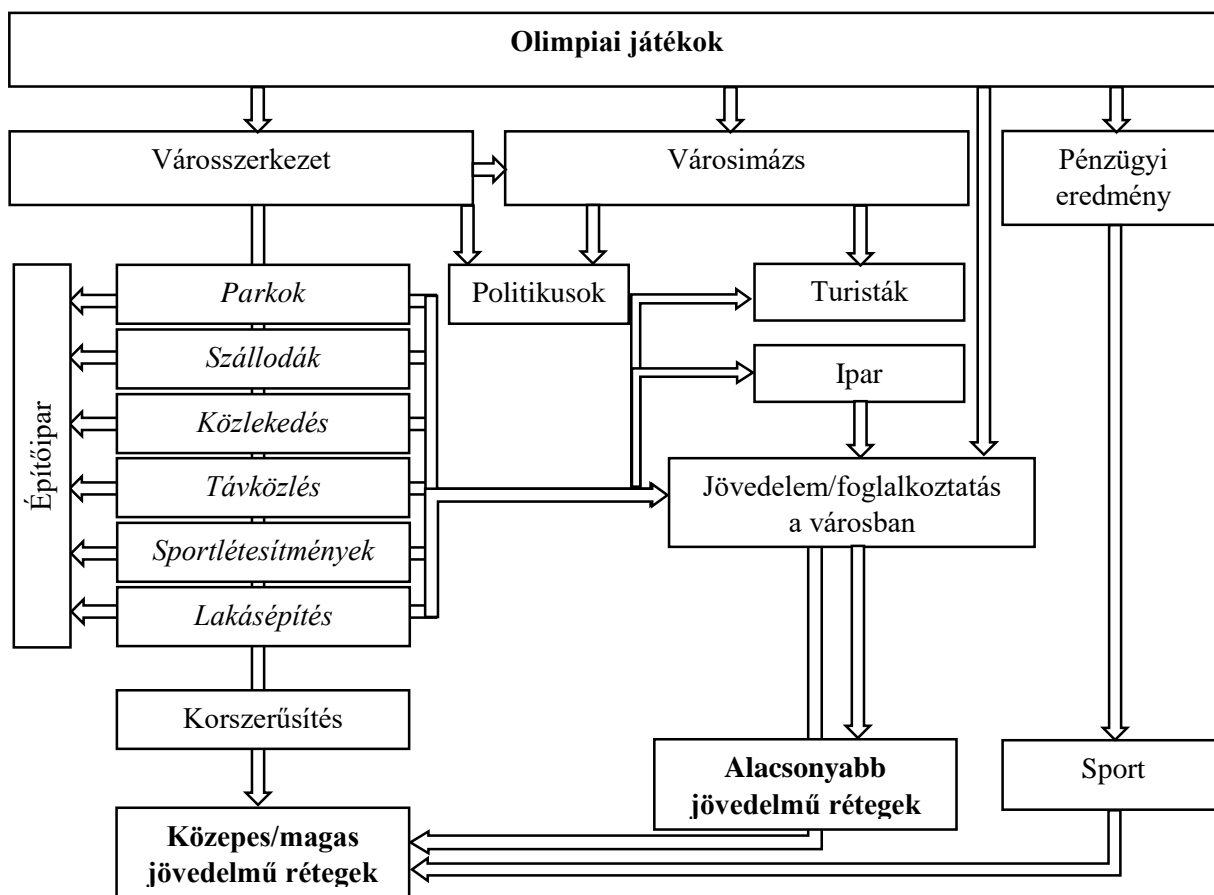
Nyugati olimpiai sport	Kelet-európai olimpiai sport
Alapvetően nem politikai töltetű	Politikai/ideológiai alapokon nyugszik
Amatőrség, önkéntesség	„Állami amatőrizmus”, állami kényszer alatt
Független klubok, amatőr szakszövetségek, egyetemi sportösztöndíjak	Biztonsági, katonai, rendőri szervek szerepe az egyesületeknél, kluboknál
Univerzális, autonóm nemzeti sport	Szovjet hegemonia
Fair play, nyílt bekerülési rendszer	Minden áron való győzelem, teljesítményfokozó szerek

Nyugati sport	Keleti sport
A sportsikereknek ösztönző erőt tulajdonítanak, de a sportolóknak nincsenek társadalmi, politikai kötelezettségeik	Éltsportolók erkölcsi, gazdasági megbecsülésben részesülnek, de a nemzeti patriotizmus eszközei
A régi amatőr/elit sportból áttérnek a piaci/profi sportra, gazdasági érdekek kezdenek dominálni	A mindenki sportja is komoly támogatást kap, mert elfogadják, hogy az emberi fejlődéshez a fizikai és mentális tényezők összhangjára van szükség
A fejlődő országoknak komoly sporttámogatást nyújtanak	Az éltsport mindig követi a külpolitika céljait: <ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi elismerés és presztízs szerzése • A kommunista országok egységének, együttműködésének a fenntartása (ld. szovjet mintára létrehozott intézményrendszer) • Fejlődő országok megsegítése támogatások elnyerése érdekében • Kommunista életvitel előnyeinek kiemelése

Nyugati sporttámogatás	Keleti sporttámogatás
A gyermekek sportolását elsősorban a szülők finanszírozzák	A sport és a hozzá kapcsolódó iparágak és kutatások az állami politika részét képezik, így központilag finanszírozzák
Sportiskolai rendszer nem annyira kiforrott	A gyermekeket igen korai életkorban felméri, sportolásukat támogatják, illetve előteremtik nekik az ingyen sportolás lehetőségét
Összességében a magánszektor bevonásával a sport nagyobb pénzügyi keretet tud felhasználni	Az edzők szerepe a sportszakmai felkészítés mellett a morális nevelésre is kiterjed

⁸³⁷ Megtalálható még: Sipos-Onyestyák Nikolett: A sport és politika kapcsolata i.m. 62-64.

13. Az olimpiai játékok gazdasági háttere, Holger Preuss műve alapján

14. Tata, 1964. szeptember 3. Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottságának első titkára, a Minisztertanács elnöke (b) Kozma István világbajnok birkózóval (j) beszélget a Tatai Edzőtáborban, amikor a párt- és tömegszervezetek vezetőinek társaságában meglátogatta az október 10. és 24. között Tokióban megrendezésre kerülő XVIII. nyári olimpiai játékokra készülő magyar csapat tagjait. Köztük Kutas István és Csanádi Árpád a Magyar Testnevelési és Sportszövetség (MTS) elnökhelyettesei. MTI Fotó: Vigovszki Ferenc. Kádár János gyakran tett látogatást az összetartásokon részt vevő nemzeti együtteseknél és az olimpiai csapatnál Tatán. Az olimpiai kiutazások előtt is személyesen köszöntötte a versenyzőket. Kozma István háromszoros világbajnok, kétszeres olimpiai bajnok, egyszeres Európa bajnok birkózó mindössze 30 évesen, 1970-ben hunyt el, közúti autóbalesetben.

15. Budapest, 1970. november 25. Beckl Sándor, a Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnöke, az OTSH későbbi elnöke felszólal a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) X. kongresszusán az Építők Rózsa Ferenc Kultúrházában. MTI Fotó: Vigovszki Ferenc

16. Budapest, 1972. szeptember 12. Dr. Ajtai Miklós (k), a Minisztertanács elnökhelyettese köszöntötte a himnusz után a XX. nyári olimpiáról Münchenből dr. Beckl Sándor (Ajtai mögött, világos ballonkabátban), a Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnökének vezetésével hazaérkezett magyar csapatot. A magyar államapparátus a szovjetekhez hasonlóan ünnepelt népi hősként igyekezett feltüntetni az olimpikonokat. Sokszor rendeztek nagy felhajtások közepette fogadásokat a tiszteletükre.

17. Budapest, 1972. október 18. Kádár János, az MSZMP KB első titkára a Magyar Sakkszövetségben találkozik a skopjei olimpián sikeresen szerepelt versenyzőkkel és a szövetség, illetve a csapatok vezetőivel. Állnak balról jobbra: Gábor Zoltán, a sakkszövetség alelnöke, Forintos Győző nemzetközi nagymester, Sax Gyula nemzetközi nagymester, Navarovszky László, a férfi válogatott kapitánya, Jeney Ferenc, a női válogatott kapitánya, Beckl Sándor, az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) elnöke, Csom István nemzetközi nagymester, Bilek István nemzetközi nagymester, a férfi csapat edzője, dr. Liptay László, a küldöttség orvosa, Portisch Lajos nemzetközi nagymester, Portisch Ferenc, a női válogatott edzője, Flórián Tibor, a sakkszövetség főtitkára és Ribli Zoltán nemzetközi nagymester. Ülnek balról jobbra: Szerényi Sándor, a sakkszövetség elnöke, Ivánka Mária nemzetközi nagymester, Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága (MSZMP KB) első titkára, Verőci Zsuzsa nemzetközi nagymester és Biszku Béla, az MSZMP KB első titkára. Sakkolimpia Skopje, 1972. Férfiak: 1. Szovjetunió, 2. Magyarország, 3. Jugoszlávia. Nők: 1. Szovjetunió, 2. Románia, 3. Magyarország. MTI Fotó: Vigovszki Ferenc

18. Tata, 1980. július 4. Stefanek Gertrúd világbajnok vívó virágcsokorral köszönti Kádár Jánost (b1) a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának (MSZMP KB) első titkárát a tatai edzőtáborban, a moszkvai XXII. nyári olimpiai játékokon résztvevő magyar sportolók felkészülésének színhelyén. Háttérben, középen Buda István államtitkár, a Magyar Olimpiai Bizottság és az OTSH elnöke. Stefanek egyike volt azoknak a magyar sportolóknak, akik abszolút éremesélyesként utaztak volna az 1984-es Los Angeles-i olimpiára. 1980-ban Moszkvában és 1988-ban Szöulban olimpiai bronzérmes lett.

19. Budapest, 1978. december 18. A Magyar Labdarúgó Szövetség elnökségi ülésén Buda István /b/ államtitkár, az OTSH elnöke Szepesi Györgyöt /j/ bízta meg az MLSZ elnöki teendőinek ellátásával. Buda István a katasztrofálisnak megélt 1978-as labdarúgó VB után nevezte ki Szepesit az MLSZ élére, aki évtizedeken keresztül a titkosszolgálat beszerzett ügynöke volt, „Galambos” fedőnéven. A jelenleg kutatható dokumentumok alapján nincs arról információ, hogy Buda vagy az OTSH vezetése közvetlen kapcsolatban állt volna az állambiztonsággal, akár operatív kapcsolatként, akár megfigyeltként.

20. Moszkva, 1980. július 25. Osztrák birkózók gratulálnak a moszkvai olimpiai játékokon már aranyérmes szerzett Növényi Norbert (j2) és Kocsis Ferenc (j) magyar birkózóknak az olimpiai faluban, Moszkvában. A sportolók elmondása szerint teljesen szabadon barátkozhattak a nyugati sporttársakkal, akik sokszor a legnagyobb ellenfeleik is voltak.

21. Moszkva, 1980. július 25. Buda István államtitkár, az OTSH, azaz az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnöke (k) boldogan öleli a moszkvai olimpiai játékokon már aranyérmet szerzett magyar birkózókat: Növényi Norbertet (b) és Kocsis Ferencet (j) az olimpiai faluban, Moszkvában. MTI Fotó: Petrovits László. Buda István személyéről a mai napig erősen megoszlanak a vélemények az 1984-es olimpiai bojkott miatt. Valamennyi megkérdezett sportoló, és saját elmondása szerint is hivatali ideje alatt mindig igyekezett a sportolók érdekeit nézni, sokukkal pedig kifejezetten baráti kapcsolatban volt.

22. Budapest, 1980. augusztus 4. A moszkvai olimpiai küldöttség hazaérkezett Budapestre: Csanádi Árpád, az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnökhelyettese, Hegedűs Csaba, a magyar birkózó válogatott szövetségi kapitánya (b2) és Kocsis Ferenc, a moszkvai olimpián aranyérmes szerzett birkózó (b4) kiszállnak a repülőgépből a Ferihegyi repülőtéren. MTI Fotó: Kovács Gyula. Az OTSH-n belül is kisebb viták voltak a moszkvai érmek valódi „értékéről”. Sok versenyszámban hiányoztak a nyugati sztárok, de a szocialista tömb által uralt versenyszámokban, így például a birkózásban is a világ akkori legerősebb mezőnye állt rajthoz a szovjet fővárosban.

22/A: Moszkva központja az olimpia előestéjén. A szovjet fővárost szinte teljesen kiürítették a játékok idejére. Az olimpiarendezés egyben propagandacélokat is szolgált: a szovjetek az egész világnak meg akarták mutatni, milyen az élet a szocialista tömbben. Egy erősen idealizált képet mutatva, de a résztvevők szerint pazar olimpiát rendeztek.

22/B: A moszkvai olimpia megnyitóünnepsége. A Luzsnyiki Stadion a korszak egyik legmodernebb létesítménye volt az egész világon.

23. Moszkva, 1980. július 25. Magyar Zoltán az aranyérmét jelentő gyakorlatát mutatja be a lólengés szerenkénti döntőjében, a XXII. nyári olimpiai játékokon. MTI Fotó: Németh Ferenc Magyar Zoltán (1953-) kétszeres olimpiai bajnok (1976, 1980) és világbajnok tornász (lólengésben), sportvezető, állatorvos. Óriási botrányt okozott a lólengés elődöntőjében, hogy a szovjetek sztártornásza, Nyikolaj Adrianov úgy kapott maximális pontot a gyakorlatára, hogy nem volt új eleme. Buda István ekkor kérte a szovjeteket, hogy a döntőben igazságos pontozás legyen, különben a magyar csapat hazautazik. Ennek ténye írásban sehol sem maradt meg, de Magyar megnyerte a lólengés versenyét, tízpontos gyakorlattal.

24. Budapest, 1983. február 12. Csanádi Árpád sportoló, sportdiplomata, 1923. február 23-án született Pestszenterzsébeten. Meghalt 1983. március 7-én Budapesten. A képen: a Budapesten tartózkodó Juan Antonio Samaranch, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke, a János Kórházban meglátogatta betegágyánál Csanádi Árpádot, a NOB sportigazgatóját. MTI Fotó: Németh Ferenc. Csanádi Árpád 1964 óta tagja volt a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak. Egyre magasabb pozíciókat kapott, váratlanul jött halála véget vetett nemzetközi sportvezetői karrierjének. Három nyelven is kiválóan beszélt, az OTSH legképzettebb diplomatája volt, akit a nemzetközi szakma is nagyra értékelt.

25. Budapest, 1984. április 15. Kertész Éva és Gajdos Tamás manökenek az OKISZ Labor által tervezett és kivitelezett kék színű férfi és női olimpiai felvonulási formaruhák bemutatóján a Ferihegyi repülőtéren. A ruhák Várnai Zsóka művészeti vezető irányításával készültek. MTI Fotó: Petrovits László. Magyarország olimpiai küldöttsége valamennyi sportolóval az utolsó pillanatig a kiutazásra készült. Megrendelték a repülőjegyeket, elkészültek a formaruhák, kitűzték az olimpiai eskütétel időpontját.

26. Budapest, 1984. május 16. Buda István, a Magyar Olimpiai Bizottság elnöke kezét föltartva vezeti a szavazást a Bizottságnak a Népstadion sajtótermében tartott teljes ülésén, melynek eredményeképp az elnökség javaslata alapján a jelenlegi körülmények nem teszik lehetővé a magyar sportolók részvételét a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokon. MTI Fotó: Petrovits László. A bojkottról szóló szavazáson egyedülként Jacsó István, a Kézilabdaszövetség fegyelmi bizottságának tagja szavazott nemmel.

27. Budapest, 1984. május 16. Buda István, a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) elnöke összefoglalót ad a Los Angelesi nyári olimpiai játékok körül kialakult helyzetről a MOB ülésén a Népstadion sajtótermében. A MOB elnökségének javaslata szerint "a jelenlegi körülmények nem teszik lehetővé a magyar sportolók részvételét a XXIII. Nyári Olimpiai Játékokon." (A Szovjetunió Nemzeti Olimpiai Bizottsága május 8-án jelentette be, hogy a szovjet csapat nem vesz részt az olimpián.) MTI Fotó: Petrovits László.

28. A Time magazin május 25-i címlapja.

29. Balatonfüred, 1984. május 20. Schmitt Pál, az Országos Testnevelési és Sportivatal (OTSH) elnök-helyettese beszél többszáz vitorlás sportoló előtt Balatonfüreden a hagyományos vitorlabontó ünnepségen. MTI Fotó: Arany Gábor. Schmitt nevét sokáig az olimpiai bojkotthoz kötötték. A bojkottról szóló szavazáson azonban nem tartózkodott Magyarországon, sőt, kísérletet tett Samaranch NOB-elnöknél a korlátozott létszám melletti részvételre. Javaslatait az MSZMP KB lesöpörte az asztalról.

30. Havanna, 1984. augusztus 18. A magyar sportolók a Barátság Versenyek ünnepélyes megnyitóján Havannában. A magyar zászlót Alvics Gyula ökölvívó tartja. MTI Fotó: Petrovits László. A „szocialista ellenolimpiát” több helyszínen rendezték meg, házigazdái a szocialista tömb országainak fővárosai voltak, Budapesten is rendeztek versenyeket.

31. Moszkva, 1984. augusztus 20. Gombos Károly, Doleschall András és Bodnár Tibor (b-j) magyar versenyzők beszélgetnek a Barátság Játékok sportlövő versenyének szünetében. MTI Fotó: Wéber Lajos. A Barátság Versenyeket sok sportoló nem vette komolyan. Az 1998-es olimpián sportlövészetben is több éremesélyesünk volt. Bodnár Tibor második és harmadik helyezést is ért el Moszkvában, két különböző számban. Ezeknek a Barátság Versenyeknek az érmeseire másfél évtizeddel később, a Parlament - Deutsch Tamás akkori sportminiszter javaslata alapján - mintegy anyagi kárpótlásként kiterjesztette az olimpiai járadék kedvezményét.

32/A: Moszkva, 1984. augusztus 18. A Barátság Játékok 110 méteres gátfutás versenyének győztese, Bakos György a célban. MTI Fotó: Wéber Lajos

32/B: Moszkva, 1984. augusztus 19. A magyar úszók, köztük Wladár Sándor (j2, a zászlót tartja), Orosz Andrea (j3), Fodor Ágnes (b1) és Ormos Edit (b4) az úszóversenyek megkezdése előtt a Barátság Játékokon. MTI Fotó: Wéber Lajos. A női 4x100-as gyorsváltó is éremesélyesként utazott volna Los Angeles-be, Moszkvában a második helyet szerezték meg.

6. Felhasznált források és szakirodalom

6.1 Levéltári források

MSZMP Politikai Bizottság

1. 1965. október 12. PB ülés jegyzőkönyv (MNL OL M-KS-288.f.5/377.ő.e.)
2. 1966. május 25. PB ülés jegyzőkönyv (MNL OL M-KS-289.f. 6/389.ő.e.)
3. 1970. december 14. PB ülés jegyzőkönyv (MNL OL M-KS-291.f. 6/377.ő.e.)
4. 1973. február 13. PB ülés jegyzőkönyv- A testnevelés és sport párt- és állami irányításának továbbfejlesztéséről (MNL OL M-KS 291.f. 6/380.ő.e.)
5. 1976. június 29.: Jelentés a Politikai Bizottsági és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1976. június 29. (MNL OL M-KS 288/39-2.doboz)
6. 1976. december 23: Tájékoztató a sportági szakszövetségek személyi helyzetéről (MNL-OL M-KS-288/39-2.doboz)
7. 1978. január 28. PB ülés jegyzőkönyv: A Minisztertanács határozata a sportolók rendkívüli szabadságának és munkaidőkedvezményének, erkölcsi és anyagi elismerésük szabályozásáról (MNL OL M-KS 291.f. 6/378.ő.e.)
8. 1978. július 15: Jelentés az OM és az OTSH elügyelete alatt működő sportszakemberek képzéséről, tanterveiről, MNL OL M-KS-288/39-3.doboz
9. 1980. május 13. PB ülés jegyzőkönyv – Jelentés a XXII. nyári olimpiai játékokra történő felkészülésről, a kiutazó magyar csapat tervezett összetételéről MNL OLM-KS-288f.5. csoport 800)
10. 1980. július 8: PB ülés jegyzőkönyv - Javaslat a PB-nek az olimpiára történő meghívások ügyében. (MNL-OL–M-KS-288f. 5. csoport)
11. 1980. december 9. PB ülés jegyzőkönyv – Jelentés a XXII. nyári olimpiai játékokról és a magyar csapat részvételéről. (MNL OL M-KS-288f. 5. csoport 815)
12. 1983. május 10: Előterjesztés- a testkultúra és sportpolitika irányelvei, PB-KB-OTSH ülés (MSZMP KB 288/39-3.doboz)
13. 1983. szeptember 15: Tájékoztató- a sportfogadási visszaélések kivizsgálásának helyzete (MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz)
14. 1984. március 19: Az olimpiai keret eskütétele, jelentés az olimpiai felkészülésről. (MNL-OL–M-KS-288f.7.csoport.692.ő.e.)
15. 1984. április 2: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő előkészületekről. (MNL-OL –M-KS-288f.5. csoport 907)

16. 1984. április 10: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő előkészületekről. (MNL-OL –M-KS-288f.5. csoport 907)
17. 1984. április 19. Jelentés az OTSH delegációjának Los Angeles-i és Washingtoni látogatásáról. / MNL-OL -XIX-J-14-b-1984. év
18. 1984. május 14: PB ülés jegyzőkönyv – Jelentés a Los Angeles-i olimpián a magyar versenyzők távolmaradásával kapcsolatban. (MNL-OL –M-KS-288f.5. csoport 910)
19. 1984. május 31: PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékokkal összefüggő kérdésekről. (MNL-OL –M-KS-288f.5. csoport 907)
20. 1984. június 5.: PB ülés jegyzőkönyv - Los Angeles-i olimpiával összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL-OL- M -KS-288f.5. csoport 912)
21. 1984. június 9: PB ülés jegyzőkönyv- A Barátság Versenyekkel összefüggő kérdések és javaslat a további teendőkre. (MNL OL M -KS-288f.5. csoport 912)
22. 1984. december 11. PB ülés jegyzőkönyv – Tájékoztató az 1984-es nyári olimpiáról szóló könyv ügyéről. (MNL OL –M-KS-288f.5. csoport 928)
23. 1985. június 9: Tájékoztató- a sportfogadási visszaélések kivizsgálásának helyzete (MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz)

MSZMP KB Titkárság dokumentumok, ülések jegyzőkönyvei

1. 1959. október 20: KB ülés jegyzőkönyv - A testnevelés és sport helyzetének és átszervezésének értékelése (MNL OL-M-KS-214.f.7. csoport 332.ő.e.)
2. 1970. november 12: Az MSZMP X. kongresszusáról való jelentés (MNL OL-M-KS-216f.7. csoport, 334.ő.e.)
3. 1973. március 27: Határozat a sportirányítás reformjáról, MNL-OL-M-KS-222f.6. csoport, 339.ő.e
4. 1973. március 27: Előterjesztés- az OTSH elnöke Tanácsadó Bizottsága létrehozásának tervezete, MNL-OL-M-KS-288/39-1.doboz
5. 1973: május 10: Tájékoztató a MOB szervezetéről és felügyeletéről, valamint az újjáalakításra vonatkozó tervekről, MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz
6. 1973. június 25: Határozat a testnevelés és sport irányításával kapcsolatos jogszabályok változásáról, MNL-OL-M-KS-222f.6. csoport, 339.ő.e
7. 1973. július 27: KB ülés jegyzőkönyv: A testnevelés és sport finanszírozásának kérdése az átszervezést követően, MNL-OL-M-KS-222f.6. csoport, 339.ő.e
8. MSZMP KB 288/39-1.doboz: Emlékeztető az 1974. április 10-i ülésről

9. 1974. június 26.:A szocialista hazafiság és proletár internacionalizmus néhány időszerű kérdése, (MNL OL M-KS-288.f. 41/227.ő.e)
10. MSZMP KB 288/39-1.doboz: Emlékeztető az 1974. november 8-i ülésről
11. 1975. január 30. MNL-OL-M-KS-288/39-1.doboz, Czinege Lajos levele Biszku Bélának, 1975. január 30.
12. 1975. augusztus 30: Javaslatok a sorkatonai szolgálatot teljesítő sportolók jogállásával kapcsolatban, MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz
13. 1976. június 29: Jelentés a Politikai Bizottsági és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1976. június 29, MNL-OL-M-KS 288/39-2.doboz
14. 1977. szeptember 15: Jelentés a nemzetközi sportkapcsolatokról, javaslat a sportdiplomáciai terv feladataira, figyelemmel az 1980-as moszkvai nyári olimpiára (MNL-OL-M-KS-288/39-2.doboz)
15. 1978. július 15: Jelentés az OM és az OTSH elügyelete alatt működő sportszakemberek képzéséről, tanterveiről, MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz
16. 1978. július 16: Jelentés az OM és az OTSH elügyelete alatt működő sportszakemberek képzéséről, tanterveiről, 1978. július (MSZMP KB 288/39-2.doboz)
17. 1978. június 16: Beszámoló jelentés a szakmunkásképző iskolák testnevelése és sportjáról, az V. ötéves terv eredményeiről és feladatairól (MSZMP KB 288/39-2.doboz)
18. 1979. május 16-19. Jelentés az Olimpiai Szervezőbizottság 1979. május 16-19-i moszkvai üléséről. Előadó: Csanádi Árpád / MNL-OL -XVI-K-12-b-1979. év. 33. doboz
19. 1979. július 20: Javaslat az utánpótlás korú sportolók kiválogatási rendszerére (MSZMP KB 288/39-2.doboz)
20. 1979. november 6: Buda István OTSH elnök jelentése a moszkvai olimpiára való felkészülésről (MNL-OL-M-KS-288.f. 6/231.ő.e.)
21. MSZMP KB 288/39-2.doboz: Emlékeztető az 1979. december 8-i ülésről
22. 1980. május 26-29. Jelentés az Olimpiai Szervezőbizottság 1980. május 26-29-i moszkvai üléséről. Előadó: Buda István / MNL-OL -XIX-J-12-b-1980. év. 44. doboz
23. 1980. június 16: Az olimpiai csapat ünnepélyes búcsúztatása, fogadása, az eredményes sportolók és vezetőik kitüntetése. (MNL-OL –M-KS-288f.7.csoport.608.ő.e.)
24. 1981. szeptember 25: Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete, javaslat továbbfejlesztésének legfontosabb teendőire (MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz)
25. 1982. szeptember 24: Emlékeztető az OTSH vezetőivel folytatott megbeszélésről, 1982. szeptember 24. (MNL-OL-M-KS-288/39-3.doboz)
26. MSZMP KB 288/39-2.doboz: Emlékeztető az 1982. november 18-i ülésről

27. 1984. március 19: Az olimpiai keret eskütétele, jelentés az olimpiai felkészülésről. (MNL-OL –M-KS-288f.7.csoport.692.ő.e.)
28. 1984. március 26-31. Jelentés az OTSH delegációjának Los Angeles-i és Washingtoni látogatásáról. / MNL-OL --XIX-J-14-b-1984. év. 75. doboz

A legfelső sportirányítás dokumentumai 1973 előtt (MNL-OL)

1. MNL OL XIX-J-14-b 1. doboz: Hegyi Gyula elnök levelezései, 1948-1952
2. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Hegyi Gyula elnök levelezési anyaga
3. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Javaslat az Országos Testnevelési és Sportbizottság elé, 1955. január 22.
4. MNL OL XIX-J-14-b 57. doboz: Jegyzőkönyv a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megbízott héttagú bizottság első üléséről, 1957. január 21.
5. MNL OL XIX-J-14-b 57. doboz: 1957. február 18-án megtartott Kormánybizottsági ülés jegyzőkönyve
6. MNL OL XIX-J-14-b 58. doboz: 1957. február 19-én megtartott Magyar Testnevelési és Sportmozgalom vezetésével és átszervezésével megbízott Kormánybizottság ülésén
7. MNL OL XIX-J-14-b 58. doboz: Jegyzőkönyv az 1957. február 21-én tartott Kormánybizottsági ülésről
8. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: Jelentés Dorogi Andor játékvezető fegyelmi ügyéről, 1959. február 22.
9. MNL OL XIX-J-14-b 19. doboz: A Testnevelési Tudományos Kutató Intézet Szervezeti Szabályzata, 1959. július 28.
10. MNL OL XIX-J-14-b 59. doboz: Javaslat az MTST Bizottságainak személyi összetételére, 1960. március 3.
11. MNL OL XIX-J-14-b 59. doboz: Jegyzőkönyv az MTS öt éves tervének elfogadásáról, javaslat a módosításokra, 1960. május 25.
12. MNL OL XIX-J-14-b 20. doboz: A Magyar Ökölvívó Szövetség egyes vezetői elleni vizsgálat iratai, 1961
13. MNL OL XIX-J-14-b 118. doboz: Észrevételek az MTST anyagi ösztönző rendszert érintő reformjáról, 1963. május 14.
14. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Fegyelmi határozat Berczik Zoltán és Rózsás Péter ügyében, 1965. február 12.

15. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának kérése sporttalálkozón való részvételre, 1965. március 16.
16. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Tájékoztató Naményi Géza elvtársnak, 1965. március 22.
17. MNL OL XIX-I-14-b 19. doboz: A testnevelés 20 éves fejlesztési terve és 20 éves távlati terve (1960-1966), 1965. április 22.
18. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A nemzetközi versenynaptár alapján indokolt külföldi utazások szervezése és engedélyezése, 1965. május 3.
19. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A Népstadion és Intézményei igazgatója elleni fegyelmi ügy, a 6510/68/1965. sz. Minisztertanácsi határozat, 1965. június 16.
20. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: Tájékoztató jelentés az iskolai testnevelés és sportfejlesztés helyzetéről, 1965. október 13.
21. MNL OL XIX-J-14-b 27. doboz: A nemzetközi versenynaptár alapján indokolt külföldi utazások szervezése és engedélyezése, 1965. május 3.
22. MNL OL XIX-J-14-b-95. doboz: Az MTST módosított és elfogadott 5 éves terve, 1966. január 28.
23. MNL OL XIX-J-14-b 28. doboz: Feljegyzés Biszku elvtárs részére a sport legfontosabb kérdéseiről- Egri Gyula levelezési anyaga, 1966. március 2.
24. MNL OL XIX-J-14-b 127. doboz: Az MTS javaslata a katonafialatok sporttátusáról és sportolói juttatásairól, 1966. március 18
25. MNL OL XIX-J-14-b 131. doboz: Elnöki erejű rendelet az MTS elnöksége által létrehozott Testnevelési Főiskola Edzőképző Csoportjáról és a Központi Sportvezetőképző Iskoláról (38/1968/23.sz. rendelet), 1968. január 21.
26. MNL OL XIX-J-14-b-147. doboz: MTST OT és dr. Beckl Sándor levelezési anyaga, 1971
27. MNL OL XIX-J-14-b-146. doboz: Reményi Károly tájékoztatása dr. Szatmári Istvánnak, 1971. március 12.
28. MNL OL XIX-J-14-b 153. doboz: Határozat a testnevelés és sport állami irányításának átszervezéséről és az irányítás modellváltásáról, 1971. november 16.
29. MNL OL XIX-J-14-b 159. doboz: Javaslat a Képes Sport ügyében, 1972. május 11.
30. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: 200/1/1972. elnöki körlevél a saját személygépkocsi belföldi hivatalos kiküldetés alkalmával történő használatáról szóló 1972./IV.22./MÜM számú rendelet végrehajtásáról, 1973. február 2.
31. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Előterjesztés az átszervezéssel kapcsolatos feladatok tervére, 1973. február 5.

Országos Testnevelési és Sporthivatal, 1973-1986 (MNL-OL)

1. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Előterjesztés egyes sportegyesületek felügyeletének és irányításának központosítására, 1973. március 1.
2. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: Emlékeztető az OTSH elnökhelyettesi értekezletéről, 1973. március 30
3. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: Előterjesztés a Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztály feladataira, belső szervezetére és létszámára
4. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz: A Személyügyi Önálló Osztály szervezete és feladatai
5. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Igazgatási és Tájékoztatási főosztály szervezete és feladatai
6. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a Testnevelési és Sport Főosztály feladataira
7. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a Sportágak Főosztályának szervezésére
8. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, OTSH Gazdasági Igazgatóság feladatai
9. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Az OTSH Terv- és Pénzügyi Főosztály feladatai
10. MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Előterjesztés intenzív nyelvoktatás megindításának tárgyában, 1973. március 22.
11. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Előterjesztés az OTSH elnöke Tanácsadó Bizottságának létrehozására, 1973. március 31.
12. MNL OL XIX-J-14-b 162.doboz Előterjesztés az OTSH székházában működő szervezeti egységek elhelyezésére, 1973. április 10.
13. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az MSZMP KB Titkársága mellett működő Testnevelési és sportbizottság részére a MOB testületének személyi összetételére, 1973. április 10.
14. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az országos sportági szakszövetségek szervezetére, működésére és hatáskörére, 1973. április 12.
15. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Előterjesztés az új sportfegyelmi szabályok alapelveinek kialakítására, 1973. április 15.
16. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Jelentés az OTSH elnöki értekezletéről: a központilag kiemelt sportegyesületek olimpiai szereplést értékelő tevékenysége, 1973. április 19.
17. MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Előterjesztés Szépföldi József labdarúgó edző guineai szerződésének meghosszabbítása tárgyában, 1973. május 1.

18. MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Javaslat Jancsó Antal teniszedző 1 éves ausztriai szerződésének engedélyezése tárgyában, 1973. május 2.
19. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Feljegyzések a Terv-és Pénzügyi Főosztály által elutasított lakáskérelmekről, 1973. május 12.
20. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Tájékoztató a II. Budapesti Nemzetközi Sportfilm Fesztiválról, 1973. május 25.
21. MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Előterjesztés a testnevelés és sport irányításáról szóló jogszabály tervezetekre, 1973. június 6.
22. MNL OL XIX-J-14-b 167. doboz Emlékeztető- az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1. üléséről, 1973. június 28.
23. MNL OL XIX-J-14-b 160. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1973. június 29.
24. MNL OL XIX-J-14-B-162.doboz, Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1973. június 30
25. MNL OL XIX-J-14-b 160.doboz, Javaslat a MOB újjáalakulásának megszervezésére, 1973. július 3
26. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Bilek István lakáskérelme- levelezés Beckl Sándorral 1973. július 3.
27. MNL OL XIX-J-14-b 161. doboz: Feljegyzés dr. Harangozó Ede elnökhelyettes elvtársnak Reményi Károlytól, 1973. július 3.
28. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Bartók Ernő mesteredző gépkocsi kérelme Dr. Beckl Sándor részére- elutasítás javaslata Elbert György által, 1973. június 11.
29. MNL OL XIX-J-14-b 161. doboz: Tájékoztató a sportigazgatási szervek létrehozásának tapasztalatairól 1973. július 12.
30. MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz: Elnöki utasítás a gépkocsikontingens felhasználásának szabályairól, javaslatok további intézkedésekre, 1973. július 24.
31. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: OTSH közlöny előfizetésre való felhívás, 1973. július 30.
32. MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz: Javaslatok- a gépkocsikontingens felhasználásának szabályairól, 1973. július 30.
33. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Feljegyzés Orosz Imre elvtárs részére kötelező OTSH Közlöny előfizetéséről, 1973. július 30.
34. MNL OL XIX-J-14-b-161.doboz: Az Országos Testnevelési és Sporthivatal hivatalos lapja 1-8. OTSH közlöny előfizetésre való felhívás 1.
35. MNL OL XIX-J-14-b-162.doboz, OTSH Szervezeti és Működési Szabályzat, 1973

36. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Előterjesztés az intenzív nyelvoktatás problematikáiról, 1973. augusztus 3.
37. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Tájékoztató a testnevelés és sport irányításának átszervezéséről, 1973. augusztus 15.
38. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Irányelvek a felügyeletileg központosított sportegyesületek felügyeletéhez és irányításához, 1973. augusztus 21.
39. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: sportegyesületi mintaalapszabály kiadásáról, 1973. augusztus 21.
40. MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Előterjesztés: sportolói tanulmányi juttatás jóváhagyása 1973. szeptember 1.-1974. augusztus 31.
41. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz, Előterjesztés a kubai INDER alkalmazásában levő Ivanics Tibor és Friedmanszky Zoltán edző szerződés hosszabbításáról, 1973. szeptember 1.
42. MNL OL XIX-J-14-B-163.doboz Előterjesztés: a sportegyesületek felügyeletéről és irányításáról, általános szakmai irányelvek megállapításáról, 1973. szeptember 22.
43. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz Tájékoztató az elnöki döntések és az üléstervi feladatok végrehajtásáról, 1973. szeptember 27.
44. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: OTSH vállalatai helyzetének rendezése, profiltisztítása, 1973. október 8.
45. MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzés lakás és gépkocsi ügyben, 1973. október 16.
46. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Átfogó elemzés a sportolók amatőr jogállásáról és annak időszerű kérdéseiről, 1973. október 18.
47. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés az OTSH egységes létszám- és bérgazdálkodásának főbb elveire, 1973. október 22.
48. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Feljegyzés dr. Harangozó Ede elnökhelyettes elvtársnak Elbert Györgytől, 1973. november 3.
49. MNL OL XIX-J-14-b 162. doboz: Harangozó Ede elnökhelyettes levele Elbert Györgynek, 1973. november 6.
50. MNL OL XIX-J-14-b 163. doboz, Előterjesztés- Az edzett ifjúság mozgalom újragondolása a szocializmus és a hazafiasság értékeinek védelme fényében, 1973. november 11.
51. MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz Az ifjúsági törvény végrehajtásának távlati feladatai: ifjúságpolitikai szempontok az V. ötéves terv kidolgozásához, 1973. december 1.
52. MNL OL XIX-I-14-b 168. doboz, Jelentés a KB Ifjúsági Bizottságának a Magyar Néphadseregben a katonafiatalkok körében folyó nevelő munka néhány kérdéséről, 1973. december 4.

53. MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 17
54. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1973. december 20.
55. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Az 1977. évi UEFA nemzetközi ifjúsági torna döntőjének magyarországi megrendezése
56. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Előterjesztés: Javaslat az Olimpiai Kongresszuson résztvevő magyar küldöttség munkájára, a hozzászólás szövegére, 1973. november 10.
57. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Emlékeztető az OTSH 1973. december 21-i elnöki értekezletéről
58. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Az OTSH Káderképző Iskolájának helyzete, javaslat a további működésre, 1974. január 19.
59. MNL OL XIX-J-14-b 164.doboz, Javaslatok egyes sportági szakszövetségek gazdálkodási keretrendszerének módosítására, 1974. január 22.
60. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: A sportszervezeteknél adható egyes juttatások köréről és mértékéről, 1974. január 28.
61. MNL OL XIX-J-14-b-163.doboz: Az MTK sporttelep igénybevételének kérdése az 1977-es UEFA nemzetközi ifjúsági torna döntőjével kapcsolatban, 1974. január 29.
62. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: A sportolók igazolási, átigazolási és minősítési szabályzatának elvei és főbb kérdései, 1974. február 2.
63. MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1974. március 1.
64. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés az olimpiai válogatott kerettagok átigazolási jogosultságának időszakos felfüggesztéséről, 1974. március 19.
65. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Előterjesztés: Az OTSH sportdiplomáciai tevékenységéről, javaslat a nemzetközi tisztségviselőkkel kapcsolatban, 1974. március 19.
66. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Tájékoztató a sorkatonai szolgálatra bevonuló sportolók átigazolásáról, BM és HM állásfoglalás, 1974. április 1.
67. MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- A sportstátuszban levő labdarúgók jövedelmeinek nyilvántartási és ellenőrzési rendje, 1974. május 4.
68. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Javaslat az MSZMP XI. kongresszusára a testnevelés és sporttal kapcsolatos szövegének tervezetére- 1974. május 6.
69. MNL OL XIX-J-14-b-164.doboz: Előterjesztés- a sportolók tanulmányi támogatási rendszerének alapelvei, javaslatok kiegészítésre, 1974. május 15.

70. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Konzultáció a Honvédelmi Minisztérium vezetőivel megtárgyalni javasolt kérdésekről, 1974. június 1.
71. MNL OL XIX-J-14-b 164. doboz: Tájékoztató jelentés az OTSH felügyelete és irányítása alatt álló sportegyesületek működésének tapasztalatairól, 1974. június 10.
72. MNL OL XIX-J-14-b 164.doboz, Fegyelmi vizsgálat a férfi tornászcsapat észak-amerikai útja kapcsán, 1974. július 22
73. MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: A DVTK javaslatlétéle további sportlétesítmények kialakítására, 1974. augusztus 10.
74. MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- a hazánk felszabadulása 30. évfordulójának sportesemény és propaganda terve, 1974. augusztus 16.
75. MNL OL XIX-J-14-b-166.doboz: Feljegyzés lakás és gépkocsi ügyben, 1974. augusztus.16.
76. MNL OL XIX-J-14-b 165. doboz: Előterjesztés- Az OTSH lapjai profiljának bővítése, egyes lapok fejlesztése, 1974. augusztus 25.
77. MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1974. augusztus 30.
78. MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz Előterjesztés- Tájékoztató az OTSH sportdiplomáciai tervének 1974. évi végrehajtásáról, 1974. december
79. MNL OL XIX-J-14-b-165.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1974. december 7.
80. MNL OL XIX-J-14-b 166. doboz: Előterjesztés- az OTSH külföldre irányuló propagandatevékenysége, 1974. december 10.
81. MNL OL XIX-J-14-b-165.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1974. december 18.
82. MNL OL XIX-J-14-b 170. doboz: Előterjesztés- Javaslat az 1975. évi költségvetésről szóló törvényben foglalt takarékosági intézkedésekre
83. MNL OL XIX-J-14-b 168. doboz Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai, 1975. január 24.
84. MNL OL XIX-J-14-b-171. doboz: Előterjesztés- az OTSH Gazdasági Igazgatósága SZMSZ-ének módosítására, 1975. január
85. MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Előterjesztés- a lengyel-magyar hosszútávú sportegyütműködési megállapodás tervezete, 1975. január 28.
86. MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezetekben viselt tisztségek felülvizsgálatáról, 1975. február

87. MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz Javaslat- a MOB személyi összetételével kapcsolatos kérdések rendezésére, 1975. április 11.
88. MNL OL XIX-J-14-b 171. doboz: Konzultáció a MOB társadalmi szervezetként való elismeréséről, jogállásáról, 1975. április 18.
89. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Előterjesztés- az ifjúság sportja, valamint a tömegtestnevelés és tömegsport helyzetéről és továbbfejlesztéséről, 1975. július 8.
90. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Jelentés a montreáli nyári olimpia színhelyén tett 1975. július 21-25 közötti látogatásról és a szerzett tapasztalatokról, 1975. augusztus 1.
91. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Jelentés az 1976. évi nyári olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1975. augusztus 18.
92. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Előterjesztés- a külföldi sporteseményeken történő részvétel újbóli szabályozására, 1975. szeptember 8.
93. MNL OL XIX-J-14-b-172. doboz: Javaslat élsportolók, vezetők és edzők részére lakáskontingens juttatására, 1975. szeptember 12.
94. MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Javaslat élsportoló részére lakáskontingens juttatására, 1975. szeptember 12.
95. MNL OL XIX-J-14-b-170.doboz: Javaslat két fő labdarúgó edző pakisztáni kiküldetésére, 1975. szeptember 18.
96. MNL OL XIX-J-14-b 172. doboz: Javaslat a testnevelés és sport fejlesztésének 1976. évi főbb feladataira, 1975. november 14.
97. MNL OL XIX-I-14-b-172. doboz: Előterjesztés és határozat- a tömegtestnevelés és tömegsport fejlesztésének irányelvei és állami feladatok, a sorkatonai szolgálatot teljesítő sportolók helyzetének változásai-1975. november 15.
98. MNL OL XIX-J-14-b-171.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1975. december 17
99. MNL OL XIX-J-14-b-172.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1975. december 18
100. MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Előterjesztés- a Ferencvárosi TC 1975. évi költségvetési revíziójának megállapításairól, 1976. január
101. MNL OL XIX-I-14-b-169. doboz: Tájékoztató az MSZMP Sportbizottsága részére a magyar olimpiai küldöttség vezetési rendjéről és létszám tervéről, 1976. január 11.
102. MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Előterjesztés- az OTSH közvetlen irányítása alatt álló intézmények és vállalatok belső ellenőrzési rendje, 1976. március

103. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Vizsgálati terv az OTSH és központi szerveinél, a káder- és személyzeti munka ellenőrzése, 1976. március 18.
104. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Intézkedési terv az iskolai testnevelés és az ifjúsági tömegsport fejlesztésére, 1976. április 15.
105. MNL OL XIX-J-14-b 173. doboz: Jelentés az 1976. évi nyári olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1976. május 11.
106. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tanulmány- A Testnevelési Főiskola tanulmánya a módszertani reformokról, a sportolók felkészítésének és felkészülésének általános elveiről és normáiról, 1976. május 18.
107. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a testnevelés és sport állami irányításáról szóló PB és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1976. május 21.
108. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz Jelentés a montreali Olimpiai Játékokra történő felkészülés helyzetéről, 1976. május 27. dr. Beckl Sándor
109. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: A Bulgár Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közötti vegyesbizottsági megállapodás az 1977. évre
110. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tájékoztató jelentés a montreáli olimpiai játékokkal összefüggő sportdiplomáciai tevékenységről, 1976. szeptember
111. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Előterjesztés a MOB újjáavasztó közgyűlésének személyi kérdéseiről, 1976. szeptember 27.
112. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Tájékoztató jelentés a montreáli olimpiai játékokról és az olimpiai részvételről, 1976. szeptember 28.
113. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Javaslat a MOB soron következő közgyűlésével és újjáalakulásával kapcsolatban, 1976. október 1.
114. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Jegyzőkönyv a Román Szocialista Köztársaság és a Magyar Köztársaság vegyes bizottságának IV. üléséről, 1976. október 5.
115. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a kiemelt sportegyesületek bázisszerveivel kötött megállapodásokról, 1976. november 9.
116. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Előterjesztés belső átszervezés tárgyában, 1976. december 2. 4. és 5. mellékletek.
117. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Jelentés a Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott ellenőrzéséről és a keretösszegek felhasználásáról, 1976. december 19.
118. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a szocialista országok sportszervezeti vezetőinek magyarországi értekezletére, 1977. január

119. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Javaslat az Ausztriával kötendő sportegyetműködési megállapodás részleteire, 1977. január 25.
120. MNL OL XIX-J-14-b 174. doboz: Jelentés az 1976. évi minősítési terv végrehajtásáról, 1977. január 31.
121. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés a magyar-finn négyéves együttműködési sportmegállapodás tervezete, 1977. február 11.
122. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a jugoszláv-magyar hosszú lejáratú sportegyezmény meghosszabbítására, 1977. február 11.
123. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1977. február 11- A BVSC Sporttelepen tett látogatás és a fejlesztésekkel kapcsolatos tapasztalatok
124. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- 17/1976/XII.11/MÜM-PM együttes rendelettel életbe lépett létszámnövelési tilalom, illetve létszámcökkentés, 1977. március 1.
125. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Konzultációs javaslat- a versenysport fejlesztésének főbb kérdései, 1977. március 12.
126. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- a munkásszállásokon lakók tömegsportjának fejlesztésére, 1977. március 18.
127. MNL OL XIX-J-14-b-178.doboz: Előterjesztés- javaslat lakáskontingensi juttatás felülbírlására, 1977. március 25.
128. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Jegyzőkönyv az MSZMP KB mellett működő Testnevelési és Sportbizottság üléséről, 1977. május 13.
129. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Előterjesztés- nemzetközi sportdiplomáciánk helyzete és feladatai, különös tekintettel a moszkvai olimpiára, 1977. június 1.
130. MNL OL XIX-J-14-b 177. doboz: Javaslatok a minősítési terv hatékonyabb végrehajtásáért, 1977. július 15.
131. MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz: Jelentés a szocialista országok sportszervezeti vezetőinek magyarországi értekezletéről, 1977. július 22.
132. MNL OL XIX-J-14-B-177.doboz, Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1977. augusztus 15.
133. MNL OL XIX-J-14-b-177.doboz: Gujdár Sándor lakáskérelme- levelezés Beckl Sándorral, 1977. szeptember 4.
134. MNL OL XIX-I-14-b 180. doboz, Jelentés az MSZMP KB és az OTSH közös üléséről, 1977. október 12.

135. MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz: Javaslat a munkásszállásokon lakók tömegsportjának fejlesztésére, 1977. október 21.
136. MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Konzultáció- A testnevelés és sport állami irányításának 4 éves tapasztalatairól, 1977. október
137. MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Előterjesztés- a sportolók rendkívüli szabadságának és munkaidőkedvezményének, erkölcsi és anyagi elismerésük szabályozásáról, 1977. november
138. MNL OL XIX-J-14-b 178. doboz Jelentés- a Képes Sport helyzete és tevékenysége, 1977. december
139. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Előterjesztés az MSZMP KB Titkársága mellett működő Testnevelési és Sportbizottság részére- a lakosság általános edzettségi szintjének fejlesztésére, 1978. január 10.

140. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezeti tisztségekről, javaslatok néhány tisztségi változtatásra, 1978. január 18.
141. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Előterjesztés a TSB felé- Az iskolai versenysport fejlesztésére vonatkozó tervezet, 1978. január 30.
142. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- A Magyar Népköztársaság és az NSZK közötti sportegütműködési szerződés, 1978. március 10.
143. MNL OL XIX-I-14-b 181. doboz, Jelentés az Argentínában rendezendő labdarúgó világbajnokság előkészületeiről és szervezéséről, 1978. április 27.
144. MNL OL -XIX-J-14-b 181. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. május 5.
145. MNL OL XIX-J-14-b-179.doboz: Előterjesztés Rusorán Péter szakedző 1 éves iráni munkavállalásának engedélyezése tárgyában, 1978. május 22
146. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. május 25.
147. MNL OL -XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- négy afrikai országnak nyújtandó segítségünkre az 1980-as nyári olimpiáig, 1978. június 10.
148. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Tájékoztató jelentés az MSZMP KB részére az 1978-as labdarúgó VB tapasztalatairól, a fejlesztési alapelvekről, 1978. július 28.
149. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés- javaslatok az anyagi ösztönző rendszer korrekciójára, különös tekintettel a labdarúgás sportágra, 1978. augusztus 25.

150. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 5.
151. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz Tájékoztató jelentés- a labdarúgó válogatott VB tapasztalatairól, a tanulságokról, 1978. szeptember 11.
152. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 12.
153. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. szeptember 15.
154. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz Előterjesztés- jelentés a nemzetközi sportszervezeti tisztségekről, javaslat néhány tisztségi változtatásra 1978. szeptember 15.
155. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Jelentés a labdarúgásban tapasztalható nézőszámcsökkenés okairól, javaslatok a nézőszám növelése érdekében, 1978. szeptember 23.
156. MNL OL XIX-J-14-b-179.doboz: Előterjesztés- Albert Flórián labdarúgó edző líbiai TESCO-s szerződésének engedélyezésére, 1978. október 8.
157. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. október 20.
158. MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: Előterjesztés- Baróti Lajos labdarúgó edző ausztriai munkavállalási engedélye tárgyában, 1978. november 18.
159. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz, Jelentés a KB Ifjúsági Bizottságának az öt éves terv keretein belül végzett infrastrukturális fejlesztésekről, 1978. december 3.
160. MNL OL XIX-J-14-b 180. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1978. december 15.
161. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1979. január 12.
162. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Előterjesztés- Az OTSH dolgozóinak 1979. április 4-i jutalmazása, 1979. február 15
163. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Előterjesztés- jelentés a Budapesten megrendezésre kerülő öttusa VB előkészítéséről, 1979. március 30.
164. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz: Tájékoztató- az 1980. évi moszkvai Nyári Olimpiai Játékokra történő felkészülés helyzetéről, 1979. április 10.
165. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1979. május 3-i üléséről

166. MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: OTSH Elnöki értekezlet jegyzőkönyve, 1979. május 17.
167. MNL OL XIX-I-14-b 182. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1979. május 25.
168. MNL OL XIX-J-14-b 182. doboz Előterjesztés- Javaslat a testnevelés és sport prognózisának kidolgozására 2000-ig, 1979. június 8.
169. MNL OL XIX-J-14-b 181. doboz: Előterjesztés a labdarúgók külföldi munkavállalásainak feltételeiről, 1979. szeptember 24.
170. MNL OL XIX-J-14-b 169. doboz: Előterjesztés- a versenysport utánpótlás nevelésének helyzete és fejlesztésének feladatai- módosítási javaslat a 6-10 éves korosztályra vonatkozóan, 1979. október 14.
171. MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz A felügyeletileg központosított sportegyesületek számának növelésével kapcsolatos koncepció, 1979. október 22.
172. MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz: Jelentés a Budapesten megrendezett öttusa VB-ről és annak tapasztalatairól, 1979. október 27.
173. MNL OL XIX-J-14-b-183.doboz: Előterjesztés- Bundzsák Dezső labdarúgó edző egyiptomi munkavállalásának engedélyezése tárgyában, 1979. november 22.
174. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöke mellett működő Koordinációs Bizottság 1979. október 31-i üléséről
175. MNL OL XIX-J-14-b 183. doboz: Előterjesztés- javaslat a nemzetközi tisztségviselők választására az 1980. évi olimpiához kapcsolódó nemzetközi kongresszusokon, 1979. december
176. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. január 4.
177. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Előterjesztés- javaslat a hazai sportszervezetek létszámcsökkentésére, 1980. január 18.
178. MNL OL XIX-J-14-b-184.doboz: Feljegyzés és határozat: Az MTK kérvénye sporttelep bérbeadásáról, 1980. január 19.
179. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. március 21.
180. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jelentés az olimpiai felkészülés menetéről és eredményeiről, javaslat az OTSH felelősségi körének csökkentésére, 1980. április 20.
181. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz Előterjesztés- javaslat a nemzetközi sporttisztségviselőkkel szembeni követelményekre, 1980. május 6.

182. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Tájékoztató jelentés az olimpiai küldöttség tagjainak nyelvismeretéről, 1980. május 25.
183. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. május 29.
184. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Tájékoztató jelentés- Olimpiai éremesélyeink és céljaink, 1980. június 9.
185. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Előterjesztés- javaslat a fejlődő országokkal való sportkapcsolatok fejlesztésére, 1980. június
186. MNL OL XIX-J-14-b 175. doboz: Jelentés a testnevelés és sport állami irányításáról szóló PB és Minisztertanácsi határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, 1980. június 28.
187. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz, Tájékoztató jelentés a Heves megyei tanácsnál végrehajtott pénzügyi szabálytalanságok vizsgálatáról, 1980. június 30.
188. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz Tájékoztató jelentés az 1980. évi olimpiai játékokról, 1980. szeptember 28.
189. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető vezetői megbeszélésekről 1980. október 6 és október 8.
190. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1980. november 24.
191. MNL OL XIX-J-14-b 184. doboz: Összefoglaló jelentés a moszkvai olimpiáról, 1980. november 28.
192. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető vezetői megbeszélésekről, 1981. január 5.
193. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. január 30.
194. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz Előterjesztés- jelentés a labdarúgók külföldi munkavállalásának tapasztalatairól, javaslat más sportágak kiterjesztésére, 1981. január
195. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. február 27.
196. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Konzultáció- az új sportegyesületi modell kialakításáról, 1981. március
197. MNL OL XIX-J-14-b 185. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB közös értekezletéről, 1981. március 19.
198. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók anyagi ösztönzési rendszere továbbfejlesztésének fő irányaira, 1981. július 24.

199. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1981. szeptember 18.
200. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Jegyzőkönyv az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. november 20.
201. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz Előterjesztés- javaslat a sportolók külföldi munkavállalásának kibővítésére, 1981. december
202. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1981. december 18.
203. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. január 15.
204. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Normatív utasítás a sportra használható éves keretösszeg módosításáról, 1982. január 18.
205. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. január 29.
206. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1982. március 16.
207. MNL OL XIX-J-14-b 186. doboz: Határozat-A sportolók külföldi munkavállalásának kibővítésére és annak részletei, 1982. március 22.
208. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről- 1. sz. melléklet: a Minisztertanács 13/1982/12-es határozata a sportolók anyagi ösztönző rendszeréről, 1982. március 23.
209. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. március 23.
210. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- A Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésének tapasztalatai-feladatok, 1982. március 28.
211. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- Javaslat az OTSH Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztálya feladatainak korszerűsítésére, 1982. június
212. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Jelentés a magyar labdarúgó válogatott 1982. évi világbajnoki szerepléséről, 1982. augusztus 30.
213. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Előterjesztés- a magyar sportvezetők nemzetközi sportszervezetekben végzett tevékenységéről, 1982. szeptember
214. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. október 22.

215. MNL OL XIX-J-14-b-187.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1982. december 10.
216. MNL OL XIX-J-14-b 187. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1982. december 17.
217. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezlete és az MSZMP OTSH VB együttes üléséről, 1983. január 14.
218. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. január 28.
219. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. február 18.
220. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz, Előterjesztés- javaslat az aktív pályafutásukat befejezett sportolók kitüntetésének, erkölcsi megbecsülésének elveire, 1983. március.
221. MNL OL XIX-J-14-b-184.doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. június 6.
222. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. július 1.
223. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. július 14.
224. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. szeptember 16.
225. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1983. október 10.
226. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1983. október 14.
227. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Jelentés az OTSH 1983. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1983. december
228. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Javaslat az OTSH 1984. évi sportdiplomáciai tevékenységére, 1983. december
229. MNL OL XIX-J-14-b 188. doboz: Jelentés az OTSH 1983. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1983. december
230. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1983. december 11.
231. MNL OL XIX-J-14-b-188.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1983. december 21.

232. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Jelentés a szocialista országok olimpiai bizottságainak főtitkári értekezletéről, 1984. január 17-18.
233. MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. február 14. és Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. február 17.
234. MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. április 15.
235. MNL OL XIX-J-14-b: Jelentés az OTSH delegációjának Los Angeles-i és Washingtoni látogatásáról. 1984. április 19.
236. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Tájékoztató jelentés az 1984 tavaszán végzett belső nyelvi mérésekről, 1984. június 30.
237. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Jelentés az NDK és a bolgár olimpiai bizottság állásfoglalásáról, 1984. május 17.
238. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- javaslat hazánk felszabadulásának 40. évfordulójának méltó megünnepléséről a testnevelés és sportmozgalomban, 1984. szeptember
239. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Jelentés az olimpiai ötpróba tapasztalatairól, javaslat az akció folytatására. Jelentés a szocialista országok „A” kategóriás „Barátság” versenyeiről, 1984. október 8.
240. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- Jelentés a szocialista országok „A” kategóriás Barátság-versenyeiről, 1984. október 1
241. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: A szocialista országok sportszervezeti vezetőinek prágai találkozója, 1984. október 17-20
242. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz, Előterjesztés sportolói vízumok és útlevelek visszavonásáról, 1984. november 10.
243. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Jelentés az OTSH 1984. évi sportdiplomáciai tevékenységéről, 1984. december
244. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Előterjesztés- a szocialista országok tömegsportot felügyelő elnökhelyettesei tanácskozásának megrendezésére, 1984. december
245. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Előterjesztés- élsportolók lakáshoz juttatása, 1984. december
246. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1984. december 18.

247. MNL OL XIX-J-14-b 189. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1984. december 21.
248. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. február 1.
249. MNL OL XIX-J-14-b-189.doboz: Határozat- A többcsatornás pénzügyi rendszer bevezetése a verseny- és tömegsportban, 1985. február 16.
250. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. február 22
251. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- utasítás tervezet a szabadidősport fejlesztésére, 1985. március 3.
252. MNL OL XIX-J-14-b 195. doboz: Előterjesztés- A Pénzügyminisztérium OTSH-nál tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésének tapasztalatai-feladatok, 1985. március 12.
253. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. április 12.
254. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- javaslat kétoldalú kapcsolatok bővítésére, 1985. augusztus 8.
255. MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Jelentés a sportszakemberek és szakkáderek képzésének eredményeiről, 1985. augusztus 13.
256. MNL OL XIX-J-14-b 190. doboz: Előterjesztés- javaslat a Magyar Olimpiai Akadémia létrehozására, 1985. szeptember 10.
257. MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. október 4.
258. MNL OL XIX-J-14-b 191. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1985. november 29.
259. MNL OL XIX-J-14-b-191.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1985. december 14.
260. MNL OL XIX-J-14-b-191.doboz: Feljegyzések az OTSH-hoz beérkező kérelmekről, 1985. december 15
261. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. február 21.
262. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Előterjesztés- javaslat az OTSH káderhatáskörének módosítására, 1986. február 26.
263. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. március 14.

264. MNL OL XIX-J-14-b-149. doboz: OTSH és Buda István levelezési anyaga, 1986
265. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Előterjesztés- gondolatok a testnevelés és sport finanszírozási rendjének korszerűsítéséről, 1986. március
266. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Emlékeztető az OTSH elnöki értekezletéről, 1986. április 17.
267. MNL OL XIX-J-14-b 192. doboz: Vélemény a Testnevelési Főiskola képzési rendszerének és intézményi struktúrájának fejlesztésére tett javaslatra, 1986. május
268. MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Jelentés az Állami Ifjúsági és Sporthivatal feladat- és hatáskörének kimunkálásáról, 1986. július 9.
269. MNL OL XIX-I-14-b 193. doboz: Javaslat a sportegyesületek támogatásának új rendjére, 1986. október
270. MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az ÁISH 1986. november 10-i vezetői értekezletéről
271. MNL OL XIX-J-14-b 193. doboz: Emlékeztető az ÁISH 1986. december 22-i vezetői értekezletéről

MSZMP személyi anyagok

1. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Ernszt Tibor személyi anyaga
2. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Javaslat a Titkárságnak a KB-tól, Ernszt Tibor áthelyezésének ügyében, 1961. május 31.
3. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Ernszt Tibor személyi anyaga, Önéletrajz, 1965. március 19.
4. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Javaslat Biszku Béla elvtársnak, Ernszt Tibor kinevezése az MTS elnökhelyettesi rangjába, 1966. március 24.
5. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Javaslat Biszku Béla elvtársnak, Ernszt Tibor felmentése az MTS elnökhelyettesi funkciójából és az Állami Biztosító vezérigazgató helyettesi funkcióba való állítására, 1970. október 9.
6. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Feljegyzés a KB Gazdaságpolitikai Osztályának Ernszt Tibor áthelyezéséről, 1974. április 30.
7. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Elbert György személyi anyaga
8. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e. Javaslat a Politikai Bizottságnak Elbert György áthelyezéséről, 1962. április 13.

9. MNL OL M-KS 288-40/385. ő.e: Javaslat az MSZMP Budapesti Bizottsága Párt- és Tömegszervezetek Osztályának- Elbert György függetlenített párttitkári pozíciója az MTST-n belül, 1962. április 27.
10. MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. PB jelentés Harangozó Ede szovjet tanulmányútjának elbírálásához, 1959. január 9.
11. MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. Vizsgálat Harangozó Ede ellenforradalomban vállalt szerepéről, 1959. október 15.
12. MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. Vizsgálat Harangozó Ede ellenforradalomban vállalt szerepéről, a Központi Bizottság állásfoglalása, 1959. október 15.
13. MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. Harangozó Ede személyi anyaga
14. MNL OL M-KS 288-40/ 532. ő.e. Harangozó Ede önéletrajza, 1969. november 10.
15. MNL OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Csanádi Árpád minősítése, 1968. május 23.
16. MNL OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Csanádi Árpád önéletrajza, 1976. február 11.
17. M OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Csanádi Árpád személyi anyaga- Éves beszámoló a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak, 1978. november 5.
18. MNL OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Csanádi Árpád személyi anyaga- nyilvántartás, 1980. február 22-i állapot szerint
19. MNL OL M-KS 288-40/ 554. ő.e. Javaslat a Titkárságnak Csanádi Árpád kitüntetéséről, 1983. február 1.
20. MNL OL M-KS 288-40/ 553. ő.e. Buda István személyi anyaga
21. MNL OL M-KS 288-40/ 553. ő.e.: Buda István 1968-as minősítése, Munkaügyi Minisztérium, 1968. október 11.
22. MNL OL M-KS 288-40/ 553. ő.e.: Javaslat a Politikai Bizottságnak Buda István kinevezéséről, 1978. július 22.
23. MNL OL M-KS 288-40/ 553. ő.e. Javaslat a Politikai Bizottságnak- Buda István részére a Szocialista Magyarországért érdeméremmel való kitüntetésre.
24. MNL OL M-KS 288-40/ 595. ő.e. Páder János személyi anyaga, Önéletrajz, 1981. 03. 17.
25. MNL OL M-KS 288-40/ 595. ő.e. Javaslat a Titkárságnak Páder János felmentéséről és nyugdíjazásáról, 1986. július 10.

A Magyar Olimpiai Bizottság dokumentumai

1. MOB iratok, II. dosszié, Az 1980. évi olimpiai játékokra történő felkészülés célkitűzései és feladatai.

A Minisztertanács dokumentumai

1. MNL OL M-KS-XIX-A-83-b: Jelentés a Minisztertanács részére az 1980. évi olimpiai játékokra való felkészülés helyzetéről, 1980. február 27.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

2. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/I-69-69/16/1984 Bp. 1984. április 6.
3. ÁBTL 3.1.1 Páder János beszervezési anyaga, 65-11/251/60
4. ÁBTL 3.1.1 Páder János beszervezési anyaga, 65-11/251/60, 1958. 02. 02. Frigyik Jenő jelentése Páder Jánosról
5. ÁBTL 3.1.1 Páder János beszervezési anyaga, 65-11/251/60, 1958. 10. 18. Frigyik Jenő jelentése Páder Jánosról
6. ÁBTL 3.1.1 Páder János beszervezési anyaga, 65-11/251/60, 1960. 04. 20. Frigyik Jenő jelentése Páder Jánosról
7. ÁBTL 3.1.1 Páder János beszervezési anyaga, 65-11/251/60: Javaslat- Budapest, 1960. április 20
8. ÁBTL 3.1.2. M-19652 „Galambos”: Jelentés, 1958. május 21.
9. ÁBTL 3.1.2. M-19652 „Galambos”: Jelentés, 1958. március 27
10. ÁBTL 3.1.5. O-19460/2 39.

Az 1980-as és 1984-es olimpiai bojkottokkal foglalkozó jelentések listája:

1. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/II-18-21/22/1980 Bp. 1980. január 25.
2. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/III-26-41/3/1980 Bp. 1980. február 18.
3. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-BRFK-23-43/12/1980 Bp. 1980. február 20.
4. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/III-39-56/18/1980 Bp. 1980. március 6.
5. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/II-98-112/9/1980 Bp. 1980. május 16.
6. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/III-97/2/1980 Bp. 1980. június 5.
7. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/III-112-146/13/1980 Bp. 1980. június 25.
8. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-BRFK-108-161/1/1980 Bp. 1980. július 14.
9. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/II-140-166/5/1980 Bp. 1980. július 19.
10. ÁBTL 2.7.1. NOIJ- III/III-211-248/11/1982 Bp.1982.december 14.
11. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/III-196-223/5/1983 Bp.1983.november 11.
12. ÁBTL 1.11.4. ES-I/1-c/1984. – 1554. 67/9-771 Bp. 1984. február 14.
13. ÁBTL 2.1.7. NOIJ-III/I-35-35/1/1984 Bp. 1984. február 17.
14. ÁBTL 2.7.1. NOIJ-III/I-69-69/16/1984 Bp. 1984. április 6.
15. ÁBTL 2.7.1. NOIJ.III/I-77-77/4/1984 Bp. 1984. április 18.
16. ÁBTL 2.7.1. NOIJ.III/I-85-85/10/1984 Bp. 1984. május 2.

17. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/I-88-88/2/1984 Bp. 1984. május 7.
18. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III-86/1/1984 Bp. 1984. május 9.
19. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III-91-95/12/1984 Bp. 1984. május 16.
20. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/I-96/5/1984 Bp. 1984. május 17.
21. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/II-95/2/1984 Bp. 1984. május 17.
22. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III-92-96/9/1984 Bp. 1984. május 17.
23. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III-93/a-97/12/1984 Bp. 1984. május 18.
24. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/II-97/6/1984 Bp. 1984. május 21.
25. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/II-97-98/1/1984 Bp. 1984. május 21.
26. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/IV-93-99/17/1984 Bp. 1984. május 22.
27. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/II-99-100/10/1984 Bp. 1984. május 23.
28. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – BRFK – 78 – 101/4/1984 Bp. 1984. május 24.
29. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/III – 98 – 121/10/1984 Bp. 1984. május 25.
30. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/III – 99 – 103/9/1984 Bp. 1984. május 28.
31. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/III - 103 – 107/10/1984 Bp. 1984. június 1.
32. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – BRFK - 85 – 108/8/1984 Bp. 1984. június 4.
33. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/III -109 – 113/9/1984 Bp. 1984. június 11.
34. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/IV -107 – 114/6/1984 Bp. 1984. június 12.
35. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/IV -148 – 148/7/1984 Bp. 1984. július 30.
36. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/IV -142 – 151/5/1984 Bp. 1984. augusztus 2.
37. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/I -152 –152/16/1984 Bp. 1984. augusztus 3.
38. ÁBTL 2.7.1. NOIJ – III/II -163/3/1984 Bp. 1984. augusztus 21.

IOC Olympic Studies Centre, Lausanne. NOB Levéltár, Lausanne, Svájc

Comité International Olympique- Commission exécutive (angol nyelven), 1980-83

Comité International Olympique- Session (angol nyelven), 1980-1985

1. JO-1907COMM-111033
2. JO-1912AFFIC-230444
3. JO-1917MAILS-0787
4. JO-1917MAILS-41424
5. JO-1919COMM-1454
6. JO-1920AFFIC-444120
7. JO-1920COMM-87000

8. JO-1923MAILS-13404
9. JO-1923MAILS-13409
10. JO-1936COMM-2605666
11. JO-1937MAILS-61762
12. JO-1956MAILS-412313
13. JO-1956MAILS-412319
14. JO-1956MAILS-412399
15. JO-1956MAILS-471622
16. JO-1972COMM-3132
17. JO-1976MAILS-341422
18. JO-1980MAILS 48973-48975
19. JO-1980S-BOYCO 205707
20. JO-1981S-MAILS, 20319
21. JO-1981S-MAILS, 203261
22. JO-1982S-MAILS, 41281
23. JO-1983S-MAILS, 20313
24. JO-1984BOYCO, 4616/12-13. doboz
25. JO-1984BOYCO, 49558
26. JO-1984BOYCO, 49567
27. JO-1984COMM, 49888
28. JO-1984S-BOYCO, ID205561
29. JO-1985S-MAILS, 205750
30. JO-PERS 20-18716 Arpad Csanadi

Az 1980-as és 1984-es olimpiai bojkottokhoz kapcsolódó egyéb dokumentumok:

1. JO-1980-ID48973-48975- 12. Doboz
2. JO-1984-ID49567- 22. Doboz
3. JO-1984-ID49558- 17. Doboz
4. JO-1984-ID49911- 12-13. Doboz
5. JO-1980S-BOYCO, 206279
6. JO-1980S-BOYCO, 205883
7. JO-1980S-BOYCO, 205432
8. JO-1980S-BOYCO, 205431
9. JO-1980S-BOYCO, 205441

10. JO-1980S-BOYCO, 205432
11. JO-1980S-BOYCO, 205683
12. JO-1980S-BOYCO, 205707
13. JO-1980S-BOYCO, 205433
14. JO-1980S-BOYCO, 205252
15. JO-1980S-CEREM, 205300
16. JO-1980S-BOYCO, 206277
17. JO-1980S-BOYCO, 206271
18. JO-1980S-BOYCO, 205701
19. JO-1980S-BOYCO, 205637
20. JO-1980S-VISID, 205336
21. JO-1980S-VILLA, 205337
22. JO-1980S-VISIT, 205403
23. JO-1980S-TRANS, 205772
24. JO-1980S-STAFF, 205292
25. JO-1980S-PROGR, 206351
26. JO-1982S-MAILS, 41281
27. JO-1983S-MAILS, 20313
28. JO-1984S-BOYCO, 206140
29. JO-1984S-BOYCO, 205561
30. JO-1984S-BOYCO, 206141
31. JO-1984S-BOYCO, 205562
32. JO-1984S-BOYCO, 205563
33. JO-1984S-BOYCO, 206145
34. JO-1984S-BOYCO, 206144
35. JO-1984S-BOYCO, 206143
36. JO-1984S-BOYCO, 206138
37. JO-1984S-BOYCO, 205572
38. JO-1984S-ACCRE, 205474
39. JO-1984S-BOYCO, 205746
40. JO-1984S-ARTPR, 205512
41. JO-1984S-ADMIN, 205486
42. JO-1984S-COJO, 205484
43. JO-1984S-ARTPR, 2055710

44. JO-1984S-AFFIC, 205750
45. JO-1984S-CT, 206575
46. JO-1984S-EMPLO, 205644
47. JO-1984S-FLAMT, 205674
48. JO-1984S-FILOF, 205661
49. JO-1984S-PUBLI, 311586
50. JO-1984S-PUBLI, 231333

6.2 Hazai és nemzetközi sajtóanyag

Az Újság

Az Újság, 1912. július 6.

Az Újság, 1912. november 11.

Daily News

Daily News, 1980. február 11.

HVG

HVG, 1980. március 8, 34.

HVG, 1980. május 10, 28.

HVG, 1980. május 10, 39.

HVG, 1980. augusztus 2, 44-45.

HVG, 1984. március 10, 40-42.

HVG, 1984. március 10, 45.

HVG, 1984. július 28, 57.

HVG, 1984. július 28, 57.

Magyar Hírlap

Magyar Hírlap, 1984. április 14.

Magyar Hírlap, 1984. május 6, 2.

Magyar Nemzet

Magyar Nemzet, 1984. május 11, 3.

Magyarország

Magyarország, 1970/10, 28.

Magyarország, 1980/3, 28-29.

Magyarország, 1980/7, 10.

Magyarország, 1980/8, 13.

Magyarország, 1980/19, 28.

Magyarország, 1980/22, 2.

Magyarország, 1984/3, 28.

Magyarország, 1984/23, 18.

Magyarország, 1984/33, 28.

Magyarország, 1984/34, 28.

Nemzeti Sport

Nemzeti Sport, 2012. április 18, 18-19.

Nemzeti sport, 2012. április 18, 20.

Népsport

Népsport, 1980. január 4, 8.

Népsport, 1980. január 7, 8.

Népsport, 1980. január 26, 7.

Népsport, 1980. február 21, 8.

Népsport, 1980. február 22, 8.

Népsport, 1980. május 28, 8.

Népsport, 1980. augusztus 6, 8.

Népsport, 1980. augusztus 8, 8.

Népsport, 1984. január 5, 4.

Népsport, 1984. március 14, 8.

Népsport, 1984. május 4, 12.

Népsport, 1984. május 13, 12.

Népsport, 1984. május 16, 12.

Népsport, 1984. május 18, 1.

Népsport, 1984. május 19, 8.

Népsport, 1984. június 2, 8.

Népsport, 1984. június 25, 12.

Népsport, 1984. július 2, 12.

Népszabadság

Népszabadság, 1980. április 15, 2.

Népszabadság, 1980. február 10, 2.

Népszabadság, 1980. január 11, 3.

Népszabadság, 1980. január 8, 2.

Népszabadság, 1980. május 11, 2.

Népszabadság, 1984. augusztus 13, 12.

Népszabadság, 1984. augusztus 13, 12.

Népszabadság, 1984. február 10, 2.

Népszabadság, 1984. június 28, 16.

Népszava

Népszava, 1980. augusztus 5, 1.

Népszava, 1980. január 8, 4.

Népszava, 1984. április 13, 15.

Népszava, 1984. április 28, 11.

Népszava, 1984. augusztus 14, 11.

Népszava, 1984. február 1, 11.

Népszava, 1984. február 18, 1.

Népszava, 1984. január 13, 1.

Népszava, 1984. július 13, 15.

Népszava, 1984. július 25, 11.

Népszava, 1984. június 3, 11.

Népszava, 1984. május 15, 15.

Népszava, 1984. május 2, 11.

Szabad Föld

Szabad Föld, 1980. január 27, 20.

Szabad Föld, 1980. június 8, 20.

Szabad Föld, 1980. május 13, 20.

Szabad Föld, 1984. január 7, 21.

Szabad Föld, 1984. január 7, 21.

Time

Time, 1980. február 4, 12-14.

Time, 1980. január 14, 6-11.

Time, 1980. január 28, 12.

Time, 1980. május 26, 10.

Time, 1984. május 21, 6-15.

Világ

Világ, 1919. október 11.

6.3 Felhasznált szakirodalom

Aczél Endre- Török Péter: *Acélsodrony, Sport 1962-1989*, Park Könyvkiadó, Budapest, 2012, 508 p

Aczél Endre: *Acélsodrony*, Park Könyvkiadó, Budapest, 2011, 578 p

Ács Pongrác: *Sporttudományi kutatások módszertana*, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Fizioterápiás- és Sporttudományi Intézet, Pécs, 2015, 254 p

Ághassi Attila: *Apámat meggyalázták, anyám nyugdíjából bundáztam*, Index, 2016, http://index.hu/sport/futball/2016/05/09/toth_zoltan_disszidalas_amerikai_elet/, letöltés ideje: 2016. október. 28.

Aján Tamás: *Magyarok az olimpiai játékokon, 1896-2004*, MOB, Budapest, 2005, 458 p

Allison, Lincoln: *The Politics of Sport*, Manchester University Press, Manchester, 1987, 246 p

Antal Zoltán- Sass Tibor: *A magyar sport kézikönyve*, Sport, Budapest, 1984, 911 p

Armadale, Michael Young: *The Melbourne Press and the 1980 Moscow Olympic Boycott Controversary*, In: *Sporting Traditionas*, Vol 4, No 2, 1988, pp.84-200.

Baden-Baden-i Kongresszus Kiadvány: *11th Olympic Congress in Baden-Baden*, NOB, Lausanne, 1981, 119p

Baker, William J.: *Sports in the Western World*, University of Illiois Press, 1988, 377p

Baráth Magdolna: *A Kreml árnyékában- Tanulmányok Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944-1990*, Gondolat, Budapest, 2014, 318 p

Baráth Magdolna: *A szovjet tényező- szovjet tanácsadók Magyarországon*, Gondolat, Budapest, 2017, 254 p

Barton, Laurence: *The American Olympic Boycott of 1980*, B&H Company, Ann Arbor, 1983, 195 p

Bassa László, Bródy János: *Olimpia Moszkvában*, Kossuth, 1979, 236 p

Behringer, Wolfgang: *A sport kultúrtörténete*, Corvina Kiadó, Budapest, 2014, 514 p

Békés Csaba: *Enyhülés és emancipáció*, Osiris Kiadó, Budapest, 2019, 306.

Bihari Mihály: *Magyar politika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 483 p

- Borhi László: *Nagyhatalmi érdekek hálójában*, Osiris Kiadó, Budapest, 2015, 504p
- Buzinkay Géza: *A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig*, Wolters Kluwer, Budapest, 2016, 548 p
- Caraccioli, Tom – Caraccioli, Jerry: *Boycott- Stolen Dreams of the 1980 Moscow Olympic Games*, New Chapter Press, New York, 2008, 272 p
- Cheffers, John: *The Foolishness of Boycott and Exclusion in the Olympic Movement*. In.: Olympic Review, No143, 1979, pp512-514
- D'Agati, Philip: *The Cold War and the 1984 Olympic Games*, St. Martin's Press, New York, 2013, 220 p
- Dojcsák Győző: *Az olimpia városa, Los Angeles*, Természet világa: Természettudományos Közlöny, 1984, 6. szám, 270-272 p
- Dyreson, Mark: *Global Television and the Transformation of the Olympics: The 1984 Los Angeles Games*, The International Journal of the History of Sport, 32:1, 172-184, DOI: 10.1080/09523367.2014.983086, 2015 (a letöltés ideje: 2018. 02. 22)
- Fekete Ferenc: *A moszkvai olimpia jelentősebb sportlétesítményei*, Magyar Építőipar, 1980, 10. szám, 577-593 p
- Frenkl Róbert: *Versenysportunk kérdőjelei*, Valóság, 1980, 5. szám, 22-30 p
- Gallov Rezső: *Olimpiák*, Magyar Edzők Társasága, Budapest, 2008, 351 p
- Guttman, Allen: *The Olympics: A History of the Modern Games*, Illinois History of Sports, 2002, 214 p
- Gyárfás Tamás, Gyulai István. : *Amerika Los Angelesben, Los Angeles Amerikában*, Magyar Diáksport Tanács, Budapest, 1984, 326 p
- Gyarmati György: *A Rákosi-korszak*, zárIcon-Ház Bt, Budapest, 2013, 528p
- Gyóni Gábor: *1980- Olimpia Moszkvában: Ilyen volt Moszkva 1980-ban*, Oroszvilag.hu Hírportál, <http://oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=3366>, a letöltés ideje: 2015. november 15.
- Hajdu Tibor: *A csőd kezdete. A Központi Bizottság 1974. márciusi ülése* – In: *Beszélő*, III. évfolyam (1998) 5. szám, pp85-89

Hegyi Dániel: *Disszidálás, internálás, majd 6:1- újjászülető magyar válogatott*, Nemzeti Sport Online, 2016, http://www.nemzetisport.hu/magyar_valogatott/disszidalas-internalas-majd-61-ujjaszuleto-magyar-valogatott-2499913, a letöltés ideje: 2016. október 27.

Hencsei Pál- Ivanics Tibor- Takács Ferenc- Vad Dezső: *Magyarok az olimpiai játékokon, 1896-2012*, MOB, Budapest, 2012, 516 p

Hencsei Pál: *Olimpiai érdekességek*, Halmay-könyvek, Szombathely, 1998, 115 p

Hencsei Pál: *Olimpiai kuriózumok*, Halmay-könyvek, Szombathely, 2011, 128 p

Herbert Attila- Martos Ida, Moss László- Tisza László: *Történelem 6: 1914-1990-ig*, Reáltanoda Alapítvány, Budapest, 1997

Hill, Cristopher R.: *Olympic Politics: Athens to Atlanta*, Manchester University Press, Manchester, 1996, 283 p

Hoberman, John: *The Olympic Crisis: Sports, Politics, and the Moral Order*. Aristide D. Caratzas Publisher, New Rochelle, New York, 1986, 192 p

Honvári János- Torda Csaba: *Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz*, in: Archivnet, 2009, 9. évfolyam 1. szám

https://archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_i_r_esz.html (a letöltés ideje: 2021. 01. 16.)

Hulme, Derick: *The Political Olympics: Moscow, Afghanistan, and the 1980 U.S. Boycott*, Praeger, New York, 1990, 192 p

Hulme, Derick: *The Viability of International Sport as a Political Weapon*, Bell & Howell Company, Ann Arbor, Michigan, 145 p

Huszár Tibor: *Kádár János politikai életrajza, 1-2. kötet*, Szabad Tér Kiadó- Kossuth Kiadó, Budapest, 2003, 384 p

HVG: *Moszkvai sportköltségvetés: Mennyibe kerül az olimpia?* , HVG, 1979 (1. évf.) 1. szám, 24 p

Interjú Buda Istvánnal, OSZK Történeti Interjúk Tára, OH-U-1/5499, 2008. augusztus 14.

International Olympic Committee Online: *Lake Placid, 1980*, <http://www.olympic.org/lake-placid-1980-winter-olympics>, a letöltés ideje: 2012. október 16.

Ivanics Tibor: *Athén, Atlanta: az olimpiai játékok magyar érmesei, 1896-1996*, Grátis Plusz Kft, Budapest, 1996, 288 p

Jocha Károly: A MAC kosarasai valódi rangadókat játszottak, <http://jochapress.hu/greminger-janos-volt-pader-janos-jobbkeze/> (a letöltés ideje: 2021. január 10.)

Jocha Károly: Kangyal Tibor: első magyar lehettem volna az amerikai drafton, <http://jochapress.hu/kangyal-tibor-első-magyar-lehettem-volna-az-amerikai-drafton/> (a letöltés ideje: 2021. január 10.)

Joyce, Davis D., Tibor Glant: *United States History: A Brief Introduction for Hungarian Students*, University of Debrecen, Institute of English and American Studies, Debrecen, 2002, 167 p

Kahlich Endre: *Az ötkarika nagykövete, dr. Csanádi Árpád*, in: Hegyvidék, 2003.július 12. <https://web.archive.org/web/20071211070637/http://www.hegyvidekujsag.hu/archiv/2003/13/he20.pdf> (a letöltés ideje: 2020. 12. 03.)

Kalmár Melinda: *Történelmi galaxisok vonzásában- Magyarország és a szovjetrendszer*, Osiris, Budapest, 2014, 776 p

Kanin, David B.: *A Political History of the Olympic Games*. Replica Edition Westview Press. Boulder, Colorado 1981, 161 p

Keresztényi József: *Az olimpiák története: Olümpiától Moszkváig*, Gondolat, Budapest, 1980, 388 p

Keresztényi József: *Kis olimpiatörténet*, Gondolat, Budapest, 1988, 236 p

Kertész István- Vad Dezső (szerk.): *Citius, Altius, Fortius- Olimpia tegnap és holnap*, MOB, Budapest, 2009, 151 p

Kertész István: *A görög sport világa*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 232p

Keylor, William R.: *The Twentieth Century World*, Oxford and New York, 1992, 542 p

Kidane, Fékrou: *Sport and Politics: Diplomacy of an Olympic Truce*, Olympic Review, Vol XXVI, No 28. pp48-53

Kissinger, Henry: *Diplomácia*, Panem Könyvkiadó, Budapest, 2008, 956p

Kolár, Frantisek: *Boycott or Non-participation? On the Absence of Czechoslovakia from the XXIIIrd Olympiad 1984 in Los Angeles*, Journal of Olympic History, No 2. 2006 Augusztus, pp33-51

Kormanik Zsolt: *Egy egyszerű, de zseniális, eltitkolt csellel nyert a magyar válogatott*, Nemzeti Sport Online, 2016, http://www.nemzetisport.hu/magyar_valogatott/egy-egyszeru-de-zsenialis-eltitkolt-csellel-nyert-a-magyar-valogatott-, a letöltés ideje: 2016. október 28.

Kornai János: *A szocialista rendszer*, Kalligram, Könyv-és Lapkiadó Kft, Pozsony, 2012, 704p

Kornai János: *Töprengések*, HVG Könyvek, Budapest, 2021, 158p

Kozák Péter: *Ki kicsoda a magyar sportéletben?*, Babits Kiadó, Szekszárd, 1994-95, 144 p

Kövér György: *Biográfia és társadalomtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 436 p

Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor (szerk.): *Állambiztonság és olimpia, 1956-1988*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2008, 163 p

Kun László: *Az aranyérmek árnyékában: olimpizmus és demokrácia*, Széchenyi Nyomda, Győr, 1984, 166 p

Kun László: *Egyetemes testnevelés- és sporttörténet*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009, 409 p

Kun László: *Sportpolitikai kérdések*, Kísérleti tananyag, Budapest, 1963

LaFeber, Walter: *The American Age: United States Foreign Policy at Home and Abroad Since 1750 to the Present*, W.W. Norton & Co., New York, 1994, 842 p

Lambrinidis, Stanos: *The Olympic Truce: An Ancient Concept for the New Millenium*. In: *The Legacy of the Olympic Games 1984-2000*, IOC, Lausanne. 2003, pp262-264.

Lázár, Stefan: *A vereség forradalma*, Válasz Könyvkiadó, Budapest, 2003, 172 p

Lucas, John A.: *Future of the Olympic Games*, Human Kinetics, 1992, Champaign Press, Illionis, 188 p

Magyarics Tamás: *Az Amerikai Egyesült Államok története*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2008, 275 p

Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*, Eötvös, Budapest, 2000, 223 p

- Majtényi György: *Vezércsel. Kádár János mindennapjai*, Libri Kiadó, Budapest, 2012, 211p
- Markovits, Andrei S. & Rensmann, Lars: *Gaming the World*, Princeton University Press, New Jersey, 2010, 398 p
- Martin, Brian: *Ten Reasons to Oppose All Olympic Games*, In.: Freedom, 1996, Vol. 57, No. 15. p7
- McComb, David G.: *Sports in World History*, Routledge Kiadó, London, 2004, 387 p
- Mező Ferenc: *Az újkori olimpia*. Sport Lap és Könyvkiadó, Budapest, 1956, 408 p
- Miller, David: *Why the Olympic Games Must and Will Survive*. In: Olympic Review, Vol XXVII, No 36, 2000, pp9-12.
- Mink András: *Bojkott, 1984*, Beszélő, 1994, <http://beszelo.c3.hu/99/04/10mink.htm>, letöltés ideje: 2012. október 15.
- Németh György: *Pánhellén versenyek- a kezdetek mítoszai*, in: Rubicon, 2008/6. szám, pp6-15
- Németh István (szerk.): *20. századi egyetemes történet, 1-2. kötet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 530 és 388 p
- Okváth Imre, Palasik Mária (szerk.): *Epizódok a titkok házából: a politikai rendőrség mindennapjai 1956 után*, ÁBTL-Kronosz, Budapest, 2017, 305 p
- Olimpia A-tól Z-ig (összeállította: Horváth István), Sprint Print GMK, Budapest, 1996, 223 p
- Olimpiai játékok Athéntól Athénig (szerk. Tóth Emese, ford. Bárdos Miklós), Kossuth kiadó, Budapest, 2004, 333 p
- Olimpiák 1896-2008: az újkori olimpiák története Athéntól Pekingig (ford. Gerő M. Tamás), HVG, Budapest, 2008, 265 p
- Pipes, Richard: *Can the Soviet Union Reform?* Foreign Affairs, Fall 1984b, 63 (1), pp47-61
- Pound, Richard W.: *Five Rings Over Korea – The Secret Negotiations Behind the 1988 Olympic Games in Seoul*. Little, Brown and Company, Boston, New York, Toronto, London. 1994, 446p
- Preuss, Holger: *Az olimpiai játékok gazdasági háttere- az 1972-2008. évi olimpiai játékok összehasonlítása*, Sanoma, Budapest, 2004, 359 p
- Radványi Benedek: *A kettőtört olimpia*, Kék Európa Stúdió, Budapest, 2014, 400 p

Rainer M. János: *Magyarország története. A Kádár korszak*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2010, 112p

Redmond, Gerald: *Sports and Politics*, Olympic Scientific Congress, IOC, Lausanne, 1984, 212p

Reich, Kenneth: *Doleful Days For The Games*. Sport Illustrated. 1984. május 21. pp16-36.

Reich, Kenneth: *Making It Happen: Peter Ueberroth and the 1984 Olympics*, Capra Press, Santa Barbara, 1986, 274 p

Riordan, James- Krügel, Arnd: *The International Politics of Sport in the Twentieth Century*, Routledge, New York, 1999, 263 p

Riordan, James: *Sport in Soviet Society: Development of Sport and Physical Education in Russia and the Soviet Union*, Cambridge University Press, 1977, 446 p

Riordan, James: *Sport, Politics and Communism*, Manchester University Press, Manchester, New York, 1991, 204 p

Romsics Ignác: *A 20. század rövid története*, Rubicon-Ház, Budapest, 2011, 463 p

Romsics Ignác: *Magyarország története a 20. században*, Osiris Kiadó, Budapest, 2010, 688p

Romsics Ignác: *Történelem, történetírás, hagyomány*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 322 p

Romsics Ignác: *Oktatás, kultúra, művelődés a rákosista diktatúrában*.
<https://web.archive.org/web/20140715081552/http://www.hhrf.org/korunk/9904/4k20.htm#>
(letöltés ideje: 2020. január 5.)

Sarantakes, Nicholas Evan: *Dropping the Torch*, Cambridge University Press, New York, 2011, 340 p

Sereg András: *Halálra ítélt futballista - A Szűcs-per - Egy híres ügy a magyar jogtörténetből*
<https://www.jogiforum.hu/hirek/35591> (a letöltés ideje: 2020. 12. 21.)

Shultz, George P.: *Turmoil and Triumph*, Macmillan Publishing Company, New York, 1993, 807 p

Simson, Vyv, Jennings, Andrew: *The Lords of the Rings*, Simon & Schuster, London, 1992, 275 p

Sipos-Onyestyák Nikoletta: *A sport és politika kapcsolata Magyarországon az 1980-as években a nyári olimpiai játékok tükrében*, doktori értekezés, Semmelweis Egyetem, 2010

Stradling, Jan: *Több, mint sport*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2012, 302 p

Swaddling, Judith: *The Ancient Olympic Games*, University of Texas Press, 1999, 112 p

Szokmáry Péter: *A sport szerepe a nemzetközi kapcsolatok, konfliktusok valamint a terrorizmus színpadán*, In.: Magyar Sporttudományi Szemle 2/3 szám, 2004, pp62-65

Személyes interjúk, *interjú Aján Tamással*, Budapest, 2016. június 15.

Személyes interjúk, *interjú Buda Istvánnal*, 2008. augusztus 17. (az interjú hanganyaga a szerző, Sipos-Onyestyák Nikoletta birtokában)

Személyes interjúk, *interjú Hencsei Pállal*, Budapest, 2020. július 22.

Személyes interjúk, *interjú Magyar Zoltánnal*, Budapest, 2012. augusztus 15.

Személyes interjúk, *interjú Növényi Norberttel*, Dunakeszi, 2012. augusztus 15.

Személyes interjúk, *interjú Schmitt Pállal*, Budapest, 2012. szeptember 4, 2015. augusztus 2.

Személyes interjúk, *interjú Vitray Tamással*, Budapest, 2012. április 26.

Személyes interjúk, *interjú Wladár Sándorral*, Budapest, 2012. április 14.

Személyes interjúk, Írott interjú Jacsó Péterrel, készítette: Radványi Benedek, 2012

Szoldatov, J.V.: *A közúti forgalom megszervezése a moszkvai olimpia idejére*, Városi Közlekedés, 1981 (21.évf.) 4. szám, 217-220 p

Tabajdi Gábor, Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt- a pártállam és a belügy- a politikai rendőrség működése Magyarországon (1956-1990)*, Corvina, Budapest, 2008, 17.

Tabajdi Gábor: *A III/III krónikája*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2013, 449 p

Tabajdi Gábor: *Kiegészítés Kádárral*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2013, 246 p

Takács Ferenc: *A Nemzetközi Olimpiai Bizottság és az újkori olimpizmus kialakulása*. In. *Sporttörténet* 1. évf. 4. szám, 2003, pp3-9

Takács Róbert: *A Los Angeles-i olimpia a magyar sajtóban*, Múltunk, 2005. (50. évf.) 3. sz. 255. oldal, <http://www.polhist.hu/regi/multunk/letoltes/takacsr.pdf>, a letöltés ideje: 2012. szeptember 12, 255-297 p

Takács Róbert: *Sajtóirányítás és újságírói öncenzúra az 1980-as években*, Médiakutató, 2005, http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_01_tavaszi/04_sajtoiranyitas/01.html, a letöltés ideje: 2016. október 29.

Takács Tibor: *Büntetőterület: Futball és hatalom a szocialista korszakban*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2018, 230 p

Takács Tibor: *Szoros emberfogás- futball és állambiztonság a Kádár korszakban*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2014, 252 p

Tarján M. Tamás: *A Szovjetunió bejelenti Los Angeles bojkottját*, Rubicon, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1984_majus_8_a_szovjetunio_bejelenti_a_los_angelesi_olimpia_bojkottjat/ (a letöltés ideje: 2018. 04. 23)

Timmers, Margaret: *A Century of Olympic Posters*, Victoria and Albert Museum, 2012, 144 p

Tóth Emese (szerk.): *Olimpiai játékok Athéntól Athénig*, Kossuth Kiadó, Budapest, 333 p

Umminger, Walter: *A sport krónikája*, Officia Nova, Budapest, 1992, 1039 p

Urvári Sándor: *A sport és politika kölcsönhatása az újkori olimpiák tükrében*. Szakdolgozat, Testnevelési Egyetem, Budapest, 1993

Varga József: *Az olimpiák árnyai*. MA-Produkt, Budapest, 1984, 136 p

Wendl, Karel: *The International Olympic Committee in the Years 1980- 1994*, Critical Reflections on olympic ideology: second International Symposium for Olympic Research, 1994. október

Zeidler Miklós: *A labdaháztól a Népstadionig- sportélet Pesten és Budán a 18-20. században*, Kalligram Kiadó, Budapest, 2012, 352 p

6.4 A témához kapcsolódó szerzői publikációk és konferencia szereplések

Megjelent publikációk:

- Debreczeni Márk: Hidegháború és a sport: A moszkvai és a Los Angeles-i olimpiák, in: Szerk. Károlyi Elisabeth: Sport, politika és történelem, L'Harmattan, Budapest, 2014, 32-38. oldal
- Debreczeni Márk: A hidegháborús konfliktusok új hadszíntere: az olimpiai játékok, in: Klio történelmi szemlélő folyóirat, Debrecen, 2017, 56-62. oldal
- Debreczeni Márk: Az olimpiai mozgalom átalakulása az 1984-es játékok fényében, in: Klio történelmi szemlélő folyóirat, Debrecen, 2018, 70-76. oldal
- Debreczeni Márk: Elhalasztott, elmaradt és csonka olimpiák története, in: Történeti Tanulmányok, szerk. Bárány Attila, Debrecen, 2019, 140-165. oldal
- Debreczeni Márk: „Focializmus”; avagy a pártállam és a futball kapcsolata, szoros emberfogásos taktikával, Új Nézőpont, 52-59. oldal <http://ujnezopont.com/wp-content/uploads/2020/09/07-Debreczeni-Mark.pdf>
- Debreczeni Márk-Hegedűs Zoltán: XX. századi egyetemes történeti szöveggyűjtemény-interaktív tananyagok a középiskolai és egyetemi történelem oktatásban in: Hallgatói Műhelytanulmányok, szerk. Forisek Péter- Kerepeszki Róbert- Schrek Katalin-Szendrei Ákos), DE-BTK Történelmi Intézet, Debrecen, 2021, 23-36. oldal

Konferencia előadások:

- *Hidegháború és a sport: a moszkvai és a Los Angeles-i olimpiák.* „Sport, politika és történelem”-A néha politikai célokra használt sport lehet-e a béke, valamint a társadalmi és politikai integráció eszköze Európában? Nemzetközi Konferencia, Károlyi József Alapítvány, Fehérvárcsurgó, 2014. március 21-22.
- *A moszkvai és a Los Angeles-i olimpiák interjúk és sajtóanyag tükrében.* DETEP Konferencia, Debreceni Egyetem, 2014. április 25.
- *In the shadow of the Party: Hungary and the Olympic Games of 1984.* Nemzetközi történész konferencia, Adama Mickiewicz University, Poznan, 2017. május 26-27.
- *Boycott or non-participation? Hungary and the Olympic Games of 1984.* Nemzetközi hidegháborús történész konferencia, Cold War History Research Center, Central European University, Budapest, 2017. június 6-7.
- *A hidegháborús konfliktusok új hadszíntere: az olimpiai játékok.* Tavaszi Szél Konferencia, Széchenyi István Egyetem, Győr, 2018. május 03-06.

7. Absztrakt

Dolgozatom egy sportdiplomáciai és intézménytörténeti elemzés az OTSH és a magyar sportirányítás hidegháború alatti tevékenységéről, kiemelve az 1980-as és 1984-es csonka olimpiákat. A nemzetközi konfliktusok és politikai csatározások mindig is befolyásolták az újkori nyári olimpia játékok eseményeit. Magyarország történetét tekintve 1956 és 1986 között egy nagyon viharos, küzdelmekkel teli periódust látunk. Az 1956-os szabadságharcot követő megtorlások után konszolidálódott kommunista rendszer nagy hatással volt az államberendezkedésre, gazdaságra, társadalomra, és a kultúrára, így a sportra is. Egypártrendszert, központilag vezérelt kormányzást látunk, szovjet fennhatóság alatt, egészen 1989-ig. A sportirányítás modellje is a szovjetek TSB rendszerén alapult. 1973 és 1986 között a magyar sportirányítást direkt irányítás alá vonták, a legfőbb sportért felelős szerv az Országos Testnevelési és Sporthivatal lett. A Magyar Olimpiai Bizottság már az 1948-as kommunista hatalomátvételt követően mindössze formális szerepet töltött be a magyar sportirányításban. A szovjet rendszerben a nemzeti olimpiai bizottságoknak nem volt lehetőségük beleszólni érdemben a sportirányítás kérdéseibe. Dolgozatom bemutatja az OTSH intézménytörténetét és szervezeti felépítését, áttekintést nyújt a legfontosabb sportvezetők szerepéről és életéről, valamint általános képet ad a kommunista rendszer magyar sportirányításáról.

A második világháború után, attól függetlenül, hogy a világ bipolárisává vált, a sport megpróbált felülkerekedni a politikai, társadalmi és ideológiai határokon és különbségeken, amelyek a két blokk országait jellemezték. Az 1980-as években Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti konfliktus újra kiéleződött, ennek következtében az olimpiai játékok folyamatos nemzetközi konfliktusok színterévé váltak. Politikusok, diplomaták, később történészek újra definiálták a bojkott szó jelentését. Az 1976-as montreáli nyári olimpiai játékok már csonka eseménynek számítottak, de a konfliktusok az 1980-as és 1984-es moszkvai és Los Angeles-i olimpiák idején csúcsosodtak ki. Los Angeles esetében rengeteg magyar sportoló karrierje ment tönkre. A Magyar Szocialista Munkáspárt gondosan kontrollálta és kézben tartotta a bojkott körül zajló eseményeket. Minden állami intézmény, különösen az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) kollaborált a szovjetekkel. Voltak néhányan, akik próbáltak kiállni az olimpiai részvétel mellett, a pártfegyelem végig működött, így kísérleteik reménytelenek voltak. A Szovjetunió rendkívül szigorú propagandát és döntési mechanizmust közvetített a nyugati országok és saját tagországaik felé, amelyről jól tanúskodnak a magyar és nemzetközi sajtótermékek anyagai is. Kompenzáció gyanánt a szocialista országok sportolói számára megszervezték a Barátság Játékokat, de ezek a versenyek nem pótolhatták az olimpiai

hiányérzetet azokban, akik a bojkott miatt nem utazhattak Los Angelesbe. Az olimpiától való távolmaradás az egész sporttársadalmat megviselte. A nyári olimpiai játékok a politika áldozatává váltak az 1980-as években, hogy aztán a hamvakból egy teljesen új arculatú eseménysorozatot ismerhessen meg a világ.

Írásom módszertanilag egy forráskritikai alapon megalkotott, nagy terjedelmű elemzés a magyar sportirányításról. Módszereim elsősorban a levéltári anyagok felhasználásán, a sajtóanyag feltárásán, személyes interjúkon, és a szakirodalmi elemzésen alapultak. A formai követelmények betartásával a szövegtörzs bő két és félszáz oldalas, a szakmai precizitásról több, mint 800 lábjegyzet gondoskodik. Kutatásom gyökerei majdnem tíz éves múltira nyúlnak vissza. A dolgozatomban fontos szempontot képezett a sportvezetők, a pártszervek összefonódása a sportot érintő döntési mechanizmusokkal.

8. Summary

My dissertation is a sports diplomacy and institutional history analysis of the Cold War activities of the OTSH and Hungarian sports management, highlighting the boycotted Olympic Games of 1980 and 1984. International conflicts and political battles have always influenced the events of the modern Summer Olympics. Looking at the history of Hungary, between 1956 and 1986 we can see a very turbulent period with a lot of struggles. After the retaliation that followed the 1956 War of Independence, the consolidated communist regime had a major impact on the state system, economy, society, and the culture, including sports. We see a one-party system, centrally controlled government, under Soviet rule, until 1989. The model of sports governance was based on the Soviet TSB system. Between 1973 and 1986, the Hungarian Socialist Workers' Party introduced direct sports management. The National Office of Physical Education and Sports (OTSH) became the organization which was responsible for sports management. The Hungarian Olympic Committee (MOB) has been on the carpet since the communist takeover in 1948. In the Soviet system, the national Olympic committees did not have the opportunity to have any meaningful words in sports governance issues. My dissertation introduces the institutional and organizational structure of the OTSH, provides an overview of the role and life of the most important sports leaders, and gives a general picture of the Hungarian sports management of the communist system.

After World War II the world became bipolar, but sport tried to overcome the political, social, and ideological boundaries and differences which characterized the countries of the two blocs. In the 1980s, the conflict between the Soviet Union and the United States escalated again. As a result, the Olympic Games became the scene of ongoing international conflicts. Politicians, diplomats, and later historians redefined the meaning of the word "boycott". The 1976 Montreal Summer Olympics were already a truncated event, but the conflicts culminated during the 1980 and 1984 Olympics, in Moscow and Los Angeles too. In the case of Los Angeles, the careers of many Hungarian athletes were ruined. The Hungarian Socialist Workers' Party carefully controlled and supervised the events surrounding the boycott. All state institutions, especially the National Office of Physical Education and Sports (OTSH), collaborated with the Soviets. There were a few sports leaders who tried to stand up for Olympic participation, party discipline worked all the way, so their attempts were hopeless. The Soviet Union transmitted extremely strict propaganda and a decision-making mechanism to the Western countries and their own member states. Materials of the Hungarian and international press products verify this. As a compensation, the Friendship Games were organized for athletes from socialist countries, but

these competitions could not make up for the lack of Olympic in those athletes who could not travel to Los Angeles because of the boycott. Absence from the Olympics has plagued the entire sports community. The Summer Olympics became a victim of politics in the 1980s, but then the world could experience a whole new series of events from the ashes.

My dissertation is an immense analysis of the Hungarian sports management, strictly on a source-critical basis. My methods mainly consisted of using a wide range of archival material, the exploration of press material, personal interviews, and literature analysis. Observing the formal requirements, only the main text is more than two and a half hundred pages, and more than 800 footnotes ensure professional precision. The roots of my research go back almost ten years. An important aspect of my dissertation was the intertwining of sports leaders and party committees with decision-making mechanisms which affected sports.

9. Köszönetnyilvánítás

E munka elkészültében nyújtott segítségért elsősorban is köszönet illeti témavezetőmet és szakmai mentoromat, dr. Barta Róbert habilitált egyetemi docenst, tanszékvezetőt. Értékes szakmai tanácsai, a munkám éveken keresztül tartó koordinálása és lelki támogatása nélkül ez a dolgozat nem jöhetett volna létre. Az opponencia során nyújtott szakmai tanácsokért és észrevételekért külön köszönet illeti dr. Sipos-Onyestyák Nikoletta egyetemi adjunktust, illetve dr. Kerepeszki Róbert habilitált egyetemi docenst. Köszönettel tartozom dr. Glant Tibor habilitált egyetemi docensnek az egyetemi tanulmányok és a disszertálás alatti szakmai segítségért. Köszönettel tartozom néhai dr. Hencsei Pálnak, aki sporttörténeti kutatóként személyesen is sokat segített.

A kutatás során nyújtott segítségükért, támogatásukért hálával tartozom azoknak a levéltári munkatársaknak és kutatóknak, akik lehetővé tették az iratanyaghoz való hozzáférésem, mellyel a történettudomány számára ajánlhatom ezt a dolgozatot. E mellett köszönetemet fejezem ki azoknak az adatközlőknek, gyűjteménykezelőknek, és történetkutatóknak, akik személyes példájukkal, ösztönzésükkel, korábbi munkáik sorával lehetővé tették e dolgozat létrejöttét. Külön köszönöm a Magyar Nemzeti Levéltárnak, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának és a Lausanne-i IOC Olympic Studies Centre-nek a kutatási lehetőségek biztosítását és a magas színvonalú szolgáltatást. Köszönöm interjúalanyaimnak a személyes beszélgetéseket és köszönetet mondok azon kollégáknak, akik a témához kapcsolódó Oral History interjúkat osztottak meg velem.

Végezetül lelki támogatásukért és kimeríthetetlen tartalékokkal bíró személyes háttérükért el nem évülő szeretettel adózom feleségemnek, lányomnak, szüleimnek, nagyszüleimnek, teljes családomnak, barátaimnak és kollégáimnak.